BIBLIA SACRA,

Vulgatæ Editionis,

SIXTI V. PONTIFICIS MAX.

Jussu recognita,

ET CLEMENTIS VIII.

Auctoritate edita;

VERSICULIS DISTINCTA,

Et ad singula Capita Argumentis aucta;

Pluribusque Imaginibus, ad Historiarum notitiam politissime elaboratis, ornata &c.

PARS ALTERA.

VENETIIS, MDCCXL.

Ex Typographia Hertziana.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

LIBER PROVERBIORUM, QUEM HEBRÆI MISLE APPELLANT.

CAPUT I.

Parabolarum utilitas: auditus & studium sapientiæ commendatur; filius admonetur ne peccatorum sequatur blanditias: sapientia ad sui amplexum invitat, & comtemptoribus minatur exitium.

1 PArabolæ Salomo-
nis, filii David,
regis Israel.
2 Ad sciendam sa-
pientiam, & disci-
plinam:
3 Ad intelligenda
verba prudentiæ, & suscipiendam
eruditionem doctrinæ, justitiam,
& judicium, & æquitatem:
4 Ut detur parvulis astutia, ado-
lescenti scientia, & intellectus.
5 Audiens sapiens, sapientior erit:
& intelligens, gubernacula possi-
debit.
6 Animadvertet parabolam, & in-
terpretationem, verba sapientum,
& ænigmata eorum.
† Psal. 110. 10 Eccli. 1. 16. 7 † Timor Domini, principium
sapientiæ. Sapientiam, atque do-
ctrinam stulti despiciunt.
8 Audi, fili mi, disciplinam pa-
tris tui, & ne dimittas legem matris
tuæ:
9 Ut addatur gratia capiti tuo, &
torques collo tuo.
10 Fili mi, si te lactaverint pecca-
tores, ne acquiescas eis.
11 Si dixerint: Veni nobiscum, in-
sidiemur sanguini, abscondamus
tendiculas contra insontem frustra:
12 Deglutiamus eum sicut infernus
viventem, & integrum quasi descen-
dentem in lacum.
13 Omnem pretiosam substantiam
reperiemus, implebimus domos no-
stras spoliis.
14 Sortem mitte nobiscum, marsu-
pium unum sit omnium nostrum.
15 Fili mi, ne ambules cum eis, pro-
hibe pedem tuum a semitis eorum.
16 † Pedes enim illorum ad malum † Isa. 59. 7.
currunt, & festinant ut effundant
sanguinem.
17 Frustra autem jacitur rete ante
oculos pennatorum.
18 Ipsi quoque contra sanguinem
suum insidiantur, & moliuntur
fraudes contra animas suas.
19 Sic semitæ omnis avari, animas
possidentium rapiunt.
20 Sapientia foris prædicat, in pla-
teis dat vocem suam:
21 In capite turbarum clamitat, in
foribus portarum urbis profert verba
sua, dicens:
22 Usquequo parvuli diligitis infan-
tiam, & stulti ea, quæ sibi sunt
noxia, cupient, & imprudentes o-
dibunt scientiam?
23 Convertimini ad correptionem
meam: en proferam vobis spiritum
meum, & ostendam vobis verba mea.
24 † Quia vocavi, & renuistis: ex- † Isa. 65. 12. & 66. 4. Jerem. 7. 13.
tendi manum meam, & non fuit
qui aspiceret.
25 Despexistis omne consilium me-
um, & increpationes meas negle-
xistis.
26 Ego quoque in interitu vestro
ridebo, & subsannabo, cum vobis id,
quod timebatis, advenerit.
27 Cum irruerit repentina calami-
tas, & interitus quasi tempestas in-
gruerit: quando venerit super vos
tribulatio, & angustia:
28 Tunc invocabunt me, & non
exaudiam: mane consurgent, & non
invenient me:

29 Eo quod exoſam habuerint diſciplinam, & timorem Domini non ſuſceperint,
30 Neque acquieverint conſilio meo, & detraxerint univerſæ correptioni meæ.
31 Comedent igitur fructus viæ ſuæ, ſuiſque conſiliis ſaturabuntur.
32 Averſio parvulorum interficiet eos, proſperitas ſtultorum perdet illos.
33 Qui autem me audierit, abſque terrore requieſcet, & abundantia perfruetur, timore malorum ſublato.

CAPUT II.

Sapientiæ acquiſitio quanta bona conferat, & quanta mala avertat; cum qua Dei dona veniunt, & ſine qua ubique erratur.

1 Filli mi, ſi ſuſceperis ſermones meos, & mandata mea abſconderis penes te,
2 Ut audiat ſapientiam auris tua: inclina cor tuum ad cognoſcendam prudentiam.
3 Si enim ſapientiam invocaveris, & inclinaveris cor tuum prudentiæ:
4 Si quæſieris eam quaſi pecuniam, & ſicut theſauros effoderis illam:
5 Tunc intelliges timorem Domini, & ſcientiam Dei invenies:
6 Quia Dominus dat ſapientiam: & ex ore ejus prudentia, & ſcientia.
7 Cuſtodiet rectorum ſalutem, & proteget gradientes ſimpliciter,
8 Servans ſemitas juſtitiæ, & vias ſanctorum cuſtodiens.
9 Tunc intelliges juſtitiam, & judicium, & æquitatem, & omnem ſemitam bonam.
10 Si intraverit ſapientia cor tuum, & ſcientia animæ tuæ placuerit:
11 Conſilium cuſtodiet te, & prudentia ſervabit te,
12 Ut eruaris a via mala, & ab homine, qui perverſa loquitur:
13 Qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebroſas:
14 Qui lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis:
15 Quorum viæ perverſæ ſunt, & infames greſſus eorum.
16 Ut eruaris a muliere aliena, & ab extranea, quæ mollit ſermones ſuos,
17 Et relinquit ducem pubertatis ſuæ,
18 Et pacti Dei ſui oblita eſt. inclinata eſt enim ad mortem domus ejus, & ad inferos ſemitæ ipſius.
19 Omnes, qui ingrediuntur ad eam, non revertentur, nec apprehendent ſemitas vitæ.
20 Ut ambules in via bona: & calles juſtorum cuſtodias.
21 Qui enim recti ſunt, habitabunt in terra, & ſimplices permanebunt in ea.
22 † Impii vero de terra perdentur: & qui inique agunt, auferentur ex ea. † *Job.* 18. 17.

CAPUT III.

Sapientia vitam prolongat: miſericordia & veritas non deſerendæ: fiducia in Deum: timor Dei: honorandus Deus: correctio Dei cum lætitia ferenda: ſapientiæ laus: ſapientiam ſequentibus omnia proſpera: amico ſtatim dandum, nec ei male faciendum: non contendendum: iniqui non imitandi: impiorum perditio, & piorum benedictio.

1 Filli mi, ne oblivifcaris legis meæ, & præcepta mea cor tuum cuſtodiat.
2 Longitudinem enim dierum, & annos vitæ, & pacem apponent tibi.
3 Miſericordia & veritas te non deſerant, circumda eas gutturi tuo, & deſcribe in tabulis cordis tui:
4 Et invenies gratiam, & diſciplinam bonam, coram Deo & hominibus.
5 Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ.
6 In omnibus viis tuis cogita illum, & ipſe diriget greſſus tuos.
7 † Ne ſis ſapiens apud temetipſum: time Deum, & recede a malo: † *Rom.* 12. 16.
8 Sanitas quippe erit umbilico tuo, & irrigatio oſſium tuorum.
9 † Honora Dominum de tua ſubſtantia, & de primitiis omnium frugum tuarum da ei: † *Tob.* 4. 7. *Luc.* 14. 13.
10 Et implebuntur horrea tua ſaturitate, & vino torcularia tua redundabunt.
11 † Diſciplinam Domini, fili mi, ne abjicias: nec deficias cum ab eo corriperis: † *Hebr.* 12. 5.
12 Quem enim diligit Dominus corripit: & quaſi pater in filio complacet ſibi. *Apoc.* 3. 19.
13 Beatus homo, qui invenit ſapientiam, & qui affluit prudentia:

14 Melior est acquisitio ejus negotiatione argenti, & auri primi & purissimi fructus ejus:
15 Pretiosior est cunctis opibus: & omnia, quæ desiderantur, huic non valent comparari.
16 Longitudo dierum in dextera ejus, & in sinistra illius divitiæ, & gloria.
17 Viæ ejus viæ pulcræ, & omnes semitæ illius pacificæ.
18 Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam: & qui tenuerit eam, beatus.
19 Dominus sapientia fundavit terram, stabilivit cælos prudentia.
20 Sapientia illius eruperunt abyssi, & nubes rore concrescunt.
21 Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis: custodi legem atque consilium:
22 Et erit vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis.
23 Tunc ambulabis fiducialiter in via tua, & pes tuus non impinget:
24 Si dormieris, non timebis: quiesces, & suavis erit somnus tuus.
25 Ne paveas repentino terrore, & irruentes tibi potentias impiorum.
26 Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capiaris.
27 Noli prohibere benefacere eum, qui potest: si vales, & ipse benefac.
28 Ne dicas amico tuo: Vade, & revertere: cras dabo tibi: cum statim possis dare.
29 Ne moliaris amico tuo malum, cum ille in te habeat fiduciam.
30 Ne contendas adversus hominem frustra, cum ipse tibi nihil mali fecerit.
† *Psal. 36. 1.* 31 † Ne æmuleris hominem injustum, nec imiteris vias ejus:
32 Quia abominatio Domini est omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio ejus.
33 Egestas a Domino in domo impii: habitacula autem justorum benedicentur.
34 Ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam.
35 Gloriam sapientes possidebunt: stultorum exaltatio, ignominia.

CAPUT IV.

Sapiens suo exemplo hortatur quærere sapientiam, cujus explicat utilitates; via impiorum declinanda, & justorum amplectenda; de custodia cordis, oris, & gressuum.

1 Audite filii disciplinam patris, & attendite ut sciatis prudentiam.
2 Donum bonum tribuam vobis, legem meam ne derelinquatis.
3 Nam & ego filius fui patris mei, tenellus, & unigenitus coram matre mea:
4 Et docebat me, atque dicebat: Suscipiat verba mea cor tuum, custodi præcepta mea, & vives.
5 Posside sapientiam, posside prudentiam: ne obliviscaris, neque declines a verbis oris mei.
6 Ne dimittas eam, & custodiet te: dilige eam, & conservabit te.
7 Principium sapientiæ, posside sapientiam, & in omni possessione tua, acquire prudentiam:
8 Arripe illam, & exaltabit te: glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus.
9 Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona inclyta proteget te.
10 Audi fili mi, & suscipe verba mea, ut multiplicentur tibi anni vitæ.
11 Viam sapientiæ monstrabo tibi, ducam te per semitas æquitatis:
12 Quas cum ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum.
13 Tene disciplinam, ne dimittas eam: custodi illam, quia ipsa est vita tua.
14 Ne delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via.
15 Fuge ab ea, nec transeas per illam: declina, & desere eam.
16 Non enim dormiunt nisi male fecerint: & rapitur somnus ab eis nisi supplantaverint.
17 Comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt.
18 Justorum autem semita, quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectam diem.
19 Via impiorum tenebrosa: nesciunt ubi corruant.
20 Fili mi, ausculta sermones meos, & ad eloquia mea inclina aurē tuam.

21 Ne recedant ab oculis tuis, custodi ea in medio cordis tui:
22 Vita enim sunt invenientibus ea, & universæ carni sanitas.
23 Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.
24 Remove a te os pravum, & detrahentia labia sint procul a te.
25 Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.
26 Dirige semitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabilientur.
27 Ne declines ad dexteram, neque ad sinistram: averte pedem tuum a malo. vias enim, quæ a dextris sunt, novit Dominus: perversæ vero sunt quæ a sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet.

CAPUT V.

Vitare jubet meretricem: & ne labores & anni perdantur: propria uxor diligatur, & fugiatur aliena.

1 FIli mi, attende ad sapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam,
2 Ut custodias cogitationes, & disciplinam labia tua conservent. Ne attendas fallaciæ mulieris.
3 Favus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur ejus:
4 Novissima autem illius amara quasi absynthium, & acuta quasi gladius biceps.
5 Pedes ejus descendunt in mortem, & ad inferos gressus illius penetrant.
6 Per semitam vitæ non ambulant, vagi sunt gressus ejus, & investigabiles.
7 Nunc ergo fili mi audi me, & ne recedas a verbis oris mei.
8 Longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus ejus.
9 Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli.
10 Ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena,
11 Et gemas in novissimis, quando consumpseris carnes tuas & corpus tuum, & dicas:
12 Cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquievit cor meum,
13 Nec audivi vocem docentium me, & magistris non inclinavi aurem meam?
14 Pæne fui in omni malo, in medio ecclesiæ & synagogæ.
15 Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui:
16 Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide.
17 Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.
18 Sit vena tua benedicta, & lætare cum muliere adolescentiæ tuæ:
19 Cerva charissima, & gratissimus hinnulus. ubera ejus inebrient te in omni tempore, in amore ejus delectare jugiter.
20 Quare seduceris fili mi ab aliena, & foveris in sinu alterius?
21 † Respicit Dominus vias hominis, & omnes gressus ejus considerat. † *Job.* 14.16. *&* 31. 4. *&* 34. 21.
22 Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.
23 Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, & in multitudine stultitiæ suæ decipietur.

CAPUT VI.

Sponsori ut fidem datam liberet laborandum: pigrum formicæ exemplo excitat ad laborem: Apostatam describit: sex quæ Dominus odit: exhortatur ad legis custodiam, utque mulieris pulcritudinem non concupiscas, sed consortium vites adulteræ.

1 FIli mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam,
2 Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus.
3 Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum:
4 Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ.
5 Eruere quasi damula de manu, & quasi avis de manu aucupis.
6 Vade ad formicam o piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam:
7 Quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem,
8 Parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.
9 Usquequo piger dormies? quando consurges e somno tuo?
10 † Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus, ut dormias: † *Infr.* 24. 33.

11 Et

11 Et veniet tibi quasi viator, egestas, & pauperies quasi vir armatus. Si vero impiger fueris, veniet ut fons messis tua, & egestas longe fugiet a te.

12 Homo apostata, vir inutilis, graditur ore perverso,

13 Annuit oculis, terit pede, digito loquitur,

14 Pravo corde machinatur malum, & omni tempore jurgia seminat.

15 Huic extemplo veniet perditio sua, & subito conteretur, nec habebit ultra medicinam.

16 Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima ejus:

17 Oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem,

18 Cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum,

19 Proferentem mendacia testem fallacem, & eum qui seminat inter fratres discordias.

20 Conserva fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.

21 Liga ea in corde tuo jugiter, & circumda gutturi tuo.

22 Cum ambulaveris, gradiantur tecum: cum dormieris, custodiant te, & evigilans loquere cum eis.

23 Quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplinæ:

24 Ut custodiant te a muliere mala, & a blanda lingua extraneæ.

25 Non concupiscat pulcritudinem ejus cor tuum, nec capiaris nutibus illius:

26 Pretium enim scorti vix est unius panis: mulier autem viri pretiosam animam capit.

27 Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant?

28 Aut ambulare super prunas, ut non comburantur plantæ ejus?

29 Sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam.

30 Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit: furatur enim ut esurientem impleat animam:

31 Deprehensus quoque reddet septuplum, & omnem substantiam domus suæ tradet.

32 Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suã:

33 Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur:

34 Quia zelus & furor viri non parcet in die vindictæ,

35 Nec acquiescet cujusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

CAPUT VII.

Hortatur adolescentem ad sapientiæ amplexum, & mandatorum custodiam: utque scortorum blanditias, quas late describit, evitet.

1 Fili mi, custodi sermones meos, & præcepta mea reconde tibi.

2 Fili serva mandata mea, & vives: & legem meam quasi pupillam oculi tui:

3 Liga eam in digitis tuis, scribe illam in tabulis cordis tui.

4 Dic sapientiæ, soror mea es: & prudentiam voca amicam tuam,

5 Ut custodiat te a muliere extranea, & ab aliena, quæ verba sua dulcia facit.

6 De fenestra enim domus meæ per cancellos prospexi,

7 Et video parvulos, considero vecordem juvenem,

8 Qui transit per plateam juxta angulum, & prope viam domus illius, graditur

9 In obscuro, advesperascente die, in noctis tenebris, & caligine.

10 Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas: garrula & vaga,

11 Quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis,

12 Nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta angulos insidians.

13 Apprehensumque deosculatur juvenem, & procaci vultu blanditur, dicens:

14 Victimas pro salute vovi, hodie reddidi vota mea.

15 Idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, & reperi.

16 Intexui funibus lectulum meum, stravi tapetibus pictis ex Ægypto.

17 Aspersi cubile meum myrrha, & aloe, & cinnamomo.

18 Veni, inebriemur uberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies.

19 Non est enim vir in domo sua, abiit via longissima.
20 Sacculum pecuniæ secum tulit: in die plenæ lunæ reversus est in domum suam.
21 Irretivit eum multis sermonibus, & blanditiis labiorum protraxit illum.
22 Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciviens, & ignorans quod ad vincula stultus trahatur,
23 Donec transfigat sagitta jecur ejus: velut si avis festinet ad laqueum, & nescit quod de periculo animæ illius agitur.
24 Nunc ergo fili mi, audi me, & attende verbis oris mei.
25 Ne abstrahatur in viis illius mens tua: neque decipiaris semitis ejus.
26 Multos enim vulneratos dejecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea.
27 Viæ inferi domus ejus, penetrantes in interiora mortis.

CAPUT VIII.

Sapientia ad sui amplexum invitat, se quoque multis modis commendat, quodque sit Deo coæterna, cum ipso cuncta componens: quam quærentes, beati; spernentes vero, miseri tandem evadent.

1 NUmquid non sapientia clamitat, & prudentia dat vocem suam?
2 In summis excelsisque verticibus supra viam, in mediis semitis stans,
3 Juxta portas civitatis in ipsis foribus loquitur, dicens:
4 O viri, ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum.
5 Intelligite parvuli astutiam, & insipientes animadvertite.
6 Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum: & aperientur labia mea, ut recta prædicent.
7 Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur impium.
8 Justi sunt omnes sermones mei, non est in eis pravum quid, neque perversum.
9 Recti sunt intelligentibus, & æqui invenientibus scientiam.
10 Accipite disciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis, quam aurum eligite.
11 Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari.
12 Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus.
13 Timor Domini odit malum: arrogantiam, & superbiam, & viam pravam, & os bilingue detestor.
14 Meum est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo.
15 Per me reges regnant, & legum conditores justa decernunt:
16 Per me principes imperant, & potentes decernunt justitiam.
17 Ego diligentes me diligo: & qui mane vigilant ad me, invenient me.
18 Mecum sunt divitiæ, & gloria, opes superbæ, & justitia.
19 Melior est enim fructus meus auro, & lapide pretioso, & genimina mea argento electo.
20 In viis justitiæ ambulo, in medio semitarum judicii,
21 Ut ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam.
22 Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio.
23 Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret.
24 Nondum erant abyssi, & ego jam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant:
25 Necdum montes gravi mole constiterant: ante colles ego parturiebar:
26 Adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ.
27 Quando præparabat cælos, aderam: quando certa lege, & gyro vallabat abyssos:
28 Quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum:
29 Quando circumdabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appendebat fundamenta terræ.
30 Cum eo eram cuncta componens: & delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore;
31 Ludens in orbe terrarum: & deliciæ meæ, esse cum filiis hominum.
32 Nunc ergo filii audite me: Beati, qui custodiunt vias meas.
33 Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abjicere eam.
34 Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & observat ad postes ostii mei.
35 Qui me invenerit, inveniet vitam, & hauriet salutem a Domino:

36 Qui autem in me peccaverit, lædet animam suam. Omnes, qui me oderunt, diligunt mortem.

CAPUT IX.

Sapientia domo sibi ædificata omnes ad se allicit, vitam prorogat, & a muliere stulta ac vaga liberat: porro eruditionem & correptionem non suscipiet impius ac derisor, sed justus & sapiens.

1 Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem.
2 Immolavit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam.
3 Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, & ad mœnia civitatis:
4 Si quis est parvulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est:
5 Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis.
6 Relinquite infantiam, & vivite, & ambulate per vias prudentiæ.
7 Qui erudit derisorem, ipse injuriam sibi facit: & qui arguit impium, sibi maculam generat.
8 Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te.
9 Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia. Doce justum, & festinabit accipere.
10 † Principium sapientiæ, timor Domini: & scientia sanctorum, prudentia. † Psal. 110. 10. Supr. 1. 7. Eccli. 1. 16.
11 Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ.
12 Si sapiens fueris, tibimetipsi eris: si autem illusor, solus portabis malum.
13 Mulier stulta & clamosa, plenaque illecebris, & nihil omnino sciens,
14 Sedit in foribus domus suæ super sellam in excelso urbis loco,
15 Ut vocaret transeuntes per viam, & pergentes itinere suo:
16 Qui est parvulus, declinet ad me. Et vecordi locuta est:
17 Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.
18 Et ignoravit quod ibi sint gigantes, & in profundis inferni convivæ ejus.

PARABOLÆ SALOMONIS.

CAPUT X.

Alternat sermonem de filio sapiente & stulto, justo & impio, operante & otioso, simplici & pravo: de charitate & odio: de bono linguæ, ejusque malo.

1 Filius sapiens lætificat patrem: filius vero stultus mœstitia est matris suæ.
2 † Nil proderunt thesauri impietatis: justitia vero liberabit a morte. † Infr. 11. 4.
3 Non affliget Dominus fame animam justi, & insidias impiorum subvertet.
4 Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium divitias parat.
Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos: idem autem ipse sequitur aves volantes.
5 Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit æstate, filius confusionis.
6 Benedictio Domini super caput justi: os autem impiorum operit iniquitas.
7 Memoria justi cum laudibus: & nomen impiorum putrescet.
8 Sapiens corde præcepta suscipit: stultus cæditur labiis.
9 Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: qui autem depravat vias suas, manifestus erit.
10 † Qui annuit oculo, dabit dolorem: & stultus labiis verberabitur. † Eccl. 27. 25.
11 Vena vitæ, os justi: & os impiorum operit iniquitatem.
12 Odium suscitat rixas: † & universa delicta operit charitas. † 1 Cor. 13. 4. 1 Petr. 4. 8.
13 In labiis sapientis invenitur sapientia: & virga in dorso ejus qui indiget corde.
14 Sapientes abscondunt scientiam: os autem stulti confusioni proximum est.
15 Substantia divitis, urbs fortitudinis ejus: pavor pauperum, egestas eorum.
16 Opus justi ad vitam: fructus autem impii ad peccatum.
17 Via vitæ, custodienti disciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat.
18 Abscondunt odium labia men-

dacia : qui profert contumeliam, insipiens est.
19 In multiloquio non deerit peccatum : qui autem moderatur labia
sua prudentissimus est.
20 Argentum electum, lingua justi:
cor autem impiorum pro nihilo.
21 Labia justi erudiunt plurimos :
qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur.
22 Benedictio Domini divites facit,
nec sociabitur eis afflictio.
23 Quasi per risum stultus operatur scelus : sapientia autem est viro
prudentia.
24 Quod timet impius, veniet super eum : desiderium suum justis dabitur.
25 Quasi tempestas transiens non
erit impius : justus autem quasi fundamentum sempiternum.
26 Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum.
27 Timor Domini apponet dies: &
anni impiorum breviabuntur.
28 Expectatio justorum lætitia:spes
autem impiorum peribit.
29 Fortitudo simplicis via Domini:
& pavor his, qui operantur malum.
30 Justus in æternum non commovebitur : impii autem non habitabunt super terram.
31 Os justi parturiet sapientiam :
lingua pravorum peribit.
32 Labia justi considerant placita :
& os impiorum perversa.

CAPUT XI.

Æquitatis & justitiæ ceterarumque virtutum commoda, & vitiorum ac vanarum divitiarum incommoda.

1 STatera dolosa, abominatio est apud Dominum : & pondus æquum, voluntas ejus.
2 Ubi fuerit superbia, ibi erit &
contumelia : ubi autem est humilitas, ibi & sapientia.
3 Simplicitas justorum diriget eos :
& supplantatio perversorum vastabit illos.
† Sup. 10. 2. 4 † Non proderunt divitiæ in die
ultionis : justitia autem liberabit a
morte.
5 Justitia simplicis diriget viam
ejus : & in impietate sua corruet impius.
6 Justitia rectorum liberabit eos:&
in insidiis suis capientur iniqui.
7 Mortuo homine impio, nulla
erit ultra spes : & expectatio solicitorum peribit.
8 Justus de angustia liberatus est :
& tradetur impius pro eo.
9 Simulator ore decipit amicum
suum : justi autem liberabuntur
scientia.
10 In bonis justorum exultabit civitas : & in perditione impiorum
erit laudatio.
11 Benedictione justorum exaltabitur civitas : & ore impiorum subvertetur.
12 Qui despicit amicum suum, indigens corde est : vir autem prudens
tacebit.
13 Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana : qui autem fidelis est
animi, celat amici commissum.
14 Ubi non est gubernator, populus corruet : salus autem, ubi multa consilia.
15 Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo : qui autem cavet
laqueos, securus erit.
16 Mulier gratiosa inveniet gloriam : & robusti habebunt divitias.
17 Benefacit animæ suæ vir misericors : qui autem crudelis est, etiam
propinquos abjicit.
18 Impius facit opus instabile : seminanti autem justitiam merces fidelis.
19 Clementia præparat vitam : &
sectatio malorum mortem.
20 Abominabile Domino cor pravum : & voluntas ejus in iis, qui
simpliciter ambulant.
21 Manus in manu non erit innocens malus : semen autem justorum
salvabitur.
22 Circulus aureus in naribus suis,
mulier pulcra & fatua.
23 Desiderium justorum omne bonum est:præstolatio impiorũ furor.
24 Alii dividunt propria,& ditiores
fiunt : alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.
25 Anima, quæ benedicit, impinguabitur : & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.
26 Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis : benedictio autem super caput vendentium.
27 Bene consurgit diluculo qui quærit bona:qui autem investigator malorum est, opprimetur ab eis.

28 Qui confidit in divitiis suis, corruet: justi autem quasi virens folium germinabunt.

29 Qui conturbat domum suam, possidebit ventos: & qui stultus est, serviet sapienti.

30 Fructus justi lignum vitæ: & qui suscipit animas, sapiens est.

† 1 Pet. 4. 18. 31 † Si justus in terra recipit: quanto magis impius & peccator?

CAPUT XII.

Vicissim loquitur de diligente disciplinam & eam odiente: de impio & justo, operante & otioso, stulto & sapiente, & de bonis ac malis linguæ.

1 QUi diligit disciplinam, diligit scientiam: qui autem odit increpationes, insipiens est.

2 Qui bonus est, hauriet gratiam a Domino: qui autem confidit in cogitationibus suis, impie agit.

3 Non roborabitur homo ex impietate: & radix justorum non commovebitur.

4 Mulier diligens, corona est viro suo: & putredo in ossibus ejus, quę confusione res dignas gerit.

5 Cogitationes justorum judicia: & consilia impiorum fraudulenta.

6 Verba impiorum insidiantur sanguini: os justorum liberabit eos.

7 Verte impios, & non erunt: domus autem justorum permanebit.

8 Doctrina sua noscetur vir: qui autem vanus & excors est, patebit contemptui.

† Eccl. 10. 30. 9 † Melior est pauper & sufficiens sibi, quam gloriosus & indigens pane.

10 Novit justus jumentorum suorum animas: viscera autem impiorum crudelia.

† Eccl. 20. 30. 11 † Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.

Qui suavis est in vini demorationibus, in suis munitionibus relinquit contumeliam.

12 Desiderium impii munimentum est pessimorum: radix autem justorum proficiet.

13 Propter peccata labiorum ruina proximat malo: effugiet autem justus de angustia.

14 De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis, & juxta opera manuum suarum retribuetur ei.

15 Via stulti recta in oculis ejus: qui autem sapiens est, audit consilia.

16 Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat injuriam, callidus est.

17 Qui quod novit loquitur, index justitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.

18 Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientię: lingua autem sapientium sanitas est.

19 Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii.

20 Dolus in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium.

21 Non contristabit justum quidquid ei acciderit: impii autem replebuntur malo.

22 Abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.

23 Homo versutus celat scientiam: & cor insipientium provocat stultitiam.

24 Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis serviet.

25 Mœror in corde viri humiliabit illum, & sermone bono lętificabitur.

26 Qui negligit damnum propter amicum, justus est: iter autem impiorum decipiet eos.

27 Non inveniet fraudulentus lucrum: & substantia hominis erit auri pretium.

28 In semita justitiæ, vita: iter autem devium ducit ad mortem.

CAPUT XIII.

De filio sapiente: de oris custodia, & inconsiderato ad loquendum: de paupere divite, & divite paupere, lucerna impiorum, substantia festinata & dilatione spei: omnia cum consilio agenda, & cum sapientibus gradiendum: de parcente virga, & insaturabili ventre impii.

1 FIlius sapiens, doctrina patris: qui autem illusor est, non audit cum arguitur.

2 De fructu oris sui homo satiabitur bonis: anima autem prævaricatorum iniqua.

3 Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.

4 Vult & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.
5 Verbum mendax justus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur.
6 Justitia custodit innocentis viam: impietas autem peccatorem supplantat.
7 Est quasi dives, cum nihil habeat: & est quasi pauper, cum in multis divitiis sit.
8 Redemptio animæ viri, divitiæ suæ: qui autem pauper est, increpationem non sustinet.
9 Lux justorum lætificat: lucerna autem impiorum extinguetur.
10 Inter superbos semper jurgia sunt: qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.
11 Substantia festinata minuetur: quæ autem paullatim colligitur manu, multiplicabitur.
12 Spes, quæ differtur, affligit animam: lignum vitæ desiderium veniens.
13 Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum obligat: qui autem timet præceptum, in pace versabitur.
Animæ dolosæ errant in peccatis: justi autem misericordes sunt, & miserantur.
14 Lex sapientis fons vitæ, ut declinet a ruina mortis.
15 Doctrina bona dabit gratiam: in itinere contemptorum vorago.
16 Astutus omnia agit cum consilio: qui autem fatuus est, aperit stultitiam.
17 Nuntius impii cadet in malum: legatus autem fidelis, sanitas.
18 Egestas, & ignominia ei, qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur.
19 Desiderium si compleatur, delectat animam: detestantur stulti eos, qui fugiunt mala.
20 Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.
21 Peccatores persequitur malum: & justis retribuentur bona.
22 Bonus relinquit heredes filios, & nepotes: & custoditur justo substantia peccatoris.
23 Multi cibi in novalibus patrum: & aliis congregantur absque judicio.
24 Qui parcit virgæ, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit.
25 Justus comedit, & replet animam suam: venter autem impiorum insaturabilis.

CAPUT XIV.

Sapientiæ & stultitiæ variæ conditiones: prudentia quivis status debite regulatur, qua quis ad misericordiam movetur & affectiones moderatur: vitia autem perdunt homines.

1 SApiens mulier ędificat domum suam: insipiens extructam quoque manibus destruet.
2 Ambulans recto itinere, & timens Deum, † despicitur ab eo, qui infami graditur via. † Job. 12. 4.
3 In ore stulti virga superbiæ: labia autem sapientium custodiunt eos.
4 Ubi non sunt boves præsepe vacuum est: ubi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bovis.
5 Testis fidelis non mentitur: profert autem mendacium dolosus testis.
6 Quærit derisor sapientiam, & non invenit: doctrina prudentium facilis.
7 Vade contra virum stultum, & nescit labia prudentiæ.
8 Sapientia callidi est intelligere viam suam: & imprudentia stultorum errans.
9 Stultus illudet peccatum, & inter justos morabitur gratia.
10 Cor quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio ejus non miscebitur extraneus.
11 Domus impiorum delebitur: tabernacula vero justorum germinabunt.
12 Est via, quæ videtur homini justa: novissima autem ejus deducunt ad mortem.
13 Risus dolore miscebitur, & extrema gaudii luctus occupat.
14 Viis suis replebitur stultus, & super eum erit vir bonus.
15 Innocens credit omni verbo: astutus considerat gressus suos.
Filio doloso nihil erit boni: servo autem sapienti prosperi erunt actus, & dirigetur via ejus.
16 Sapiens timet, & declinat a malo: stultus transit, & confidit.
17 Impatiens operabitur stultitiam: & vir versutus odiosus est.
18 Possidebunt parvuli stultitiam, & expectabunt astuti scientiam.
19 Jacebunt mali ante bonos: & impii ante portas justorum.

20 Etiam

20 Etiam proximo suo pauper o-
diosus erit: amici vero divitum
multi.
21 Qui despicit proximum suum,
peccat: qui autem miseretur pau-
peris, beatus erit.
Qui credit in Domino, misericor-
diam diligit.
22 Errant qui operantur malum:
misericordia & veritas præparant
bona.
23 In omni opere erit abundantia:
ubi autem verba sunt plurima, ibi
frequenter egestas.
24 Corona sapientium, divitiæ eo-
rum: fatuitas stultorum, imprudèn-
tia.
25 Liberat animas testis fidelis: &
profert mendacia versipellis.
26 In timore Domini fiducia forti-
tudinis; & filiis ejus erit spes.
27 Timor Domini fons vitæ, ut de-
clinent a ruina mortis.
28 In multitudine populi dignitas
regis: & in paucitate plebis ignomi-
nia principis.
29 Qui patiens est, multa guberna-
tur prudentia: qui autem impatiens
est, exaltat stultitiam suam.
30 Vita carnium, sanitas cordis:
putredo ossium, invidia.
†Infra 31 † Qui calumniatur egentem,
17. 5. exprobrat factori ejus: honorat au-
tem eum, qui miseretur pauperis.
32 In malitia sua expelletur im-
pius: sperat autem justus in morte
sua.
33 In corde prudentis requiescit sa-
pientia, & indoctos quosque erudiet.
34 Justitia elevat gentem: miseros
autem facit populos peccatum.
35 Acceptus est regi minister intel-
ligens: iracundiam ejus inutilis sus-
tinebit.

CAPUT XV.

Responsio mollis: lingua sapientis, & immoderata: fortitudo domus justi: victima impiorum ingrata: omnia Deo nota: cor gaudens: dies pauperis mali: secura mens: vocari ad olera: vir iracundus & rixosus: laus patientis: iter pigrorum: domus superborum: fide & misericordia purgantur peccata: de abjiciente disciplinam: laus timoris Domini & humilitatis.

Infra 1 RESponsio mollis frangit i-
25. 15. ram: sermo durus susci-
tat furorem.
2 Lingua sapientium ornat scien-
tiam: os fatuorum ebullit stultitiam.
3 In omni loco oculi Domini con-
templantur bonos & malos.
4 Lingua placabilis, lignum vitæ:
quæ autem immoderata est, conte-
ret spiritum.
5 Stultus irridet disciplinam patris
sui: qui autem custodit increpatio-
nes, astutior fiet.
In abundanti justitia virtus maxi-
ma est: cogitationes autem impio-
rum eradicabuntur.
6 Domus justi plurima fortitudo:
& in fructibus impii conturbatio.
7 Labia sapientium disseminabunt
scientiam: cor stultorum dissimile
erit.
8 † Victimæ impiorum abomina- †Infra
biles Domino: vota justorum placa- 21. 27.
bilia. Eccli.
9 Abominatio est Domino via im- 34. 21.
pii: qui sequitur justitiam, diligi-
tur ab eo.
10 Doctrina mala deserenti viam vi-
tæ: qui increpationes odit, morietur.
11 Infernus, & perditio coram Do-
mino: quanto magis corda filio-
rum hominum?
12 Non amat pestilens eum, qui se
corripit: nec ad sapientes graditur.
13 †Cor gaudens exhilarat faciem: †Infra
in mœrore animi dejicitur spiritus. 17. 22.
14 Cor sapientis quærit doctrinam:
& os stultorum pascitur imperitia.
15 Omnes dies pauperis, mali: se-
cura mens quasi juge convivium.
16 Melius est parum cum timore
Domini, quam thesauri magni &
insatiabiles.
17 Melius est vocari ad olera cum
charitate, quam ad vitulum sagina-
tum cum odio.
18 Vir iracundus provocat rixas:
qui patiens est, mitigat suscitatas.
19 Iter pigrorum quasi sepes spina-
rum: via justorum absque offendiculo.
20 Filius sapiens lætificat patrem: &
stultus homo despicit matrem suam.
21 Stultitia gaudium stulto: & vir
prudens dirigit gressus suos.
22 Dissipantur cogitationes ubi non
est consilium: ubi vero sunt plures
consiliarii, confirmantur.
23 Lætatur homo in sententia oris
sui: & sermo opportunus est opti-
mus.
24 Semita vitæ super eruditum, ut
declinet de inferno novissimo.
25 Domum superborum demolie-
tur Dominus: & firmos faciet ter-
minos viduæ.

26 Abominatio Domini cogitatio-
nes malæ: & purus sermo pulcher-
rimus firmabitur ab eo.
27 Conturbat domum suam qui se-
ctatur avaritiam: qui autem odit
† Infr. 16. 6. munera, vivet.
† Per misericordiam & fidem pur-
gantur peccata: per timorem autem
Domini declinat omnis a malo.
28 Mens justi meditatur obedien-
tiam: os impiorum redundat malis.
29 Longe est Dominus ab impiis: &
orationes justorum exaudiet.
30 Lux oculorum lætificat animam:
fama bona impinguat ossa.
31 Auris, quæ audit increpationes
vitæ, in medio sapientium commo-
rabitur.
32 Qui abjicit disciplinam, despicit
animam suam: qui autem acquiescit
increpationibus, possessor est cordis.
33 Timor Domini, disciplina sapien-
tiæ: & gloriam præcedit humilitas.

CAPUT XVI.

*Homo animam præparat, Deus spiri-
tuum ponderator, linguam viasque ho-
minum dirigit, omnia propter seipsum
operans, cui abominatio est omnis arro-
gans: misericordia redimuntur pecca-
ta: pondus & statera Dei judicia: indi-
gnatio & clementia regis: laus sapientiæ,
prudentiæ, eruditi, ac dulcis in verbo, &
patientis: vituperatus insipiens & per-
versus: sortes a Domino temperantur.*

1 HOminis est animam præpa-
rare: & Domini guberna-
re linguam.
† Infra 21. 2. 2 † Omnes viæ hominis patent ocu-
lis ejus: spirituum ponderator est
Dominus.
3 Revela Domino opera tua, & di-
rigentur cogitationes tuæ.
4 Universa propter semetipsum
operatus est Dominus; impium quo-
que ad diem malum.
5 Abominatio Domini est omnis
arrogans: etiam si manus ad ma-
num fuerit, non est innocens.
Initium viæ bonę, facere justitiam:
accepta est autem apud Deum ma-
gis, quam immolare hostias.
† Sup. 15. 27. 6 † Misericordia & veritate redimi-
tur iniquitas: & in timore Domini
declinatur a malo.
7 Cum placuerint Domino vię ho-
minis, inimicos quoque ejus con-
vertet ad pacem.
8 Melius est parum cum justitia,
quam multi fructus cum iniquitate.
9 Cor hominis disponit viam suam:
sed Domini est dirigere gressus ejus.
10 Divinatio in labiis regis, in ju-
dicio non errabit os ejus.
11 Pondus & statera judicia Domi-
ni sunt: & opera ejus omnes lapides
sacculi.
12 Abominabiles regi qui agunt
impie: quoniam justitia firmatur
solium.
13 Voluntas regum labia justa: qui
recta loquitur, diligetur.
14 Indignatio regis, nuntii mortis:
& vir sapiens placabit eam.
15 In hilaritate vultus regis, vita:
& clementia ejus quasi imber sero-
tinus.
16 Posside sapientiam, quia auro
melior est: & acquire prudentiam,
quia pretiosior est argento.
17 Semita justorum declinat mala:
custos animæ suæ servat viam suam.
18 Contritionem præcedit superbia:
& ante ruinam exaltatur spiritus.
19 Melius est humiliari cum miti-
bus, quã dividere spolia cũ superbis.
20 Eruditus in verbo reperiet bona:
& qui sperat in Domino, beatus est.
21 Qui sapiens est corde, appella-
bitur prudens: & qui dulcis eloquio,
majora percipiet.
22 Fons vitæ eruditio possidentis:
doctrina stultorum, fatuitas.
23 Cor sapientis erudiet os ejus: &
labiis ejus addet gratiam.
24 Favus mellis, composita verba:
dulcedo animæ, sanitas ossium.
25 Est via quæ videtur homini re-
cta: & novissima ejus ducunt ad
mortem.
26 Anima laborantis laborat sibi,
quia compulit eum os suum.
27 Vir impius fodit malum, & in
labiis ejus ignis ardescit.
28 Homo perversus suscitat lites:
& verbosus separat principes.
29 Vir iniquus lactat amicum suum:
& ducit eum per viam non bonam.
30 Qui attonitis oculis cogitat pra-
va, mordens labia sua perficit ma-
lum.
31 Corona dignitatis senectus, quę
in viis justitiæ reperietur.
32 Melior est patiens viro forti:
& qui dominatur animo suo, expu-
gnatore urbium.
33 Sortes mittuntur in sinum, sed
a Domino temperantur.

CAPUT XVII.

Buccella ſicca cum gaudio : ſervus ſapiens : Dominus corda probat : deſpiciens pauperem : gaudens de alterius ruina : corona ſenum : celans delictum : fatuus in ſtultitia confidens : ſtulto inutiles divitiæ : altam faciens domum ſuam : omni tempore diligit amicus : animus gaudens, & ſpiritus triſtis : ſtultus tacens.

1 MElior eſt buccella ſicca cum gaudio, quam domus plena victimis cum jurgio.

†Eccli. 10. 28. 2 † Servus ſapiens dominabitur filiis ſtultis, & inter fratres hereditatem dividet.

3 Sicut igne probatur argentum, & aurum camino: ita corda probat Dominus.

4 Malus obedit linguæ iniquæ, & fallax obtemperat labiis mendacibus.

† Sup. 14. 31. 5 † Qui deſpicit pauperem, exprobrat factori ejus: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus.

6 Corona ſenum filii filiorum: & gloria filiorum patres eorum.

7 Non decent ſtultum verba compoſita; nec principem labium mentiens.

8 Gemma gratiſſima, expectatio præſtolantis: quocumque ſe vertit, prudenter intelligit.

9 Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero ſermone repetit, ſeparat fœderatos.

10 Plus proficit correptio apud prudentem, quam centum plagæ apud ſtultum.

11 Semper jurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.

12 Expedit magis urſæ occurrere raptis fœtibus, quam fatuo confidenti in ſtultitia ſua.

† Rom. 12. 17. 1 Theſ. 5. 15. 1 Petr. 3. 9. 13 † Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus.

14 Qui dimittit aquam, caput eſt jurgiorum: & antequam patiatur contumeliam, judicium deſerit.

† Iſaiæ 5. 23. 15 † Qui juſtificat impium, & qui condemnat juſtum, abominabilis eſt uterque apud Deum.

16 Quid prodeſt ſtulto habere divitias, cum ſapientiam emere non poſſit?

Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinam: & qui evitat diſcere, incidet in mala.

17 Omni tempore diligit qui amicus eſt: & frater in anguſtiis comprobatur.

18 Stultus homo plaudet manibus, cum ſpoponderit pro amico ſuo.

19 Qui meditatur diſcordias, diligit rixas: & qui exaltat oſtium, quærit ruinam.

20 Qui perverſi cordis eſt, non inveniet bonum: & qui vertit linguam, incidet in malum.

21 Natus eſt ſtultus in ignominiam ſuam: ſed nec pater in fatuo lætabitur.

22 † Animus gaudens ætatem floridam facit: ſpiritus triſtis exſiccat oſſa. † Sup. 15. 13. & 16. 24.

23 Munera de ſinu impius accipit, ut pervertat ſemitas judicii.

24 †In facie prudentis lucet ſapientia: oculi ſtultorum in finibus terræ. †Eccli. 2. 14. & 8. 1.

25 Ira patris, filius ſtultus: & dolor matris quæ genuit eum.

26 Non eſt bonum, damnum inferre juſto: nec percutere principem, qui recta judicat.

27 †Qui moderatur ſermones ſuos, doctus & prudens eſt: & pretioſi ſpiritus vir eruditus. †Jac. 1. 19.

28 Stultus quoque ſi tacuerit, ſapiens reputabitur: & ſi compreſſerit labia ſua, intelligens.

CAPUT XVIII.

De receſſu ab amico : de incorrigibili : non deviandum a veritate : os ſtulti : juſtus ſe accuſans : frater juvans fratrem : fructus oris : mulier bona & mala : locutio divitis & pauperis : vir amicabilis.

1 OCcaſiones quærit qui vult recedere ab amico: omni tempore erit exprobrabilis.

2 Non recipit ſtultus verba prudentiæ: niſi ea dixeris quæ verſantur in corde ejus.

3 Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit: ſed ſequitur eum ignominia & opprobrium.

4 Aqua profunda verba ex ore viri: & torrens redundans fons ſapientiæ.

5 Accipere perſonam impii non eſt bonum, ut declines a veritate judicii.

6 Labia ſtulti miſcent ſe rixis: & os ejus jurgia provocat.

7 Os ſtulti contritio ejus: & labia ipſius, ruina animæ ejus.

8 Verba bilinguis, quasi simplicia: & ipsa perveniunt usque ad interiora ventris.

Pigrum dejicit timor: animæ autem effeminatorum esurient.

9 Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

10 Turris fortissima, nomen Domini: ad ipsum currit justus, & exaltabitur.

11 Substantia divitis, urbs roboris ejus, & quasi murus validus circumdans eum.

12 Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur.

†Eccli. 11. 8. 13 † Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.

14 Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam: spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere?

15 Cor prudens possidebit scientiam: & auris sapientium quærit doctrinam.

16 Donum hominis dilatat viam ejus, & ante principes spatium ei facit.

17 Justus, prior est accusator sui: venit amicus ejus, & investigabit eum.

18 Contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoque dijudicat.

19 Frater, qui adjuvatur a fratre, quasi civitas firma: & judicia quasi vectes urbium.

20 De fructu oris viri replebitur venter ejus: & genimina labiorum ipsius saturabunt eum.

21 Mors, & vita in manu linguæ: qui diligunt eam, comedent fructus ejus.

22 Qui invenit mulierem bonam, invenit bonum: & hauriet jucunditatem a Domino.

Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est & impius.

23 Cum obsecrationibus loquetur pauper: & dives effabitur rigide.

24 Vir amabilis ad societatem, magis amicus erit, quam frater.

CAPUT XIX.

Pauper ambulans in simplicitate: divitiæ addunt amicos: verba sectans: falsus testis: non decent stultum deliciæ: doctrina per patientiam probatur: ira & hilaritas regis: mulier litigiosa: uxor prudens datur a Deo: pigritia: præcepti custodia: misericordia in pauperem: eruditio filii: acceptio consilii: vir mendax: timor Domini: pigritia: pestilens: inobediens parentibus: testis iniquus: derisores.

1 Melior est pauper, qui ambulat in simplicitate sua, quam dives torquens labia sua, & insipiens.

2 Ubi non est scientia animæ, non est bonum: & qui festinus est pedibus, offendet.

3 Stultitia hominis supplantat gressus ejus: & contra Deum fervet animo suo.

4 Divitiæ addunt amicos plurimos: a paupere autem & hi, quos habuit, separantur.

5 † Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet. †Dan. 13. 61.

6 Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis.

7 Fratres hominis pauperis oderunt eum: insuper & amici procul recesserunt ab eo.

Qui tantum verba sectatur, nihil habebit:

8 Qui autem possessor est mentis, diligit animam suam, & custos prudentiæ inveniet bona.

9 Falsus testis non erit impunitus: & qui loquitur mendacia, peribit.

10 Non decent stultum deliciæ, nec servum dominari principibus.

11 Doctrina viri per patientiam noscitur: & gloria ejus est iniqua prætergredi.

12 Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & sicut ros super herbam, ita & hilaritas ejus.

13 Dolor patris, filius stultus: & tecta jugiter perstillantia, litigiosa mulier.

14 Domus, & divitiæ dantur a parentibus: a Domino autem proprie uxor prudens.

15 Pigredo immittit soporem, & anima dissoluta esuriet.

16 Qui custodit mandatum, custo-

dit animam suam: qui autem negligit viam suam mortificabitur.

17 Fœneratur Domino qui miseretur pauperis: & vicissitudinem suam reddet ei.

18 Erudi filium tuum, ne desperes: ad interfectionem autem ejus ne ponas animam tuam.

19 Qui impatiens est, sustinebit damnum: & cum rapuerit, aliud opponet.

20 Audi consilium, & suscipe disciplinam, ut sis sapiens in novissimis tuis.

21 Multæ cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini permanebit.

22 Homo indigens misericors est: & melior est pauper, quam vir mendax.

23 Timor Domini ad vitam: & in plenitudine commorabitur, absque visitatione pessima.

† Infr. 26. 15. 24 † Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam.

† Infr. 21. 11. 25 † Pestilente flagellato stultus sapientior erit: si autem corripueris sapientem, intelliget disciplinam.

26 Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominiosus est & infelix.

27 Non cesses fili audire doctrinam, nec ignores sermones scientiæ.

28 Testis iniquus deridet judicium: & os impiorũ devorat iniquitatem.

29 Parata sunt derisoribus judicia: & mallei percutientes stultorum corporibus.

CAPUT XX.

Luxuriosa res vinum: de peccante in regem, & relinquendis contentionibus: piger propter frigus non laborans: rex in solio: non potest dicere mundum se habere cor: pondus & pondus: somnum non diligendus: Malum est, dicit emptor: panis mendacii: revelans mysteria: non reddendum malum pro malo: devorare sanctos: festinata hereditas: misericordia, veritas & clementia roborant thronum regis.

1 Luxuriosa res, vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.

2 Sicut rugitus leonis, ita & terror regis: qui provocat eum, peccat in animam suam.

3 Honor est homini, qui separat se a contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis.

4 Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi.

5 Sicut aqua profunda, sic consilium in corde viri: sed homo sapiens exhauriet illud.

6 Multi homines misericordes vocantur: virum autem fidelem quis inveniet?

7 Justus, qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios derelinquet.

8 Rex, qui sedet in solio judicii, dissipat omne malum intuitu suo.

9 † Quis potest dicere: Mundum est cor meum, purus sum a peccato? † 3 Reg. 8. 45. 2 Par. 6. 36. Eccl. 7. 21. 1 Joan. 1. 8.

10 † Pondus & pondus, mensura & mensura: utrumque abominabile est apud Deum.

11 Ex studiis suis intelligitur puer, si munda & recta sunt opera ejus.

12 Aurem audientem, & oculum videntem, Dominus fecit utrumque.

13 Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat: aperi oculos tuos, & saturare panibus. † Sup. 11. 1. Infra v. 23.

14 Malum est, malum est, dicit omnis emptor: & cum recesserit, tunc gloriabitur.

15 Est aurum, & multitudo gemmarum: & vas pretiosum labia scientiæ.

16 † Tolle vestimentum ejus, qui fidejussor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo. † Infra 27. 13.

17 Suavis est homini panis mendacii: & postea implebitur os ejus calculo.

18 Cogitationes consiliis roborantur: & gubernaculis tractanda sunt bella.

19 Ei, qui revelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.

20 † Qui maledicit patri suo, & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris. † Exod. 21. 17. Levit. 20. 9. Matt. 15. 4.

21 Hereditas, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.

22 † Ne dicas: Reddam malum: expecta Dominum, & liberabit te. † Rom. 12. 17. 1 Thess. 5. 15. 1 Petr. 3. 9.

23 Abominatio est apud Dominum pondus & pondus: statera dolosa non est bona.

24 A Domino diriguntur gressus viri: quis autem hominum intelligere potest viam suam?

25 Ruina est homini devorare sanctos, & post vota retractare.

26 Dissipat impios rex sapiens, & incurvat super eos fornicem.

27 Lucerna Domini ſpiraculum hominis, quæ inveſtigat omnia ſecreta ventris.

28 Miſericordia & veritas cuſtodiunt regem, & roboratur clementia thronus ejus.

29 Exultatio juvenum, fortitudo eorum: & dignitas ſenum, canities.

30 Livor vulneris abſterget mala: & plagæ in ſecretioribus ventris.

CAPUT XXI.

Cor regis in manu Domini, cui miſericordia & judicium magis placent quam victimæ: inique theſaurizans: melius eſt ſedere in angulo domatis, quam, &c. obturans aurem pauperi, &c. diligens epulas: pro juſto dabitur impius: qui cuſtodit os ſuum: deſideria occidunt pigrum: non eſt ſapientia contra Dominum: equus paratur ad bellum, &c.

1 SIcut diviſiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud.

† Supr. 6. 2. 2 † Omnis via viri recta ſibi videtur: appendit autem corda Dominus.

3 Facere miſericordiam & judicium, magis placet Domino, quam victimæ.

4 Exaltatio oculorum eſt dilatatio cordis: lucerna impiorum peccatum.

5 Cogitationes robuſti ſemper in abundantia: omnis autem piger ſemper in egeſtate eſt.

6 Qui congregat theſauros lingua mendacii, vanus & excors eſt, & impingetur ad laqueos mortis.

7 Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere judicium.

8 Perverſa via viri, aliena eſt: qui autem mundus eſt, rectum opus ejus.

† Infr. 25. 24. 9 † Melius eſt ſedere in angulo domatis, quam cum muliere litigioſa, & in domo communi.

10 Anima impii deſiderat malum, non miſerebitur proximo ſuo.

11 Mulctato peſtilente ſapientior erit parvulus: & ſi ſectetur ſapientem, ſumet ſcientiam.

12 Excogitat juſtus de domo impii, ut detrahat impios a malo.

13 Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur.

14 Munus abſconditum extinguit iras, & donum in ſinu indignationem maximam.

15 Gaudium juſto eſt facere judicium, & pavor operantibus iniquitatem.

16 Vir, qui erraverit a via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur.

17 Qui diligit epulas, in egeſtate erit: qui amat vinum, & pinguia, non ditabitur.

18 Pro juſto datur impius: & pro rectis iniquus.

19 † Melius eſt habitare in terra deſerta, quam cum muliere rixoſa & iracunda. † Eccli. 25. 23.

20 Theſaurus deſiderabilis, & oleum in habitaculo juſti: & imprudens homo diſſipabit illud.

21 Qui ſequitur juſtitiam & miſericordiam, inveniet vitam, juſtitiam, & gloriam,

22 Civitatem fortium aſcendit ſapiens, & deſtruxit robur fiduciæ ejus.

23 Qui cuſtodit os ſuum, & linguam ſuam, cuſtodit ab anguſtiis animam ſuam.

24 Superbus & arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur ſuperbiam.

25 Deſideria occidunt pigrum: noluerunt enim quidquam manus ejus operari:

26 Tota die concupiſcit & deſiderat: qui autem juſtus eſt, tribuet, & non ceſſabit.

27 † Hoſtiæ impiorum abominabiles, quia offeruntur ex ſcelere. † Supr. 15. 8. Eccli. 34. 21.

28 Teſtis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.

29 Vir impius procaciter obfirmat vultum ſuum: qui autem rectus eſt, corrigit viam ſuam.

30 Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum.

31 Equus paratur ad diem belli: Dominus autem ſalutem tribuit.

CAPUT XXII.

Laus boni nominis: callidus videns malum: adoleſcens juxta viam ſuam: ſeminans iniquitatem: deriſorem ejice, diligens cordis munditiam: dicit piger: Leo, &c. os alienæ: ſtultitia in corde pueri: calumnians pauperem: audienda eſt ſapientia: vitandi ſponſores: termini antiqui ſervandi: velox in opere ſuo, &c.

1 MElius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ: ſuper argentum & aurum, gratia bona. Eccl. 7. 2.

2 Dives & pauper obviaverunt sibi: utriusque operator est Dominus.
3 Callidus vidit malum, & abscondit se: innocens pertransiit, & afflictus est damno.
4 Finis modestiæ timor Domini, divitiæ & gloria & vita.
5 Arma & gladii in via perversi: custos autem animæ suæ longe recedit ab eis.
6 Proverbium est: Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.
7 Dives pauperibus imperat: & qui accipit mutuum, servus est fœnerantis.
8 Qui seminat iniquitatem, metet mala, & virga iræ suæ consummabitur.
†Eccli. 31. 28. 9 † Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: de panibus enim suis dedit pauperi.
Victoriam & honorem acquiret qui dat munera: animam autem aufert accipientium.
10 Ejice derisorem, & exibit cum eo jurgium, cessabuntque causæ & contumeliæ.
11 Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem.
12 Oculi Domini custodiunt scientiam: & supplantantur verba iniqui.
13 Dicit piger: Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.
14 Fovea profunda os alienæ: cui iratus est Dominus, incidet in eam.
15 Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplinæ fugabit eam.
16 Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit.
17 Inclina aurem tuam, & audi verba sapientium: appone autem cor ad doctrinam meam,
18 Quæ pulchra erit tibi, cum servaveris eam in ventre tuo, & redundabit in labiis tuis:
19 Ut sit in Domino fiducia tua, unde & ostendi eam tibi hodie.
20 Ecce descripsi eam tibi tripliciter, in cogitationibus & scientia:
21 Ut ostenderem tibi firmitatem, & eloquia veritatis, respondere ex his illis qui miserunt te.
22 Non facias violentiam pauperi, quia pauper est: neque conteras egenum in porta:
23 Quia judicabit Dominus causam ejus, & configet eos, qui confixerunt animam ejus.
24 Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso:
25 Ne forte discas semitas ejus, & sumas scandalum animæ tuæ.
26 Noli esse cum his, qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis:
27 Si enim non habes unde restituas, quid causæ est ut tollat operimentum de cubili tuo?
28 Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.
29 Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles.

CAPUT XXIII.

Quomodo sit edendum cum principe: non appetendæ divitiæ, nec cibi invidorum: non opprimendi pupilli: castigandus puer: quærenda sapientia: fugiendi peccatores & gulæ dediti: honorandi parentes: fugienda meretrix & ebrietas.

1 QUando sederis ut comedas cum principe, diligenter attende quæ apposita sunt ante faciem tuam:
2 Et statue cultrum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam,
3 Ne desideres de cibis ejus, in quo est panis mendacii.
4 Noli laborare ut diteris: sed prudentiæ tuæ pone modum.
5 Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere: quia facient sibi pennas quasi aquilæ, & volabunt in cælum.
6 Ne comedas cum homine invido, & ne desideres cibos ejus:
7 Quoniam in similitudinem arioli & conjectoris, æstimat quod ignorat.
Comede & bibe, dicet tibi: & mens ejus non est tecum.
8 Cibos, quos comederas, evomes: & perdes pulchros sermones tuos.
9 In auribus insipientium ne loquaris: quia despicient doctrinam eloquii tui.
10 Ne attingas parvulorum terminos: & agrum pupillorũ ne introeas:
11 Propinquus enim illorum fortis est: & ipse judicabit contra te causam illorum.

12 Ingrediatur ad doctrinam cor
tuum, & aures tuæ ad verba scien-
tiæ.
13 † Noli subtrahere a puero disci- † Sup. 13. 24. Eccli. 30. 1.
plinam: si enim percusseris eum vir-
ga, non morietur.
14 Tu virga percuties eum: & ani-
mam ejus de inferno liberabis.
15 Fili mi, si sapiens fuerit animus
tuus, gaudebit tecum cor meum:
16 Et exultabunt renes mei, cum
locuta fuerint rectum labia tua.
17 † Non æmuletur cor tuum pec- † Infra 24. 1.
catores: sed in timore Domini esto
tota die:
18 Quia habebis spem in novissimo,
& præstolatio tua non auferetur.
19 Audi fili mi, & esto sapiens: &
dirige in via animum tuum.
20 Noli esse in conviviis potato-
rum, nec in comessationibus eorum,
qui carnes ad vescendum conferunt:
21 Quia vacantes potibus, & dan-
tes symbola consumentur, & vestie-
tur pannis dormitatio.
22 Audi patrem tuum, qui genuit
te: & ne contemnas cum senuerit
mater tua.
23 Veritatem eme, & noli vendere
sapientiam, & doctrinam, & intel-
gentiam.
24 Exultat gaudio pater justi: qui
sapientem genuit, lætabitur in eo.
25 Gaudeat pater tuus, & mater
tua, & exultet quæ genuit te.
26 Præbe fili mi cor tuum mihi: &
oculi tui vias meas custodiant.
27 Fovea enim profunda est mere-
trix: & puteus angustus, aliena.
28 Insidiatur in via quasi latro, &
quos incautos viderit, interficiet.
29 Cui væ? cujus patri væ? cui ri-
xæ? cui foveæ? cui sine causa vul-
nera? cui suffusio oculorum?
30 Nonne his, qui commorantur in
vino, & student calicibus epotan-
dis?
31 Ne intuearis vinum quando fla-
vescit, cum splenduerit in vitro co-
lor ejus: ingreditur blande,
32 Sed in novissimo mordebit ut co-
luber, & sicut regulus venena dif-
fundet.
33 Oculi tui videbunt extraneas, &
& cor tuum loquetur perversa.
34 Et eris sicut dormiens in medio
mari, & quasi sopitus gubernator,
amisso clavo:
35 Et dices: Verberaverunt me, sed
non dolui: traxerunt me, & ego
non sensi: quando evigilabo, &
rursus vina reperiam.

CAPUT XXIV.

Æmulatio malorum: sapientia & eruditio: cogitatio stulti: eruendi oppressi: doctrina ut melle utendum: non insidiandum justo: casus inimici: detractores: juste judicandum: nullus verbis lactandus, nec malum malo reddendum: ager pigri: dormitanti pigro venit egestus.

1 NE æmuleris viros malos, Supra 23. 17.
nec desideres esse cum eis:
2 Quia rapinas meditatur mens eo-
rum, & fraudes labia eorum lo-
quuntur.
3 Sapientia ædificabitur domus,
& prudentia roborabitur.
4 In doctrina replebuntur cellaria,
universa substantia pretiosa & pul-
cherrima.
5 Vir sapiens, fortis est: & vir do-
ctus, robustus & validus.
6 Quia cum dispositione initur
bellum: & erit salus ubi multa con-
silia sunt.
7 Excelsa stulto sapientia, in por-
ta non aperiet os suum.
8 Qui cogitat mala facere, stultus
vocabitur.
9 Cogitatio stulti peccatum est:
& abominatio hominum detra-
ctor.
10 Si desperaveris lassus in die an-
gustiæ: imminuetur fortitudo tua.
11 † Erue eos, qui ducuntur ad † Psal. 81. 4.
mortem: & qui trahuntur ad inte-
ritum liberare ne cesses.
12 Si dixeris: Vires non suppetunt:
qui inspector est cordis, ipse intelli-
git, & servatorem animæ tuæ nihil
fallit, reddetque homini juxta
opera sua.
13 Comede, fili mi, mel, quia
bonum est, & favum dulcissimum
gutturi tuo.
14 Sic & doctrina sapientiæ animæ
tuæ: quam cum inveneris, habebis
in novissimis spem, & spes tua non
peribit.
15 Ne insidieris, & quæras impie-
tatem in domo justi, neque vastes
requiem ejus.
16 Septies enim cadet justus, & re-
surget: impii autem corruent in
malum.
17 Cum ceciderit inimicus tuus,

ne gaudeas, & in ruina ejus ne exultet cor tuum:
18 Ne forte videat Dominus, & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.
19 Ne contendas cum pessimis, nec æmuleris impios:
20 Quoniam non habent futurorum spem mali: & lucerna impiorum extinguetur.
21 Time Dominum, fili mi, & regem: & cum detractoribus non commisceearis:
22 Quoniam repente consurget perditio eorum: & ruinam utriusque quis novit?
† Lev. 19.15. Deut. 1. 17. & 16. 19. Eccli. 42. 1.
23 Hæc quoque sapientibus: † Cognoscere personam in judicio non est bonum.
24 Qui dicunt impio: Justus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus.
25 Qui arguunt eum, laudabuntur: & super ipsos veniet benedictio.
26 Labia deosculabitur, qui recta verba respondet.
27 Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum: ut postea ædifices domum tuam.
28 Ne sis testis frustra contra proximum tuum: nec lactes quemquam labiis tuis.
† Sup. 20.22.
29 † Ne dicas: Quomodo fecit mihi, sic faciam ei: reddam unicuique secundum opus suum.
30 Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti:
31 Et ecce totum repleverant urticæ, & operuerant superficiem ejus spinæ, & maceria lapidum destructa erat.
32 Quod cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam.
33 Parum, inquam, dormies, modicum dormitabis, pauxillum manus conseres, ut quiescas:
34 Et veniet tibi quasi cursor egestas, & mendicitas quasi vir armatus.

CAPUT XXV.

Gloria Dei & regum: cor regis: rubigo quæ & impietas est: ne te exaltes: ne detrahas: secreta tua serva: mala aurea, & inauris aurea: frigus in messe: nubes sine pluvia: lingua mollis: mel inventum: sagitta acuta: dens putridus: acetum: tinea: benefac inimico: angulus domatis: aqua frigida: fons turbatus: multum mellis comestum: urbs absque muro.

1 HÆ quoque parabolæ Salomonis, quas transtulerunt viri Ezechiæ regis Juda.
2 Gloria Dei est celare verbum, & gloria regum investigare sermonem.
3 Cælum sursum, & terra deorsum, & cor regum inscrutabile.
4 Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum.
5 Aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur justitia thronus ejus.
6 Ne gloriosus appareas coram rege, & in loco magnorum ne steteris.
7 Melius est enim ut dicatur tibi: Ascende huc; quam ut humilieris coram principe.
8 Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in jurgio cito: ne postea emendare non possis, cum dehonestaveris amicum tuum.
9 Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretũ extraneo ne reveles:
10 Ne forte insultet tibi cum audierit, & exprobrare non cesset.
Gratia & amicitia liberant: quas tibi serva, ne exprobrabilis fias.
11 Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tẽpore suo.
12 Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui arguit sapientem, & aurem obedientem.
13 Sicut frigus nivis in die messis, ita legatus fidelis ei, qui misit eum, animam ipsius requiescere facit.
14 Nubes, & ventus, & pluviæ non sequentes, vir gloriosus, & promissa non complens.
15 † Patientia lenietur princeps, & lingua mollis confringet duritiam. † Sup. 15. 1.
16 Mel invenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte satiatus evomas illud.
17 Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, nequando satiatus oderit te.
18 Jaculum, & gladius, & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.

19 Dens putridus, & pes lassus, qui
sperat super infideli in die angustiæ,
20 Et amittit pallium in die frigo-
ris.

Acetum in nitro, qui cantat car-
mina cordi pessimo.

Sicut tinea vestimento, & vermis
ligno: ita tristitia viri nocet cordi.
† Rom. 12. 20. 21 † Si esurierit inimicus tuus, ciba
illum: si sitierit, da ei aquam bibere:
22 Prunas enim congregabis super
caput ejus, & Dominus reddet tibi.
23 Ventus aquilo dissipat pluvias,
& facies tristis linguam detrahen-
tem.
† Sup. 21. 9. 24 † Melius est sedere in angulo do-
matis, quam cum muliere litigiosa,
& in domo communi.
25 Aqua frigida animæ sitienti, &
nuntius bonus de terra longinqua.
26 Fons turbatus pede, & vena cor-
rupta, justus cadens coram impio.
27 Sicut qui mel multum comedit,
† Eccli. 3. 22. non est ei bonum: † sic qui scrutator
est majestatis, opprimetur a gloria.
28 Sicut urbs patens & absque mu-
rorum ambitu, ita vir qui non potest
in loquēdo cohibere spiritum suum.

CAPUT XXVI.

Gloria in stulto: avis volans: flagellum equo: respondere stulto: nuntius stultus: parabola stulti: honor insipientis: imponens stulto silentium: canis ad vomitum: sapiens proprio judicio: commisceri rixæ: nocens amico: susurro: iracundus: labia tumentia: inimicus: operiens odium: fodiens foveam: lingua fallax.

1 Quomodo nix in æstate, &
pluviæ in messe: sic inde-
cens est stulto gloria.
2 Sicut avis ad alia transvolans, &
passer quo libet vadens: sic maledi-
ctum frustra prolatum in quem-
piam superveniet.
3 Flagellum equo, & camus asino,
& virga in dorso imprudentium.
4 Ne respondeas stulto juxta stulti-
tiam suam, ne efficiaris ei similis.
5 Responde stulto juxta stultitiam
suam, ne sibi sapiens esse videatur.
6 Claudus pedibus, & iniquitatem
bibens, qui mittit verba per nun-
tium stultum.
7 Quomodo pulcras frustra habet
claudus tibias: sic indecens est in o-
re stultorum parabola.
8 Sicut qui mittit lapidem in acer-
vum Mercurii: ita qui tribuit insi-
pienti honorem.
9 Quomodo si spina nascatur in ma-
nu temulenti: sic parabola in ore
stultorum.
10 Judicium determinat causas: &
qui imponit stulto silentium, iras
mitigat.
11 † Sicut canis, qui revertitur ad † 2 Pet. 2. 22.
vomitum suum, sic imprudens, qui
iterat stultitiam suam.
12 Vidisti hominem sapientem si-
bi videri? magis illo spem habebit
insipiens.
13 Dicit piger: Leo est in via, &
leæna in itineribus:
14 Sicut ostium vertitur in cardine
suo, ita piger in lectulo suo.
15 † Abscondit piger manum sub † Sup. 19. 24.
ascella sua, & laborat si ad os suum
eam convertit.
16 Sapientior sibi piger videtur se-
ptem viris loquentibus sententias.
17 Sicut qui apprehendit auribus
canem, sic qui transit impatiens, &
commiscetur rixæ alterius.
18 Sicut noxius est qui mittit sagit-
tas, & lanceas in mortem:
19 Ita vir, qui fraudulenter nocet
amico suo: & cum fuerit deprehen-
sus, dicit: Ludens feci.
20 Cum defecerint ligna, extingue-
tur ignis: & susurrone subtracto,
jurgia conquiescent.
21 Sicut carbones ad prunas, & li-
gna ad ignem, † sic homo iracundus † Sup. 15. 18.
suscitat rixas.
22 Verba susurronis quasi simpli-
cia, & ipsa perveniunt ad intima
ventris.
23 Quomodo si argento sordido or-
nare velis vas fictile, sic labia tumen-
tia cum pessimo corde sociata.
24 Labiis suis intelligitur inimicus,
cum in corde tractaverit dolos.
25 Quando submiserit vocem suam,
ne credideris ei: quoniam septem
nequitiæ sunt in corde illius.
26 Qui operit odium fraudulenter,
revelabitur malitia ejus in consilio.
27 Qui fodit foveam, incidet in
eam: & qui volvit lapidem, rever-
tetur ad eum.
28 Lingua fallax non amat verita-
tem: & os lubricum operatur rui-
nas.

CAPUT XXVII.

Non gloriandum in crastinum : ne teipsum laudaveris : ira stulti quam sit gravis : manifesta correctio : vulnera diligentis : anima saturata : vicinus juxta : spondens pro extraneo : litigiosa mulier : infernus insatiabilis : probatur homo ore laudantis : stultus contusus : vultum pecoris agnosce : lac caprarum in cibum.

1 NE glorieris in crastinum, ignorans quid superventura pariat dies.
2 Laudet te alienus, & non os tuum; extraneus, & non labia tua.
3 † Grave est saxum, & onerosa arena : sed ira stulti utroque gravior. (†Eccli. 22. 18.)
4 Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor : & impetum concitati ferre quis poterit ?
5 Melior est manifesta correptio, quam amor absconditus.
6 Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.
7 † Anima saturata calcabit favum : & anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet. († Job. 6. 7.)
8 Sicut avis transmigrans de nido suo, sic vir qui derelinquit locum suum.
9 Unguento & variis odoribus delectatur cor : & bonis amici consiliis anima dulcoratur.
10 Amicum tuum, & amicum patris tui ne dimiseris : & domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuæ.
Melior est vicinus juxta, quam frater procul.
11 Stude sapientiæ fili mi, & lætifica cor meum : ut possis exprobranti respondere sermonem.
12 Astutus videns malum, absconditus est : parvuli transeuntes sustinuerunt dispendia.
13 † Tolle vestimentum ejus, qui spopondit pro extraneo : & pro alienis, aufer ei pignus. († Sup. 20. 16.)
14 Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens maledicenti similis erit.
15 † Tecta perstillantia in die frigoris, & litigiosa mulier cōparantur: († Sup. 19. 13.)
16 Qui retinet eam, quasi qui ventū teneat, & oleū dexteræ suæ vocabit.
17 Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui.
18 Qui servat ficum, comedet fructus ejus : & qui custos est domini sui, glorificabitur.
19 Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.
20 Infernus & perditio numquam implentur : similiter & † oculi hominum insatiabiles. (†Eccli. 14. 9.)
21 † Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum : sic probatur homo ore laudātis. († Sup. 17. 3.)
Cor iniqui inquirit mala, cor autem rectum inquirit scientiam.
22 Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia ejus.
23 Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera :
24 Non enim habebis jugiter potestatem : sed corona tribuetur in generationem & generationem.
25 Aperta sunt prata, & apparuerunt herbæ virentes, & collecta sunt fœna de montibus.
26 † Agni ad vestimentum tuum : & hœdi, ad agri pretium. (†1 Tim 6. 8.)
27 Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, & in necessaria domus tuæ, & ad victum ancillis tuis.

CAPUT XXVIII.

De fuga impii & securitate justi : propter peccata terræ multi principes ejus : pauper pauperem calumnians : pauper supplex, & dives pravus : nolens audire legem : exultatio justorum : abscondens scelera sua : beatus semper pavidus : princeps impius ut leo : dux indigens prudentia : terram suam operans : a patre subtrahens.

1 FUgit impius, nemine persequente : justus autem quasi leo confidens, absque terrore erit.
2 Propter peccata terræ multi principes ejus : & propter hominis sapientiam, & horum scientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit.
3 Vir pauper calumnians pauperes, similis est imbri vehementi, in quo paratur fames.
4 Qui derelinquunt legem, laudant impium : qui custodiunt, succenduntur contra eum.
5 Viri mali non cogitant judicium : qui autem inquirunt Dominum, animadvertunt omnia.

† Sup. 19. 1.

6 † Melior eſt pauper ambulans in ſimplicitate ſua, quam dives in pravis itineribus.

7 Qui cuſtodit legem, filius ſapiens eſt: qui autem comeſſatores paſcit, confundit patrem ſuum.

8 Qui coacervat divitias uſuris & fœnore, liberali in pauperes congregat eas.

9 Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.

10 Qui decipit juſtos in via mala, in interitu ſuo corruet: & ſimplices poſſidebunt bona ejus.

11 Sapiens ſibi videtur vir dives: pauper autem prudens ſcrutabitur eum.

12 In exultatione juſtorum multa gloria eſt: regnantibus impiis ruinæ hominum.

13 Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur: qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur.

14 Beatus homo, qui ſemper eſt pavidus: qui vero mentis eſt duræ, corruet in malum.

15 Leo rugiens, & urſus eſuriens, princeps impius ſuper populum pauperem.

16 Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam: qui autem odit avaritiam, longi fient dies ejus.

17 Hominem, qui calumniatur animæ ſanguinem, ſi uſque ad lacum fugerit, nemo ſuſtinet.

18 Qui ambulat ſimpliciter, ſalvus erit: qui perverſis graditur viis, concidet ſemel.

† Sup. 12. 11. Eccli. 20. 30. † Sup. 13. 11. & 20. 21.

19 † Qui operatur terram ſuam, ſatiabitur panibus: qui autem ſectatur otium, replebitur egeſtate.

20 Vir fidelis multum laudabitur: † qui autem feſtinat ditari, non erit innocens.

21 Qui cognoſcit in judicio faciem, non bene facit: iſte & pro buccella panis deſerit veritatem.

22 Vir, qui feſtinat ditari, & aliis invidet, ignorat quod egeſtas superveniet ei.

23 Qui corripit hominem, gratiam poſtea inveniet apud eum, magis quam ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

24 Qui ſubtrahit aliquid a patre ſuo, & a matre, & dicit hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt.

25 Qui ſe jactat, & dilatat, jurgia concitat: qui vero ſperat in Domino, ſanabitur.

26 Qui confidit in corde ſuo, ſtultus eſt: qui autem graditur ſapienter, ipſe ſalvabitur.

27 Qui dat pauperi, non indigebit: qui deſpicit deprecantem, ſuſtinebit penuriam.

28 Cum ſurrexerint impii, abſcondentur homines: cum illi perierint, multiplicabuntur juſti.

CAPUT XXIX.

Non audiens corripientem: multiplicatio juſtorum: amor ſapientiæ: rex juſtus: blandus amicus: peſtilentes: contendere cum ſtulto: viri ſanguinum: totum proferens ſpiritum: verba mendacii: pauper & creditor: rex juſtus: correctio: multiplicatio impiorum: erudi filium: prophetia: velox ad loquendum: delicate ſervum nutriens: iracundus: ſuperbus: cum fure participans: timens hominem: juſti abominantur impium, & e diverſo.

1 Viro, qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei ſuperveniet interitus: & eum ſanitas non ſequetur.

2 In multiplicatione juſtorum lætabitur vulgus: cum impii ſumpſerint principatum, gemet populus.

3 Vir, qui amat ſapientiam, lætificat patrem ſuum: † qui autem nutrit ſcorta, perdet ſubſtantiam. † Lucæ 15. 13.

4 Rex juſtus erigit terram, vir avarus deſtruet eam.

5 Homo, qui blandis fictiſque ſermonibus loquitur amico ſuo, rete expandit greſſibus ejus.

6 Peccantem virum iniquum involvet laqueus: & juſtus laudabit atque gaudebit.

7 Novit juſtus cauſam pauperum: impius ignorat ſcientiam.

8 Homines peſtilentes diſſipant civitatem: ſapientes vero avertunt furorem.

9 Vir ſapiens, ſi cum ſtulto contenderit, ſive iraſcatur, ſive rideat, non inveniet requiem.

10 Viri ſanguinum oderunt ſimplicem: juſti autem quærunt animam ejus.

11 Totum ſpiritum ſuum profert

ſtultus:

ſtultus: ſapiens differt, & reſervat in poſterum.

12 Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes miniſtros habet impios.

13 Pauper & creditor obviaverunt ſibi: utriuſque illuminator eſt Dominus.

14 Rex qui judicat in veritate pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur.

15 Virga atque correptio tribuit ſapientiam: puer autem, qui dimittitur voluntati ſuæ, confundit matrem ſuam.

16 In multiplicatione impiorum multiplicabuntur ſcelera: & juſti ruinas eorum videbunt.

17 Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.

18 Cum prophetia defecerit, diſſipabitur populus: qui vero cuſtodit legem, beatus eſt.

19 Servus verbis non poteſt erudiri: quia quod dicis intelligit, & reſpondere contemnit.

20 Vidiſti hominem velocem ad loquendum? ſtultitia magis ſperanda eſt, quam illius correptio.

21 Qui delicate a pueritia nutrit ſervum ſuum, poſtea ſentiet eum contumacem.

22 Vir iracundus provocat rixas: & qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccandum proclivior.

† *Job.* 22. 29. 23 † Superbum ſequitur humilitas: & humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria.

24 Qui cum fure participat, odit animam ſuam: adjurantem audit, & non indicat.

25 Qui timet hominem, cito corruet: qui ſperat in Domino, ſublevabitur.

26 Multi requirunt faciem principis: & judicium a Domino egreditur ſingulorum.

27 Abominantur juſti virum impium: & abominantur impii eos, qui in recta ſunt via.

Verbum cuſtodiens filius, extra perditionem erit.

CAPUT XXX.

Homo Deo vicinus judicat ſe inſipientem, & opera Dei incomprehenſibilia: ſermo Dei ignitus, cui nihil addendum: deprecatur vanitatem, verba mendacii, mendicitatem & divitias: non accuſandus ſervus apud dominum ſuum: aliquot generationes execrabiles: duæ ſanguiſugæ: tria inſaturabilia: oculus patrem ſubſannans: tria difficilia: per tria movetur terra. quatuor minima terræ: tria bene gradientia: vehementer emungens.

1 VErba Congregantis filii Vomentis.

Viſio, quam locutus eſt vir, cum quo eſt Deus, & qui Deo ſecum morante confortatus, ait:

2 Stultiſſimus ſum virorum, & ſapientia hominum non eſt mecum.

3 Non didici ſapientiam, & non novi ſcientiam ſanctorum.

4 Quis aſcendit in cælum atque deſcendit? quis continuit ſpiritum in manibus ſuis? quis colligavit aquas quaſi in veſtimento? quis ſuſcitavit omnes terminos terræ? quod nomen eſt ejus, & quod nomen filii ejus, ſi noſti?

5 † Omnis ſermo Dei ignitus, clypeus eſt ſperantibus in ſe: † *Pſal.* 11. 7.

6 † Ne addas quidquam verbis illius, & arguaris, inveniariſque mendax. † *Deut* 4. 2. & 12. 32.

7 Duo rogavi te, ne deneges mihi antequam moriar.

8 Vanitatem, & verba mendacia longe fac a me.

Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo neceſſaria:

9 Ne forte ſatiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis eſt Dominus? aut egeſtate compulſus furer, & perjurem nomen Dei mei.

10 Ne accuſes ſervum ad dominum ſuum, ne forte maledicat tibi, & corruas.

11 Generatio, quæ patri ſuo maledicit, & quæ matri ſuæ non benedicit.

12 Generatio, quæ ſibi munda videtur, & tamen non eſt lota a ſordibus ſuis.

13 Generatio, cujus excelſi ſunt oculi, & palpebræ ejus in alta ſurrectæ.

14 Ge-

14 Generatio, quæ pro dentibus
gladios habet, & commandit mola-
ribus suis, ut comedat inopes de ter-
ra, & pauperes ex hominibus.
15 Sanguisugæ duæ sunt filiæ, di-
centes: Affer, affer.
Tria sunt insaturabilia, & quar-
tum, quod numquam dicit: Sufficit.
16 Infernus, & os vulvæ, & terra,
quæ non satiatur aqua: ignis vero
numquam dicit: Sufficit.
17 Oculum, qui subsannat patrem,
& qui despicit partum matris suæ,
effodiant eum corvi de torrentibus,
& comedant eum filii aquilæ.
18 Tria sunt difficilia mihi, & quar-
tum penitus ignoro:
19 Viam aquilæ in cælo, viam co-
lubri super petram, viam navis in
medio mari, & viam viri in adole-
scentia.
20 Talis est & via mulieris adulte-
ræ, quæ comedit, & tergens os suum
dicit: Non sum operata malum.
21 Per tria movetur terra, & quar-
tum non potest sustinere:
22 Per servum cum regnaverit: per
stultum cum saturatus fuerit cibo:
23 Per odiosam mulierem cum in
matrimonio fuerit assumpta: & per
ancillam cum fuerit heres dominæ
suæ.
24 Quatuor sunt minima terræ, &
ipsa sunt sapientiora sapientibus:
25 Formicæ, populus infirmus,
qui præparat in messe cibum sibi:
26 Lepusculus, plebs invalida, qui
collocat in petra cubile suum:
27 Regem locusta non habet, & e-
greditur universa per turmas suas:
28 Stellio manibus nititur, & mo-
ratur in ædibus regis.
29 Tria sunt, quæ bene gradiuntur,
& quartum, quod incedit feliciter:
30 Leo fortissimus bestiarum, ad
nullius pavebit occursum:
31 Gallus succinctus lumbos: & a-
ries: nec est rex, qui resistat ei.
32 Est qui stultus apparuit post-
quam elevatus est in sublime: si enim
intellexisset, ori suo imposuisset
manum.
33 Qui autem fortiter premit ube-
ra ad eliciendum lac, exprimit bu-
tyrum: & qui vehementer emun-
git, elicit sanguinem: & qui pro-
vocat iras, producit discordias.

CAPUT XXXI.

*Exhortatur ne mulieribus dederis sub-
stantiam tuam, nec regibus vinum, sed
mœrentibus: aperi os tuum muto: vindi-
ca inopem: Laus & raritas mulieris for-
tis: pulcritudo fallax gratia.*

1 VErba Lamuelis regis. Visio,
qua erudivit eum mater
sua.
2 Quid dilecte mi, quid dilecte u-
teri mei, quid dilecte votorum meo-
rum?
3 Ne dederis mulieribus substan-
tiam tuam, & divitias tuas ad delen-
dos reges.
4 Noli regibus, o Lamuel, noli re-
gibus dare vinum: quia nullum se-
cretum est ubi regnat ebrietas.
5 Et ne forte bibant, & obliviscan-
tur judiciorum, & mutent causam
filiorum pauperis.
6 Date siceram mœrentibus, & vi-
num his qui amaro sunt animo:
7 Bibant, & obliviscantur egesta-
tis suæ, & doloris sui non recorden-
tur amplius.
8 Aperi os tuum muto, & causis o-
mnium filiorum qui pertranseunt:
9 Aperi os tuum, decerne quod
justum est, & judica inopem & pau-
perem.
10 Mulierem fortem quis inveniet?
procul, & de ultimis finibus pre-
tium ejus.
11 Confidit in ea cor viri sui, &
spoliis non indigebit.
12 Reddet ei bonum, & non ma-
lum, omnibus diebus vitæ suæ.
13 Quæsivit lanam & linum, & o-
perata est consilio manuum suarum.
14 Facta est quasi navis institoris,
de longe portans panem suum.
15 Et de nocte surrexit, deditque
prædam domesticis suis, & cibaria
ancillis suis.
16 Consideravit agrum, & emit
eum: de fructu manuum suarum
plantavit vineam.
17 Accinxit fortitudine lumbos
suos, & roboravit brachium suum.
18 Gustavit & vidit quia bona est
negotiatio ejus: non extinguetur in
nocte lucerna ejus.
19 Manum suam misit ad fortia, &
digiti ejus apprehenderunt fusum.
20 Manum suam aperuit inopi, &
palmas suas extendit ad pauperem.

21 Non timebit domui suæ a frigoribus nivis: omnes enim domestici ejus vestiti sunt duplicibus.
22 Stragulatam vestem fecit sibi: byssus & purpura indumentum ejus.
23 Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ.
24 Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo.
25 Fortitudo & decor indumentum ejus, & ridebit in die novissimo.
26 Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua ejus.
27 Consideravit semitas domus suæ, & panem otiosa non comedit.
28 Surrexerunt filii ejus, & beatissimam prædicaverunt; vir ejus, & laudavit eam.
29 Multæ filiæ congregaverunt divitias: tu supergressa es universas.
30 Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Dominum, ipsa laudabitur.
31 Date ei de fructu manuum suarum: & laudent eam in portis opera ejus.

ECCLESIASTES,

Qui ab Hebræis

COHELETH APPELLATUR.

CAPUT PRIMUM.

Omnia vana, & nihil sub sole novum: cunctarum quoque rerum difficilem esse inquisitionem, eamque vanam, & spiritus afflictionem.

1 VErba Ecclesiastæ, filii David, regis Jerusalem.
2 Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum, & omnia vanitas.
3 Quid habet amplius homo de universo labore suo, quo laborat sub sole?
4 Generatio præterit, & generatio advenit: terra autem in æternum stat.
5 Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur: ibique renascens,
6 Gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem: lustrans universa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur.
7 Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum, unde exeunt flumina, revertuntur ut iterum fluant.
8 Cunctę res difficiles: non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.
9 Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est. quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est.
10 Nihil sub sole novum, nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est: jam enim præcessit in sæculis, quæ fuerunt ante nos.
11 Non est priorum memoria: sed nec eorum quidem, quæ postea futura sunt, erit recordatio apud eos, qui futuri sunt in novissimo.
12 Ego Ecclesiastes fui rex Israel in Jerusalem,
13 Et proposui in animo meo quærere & investigare sapienter de omnibus, quę fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in ea.
14 Vidi cuncta, quæ fiunt sub sole, & ecce universa vanitas, & afflictio spiritus.
15 Perversi difficile corriguntur, & stultorum infinitus est numerus.
16 Locutus sum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes sapientia, qui fuerunt ante me in Jerusalem: & mens mea contemplata est multa sapienter, & didici.
17 Dedique cor meum ut scirem prudentiam atque doctrinam, errorésque & stultitiam: & agnovi quod in his quoque esset labor, & afflictio spiritus:
18 Eo quod in multa sapientia, multa sit indignatio: & qui addit scientiam, addit & laborem.

CAPUT II.

In affluentia deliciarum, divitiarum, ædificiorum, & in horum labore est vanitas & afflictio spiritus: dicit etiam quantæ sit vanitatis congregare futuro hæredi, qui qualis futurus sit ignoratur.

1 DIxi ego in corde meo: Vadam, & affluam deliciis, & fruar bonis. Et vidi quod hoc quoque esset vanitas.
2 Risum reputavi errorem: & gaudio dixi: Quid frustra deciperis?
3 Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitaremque stultitiam, donec viderem quid esset utile filiis hominum: quo facto opus est sub sole numero dierum vitæ suæ.
4 Magnificavi opera mea, ædificavi mihi domos, & plantavi vineas,
5 Feci hortos, & pomaria, & consevi ea cuncti generis arboribus,
6 Et extruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem silvam lignorum germinantium.
7 Possedi servos & ancillas, multamque familiam, habui armenta quoque, & magnos ovium greges, ultra omnes qui fuerunt ante me in Jerusalem:
8 Coacervavi mihi argentum, & aurum, & substantias regum, ac provinciarum: feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos, & urceos in ministerio ad vina fundenda:
9 Et supergressus sum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Jerusalem: sapientia quoque perseveravit mecum.
10 Et omnia, quæ desideraverunt oculi mei, non negavi eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his, quæ præparaveram: & hanc ratus sum partem meam, si uterer labore meo.
11 Cumque me convertissem ad universa opera, quæ fecerant manus meæ, & ad labores, in quibus frustra sudaveram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.
12 Transivi ad contemplandam sapientiam, erroresque & stultitiam (quid est, inquam, homo, ut sequi possit regem Factorem suum?)
13 Et vidi quod tantum præcederet sapientia stultitiam, quantum differt lux a tenebris.
14 † Sapientis oculi in capite ejus: stultus in tenebris ambulat: & didici quod unus utriusque esset interitus. † Prov. 17. 24. Infra 8. 1.
15 Et dixi in corde meo: Si unus & stulti & meus occasus erit, quid mihi prodest quod majorem sapientiæ dedi operam? Locutusque cum mente mea, animadverti quod hoc quoque esset vanitas.
16 Non enim erit memoria sapientis similiter ut stulti in perpetuum, & futura tempora oblivione cuncta pariter operient: moritur doctus similiter ut indoctus.
17 Et idcirco tæduit me vitæ meæ, videntem mala universa esse sub sole, & cuncta vanitatem & afflictionem spiritus.
18 Rursus detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboravi, habiturus heredem post me,
19 Quem ignoro, utrum sapiens an stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus meis, quibus desudavi & solicitus fui. & est quidquam tam vanum?
20 Unde cessavi, renuntiavitque cor meum ultra laborare sub sole.
21 Nam cum alius laboret in sapientia, & doctrina, & solicitudine, homini otioso quæsita dimittit: & hoc ergo vanitas, & magnum malum.
22 Quid enim proderit homini de universo labore suo, & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est?
23 Cuncti dies ejus doloribus & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit: & hoc nonne vanitas est?
24 Nonne melius est comedere & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? & hoc de manu Dei est.
25 Quis ita devorabit, & deliciis affluet ut ego?
26 Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lætitiam: peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluam, ut addat, & congreget, & tradat ei qui placuit Deo: sed & hoc vanitas est, & cassa solicitudo mentis.

CAPUT III.

Quod omnia suo proveniant tempore & transeant; quodque in nullis his fluxis sit mentis quies: unus quoque sit hominis ac jumentorum interitus.

1 OMnia tempus habent, & suis spatiis transeunt universa sub cælo.
2 Tempus nascendi, & tempus moriendi.
Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est.
3 Tempus occidendi, & tempus sanandi.
Tempus destruendi, & tempus ædificandi.
4 Tempus flendi, & tempus ridendi.
Tempus plangendi, & tempus saltandi.
5 Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi.
Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus.
6 Tempus acquirendi, & tempus perdendi.
Tempus custodiendi, & tempus abjiciendi.
7 Tempus scindendi, & tempus consuendi.
Tempus tacendi, & tempus loquendi.
8 Tempus dilectionis, & tempus odii.
Tempus belli, & tempus pacis.
9 Quid habet amplius homo de labore suo?
10 Vidi afflictionem, quam dedit Deus filiis hominum, ut distendantur in ea.
11 Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio usque ad finem.
12 Et cognovi quod non esset melius nisi lætari, & facere bene in vita sua.
13 Omnis enim homo, qui comedit & bibit, & videt bonum de labore suo, hoc donum Dei est.
14 Didici quod omnia opera, quæ fecit Deus, perseverent in perpetuum: non possumus eis quidquam addere, nec auferre, quæ fecit Deus ut timeatur.
15 Quod factum est, ipsum permanet: quæ futura sunt, jam fuerunt: & Deus instaurat quod abiit.
16 Vidi sub sole in loco judicii impietatem, & in loco justitiæ iniquitatem.
17 Et dixi in corde meo: Justum & impium judicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit.
18 Dixi in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestiis.
19 Idcirco unus interitus est hominis & jumentorum, & æqua utriusque conditio: sicut moritur homo, sic & illa moriuntur: similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius: cuncta subjacent vanitati,
20 Et omnia pergunt ad unum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur.
21 Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum?
22 Et deprehendi nihil esse melius quam lætari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, ut post se futura cognoscat?

CAPUT IV.

Vanitatem hujus vitæ arguit sapiens ex innocentum oppressione, & quod industria humana sit invidiæ obnoxia: item quod stultus secure in otio agit, alio qui heredem non habet thesaurizante: explicat commoda societatis, regum regnorumque vanitatem, & obedientiam præfert stultorum victimis.

1 VErti me ad alia, & vidi calumnias, quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentię, cunctorum auxilio destitutos.
2 Et laudavi magis mortuos, quam viventes:
3 Et feliciorem utroque judicavi, qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt.
4 Rursum contemplatus sum omnes labores hominum, & industrias animadverti patere invidiæ proximi: & in hoc ergo vanitas, & cura superflua est.
5 Stultus complicat manus suas, & comedit carnes suas, dicens:
6 Melior est pugillus cum requie,

quam plena utraque manus cum labore, & afflictione animi.

7 Considerans reperi & aliam vanitatem sub sole:

8 Unus est, & secundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi ejus divitiis: nec recogitat, dicens: Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? in hoc quoque vanitas est, & afflictio pessima.

9 Melius est ergo duos esse simul, quam unum: habent enim emolumentum societatis suæ:

10 Si unus ceciderit, ab altero fulcietur. væ soli: quia cum ceciderit, non habet sublevantem se.

11 Et si dormierint duo, fovebuntur mutuo: unus quomodo calefiet?

12 Et si quispiam prævaluerit contra unum, duo resistunt ei: funiculus triplex difficile rumpitur.

13 Melior est puer pauper & sapiens, rege sene & stulto, qui nescit prævidere in posterum.

14 Quod de carcere catenisque interdum quis egrediatur ad regnum: & alius natus in regno, inopia consumatur.

15 Vidi cunctos viventes, qui ambulant sub sole cum adolescente secundo, qui consurget pro eo.

16 Infinitus numerus est populi omnium, qui fuerunt ante eum: & qui postea futuri sunt, non lętabuntur in eo. sed & hoc vanitas & afflictio spiritus.

17 Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua ut audias. † Multo enim melior est obedientia, quam stultorum victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali.

† 1 Reg. 15. 22. Os. 6. 6.

CAPUT V.

Nil temere de Deo & ejus providentia loquendum: vota reddenda: non mirandum de egenorum oppressione, cum iniqui judicem habeant: item quam sit misera conditio avari numquam impleti, & divitis coacervantis divitias, in proprium nonnumquam malum.

1 NE temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in cælo, & tu super terram: idcirco sint pauci sermones tui.

2 Multas curas sequuntur somnia, & in multis sermonibus invenietur stultitia.

3 Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis & stulta promissio. sed quodcumque voveris, redde:

4 Multoque melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere.

5 Ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam: neque dicas coram angelo: Non est providentia: ne forte iratus Deus contra sermones tuos, dissipet cuncta opera manuum tuarum.

6 Ubi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, & sermones innumeri: tu vero Deum time.

7 Si videris calumnias egenorum, & violenta judicia, & subverti justitiam in provincia, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior est alius, & super hos quoque eminentiores sunt alii,

8 Et insuper universæ terrę rex imperat servienti.

9 Avarus non implebitur pecunia: & qui amat divitias, fructum non capiet ex eis: & hoc ergo vanitas.

10 Ubi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quod cernit divitias oculis suis?

11 Dulcis est somnus operanti, sive parum, sive multum comedat: saturitas autem divitis non sinit eum dormire.

12 † Est & alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole: divitiæ conservatæ in malum domini sui.

13 Pereunt enim in afflictione pessima: generavit filium, qui in summa egestate erit.

14 †Sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic revertetur, & nihil auferet secum de labore suo.

15 Miserabilis prorsus infirmitas: quo modo venit, sic revertetur. Quid ergo prodest ei quod laboravit in ventum?

16 Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris & in curis multis, & in ærumna atque tristitia.

17 Hoc itaque visum est mihi bonum, ut comedat quis, & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo, quo laboravit ipse sub sole, numero dierum vitæ suæ, quos dedit ei Deus: & hæc est pars illius.

18 Et omni homini, cui dedit Deus

† Job. 20. 20. † Job. 1. 21. 1 Tim. 6. 7.

divitias, atque ſubſtantiam, poteſtatemque ei tribuit ut comedat ex eis, & fruatur parte ſua, & lætetur de labore ſuo: hoſt eſt donum Dei.
19 Non enim ſatis recordabitur dierum vitæ ſuæ, eo quod Deus occupet deliciis cor ejus.

CAPUT VI.

Miſera eſt avari vanitas, qui ne in neceſſariis quidem audet partis uti.

1 EST & aliud malum, quod vidi ſub ſole, & quidem frequens apud homines:
2 Vir, cui dedit Deus divitias, & ſubſtantiam, & honorem, & nihil deeſt animæ ſuæ, ex omnibus quæ deſiderat: nec tribuit ei poteſtatem Deus ut comedat ex eo, ſed homo extraneus vorabit illud. hoc vanitas, & miſeria magna eſt.
3 Si genuerit quiſpiam centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius non utatur bonis ſubſtantiæ ſuæ, ſepulturaque careat: de hoc ego pronuntio quod melior illo ſit abortivus.
4 Fruſtra enim venit, & pergit ad tenebras, & oblivione delebitur nomen ejus.
5 Non vidit ſolem, neque cognovit diſtantiam boni & mali:
6 Etiam ſi duobus millibus annis vixerit, & non fuerit perfruitus bonis: nonne ad unum locum properant omnia?
7 Omnis labor hominis in ore ejus: ſed anima ejus non implebitur.
8 Quid habet amplius ſapiens a ſtulto? & quid pauper, niſi ut pergat illuc, ubi eſt vita?
9 Melius eſt videre quod cupias, quam deſiderare quod neſcias. ſed & hoc vanitas eſt, & præſumptio ſpiritus.
10 Qui futurus eſt, jam vocatum eſt nomen ejus: & ſcitur quod homo ſit, & non poſſit contra fortiorem ſe in judicio contendere.
11 Verba ſunt plurima, multamque in diſputando habentia vanitatem.

CAPUT VII.

Vanum eſt altiora ſe quærere; & inter multa quæ quibus magis ſint eligenda, ſic & ſapientia utilior eſt cum divitiis: dies malus præcavendus: ne pluſquam oportet ſapiens aut juſtus ſis: quam ſit mulieris conſortium amarum & periculoſum: quodque homo ſit a Deo creatus rectus.

1 QUid neceſſe eſt homini majora ſe quærere; cum ignoret quid conducat ſibi in vita ſua, numero dierum peregrinationis ſuæ, & tempore quod velut umbra præterit? Aut quis ei poterit indicare quid poſt eum futurum ſub ſole ſit?
2 †Melius eſt nomen bonum, quam unguenta pretioſa; & dies mortis die nativitatis. †*Prov.* 22. 1.
3 Melius eſt ire ad domum luctus, quam ad domum convivii: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & vivens cogitat quid futurum ſit.
4 Melior eſt ira riſu: quia per triſtitiam vultus, corrigitur animus delinquentis.
5 Cor ſapientium ubi triſtitia eſt, & cor ſtultorum ubi lætitia.
6 Melius eſt a ſapiente corripi, quam ſtultorum adulatione decipi.
7 Quia ſicut ſonitus ſpinarum ardentium ſub olla, ſic riſus ſtulti: ſed & hoc vanitas.
8 Calumnia conturbat ſapientem, & perdet robur cordis illius.
9 Melior eſt finis orationis, quam principium. Melior eſt patiens arrogante.
10 Ne ſis velox ad iraſcendum: quia ira in ſinu ſtulti requieſcit.
11 Ne dicas: Quid putas cauſæ eſt quod priora tempora meliora fuere quam nunc ſunt? ſtulta enim eſt hujuſcemodi interrogatio.
12 Utilior eſt ſapientia cum divitiis, & magis prodeſt videntibus ſolem.
13 Sicut enim protegit ſapientia, ſic protegit pecunia. hoc autem plus habet eruditio & ſapientia, quod vitam tribuunt poſſeſſori ſuo.
14 Conſidera opera Dei, quod nemo poſſit corrigere quem ille deſpexerit.
15 In die bona fruere bonis, & ma-

iam diem præcave. ſicut enim hanc, ſic & illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra eum juſtas querimonias.
16 Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ: Juſtus perit in juſtitia ſua, & impius multo vivit tempore in malitia ſua.
17 Noli eſſe juſtus multum: neque plus ſapias quam neceſſe eſt, ne obſtupeſcas.
18 Ne impie agas multum: & noli eſſe ſtultus, ne moriaris in tempore non tuo.
19 Bonum eſt te ſuſtentare juſtum, ſed & ab illo ne ſubtrahas manum tuam: quia qui timet Deum, nihil negligit.
20 Sapientia confortavit ſapientem ſuper decem principes civitatis.
† 3 Reg. 8. 46. 2. Par. 6. 36. Prov. 20. 9. 1 Joan. 1. 8.
21 † Non eſt enim homo juſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.
22 Sed & cunctis ſermonibus, qui dicuntur, ne accommodes cor tuum: ne forte audias ſervum tuum maledicentem tibi.
23 Scit enim conſcientia tua, quia & tu crebro maledixiſti aliis.
24 Cuncta tentavi in ſapientia. Dixi: Sapiens efficiar: & ipſa longius receſſit a me
25 Multo magis quam erat: & alta profunditas, quis inveniet eam?
26 Luſtravi univerſa animo meo, ut ſcirem, & conſiderarem, & quærerem ſapientiam, & rationem: & ut cognoſcerem impietatem ſtulti, & errorem imprudentium:
27 Et inveni amariorem morte mulierem, quę laqueus venatorum eſt, & ſagena cor ejus, vincula ſunt manus illius. qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator eſt, capietur ab illa.
28 Ecce hoc inveni, dixit Eccleſiaſtes, unum & alterum, ut invenirem rationem,
29 Quam adhuc quærit anima mea, & non inveni. Virum de mille unum reperi, mulierem ex omnibus non inveni.
30 Solummodo hoc inveni, quod fecerit Deus hominem rectum, & ipſe ſe infinitis miſcuerit quæſtionibus. Quis talis ut ſapiens eſt? & quis cognovit ſolutionem verbi?

CAPUT VIII.

*In vultu lucet ſapientia: a **Dei** mandatis non recedendum: homo novit tantum præſentia, neque mortem poteſt evadere: impii ob Dei indulgentiam liberius peccant: vaniſſimum videtur quod juſtis & impiis ſimilia hic eveniunt: & operum Dei ratio non eſt inveſtiganda.*

1 SApientia hominis lucet in vultu ejus, & potentiſſimus faciem illius commutabit. *Supr. 2. 14.*
2 Ego os regis obſervo, & præcepta juramenti Dei.
3 Ne feſtines recedere a facie ejus, neque permaneas in opere malo: quia omne, quod voluerit, faciet:
4 Et ſermo illius poteſtate plenus eſt: nec dicere ei quiſquam poteſt: Quare ita facis?
5 Qui cuſtodit præceptum, non experietur quidquam mali. Tempus & reſponſionem cor ſapientis intelligit.
6 Omni negotio tempus eſt, & opportunitas, & multa hominis afflictio:
7 Quia ignorat præterita, & futura nullo ſcire poteſt nuntio.
8 Non eſt in hominis poteſtate prohibere ſpiritum, nec habet poteſtatem in die mortis, nec ſinitur quieſcere ingruente bello, neque ſalvabit impietas impium.
9 Omnia hæc conſideravi, & dedi cor meum in cunctis operibus, quæ fiunt ſub ſole. Interdum dominatur homo homini in malum ſuum.
10 Vidi impios ſepultos: qui etiam cum adhuc viverent, in loco ſancto erant, & laudabantur in civitate quaſi juſtorum operum. ſed & hoc vanitas eſt.
11 Etenim quia non profertur cito contra malos ſententia, abſque timore ullo filii hominum perpetrant mala.
12 Attamen peccator ex eo quod centies facit malum, & per patientiam ſuſtentatur, ego cognovi quod erit bonum timentibus Deum, qui verentur faciem ejus.
13 Non ſit bonum impio, nec prolongentur dies ejus, ſed quaſi umbra tranſeant qui non timent faciem Domini.
14 Eſt & alia vanitas, quæ fit ſuper

terram, sunt justi: quibus mala proveniunt, quasi opera egerint impiorum: & sunt impii, qui ita securi sunt, quasi justorum facta habeant: sed & hoc vanissimum judico.
15 Laudavi igitur lætitiam, quod non esset homini bonum sub sole, nisi quod comederet, & biberet, atque gauderet: & hoc solum secum auferret de labore suo, in diebus vitæ suæ, quos dedit ei Deus sub sole.
16 Et apposui cor meum ut scirem sapientiam, & intelligerem distentionem quæ versatur in terra: est homo, qui diebus & noctibus somnum non capit oculis.
17 Et intellexi, quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem, eorum quæ fiunt sub sole: quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniat: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.

CAPUT IX.

Nemo scit an Dei odio vel amore sit dignus: quod eadem cunctis hic eveniunt: & cum post hanc brevem & incertam vitam non restet tempus operandi, monet nunc operibus instanter incumbendum: & licet sapientia præstet fortitudini, in paupere tamen non æstimatur.

1 OMnia hæc tractavi in corde meo, ut curiose intelligerem: Sunt justi atque sapientes, & opera eorum in manu Di: & tamen nescit homo, utrum amore an odio dignus sit:
2 Sed omnia in futurum servantur incerta, eo quod universa æque eveniant justo & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & sacrificia contemnenti. sicut bonus, sic & peccator: ut perjurus, ita & ille qui verum dejerat.
3 Hoc est pessimum inter omnia, quæ sub sole fiunt, quia eadem cunctis eveniunt, unde & corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptu in vita sua, & post hæc ad inferos deducentur.
4 Nemo est qui semper vivat, & qui hujus rei habeat fiduciam: melior est canis vivus leone mortuo.
5 Viventes enim sciunt se esse morituros, mortui vero nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem: quia oblivioni tradita est memoria eorum.
6 Amor quoque, & odium, & invidiæ simul perierunt, nec habent partem in hoc sæculo, & in opere quod sub sole geritur.
7 Vade ergo & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum: quia Deo placent opera tua.
8 Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.
9 Perfruere vita cum uxore, quam diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tuæ: hæc est enim pars in vita, & in labore tuo, quo laboras sub sole.
10 Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas.
11 Verti me ad aliud, & vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam; sed tempus, casumque in omnibus.
12 Nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo supervenerit.
13 Hanc quoque sub sole vidi sapientiam, & probavi maximam:
14 Civitas parva, & pauci in ea viri: venit contra eam rex magnus, & vallavit eam, exstruxitque munitiones per gyrum, & perfecta est obsidio.
15 Inventusque est in ea vir pauper & sapiens, & liberavit urbem per sapientiam suam, & nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis.
16 Et dicebam ego, meliorem esse sapientiam fortitudine: quomodo ergo sapientia pauperis contempta est, & verba ejus non sunt audita?
17 Verba sapientium audiuntur in silentio, plusquam clamor principis inter stultos.
18 Melior est sapientia, quam arma bellica: & qui in uno peccaverit, multa bona perdet.

CAPUT X.

Sapientis a ſtulto differentia: tentationibus potentis ſpiritus reſiſtendum: de ſtulto ac ſervo elevatis, & divite ac principe humiliatis: occultus detractor ſerpenti comparatur: de rege puero, & principibus mane comedentibus: neque regi, neque diviti detrahendum.

1 MUſcæ morientes perdunt ſuavitatem unguenti. Pretioſior eſt ſapientia & gloria, parva & ad tempus ſtultitia.
2 Cor ſapientis in dextera ejus, & cor ſtulti in ſiniſtra illius.
3 Sed & in via ſtultus ambulans, cum ipſe inſipiens ſit, omnes ſtultos æſtimat.
4 Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris: quia curatio faciet ceſſare peccata maxima.
5 Eſt malum quod vidi ſub ſole, quaſi per errorem egrediens a facie principis:
6 Poſitum ſtultum in dignitate ſublimi, & divites ſedere deorſum.
7 Vidi ſervos in equis, & principes ambulantes ſuper terram quaſi ſervos.
8 † Qui fodit foveam, incidet in eam: & qui diſſipat ſepem, mordebit eum coluber.

† Prov. 26. 27. Eccli. 27. 29.

9 Qui transfert lapides, affligetur in eis: & qui ſcindit ligna, vulnerabitur ab eis.
10 Si retuſum fuerit ferrum, & hoc non ut prius, ſed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur, & poſt induſtriam ſequetur ſapientia.
11 Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit.
12 Verba oris ſapientis gratia: & labia inſipientis præcipitabunt eum:
13 Initium verborum ejus ſtultitia, & noviſſimum oris illius error peſſimus.
14 Stultus verba multiplicat. Ignorat homo, quid ante ſe fuerit: & quid poſt ſe futurum ſit? quis ei poterit indicare?
15 Labor ſtultorum affliget eos, qui neſciunt in urbem pergere.
16 Væ tibi terra, cujus rex puer eſt, & cujus principes mane comedunt.
17 Beata terra, cujus rex nobilis eſt, & cujus principes veſcuntur in tempore ſuo, ad reficiendum, & non ad luxuriam.
18 In pigritiis humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perſtillabit domus.
19 In riſum faciunt panem, & vinum ut epulentur viventes: & pecuniæ obediunt omnia.
20 In cogitatione tua regi ne detrahas, & in ſecreto cubiculi tui ne maledixeris diviti: quia & aves cœli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas annuntiabit ſententiam.

CVPUT XI.

Monet noſtra aliis impartiri, & ſemper bene eſſe operandum: quod hominis judicium poſt obitum ſit immutabile; futuri quoque judicii memoriam retinendam, in quo de omnibus judicandi ſumus: iram & malitiam a corde auferendam.

1 MItte panem tuum ſuper tranſeuntes aquas: quia poſt tempora multa invenies illum.
2 Da partem ſeptem, necnon & octo: quia ignoras quid futurum ſit mali ſuper terram.
3 Si repletæ fuerint nubes, imbrem ſuper terram effundent. Si ceciderit lignum ad auſtrum, aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.
4 Qui obſervat ventum, non ſeminat: & qui conſiderat nubes, numquam metet.
5 Quomodo ignoras quæ ſit via ſpiritus, & qua ratione compingantur oſſa in ventre prægnantis: ſic neſcis opera Dei, qui fabricator eſt omnium.
6 Mane ſemina ſemen tuum, & veſpere ne ceſſet manus tua: quia neſcis quid magis oriatur, hoc aut illud; & ſi utrumque ſimul, melius erit.
7 Dulce lumen, & delectabile eſt oculis videre ſolem.
8 Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis, & dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita.
9 Lætare ergo juvenis in adoleſcentia tua, & in bono ſit cor tuum in diebus juventutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & ſcito quod pro omnibus his adducet te Deus in judicium.

10 Aufer iram a corde tuo, & amo-
ve malitiam a carne tua. Adoleſcen-
tia enim & voluptas vana ſunt.

CAPUT XII.

Deum præ oculis habeto in juventute, priuſquam ſuccedat moleſta ſenectus, tandemque noviſſima mors: quumque omnia ſint vanitas, Dei præcepta obſerva, nam de omnibus eſt reddenda ratio.

1 MEmento creatoris tui in
diebus juventutis tuæ, an-
tequam veniat tempus afflictionis,
& appropinquent anni, de quibus
dicas: Non mihi placent:
2 Antequam tenebreſcat ſol, & lu-
men, & luna, & ſtellæ, & rever-
tantur nubes poſt pluviam:
3 Quando commovebuntur cuſto-
des domus, & nutabunt viri fortiſ-
ſimi, & otioſæ erunt molentes in
minuto numero, & tenebreſcent
videntes per foramina:
4 Et claudent oſtia in platea, in
humilitate vocis molentis, & con-
ſurgent ad vocem volucris, & obſur-
deſcent omnes filiæ carminis.
5 Excelſa quoque timebunt, &
formidabunt in via, florebit a-
mygdalus, impinguabitur locuſta,
& diſſipabitur capparis: quoniam
ibit homo in domum æternitatis
ſuæ, & circuibunt in platea plan-
gentes.
6 Antequam rumpatur funiculus
argenteus, & recurrat vitta aurea,
& conteratur hydria ſuper fontem,
& confringatur rota ſuper ciſter-
nam,
7 Et revertatur pulvis in terram
ſuam unde erat, & ſpiritus redeat
ad Deum, qui dedit illum.
8 Vanitas vanitatum, dixit Eccle-
ſiaſtes, & omnia vanitas.
9 Cumque eſſet ſapientiſſimus Ec-
cleſiaſtes, docuit populum, & enar-
ravit quæ fecerat: & inveſtigans
compoſuit parabolas multas.
10 Quæſivit verba utilia, & con-
ſcripſit ſermones rectiſſimos, ac ve-
ritate plenos.
11 Verba ſapientium ſicut ſtimuli,
& quaſi clavi in altum defixi, quæ
per magiſtrorum conſilium data
ſunt a paſtore uno.
12 His amplius fili mi ne requiras.
Faciendi plures libros nullus eſt fi-
nis: frequenſque meditatio, carnis
afflictio eſt.
13 Finem loquendi pariter omnes
audiamus. Deum time, & manda-
ta ejus obſerva: hoc eſt enim omnis
homo:
14 Et cuncta, quæ fiunt, adducet
Deus in judicium pro omni errato,
ſive bonum, ſive malum illud
ſit.

CANTICUM CANTICORUM SALOMONIS,

Quod Hebraice dicitur

SIR HASIRIM.

CAPUT I.

Hoc canticum totum eſt myſticum, pleniſſimum incomprehenſibilis amoris Chriſti erga ſponſam ſuam, ac viciſſim ſponſæ erga Chriſtum ſponſum.

1 OSculetur me oſculo
oris ſui: quia meliora
ſunt ubera
tua vino.
2 Fragrantia unguentis
optimis. Oleum
effuſum nomen
tuum: ideo adoleſcentulæ dilexerunt
te.
3 Trahe me: poſt te curremus in
odorem unguentorum tuorum. Introduxit
me rex in cellaria ſua: exultabimus
& lætabimur in te, memores
uberum tuorum ſuper vinum:
recti diligunt te.
4 Nigra ſum, ſed formoſa, filiæ Jeruſalem,
ſicut tabernacula Cedar,
ſicut pelles Salomonis.
5 Nolite me conſiderare quod fuſca
ſim, quia decoloravit me ſol:
filii matris meæ pugnaverunt contra
me, poſuerunt me cuſtodem in vineis:
vineam meam non cuſtodivi.
6 Indica mihi, quem diligit anima
mea, ubi paſcas, ubi cubes in meridie,
ne vagari incipiam poſt greges
ſodalium tuorum.
7 Si ignoras te, o pulcherrima inter
mulieres, egredere, & abi poſt veſtigia
gregum, & paſce hœdos tuos
juxta tabernacula paſtorum.
8 Equitatui meo in curribus Pharaonis
aſſimilavi te amica mea.
9 Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis:
collum tuum ſicut monilia.
10 Murenulas aureas faciemus tibi,
vermiculatas argento.
11 Dum eſſet rex in accubitu ſuo,
nardus mea dedit odorem ſuum.
12 Faſciculus myrrhæ dilectus meus
mihi, inter ubera mea commorabitur.
13 Botrus cypri dilectus meus
mihi, in vineis Engaddi.
14 Ecce tu pulchra es amica mea,
ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum.
15 Ecce tu pulcher es dilecte mi, &
decorus. Lectulus noſter floridus:
16 Tigna domorum noſtrarum cedrina,
laquearia noſtra cypreſſina.

CAPUT II.

1 EGo flos campi, & lilium
convallium.
2 Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica
mea inter filias.
3 Sicut malus inter ligna ſilvarum,
ſic dilectus meus inter filios. Sub
umbra illius, quem deſideraveram,
ſedi: & fructus ejus dulcis gutturi
meo.
4 Introduxit me in cellam vinariam,
ordinavit in me charitatem.
5 Fulcite me floribus, ſtipate me
malis: quia amore langueo.
6 Læva ejus ſub capite meo, & dextera
illius amplexabitur me.
7 Adjuro vos filiæ Jeruſalem, per
capreas cervoſque camporum, ne
ſuſcitetis, neque evigilare faciatis
dilectam, quoadusque ipſa velit.
8 Vox dilecti mei, ecce iſte venit ſaliens
in montibus, tranſiliens colles:
9 Similis eſt dilectus meus capreæ,
hinnuloque cervorum. en ipſe ſtat
poſt parietem noſtrũ, reſpiciens per
feneſtras, proſpiciens per cancellos.
10 En dilectus meus loquitur mihi:
Surge propera amica mea, columba
mea, formoſa mea, & veni.

11 Jam enim hiems transiit, imber
abiit, & recessit.
12 Flores apparuerunt in terra no-
stra, tempus putationis advenit: vox
turturis audita est in terra nostra:
13 Ficus protulit grossos suos: vi-
neæ florentes dederunt odorem su-
um. Surge, amica mea, speciosa
mea, & veni:
14 Columba mea in foraminibus
petræ, in caverna maceriæ, osten-
de mihi faciem tuam, sonet vox tua
in auribus meis: vox enim tua dul-
cis, & facies tua decora.
15 Capite nobis vulpes parvulas,
quæ demoliuntur vineas: nam vi-
nea nostra floruit.
16 Dilectus meus mihi, & ego il-
li, qui pascitur inter lilia,
17 Donec aspiret dies, & inclinen-
tur umbræ. Revertere: similis esto,
dilecte mi, capreæ, hinnuloque cer-
vorum super montes Bether.

CAPUT III.

1 IN lectulo meo per noctes quæ-
sivi quem diligit anima mea:
quæsivi illum, & non inveni.
2 Surgam, & circuibo civitatem:
per vicos & plateas quæram quem
diligit anima mea: quæsivi illum,
& non inveni.
3 Invenerunt me vigiles, qui cu-
stodiunt civitatem: Num quem di-
ligit anima mea, vidistis?
4 Paululum cum pertransissem eos,
inveni quem diligit anima mea: te-
nui eum, nec dimittam, donec in-
troducam illum in domum matris
meæ, & in cubiculum genitricis meæ.
5 Adjuro vos filiæ Jerusalem per
capreas, cervosque camporum, ne
suscitetis, neque evigilare faciatis di-
lectam, donec ipsa velit.
6 Quæ est ista, quæ ascendit per
desertum, sicut virgula fumi ex a-
romatibus myrrhæ, & thuris, & u-
niversi pulveris pigmentarii?
7 En lectulum Salomonis sexagin-
ta fortes ambiunt ex fortissimis Is-
rael:
8 Omnes tenentes gladios, & ad
bella doctissimi: uniuscujusque en-
sis super femur suum propter timo-
res nocturnos.
9 Ferculum fecit sibi rex Salomon
de lignis Libani:
10 Columnas ejus fecit argenteas,
reclinatorium aureum, ascensum
purpureum: media charitate con-
stravit propter filias Jerusalem:
11 Egredimini & videte filiæ Sion
regem Salomonem in diademate,
quo coronavit illum mater sua in
die desponsationis illius, & in die
lætitiæ cordis ejus.

CAPUT IV.

1 QUam pulcra es amica mea,
quam pulcra es! Oculi tui
columbarum, absque eo quod intrin-
secus latet. Capilli tui sicut gre-
ges caprarum, quæ ascenderunt de
monte Galaad.
2 Dentes tui sicut greges tonsarum,
quæ ascenderunt de lavacro, omnes
gemellis fœtibus, & sterilis non est
inter eas.
3 Sicut vitta coccinea, labia tua: &
eloquium tuum, dulce. Sicut frag-
men mali punici, ita genæ tuæ, abs-
que eo quod intrinsecus latet.
4 Sicut turris David collum tuum,
quæ ædificata est cum propugnacu-
lis: mille clypei pendent ex ea, om-
nis armatura fortium.
5 Duo ubera tua, sicut duo hinnuli
capreæ gemelli, qui pascuntur in liliis,
6 Donec aspiret dies, & inclinen-
tur umbræ, vadam ad montem myr-
rhæ, & ad collem thuris.
7 Tota pulcra es amica mea, &
macula non est in te.
8 Veni de Libano sponsa mea, ve-
ni de Libano, veni: coronaberis de
capite Amana, de vertice Sanir &
Hermon, de cubilibus leonum, de
montibus pardorum.
9 Vulnerasti cor meum soror mea
sponsa, vulnerasti cor meum in uno
oculorum tuorum, & in uno crine
colli tui.
10 Quam pulchræ sunt mammæ tuæ
soror mea sponsa! pulcriora sunt u-
bera tua vino, & odor unguentorum
tuorum super omnia aromata.
11 Favus distillans labia tua sponsa,
mel & lac sub lingua tua: & odor ve-
stimentorũ tuorũ sicut odor thuris.
12 Hortus conclusus soror mea spõ-
sa, hortus conclusus, fons signatus.
13 Emissiones tuæ paradisus malo-
rum punicorum cum pomorum fru-
ctibus. Cypri cum nardo,
14 Nardus & crocus, fistula & cinna-
momum cum universis lignis Liba-
ni, myrrha & aloe cum omnibus
primis unguentis.

15 Fons hortorum : puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano.
16 Surge aquilo, & veni auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.

CAPUT V.

1 Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum. Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo: comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.
2 Ego dormio, & cor meum vigilat: vox dilecti mei pulsantis: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium.
3 Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illa? lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?
4 Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum ejus.
5 Surrexi, ut aperirem dilecto meo: manus meæ stillaverunt myrrham, & digiti mei pleni myrrha probatissima.
6 Pessulum ostii mei aperui dilecto meo: at ille declinaverat, atque transierat. Anima mea liquefacta est, ut locutus est: quæsivi, & non inveni illum: vocavi, & non respondit mihi.
7 Invenerunt me custodes qui circumeunt civitatem: percusserunt me, & vulneraverunt me: tulerunt palliū meū mihi custodes murorum.
8 Adjuro vos filiæ Jerusalem, si inveneritis dilectum meum, ut nuntietis ei quia amore langueo.
9 Qualis est dilectus tuus ex dilecto, o pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adjurasti nos?
10 Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus.
11 Caput ejus aurum optimum: Comæ ejus sicut elatæ palmarum, nigræ quasi corvus.
12 Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident juxta fluenta plenissima.
13 Genæ illius sicut areolæ aromatum consitæ a pigmentariis. Labia ejus lilia distillantia myrrham primam.
14 Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter ejus eburneus, distinctus sapphiris.
15 Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Species ejus ut Libani, electus ut cedri.
16 Guttur illius suavissimum, & totus desiderabilis: talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Jerusalem.
17 Quo abiit dilectus tuus, o pulcherrima mulierum? quo declinavit dilectus tuus? & quæremus eum tecū.

CAPUT VI.

1 Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur in hortis, & lilia colligat.
2 Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.
3 Pulcra es amica mea, suavis, & decora sicut Jerusalem: terribilis ut castrorum acies ordinata.
4 Averte oculos tuos a me, quia ipsi me avolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad.
5 Dentes tui sicut grex ovium, quæ ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis.
6 Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absque occultis tuis.
7 Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus.
8 Una est columba mea, perfecta mea, una est matris suæ, electa genitrici suæ. Viderunt eam filiæ, & beatissimam prædicaverunt, reginæ & concubinæ, & laudaverunt eam.
9 Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulcra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?
10 Descendi in hortum nucum, ut viderem poma convallium, & inspicerem si floruisset vinea, & germinassent mala punica.
11 Nescivi: anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab.
12 Revertere, revertere Sulamitis: revertere, revertere, ut intueamur te.

CAPUT VII.

1 QUid videbis in Sulamite,
nisi choros castrorum?
Quam pulcri sunt gressus
tui in calceamentis, filia principis!
Juncturæ femorum tuorum, sicut
monilia quæ fabricata sunt manu
artificis.
2 Umbilicus tuus crater tornati-
lis, numquam indigens poculis.
Venter tuus sicut acervus tritici,
vallatus liliis.
3 Duo ubera tua, sicut duo hinnu-
li gemelli capreæ.
4 Collum tuum sicut turris ebur-
nea. Oculi tui sicut piscinæ in He-
sebon, quæ sunt in porta filiæ multi-
tudinis. Nasus tuus sicut turris Liba-
ni, quæ respicit contra Damascum.
5 Caput tuum ut Carmelus: &
comæ capitis tui, sicut purpura re-
gis vincta canalibus.
6 Quam pulcra es, & quam decora
charissima, in deliciis!
7 Statura tua assimilata est palmæ,
& ubera tua botris.
8 Dixi: Ascendam in palmam, &
apprehendam fructus ejus: & erunt
ubera tua sicut botri vineæ: & odor
oris tui sicut malorum.
9 Guttur tuum sicut vinum opti-
mum, dignum dilecto meo ad po-
tandum, labiisque & dentibus illius
ad ruminandum.
10 Ego dilecto meo, & ad me con-
versio ejus.
11 Veni dilecte mi, egrediamur in
agrum, commoremur in villis.
12 Mane surgamus ad vineas, vi-
deamus si floruit vinea, si flores fru-
ctus parturiunt, si floruerunt mala
punica: ibi dabo tibi ubera mea.
13 Mandragoræ dederunt odorem.
In portis nostris omnia poma: nova
& vetera, dilecte mi, servavi tibi.

CAPUT VIII.

1 QUis mihi det te fratrem
meum sugentem ubera ma-
tris meæ, ut inveniam te
foris, & deosculer te, & jam me ne-
mo despiciat?
2 Apprehendam te, & ducam in
domum matris meæ: ibi me doce-
bis, & dabo tibi poculum ex vino
condito, & mustum malorum gra-
natorum meorum.
3 Læva ejus sub capite meo, & dex-
tera illius amplexabitur me.
4 Adjuro vos filiæ Jerusalem, ne
suscitetis, neque evigilare faciatis
dilectam, donec ipsa velit.
5 Quæ est ista, quæ ascendit de de-
deserto, deliciis affluens, innixa
super dilectum suum? Sub arbore
malo suscitavi te: ibi corrupta est
mater tua, ibi violata est genitrix
tua.
6 Pone me ut signaculum super cor
tuum, ut signaculum super bra-
chium tuum: quia fortis est ut mors
dilectio, dura sicut infernus æmula-
tio: lampades ejus, lampades ignis
atque flammarum.
7 Aquæ multæ non potuerunt ex-
tinguere charitatem, nec flumina
obruent illam: si dederit homo o-
mnem substantiam domus suæ pro
dilectione, quasi nihil despiciet
eam.
8 Soror nostra parva, & ubera non
habet: quid faciemus sorori nostræ
in die quando alloquenda est?
9 Si murus est, ædificemus super
eum propugnacula argentea: si
ostium est, compingamus illud ta-
bulis cedrinis.
10 Ego murus: & ubera mea sicut
turris, ex quo facta sum coram eo
quasi pacem reperiens.
11 Vinea fuit pacifico in ea, quæ
habet populos: tradidit eam custo-
dibus, vir affert pro fructu ejus mil-
le argenteos.
12 Vinea mea coram me est. Mille
tui pacifici, & ducenti his, qui cu-
stodiunt fructus ejus.
13 Quæ habitas in hortis, amici
auscultant: fac me audire vocem
tuam.
14 Fuge dilecte mi, & assimilare
capreæ hinnuloque cervorum super
montes aromatum.

LIBER SAPIENTIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Judices sint justi: Dominus invenitur si simplici corde & fide quæratur, fugit autem a peccatoribus & vanis cogitationibus: quumque omnia repleat, nihil eum latere potest: murmuratio, detractio, & mendacium detestāda: omnia fecit Deus ad vitam, non mortem intendens, quam sibi peccatores accersierunt.

† 3 Reg. 3. 9. Isa. 56. 1. † 2 Par. 15. 2.

1 Diligite † justitiam, qui judicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum:

2 † Quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fidem habent in illum.

3 Perversæ enim cogitationes separant a Deo: probata autem virtus corripit insipientes.

4 Quoniam in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

5 Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripietur a superveniente iniquitate.

† Gal. 5. 22. † Jer. 17. 10.

6 † Benignus est enim spiritus sapientiæ, & non liberabit maledicum a labiis suis: † quoniam renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ ejus auditor.

† Isa. 6. 3.

7 † Quoniam spiritus Domini replevit orbem terrarum: & hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis.

8 Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripiens judicium.

9 In cogitationibus enim impii interrogatio erit: sermonum autem illius auditio ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius.

10 Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non abscondetur.

11 Custodite ergo vos a murmuratione, quæ nihil prodest, & a detractione parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit: os autem, quod mentitur, occidit animam.

12 Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ, neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum.

† Ezech. 18. 32. & 33. 11.

13 † Quoniam Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum.

14 Creavit enim, ut essent omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum exterminii, nec inferorum regnum in terra.

15 Justitia enim perpetua est, & immortalis.

16 Impii autem manibus & verbis accersierunt illam: & æstimantes illam amicam, defluxerunt, & sponsiones posuerunt ad illam: quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.

CAPUT II.

Omnis impiorum vita futuræ spem non habentium scopus est frui hujus vitæ voluptatibus; ideoque justum, qui diversum respicit finem, ferre nequeunt, sed ad mortem usque persequuntur: sicut & Diaboli invidia homo a Deo creatus immortalis, factus est mortalis.

† Job. 7. 1. & 14. 1.

1 Dixerunt enim cogitantes apud se non recte: † Exiguum, & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reversus ab inferis:

2 Quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tamquam non fuerimus: quoniam fumus flatus est in naribus nostris: & sermo scintilla ad commovendum cor nostrum:

3 Qua extincta, cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tamquam mollis aer, & transibit vita nostra tamquam vestigium nubis, & sicut nebula dissolvetur, quæ fugata est a radiis solis, & a calore illius aggravata:

4 Et nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum.

† 1 Par. 29.15. 5 † Umbræ enim transitus est tempus nostrum, & non est reversio finis nostri: quoniam consignata est, & nemo revertitur.
† Isa. 22.13. & 56. 12. 1 Cor. 15. 32. 6 † Venite ergo, & fruamur bonis quæ sunt, & utamur creatura tamquam in juventute celeriter.
7 Vino pretioso & unguentis nos impleamus: & non prætereat nos flos temporis.
8 Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratum sit, quod nō pertranseat luxuria nostra.
9 Nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ: ubique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors.
10 Opprimamus pauperem justum, & non parcamus viduæ, nec veterani revereamur canos multi temporis.
11 Sit autem fortitudo nostra lex justitiæ: quod enim infirmum est, inutile invenitur.
12 Circumveniamus ergo justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ.
† Mat. 27. 42. 13 † Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat.
† Joan. 7. 7. 14 † Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum.
15 Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutatæ sunt viæ ejus.
16 Tamquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se a viis nostris tamquam ab immunditiis, & præfert novissima justorum, & gloriatur patrem se habere Deum.
17 Videamus ergo si sermones illius veri sint, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt novissima illius.
† Psal. 21.9. 18 † Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum.
19 Cōtumelia & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius.
† Jerem 11.19. 20 † Morte turpissima condemnemus eum: erit enim ei respectus ex sermonibus illius.
21 Hæc cogitaverunt, & erraverunt: excæcavit enim illos malitia eorum.
22 Et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem speraverunt justitiæ, nec judicaverunt honorem animarum sanctarum.
23 † Quoniam Deus creavit hominem inexterminabilem, & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum. † Gen. 1. 27. & 2. 7. & 5. 1. Eccli. 17.1.
24 † Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum. † Gen. 3. 1.
25 Imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

CAPUT III.

De felicitate justorum, qui in hac vita ab impiis contempti, tentationibus a Deo probati fuerunt: & de infelicitate impiorum: item de castitatis & bonorum operum mercede, ac infelicitate filiorum adulterorum.

1 JUstorum autem animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis. Deut. 33. 3. Infr. 5. 4.
2 Visi sunt oculis insipientium mori: & æstimata est afflictio exitus illorum;
3 Et quod a nobis est iter, exterminium: illi autem sunt in pace.
4 Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est.
5 In paucis vexati, in multis bene disponentur: quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se.
6 Tamquam aurum in fornace probavit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus illorum.
7 † Fulgebunt justi, & tamquam scintillæ in arundineto discurrent. † Mat. 13. 43.
8 † Judicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum. † 1 Cor. 6. 2.
9 Qui confidunt in illo, intelligent veritatem: & fideles in dilectione acquiescent illi: quoniam donum & pax est electis ejus.
10 Impii autem secundum quæ cogitaverunt, correptionem habebunt: qui neglexerunt justum, & a Domino recesserunt.
11 Sapientiam enim, & disciplinam qui abjicit, infelix est: & vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum.
12 Mulieres eorum insensatæ sunt, & nequissimi filii eorum.
13 Maledicta creatura eorum, quoniam felix est sterilis: & incoinquinata, quæ nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum:

† *Isaiæ* 56.3. 14 † Et ſpado, qui non operatus eſt
per manus ſuas iniquitatem, nec co-
gitavit adverſus Deum nequiſſima:
dabitur enim illi fidei donum ele-
ctum, & ſors in templo Dei acce-
ptiſſima.
15 Bonorum enim laborum glorio-
ſus eſt fructus, & quæ non concidat
radix ſapientiæ.
16 Filii autem adulterorum in in-
conſummatione erunt, & ab iniquo
thoro ſemen exterminabitur.
17 Et ſi quidem longæ vitæ erunt,
in nihilum computabuntur, & ſine
honore erit noviſſima ſenectus illo-
rum.
18 Et ſi celerius defuncti fuerint,
non habebunt ſpem, nec in die agni-
tionis allocutionem.
19 Nationis enim iniquæ diræ ſunt
conſummationes.

CAPUT IV.

*Caſta generatio in multis ab adulteri-
na diſſidet: de refrigerio juſti morte præ-
occupati: quæ ſit ſenectus venerabilis, &
quod juſti ſæpius e mundo tolluntur a
Deo, ne ab impiis ſeducantur, & quan-
tum finis utrorumque diſtet.*

1 O Quam pulcra eſt caſta gene-
ratio cum claritate! im-
mortalis eſt enim memoria illius:
quoniam & apud Deum nota eſt, &
apud homines.
2 Cum præſens eſt, imitantur il-
lam: & deſiderant eam cum ſe edu-
xerit, & in perpetuum coronata tri-
umphat incoinquinatorum certami-
num præmium vincens.
3 Multigena autem impiorum mul-
titudo non erit utilis, & ſpuria vi-
tulamina non dabunt radices altas,
nec ſtabile firmamentum colloca-
bunt.
† *Jere.* 17.6. *Matt.* 7.27. 4 † Et ſi in ramis in tempore ger-
minaverint, infirmiter poſita, a
vento commovebuntur, & a nimie-
tate ventorum eradicabuntur.
5 Confringentur enim rami incon-
ſummati, & fructus illorum inuti-
les, & acerbi ad manducandum, &
ad nihilum apti.
6 Ex iniquis enim ſomnis filii, qui
naſcuntur, teſtes ſunt nequitiæ ad-
verſus parētes in interrogatione ſua.
7 Juſtus autem ſi morte præoccupa-
tus fuerit, in refrigerio erit.
8 Senectus enim venerabilis eſt non
diuturna, neque annorum numero
computata: cani autem ſunt ſenſus
hominis,
9 Et ætas ſenectutis vita immacu-
lata.
10 † Placens Deo factus eſt dile- † *Hebr.* 11.5.
ctus, & vivens inter peccatores
translatus eſt.
11 Raptus eſt ne malitia mutaret
intellectum ejus, aut ne fictio deci-
peret animam illius.
12 Faſcinatio enim nugacitatis ob-
ſcurat bona, & inconſtantia concu-
piſcentiæ tranſvertit ſenſum ſine
malitia.
13 Conſummatus in brevi explevit
tempora multa:
14 Placita enim erat Deo anima il-
lius: propter hoc properavit educe-
re illum de medio iniquitatum. Po-
puli autem videntes, & non intelli-
gentes, nec ponentes in præcordiis
talia:
15 Quoniam gratia Dei, & miſeri-
cordia eſt in ſanctos ejus, & reſpe-
ctus in electos illius.
16 Condemnat autem juſtus mor-
tuus vivos impios, & juventus cele-
rius conſummata longam vitam in-
juſti.
17 Videbunt enim finem ſapientis,
& non intelligent quid cogitaverit
de illo Deus, & quare munierit il-
lum Dominus.
18 Videbunt & contemnent eum:
illos autem Dominus irridebit.
19 Et erunt poſt hæc decidentes ſi-
ne honore, & in contumelia inter
mortuos in perpetuum: quoniam
diſrumpet illos inflatos ſine voce, &
commovebit illos a fundamentis, &
uſque ad ſupremum deſolabuntur:
& erunt gementes, & memoria illo-
rum peribit.
20 Venient in cogitatione peccato-
rum ſuorum timidi, & traducent il-
los ex adverſo iniquitates ipſorum.

CAPUT V.

*Impii in judicio admirantes gloriam ju-
ſtorum quos hic contempſerant, deflent
ſuam miſeriam, quodque tota eorum fe-
licitas fuerit momentanea, juſtorum au-
tem erit perpetua: porro Deus, tum per
creaturas, tum per ſe, armatur ad pu-
niendos impios.*

1 TUnc ſtabunt juſti in magna
conſtantia, adverſus eos
qui ſe anguſtiaverunt, & qui abſtu-
lerunt labores eorum.

2 Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis,

3 Dicentes intra se, pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperii.

[† *Sup.* 3. 2.] 4 † Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore:

5 Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est.

6 Ergo erravimus a via veritatis, & justitiæ lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non est ortus nobis.

7 Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus.

8 Quid nobis profuit superbia: aut divitiarum jactantia quid contulit nobis?

[† 1 *Par.* 29. 15. *Sup.* 2. 5.] 9 † Transierunt omnia illa tamquam umbra, & tamquam nuntius percurrens,

[† *Prov.* 30. 19.] 10 † Et tamquam navis, quæ pertransit fluctuantem aquam: cujus, cum præterierit, non est vestigium invenire, neque semitam carinæ illius in fluctibus:

11 Aut tamquam avis, quæ transvolat in aere, cujus nullum invenitur argumentum itineris, sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum, & scindens per vim itineris aerem: commotis alis transvolavit, & post hoc nullum signum invenitur itineris illius:

12 Aut tamquam sagitta emissa in locum destinatum, divisus aer continuo in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius:

13 Sic & nos nati continuo desivimus esse: & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere: in malignitate autem nostra consumpti sumus.

14 Talia dixerunt in inferno hi, qui peccaverunt:

[† *Psal.* 1. 4. *Prov.* 10. 28. *&* 11. 7.] 15 † Quoniam spes impii tamquam lanugo est, quæ a vento tollitur: & tamquam spuma gracilis, quæ a procella dispergitur: & tamquam fumus, qui a vento diffusus est: & tamquam memoria hospitis unius diei prætereuntis.

16 Justi autem in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum.

17 Ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini: quoniam dextera sua teget eos, & brachio sancto suo defendet illos.

18 † Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum. [† *Psal.* 17. 40. *Ephes.* 6. 13.]

19 Induet pro thorace justitiam, & accipiet pro galea judicium certum.

20 Sumet scutum inexpugnabile æquitatem:

21 Acuet autem duram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.

22 Ibunt directe emissiones fulgurum, & tamquam a bene curvato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum insilient.

23 Et a petrosa ira plene mittentur grandines, excandescet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter.

24 Contra illos stabit spiritus virtutis, & tamquam turbo venti dividet illos: & ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum, & malignitas evertet sedes potentium.

CAPUT VI.

Reges & judices ad sapientiam & justitiam sectandam exhortatur, ostendens quam grave maneat injustis rectoribus supplicium: item quam sit obvia sapientia quærentibus eam: quodque ejus acquisitio sit utilis, cujus capax non est invidus.

1 MElior est sapientia quam vires: & vir prudens quam fortis. [*Eccle.* 9. 18.]

2 Audite ergo reges, & intelligite, discite judices finium terræ.

3 Prebete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum:

4 † Quoniam data est a Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: [† *Rom.* 13. 1.]

5 Quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte judicastis, nec custodistis legem justitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis.

6 Horrende & cito apparebit vobis:

quo-

quoniam judicium durissimum his,
qui præsunt, fiet.
7 Exiguo enim conceditur miseri-
cordia: potentes autem potenter tor-
menta patientur.
†Deut. 8 † Non enim subtrahet personam
10. 17. cujusquam Deus, nec verebitur ma-
2 Par. gnitudinem cujusquam: quoniam
19. 7. pusillum & magnum ipse fecit, &
Eccli. æqualiter cura est illi de omnibus.
35. 15. 9 Fortioribus autem fortior instat
Actor. cruciatio.
10. 34. 10 Ad vos ergo reges sunt hi sermo-
Rom. 2. nes mei, ut discatis sapientiam, &
11. non excidatis.
Gal. 2. 11 Qui enim custodierint justa juste,
6. justificabuntur: & qui didicerint i-
Ephes. sta, invenient quid respondeant.
6. 9. 12 Concupiscite ergo sermones me-
Col. 3. os, diligite illos, & habebitis disci-
25. plinam.
1 Petr. 13 Clara est, & quę numquam mar-
1. 17. cescit sapientia, & facile videtur ab
his qui diligunt eam, & invenitur
ab his qui quærunt illam.
14 Præoccupat qui se concupiscunt,
ut illis se prior ostendat.
15 Qui de luce vigilaverit ad illam,
non laborabit: assidentem enim il-
lam foribus suis inveniet.
16 Cogitare ergo de illa, sensus est
consummatus: & qui vigilaverit pro-
pter illam, cito securus erit.
17 Quoniam dignos se ipsa circuit
quærens, & in viis ostendit se illis
hilariter, & in omni providentia
occurrit illis.
18 Initium enim illius, verissima
est disciplinæ concupiscentia.
19 Cura ergo disciplinæ, dilectio
est: & dilectio, custodia legum il-
lius est: custoditio autem legum,
consummatio incorruptionis est:
20 Incorruptio autem facit esse pro-
ximum Deo.
21 Concupiscentia itaque sapientiæ
deducit ad regnum perpetuum.
22 Si ergo delectamini sedibus &
sceptris, o reges populi, diligite sa-
pientiam, ut in perpetuum regnetis.
23 Diligite lumen sapientiæ omnes
qui præestis populis.
24 Quid est autem sapientia, &
quemadmodum facta sit referam:
& non abscondam a vobis sacramen-
ta Dei, sed ab initio nativitatis in-
vestigabo, & ponam in lucem scien-
tiam illius, & non præteribo veri-
tatem:
25 Neque cum invidia tabescente
iter habebo: quoniam talis homo
non erit particeps sapientiæ.
26 Multitudo autem sapientium
sanitas est orbis terrarum: & rex
sapiens stabilimentum populi est.
27 Ergo accipite disciplinam per
sermones meos, & proderit vobis.

CAPUT VII.

Cum unus sit omnibus introitus ad vitam, & similis exitus; præ omnibus eligenda est sapientia, adferens secum cuncta bona, habens secum spiritum intelligentiæ multiplicem; & quæ hic mirum in modum extollitur, quamquam abunde auctor fuerat assecutus.

1 SUm quidem & ego mortalis
homo, similis omnibus, &
ex genere terreni illius, qui prior
factus est, & in ventre matris figu-
ratus sum caro,
2 Decem mensium tempore † coa- † Job.
gulatus sum in sanguine, ex semine 10. 10.
hominis, & delectamento somni
conveniente.
3 Et ego natus accepi communem
aerem, & in similiter factam decidi
terram, & primam vocem similem
omnibus emisi plorans.
4 In involumentis nutritus sum,
& curis magnis.
5 Nemo enim ex regibus aliud ha-
buit nativitatis initium.
6 † Unus ergo introitus est omni- †Job. 1.
bus ad vitam, & similis exitus. 21.
7 Propter hoc optavi, & datus est 1 Tim.
mihi sensus: & invocavi, & venit 6. 7.
in me spiritus sapientiæ:
8 Et præposui illam regnis & sedi-
bus, & divitias nihil esse duxi in
comparatione illius.
9 † Nec comparavi illi lapidem † Job.
pretiosum: quoniam omne aurum 28. 15.
in comparatione illius, arena est Prov. 8.
exigua, & tamquam lutum æstima- 11.
bitur argentum in conspectu illius.
10 Super salutem & speciem dilexi
illam, & proposui pro luce habere
illam: quoniam inextinguibile est
lumen illius.
11 † Venerunt autem mihi omnia †3 Reg.
bona pariter cum illa, & innume- 3. 13.
rabilis honestas per manus illius, Matth.
12 Et lętatus sum in omnibus: quo- 6. 33.
niam antecedebat me ista sapientia,
& ignorabam quoniam horum om-
nium mater est.
13 Quam sine fictione didici, &

sine

ſine invidia communico, & hone-
ſtatem illius non abſcondo.
14 Infinitus enim theſaurus eſt ho-
minibus: quo qui uſi ſunt, partici-
pes facti ſunt amicitiæ Dei, propter
diſciplinæ dona commendati.
15 Mihi autem dedit Deus dicere
ex ſententia, & præſumere digna
horum quæ mihi dantur: quoniam
ipſe ſapientiæ dux eſt, & ſapientium
emendator:
16 In manu enim illius & nos, &
ſermones noſtri, & omnis ſapientia,
& operum ſcientia & diſciplina.
17 Ipſe enim dedit mihi horum,
quæ ſunt, ſcientiam veram: ut ſciam
diſpoſitionem orbis terrarum, &
virtutes elementorum,
18 Initium, & conſummationem,
& medietatem temporum, viciſſi-
tudinum permutationes, & com-
mutationes temporum,
19 Anni curſus, & ſtellarum diſ-
poſitiones,
20 Naturas animalium, & iras be-
ſtiarum, vim ventorum, & cogi-
tationes hominum, differentias vir-
gultorum, & virtutes radicum,
21 Et quæcumque ſunt abſconſa &
improviſa, didici: omnium enim
artifex docuit me ſapientia.
22 Eſt enim in illa ſpiritus intelli-
gentiæ, ſanctus, unicus, multiplex,
ſubtilis, diſertus, mobilis, inco-
inquinatus, certus, ſuavis, amans
bonum, acutus, quem nihil vetat,
benefaciens,
23 Humanus, benignus, ſtabilis,
certus, ſecurus, omnem habens vir-
tutem, omnia proſpiciens, & qui
capiat omnes ſpiritus: intelligibilis,
mundus, ſubtilis.
24 Omnibus enim mobilibus mobi-
lior eſt ſapientia: attingit autem
ubique propter ſuam munditiam.
25 Vapor eſt enim virtutis Dei, &
emanatio quædam eſt claritatis om-
nipotentis Dei ſincera: & ideo nihil
inquinatum in eam incurrit.
† *Hebr.* 1. 3. 26 † Candor eſt enim lucis æternæ,
& ſpeculum ſine macula Dei maje-
ſtatis, & imago bonitatis illius.
27 Et cum ſit una, omnia poteſt:
& in ſe permanens omnia innovat,
& per nationes in animas ſanctas ſe
transfert, amicos Dei & prophetas
conſtituit.
28 Neminem enim diligit Deus,
niſi eum, qui cum ſapientia inha-
bitat.
29 Eſt enim hæc ſpecioſior ſole, &
ſuper omnem diſpoſitionem ſtella-
rum, luci comparata invenitur prior.
30 Illi enim ſuccedit nox, ſapien-
tiam autem non vincit malitia.

CAPUT VIII.

Cum ſapientiam committentur omnia deſiderabilia, ſumme ambienda eſt, & a Deo petenda, a quo ſolo datur continentia.

1 ATtingit ergo a fine uſque ad
finem fortiter, & diſponit
omnia ſuaviter.
2 Hanc amavi, & exquiſivi a ju-
ventute mea, & quæſivi ſponſam
mihi eam aſſumere, & amator fa-
ctus ſum formæ illius.
3 Generoſitatem illius glorificat
contubernium habens Dei: ſed & o-
mnium Dominus dilexit illam.
4 Doctrix enim eſt diſciplinæ Dei,
& electrix operum illius.
5 Et ſi divitiæ appetuntur in vita,
quid ſapientia locupletius, quę ope-
ratur omnia?
6 Si autem ſenſus operatur: quis
horum, quæ ſunt, magis quam il-
la eſt artifex?
7 Et ſi juſtitiam quis diligit: labo-
res hujus magnas habent virtutes:
ſobrietatem enim, & prudentiam
docet, & juſtitiam, & virtutem,
quibus utilius nihil eſt in vita homi-
nibus.
8 Et ſi multitudinem ſcientiæ de-
ſiderat quis, ſcit præterita, & de
futuris æſtimat: ſcit verſutias ſer-
monum, & diſſolutiones argumen-
torum: ſigna & monſtra ſcit ante-
quam fiant, & eventus temporum
& ſæculorum.
9 Propoſui ergo hanc adducere mi-
hi ad convivendum: ſciens quoniam
mecum communicabit de bonis, &
erit allocutio cogitationis & tædii
mei.
10 Habebo propter hanc claritatem
ad turbas, & honorem apud ſenio-
res juvenis:
11 Et acutus inveniar in judicio, &
in conſpectu potentium admirabilis
ero, & facies principum mirabun-
tur me:
12 Tacentem me ſuſtinebunt, &
loquentem me reſpicient, & ſermo-
cinantes me plura, manus ori ſuo
imponent.

13 Præterea habebo per hanc, immortalitatem: & memoriam æternam his, qui post me futuri sunt, relinquam.

14 Disponam populos: & nationes mihi erunt subditæ.

15 Timebunt me audientes reges horrendi: in multitudine videbor bonus, & in bello fortis.

16 Intrans in domum meam, conquiescam cum illa: non enim habet amaritudinem conversatio illius, nec tædium convictus illius, sed lætitiam & gaudium.

17 Hæc cogitans apud me, & commemorans in corde meo: quoniam immortalitas est in cognatione sapientiæ,

18 Et in amicitia illius delectatio bona, & in operibus manuum illius honestas sine defectione, & in certamine loquelæ illius sapientia, & præclaritas in communicatione sermonum ipsius: circuibam quęrens, ut mihi illam assumerem.

19 Puer autem eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam.

20 Et cum essem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum.

21 Et ut scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cujus esset hoc donum: adii Dominum, & deprecatus sum illum, & dixi ex totis præcordiis meis:

CAPUT IX.

Oratio sapientis cum agnitione propriæ imbecillitatis, ad impetrandam a Domino sapientiam: quæ cum omnibus necessaria sit, potissimum tamen rectoribus populorum; incerta est enim humana sapientia.

1 Reg. 3. 9. 1 DEus patrum meorum, & Domine misericordiæ, qui fecisti omnia verbo tuo,

2 Et sapientia tua constituisti hominem, ut dominaretur creaturæ, quæ a te facta est,

3 Ut disponat orbem terrarum in æquitate & justitia, & in directione cordis judicium judicet:

4 Da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam, & noli me reprobare a pueris tuis:

† Psal. 115.16. 5 † Quoniam servus tuus sum ego, & filius ancillę tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum judicii & legum.

6 Nam & si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur.

7 † Tu elegisti me regem populo tuo, & judicem filiorum tuorum, & filiarum: † 1 Par. 28.4.5. 2 Par. 1. 9.

8 Et dixisti me ædificare templum in monte sancto tuo, & in civitate habitationis tuæ altare, similitudinem tabernaculi sancti tui, quod præparasti ab initio:

9 † Et tecum sapientia tua, quæ novit opera tua, quæ & affuit tunc cum orbem terrarum faceres, & sciebat quid esset placitum oculis tuis, & quid directum in præceptis tuis. † Prov. 8. 22. 27. Joan. 1. 1.

10 Mitte illam de cælis sanctis tuis, & a sede magnitudinis tuæ, ut mecum sit & mecum laboret, ut sciam quid acceptum sit apud te:

11 Scit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis sobrie, & custodiet me in sua potentia.

12 Et erunt accepta opera mea, & disponam populum tuum juste, & ero dignus sedium patris mei.

13 † Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? † Isa. 40. 13. Rom. 11. 34. 1 Cor. 2. 16.

14 Cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ providentiæ nostræ.

15 Corpus enim, quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.

16 Et difficile æstimamus quæ in terra sunt: & quæ in prospectu sunt, invenimus cum labore. Quæ autem in cælis sunt quis investigabit?

17 Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris spiritum sanctum tuum de altissimis:

18 Et sic correctæ sint semitæ eorum qui sunt in terris, & quæ tibi placent didicerint homines?

19 Nam per sapientiam sanati sunt quicumque placuerunt tibi Domine a principio.

CAPUT X.

Commendatur sapientia quod servaverit & a malis liberaverit Adam, Noe, Abraham, Lot, Jacob, Joseph, Moysen, per quem filius Israel de Ægypto duxit per mare rubrum, demersis in eo Ægyptiis.

Gen. 1. 27. 1 HÆc illum, qui primus formatus est a Deo pater orbis
terrarum, cum solus esset creatus,
custodivit,
† Gen. 2. 7. 2 † Et eduxit illum a delicto suo,
& dedit illi virtutem continendi omnia.
† Gen. 4. 8. 3 † Ab hac ut recessit injustus in ira
sua, per iram homicidii fraterni deperiit.
† Gen. 7. 21. 4 † Propter quem, cum aqua deleret terram, sanavit iterum sapientia, per contemptibile lignum justum gubernans.
† Gen. 11. 2. 5 † Hæc & in consensu nequitiæ
cum se nationes contulissent, scivit justum, & conservavit sine querela Deo, & in filii misericordia fortem custodivit.
† Gen. 19. 17. 22. 6 † Hæc justum a pereuntibus impiis liberavit fugientem, descendente igne in Pentapolim:
7 Quibus in testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria stans figmentum salis.
8 Sapientiam enim prætereuntes, non tantum in hoc lapsi sunt ut ignorarent bona, sed & insipientiæ suæ reliquerunt hominibus memoriam, ut in his, quæ peccaverunt, nec latere potuissent.
9 Sapientia autem hos, qui se observant a doloribus liberavit.
† Gen. 28. 5. 10. 10 † Hæc profugum iræ fratris justum deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei, & dedit illi scientiam sanctorum: honestavit illum in laboribus, & complevit labores illius.
11 In fraude circumvenientium illum affuit illi, & honestum fecit illum.
12 Custodivit illum ab inimicis, & a seductoribus tutavit illum, & certamen forte dedit illi ut vinceret, & sciret quoniam omnium potentior est sapientia.
† Gen. 37. 28. 13 † Hæc venditum justum non dereliquit, sed a peccatoribus liberavit
eum: descenditque cum illo in foveam,
14 † Et in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam adversus eos, qui eum deprimebant: & mendaces ostendit, qui maculaverunt illum, & dedit illi claritatem æternam. † Gen. 41. 40. Actor. 7. 9.
15 † Hæc populum justum, & semen sine querela, liberavit a nationibus, quæ illum deprimebant. † Exod. 1. 11.
16 Intravit in animam servi Dei, & stetit contra reges horrendos in portentis & signis.
17 Et reddidit justis mercedem laborum suorum, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in velamento diei, & in luce stellarum per noctem.
18 † Transtulit illos per mare rubrum, & transvexit illos per aquam nimiam. † Exod. 14. 22. Psalm. 77. 13.
19 Inimicos autem illorum demersit in mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos. † Ideo justi tulerunt spolia impiorum, † Exod. 12. 35.
20 † Et decantaverunt Domine nomen sanctum tuum, & victricem manum tuam laudaverunt pariter: † Exod. 15. 1.
21 Quoniam sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas.

CAPUT XI.

Sapientia filios Israel per desertum deduxit, devictis inimicis, datisque e petra aquis: punitis autem multiplici flagello idololatris Ægyptiis: cum tamen Deus, omnium quærens salutem, longanimiter toleret peccatores, ut resipiscant, quos universos solo suo nutu continuo perdere posset.

1 DIrexit opera eorum in manibus prophetæ sancti. Exod. 16. 1.
2 Iter fecerunt per deserta, quæ non habitabantur: & in locis desertis fixerunt casas.
3 † Steterunt contra hostes, & de inimicis se vindicaverunt. † Exod. 17. 13.
4 † Sitierunt, & invocaverunt te, & data est illis aqua de petra altissima, & requies sitis de lapide duro. † Num. 20. 11.
5 Per quæ enim pœnas passi sunt inimici illorum a defectione potus sui, & in eis, cum abundarent filii Israel, lætati sunt;
6 Per hæc, cum illis deessent, bene cum illis actum est.
7 Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis, humanum sanguinem dedisti injustis.

8 Qui cum minuerentur in traductione infantium occisorum, dedisti illis abundantem aquam insperate,

9 Ostendens per sitim, quæ tunc fuit, quemadmodum tuos exaltares, & adversarios illorum necares.

10 Cum enim tentati sunt, & quidem cum misericordia disciplinam accipientes, scierunt quemadmodum cum ira judicati impii tormenta paterentur.

11 Hos quidem tamquam pater monens probasti: illos autem tamquam durus rex interrogans condemnasti.

12 Absentes enim & præsentes similiter torquebantur.

13 Duplex enim illos acceperat tædium, & gemitus cum memoria præteritorum.

14 Cum enim audirent per sua tormenta bene secum agi, commemorati sunt Dominum, admirantes in finem exitus.

15 Quem enim in expositione prava projectum deriserunt, in finem eventus mirati sunt, non similiter justis sitientes.

16 Pro cogitationibus autem insensatis iniquitatis illorum, †quod quidam errantes colebant mutos serpentes, & bestias supervacuas, immisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam:

† Infra 12. 24.

17 Ut scirent, quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.

18 Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, quæ creavit orbem terrarum ex materia invisa, †immittere illis multitudinem ursorum, aut audaces leones,

† Lev. 26. 22. Infra 16. 1. Jere. 8. 17.

19 Aut novi generis ira plenas ignotas bestias, aut vaporem ignium spirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis scintillas emittentes:

20 Quarum non solum læsura poterat illos exterminare, sed & aspectus per timorem occidere.

21 Sed & sine his uno spiritu poterant occidi persecutionem passi ab ipsis factis suis, & dispersi per spiritum virtutis tuæ: sed omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti.

22 Multum enim valere, tibi soli supererat semper: & virtuti brachii tui quis resistet?

23 Quoniam tamquam momentum stateræ, sic est ante te orbis terrarum, & tamquam gutta roris antelucani, quæ descendit in terram.

24 Sed misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam.

25 Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti, aut fecisti.

26 Quomodo autem posset aliquid permanere nisi tu voluisses? aut quod a te vocatum non esset, conservaretur?

27 Parcis autem omnibus: quoniam tua sunt Domine, qui amas animas.

CAPUT XII.

Ostendit quanta clementia & longanimitate Deus corripuerit peccatores terræ sanctæ incolas, non subito eos delens, cum non illos tantum, sed & omnes nationes, nulli illata injuria, tamquam solus omnium Dominus perdere posset: hac videlicet erga inimicos clementia, electos suos de se suaque bonitate bene sperare faciens, eosque a peccatis revocans.

1 O Quam bonus & suavis est Domine spiritus tuus in omnibus!

2 Ideoque eos, qui exerrant, partibus corripis: & de quibus peccant, admones & alloqueris: ut relicta malitia, credant in te Domine.

3 † Illos enim antiquos inhabitatores terræ sanctæ tuæ, quos exhorruisti, † Deut. 9. 20. & 11. 29. & 18. 12.

4 Quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina, & sacrificia injusta,

5 Et filiorum suorum necatores sine misericordia, & comestores viscerum hominum, & devoratores sanguinis a medio sacramento tuo,

6 Et auctores parentes animarum inauxiliatarum, perdere voluisti per manus parentum nostrorum,

7 Ut dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei, quæ tibi omnium charior est terra.

8 Sed & his tamquam hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vespas, ut illos paulatim exterminarent.

9 Non quia impotens eras in bello subjicere impios justis, aut bestiis sævis, aut verbo duro simul exterminare: † Exod. 23. 30. Deut. 7. 22.

10 † Sed partibus judicans dabas locum pœnitentiæ, non ignorans,

quo-

quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum.

11 Semen enim erat maledictum ab initio: nec timens aliquem, veniam dabas peccatis illorum.

12 Quis enim dicet tibi: Quid fecisti? aut quis stabit contra judicium tuum? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti?

13 Non enim est alius Deus quam tu, † cui cura est de omnibus, ut ostendas quoniam non injuste judicas judicium. († 1 Pet. 5. 7.)

14 Neque rex neque tyrannus in conspectu tuo inquirent de his quos perdidisti.

15 Cum ergo sis justus, juste omnia disponis: ipsum quoque qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas a tua virtute.

16 Virtus enim tua justitiæ initium est: & ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.

17 Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, & horum, qui te nesciunt, audaciam traducis.

18 Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate judicas, & cum magna reverentia disponis nos: subest enim tibi, cum volueris, posse.

19 Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet justum esse & humanum, & bonæ spei fecisti filios tuos: quoniam judicans das locum in peccatis pœnitentiæ.

20 Si enim inimicos servorum tuorum, & debitos morti, cum tanta cruciasti attentione, dans tempus & locum, per quæ possent mutari a malitia;

21 Cum quanta diligentia judicasti filios tuos, quorum parentibus juramenta & conventiones dedisti bonarum promissionum?

22 Cum ergo das nobis disciplinam, inimicos nostros multipliciter flagellas, ut bonitatem tuam cogitemus judicantes: & cum de nobis judicatur, speremus misericordiam tuam.

23 Unde & illis, qui in vita sua insensate & injuste vixerunt, per hæc quæ coluerunt, dedisti summa tormenta.

24 † Etenim in erroris via diutius erraverunt, deos æstimantes hæc, quæ in animalibus sunt supervacua, infantium insensatorum more viventes. († Supr. 11. 16. Rom. 1. 23.)

25 Propter hoc tamquam pueris insensatis judicium in derisum dedisti.

26 Qui autem ludibriis & increpationibus non sunt correcti, dignum Dei judicium experti sunt.

27 In quibus enim patientes indignabantur, per hæc quos putabant deos, in ipsis cum exterminarentur videntes, illum, quem olim negabant se nosse, verum Deum agnoverunt: propter quod & finis condemnationis eorum venit super illos.

CAPUT XIII.

Vani quidem sunt qui ex creaturis Deum non agnoscentes, ipsas potius creaturas pro diis coluerunt: at illi longe stultiores qui opus artificis Deum dicunt, ab insensato idolo futura interrogantes.

1 VAni autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei: & de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est, neque operibus attendentes agnoverunt quis esset artifex: (Rom. 1. 18.)

2 † Sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem & lunam, rectores orbis terrarum deos putaverunt. († Deut. 4. 19. & 17. 3.)

3 Quorum si specie delectati, deos putaverunt: sciant quanto his dominator eorum speciosior est. speciei enim generator hæc omnia constituit.

4 Aut si virtutem & opera eorum mirati sunt, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit, fortior est illis:

5 A magnitudine enim speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit creator horum videri.

6 Sed tamen adhuc in his minor est querela. Et hi enim fortasse errant, Deum quærentes, & volentes invenire.

7 † Etenim cum in operibus illius conversentur, inquirunt: & persuasum habent quoniam bona sunt quæ videntur. († Rom. 1. 21.)

8 Iterum autem nec his debet ignosci.

9 Si enim tantum potuerunt scire, ut possent æstimare sæculum: quo-

modo hujus Dominum non facilius
invenerunt?
10 Infelices autem ſunt, & inter
mortuos ſpes illorum eſt, qui ap-
pellaverunt deos opera manuum ho-
minum, aurum & argentum, artis
inventionem, & ſimilitudines ani-
malium, aut lapidem inutilem opus
manus antiquæ.
11 † Aut ſi quis artifex faber de ſil- † *Iſa.* 44. 12. *Jerem.* 10. 3.
va lignum rectum ſecuerit, & hujus
docte eradat omnem corticem, &
arte ſua uſus, diligenter fabricet vas
utile in converſationem vitæ,
12 Reliquiis autem ejus operis, ad
præparationem eſcæ abutatur:
13 Et reliquum horum, quod ad
nullos uſus facit, lignum curvum,
& verticibus plenum, ſculpat dili-
genter per vacuitatem ſuam, & per
ſcientiam ſuæ artis figuret illud, &
aſſimilet illud imagini hominis,
14 Aut alicui ex animalibus illud
comparet, perliniens rubrica, & ru-
bicundum faciens fuco colorem il-
lius, & omnem maculam, quæ in
illo eſt, perliniens:
15 Et faciat ei dignam habitatio-
nem, & in pariete ponens illud, &
confirmans ferro,
16 Ne forte cadat, proſpiciens illi,
ſciens quoniam non poteſt adjuvare
ſe: imago enim eſt, & opus eſt illi
adjutorium.
17 Et de ſubſtantia ſua, & de filiis
ſuis, & de nuptiis votum faciens in-
quirit. Non erubeſcit loqui cum il-
lo, qui ſine anima eſt:
18 Et pro ſanitate quidem infir-
mum deprecatur, & pro vita rogat
mortuum, & in adjutorium inuti-
lem invocat:
19 Et pro itinere petit ab eo, qui
ambulare non poteſt, & de acqui-
rendo, & de operando, & de omnium
rerum eventu petit ab eo, qui in om-
nibus eſt inutilis.

CAPUT XIV.

Utilis inventio navis, qua etiam tempore diluvii ſemen humanum ſervatum eſt: idolum autem maledictum eſt cum ſuo fabricatore: & quod fuerit idolorum idololatriæque exordium ac progreſſus, item quæ mala ex idololatria procedant.

1 ITerum alius navigare cogitans,
& per feros fluctus iter facere
incipiens, ligno portante ſe, fragi-
lius lignum invocat.
2 Illud enim cupiditas acquirendi
excogitavit, & artifex ſapientia fa-
bricavit ſua.
3 Tua autem, Pater, providentia
gubernat: † quoniam dediſti & in † *Exod* 14. 22.
mari viam, & inter fluctus ſemitam
firmiſſimam,
4 Oſtendens quoniam potens es ex
omnibus ſalvare, etiam ſi ſine arte
aliquis adeat mare.
5 Sed ut non eſſent vacua ſapientiæ
tuæ opera: propter hoc etiam & exi-
guo ligno credunt homines animas
ſuas, & tranſeuntes mare per ratem
liberati ſunt:
6 † Sed & ab initio cum perirent † *Gen.* 6. 4. & 7. 7.
ſuperbi gigantes, ſpes orbis terrarum
ad ratem confugiens, remiſit ſæcu-
lo ſemen nativitatis, quæ manu tua
erat gubernata.
7 Benedictum eſt enim lignum,
per quod fit juſtitia.
8 † Per manus autem quod fit ido- † *Pſal.* 113. *Baruch* 6. 3.
lum, maledictum eſt ipſum, & qui
fecit illud: quia ille quidem opera-
tus eſt: illud autem cum eſſet fragi-
le, deus cognominatus eſt.
9 Similiter autem odio ſunt Deo,
impius & impietas ejus.
10 Etenim quod factum eſt, cum
illo, qui fecit, tormenta patietur.
11 Propter hoc & in idolis natio-
num non erit reſpectus: quoniam
creaturæ Dei in odium factæ ſunt, &
in tentationem animabus homi-
num, & in muſcipulam pedibus in-
ſipientium.
12 Initium enim fornicationis eſt
exquiſitio idolorum: & adinventio
illorum corruptio vitæ eſt.
13 Neque enim erant ab initio, ne-
que erunt in perpetuum.
14 Supervacuitas enim hominum
advenit in orbem terrarum: & ideo
brevis illorum finis eſt inventus.
15 Acerbo enim luctu dolens pater,
cito ſibi rapti filii fecit imaginem:
& illum, qui tunc quaſi homo mor-
tuus fuerat, nunc tamquam deum
colere cœpit, & conſtituit inter ſer-
vos ſuos ſacra & ſacrificia.
16 Deinde interveniente tempore,
convaleſcente iniqua conſuetudine,
hic error tamquam lex cuſtoditus
eſt, & tyrannorum imperio cole-
bantur figmenta.
17 Et hos quos in palam homines
honorare non poterant, propter hoc

quod longe essent, e longinquo figura eorum allata, evidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt: ut illum, qui aberat, tamquam præsentem colerent sua solicitudine.
18 Provexit autem ad horum culturam, & hos qui ignorabant, artificis eximia diligentia.
19 Ille enim volens placere illi, qui se assumpsit, elaboravit arte sua, ut similitudinem in melius figuraret.
20 Multitudo autem hominum abducta per speciem operis, eum, qui ante tempus tamquam homo honoratus fuerat, nunc deum æstimaverunt.
21 Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio: quoniam aut affectui, aut regibus deservientes homines, incommunicabile nomen lapidibus & lignis imposuerunt.
22 Et non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam, sed & in magno viventes inscientiæ bello, tot & tam magna mala pacem appellant.
† Deut. 18. 10. Jer. 7. 6. 23 † Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insaniæ plenas vigilias habentes,
24 Neque vitam, neque nuptias mundas jam custodiunt, sed alius alium per invidiam occidit, aut adulterans contristat:
25 Et omnia commista sunt, sanguis, homicidium, furtum & fictio, corruptio & infidelitas, turbatio & perjurium, tumultus bonorum,
26 Dei immemoratio, animarum inquinatio, nativitatis immutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio mœchiæ & impudicitiæ.
27 Infandorum enim idolorum cultura, omnis mali causa est, & initium & finis.
28 Aut enim dum lætantur, insaniunt: aut certe vaticinantur falsa, aut vivunt injuste, aut pejerant cito.
29 Dum enim confidunt in idolis, quæ sine anima sunt, male jurantes noceri se non sperant.
30 Utraque ergo illis evenient digne, quoniam male senserunt de Deo, attendentes idolis, & juraverunt injuste, in dolo contemnentes justitiam.
31 Non enim juratorum virtus, sed peccantium pœna perambulat semper injustorum prævaricationem.

CAPUT XV.

Vox fidelium suavitatem & misericordiam Dei commendantium, cujus gratia ab idololatria sunt servati: mire quoque subsannat idolorum artifices ac cultores.

1 TU autem Deus noster, suavis & verus es, patiens, & in misericordia disponens omnia.
2 Etenim si peccaverimus, tui sumus, scientes magnitudinem tuam: & si non peccaverimus, scimus quoniam apud te sumus computati.
3 Nosse enim te, consummata justitia est: & scire justitiam, & virtutem tuam, radix est immortalitatis.
4 Non enim in errorem induxit nos hominum malæ artis excogitatio, nec umbra picturæ labor sine fructu, effigies sculpta per varios colores,
5 Cujus aspectus insensato dat concupiscentiam, & diligit mortuæ imaginis effigiem sine anima.
6 Malorum amatores, digni sunt qui spem habeant in talibus, & qui faciunt illos, & qui diligunt, & qui colunt.
7 † Sed & figulus mollem terram premens, laboriose fingit ad usus nostros unumquodque vas, & de eodem luto fingit quæ munda sunt in usum vasa, & similiter quæ his sunt contraria: horum autem vasorum quis sit usus, judex est figulus. † Rom. 9. 21.
8 Et cum labore vano deum fingit de eodem luto, ille qui paulo ante de terra factus fuerat, & post pusillum reducit se unde acceptus est, repetitus animæ debitum quam habebat.
9 Sed cura est illi, non quia laboraturus est, nec quoniam brevis illi vita est, sed concertatur aurificibus & argentariis: sed & ærarios imitatur, & gloriam præfert, quoniam res supervacuas fingit.
10 Cinis est enim cor ejus, & terra supervacua spes illius, & luto vilior vita ejus:
11 Quoniam ignoravit qui se finxit, & qui inspiravit illi animam quæ operatur, & qui insufflavit ei spiritum vitalem.
12 Sed & æstimaverunt lusum esse vitam nostram, & conversationem vitæ compositam ad lucrum, & oportere undecumque etiam ex malo aquirere.

13 Hic enim ſcit ſe ſuper omnes delinquere, qui ex terræ materia fragilia vaſa, & ſculptilia fingit.

14 Omnes enim inſipientes, & infelices ſupra modum animæ ſuperbi, ſunt inimici populi tui, & imperantes illi:

15 Quoniam omnia idola nationum deos æſtimaverunt, † quibus neque oculorum uſus eſt ad videndum, neque nares ad percipiendum ſpiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, ſed & pedes eorum pigri ad ambulandum.

† *Pſal.* 113. 5. & 134. 16.

16 Homo enim fecit illos: & qui ſpiritum mutuatus eſt, is finxit illos. Nemo enim ſibi ſimilem homo poterit deum fingere.

17 Cum enim ſit mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior enim eſt ipſe his quos colit, quia ipſe quidem vixit, cum eſſet mortalis, illi autem numquam.

18 Sed & animalia miſerrima colunt: inſenſata enim comparata his, illis ſunt deteriora.

19 Sed nec aſpectu aliquis ex his animalibus bona poteſt conſpicere. Effugerunt autem Dei laudem, & benedictionem ejus.

CAPUT XVI.

Ægiptiis ob idololatriam digna paſſis, Hebræi eſcam a Deo acceperunt: caſtigati tamen aliquantum morſu ſerpentum, erecto ſerpente æneo ſanati ſunt a Deo: impii vero morte conſumpti per locuſtas, muſcas, ignemque grandini miſtum: cum illi accepto manna, ſatiati ſint & confortati.

1 PRopter hæc, & per his ſimilia paſſi ſunt digne tormenta, & per multitudinem beſtiarum exterminati ſunt.

2 Pro quibus tormentis bene diſpoſuiſti populum tuum, † quibus dediſti concupiſcentiam delectamenti ſui, novum ſaporem, eſcam parans eis ortygometram:

† *Num.* 11. 31.

3 Ut illi quidem concupiſcentes eſcam propter ea, quæ illis oſtenſa & miſſa ſunt, etiam a neceſſaria concupiſcentia averterentur. Hi autem in brevi inopes facti, novam guſtaverunt eſcam.

4 Oportebat enim illis ſine excuſatione quidem ſupervenire interitum exercentibus tyrannidem: his autem tantum oſtendere quemadmodum inimici eorum exterminabantur.

5 † Etenim cum illis ſupervenit ſæva beſtiarum ira, morſibus perverſorum colubrorum exterminabantur.

† *Num.* 21. 6.

6 Sed non in perpetuum ira tua permanſit, ſed ad correptionem in brevi turbati ſunt, ſignum habentes ſalutis ad commemorationem mandati legis tuæ.

7 Qui enim converſus eſt, non per hoc, quod videbat, ſanabatur, ſed per te omnium ſalvatorem:

8 In hoc autem oſtendiſti inimicis noſtris, quia tu es, qui liberas ab omni malo.

9 † Illos enim locuſtarum & muſcarum occiderunt morſus, & non eſt inventa ſanitas animæ illorum: quia digni erant ab hujuſmodi exterminari.

† *Exod.* 10. 4. 8. 24. *Apoc.* 9. 7.

10 Filios autem tuos, nec draconum venatorum vicerunt dentes: miſericordia enim tua adveniens ſanabat illos.

11 In memoria enim ſermonum tuorum examinabantur, & velociter ſalvabantur, ne in altam incidentes oblivionem, non poſſent tuo uti adjutorio.

12 Etenim neque herba, neque malagma ſanavit eos, ſed tuus, Domine, ſermo, qui ſanat omnia.

13 † Tu es enim, Domine, qui vitæ & mortis habes poteſtatem, & deducis ad portas mortis, & reducis:

† *Deut.* 32. 39. 1 *Reg.* 2. 6. *Tob.* 13. 2.

14 Homo autem occidit quidem per malitiam, & cum exierit ſpiritus, non revertetur, nec revocabit animam quæ recepta eſt:

15 Sed tuam manum effugere impoſſibile eſt.

16 † Negantes enim te noſſe impii, per fortitudinem brachii tui flagellati ſunt: novis aquis, & grandinibus, & pluviis perſecutionem paſſi, & per ignem conſumpti.

† *Exod.* 9. 23.

17 Quod enim mirabile erat, in aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis valebat: vindex eſt enim orbis juſtorum.

18 Quodam enim tempore manſuetabatur ignis, ne comburerentur quæ ad impios miſſa erant animalia: ſed ut ipſi videntes ſcirent, quoniam Dei judicio patiuntur perſecutionem.

19 Et quodam tempore in aqua ſupra virtutem ignis exardeſcebat

undique, ut iniquæ terræ nationem
exterminaret.
† Exod 20 † Pro quibus angelorum esca nu-
16. 14. trivisti populum tuum, & paratum
Num. panem de cælo præstitisti illis sine
11. 7. labore, omne delectamentum in se
Psalm. habentem, & omnis saporis suavita-
77. 25. tem.
Joan. 21 Substantia enim tua dulcedinem
6. 31. tuam, quam in filios habes, ostende-
bat: & deserviens uniuscujusque vo-
luntati, ad quod quisque volebat,
convertebatur.
† Exod 22 † Nix autem & glacies sustine-
9. 24. bant vim ignis, & non tabescebant:
ut scirent quoniam fructus inimico-
rum exterminabat ignis ardens in
grandine & pluvia coruscans.
23 Hic autem iterum ut nutrirentur
justi, etiam suæ virtutis oblitus est.
24 Creatura enim tibi Factori deser-
viens, exardescit in tormentum ad-
versus injustos: & lenior fit ad bene-
faciẽdum pro his, qui in te cõfidunt.
25 Propter hoc & tunc in omnia
transfigurata, omnium nutrici gra-
tiæ tuæ deserviebat, ad voluntatem
eorum, qui a te desiderabant:
26 Ut scirent filii tui, quos dilexi-
† Deut sti Domine, † quoniam non nativi-
8. 3. tatis fructus pascunt homines, sed
Matt. sermo tuus hos, qui in te credide-
4. 4. rint, conservat.
27 Quod enim ab igne non poterat
exterminari, statim ab exiguo radio
solis calefactum tabescebat:
28 Ut notum omnibus esset, quo-
niam oportet prævenire solem ad
benedictionem tuam, & ad ortum
lucis te adorare.
29 Ingrati enim spes tamquam hi-
bernalis glacies tabescet, & disperiet
tamquam aqua supervacua.

CAPUT XVII.

*Ægyptii triduanas passi sunt invinci-
biles tenebras, cum incredibili timore &
horrore, reliqua orbis parte illustrata lu-
mine.*

1 MAgna sunt enim judicia
tua Domine, & inenarra-
bilia verba tua: propter hoc indisci-
plinatæ animæ erraverunt.
† Exod 2 † Dum enim persuasum habent
10. 23. iniqui posse dominari nationi san-
ctæ: vinculis tenebrarum & longæ
noctis compediti, inclusi sub tectis,
fugitivi perpetuæ providentię jacue-
runt.
3 Et dum putant se latere in obscuris
peccatis, tenebroso oblivionis vela-
mento dispersi sunt, paventes hor-
rende, & cum admiratione nimia
perturbati.
4 Neque enim quæ continebat illos
spelunca, sine timore custodiebat:
quoniam sonitus descendens pertur-
babat illos, & personæ tristes illis
apparentes pavorem illis præsta-
bant.
5 Et ignis quidem nulla vis poterat
illis lumen præbere, nec siderum
limpidæ flammæ illuminare pote-
rant illam noctem horrendam.
6 Apparebat autem illis subitaneus
ignis, timore plenus: & timore
perculsi illius, quæ non videbatur,
faciei, æstimabant deteriora esse quæ
videbantur:
7 Et † magicæ artis appositi erant † Exod
derisus, & sapientiæ gloriæ corre- 7. 22.
ptio cum contumelia. & 8. 7.
8 Illi enim qui promittebant ti-
mores & perturbationes expellere se
ab anima languente, hi cum derisu
pleni timore languebant.
9 Nam etsi nihil illos ex monstris
perturbabat: transitu animalium &
serpentium sibilatione commoti,
tremebundi peribant, & aerem,
quem nulla ratione quis effugere
posset, negantes se videre.
10 Cum sit enim timida nequitia,
dat testimonium condemnationis:
semper enim præsumit sæva, pertur-
bata conscientia.
11 Nihil enim est timor nisi prodi-
tio cogitationis auxiliorum.
12 Et dum ab intus minor est expe-
ctatio, majorem computat inscien-
tiam ejus causæ, de qua tormentum
præstat.
13 Illi autem qui impotentem vere
noctem, & ab infimis, & ab altissi-
mis inferis supervenientem, eum-
dem somnum dormientes,
14 Aliquando monstrorum exagita-
bantur timore, aliquando animæ
deficiebant traductione: subitaneus
enim illis & insperatus timor super-
venerat.
15 Deinde si quisquam ex illis de-
cidisset, custodiebatur in carcere si-
ne ferro reclusus.
16 Si enim rusticus quis erat, aut
pastor, aut agri laborum operarius
præoccupatus esset, ineffugibilem
sustinebat necessitatem.
17 Una enim catena tenebrarum
omnes erant colligati. Sive spi-

ritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos avium sonus suavis, aut vis aquæ decurrentis nimium,

18 Aut sonus validus præcipitatarum petrarum, aut ludentium animalium cursus invisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus Echo, deficientes faciebant illos præ timore.

19 Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impeditis operibus continebatur.

20 Solis autem illis superposita erat gravis nox, imago tenebrarum, quæ superventura illis erat. Ipsi ergo sibi erant graviores tenebris.

CAPUT XVIII.

Hebræi luce gaudent, & ducatum columnæ ignis accipiunt: occiduntur omnia Ægypti primogenita ab angelo: Hebræi in seditione Core iram Dei provocant; sed in medio incendii liberantur, offerente Aaron incensum, & pro multitudine deprecante.

Exod. 10. 23. 1 Sanctis autem tuis maxima erat lux, & horum quidem vocem audiebant, sed figuram non videbant. Et quia non & ipsi eadem passi erant, magnificabant te:

2 Et qui ante læsi erant, quia non lædebantur, gratias agebant: & ut esset differentia, domum petebant.

†Exod 14.24. *Psalm.* 77.14. *&* 104. 39. 3 † Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ, & solem sine læsura boni hospitii præstitisti.

4 Digni quidem illi carere luce, & pati carcerem tenebrarum, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiebat incorruptum legis lumen sæculo dari.

†Exod 1. 16. †Exod 2. 3. †Exod 14.27. 5 † Cum cogitarent justorum occidere infantes: & † uno exposito filio, & liberato, in traductionem illorum, multitudinem filiorum abstulisti, & † pariter illos perdidisti in aqua valida.

6 Illa enim nox ante cognita est a patribus nostris, ut vere scientes quibus juramentis crediderunt, animæquiores essent.

7 Suscepta est autem a populo tuo sanitas quidem justorum, injustorum autem exterminatio.

8 Sicut enim læsisti adversarios: sic & nos provocans magnificasti.

9 Absconse enim sacrificabant justi pueri bonorum, & justitiæ legem in concordia disposuerunt: similiter & bona & mala recepturos justos, patrum jam decantantes laudes.

10 Resonabat autem inconveniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium.

11 † Simili autem pœna servus cum domino afflictus est, & popularis homo regi similia passus. †Exod 12. 29.

12 Similiter ergo omnes, uno nomine mortis, mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum vivi sufficiebant: quoniam uno momento, quæ erat præclarior natio illorum, exterminata est.

13 De omnibus enim non credentes propter veneficia, tunc vero primum cum fuit exterminium primogenitorum, spoponderunt populum Dei esse.

14 Cum enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet,

15 Omnipotens sermo tuus de cælo a regalibus sedibus, durus debellator in mediam exterminii terram prosilivit,

16 Gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, & stans replevit omnia morte, & usque ad cælum attingebat stans in terra.

17 Tunc continuo visus somniorum malorum turbaverunt illos, & timores supervenerunt insperati,

18 Et alius alibi projectus semivivus, propter quam moriebatur, causam demonstrabat mortis.

19 Visiones enim, quæ illos turbaverunt, hæc præmonebant, ne inscii, quare mala patiebantur, perirent.

20 Tetigit autem tunc & justos tentatio mortis, & commotio in eremo facta est multitudinis: sed non diu permansit ira tua.

21 † Properans enim homo sine querela deprecari pro populis, proferens servitutis suæ scutum, orationem, & per incensum deprecationem allegans, restitit iræ, & finem imposuit necessitati, ostendens quoniam tuus est famulus. †Num 16. 46.

22 Vicit autem turbas, non in virtute corporis, nec armaturæ potentia, sed verbo illum, qui se vexabat, subjecit, juramenta parentum, & testamentum commemorans.

23 Cum enim jam acervatim ceci-

dissent super alterutrum mortui, interstitit, & amputavit impetum, & divisit illam quæ ad vivos ducebat viam.

† Exod. 28. 6.
24 † In veste enim poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum, & parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta, & magnificentia tua in diademate capitis illius sculpta erat.

25 His autem cessit qui exterminabat, & hæc extimuit. erat enim sola tentatio iræ sufficiens.

CAPUT XIX.

Hebræos persequentes Ægyptii, mari absorpti sunt, muscis & ranis antea vexati, Hebræis vero concupitas carnes accipientibus, impii inhospitales percutiuntur cæcitate: elementa Deo serviunt in afflictione malorum, & obsequio bonorum.

1 IMpiis autem usque in novissimum sine misericordia ira supervenit. Præsciebat enim & futura illorum:

2 Quoniam cum ipsi permisissent ut se educerent, & cum magna solicitudine præmisissent illos, consequebantur illos pœnitentia acti.

† Exod 14. 5.
3 † Adhuc enim inter manus habentes luctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem inscientiæ: & quos rogantes projecerant, hos tamquam fugitivos persequebantur:

4 Ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas: & horum, quæ acciderant, commemorationem amittebant, ut quæ deerant tormentis, repleret punitio:

5 Et populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autem novam mortem invenirent.

6 Omnis enim creatura ad suum genus ab initio refigurabatur, deserviens tuis præceptis, ut pueri tui custodirentur illæsi.

7 Nam nubes castra eorum obumbrabat, & ex aqua, quæ ante erat, terra arida apparuit, & in mari rubro via sine impedimento, & campus germinans de profundo nimio:

8 Per quem omnis natio transivit, quæ tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia & monstra.

9 Tamquam enim equi depaverunt escam, & tamquam agni exultaverunt, magnificantes te Domine, qui liberasti illos.

10 Memores enim erant adhuc eorum, quæ in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animalium eduxit terra muscas, & pro piscibus eructavit fluvius multitudinem ranarum.

11 † Novissime autem viderunt novam creaturam avium, cum adducti concupiscentia postulaverunt escas epulationis.
† Exod 16. 13. Num. 11. 31. Supra. 16. 2.

12 In allocutione enim desiderii, ascendit illis de mari ortygometra: & vexationes peccatoribus supervenerunt, non sine illis, quæ ante facta erant, argumentis per vim fulminum: juste enim patiebantur secundum suas nequitias.

13 Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt: alii quidem ignotos non recipiebant advenas, alii autem bonos hospites in servitutem redigebant.

14 Et non solum hæc, sed & alius quidam respectus illorum erat: quoniam inviti recipiebant extraneos.

15 Qui autem cum lætitia receperunt hos, qui eisdem usi erant justitiis, sævissimis afflixerunt doloribus.

16 Percussi sunt autem cæcitate: sicut † illi in foribus justi, cum subitaneis cooperti essent tenebris, unusquisque transitum ostii sui quærebat.
† Gen 19. 11.

17 In se enim elementa dum convertuntur; sicut in organo qualitatis sonus immutatur, & omnia suum sonum custodiunt: unde æstimari ex ipso visu certo potest.

18 Agrestia enim in aquatica convertebantur: & quæcumque erant natantia, in terram transibant.

19 Ignis in aqua valebat supra suam virtutem, & aqua extinguentis naturæ obliviscebatur.

20 Flammæ econtrario corruptibilium animalium non vexaverunt carnes coambulantium, nec dissolvebant illam, quæ facile dissolvebatur sicut glacies, bonam escam. In omnibus enim magnificasti populum tuum Domine, & honorasti, & non despexisti, in omni tempore, & in omni loco assistens eis.

IN ECCLESIASTICUM
Jesu filii Sirach

PROLOGUS.

Multorum nobis, & magnorum, per legem & prophetas, aliosq; qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israel doctrinæ & sapientiæ causa: quia non solum ipsos loquentes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse & dicentes & scribentes doctissimos fieri. Avus meus Jesus, postquam se amplius dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis a parentibus nostris traditi sunt: voluit & ipse scribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & sapientiam pertinent: ut desiderantes discere, & illorũ periti facti, magis magisque attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum benevolentia, & attentiori studio lectionem facere, & veniam habere in illis, in quibus videmur, sequentes imaginem sapientiæ, deficere in verborum compositione. Nam deficiunt verba Hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solum hæc, sed & ipsa lex, & prophetæ, ceteraque aliorum librorum, non parvam habent differentiam, quando inter se dicuntur. Nam in octavo & trigesimo anno temporibus Ptolemæi Evergetis regis, postquam perveni in Ægyptum, & cum multum temporis ibi fuissem, inveni ibi libros relictos, non parvæ neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum & necessarium putavi & ipse aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum istum: & multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis, ad illa quæ ad finem ducunt, librum istum dare, & illis qui volunt animum intendere, & discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundum legem Domini proposuerint vitam agere.

ECCLESIASTICUS.

CAPUT PRIMUM.

Sapientia incomprehensibilis & in creaturis relucens, ab æterno originem a solo Deo omnipotente trahit, quam dat diligentibus ac timentibus ipsum: nam timor Domini qui hic multipliciter commendatur, non solum sapientiam, sed & reliquas secum adfert virtutes: simplici autem corde ad Deum accedendum est.

3 *Reg.* 3. 9. & 4. 9.

1 Omnis sapientia a Domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante ævum.
2 Arenam maris, & pluviæ guttas, & dies sæculi quis dinumeravit? Altitudinem cæli, & latitudinem terræ, & profundum abyssi quis dimensus est?
3 Sapientiam Dei præcedentem omnia quis investigavit?
4 Prior omnium creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab ævo.
5 Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna.
6 Radix sapientiæ cui revelata est, & astutias illius quis agnovit?
7 Disciplina sapientiæ cui revelata est, & manifestata? & multiplicationem ingressus illius quis intellexit?
8 Unus est altissimus Creator omnipotens, & Rex potens, & metuendus nimis, sedens super thronum illius, & dominans Deus.
9 Ipse creavit illam in Spiritu sancto, & vidit, & dinumeravit, & mensus est.
10 Et effudit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem secundum datum suum, & præbuit illam diligentibus se.
11 Timor Domini gloria, & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis.
12 Timor Domini delectabit cor, &

dabit

dabit lætitiam, & gaudium, & longitudinem dierum.

13 Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur.

14 Dilectio Dei honorabilis sapientia.

15 Quibus autem apparuerit in visu, diligunt eam in visione, & in agnitione magnalium suorum.

† Psal. 110.10. Prov. 1.7. & 9.10.

16 † Initium sapientiæ, timor Domini, & cum fidelibus in vulva concreatus est, cum electis feminis graditur, & cum justis & fidelibus agnoscitur.

17 Timor Domini, scientiæ religiositas.

18 Religiositas custodiet & justificabit cor, jucunditatem atque gaudium dabit.

19 Timenti Dominum bene erit, & in diebus consummationis illius benedicetur.

20 Plenitudo sapientiæ est timere Deum, & plenitudo a fructibus illius.

21 Omnem domum illius implebit a generationibus, & receptacula a thesauris illius.

22 Corona sapientiæ, timor Domini, replens pacem, & salutis fructum:

23 Et vidit, & dinumeravit eam: utraque autem sunt dona Dei.

24 Scientiam, & intellectum prudentiæ, sapientia compartietur: & gloriam tenentium se, exaltat.

25 Radix sapientiæ est timere Dominum: & rami illius longævi.

26 In thesauris sapientiæ intellectus, & scientiæ religiositas: execratio autem peccatoribus sapientia.

27 Timor Domini expellit peccatū:

28 Nam qui sine timore est, non poterit justificari: iracundia enim animositatis illius, subversio illius est.

29 Usque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio jucunditatis.

30 Bonus sensus usque in tempus abscondet verba illius, & labia multorum enarrabunt sensum illius.

31 In thesauris sapientiæ significatio disciplinæ:

32 Execratio autem peccatori, cultura Dei.

33 Fili concupiscens sapientiam, conserva justitiam, & Deus præbebit illam tibi.

34 Sapientia enim & disciplina timor Domini: & quod beneplacitum est illi,

35 Fides, & mansuetudo, & adimplebit thesauros illius.

36 Ne sis incredibilis timori Domini: & ne accesseris ad illum duplici corde.

37 Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, & non scandalizeris in labiis tuis.

38 Attende in illis, ne forte cadas, & adducas animæ tuæ inhonoratione̅,

39 Et revelet Deus absconsa tua, & in medio synagogæ elidat te:

40 Quoniam accessisti maligne ad Dominum, & cor tuum plenum est dolo & fallacia.

CAPUT II.

Deo serviturus stet in justitia, Dei timore & patientia; timentes vero Deum credant, fidantque in illum, & maximos hinc fructus accipient: væ autem incredulis & impatientibus: effectus quoque divini timoris explicantur.

1 Fili accedens ad servitutem Dei, sta in justitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Matt. 4.1. 2.Tim. 3.12.

2 Deprime cor tuum, & sustine: inclina aurem tuam, & suscipe verba intellectus: & ne festines in tempore obductionis.

3 Sustine sustentationes Dei: conjungere Deo, & sustine, ut crescat in novissimo vita tua.

4 Omne, quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe:

5 † Quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis. † Sap. 3.6.

6 Crede Deo, & recuperabit te: & dirige viam tuam, & spera in illum. Serva timorem illius, & in illo veterasce.

7 Metuentes Dominum sustinete misericordiam ejus: & non deflectatis ab illo ne cadatis.

8 Qui timetis Dominum, credite illi: & non evacuabitur merces vestra.

9 Qui timetis Dominum, sperate in illum: & in oblectationem veniet vobis misericordia.

10 Qui timetis Dominum, diligite illum: & illuminabuntur corda vestra.

11 Respicite filii nationes hominum: & scitote quia nullus speravit in Domino, & confusus est.

12 † Quis enim permansit in mandatis ejus, & derelictus est? aut quis invocavit eum, & despexit illum? † Psal. 30.1.

13 Quoniam pius & misericors est Deus, & remittet in die tribulationis peccata: & protector est omnibus exquirentibus se in veritate.
14 Væ duplici corde, & labiis scelestis, & manibus malefacientibus, & peccatori † terram ingredienti duabus viis.
† 3 Reg. 18.21.
15 Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo: & ideo non protegentur ab eo.
16 Væ his, qui perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diverterunt in vias pravas.
17 Et quid facient, cum inspicere cœperit Dominus?
18 Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius: & † qui diligunt illum, conservabunt viam illius.
† Joan. 14. 23.
19 Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita sunt ei: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius.
20 Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.
21 Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt usque ad inspectionem illius:
22 Dicentes: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum.
23 Secundum enim magnitudinem ipsius, sic & misericordia illius cum ipso est.

CAPUT III.

Honor parentum multiplicem Dei meretur benedictionem, & inhonoratio maledictionem: modestia animi laudatur contra curiositatem, & cor durum, nequam & superbum vituperatur, laudato sapiente & eleemosynam tribuente.

1 Filii sapientiæ, ecclesia justorum: & natio illorum, obedientia & dilectio.
2 Judicium patris audite filii, & sic facite ut salvi sitis.
3 Deus enim honoravit patrem in filiis: & judicium matris exquirens, firmavit in filios.
4 Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur.
5 Et sicut qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrem suam.
6 Qui honorat patrem suum, jucundabitur in filiis, & in die orationis suæ exaudietur.
7 Qui honorat patrem suum, vita vivet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem.
8 Qui timet Dominum honorat parentes, & quasi dominis serviet his, qui se genuerunt.
9 † In opere & sermone, & omni patientia honora patrem tuum,
† Exod. 20. 12. Deut. 5. 16. Matt. 15. 4. Marc. 7. 10. Ephes. 6. 2.
10 Ut superveniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in novissimo maneat.
11 † Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta.
† Gen. 27. 27. & 49. 2.
12 Ne glorieris in contumelia patris tui: non enim est tibi gloria, ejus confusio.
13 Gloria enim hominis ex honore patris sui, & dedecus filii pater sine honore.
14 Fili, suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius:
15 Et si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in virtute tua: eleemosyna enim patris non erit in oblivione.
16 Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum,
17 Et in justitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in sereno glacies, solventur peccata tua.
18 Quam malæ famæ est, qui derelinquit patrem: & est maledictus a Deo, qui exasperat matrem.
19 Fili, in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris.
20 † Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam:
† Phil. 2. 3.
21 Quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.
22 † Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus.
† Prov. 25. 27.
23 Non est enim tibi necessarium, ea quæ abscondita sunt, videre oculis tuis.
24 In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus ejus non eris curiosus.
25 Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi.
26 Multos quoque supplantavit suspicio illorum, & in vanitate detinuit sensus illorum.
27 Cor durum habebit male in no-

viſſimo: & qui amat periculum, in
illo peribit.
28 Cor ingrediens duas vias, non
habebit ſucceſſus, & pravus corde in
illis ſcandalizabitur.
29 Cor nequam gravabitur in dolo-
ribus, & peccator adjiciet ad pec-
candum.
30 Synagogæ ſuperborum non erit
ſanitas: frutex enim peccati radica-
tur in illis, & non intelligetur.
31 Cor ſapientis intelligitur in ſa-
pientia, & auris bona audiet cum
omni concupiſcentia ſapientiam.
32 Sapiens cor & intelligibile abſti-
nebit ſe a peccatis, & in operibus ju-
ſtitiæ ſucceſſus habebit.
† *Dan.* 33 † Ignem ardentem extinguit a-
4. 24. qua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis:
34 Et Deus proſpector eſt ejus qui
reddit gratiam: meminit ejus in po-
ſterum, & in tempore caſus ſui in-
veniet firmamentum.

CAPUT IV.

Ad opera miſericordiæ & ſapientiam multipliciter hortatur, hujus oſtendens utilitates: confuſio bona & mala: non occultanda ſapientia, nec veritati contradicendum: pro juſtitia certandum: verbo tuo opus reſpondeat: ſis humanus erga ſubditos & non avarus.

Tob. 4. 1 FIli eleemoſynam pauperis ne
7. defraudes, & oculos tuos ne
tranſvertas a paupere.
2 Animam eſurientem ne deſpexe-
ris: & non exaſperes pauperem in
inopia ſua.
3 Cor inopis ne afflixeris, & non
protrahas datum anguſtianti.
4 Rogationem contribulati ne abji-
cias: & non avertas faciem tuam ab
egeno.
5 Ab inope ne avertas oculos tuos
propter iram: & non relinquas quæ-
rentibus tibi retro maledicere:
6 Maledicentis enim tibi in amari-
tudine animæ, exaudietur depreca-
tio illius: exaudiet autem eum, qui
fecit illum.
7 Congregationi pauperum affabi-
lem te facito, & presbytero humilia
animam tuam, & magnato humilia
caput tuum.
8 Declina pauperi ſine triſtitia au-
rem tuam, & redde debitum tuum,
& reſponde illi pacifica in manſue-
tudine.
9 Libera eum, qui injuriam patitur
de manu ſuperbi: & non acide feras
in anima tua.
10 In judicando eſto pupillis miſe-
ricors ut pater, & pro viro matri
illorum:
11 Et eris tu velut filius Altiſſimi
obediens, & miſerebitur tui magis
quam mater.
12 Sapientia filiis ſuis vitam inſpi-
rat, & ſuſcipit inquirentes ſe, & præi-
bit in via juſtitiæ.
13 Et qui illam diligit, diligit vi-
tam: & qui vigilaverint ad illam,
complectentur placorem ejus.
14 Qui tenuerint illam, vitam he-
reditabunt: & quo introibit, bene-
dicet Deus.
15 Qui ſerviunt ei, obſequentes e-
runt ſancto: & eos, qui diligunt il-
lam, diligit Deus.
16 Qui audit illam, judicabit gen-
tes: & qui intuetur illam, perma-
nebit confidens.
17 Si crediderit ei, hereditabit il-
lam, & erunt in confirmatione crea-
turæ illius.
18 Quoniam in tentatione ambu-
lat cum eo, & in primis eligit eum.
19 Timorem & metum, & proba-
tionem inducet ſuper illum: & cru-
ciabit illum in tribulatione doctrinæ
ſuæ, donec tentet eum in cogitatio-
nibus ſuis, & credat animæ illius.
20 Et firmabit illum, & iter addu-
cet directum ad illum, & lætificabit
illum,
21 Et denudabit abſconſa ſua illi,
& theſaurizabit ſuper illum ſcien-
tiam & intellectum juſtitiæ.
22 Si autem oberraverit, derelin-
quet eum, & tradet eum in manus
inimici ſui.
23 Fili conſerva tempus, & devita
a malo.
24 Pro anima tua ne confundaris
dicere verum.
25 Eſt enim confuſio adducens pec-
catum, & eſt confuſio adducens glo-
riam & gratiam.
26 Ne accipias faciem adverſus fa-
ciem tuam, nec adverſus animam
tuam mendacium.
27 Ne reverearis proximum tuum
in caſu ſuo:
28 Nec retineas verbum in tempo-
re ſalutis. Non abſcondas ſapientiam
tuam in decore ſuo.
29 In lingua enim ſapientia digno-
ſcitur: & ſenſus, & ſcientia, & do-

ctrina in verbo sensati, & firmamentum in operibus justitiæ.

30 Non contradicas verbo veritatis ullo modo, & de mendacio ineruditionis tuæ confundere.

31 Non confundaris confiteri peccata tua, & ne subjicias te omni homini pro peccato.

32 Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum fluvii.

33 Pro justitia agonizare pro anima tua, & usque ad mortem certa pro justitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.

34 Noli citatus esse in lingua tua, & inutilis, & remissus in operibus tuis.

35 Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos, & opprimens subjectos tibi.

36 Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.

CAPUT V.

Non permanendum in peccato ob confidentiam divitiarum, juventutis, fortitudinis, aut misericordiæ Domini: ne sis vagus, sed firmus & mansuetus in via Domini, & cordatus in verbis: ne sis susurro aut bilinguis.

1 NOli attendere ad possessiones iniquas, & ne dixeris: Est mihi sufficiens vita: nihil enim proderit in tempore vindictæ & obductionis.

2 Et ne sequaris in fortitudine tua concupiscentiam cordis tui:

3 Et ne dixeris: Quomodo potui? aut quis me subjiciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit.

4 Ne dixeris: Peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor.

5 De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adjicias peccatum super peccatum.

6 Et ne dicas: Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur.

† Prov. 10. 6. 7 † Misericordia enim & ira ab illo cito proximant, & in peccatores respicit ira illius.

8 Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem.

† Prov. 11. 4. 28. 9 Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.

10 † Noli anxius esse in divitiis injustis: non enim proderunt tibi in die obductionis & vindictæ.

11 Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam. sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua.

12 Esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui & scientia, & prosequatur te verbum pacis & justitiæ.

13 Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas: & cum sapientia proferas responsum verum.

14 Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris.

15 Honor & gloria in sermone sensati, lingua vero imprudentis subversio est ipsius.

16 Non appelleris susurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris.

17 Super furem enim est confusio & pœnitentia, & denotatio pessima super bilinguem: susurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.

18 Justifica pusillum, & magnum similiter.

CAPUT VI.

Proximi dilectionem repellunt, improperium, invidia, ac ferocitas: quam juvant dulcedo in verbis & pacifica conversatio: multiplices sunt amici, sed verus amicus non potest satis æstimari: quantum diligenda & conservanda sit sapientia: quærenda est prudentium societas, & servanda Dei præcepta.

1 NOli fieri pro amico inimicus proximo: improperium enim & contumeliam malus hereditabit, & omnis peccator invidus & bilinguis.

2 † Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus: ne forte † Rom. 12. 16.
elidatur virtus tua per stultitiam, Phil. 2.
3 Et folia tua comedat, & fructus 3.
tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in eremo.

4 Anima enim nequam disperdet qui se habet, & in gaudium inimicis dat illum, & deducet in sortem impiorum.

5 Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua eucharis in bono homine abundat.

6 Multi pacifici sint tibi, & consiliarius sit tibi unus de mille.

7 Si possides amicum, in tentatione posside eum, & ne facile credas ei.

8 Est enim amicus secundum tempus suum, & non permanebit in die tribulationis.

9 Et est amicus, qui convertitur ad inimicitiam: & est amicus qui odium & rixam & convitia denudabit.

10 Est autem amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis.

11 Amicus si permanserit fixus, erit tibi quasi coæqualis, & in domesticis tuis fiducialiter aget:

12 Si humiliaverit se contra te, & a facie tua absconderit se, unanimem habebis amicitiam bonam.

13 Ab inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende.

14 Amicus fidelis, protectio fortis: qui autem invenit illum, invenit thesaurum.

15 Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.

16 Amicus fidelis, medicamentum vitæ & immortalitatis: & qui metuunt Dominum, invenient illum.

17 Qui timet Deum, æque habebit amicitiam bonam: quoniam secundum illum erit amicus illius.

18 Fili a juventute tua excipe doctrinam, & usque ad canos invenies sapientiam.

19 Quasi is qui arat, & seminat, accede ad eam, & sustine bonos fructus illius.

20 In opere enim ipsius exiguum laborabis, & cito edes de generationibus illius.

21 Quam aspera est nimium sapientia indoctis hominibus, & non permanebit in illa excors.

22 Quasi lapidis virtus probatio erit in illis, & non demorabuntur projicere illam.

23 Sapientia enim doctrinæ secundum nomen est ejus, & non est multis manifesta: quibus autem cognita est, permanet usque ad conspectum Dei.

24 Audi fili, & accipe consilium intellectus, & ne abjicias consilium meum.

25 Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum:

26 Subjice humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris vinculis ejus.

27 In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conserva vias ejus.

28 Investiga illam, & manifestabitur tibi, & continens factus ne derelinquas eam:

29 In novissimis enim invenies requiem in ea, & convertetur tibi in oblectationem.

30 Et erunt tibi compedes ejus in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ:

31 Decor enim vitæ est in illa, & vincula illius alligatura salutaris.

32 Stolam gloriæ indues eam, & coronam gratulationis superpones tibi.

33 Fili, si attenderis mihi, disces: & si accommodaveris animum tuum, sapiens eris.

34 Si inclinaveris aurem tuam, excipies doctrinam: & si dilexeris audire, sapiens eris.

35 †In multitudine presbyterorum prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde conjungere, ut omnem narrationem Dei possis audire, & proverbia laudis non effugiant a te. *† Infra 8. 9.*

36 Et si videris sensatum, evigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus.

37 †Cogitatum tuum habe in præceptis Dei, & in mandatis illius maxime assiduus esto: & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ dabitur tibi. *† Psal. 1. 2.*

CAPUT VII.

Abstinendum a malis: vetantur ambitio, præsumptio, pusillanimitas, mendacium, verbositas coram presbyteris, & præsumptio in oblationibus: laus agriculturæ, bonæ mulieris & servi frugi: parentes filios erudiant, & filias elocent: filii honorent parentes: Deus ac sacerdotes ipsius honorandi: ad opera misericordiæ hortatur, & ad memoriam novissimorum.

1 Noli facere mala, & non te apprehendent.

2 Discede ab iniquo, & deficient mala abs te.

3 Fili, non semines mala in sulcis injustitiæ, & non metes ea in septuplum.

4 Noli quærere a domino ducatum, neque a rege cathedram honoris.

5 † Non te justifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est: & penes regem noli velle videri sapiens. († Job. 9. 2. 20. Psalm. 142. 2. Eccl. 7. 17. Luc. 18. 11.)

6 Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate tua.

7 Non pecces in multitudinem civitatis, nec te immittas in populum, († Infra 12. 7.)

8 † Neque alliges duplicia peccata: nec enim in uno eris immunis.

9 Noli esse pusillanimis in animo tuo:

10 Exorare, & facere eleemosynam ne despicias.

11 Ne dicas: In multitudine munerum meorum respiciet Deus, & offerente me Deo altissimo munera mea suscipiet.

12 Non irrideas hominem in amaritudine animæ: † est enim qui humiliat & exaltat, circumspector Deus. († 1 Reg. 2. 7.)

13 Noli arare mendacium adversus fratrem tuum: neque in amicum similiter facias.

14 Noli velle mentiri omne mendacium: assiduitas enim illius non est bona.

15 Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum, & non iteres verbum in oratione tua.

16 Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab Altissimo.

17 Non te reputes in multitudine indisciplinatorum.

18 Memento iræ, quoniam non tardabit.

19 Humilia valde spiritum tuum: quoniam vindicta carnis impii, ignis & vermis.

20 Noli prævaricari in amicum pecuniam differentem, neque fratrem charissimum auro spreveris.

21 Noli discedere a muliere sensata & bona, quam sortitus es in timore Domini: gratia enim verecundiæ illius super aurum.

22 † Non lædas servum in veritate operantem, neque mercenarium dantem animam suam. († Levi. 19. 13.)

23 Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.

24 Pecora tibi sunt? attende illis: & si sunt utilia, perseverent apud te.

25 Filii tibi sunt? erudi illos, & curva illos a pueritia illorum.

26 Filiæ tibi sunt? serva corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas.

27 Trade filiam, & grande opus feceris, & homini sensato da illam.

28 Mulier si est tibi secundum animam tuam, non projicias illam: & odibili non credas te. In toto corde tuo

29 † Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliviscaris: († Tob. 4. 3.)

30 Memento quoniam nisi per illos natus non fuisses: & retribue illis, quomodo & illi tibi.

31 In tota anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica.

32 In omni virtute tua dilige eum qui te fecit: & ministros ejus ne derelinquas.

33 † Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes, & propurga te cum brachiis. († Deut. 12. 18.)

34 Da illis partem, † sicut mandatum est tibi, primitiarum & purgationis: & de negligentia tua purga te cum paucis. († Levi. 2. 3. Num. 18. 15.)

35 Datum brachiorum tuorum & sacrificium sanctificationis offeres Domino, & initia sanctorum:

36 Et pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propitiatio & benedictio tua.

37 Gratia dati in conspectu omnis viventis, & mortuo non prohibeas gratiam.

38 † Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula. († Rom. 12. 15.)

39 † Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis. († Matt 25. 36.)

40 In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.

CAPUT VIII.

Non contendendum cum potente, locuplete, linguato, indocto: non despiciendus pœnitens, nec senex: de mortuo inimico ne gaudeas: audiendi seniores, arguendi peccatores & contumeliosi: fœnerari: spondere: contra judicem: cum audace: cum iracundo: cum fatuis: cum extraneo.

1 NOn litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius.

2 † Non

† Matt. 25. 25. 2 † Non contendas cum viro locuplete, ne forte contra te constituat litem tibi.

† Infra 31. 6. 3 † Multos enim perdidit aurum & argentum, & usque ad cor regum extendit & convertit.

4 Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna.

5 Non communices homini indocto, ne male de progenie tua loquatur.

† 2 Cor. 2. 6. Gal. 6. 1. 6 Ne despicias hominem avertentem se a peccato, † neque improperes ei. memento quoniam omnes in correptione sumus.

† Lev. 19. 32. 7 † Ne spernas hominem in sua senectute: etenim ex nobis senescunt.

8 Noli de mortuo inimico tuo gaudere: sciens quoniam omnes morimur, & in gaudium nolumus venire.

† Sup. 6. 35. 9 † Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium, & in proverbiis eorum conversare.

10 Ab ipsis enim disces sapientiam, & doctrinam intellectus, & servire magnatis sine querela.

11 Non te prætereat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt a patribus suis:

12 Quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.

13 Non incendas carbones peccatorum arguens eos, & ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum.

14 Ne contra faciem stes contumeliosi, ne sedeat quasi insidiator ori tuo.

† Infra 29. 4. 15 † Noli fœnerari homini fortiori te: quod si fœneraveris, quasi perditum habe.

16 Non spondeas super virtutem tuam: quod si spoponderis, quasi restituens cogita.

17 Non judices contra judicem: quoniam secundum quod justum est judicat.

† Gen. 4. 8. 18 † Cum audace non eas in via, ne forte gravet mala sua in te: ipse enim secundum voluntatem suam vadit, & simul cum stultitia illius peries.

† Prov. 22. 24. 19 † Cum iracundo non facies rixam, & cum audace non eas in desertum: quoniam quasi nihil est ante illum sanguis, & ubi non est adjutorium, elidet te.

20 Cum fatuis consilium non habeas: non enim poterunt diligere nisi quæ eis placent.

21 Coram extraneo ne facias consilium: nescis enim quid pariet.

22 Non enim homini cor tuum manifestes: ne forte inferat tibi gratiam falsam, & convitietur tibi.

CAPUT IX.

Quam sit prudenter cum mulieribus agendum, & quam sit societas & affectus earum viris periculosa: amicus antiquus servandus: peccatoris gloria non zelanda: absis ab homine potestatem occidendi habente: cum sapientibus tractandum, & Deus præ oculis habendus.

1 Non zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam.

2 Non des mulieri potestatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtutem tuam, & confundaris.

3 Ne respicias mulierem multivolam: ne forte incidas in laqueos illius.

4 Cum saltatrice ne assiduus sis: nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius.

5 † Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore illius. † Gen. 6. 2.

6 † Ne des fornicariis animam tuam in ullo: ne perdas te, & hereditatem tuam. † Prov. 5. 2.

7 Noli circumspicere in vicis civitatis, nec oberraveris in plateis illius.

8 † Averte faciem tuam a muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam. † Gen. 34. 2. 2 Reg. 11. 4. & 13. 1. Matth. 5. 28.

9 Propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.

10 Omnis mulier, quæ est fornicaria, quasi stercus in via conculcabitur.

11 Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt. colloquium enim illius quasi ignis exardescit.

12 Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum:

13 Et non alterceris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditionem.

14 Ne derelinquas amicum anti-

quum:

quum: novus enim non erit similis
illi.
15 Vinum novum, amicus novus:
veterascet, & cum suavitate bibes
illud.
† Judic. 9. 4. 2 Reg. 15. 10. 16 †Non zeles gloriam & opes pec-
catoris: non enim scis quæ futura
sit illius subversio.
17 Non placeat tibi injuria injusto-
rum, sciens quoniam usque ad infe-
ros non placebit impius.
18 Longe abesto ab homine po-
testatem habente occidendi, & non
suspicaberis timorem mortis,
19 Et si accesseris ad illum, noli
aliquid committere, ne forte aufe-
rat vitam tuam.
20 Communionem mortis scito:
quoniam in medio laqueorum in-
gredieris, & super dolentium arma
ambulabis.
21 Secundum virtutem tuam cave
te a proximo tuo, & cum sapienti-
bus & prudentibus tracta.
22 Viri justi sint tibi convivæ, & in
timore Dei sit tibi gloriatio,
23 Et in sensu sit tibi cogitatus Dei,
& omnis enarratio tua in præceptis
Altissimi.
24 In manu artificum opera lau-
dabuntur, & princeps populi in sa-
pientia sermonis sui, in sensu vero
seniorum verbum.
25 Terribilis est in civitate sua ho-
mo linguosus: & temerarius in ver-
bo suo odibilis erit.

CAPUT X.

Sapiens judex, utilis: insipiens, perniciosus: rectorem subditi imitantur: omnia in manu Dei: injuriæ obliviscendum: detestatio superbiæ, injustitiæ, contumeliæ, avaritiæ: homo brevis vitæ post mortem vermis: discessus a Deo causa est superbiæ: gentes ob superbiam a Deo perditæ: laus timoris Dei: non despiciendus pauper justus, nec dives peccator honorandus: anima in mansuetudine servanda.

1 JUdex sapiens judicabit popu-
lum suum, & principatus sen-
sati stabilis erit.
† Prov. 29. 12. 2 † Secundum judicem populi, sic
& ministri ejus: & qualis rector est
civitatis, tales & inhabitantes in ea.
† 3 Reg. 12. 13. 3 † Rex insipiens perdet populum
suum: & civitates inhabitabuntur
per sensum potentium.
4 In manu Dei potestas terræ: &
utilem rectorem suscitabit in tem-
pus super illam.
5 In manu Dei prosperitas homi-
nis, & super faciem scribæ imponet
honorem suum.
6 Omnis injuriæ proximi ne memi-
neris, † & nihil agas in operibus † Lev. 19. 13.
injuriæ.
7 Odibilis coram Deo & hominibus
superbia: & execrabilis omnis ini-
quitas gentium.
8 † Regnum a gente in gentem † Dan. 4. 14.
transfertur propter injustitias, &
injurias, & contumelias, & diver-
sos dolos.
9 Avaro autem nihil est scelestius.
Quid superbit terra & cinis?
10 Nihil est iniquius quam amare
pecuniam. hic enim & animam suam
venalem habet: quoniam in vita sua
projecit intima sua.
11 Omnis potentatus brevis vita.
Languor prolixior gravat medicum.
12 Brevem languorem præcidit me-
dicus: sic & rex hodie est & cras
morietur.
13 Cum enim morietur homo, he-
reditabit serpentes, & bestias, &
vermes.
14 Initium superbiæ hominis, apo-
statare a Deo:
15 Quoniam ab eo, qui fecit illum,
recessit cor ejus. quoniam initium
omnis peccati est superbia: qui te-
nuerit illam, adimplebitur maledi-
ctis, & subvertet eum in finem.
16 Propterea exhonoravit Domi-
nus conventus malorum, & destru-
xit eos usque in finem.
17 Sedes ducum superborum destru-
xit Deus, & sedere fecit mites pro eis.
18 Radices gentium superbarum
arefecit Deus, & plantavit humi-
les ex ipsis gentibus.
19 Terras gentium evertit Domi-
nus, & perdidit eas usque ad fun-
damentum.
20 Arefecit ex ipsis, & disperdidit
eos, & cessare fecit memoriam eo-
rum a terra.
21 Memoriam superborum perdi-
dit Deus, & reliquit memoriam hu-
milium sensu.
22 Non est creata hominibus super-
bia; neq; iracundia nationi mulierũ.
23 Semen hominum honorabitur
hoc, quod timet Deum: semen
autem hoc exhonorabitur, quod
præterit mandata Domini.

24 In medio fratrum rector illorum in honore: & qui timet Dominum, erunt in oculis illius.

25 Gloria divitum, honoratorum, & pauperum, timor Dei est:

26 Noli despicere hominem justum pauperem, & noli magnificare virum peccatorem divitem.

27 Magnus, & judex, & potens est in honore: & non est major illo, qui timet Deum.

†Prov. 17. 2. †2Reg. 12. 13. 28 † Servo sensato liberi servient: † & vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus, & inscius non honorabitur.

29 Noli extollere te in faciendo opere tuo, & noli cunctari in tempore angustiæ.

†Prov. 12. 9. 30 † Melior est qui operatur, & abundat in omnibus, quam qui gloriatur, & eget pane.

31 Fili in mansuetudine serva animam tuam, & da illi honorem secundum meritum suum.

32 Peccantem in animam suam quis justificabit? & quis honorificabit exhonorantem animam suam?

33 Pauper gloriatur per disciplinam & timorem suum: & est homo qui honorificatur propter substantiam suam.

34 Qui autem gloriatur in paupertate, quanto magis in substantia? & qui gloriatur in substantia, paupertatem vereatur.

CAPUT XI.

Sapientia humiliati; ex specie nemo judicandus: de vestitu & honore non gloriandum: de re interrogandum ante judicium: non cumulanda temporalia, nec in illis fidendum aut gloriandum: bona & mala a Deo: & bonorum & malorum memor sis: in domum non quivis inducendus, & ab insidiis dolosi cavendum.

Genes. 41. 40. Dan. 6. 3. Joan. 7. 18. 1 SApientia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorum consedere illum faciet.

2 Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo.

3 Brevis in volatilibus est apis, & initium dulcoris habet fructus illius.

† Act. 12. 21. 22. 4 †In vestitu ne glorieris umquam, nec in die honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera Altissimi solius, & gloriosa, & absconsa, & invisa opera illius.

5 Multi tyranni sederunt in throno, & insuspicabilis portavit diadema.

6 † Multi potentes oppressi sunt valide, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum. †1Reg. 15. 28. Esth. 6. 7.

7 Priusquam interroges, ne vituperes quemquam: & cum interrogaveris, corripe juste.

8 † Priusquam audias, ne respondeas verbum: & in medio sermonum ne adjicias loqui. †Prov. 18. 13.

9 De ea re, quæ te non molestat, ne certeris: & in judicio peccantium ne consistas.

10 Fili ne in multis sint actus tui: & † si dives fueris, non eris immunis a delicto. si enim secutus fueris, non apprehendes: & non effugies, si præcucurreris. †1Tim. 6. 9.

11 † Est homo laborans, & festinans, & dolens impius, & tanto magis non abundabit. † Eccl. 4. 8.

12 Est homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute, & abundans paupertate:

13 Et † oculus Dei respexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate ipsius, & exaltavit caput ejus: & mirati sunt in illo multi, & honoraverunt Deum. † Job. 42. 10.

14 † Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas a Deo sunt. †Job. 2. 10.

15 Sapientia & disciplina, & scientia legis apud Deum. Dilectio, & viæ bonorum apud ipsum.

16 Error & tenebræ peccatoribus concreata sunt: qui autem exultant in malis, consenescunt in malo.

17 Datio Dei permanet justis, & profectus illius successus habebit in æternum.

18 Est qui locupletatur parce agendo, & hæc est pars mercedis illius.

19 In eo quod dicit: † Inveni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus: † Luc. 12. 19.

20 Et nescit quod tempus præteriet, & mors appropinquet, & relinquat omnia aliis, & morietur.

21 Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veterasce.

22 Ne manseris in operibus peccatorum. Confide autem in Deo, & mane in loco tuo.

23 Facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperem.

24 Benedictio Dei in mercedem justi festinat, & in hora veloci processus illius fructificat.

25 Ne dicas: Quid est mihi opus, & quæ erunt mihi ex hoc bona?

26 Ne dicas: Sufficiens mihi sum: & quid ex hoc pessimabor?

† Infra 18. 25. 27 † In die bonorum ne immemor sis malorum: & in die malorum ne immemor sis bonorum:

28 Quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas.

29 Malitia horæ oblivionem facit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denudatio operum illius.

30 Ante mortem ne laudes hominem quemquam, quoniam in filiis suis agnoscitur vir.

31 Non omnem hominem inducas in domum tuam: multæ enim sunt insidiæ dolosi.

32 Sicut enim eructant præcordia fœtentium, & sicut perdix inducitur in caveam, & ut caprea in laqueum: sic & cor superborum, & sicut prospector videns casum proximi sui.

33 Bona enim in mala convertens insidiatur, & in electis imponet maculam.

34 A scintilla una augetur ignis, & ab uno doloso augetur sanguis: homo vero peccator sanguini insidiatur.

35 Attende tibi a pestifero, fabricat enim mala: ne forte inducat super te subsannationem in perpetuum.

36 Admitte ad te alienigenam, & subvertet te in turbine, & abalienabit te a tuis propriis.

CAPUT XII.

Benefaciendum justo: impii vero & peccatores non suscipiendi: difficile est amicos ab inimicis dignoscere, nec inimicis umquam fidendum, quantumvis amicitiam simulent.

1 SI benefeceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa.

2 Benefac justo, & invenies retributionem magnam: & si non ab ipso, certe a Domino.

3 Non est enim ei bene qui assiduus est in malis, & eleemosynas non danti: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus.

† Gal. 6. 10. 4 † Da misericordi, & ne suscipias peccatorem: & impiis & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictæ.

5 Da bono, & non receperis peccatorem.

6 Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dari, ne in ipsis potentior te sit:

7 Nam duplicia mala invenies in omnibus bonis, quæcumque feceris illi: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & impiis reddet vindictam.

8 Non agnoscetur in bonis amicus, & non abscondetur in malis inimicus.

9 In bonis viri, inimici illius in tristitia: & in malitia illius, amicus agnitus est.

10 Non credas inimico tuo in æternum: sicut enim æramentum, æruginat nequitia illius:

11 Et si humiliatus vadat curvus, adjice animum tuum, & custodi te ab illo.

12 Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne forte conversus in locum tuum, inquirat cathedram tuam: & in novissimo agnoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris.

13 Quis miserebitur incantatori a serpente percusso, & omnibus, qui appropiant bestiis? & sic qui comitatur cum viro iniquo, & obvolutus est in peccatis ejus.

14 Una hora tecum permanebit: si autem declinaveris, non supportabit.

15 † In labiis suis indulcat inimicus: & in corde suo insidiatur ut subvertat te in foveam. † Jer. 41. 6.

16 In oculis suis lacrymatur inimicus: & si invenerit tempus, non satiabitur sanguine:

17 Et si incurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem.

18 In oculis suis lacrymatur inimicus, & quasi adjuvans suffodiet plantas tuas.

19 Caput suum movebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

CAPUT XIII.

Periculosa sunt consortia cum superbo, divite, & potentiore: dilige Deum ac proximum: non convenit diviti cum paupere, & hoc despecto ille honoratur.

1 QUi tetigerit picem, inquinabitur ab ea: † & qui communicaverit superbo, induet superbiam. †Supr. 7. 2.

2 Pondus super se tollet, qui honestiori se communicat. Et ditiori te ne socius fueris.

3 Quid communicabit cacabus ad ollam? Quando enim se colliserint, confringetur.

4 Dives injuste egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit.

5 Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te.

6 Si habes, convivet tecum & evacuabit te, & ipse non dolebit super te.

7 Si necessarius illi fueris, supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi bona, & dicet: Quid opus est tibi?

8 Et confundet te in cibis suis, donec te exinaniat bis, & ter: & in novissimo deridebit te: & postea videns derelinquet te, & caput suum movebit ad te.

9 Humiliare Deo, & expecta manus ejus.

10 Attende ne seductus in stultitiam humilieris.

11 Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris.

12 Advocatus a potentiore discede: ex hoc enim magis te advocabit.

13 Ne improbus sis, ne impingaris: & ne longe sis ab eo, ne eas in oblivionem.

14 Ne retineas ex æquo loqui cum illo: nec credas multis verbis illius. ex multa enim loquela tentabit te, & subridens interrogabit te de absconditis tuis.

15 Immitis animus illius conservabit verba tua: & non parcet de malitia, & de vinculis.

16 Cave tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subversione tua ambulas.

17 Audiens vero illa quasi in somnis vide, & vigilabis.

18 Omni vita tua dilige Deum, & invoca illum in salute tua.

19 Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi.

20 Omnis caro ad similem sibi conjungetur, & omnis homo simili sui sociabitur.

21 Si communicabit lupus agno aliquando, sic peccator justo.

22 †Quæ communicatio sancto homini ad canem? aut quæ pars diviti ad pauperem? †2 Cor. 6. 14.

23 Venatio leonis, onager in eremo: sic & pascua divitum sunt pauperes.

24 Et sicut abominatio est superbo humilitas: sic & execratio divitis pauper.

25 Dives commotus confirmatur ab amicis suis: humilis autem cum ceciderit, expelletur & a notis.

26 Diviti decepto multi recuperatores: locutus est superba, & justificaverunt illum.

27 Humilis deceptus est, insuper & arguitur: locutus est sensate, & non est datus ei locus.

28 Dives locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius usque ad nubes perducent.

29 Pauper locutus est, & dicunt: Quis est hic? & si offenderit, subvertent illum.

30 Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia: & nequissima paupertas in ore impii.

31 Cor hominis immutat faciem illius, sive in bona, sive in mala.

32 Vestigium cordis boni, & faciem bonam difficile invenies, & cum labore.

CAPUT XIV.

Beatus qui non est verbo lapsus: avaro & livido perniciosæ divitiæ, & de utriusque miseriis: de substantia benefaciendum ante mortem quæ non tardat: de hominis fragilitate: beatus sapientiæ & justitiæ studiosus.

1 BEatus vir, qui non est lapsus verbo ex ore suo, & non est stimulatus in tristitia delicti. Infra 19. 17.

2 Felix, qui non habuit animi sui tristitiam, & non excidit a spe sua.

3 Viro cupido & tenaci sine ratione est substantia, & homini livido ad quid aurum?

4 Qui acervat ex animo suo injuste, aliis congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur.

5 Qui sibi nequam est, cui alii bo-

nus erit? & non jucundabitur in bo-
nis ſuis.
6 Qui ſibi invidet, nihil eſt illo ne-
quius, & hæc redditio eſt malitiæ
illius:
7 Et ſi bene fecerit, ignoranter,
& non volens facit: & in noviſſimo
manifeſtat malitiam ſuam.
8 Nequam eſt oculus lividi: & a-
vertens faciem ſuam, & deſpiciens
animam ſuam.
9 Inſatiabilis oculus cupidi in par-
te iniquitatis: non ſatiabitur donec
conſumat arefaciens animam ſuam.
10 Oculus malus ad mala: & non
ſatiabitur pane, ſed indigens & in
triſtitia erit ſuper menſam ſuam.
11 Fili ſi habes, benefac tecum, &
Deo digna oblatione offer.
12 Memor eſto quoniam mors non
tardat, & teſtamentum inferorum
quia demonſtratum eſt tibi: teſta-
mentum enim hujus mundi, morte
morietur.
† Tob. 4. 7. Sup. 4. 1. Luc. 16. 9. 13 † Ante mortem benefac amico
tuo, & ſecundum vires tuas expor-
rigens da pauperi.
14 Nō defraudaveris a die bono, & par-
ticula boni doni non te prętereat.
15 Nonne aliis relinques dolores &
labores tuos in diviſione ſortis?
16 Da, & accipe, & juſtifica ani-
mam tuam.
17 Ante obitum tuum operare ju-
ſtitiam: quoniam non eſt apud infe-
ros invenire cibum.
† Isai. 40. 6. Jac. 1. 10. 1 Petr. 1. 24. 18 † Omnis caro ſicut fœnum vete-
raſcet, & ſicut folium fructificans in
arbore viridi.
19 Alia generantur, & alia dejici-
untur: ſic generatio carnis & ſan-
guinis, alia finitur, & alia naſcitur.
20 Omne opus corruptibile in fine
deficiet: & qui illud operatur, ibit
cum illo.
21 Et omne opus electum juſtifica-
bitur: & qui operatur illud, hono-
rabitur in illo.
† Psal. 1. 2. 22 † Beatus vir, qui in ſapientia
morabitur, & qui in juſtitia ſua me-
ditabitur, & in ſenſu cogitabit cir-
cumſpectionem Dei.
23 Qui excogitat vias illius in corde
ſuo, & in abſconditis ſuis intelligens,
vadens poſt illam quaſi inveſtigator,
& in viis illius conſiſtens:
24 Qui reſpicit per feneſtras illius,
& in januis illius audiens:
25 Qui requieſcit juxta domum il-
lius, & in parietibus illius figens pa-
lum ſtatuet caſulam ſuam ad manus
illius, & requieſcent in caſula illius
bona per ævum:
26 Statuet filios ſuos ſub tegmine il-
lius, & ſub ramis ejus morabitur.
27 Protegetur ſub tegmine illius a
fervore, & in gloria ejus requieſcet.

CAPUT XV.

Beatus qui in timore Dei aptat ſe ad ſapientiam, quam ſtulti & mendaces non aſſequentur: peccata Deo non ſunt adſcribenda, ſed homini qui ab illo conditus eſt libero arbitrio, propoſitis præceptis quæ ſervare poterat: Dei oculis omnia nuda ſunt.

1 QUi timet Deum, faciet bo-
na: & qui continens eſt ju-
ſtitiæ, apprehendet illam,
2 Et obviabit illi quaſi mater hono-
rificata, & quaſi mulier a virginita-
te ſuſcipiet illum.
3 Cibabit illum pane vitæ & intel-
lectus, † & aqua ſapientiæ ſalutaris † Joan. 4. 10.
potabit illum: & firmabitur in illo,
& non flectetur:
4 Et continebit illum, & non con-
fundetur: & exaltabit illum apud
proximos ſuos,
5 Et in medio Eccleſiæ aperiet os
ejus, & adimplebit illum ſpiritu ſa-
pientiæ & intellectus, & ſtola glo-
riæ veſtiet illum.
6 Jucunditatem & exultationem
theſaurizabit ſuper illum, & nomi-
ne æterno hereditabit illum.
7 Homines ſtulti non apprehen-
dent illam, & homines ſenſati ob-
viabunt illi, homines ſtulti non vi-
debunt eam: longe enim abeſt a ſu-
perbia & dolo.
8 Viri mendaces non erunt illius
memores: & viri veraces invenien-
tur in illa, & ſucceſſum habebunt
uſque ad inſpectionem Dei.
9 Non eſt ſpecioſa laus in ore pec-
catoris:
10 Quoniam a Deo profecta eſt ſa-
pientia. ſapientiæ enim Dei aſtabit
laus, & in ore fideli abundabit, &
Dominator dabit eam illi.
11 Non dixeris: Per Deum abeſt:
quæ enim odit ne feceris.
12 Non dicas: Ille me implanavit:
non enim neceſſarii ſunt ei homines
impii.
13 Omne execramentum erroris
odit Dominus, & non erit amabile
timentibus eum.
14 Deus ab initio conſtituit ho-

minem,

minem, & reliquit illum in manu
consilii sui.
† Mat. 19. 27. 15 Adjecit mandata & præcepta sua:
16 † Si volueris mandata servare,
conservabunt te, & in perpetuum fi-
dem placitam facere.
17 Apposuit tibi aquam & ignem:
ad quod volueris, porrige manum
tuam.
† Jer. 21. 8. 18 † Ante hominem vita & mors,
bonum & malum: quod placuerit
ei, dabitur illi:
19 Quoniam multa sapientia Dei,
& fortis in potentia, videns omnes
sine intermissione.
† Psal. 33. 16. 20 † Oculi Domini ad timentes
eum, & ipse † agnoscit omnem ope- † Heb. 4. 13.
ram hominis.
21 Nemini mandavit impie agere,
& nemini dedit spatium peccandi:
22 Non enim concupiscit multitu-
dinem filiorum infidelium & inuti-
lium.

CAPUT XVI.

Non exultandum in filiis impiis: de ira Dei in malos, & misericordia in bonos: magna sunt operum misericordiæ merita: Dei cognitioni ac judicio nemo se potest subtrahere, cujus opera sunt ab homine inscrutabilia.

1 NE jucunderis in filiis impiis,
si multiplicentur: nec ob-
lecteris super ipsos, si non est timor
Dei in illis.
2 Non credas vitæ illorum, & ne
respexeris in labores eorum.
3 Melior est enim unus timens De-
um, quam mille filii impii.
4 Et utile est mori sine filiis, quam
relinquere filios impios.
5 Ab uno sensato inhabitabitur pa-
tria, tribus impiorum deseretur.
6 Multa talia vidit oculus meus, &
fortiora horum audivit auris mea.
† Infra 21. 10. 7 † In synagoga peccantium, exar-
debit ignis, & in gente incredibili
exardescet ira.
† Gen. 6. 4. 8 † Non exoraverunt pro peccatis
suis antiqui gigantes, qui destructi
sunt confidentes suæ virtuti:
9 Et non pepercit peregrinationi
Lot, & execratus est eos præ super-
bia verbi illorum.
10 Non misertus est illis, gentem
totam perdens, & extollentem se
in peccatis suis.
† Num 14. 23. 11 † Et sicut sexcenta millia pedi-
tum, qui congregati sunt in duritia 14. & 26. 51.
cordis sui: & si unus fuisset cervica-
tus, mirum, si fuisset immunis.
12 Misericordia enim & ira est cum
illo. Potens exoratio, & effundens
iram:
13 Secundum misericordiam suam,
sic correptio illius hominem secun-
dum opera sua judicat.
14 Non effugiet in rapina peccator,
& non retardabit sufferentia miseri-
cordiam facientis.
15 Omnis misericordia faciet lo-
cum † unicuique secundum meri- † Rom. 2. 6.
tum operum suorum, & secundum
intellectum peregrinationis ipsius.
16 Non dicas: A Deo abscondar, &
ex summo quis mei memorabitur?
17 In populo magno non agnoscar:
quæ est enim anima mea in tam im-
mensa creatura?
18 Ecce cælum, & cæli cælorum,
abyssus, & universa terra, & quæ
in eis sunt, in conspectu illius com-
movebuntur,
19 Montes simul, & colles, &
fundamenta terræ: cum conspexe-
rit illa Deus, tremore concutientur.
20 Et in omnibus his insensatum est
cor: & omne cor intelligitur ab illo:
21 Et vias illius quis intelligit, &
procellam, quam nec oculus vide-
bit hominis?
22 Nam plurima illius opera sunt
in absconsis: sed opera justitiæ ejus
quis enuntiabit? aut quis sustinebit?
Longe enim est testamentum a qui-
busdam, & interrogatio omnium in
consummatione est.
23 Qui minoratur corde, cogitat
inania: & vir imprudens & errans,
cogitat stulta.
24 Audi me fili, & disce discipli-
nam sensus, & in verbis meis atten-
de in corde tuo,
25 Et dicam in æquitate discipli-
nam, & scrutabor enarrare sapien-
tiam: & in verbis meis attende in
corde tuo, & dico in æquitate spiri-
tus virtutes, quas posuit Deus in o-
pera sua ab initio, & in veritate
enuntio scientiam ejus.
26 In judicio Dei opera ejus ab ini-
tio, & ab institutione ipsorum di-
stinxit partes illorum, & initia eo-
rum in gentibus suis.
27 Ornavit in æternum opera illo-
rum, nec esurierunt, nec laborave-
runt, & non destiterunt ab operibus
suis.

28 Unusquisque proximum sibi non angustiabit usque in æternum.
29 Non sis incredibilis vero illius.
30 Post hæc Deus in terram respexit, & implevit illam bonis suis.
31 Anima omnis vitalis denuntiavit ante faciem ipsius, & in ipsam iterum reversio illorum.

CAPUT XVII.

Creatio primorum parentum, donaque ipsis collata ac præcepta proposita; distinctio generis humani in varias nationes, quibus rectores præposuit, illosque & ipsorum opera universa perpetuo intuetur: virtus eleemosynæ: exhortatur peccatores ad pœnitentiam, dum sani sunt, proposita Dei misericordia.

Gen. 1. 27. & 5. 1. 1 DEus creavit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum.
2 Et iterum convertit illum in ipsam, & secundum se vestivit illum virtute.
3 Numerum dierum & tempus dedit illi, & dedit illi potestatem eorum quæ sunt super terram.
4 Posuit timorem illius super omnem carnem, & dominatus est bestiarum & volatilium.
† Gen. 2. 18. 5 † Creavit ex ipso adjutorium simile sibi: consilium, & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi: & disciplina intellectus replevit illos.
6 Creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum, & mala & bona ostendit illis.
7 Posuit oculum suum super corda illorum, ostendere illis magnalia operum suorum,
8 Ut nomen sanctificationis collaudent, & gloriari in mirabilibus illius, ut magnalia enarrent operum ejus.
9 Addidit illis disciplinam, & legem vitæ hereditavit illos.
10 Testamentum æternum constituit cum illis, & justitiam & judicia sua ostendit illis.
11 Et magnalia honoris ejus vidit oculus illorum, & honorem vocis audierunt aures illorum, & dixit illis: Attendite ab omni iniquo.
12 Et mandavit illis unicuique de proximo suo.
13 Viæ illorum coram ipso sunt semper, non sunt absconsæ ab oculis ipsius.
14 † In unamquamque gentem præposuit rectorem: *† Rom. 13. 1.*
15 Et pars Dei, Israel facta est manifesta.
16 Et omnia opera illorum velut sol in conspectu Dei: & oculi ejus sine intermissione inspicientes in viis eorum.
17 Non sunt absconsa testamenta per iniquitatem illorum, & omnes iniquitates eorum in conspectu Dei.
18 † Eleemosyna viri quasi signaculum cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conservabit: *† Infra 29. 16.*
19 † Et postea resurget, & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum, & convertet in interiores partes terræ. *† Mat. 25. 35.*
20 Pœnitentibus autem dedit viam justitiæ, & confirmavit deficientes sustinere, & destinavit illis sortem veritatis.
21 Convertere ad Dominum, & relinque peccata tua:
22 Precare ante faciem Domini, & minue offendicula.
23 Revertere ad Dominum, & avertere ab injustitia tua, & nimis odito execrationem:
24 Et cognosce justitias & judicia Dei, & sta in sorte propositionis, & orationis altissimi Dei.
25 In partes vade sæculi sancti, † cum vivis & dantibus confessionem Deo. *† Psal. 6. 6. Isa. 38. 19.*
26 Non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere. A mortuo quasi nihil, perit confessio.
27 Confiteberis vivens, vivus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus illius.
28 Quam magna misericordia Domini, & propitiatio illius, convertentibus ad se!
29 Nec enim omnia possunt esse in hominibus, quoniam non est immortalis filius hominis, & in vanitate malitiæ placuerunt.
30 Quid lucidius sole? & hic deficiet. Aut quid nequius quam quod excogitavit caro & sanguis? & hoc arguetur.
31 Virtutem altitudinis cæli ipse conspicit: & omnes homines terra & cinis.

CAPUT XVIII.

Dei magnalia homini inscrutabilia: hominis miseria, & Dei erga illum miseratio: proximo miserendum: quomodo infirmus se habere debeat: quomodo sit orandum: considerandum Dei judicium, & a propriis concupiscentiis discedendum.

Gen. 1. 1. 1 QUi vivit in æternum, creavit omnia simul. Deus solus justificabitur, & manet invictus rex in æternum.
2 Quis sufficit enarrare opera illius?
3 Quis enim investigabit magnalia ejus?
4 Virtutem autem magnitudinis ejus quis enuntiabit? aut quis adjiciet enarrare misericordiam ejus?
5 Non est minuere, neque adjicere, nec est invenire magnalia Dei.
6 Cum consummaverit homo, tunc incipiet: & cum quieverit, aporiabitur.
7 Quid est homo, & quæ est gratia illius? & quid est bonum, aut quid nequam illius?
† Psal. 89. 10. 8 † Numerus dierum hominum ut multum centum anni: quasi gutta aquæ maris deputati sunt: & sicut calculus arenæ, sic exigui anni in die ævi.
9 Propter hoc patiens est Deus in illis, & effundit super eos misericordiam suam.
10 Vidit præsumptionem cordis eorum quoniam mala est, & cognovit subversionem illorum quoniam nequam est.
11 Ideo adimplevit propitiationem suam in illis, & ostendit eis viam æquitatis.
12 Miseratio hominis circa proximum suum: misericordia autem Dei super omnem carnem.
13 Qui misericordiam habet, docet, & erudit quasi pastor gregem suum.
14 Miseretur excipientis doctrinam miserationis, & qui festinat in judiciis ejus.
15 Fili in bonis non des querelam, & in omni dato non des tristitiam verbi mali.
16 Nonne ardorem refrigerabit ros? sic & verbum melius quam datum.
17 Nonne ecce verbum super datum bonum? sed utraque cum homine justificato.
18 Stultus acriter improperabit: & datus indisciplinati tabescere facit oculos.
19 Ante judicium para justitiam tibi, & antequam loquaris disce.
20 Ante languorem adhibe medicinam, † & ante judicium interroga teipsum, & in conspectu Dei inve- † 1 Cor. 11. 28.
nies propitiationem.
21 Ante languorem humilia te, & in tempore infirmitatis ostende conversationem tuam.
22 † Non impediaris orare semper, & ne verearis usque ad mortem justificari, quoniam merces Dei manet in æternum. † Luc. 18. 1. 1 Thes. 5. 17.
23 Ante orationem præpara animam tuam: & noli esse quasi homo qui tentat Deum.
24 † Memento iræ in die consummationis, & tempus retributionis in conversatione faciei. † Sup. 7. 18
25 † Memento paupertatis in tempore abundantiæ, & necessitatum paupertatis in die divitiarum. † Sup 11. 27.
26 A mane usque ad vesperam immutabitur tempus, & hæc omnia citata in oculis Dei.
27 Homo sapiens in omnibus metuet, & in diebus delictorum attendet ab inertia.
28 Omnis astutus agnoscit sapientiam, & invenienti eam dabit confessionem.
29 Sensati in verbis & ipsi sapienter egerunt: & intellexerunt veritatem & justitiam, & impluerunt proverbia & judicia.
30 † Post concupiscentias tuas non eas, & a voluntate tua avertere. † Rom. 6. 12. & 13. 13. 14.
31 Si præstes animæ tuæ concupiscentias ejus, faciet te in gaudium inimicis tuis.
32 Ne oblecteris in turbis nec in modicis: assidua enim est commissio illorum.
33 Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore, & est tibi nihil in sacculo: eris enim invidus vitæ tuæ.

CAPUT XIX.

De vino, luxuria, loquacitate, cito credente, gaudente super iniquitate, odiente correptionem, exultante in malitia, discretione in verbis servanda, correptione, ficta humilitate, & laude tacentis.

1 OPerarius ebriosus non locupletabitur: & qui spernit modica, paulatim decidet.

† Gen. 19. 33. 3 Reg. 11. 1.

2 † Vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes, & arguent ſenſatos:

3 Et qui ſe jungit fornicariis, erit nequam: putredo & vermes hereditabunt illum, & extolletur in exemplum majus, & tolletur de numero anima ejus.

† Jeſ. 9. 15. & 22. 11.

4 † Qui credit cito, levis corde eſt, & minorabitur: & qui delinquit in animam ſuam, inſuper habebitur.

5 Qui gaudet iniquitate, denotabitur: & qui odit correptionem, minuetur vita: & qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.

6 Qui peccat in animam ſuam, pœnitebit: & qui jucundatur in malitia, denotabitur.

7 Ne iteres verbum nequam & durum, & non minoraberis.

8 Amico & inimico noli narrare ſenſum tuum: & ſi eſt tibi delictum, noli denudare.

9 Audiet enim te, & cuſtodiet te, & quaſi defendens peccatum odiet te, & ſic aderit tibi ſemper.

10 Audiſti verbum adverſus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet.

11 A facie verbi parturit fatuus, tamquam gemitus partus infantis.

12 Sagitta infixa femori carnis, ſic verbum in corde ſtulti.

† Lev. 19. 17. Matt. 18. 15. Luc. 17 3.

13 † Corripe amicum, ne forte non intellexerit, & dicat: Non feci: aut ſi fecerit, ne iterum addat facere.

14 Corripe proximum, ne forte non dixerit: & ſi dixerit, ne forte iteret.

15 Corripe amicum: ſæpe enim fit commiſſio.

16 Et non omni verbo credas. eſt qui labitur lingua, ſed non ex animo.

† Jac. 3. 8.

17 † Quis eſt enim qui non deliquerit in lingua ſua? Corripe proximum antequam commineris.

18 Et da locum timori Altiſſimi: quia omnis ſapientia timor Dei, & in illa timere Deum, & in omni ſapientia diſpoſitio legis.

19 Et non eſt ſapientia nequitiæ diſciplina: & non eſt cogitatus peccatorum prudentia.

20 Eſt nequitia & in ipſa execratio: & eſt inſipiens qui minuitur ſapientia.

21 Melior eſt homo, qui minuitur ſapientia, & deficiens ſenſu in timore, quam qui abundat ſenſu, & tranſgreditur legem Altiſſimi.

22 Eſt ſolertia certa, & ipſa iniqua.

23 Et eſt qui emittit verbum certum enarrans veritatem. Eſt qui nequiter humiliat ſe, & interiora ejus plena ſunt dolo:

24 Et eſt qui ſe nimium ſubmittit a multa humilitate: & eſt qui inclinat faciem ſuam, & fingit ſe non videre quod ignoratum eſt:

25 Et ſi ab imbecillitate virium vetetur peccare, ſi invenerit tempus malefaciendi, malefaciet.

26 Ex viſu cognoſcitur vir, & ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus.

27 Amictus corporis, & riſus dentium, & ingreſſus hominis enuntiant de illo.

28 Eſt correptio mendax in ira contumelioſi: & eſt judicium, quod non probatur eſſe bonum: & eſt tacens, & ipſe eſt prudens.

CAPUT XX.

De correptione, & correpti pœnitentia: de tacente, & loquace: de dono ſapientis, & fatui: de falſa promiſſione, & mendacio: de ſapiente qui placet magnatis: de donis non accipiendis, & ſapientia abſcondita.

1 Quam bonum eſt arguere, quam iraſci, & confitentem in oratione non prohibere!

2 Concupiſcentia ſpadonis devirginabit juvenculam:

3 Sic qui facit per vim judicium iniquum.

4 Quam bonum eſt correptum manifeſtare pœnitentiam! ſic enim effugies voluntarium peccatum.

5 Eſt tacens, qui invenitur ſapiens: & eſt odibilis, qui procax eſt ad loquendum.

6 Eſt tacens non habens ſenſum loquelæ: & eſt tacens ſciens tempus aptum.

7 Homo ſapiens tacebit uſque ad tempus: laſcivus autem & imprudens non ſervabunt tempus.

8 Qui multis utitur verbis, lædet animam ſuam: & qui poteſtatem ſibi ſumit injuſte, odietur.

9 Eſt proceſſio in malis viro indiſciplinato, & eſt inventio in detrimentum.

10 Eſt datum, quod non eſt utile: & eſt datum, cujus retributio duplex.

11 Eſt propter gloriam minoratio: & eſt qui ab humilitate levabit caput.

12 Eſt qui multa redimat modico pretio, & reſtituens ea in ſeptuplum.

13 Sapiens in verbis seipsum amabilem facit: gratiæ autem fatuorum effundentur.
14 Datus insipientis non erit utilis tibi: oculi enim illius septemplices sunt.
15 Exigua dabit, & multa improperabit: & apertio oris illius inflammatio est.
16 Hodie fęneratur quis, & cras expetit: odibilis est homo hujusmodi.
17 Fatuo non erit amicus, & non erit gratia bonis illius.
18 Qui enim edunt panem illius, falsæ linguæ sunt. Quoties, & quanti irridebunt eum?
19 Neque enim quod habendum erat, directo sensu distribuit: similiter & quod non erat habendum.
20 Lapsus falsæ linguæ, quasi qui in pavimento cadens: sic casus malorum festinanter veniet.
21 Homo acharis quasi fabula vana, in ore indisciplinatorũ assidua erit.
22 Ex ore fatui reprobabitur parabola: nõ enim dicit illam in tẽpore suo.
23 Est qui vetatur peccare præ inopia, & in requie sua stimulabitur.
24 Est qui perdet animam suam præ confusione, & ab imprudenti persona perdet eam: personæ autem acceptione perdet se.
25 Est qui præ confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis.
26 Opprobrium nequam in homine mendacium, & in ore indisciplinatorum assidue erit.
27 Potior fur quam assiduitas viri mendacis: perditionem autem ambo hereditabunt.
28 Mores hominum mendacium sine honore: & confusio illorum cum ipsis sine intermissione.
29 Sapiens in verbis producet seipsum, & homo prudens placebit magnatis.
30 Qui operatur terram suam, inaltabit acervum frugum: & qui operatur justitiam, ipse exaltabitur: qui vero placet magnatis, effugiet iniquitatem.
31 † Xenia & dona excæcant oculos judicum, & quasi mutus, in ore avertit correptiones eorum. †*Exod* 23. 8. *Deut.* 16. 19.
32 † Sapientia absconsa & thesaurus invisus; quæ utilitas in utrisque? †*Infra* 41. 17.
33 Melior est qui celat insipientiam suam, quam homo qui abscondit sapientiam suam.

CAPUT XXI.

Docet fugiendum peccatum: primum in genere, deinde in specie productis variis peccatis.

1 FIli peccasti? non adjicias iterum: sed & de pristinis deprecare ut tibi dimittantur.
2 Quasi a facie colubri fuge peccata: & si accesseris ad illa, suscipient te.
3 Dentes leonis, dentes ejus, interficientes animas hominum.
4 Quasi rhomphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas.
5 Objurgatio & injuriæ annullabunt substantiam: & domus quæ nimis locuples est, annullabitur superbia: sic substantia superbi eradicabitur.
6 Deprecatio pauperis ex ore usque ad aures ejus perveniet, & judicium festinato adveniet illi.
7 Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris: & qui timet Deum, convertetur ad cor suum.
8 Notus a longe potens lingua audaci: & sensatus scit labi se ab ipso.
9 Qui ædificat domum suam impendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hieme.
10 † Stuppa collecta synagoga peccantium, & consummatio illorum flamma ignis. †*Sup.* 16. 7.
11 Via peccantium complanata lapidibus, & in fine illorum inferi, & tenebræ, & pœnæ.
12 Qui custodit justitiam, continebit sensum ejus.
13 Consummatio timoris Dei, sapientia & sensus.
14 Non erudietur, qui non est sapiens in bono.
15 Est autem sapientia, quæ abundat in malo: & non est sensus ubi est amaritudo.
16 Scientia sapientis tamquam inundatio abundabit, & consilium illius sicut fons vitæ permanet.
17 Cor fatui quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit.
18 Verbum sapiens quodcumque audierit scius, laudabit, & ad se adjiciet: audivit luxuriosus, & displicebit illi, & projiciet illud post dorsum suum.
19 Narratio fatui quasi sarcina in via: nam in labiis sensati invenietur gratia.

20 Os prudentis quæritur in ecclesia, & verba illius cogitabunt in cordibus suis.

21 Tamquam domus exterminata, sic fatuo sapientia: & scientia insensati inenarrabilia verba.

22 Compedes in pedibus, stulto doctrina, & quasi vincula manuum super manum dextram.

23 Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacite ridebit.

24 Ornamentum aureum prudenti doctrina, & quasi brachiale in brachio dextro.

25 Pes fatui facilis in domum proximi: & homo peritus confundetur a persona potentis.

26 Stultus a fenestra respiciet in domum: vir autem eruditus foris stabit.

27 Stultitia hominis auscultare per ostium: & prudens gravabitur contumelia.

28 Labia imprudentium stulta narrabunt: verba autem prudentium, statera ponderabuntur.

29 In ore fatuorum cor illorum: & in corde sapientium os illorum.

30 Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam.

31 Susurro coinquinabit animam suam, & in omnibus odietur: & qui cum eo manserit, odiosus erit: tacitus & sensatus honorabitur.

CAPUT XXII.

De lapidatione pigri, filio indisciplinato, filiaque fatua, musica in luctu, docente fatuum, mortuo plorando: cum stulto non loquendum: de corde stulti ac timidi: de servanda fide cum amico, & oris custodia.

1 IN lapide luteo lapidatus est piger, & omnes loquentur super aspernationem illius.

2 De stercore boum lapidatus est piger: & omnis qui tetigerit eum, excutiet manus.

3 Confusio patris est de filio indisciplinato: filia autem in deminoratione fiet.

4 Filia prudens hereditas viro suo. nam quæ confundit, in contumeliam fit genitoris.

5 Patrem & virum confundit audax, & ab impiis non minorabitur: ab utrisque autem inhonorabitur.

6 Musica in luctu importuna narratio: flagella & doctrina in omni tempore sapientia.

7 Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam.

8 Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de gravi somno.

9 Cum dormiente loquitur qui enarrat stulto sapientiam: & in fine narrationis dicit: Quis est hic?

10 † Supra mortuum plora, defecit enim lux ejus: & supra fatuum plora, deficit enim sensus. † *Infra* 38. 16.

11 Modicum plora supra mortuum, quoniam requievit.

12 Nequissimi enim nequissima vita super mortem fatui.

13 † Luctus mortui septem dies; fatui autem & impii, omnes dies vitæ illorum. † *Gen.* 50. 10.

14 Cum stulto ne multum loquaris, & cum insensato ne abieris.

15 Serva te ab illo, ut non molestiam habeas, & non coinquinaberis peccato illius.

16 Deflecte ab illo, & invenies requiem, & non acediaberis in stultitia illius.

17 Super plumbum quid gravabitur? & quod illi aliud nomen quam fatuus?

18 † Arenam, & salem, & massam ferri facilius est ferre, quam hominem imprudentem, & fatuum, & impium. † *Prov.* 27. 3.

19 Loramentum ligneum colligatum in fundamento ædificii non dissolvetur: sic & cor confirmatum in cogitatione consilii.

20 Cogitatus sensati in omni tempore, metu non depravabitur.

21 Sicut pali in excelsis, & cæmenta sine impensa posita contra faciem venti non permanebunt:

22 Sic & cor timidum in cogitatione stulti contra impetum timoris non resistet.

23 Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore non metuet, sic & qui in præceptis Dei permanet semper.

24 Pungens oculum deducit lacrymas: & qui pungit cor, profert sensum.

25 Mittens lapidem in volatilia, dejiciet illa: sic & qui convitiatur amico, dissolvit amicitiam.

26 Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes: est enim regressus. Ad amicum

27 Si aperueris os triste, non timeas: est enim concordatio; excepto convitio, & improperio, & superbia, & mysterii revelatione, & plaga dolosa: in his omnibus effugiet amicus.

28 Fidem posside cum amico in paupertate illius, ut & in bonis illius læteris.

29 In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, ut & in hereditate illius coheres sis.

30 Ante ignem camini vapor, & fumus ignis inaltatur: sic & ante sanguinem maledicta, & contumeliæ, & minæ.

31 Amicum salutare non confundar, a facie illius non me abscondam: & si mala mihi evenerint per illum, sustinebo.

32 Omnis qui audiet, cavebit se ab eo.

† Psal. 140. 3. 33 † Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me?

CAPUT XXIII.

Oratio adversus superbiam, gulam & luxuriam: consuetudo jurandi vitanda, & indisciplinatus sermo adferens improperium: duo genera in peccato abundantiæ, & tertium adducens iram: confutatio hominis ad peccandum se hortantis: de peccatis in adulterio concurrentibus, & laude timoris Domini.

1 Domine pater, & dominator vitæ meæ, ne derelinquas me in consilio eorum: nec sinas me cadere in illis.

2 Quis superponet in cogitatu meo flagella, & in corde meo doctrinam sapientiæ, ut ignorationibus eorum non parcant mihi, & non appareant delicta eorum,

3 Et ne adincrescant ignorantiæ meæ, & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundent, & incidam in conspectu adversariorum meorum, & gaudeat super me inimicus meus?

4 Domine pater, & Deus vitę meæ, ne derelinquas me in cogitatu illorum.

5 Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & omne desiderium averte a me.

6 Aufer a me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiæ ne apprehendant me, & animæ irreverenti & infrunitæ ne tradas me.

7 Doctrinam oris audite filii: & qui custodierit illam, non periet labiis, nec scandalizabitur in operibus nequissimis.

8 In vanitate sua apprehenditur peccator, & superbus & maledicus scandalizabitur in illis.

9 † Jurationi non assuescas os tuum, multi enim casus in illa. †Exod. 20. 7. Matth. 5. 33.

10 Nominatio vero Dei non sit assidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis.

11 Sicut enim servus interrogatus assidue, a livore non minuitur: sic omnis jurans, & nominans, in toto a peccato non purgabitur.

12 Vir multum jurans implebitur iniquitate, & non discedet a domo illius plaga.

13 Et si frustraverit, delictum illius super ipsum erit: & si dissimulaverit, delinquit dupliciter:

14 Et si in vacuum juraverit, non justificabitur: replebitur enim retributione domus illius.

15 Est & alia loquela contraria morti, non inveniatur in hereditate Jacob.

16 Etenim a misericordibus omnia hæc auferentur, & in delictis non volutabuntur.

17 Indisciplinatæ loquelæ non assuescat os tuum: est enim in illa verbum peccati.

18 Memento patris & matris tuæ, in medio enim magnatorum consistis:

19 Ne forte obliviscatur te Deus in conspectu illorum, & assiduitate tua infatuatus, improperium patiaris, & maluisses non nasci, & diem nativitatis tuæ maledicas.

20 † Homo assuetus in verbis improperii, in omnibus diebus suis non erudietur. †2 Reg. 16. 7.

21 Duo genera abundant in peccatis, & tertium adducit iram, & perditionem.

22 Anima calida quasi ignis ardens, non extinguetur donec aliquid glutiat:

23 Et homo nequam in ore carnis suæ, non desinet donec incendat ignem.

24 Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens usque ad finem.

25 Omnis homo qui transgreditur
lectum suum, contemnens in ani-
† Isa. 29. 13. mam suam, & dicens: † Quis me
videt?
26 Tenebræ circumdant me, & pa-
rietes cooperiunt me, & nemo cir-
cumspicit me: quem vereor? deli-
ctorum meorum non memorabitur
Altissimus.
27 Et non intelligit quoniam om-
nia videt oculus illius, quoniam ex-
pellit a se timorem Dei hujusmodi
hominis timor, & oculi hominum
timentes illum:
28 Et non cognovit quoniam oculi
Domini multo plus lucidiores sunt
super solem, circumspicientes om-
nes vias hominum, & profundum
abyssi, & hominum corda intuentes
in absconditas partes.
29 Domino enim Deo antequam
crearentur, omnia sunt agnita: sic
& post perfectum respicit omnia.
30 Hic in plateis civitatis vindica-
bitur, & quasi pullus equinus fuga-
bitur: & ubi non speravit apprehen-
detur.
31 Et erit dedecus omnibus, eo quod
non intellexerit timorem Domini.
† Lev. 20. 10. Deut. 22. 22. 32 †Sic & mulier omnis relinquens
virum suum, & statuens heredita-
tem ex alieno matrimonio:
33 Primo enim in lege Altissimi in-
credibilis fuit: secundo in virum su-
um deliquit: tertio in adulterio for-
nicata est, & ex alio viro filios sta-
tuit sibi.
34 Hæc in ecclesiam adducetur, &
in filios ejus respicietur.
35 Non tradent filii ejus radices, &
rami ejus non dabunt fructum.
36 Derelinquet in maledictum me-
moriam ejus, & dedecus illius non
delebitur.
37 Et agnoscent qui derelicti sunt,
quoniam nihil melius est quam ti-
mor Dei; & nihil dulcius, quam
respicere in mandatis Domini.
38 Gloria magna est sequi Domi-
num: longitudo enim dierum assu-
metur ab eo.

CAPUT XXIV.

Sapientia multiplices suas laudes & originem describit, & mire ad sui amplexum invitat, omnia suæ doctrinæ splendore illustrans.

1 SApientia laudabit animam su-
am, & in Deo honorabitur,
& in medio populi sui gloriabitur,
2 Et in ecclesiis Altissimi aperiet os
suum, & in conspectu virtutis illius
gloriabitur,
3 Et in medio populi sui exaltabi-
tur, & in plenitudine sancta admi-
rabitur,
4 Et in multitudine electorum ha-
bebit laudem, & inter benedictos
benedicetur, dicens:
5 Ego ex ore Altissimi prodivi, pri-
mogenita ante omnem creaturam:
6 Ego feci in cælis ut oriretur lumen
indeficiens, & sicut nebula texi o-
mnem terram:
7 Ego in altissimis habitavi, &
thronus meus in columna nubis.
8 Gyrum cæli circuivi sola, & pro-
fundum abyssi penetravi, in flucti-
bus maris ambulavi,
9 Et in omni terra steti: & in om-
ni populo,
10 Et in omni gente primatum ha-
bui:
11 Et omnium excellentium & hu-
milium corda virtute calcavi: & in
his omnibus requiem quæsivi, & in
hereditate Domini morabor.
12 Tunc præcepit, & dixit mihi
Creator omnium: & qui creavit me,
requievit in tabernaculo meo,
13 Et dixit mihi: In Jacob inhabi-
ta, & in Israel hereditare, & in ele-
ctis meis mitte radices.
14 †Ab initio, & ante sæcula creata †Prov. 8. 22.
sum, & usque ad futurum sæculum
non desinam, & in habitatione san-
cta coram ipso ministravi.
15 Et sic in Sion firmata sum, & in
civitate sanctificata similiter requie-
vi, & in Jerusalem potestas mea.
16 Et radicavi in populo honorifi-
cato, & in parte Dei mei hereditas
illius, & in plenitudine sanctorum
detentio mea.
17 Quasi cedrus exaltata sum in Li-
bano, & quasi cypressus in monte
Sion:
18 Quasi palma exaltata sũ in Cades,
& quasi plantatio rosæ in Jericho:
19 Quasi oliva speciosa in campis,
& quasi platanus exaltata sum juxta
aquam in plateis.
20 Sicut cinnamomum & balsamum
aromatizans odorem dedi: quasi
myrrha electa dedi suavitatẽ odoris:
21 Et quasi storax, & galbanus, &
ungula, & gutta, & quasi Libanus
non incisus vaporavi habitationem
meam, & quasi balsamum non mi-
stum odor meus.

22 Ego quasi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ.
23 Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris: & flores mei fructus honoris & honestatis.
24 Ego mater pulchrę dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei.
25 In me gratia omnis viæ & veritatis, in me omnis spes vitę & virtutis.
26 Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & a generationibus meis implemini:
27 Spiritus enim meus super me dulcis, & hereditas mea super mel & favum:
28 Memoria mea in generationes sæculorum.
29 † Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient. (*† Joh. 6. 35.*)
30 Qui audit me, non confundetur: & qui operantur in me, non peccabunt.
31 Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.
32 Hæc omnia liber vitæ, & testamentũ Altissimi, & agnitio veritatis.
33 Legem mandavit Moyses in pręceptis justitiarum, & hereditatem domui Jacob, & Israel promissiones.
34 Posuit David puero suo excitare regem ex ipso fortissimum, & in throno honoris sedentem in sempiternum.
35 † Qui implet quasi Phison sapientiam, & sicut Tigris in diebus novorum. (*† Gen. 2. 11.*)
36 Qui adimplet quasi Euphrates sensum: † qui multiplicat quasi Jordanis in tempore messis. (*† Jos. 3. 15.*)
37 Qui mittit disciplinam sicut lucem, & assistens quasi Gehon in die vindemiæ.
38 Qui perficit primus scire ipsam, & infirmior non investigabit eam.
39 A mari enim abundavit cogitatio ejus, & consilium illius ab abysso magna.
40 Ego sapientia effudi flumina.
41 Ego quasi trames aquæ immensę de fluvio, ego quasi fluvii Diorix, & sicut aquæductus exivi de paradiso.
42 Dixi: Rigabo hortum meum plantationum, & inebriabo prati mei fructum.
43 Et ecce factus est mihi trames abundans, & fluvius meus appropinquavit ad mare:
44 Quoniam doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus, & enarrabo illam usque ad longinquum.
45 Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.
46 Adhuc doctrinam quasi prophetiam effundam, & relinquam illam quęrentibus sapientiam, & non desinam in progenies illorum usque in ævum sanctum.
47 † Videte quoniam non soli mihi laboravi, sed omnibus exquirentibus veritatem. (*† Infr. 33. 18.*)

CAPUT XXV.

Tria quæ Domino placent, & tria quæ odit: novem insuspicabilia: laus timoris Dei: mulieris nequam mira detestatio: a muliere initium peccati & mortis: mulieris dominium non ferendum.

1 IN tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus:
2 Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes.
3 Tres species odivit anima mea, & aggravor valde animæ illorum:
4 Pauperem superbum: divitem mendacem: senem fatuum & insensatum.
5 Quæ in juventute tua non congregasti, quomodo in senectute tua invenies?
6 Quam speciosum caniciei judicium, & presbyteris cognoscere consilium!
7 Quam speciosa veteranis sapientia, & gloriosis intellectus, & consilium!
8 Corona senum multa peritia, & gloria illorum timor Dei.
9 Novem insuspicabilia cordis magnificavi, & decimum dicam in lingua hominibus:
10 Homo, qui jucundatur in filiis, vivens & videns subversionem inimicorum suorum.
11 † Beatus qui habitat cum muliere sensata, & † qui lingua sua non est lapsus, & qui non servivit indignis se. (*† Infr. 26. 1. † Supr. 14. 1. & 19. 16. Jacob. 3. 2.*)
12 Beatus, qui invenit amicum verum, & qui enarrat justitiam auri audienti.
13 Quam magnus, qui invenit sapientiam, & scientiam! sed non est super timentem Dominum.

14 Timor

14 Timor Dei super omnia se superposuit:

15 Beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei: qui tenet illum, cui assimilabitur?

16 Timor Dei initium dilectionis ejus: fidei autem initium agglutinandum est ei.

17 Omnis plaga, tristitia cordis est: & omnis malitia, nequitia mulieris.

18 Et omnem plagam, & non plagam videbit cordis:

19 Et omnem nequitiam, & non nequitiam mulieris:

20 Et omnem obductum, & non obductum odientium:

21 Et omnem vindictam, & non vindictam inimicorum.

22 Non est caput nequius super caput colubri:

23 Et non est ira super iram mulie-
† Prov. ris. † Commorari leoni & draconi
21. 19. placebit, quam habitare cum muliere nequam.

24 Nequitia mulieris immutat faciem ejus: & obcæcat vultum suum tamquam ursus: & quasi saccum ostendit. In medio proximorum ejus

25 Ingemuit vir ejus, & audiens suspiravit modicum.

26 Brevis omnis malitia super malitiam mulieris, sors peccatorum cadat super illam.

27 Sicut ascensus arenosus in pedibus veterani, sic mulier linguata homini quieto.

† Infr. 28 † Ne respicias in mulieris spe-
42. 6. ciem, & non concupiscas mulierem in specie.

29 Mulieris ira, & irreverentia, & confusio magna.

30 Mulier si primatum habeat, contraria est viro suo.

31 Cor humile, & facies tristis, & plaga cordis, mulier nequam.

32 Manus debiles, & genua dissoluta, mulier quæ non beatificat virum suum.

† Gen. 33 † A muliere initium factum est
3. 6. peccati, & per illam omnes morimur.

34 Non des aquæ tuæ exitum, nec modicum: nec mulieri nequam veniam prodeundi.

35 Si non ambulaverit ad manum tuam, confundet te in conspectu inimicorum.

36 A carnibus tuis abscinde illam, ne semper te abutatur.

CAPUT XXVI.

Proponit vicissim laudes bonæ mulieris, & vituperia malæ ac zelotypæ: filia custodienda: tria timenda: duo contristantia, & duo periculosa.

1 MUlieris bonæ beatus vir: numerus enim annorum illius duplex.

2 Mulier fortis oblectat virum suum, & annos vitæ illius in pace implebit.

3 Pars bona, mulier bona, in parte timentium Deum dabitur viro pro factis bonis:

4 Divitis autem & pauperis cor bonum, in omni tempore vultus illorum hilaris.

5 A tribus timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit:

6 Delaturam civitatis, & collectionem populi,

7 Calumniam mendacem, super mortem omnia gravia:

8 Dolor cordis & luctus, mulier zelotypa.

9 In muliere zelotypa flagellum linguæ, omnibus communicans.

10 Sicut boum jugum, quod movetur, ita & mulier nequam: qui tenet illam, quasi qui apprehendit scorpionem.

11 Mulier ebriosa, ira magna: & contumelia, & turpitudo illius non tegetur.

12 Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris illius agnoscetur.

13 † In filia non avertente se, fir- † Infr.
ma custodiam: ne inventa occasione 42. 11.
utatur se.

14 Ab omni irreverentia oculorum ejus cave, & ne mireris si te neglexerit.

15 Sicut viator sitiens, ad fontem os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet, & contra omnem palum sedebit, & contra omnem sagittam aperiet pharetram donec deficiat.

16 Gratia mulieris sedulæ delectabit virum suum, & ossa illius impinguabit.

17 Disciplina illius, datum Dei est.

18 Mulier sensata & tacita, non est immutatio eruditæ animæ.

19 Gratia super gratiam, mulier sancta & pudorata.

20 Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ.

21 Sicut sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus ejus.
22 Lucerna splendens super candelabrum sanctum, & species faciei super ætatem stabilem.
23 Columnæ aureæ super bases argenteas, & pedes firmi super plantas stabilis mulieris.
24 Fundamenta æterna supra petram solidam, & mandata Dei in corde mulieris sanctæ.
25 In duobus contristatum est cor meum, & in tertio iracundia mihi advenit:
26 Vir bellator deficiens per inopiam: & vir sensatus contemptus:
27 Et qui transgreditur a justitia ad peccatum, Deus paravit eum ad rhomphæam.
28 Duæ species difficiles & periculosæ mihi apparuerunt, difficile exuitur negotians a negligentia: & non justificabitur caupo a peccatis labiorum.

CAPUT XXVII.

Ob inopiam & amorem divitiarum multi delinquunt: timor Domini constanter servandus: tentatio probat eum qui tentatur: sequenda justitia: inconstantia stulti: modestia in verbis servanda: secreta amici non revelanda: de annuente oculo & insidioso.

1 PRopter inopiam multi deliquerunt: & qui quærit locupletari, avertit oculum suum.
2 Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, sic & inter medium venditionis & emptionis angustiabitur peccatum.
3 Conteretur cum delinquente delictum.
4 Si non in timore Domini tenueris te instanter, cito subvertetur domus tua.
5 Sicut in percussura cribri remanebit pulvis, sic aporia hominis in cogitatu illius,
6 Vasa figuli probat fornax, & homines justos tentatio tribulationis.
7 Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius, sic verbum ex cogitatu cordis hominis.
8 Ante sermonem non laudes virum: hæc enim tentatio est hominum.
9 Si sequaris justitiam, apprehendes illam; & indues quasi poderem honoris, & inhabitabis cum ea, & proteget te in sempiternum, & in die agnitionis invenies firmamentum.
10 Volatilia ad sibi similia conveniunt: & veritas ad eos, qui operantur illam, revertetur.
11 Leo venationi insidiatur semper; sic peccata operantibus iniquitates.
12 Homo sanctus in sapientia manet sicut sol: nam stultus sicut luna mutatur.
13 In medio insensatorum serva verbum tempori: in medio autem cogitantium assiduus esto.
14 Narratio peccantium odiosa, & risus illorum in deliciis peccati.
15 Loquela multum jurans, horripilationem capiti statuet: & irreverentia ipsius obturatio aurium.
16 Effusio sanguinis in rixa superborum: & maledictio illorum auditus gravis.
17 Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inveniet amicum ad animum suum.
18 Dilige proximum, & conjungere fide cum illo.
19 Quod si denudaveris absconsa illius, non persequeris post eum.
20 Sicut enim homo, qui perdit amicum suum, sic & qui perdit amicitiam proximi sui.
21 Et sicut qui dimittit avem de manu sua, sic dereliquisti proximum tuum, & non eum capies.
22 Non illum sequaris, quoniam longe abest: effugit enim quasi caprea de laqueo: quoniam vulnerata est anima ejus.
23 Ultra eum non poteris colligare. Et maledicti est concordatio:
24 Denudare autem amici mysteria, desperatio est animæ infelicis.
25 Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum abjiciet:
26 In conspectu oculum tuorum condulcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur: novissime autem pervertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum.
27 Multa odivi, & non coæquavi ei, & Dominus odiet illum.
28 Qui in altum mittit lapidem, super caput ejus cadet: & plaga dolosa, dolosi dividet vulnera.
29 Et qui foveam fodit, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alii ponit, peribit in illo.

30 Facienti nequiſſimum conſilium, ſuper ipſum devolvetur, & non agnoſcet unde adveniat illi.

31 Illuſio, & improperium ſuperborum, & vindicta ſicut leo inſidiabitur illi.

32 Laqueo peribunt qui oblectantur caſu juſtorum: dolor autem conſumet illos antequam moriantur.

33 Ira & furor, utraque execrabilia ſunt, & vir peccator continens erit illorum.

CAPUT XXVIII.

Non quærenda vindicta, ſed offenſa remittenda: ab ira ac lite ceſſandum: mala linguæ & pericula ipſius, & de tertia lingua: aures ſepiendæ adverſus linguam nequam, orique frænum imponendum.

Deut. 1 QUi vindicari vult, a Domi-
32. 35. no inveniet vindictam, &
Matth. peccata illius ſervans ſervabit.
6. 14. 2 Relinque proximo tuo nocenti
Marc. te: & tunc deprecanti tibi peccata
11. 25. ſolventur.
Rom. 3 Homo homini reſervat iram, &
12. 19. a Deo quærit medelam?

4 In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur?

5 Ipſe cum caro ſit, reſervat iram, & propitiationem petit a Deo? quis exorabit pro delictis illius?

6 Memento noviſſimorum, & deſine inimicari:

7 Tabitudo enim & mors imminent in mandatis ejus.

8 Memorare timorem Dei, & non iraſcaris proximo.

9 Memorare teſtamentum Altiſſimi, & deſpice ignorantiam proximi.

10 Abſtine te a lite, & minues peccata:

11 Homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam.

12 Secundum enim ligna ſilvæ ſic ignis exardeſcit: & ſecundum virtutem hominis, ſic iracundia illius erit, & ſecundum ſubſtantiam ſuam exaltabit iram ſuam.

13 Certamen feſtinatum incendit ignem: & lis feſtinans effundit ſanguinem: & lingua teſtificans adducit mortem.

14 Si ſufflaveris in ſcintillam, quaſi ignis exardebit: & ſi exſpueris ſuper illam, extinguetur: utraque ex ore proficiſcuntur.

15 Suſurro & bilinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes.

16 Lingua tertia multos commovit, & diſperſit illos de gente in gentem.

17 Civitates muratas divitum deſtruxit, & domos magnatorum effodit.

18 Virtutes populorum concidit, & gentes fortes diſſolvit.

19 Lingua tertia mulieres viratas ejecit, & privavit illas laboribus ſuis.

20 Qui reſpicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum, in quo requieſcat.

21 Flagelli plaga livorem facit: plaga autem linguę comminuet oſſa.

22 Multi ceciderunt in ore gladii, ſed non ſic quaſi qui interierunt per linguam ſuam.

23 Beatus qui tectus eſt a lingua nequam, qui in iracundiam illius non tranſivit, & qui non attraxit jugum illius, & in vinculis ejus non eſt ligatus:

24 Jugum enim illius jugum ferreum eſt: & vinculum illius, vinculum æreum eſt.

25 Mors illius, mors nequiſſima: & utilis potius infernus quam illa.

26 Perſeverantia illius non permanebit, ſed obtinebit vias injuſtorum: & in flamma ſua non comburet juſtos.

27 Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quaſi leo, & quaſi pardus lædet illos.

28 Sepi aures tuas ſpinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito oſtia & ſeras.

29 Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito ſtateram, & frænos ori tuo rectos:

30 Et attende ne forte labaris in lingua, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiantium tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis in mortem.

CAPUT XXIX.

Per mutuum subveniendum proximo, fidesque mutuanti servanda: & quamquam multi fidem fallant, non tamen ob id cessandum ab eleemosyna, cujus laudes describit: fidejussori gratia habenda est; fidesque servanda: in quibus consistat initium vitæ hominis disserit, & de vagis & ingratis hospitibus.

1 QUi facit misericordiam, fœneratur proximo suo: & qui prævalet manu, mandata servat.
2 Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius, & iterum redde proximo in tempore suo.
3 Confirma verbum, & fideliter age cum illo: & in omni tempore invenies quod tibi necessarium est.
4 Multi quasi inventionem æstimaverunt fœnus, & præstiterunt molestiam his qui se adjuverunt.
5 Donec accipiant, osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocem suam:
6 Et in tempore redditionis postulabit tempus, & loquetur verba tædii & murmurationum, & tempus causabitur:
7 Si autem potuerit reddere, adversabitur, solidi vix reddet dimidium, & computabit illud quasi inventionem:
8 Sin autem, fraudabit illum pecunia sua, & possidebit illum inimicum gratis:
9 Et convitia & maledicta reddet illi, & pro honore & beneficio reddet illi contumeliam.
10 Multi non causa nequitiæ non fœnerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt.
11 Verumtamen super humilem animo fortior esto, & pro eleemosyna non trahas illum.
12 Propter mandatum assume pauperem: & propter inopiam ejus ne dimittas eum vacuum.
13 Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum: & non abscondas illam sub lapide in perditionem.
14 Pone thesaurum tuum in præceptis Altissimi, & proderit tibi magis quam aurum.
† Tob. 4. 12. Supr. 17. 18. 15 † Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.
16 17 18 Super scutum potentis, & super lanceam, adversus inimicum tuum pugnabit.
19 Vir bonus fidem facit pro proximo suo: & qui perdiderit confusionem, derelinquet sibi.
20 Gratiam fidejussoris ne obliviscaris: dedit enim pro te animam suam.
21 Repromissorem fugit peccator & immundus.
22 Bona repromissoris sibi ascribit peccator: & ingratus sensu derelinquet liberantem se.
23 Vir repromittit de proximo suo: & cum perdiderit reverentiam, derelinquetur ab eo.
24 Repromissio nequissima multos perdidit dirigentes, & commovit illos quasi fluctus maris.
25 Viros potentes gyrans migrare fecit, & vagati sunt in gentibus alienis.
26 Peccator transgrediens mandatum Domini, incidet in promissionem nequam: & qui conatur multa agere, incidet in judicium.
27 Recupera proximum secundum virtutem tuam, & attende tibi ne incidas.
28 † Initium vitæ hominis, aqua & panis, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem. † Infr. 39. 31.
29 Melior est victus pauperis sub tegmine asserum, quam epulæ splendidæ in peregre sine domicilio.
30 Minimum pro magno placeat tibi, & improperium peregrinationis non audies.
31 Vita nequam hospitandi de domo in domum: & ubi hospitabitur, non fiducialiter aget, nec aperiet os.
32 Hospitabitur, & pascet, & potabit ingratos, & ad hæc amara audiet.
33 Transi hospes, & orna mensam: & quæ in manu habes, ciba ceteros.
34 Exi a facie honoris amicorum meorum: necessitudine domus meæ hospitio mihi factus est frater.
35 Gravia hæc homini habenti sensum: Correptio domus, & improperium fœneratoris.

CAPUT XXX.

Filii in disciplina educandi, & quam sit perniciosum illis indulgere : corporis sanitas præstat divitiis : & quam sit noxia & fugienda homini tristitia, cordis vero jucunditas quam sit utilis.

Prov. 13. 24. & 23. 13. 1 QUi diligit filium suum, assiduat illi flagella, ut lætetur in novissimo suo, & non palpet proximorum ostia.

2 Qui docet filium suum, laudabitur in illo, & in medio domesticorum in illo gloriabitur.

† Deut 6. 7. 3 † Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum, & in medio amicorum gloriabitur in illo.

4 Mortuus est pater ejus, & quasi non est mortuus : similem enim reliquit sibi post se.

5 In vita sua vidit, & lætatus est in illo : in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis.

6 Reliquit enim defensorem domus contra inimicos, & amicis reddentem gratiam.

7 Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, & super omnem vocem turbabuntur viscera ejus.

8 Equus indomitus evadit durus, & filius remissus evadet præceps.

9 Lacta filium, & paventem te faciet : lude cum eo, & contristabit te.

10 Non corrideas illi, ne doleas, & in novissimo obstupescent dentes tui.

11 Non des illi potestatem in juventute, & ne despicias cogitatus illius.

† Supr. 7. 25. 12 † Curva cervicem ejus in juventute ; & tunde latera ejus dum infans est, ne forte induret, & non credat tibi : & erit tibi dolor animæ.

13 Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas.

14 Melior est pauper sanus, & fortis viribus, quam dives imbecillis & flagellatus malitia.

15 Salus animæ in sanctitate justitiæ, melior est omni auro & argento ; & corpus validum, quam census immensus.

16 Non est census super censum salutis corporis : & non est oblectamentum super cordis gaudium.

17 Melior est mors quam vita amara : & requies æterna quam languor perseverans.

18 Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularum circumpositæ sepulcro.

19 † Quid proderit libatio idolo ? nec enim manducabit, nec odorabit: † Dan. 14. 6.

20 Sic qui effugatur a Domino, portans mercedes iniquitatis :

21 Videns oculis, & ingemiscens, sicut spado complectens virginem, & suspirans.

22 † Tristitiam non des animæ tuæ, & non affligas temetipsum in consilio tuo. † Prov. 12. 25. & 15. 13. & 17. 22.

23 Jucunditas cordis hæc est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis : & exultatio viri est longævitas.

24 Miserere animæ tuæ placens Deo, & contine : congrega cor tuum in sanctitate ejus, & tristitiam longe repelle a te.

25 † Multos enim occidit tristitia, & non est utilitas in illa. † 2 Cor. 7. 10.

26 Zelus & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectam adducet cogitatus.

27 Splendidum cor, & bonum in epulis est : epulæ enim illius diligenter fiunt.

CAPUT XXXI.

Vigilia honestatis : cogitatus præscientiæ : labor divitis & pauperis : diligens aurum : multi casus in auro : laus divitis sine macula : modestia in mensa servanda : laus sobrietatis, & vituperatio gulæ : laus usus modici vini, & vituperatio immodici.

1 VIgilia honestatis tabefaciet carnes, & cogitatus illius auferet somnum.

2 Cogitatus præscientiæ avertit sensum, & infirmitas gravis sobriam facit animam.

3 Laboravit dives in congregatione substantiæ, & in requie sua replebitur bonis suis.

4 Laboravit pauper in diminutione victus, & in fine inops fit.

5 Qui aurum diligit, non justificabitur : & qui insequitur consumptionem, replebitur ex ea.

6 † Multi dati sunt in auri casus, & facta est in specie ipsius perditio illorum. † Supr. 8. 3.

7 Lignum offensionis est aurum sacrifican-

crificantium: væ illis qui sectantur
illud, & omnis imprudens deperiet
in illo.
8 Beatus dives, qui inventus est si-
ne macula: & qui post aurum non
abiit, nec speravit in pecunia & the-
sauris.
9 Quis est hic, & laudabimus eum?
fecit enim mirabilia in vita sua.
10 Qui probatus est in illo, & per-
fectus est, erit illi gloria æterna: qui
potuit transgredi, & non est trans-
gressus: facere mala, & non fecit:
11 Ideo stabilita sunt bona illius in
Domino, & eleemosynas illius enar-
rabit omnis Ecclesia sanctorum.
12 Supra mensam magnam sedisti?
non aperias super illam faucem tu-
am prior.
13 Non dicas sic: Multa sunt, quæ
super illam sunt:
14 Memento quoniam malus est
oculus nequam.
15 Nequius oculo quid creatum est?
ideo ab omni facie sua lacrymabitur,
cum viderit.
16 Ne extendas manum tuam prior,
& invidia contaminatus erubescas.
17 Ne comprimaris in convivio.
18 Intellige quæ sunt proximi tui
ex teipso:
19 Utere quasi homo frugi his,
quæ sibi apponuntur: ne, cum man-
ducas multum odio habearis.
20 Cessa prior causa disciplinæ: &
noli nimius esse, ne forte offendas.
21 Et si in medio multorum sedisti,
prior illis ne extendas manum tuam,
nec prior poscas bibere.
22 Quam sufficiens est homini eru-
dito vinum exiguum, & in dormi-
endo non laborabis ab illo, & non
senties dolorem.
23 Vigilia, cholera, & tortura vi-
ro infrunito:
24 Somnus sanitatis in homine par-
co. dormiet usque mane, & anima
illius cum ipso delectabitur.
25 Et si coactus fueris in edendo
multum, surge e medio, evome: &
refrigerabit te, & non adduces cor-
pori tuo infirmitatem.
26 Audi me fili, & ne spernas me:
& in novissimo invenies verba mea.
27 In omnibus operibus tuis esto
velox, & omnis infirmitas non oc-
curret tibi.
28 Splendidum in panibus benedi-
cent labia multorum, & testimo-
nium veritatis illius fidele.
29 Nequissimo in pane murmura-
bit civitas, & testimonium nequi-
tiæ illius verum est.
30 Diligentes in vino noli provoca-
re; † multos enim exterminavit vi- † Judith. 13. 4
num.
31 Ignis probat ferrum durum: sic
vinum corda superborum arguet in
ebrietate potatum.
32 Æqua vita hominibus, vinum
in sobrietate: si bibas illud modera-
te, eris sobrius.
33 Quæ vita est ei, qui minuitur
vino?
34 Quid defraudat vitam? Mors.
35 † Vinum in jucunditatem crea- † Psal. 103.15.
tum est, & non in ebrietatem, ab
initio.
36 Exultatio animæ & cordis, vi-
num moderate potatum.
37 Sanitas est animæ & corporis so-
brius potus.
38 † Vinum multum potatum, ir- † Prov. 31.4.
ritationem, & iram, & ruinas mul-
tas facit.
39 Amaritudo animæ vinum mul-
tum potatum.
40 Ebrietatis animositas impruden-
tis offensio, minorans virtutem, &
faciens vulnera.
41 In convivio vini non arguas pro-
ximum: & non despicias eum in ju-
cunditate illius:
42 Verba improperii non dicas illi:
& non premas illum in repetendo.

CAPUT XXXII.

Officium boni rectoris: major natu loquatur: tacendum ubi non est qui audiat: jucunditas musicæ in convivio: adolescenti tacendum: laus taciturnitatis: discutienda propria domus: laus timoris Domini: peccator vitat correptionem: absque consilio nihil agendum.

1 Rectorem te posuerunt? no-
li extolli: esto in illis qua-
si unus ex ipsis.
2 Curam illorum habe, & sic con-
side, & omni cura tua explicita re-
cumbe:
3 Ut læteris propter illos, & or-
namentum gratiæ accipias coronam,
& dignationem consequaris corro-
gationis.
4 Loquere major natu: decet
enim te
5 Primum verbum diligenti scien-
tia, & non impedias musicam.

6 Ubi auditus non est, non effun-
das sermonem, & importune noli
extolli in sapientia tua.
7 Gemmula carbunculi in orna-
mento auri, & comparatio musico-
rum in convivio vini.
8 Sicut in fabricatione auri signum
est smaragdi, sic numerus musico-
rum in jucundo & moderato vino.
9 Audi tacens, & pro reverentia
accedet tibi bona gratia.
10 Adolescens loquere in tua cau-
sa vix.
11 Si bis interrogatus fueris, habeat
caput responsum tuum.
12 In multis esto quasi inscius, &
audi tacens simul & quærens.
13 In medio magnatorum non præ-
sumas: & ubi sunt senes, non mul-
tum loquaris.
14 Ante grandinem præibit coru-
scatio: & ante verecundiam præibit
gratia, & pro reverentia accedet ti-
bi bona gratia.
15 Et hora surgendi non te trices:
præcurre autem prior in domum
tuam, & illic avocare, & illic
lude,
16 Et age conceptiones tuas, & non
in delictis & verbo superbo.
17 Et super his omnibus benedici-
to Dominum, qui fecit te, & inebrian-
tem te ab omnibus bonis suis.
18 Qui timet Dominum, excipiet
doctrinam ejus: & qui vigilaverint
ad illum, invenient benedictionem.
19 Qui quærit legem, replebitur ab
ea: & qui insidiose agit, scandali-
zabitur in ea.
20 Qui timent Dominum, inve-
nient judicium justum, & justitias
quasi lumen accendent.
21 Peccator homo vitabit corre-
ptionem, & secundum voluntatem
suam inveniet comparationem.
22 Vir consilii non disperdet intel-
ligentiam, alienus, & superbus non
pertimescet timorem:
23 Etiam postquam fecit cum eo si-
ne consilio, & suis insectationibus
arguetur.
24 Fili sine consilio nihil facias, &
post factum non pœnitebis.
25 In via ruinæ non eas, & non of-
fendes in lapides: nec credas te viæ
laboriosæ, ne ponas animæ tuæ
scandalum:
26 Et a filiis tuis cave, & a dome-
sticis tuis attende.
27 In omni opere tuo crede ex fide
animæ tuæ: hoc est enim conserva-
tio mandatorum.
28 Qui credit Deo, attendit man-
datis: & qui confidit in illo, non
minorabitur.

CAPUT XXXIII.

*Laudantur timens Dominum & sa-
piens: inconstantia præcordiorum fatui:
amicus subsannator: dies & tempora a
Deo sunt, qui & reliqua omnia creavit
ac disponit, in cujus manu est homo ut
lutum in manu figuli: malum contra bo-
num: possessio non in vita, sed in morte
distribuenda aliis: & quomodo servi sint
tractandi.*

1 TImenti Dominum non oc-
current mala, sed in tenta-
tione Deus illum conservabit, & li-
berabit a malis.
2 Sapiens non odit mandata & ju-
stitias, & non illidetur quasi in
procella navis.
3 Homo sensatus credit legi Dei,
& lex illi fidelis.
4 Qui interrogationem manifestat,
parabit verbum, & sic deprecatus
exaudietur, & conservabit discipli-
nam, & tunc respondebit.
5 † Præcordia fatui quasi rota car- † Supr.
ri: & quasi axis versatilis cogitatus 21. 17.
illius.
6 Equus emissarius, sic & amicus
subsannator, sub omni supraseden-
te hinnit.
7 Quare dies diem superat, & iterum
lux lucem, & annus annum a sole?
8 A Domini scientia separati sunt,
facto sole, & præceptum custo-
diente.
9 Et immutavit tempora, & dies
festos ipsorum, & in illis dies festos
celebraverunt ad horam.
10 Ex ipsis exaltavit & magnifica-
vit Deus, & ex ipsis posuit in nume-
rum dierum. Et omnes homines de
solo, † & ex terra, unde creatus est
Adam. † Gen.
11 In multitudine disciplinæ Do- 2. 7.
minus separavit eos, & immutavit
vias eorum.
12 Ex ipsis benedixit, & exaltavit:
& ex ipsis sanctificavit, & ad se ap-
plicavit: & ex ipsis maledixit, &
humiliavit, & convertit illos a sepa-
ratione ipsorum.
13 † Quasi lutum figuli in manu † Rom.
ipsius, plasmare illud & disponere. 9. 21.

14 Omnes viæ ejus secundum dispositionem ejus: sic homo in manu illius, qui se fecit, & reddet illi secundum judicium suum.
15 Contra malum bonum est, & contra mortem vita: sic & contra virum justum peccator. Et sic intuere in omnia opera Altissimi. Duo & duo, & unum contra unum.
16 Et ego novissimus evigilavi, & quasi qui colligit acinos post vindemiatores.
17 In benedictione Dei & ipse speravi: & quasi qui vindemiat, replevi torcular.
18 † Respicite quoniam non mihi soli laboravi, sed omnibus exquirentibus disciplinam.

† Sup. 24. 47.

19 Audite me magnates, & omnes populi, & rectores Ecclesiæ auribus percipite.
20 Filio & mulieri, fratri & amico, non des potestatem super te in vita tua: & non dederis alii possessionem tuam: ne forte pœniteat te, & depreceris pro illis.
21 Dum adhuc superes & aspiras, non immutabit te omnis caro.
22 Melius est enim ut filii tui te rogent, quam te respicere in manus filiorum tuorum.
23 In omnibus operibus tuis præcellens esto.
24 Ne dederis maculam in gloria tua. In die consummationis dierum vitæ tuæ, & in tempore exitus tui distribue hereditatem tuam.
25 Cibaria, & virga, & onus asino: panis, & disciplina, & opus servo.
26 Operatur in disciplina, & quærit requiescere: laxa manus illi, & quærit libertatem.
27 Jugum & lorum curvant collum durum, & servum inclinant operationes assiduæ.
28 Servo malevolo tortura & compedes: mitte illum in operationem, ne vacet:
29 Multam enim malitiam docuit otiositas.
30 In opera constitue eum: sic enim condecet illum. Quod si non obaudierit, curva illum compedibus, & non amplifices super omnem carnem: verum sine judicio nihil facias grave.
31 † Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua: quasi fratrem sic eum tracta: quoniam in sanguine animæ comparasti illum.

† Sup. 7. 23.

32 Si læseris eum injuste, in fugam convertetur:
33 Et si extollens discesserit, quem quæras, & in qua via quæras illum, nescis.

CAPUT XXXIV.

Vanitas somniorum, divinationum, augurii, mendaciorum: laus expertorum: beatitudo timentium Deum: oblationes iniquorum: fraudans pauperem: unus ædificans, & alter destruens: faciens pœnitentiam, & non abstinens a peccatis.

1 Vana spes, & mendacium viro insensato: & somnia extollunt imprudentes.
2 Quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum: sic & qui attendit ad visa mendacia.
3 Hoc secundum hoc visio somniorum: ante faciem hominis similitudo hominis.
4 Ab immundo quid mundabitur? & a mendace quid verum dicetur?
5 Divinatio erroris, & auguria mendacia, & somnia malefacientium, vanitas est.
6 Et sicut parturientis, cor tuum phantasias patitur. nisi ab Altissimo fuerit emissa visitatio, ne dederis in illis cor tuum:
7 Multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.
8 Sine mendacio consummabitur verbum legis, & sapientia in ore fidelis complanabitur.
9 Qui non est tentatus, quid scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum.
10 Qui non est expertus, pauca recognoscit: qui autem in multis factus est, multiplicat malitiam.
11 Qui tentatus non est, qualia scit? qui implanatus est, abundabit nequitia.
12 Multa vidi errando, & plurimas verborum consuetudines.
13 Aliquoties usque ad mortem periclitatus sum horum causa, & liberatus sum gratia Dei.
14 Spiritus timentium Deum quæritur, & in respectu illius benedicetur.
15 Spes enim illorum in salvantem illos, & oculi Dei in diligentes se.
16 Qui timet Dominum nihil trepidabit, & non pavebit: quoniam ipse est spes ejus.

17 Timentis Dominum beata est anima ejus.
18 Ad quem respicit, & quis est fortitudo ejus?
† Psal. 33. 16. 19 † Oculi Domini super timentes eum, protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & umbraculum meridiani,
20 Deprecatio offensionis, & adjutorium casus, exaltans animam, & illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem.
† Prov. 21. 27. 21 † Immolantis ex iniquo oblatio est maculata, & non sunt beneplacitæ subsannationes justorum.
22 Dominus solus sustinentibus se in via veritatis & justitiæ.
† Prov. 15. 8. 23 † Dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis.
24 Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.
25 Panis egentium vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.
26 Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.
† Deut. 24. 14. Sup. 7. 22. 27 Qui effundit sanguinem, † & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.
28 Unus ædificans, & unus destruens: quid prodest illis, nisi labor?
29 Unus orans, & unus maledicens: cujus vocem exaudiet Deus?
30 Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius?
† 2 Pet. 2. 21. 31 † Sic homo qui jejunat in peccatis suis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet?

CAPUT XXXV.

Verum & acceptum Deo sacrificium: non appareas coram eo vacuus: primitiæ & oblationes hilari animo tribuendæ: sacrificium injustum: pauperem læsum, pupillum & viduam lacrymantem exaudit Dominus: orationes justorum, & potissimum se humiliantium audit Deus, liberans ab affligentibus, & cuique reddens juxta opera sua.

1 QUi conservat legem, multiplicat oblationem.
2 † Sacrificium salutare est attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate. † 1 Reg. 15. 22.
3 Et propitiationem litare sacrificii super injustitias, & deprecatio pro peccatis, recedere ab injustitia.
4 Retribuet gratiam, qui offert similaginem: & qui facit misericordiam, offert sacrificium.
5 † Beneplacitum est Domino recedere ab iniquitate: & deprecatio pro peccatis recedere ab injustitia. † Jer. 7. 3. & 26. 13.
6 † Non apparebis ante conspectum Domini vacuus. † Exod. 23. 15. & 34. 20. Deut. 16. 16.
7 Hæc enim omnia propter mandatum Dei fiunt.
8 Oblatio justi impinguat altare, & odor suavitatis est in conspectu Altissimi.
9 Sacrificium justi acceptum est, & memoriam ejus non obliviscetur Dominus. † 2 Cor. 9. 7. † Tob. 4. 9.
10 Bono animo gloriam redde Deo: & non minuas primitias manuum tuarum. † Lev. 22. 21. Deut. 15. 21.
11 † In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas tuas.
12 † Da Altissimo secundum datum ejus, & in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum: † Deut. 10. 17. 2 Par. 19. 7. Job. 34. 19. Sap. 6. 8. Actor. 10. 34. Rom. 2. 11. Gal. 2. 6. Col. 3. 25. 1 Petr. 1. 17.
13 Quoniam Dominus retribuens est, & septies tantum reddet tibi.
14 † Noli offerre munera prava, non enim suscipiet illa.
15 Et noli inspicere sacrificium injustum, quoniam Dominus judex est, & † non est apud illum gloria personæ.
16 Non accipiet Dominus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet.
17 Non despiciet preces pupilli; nec viduam, si effundat loquelam gemitus.
18 Nonne lacrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio ejus super deducentem eas?
19 A maxilla enim ascendunt usque ad cælum, & Dominus exauditor non delectabitur in illis.
20 Qui adorat Deum in oblectatione, suscipietur, & deprecatio illius usque ad nubes propinquabit.
21 Oratio humiliantis se, nubes penetrabit: & donec propinquet non consolabitur: & non discedet donec Altissimus aspiciat.
22 Et Dominus non elongabit, sed judicabit justos, & faciet judicium: &

Fortiſſimus non habebit in illis patientiam, ut contribulet dorſum ipſorum:

23 Et gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem ſuperborum, & ſceptra iniquorum contribulet:

24 Donec reddat hominibus ſecundum actus ſuos, & ſecundum opera Adæ, & ſecundum præſumptionem illius:

25 Donec judicet judicium plebis ſuæ, & oblectabit juſtos miſericordia ſua.

26 Specioſa miſericordia Dei, in tempore tribulationis, quaſi nubes pluviæ in tempore ſiccitatis.

CAPUT XXXVI.

Super Iſrael & civitatem Jeruſalem invocat Dei miſericordiam: ſuper gentes vero alienas Dei timorem ejuſque manum, ut ipſius potentia glorificetur, ipſeque ſolus Deus agnoſcatur: cor inſenſatum & cor pravum: ſpecies mulieris faciem viri exhilarat: bonæ mulieris poſſeſſio.

1 Miſerere noſtri Deus omnium, & reſpice nos, & oſtende nobis lucem miſerationum tuarum:

2 Et immitte timorem tuum ſuper gentes, quæ non exquiſierunt te, ut cognoſcant quia non eſt Deus niſi tu, & enarrent magnalia tua.

3 Alleva manum tuam ſuper gentes alienas, ut videant potentiam tuam.

4 Sicut enim in conſpectu eorum ſanctificatus es in nobis, ſic in conſpectu noſtro magnificaberis in eis,

5 Ut cognoſcant te, ſicut & nos cognovimus quoniam non eſt Deus præter te Domine.

6 Innova ſigna, & immuta mirabilia.

7 Glorifica manum, & brachium dextrum.

8 Excita furorem, & effunde iram.

9 Tolle adverſarium, & afflige inimicum.

10 Feſtina tempus, & memento finis, ut enarrent mirabilia tua.

11 In ira flammæ devoretur qui ſalvatur: & qui peſſimant plebem tuam, inveniant perditionem.

12 Contere caput principum inimicorum, dicentium: Non eſt alius præter nos.

13 Congrega omnes tribus Jacob: ut cognoſcant quia non eſt Deus niſi tu, & enarrent magnalia tua: & hereditabis eos, ſicut ab initio.

14 Miſerere plebi tuæ, ſuper quam invocatum eſt nomen tuum; & Iſrael, † quem coæquaſti primogenito tuo. † Exod 4. 22.

15 Miſerere civitati ſanctificationis tuæ Jeruſalem, civitati requiei tuæ.

16 Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, & gloria tua populum tuum.

17 Da teſtimonium his, qui ab initio creaturæ tuæ ſunt, & ſuſcita prædicationes, quas locuti ſunt in nomine tuo prophetæ priores.

18 Da mercedem ſuſtinentibus te, ut prophetæ tui fideles inveniantur: & exaudi orationes ſervorum tuorum.

19 † Secundum benedictionem Aaron de populo tuo, & dirige nos in viam juſtitiæ, & ſciant omnes qui habitant terram, quia tu es Deus conſpector ſæculorum. † Num. 6. 24.

20 Omnem eſcam manducabit venter, & eſt cibus cibo melior.

21 Fauces contingunt cibum feræ, & cor ſenſatum verba mendacia.

22 Cor pravum dabit triſtitiam, & homo peritus reſiſtet illi.

23 Omnem maſculum excipiet mulier: & eſt filia melior filia.

24 Species mulieris exhilarat faciem viri ſui, & ſuper omnem concupiſcentiam hominis ſuperducit deſiderium.

25 Si eſt lingua curationis, eſt & mitigationis & miſericordiæ: non eſt vir illius ſecundum filios hominum.

26 Qui poſſidet mulierem bonam, inchoat poſſeſſionem: adjutorium ſecundum illum eſt, & columna ut requies.

27 Ubi non eſt ſepes, diripietur poſſeſſio: & ubi non eſt mulier, ingemiſcit egens.

28 Quis credit ei, qui non habet nidum, & deflectens ubicumque obſcuraverit, quaſi ſuccinctus latro exiliens de civitate in civitatem.

CAPUT XXXVII.

Detestatio ficti amici : veri amici ne obliviscaris : discretio in captandis consiliis, & cum quibus consulas, & quibus te & consilium tuum occultes : laus sententiæ viri sancti: verbum nequam : quatuor ex corde oriuntur : laus viri periti & sapientis : qui sophistice loquitur, odibilis est : tenta animam tuam ; & si sit nequam non des illi potestatem : pernicies crapulæ.

1 OMnis amicus dicet : Et ego amicitiam copulavi. sed est amicus solo nomine amicus. Nonne tristitia inest usque ad mortem?
2 Sodalis autem & amicus ad inimicitiam convertentur.
3 O præsumptio nequissima, unde creata es cooperire aridam malitia, & dolositate illius?
4 Sodalis amico conjucundatur in oblectationibus, & in tempore tribulationis adversarius erit.
5 Sodalis amico condolet causa ventris, & contra hostem accipiet scutum.
6 Non obliviscaris amici tui in animo tuo, & non immemor sis illius in opibus tuis.
7 Noli consiliari cum eo qui tibi insidiatur, & a zelantibus te absconde consilium.
8 Omnis consiliarius prodit consilium, sed est consiliarius in semetipso.
9 A consiliario serva animam tuam. prius scito quæ sit illius necessitas: & ipse enim animo suo cogitabit:
10 Ne forte mittat sudem in terram, & dicat tibi:
11 Bona est via tua; & stet e contrario videre quid tibi eveniat.
12 Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum injusto de justitia, & cum muliere de ea quę æmulatur: cum timido de bello, cum negotiatore de trajectione, cum emptore de venditione, cum viro livido de gratiis agendis,
13 Cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate, cum operario agrario de omni opere,
14 Cum operario annuali de consummatione anni, cum servo pigro de multa operatione: non attendas his in omni consilio.
15 Sed cum viro sancto assiduus esto, quemcumque cognoveris observantem timorem Dei,
16 Cujus anima est secundum animam tuam: & qui cum titubaveris in tenebris, condolebit tibi.
17 Cor boni consilii statue tecum: non est enim tibi aliud pluris illo.
18 Anima viri sancti enuntiat aliquando vera, quam septem circumspectores sedentes in excelso ad speculandum.
19 Et in his omnibus deprecare Altissimum, ut dirigat in veritate viam tuam.
20 Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consilium stabile.
21 Verbum nequam immutabit cor: ex quo partes quatuor oriuntur, bonum & malum, vita & mors: & dominatrix illorum est assidua lingua. Est vir astutus multorum eruditor, & animæ suæ inutilis est.
22 Vir peritus multos erudivit, & animæ suæ suavis est.
23 Qui sophistice loquitur, odibilis est: in omni re defraudabitur.
24 Non est illi data a Domino gratia: omni enim sapientia defraudatus est.
25 Est sapiens, animæ suæ sapiens: & fructus sensus illius laudabilis.
26 Vir sapiens plebem suam erudit, & fructus sensus illius fideles sunt.
27 Vir sapiens implebitur benedictionibus, & videntes illum laudabunt.
28 Vita viri in numero dierum: dies autem Israel innumerabiles sunt.
29 Sapiens in populo hereditabit honorem, & nomen illius erit vivens in æternum.
30 Fili in vita tua tenta animam tuam: & si fuerit nequam, non des illi potestatem:
31 Non enim omnia omnibus expediunt, & non omni animæ omne genus placet.
32 Noli avidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam:
33 In multis enim escis erit infirmitas, & aviditas appropinquabit usque ad choleram.
34 Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adjiciet vitam.

CAPUT XXXVIII.

Honora medicum: a Deo data est homini medicina: quomodo ægrotus se habebit erga Deum & medicum: mortuus plorandus, temperandum autem a tristitia quæ mortuo non prodest & tibi obest: sed memineris te etiam moriturum: quisque artifex considerat ea in quibus operatur: & hi necessarii quidem sunt in communitate, sed in ea non præeminent dignitate vel sapientia.

1 HOnora medicum propter
necessitatem: etenim illum
creavit Altissimus.
2 A Deo est enim omnis medela, &
a rege accipiet donationem.
3 Disciplina medici exaltabit caput
illius, & in conspectu magnatorum
collaudabitur.
4 Altissimus creavit de terra medicamenta, & vir prudens non abhor-
rebit illa.
†Exod. 15. 25. 5 † Nonne a ligno indulcata est a-
qua amara?
6 Ad agnitionem hominum virtus
illorum, & dedit hominibus scien-
tiam Altissimus, honorari in mira-
bilibus suis.
7 In his curans mitigabit dolorem,
& unguentarius faciet pigmenta
suavitatis, & unctiones conficiet sa-
nitatis, & non consummabuntur o-
pera ejus.
8 Pax enim Dei super faciem terræ.
†Isai. 38. 3. 9 † Fili in tua infirmitate ne despi-
cias te ipsum, sed ora Dominum, &
ipse curabit te.
10 Averte a delicto, & dirige manus,
& ab omni delicto munda cor tuum.
11 Da suavitatem & memoriam si-
milaginis, & impingua oblationem,
& da locum medico:
12 Etenim illum Dominus creavit:
& non discedat a te, quia opera ejus
sunt necessaria.
13 Est enim tempus quando in ma-
nus illorum incurras:
14 Ipsi vero Dominum deprecabun-
tur, ut dirigat requiem eorum, & sa-
nitatem, propter conversationem il-
lorum.
15 Qui delinquit in conspectu ejus
qui fecit eum, incidet in manus me-
dici.
16 Fili in mortuum produc lacry-
mas, & quasi dira passus incipe plo-
rare, & secundum judicium contege
corpus illius, & non despicias sepul-
turam illius.
17 Propter delaturam autem amare
fer luctum illius uno die, & conso-
lare propter tristitiam,
18 Et fac luctum secundum meri-
tum ejus uno die, vel duobus pro-
pter detractionem.
19 † A tristitia enim festinat mors, †Prov. 15. 13. & 17. 22.
& cooperit virtutem, & tristitia cor-
dis flectit cervicem.
20 In abductione permanet tristitia:
& substãtia inopis secundũ cor ejus.
21 Ne dederis in tristitia cor tuum,
sed repelle eam a te: & memento no-
vissimorum,
22 Noli oblivisci: neque enim est
conversio, & huic nihil proderis, &
te ipsum pessimabis.
23 Memor esto judicii mei: sic enim
erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie.
24 † In requie mortui requiescere †2 Reg. 12. 21.
fac memoriam ejus, & consolare il-
lum in exitu spiritus sui.
25 Sapientia scribæ in tempore va-
cuitatis, & qui minoratur actu, sa-
pientiam percipiet: qua sapientia re-
plebitur
26 Qui tenet aratrum, & qui gloria-
tur in jaculo, stimulo boves agitat, &
conversatur in operibus eorum, &
enarratio ejus in filiis taurorum.
27 Cor suum dabit ad versandos sul-
cos, & vigilia ejus in sagina vaccarũ.
28 Sic omnis faber & architectus,
qui noctem tamquam diem transi-
git, qui sculpit signacula sculptilia,
& assiduitas ejus variat picturam: cor
suum dabit in similitudinem pictu-
ræ, & vigilia sua perficiet opus.
29 Sic faber ferrarius sedens juxta
incudem, & considerans opus ferri:
Vapor ignis uret carnes ejus, & in
calore fornacis concertatur:
30 Vox mallei innovat aurem ejus,
& contra similitudinem vasis ocu-
lus ejus:
31 Cor suum dabit in consumma-
tionem operum, & vigilia sua orna-
bit in perfectionem.
32 Sic figulus sedens ad opus suum,
convertens pedibus suis rotam, qui
in solicitudine positus est semper
propter opus suum, & in numero
est omnis operatio ejus.
33 In brachio suo formabit lutum,
& ante pedes suos curvabit virtutem
suam.
34 Cor suum dabit ut consummet
linitionem, & vigilia sua mundabit
fornacem.
35 Omnes hi in manibus suis spe-

raverunt, & unusquisque in arte
sua sapiens est:
36 Sine his omnibus non ædificatur
civitas.
37 Et non inhabitabunt, nec inam-
bulabunt, & in ecclesiam non tran-
silient.
38 Super sellam judicis non sede-
bunt, & testamentum judicii non
intelligent, neque palam facient
disciplinam & judicium, & in para-
bolis non invenientur:
39 Sed creaturam ævi confirmabunt,
& deprecatio illorum in operatione
artis, accommodantes animam
suam, & conquirentes in lege Altis-
simi.

CAPUT XXXIX.

Studium sapientis, ipsiusque præclara opera & nominis perpetuitas: Deus benedicendus in operibus suis, cui nihil occultum est: benedictio Dei in bonos, & ira in malos: bonis omnia in bonum cedunt, malis in malum, ad quos puniendos & cetera sunt creata.

1 SApientiam omnium antiquo-
rum exquiret sapiens, & in
prophetis vacabit.
2 Narrationem virorum nominato-
rum conservabit, & in versutias pa-
rabolarum simul introibit.
3 Occulta proverbiorum exquiret,
& in absconditis parabolarum con-
versabitur.
4 In medio magnatorum ministra-
bit, & in conspectu præsidis appare-
bit.
5 In terram alienigenarum gentium
pertransiet: bona enim & mala in
hominibus tentabit.
6 Cor suum tradet ad vigilandum
diluculo ad Dominum, qui fecit il-
lum, & in conspectu Altissimi de-
precabitur.
7 Aperiet os suum in oratione, &
pro delictis suis deprecabitur.
8 Si enim Dominus magnus volue-
rit, spiritu intelligentiæ replebit il-
lum:
9 Et ipse tamquam imbres mittet
eloquia sapientiæ suæ, & in oratio-
ne confitebitur Domino:
10 Et ipse diriget consilium ejus, &
disciplinam, & in absconditis suis
consiliabitur.
11 Ipse palam faciet disciplinam
doctrinæ suæ, & in lege testamenti
Domini gloriabitur.
12 Collaudabunt multi sapientiam
ejus, & usque in sæculum non de-
lebitur.
13 Non recedet memoria ejus, &
nomen ejus requiretur a generatio-
ne in generationem.
14 Sapientiam ejus enarrabunt gen-
tes, & laudē ejus enuntiabit ecclesia.
15 Si permanserit, nomen derelin-
quet plus quam mille: & si requie-
verit, proderit illi.
16 Adhuc consiliabor, ut enarrem:
ut furore enim repletus sum.
17 In voce dicit: Obaudite me di-
vini fructus, & quasi rosa plantata
super rivos aquarum fructificate.
18 Quasi Libanus odorem suavita-
tis habete.
19 Florete flores, quasi lilium, &
date odorem, & frondete in gratiam,
& collaudate canticum, & benedici-
te Dominum in operibus suis.
20 Date nomini ejus magnificentiam,
& confitemini illi in voce labiorum
vestrorum, & in canticis labiorum,
& citharis, & sic dicetis in confes-
sione:
21 † Opera Domini universa bona † Gen.
valde. 1. 31.
22 † In verbo ejus stetit aqua sicut Marc.
congeries: & in sermone oris illius 7. 37.
sicut exceptoria aquarum: † Gen.
23 Quoniam in præcepto ipsius pla- 8. 3.
cor fit, & non est minoratio in sa-
lute ipsius.
24 Opera omnis carnis coram illo,
& non est quidquam absconditum
ab oculis ejus.
25 A sæculo usque in sæculum re-
spicit, & nihil est mirabile in con-
spectu ejus.
26 Non est dicere: Quid est hoc,
aut quid est istud? omnia enim in
tempore suo quærentur.
27 Benedictio illius quasi fluvius
inundavit.
28 † Quomodo cataclysmus aridam † Gen.
inebriavit: sic ira ipsius gentes, quæ 7. 21.
non exquisierunt eum, hereditabit.
29 † Quomodo convertit aquas in † Exod
siccitatem, & siccata est terra: & viæ 14. 21.
illius viis illorum directæ sunt: sic
peccatoribus offensiones in ira ejus.
30 Bona bonis creata sunt ab initio,
sic nequissimis bona & mala.
31 † Initium necessariæ rei vitæ † Sup.
hominum, aqua, ignis, & ferrum, 29. 28.
sal, lac, & panis similagineus, &
mel, & botrus uvæ, & oleum, &
vestimentum.

32 Hæc omnia sanctis in bona, sic & impiis & peccatoribus in mala convertentur.
33 Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmaverunt tormenta sua:
34 In tempore consummationis effundent virtutem: & furorem ejus, qui fecit illos, placabunt.
35 Ignis, grando, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata sunt;
36 Bestiarum dentes, & scorpii, & serpentes, & rhomphæa vindicans in exterminium impios.
37 In mandatis ejus epulabuntur, & super terram in necessitatem præparabuntur, & in temporibus suis non præterient verbum.
38 Propterea ab initio confirmatus sum, & consiliatus sum, & cogitavi, & scripta dimisi.
† Gen. 1. 31. Marc. 7. 37. 39 † Omnia opera Domini bona, & omne opus hora sua subministrabit.
40 Non est dicere: Hoc illo nequius est: omnia enim in tempore suo comprobabuntur.
41 Et nunc in omni corde & ore collaudate, & benedicite nomen Domini.

CAPUT XL.

Occupationi magnæ, jugo gravi, ac variis miseriis homo obnoxius: omnia caduca: iniqui cum suis divitiis cito delendi: laus vitæ sibi sufficientis: varios binarios commendat, quibus tamen alia anteponit: laus timoris Domini: fac ne indigeas, nec in alienam mensam respicias, a quo vir disciplinatus & eruditus se servat.

1 Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & jugum grave super filios Adam, a die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ, in matrem omnium.
2 Cogitationes eorum, & timores cordis, adinventio expectationis, & dies finitionis:
3 A residente super sedem gloriosam, usque ad humiliatum in terra & cinere.
4 Ab eo qui utitur hyacintho, & portat coronam, usque ad eum qui operitur lino crudo: furor, zelus, tumultus, fluctuatio, & timor mortis, iracundia perseverans, & contentio,
5 Et in tempore refectionis in cubili somnus noctis immutat scientiam ejus.
6 Modicum tamquam nihil in requie, & ab eo in somnis, quasi in die respectus.
7 Conturbatus est in visu cordis sui, tamquam qui evaserit in die belli. In tempore salutis suæ exurrexit, & admirans ad nullum timorem:
8 Cum omni carne, ab homine usque ad pecus, & super peccatores septuplum.
9 † Ad hæc mors, sanguis, contentio, & rhomphæa, oppressiones, fames, & contritio, & flagella: †Supr. 39. 35. 36.
10 Super iniquos creata sunt hæc omnia, † & propter illos factus est cataclysmus. † Gen. 7. 10.
11 † Omnia, quæ de terra sunt, in terram convertentur: † & omnes aquæ in mare revertentur. †Infra 41. 13. † Eccl. 1. 7.
12 Omne munus, & iniquitas delebitur, & fides in sæculum stabit.
13 Substantiæ injustorum sicut fluvius siccabuntur, & sicut tonitruum magnum in pluvia personabunt.
14 In aperiendo manus suas lætabitur: sic prævaricatores in consummatione tabescent.
15 Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos, & radices immundæ super cacumen petræ sonant.
16 Super omnem aquam viriditas, & ad oram fluminis ante omne fœnum evelletur.
17 Gratia sicut paradisus in benedictionibus, & misericordia in sæculum permanet.
18 Vita sibi sufficientis operarii condulcabitur, & in ea invenies thesaurum.
19 Filii, & ædificatio civitatis confirmabit nomen, & super hæc mulier immaculata computabitur.
20 Vinum & musica lætificant cor: & super utraque dilectio sapientiæ.
21 Tibiæ & psalterium suavem faciunt melodiam, & super utraque lingua suavis.
22 Gratiam & speciem desiderabit oculus tuus, & super hæc virides sationes.
23 Amicus & sodalis in tempore convenientes, & super utrosque mulier cum viro.
24 Fratres in adjutorium in tempore tribulationis, & super eos misericordia liberabit.
25 Aurum & argentum est consti-

tutio

tutio pedum: & super utrumque
consilium beneplacitum.
26 Facultates & virtutes exaltant
cor, & super hæc timor Domini.
27 Non est in timore Domini mi-
noratio, & non est in eo inquirere
adjutorium.
28 Timor Domini sicut paradisus
benedictionis, & super omnem glo-
riam operuerunt illum.
29 Fili in tempore vitæ tuæ ne in-
digeas: melius est enim mori, quam
indigere.
30 Vir respiciens in mensam alie-
nam, non est vita ejus in cogitatione
victus: alit enim animam suam ci-
bis alienis.
31 Vir autem disciplinatus & eru-
ditus custodiet se.
32 In ore imprudentis condulcabi-
tur inopia, & in ventre ejus ignis
ardebit.

CAPUT XLI.

Memoria mortis cui est amara, & cui non: mortem non metuas, sed præteritorum & futurorum memento, contentus divina dispositione circa te: maledictio manens impios: cura boni nominis: sapientia & thesaurus absconditi inutiles: qualiter sit de peccatis erubescendum: ne faciem avertas a proximo, nec respicias mulierem alterius, neque improperes post datum.

1 O Mors quam amara est me-
moria tua, homini pacem
habenti in substantiis suis:
2 Viro quieto, & cujus viæ directę
sunt in omnibus, & adhuc valenti
accipere cibum!
3 O mors, bonum est judicium
tuum homini indigenti, & qui mi-
noratur viribus,
4 Defecto ætate, & cui de omnibus
cura est, & incredibili, qui perdit
patientiam!
5 Noli metuere judicium mortis.
Memento quæ ante te fuerunt, &
quæ superventura sunt tibi: hoc ju-
dicium a Domino omni carni.
6 Et quid superveniet tibi in bene-
placito Altissimi? sive decem, sive
centum, sive mille anni.
7 Non est enim in inferno accusatio
vitæ.
8 Filii abominationum fiunt filii
peccatorum, & qui conversantur
secus domos impiorum.
9 Filiorum peccatorum periet he-
reditas, & cum semine illorum assi-
duitas opprobrii.
10 De Patre impio queruntur filii,
quoniam propter illum sunt in op-
probrio.
11 Væ vobis viri impii, qui dereli-
quistis legem Domini altissimi.
12 Et si nati fueritis, in maledictio-
ne nascemini: & si morti fueritis, in
maledictione erit pars vestra.
13 † Omnia, quę de terra sunt, in † Supr.
terram convertentur; sic impii a 40. 11.
maledicto in perditionem.
14 Luctus hominum in corpore i-
psorum, nomen autem impiorum
delebitur.
15 Curam habe de bono nomine:
hoc enim magis permanebit tibi,
quam mille thesauri pretiosi & ma-
gni.
16 Bonæ vitæ numerus dierum:
bonum autem nomen permanebit
in ævum.
17 Disciplinam in pace conservate
filii. † sapientia enim abscondita, † Supr.
& thesaurus invisus, quæ utilitas in 20. 32.
utrisque?
18 Melior est homo qui abscondit
stultitiam suam, quam homo qui
abscondit sapientiam suam.
19 Verumtamen reveremini in his,
quæ procedunt de ore meo.
20 Non est enim bonum omnem
reverentiam observare: & non om-
nia omnibus bene placent in fide.
21 Erubescite a patre & a matre de
fornicatione: & a præsidente & a
potente de mendacio:
22 A principe & a judice de delicto:
a synagoga & plebe de iniquitate:
23 A socio & amico de injustitia: &
de loco in quo habitas,
24 De furto, de veritate Dei, & te-
stamento: de discubitu in panibus,
& ab obfuscatione dati & accepti:
25 A salutantibus de silentio: a re-
spectu mulieris fornicariæ: & ab
aversione vultus cognati.
26 Ne avertas faciem a proximo
tuo, & ab auferendo partem & non
restituendo.
27 † Ne respicias mulierem alieni † Mat.
viri, & ne scruteris ancillam ejus, 5. 28.
neque steteris ad lectum ejus.
28 Ab amicis de sermonibus impro-
perii: & cum dederis, ne impro-
peres.

CAPUT XLII.

Secretum non revelandum: a respectu personarum & aliis plerisque vitiis hic enumeratis abstinendum: datum & acceptum scribendum: de solicita custodia filiæ, & super luxuriosam firmanda custodia: commorari mulieri periculosum: melior est autem iniquitas viri quam mulier bene faciens: opera Domini, qui omnia videt etiam occulta cordium, sed perfecta & desiderabilia.

1 NOn duplices sermonem auditus de revelatione sermonis absconditi, & eris vere sine confusione, & invenies gratiam in conspectu omnium hominum: ne pro his omnibus confundaris, † & ne accipias personam ut delinquas.

† *Levi.* 19. 15. *Deut.* 1. 17. & 16. 19. *Prov.* 24. 23. *Jacob.* 2. 1.

2 De lege Altissimi, & testamento, & de judicio justificare impium,
3 De verbo sociorum & viatorum, & de datione hereditatis amicorum,
4 De æqualitate stateræ & ponderum, de acquisitione multorum & paucorum,
5 De corruptione emptionis & negotiatorum, & de multa disciplina filiorum, & servo pessimo latus sanguinare.
6 Super mulierem nequam bonum est signum.
7 Ubi manus multæ sunt, claude; & quodcumque trades, numera, & appende: datum vero, & acceptum omne describe.
8 De disciplina insensati & fatui, & de senioribus, qui judicantur ab adolescentibus: & eris eruditus in omnibus, & probabilis in conspectu omnium vivorum.
9 Filia patris abscondita est vigilia, & solicitudo ejus aufert somnum, ne forte in adolescentia sua adulta efficiatur, & cum viro commorata odibilis fiat:
10 Nequando polluatur in virginitate sua, & in paternis suis gravida inveniatur: ne forte cum viro commorata transgrediatur, aut certe sterilis efficiatur.
11 Super filiam luxuriosam confirma custodiam: ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis, a detractione in civitate, & objectione plebis, & confundat te in multitudine populi.
12 Omni homini noli intendere in specie: & in medio mulierum noli commorari:
13 De vestimentis enim procedit tinea, & a muliere iniquitas viri.
14 Melior est enim iniquitas viri, quam mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium.
15 Memor ero igitur operum Domini, & quæ vidi annuntiabo. In sermonibus Domini opera ejus.
16 Sol illuminans per omnia respexit, & gloria Domini plenum est opus ejus.
17 Nonne Dominus fecit sanctos enarrare omnia mirabilia sua, quæ confirmavit Dominus omnipotens stabiliri in gloria sua?
18 Abyssum, & cor hominum investigavit: & in astutia eorum excogitavit.
19 Cognovit enim Dominus omnem scientiam, & inspexit in signum ævi, annuntians quæ præterierunt, & quæ superventura sunt, revelans vestigia occultorum.
20 Non præterit illum omnis cogitatus, & non abscondit se ab eo ullus sermo.
21 Magnalia sapientiæ suæ decoravit: qui est ante sæculum & usque in sæculum, neque adjectum est,
22 Neque minuitur, & non eget alicujus consilio.
23 Quam desiderabilia omnia opera ejus, & tamquam scintilla, quæ est considerare!
24 Omnia hæc vivunt, & manent in sæculum, & in omni necessitate omnia obaudiunt ei.
25 Omnia duplicia, unum contra unum, & non fecit quidquam deesse.
26 Uniuscujusque confirmabit bona. Et quis satiabitur videns gloriam ejus?

CAPUT XLIII.

Eminentia Creatoris relucet in cælorum ornatu & pulchritudine, nempe in cælo, luna, stellis, iride, nive, grandine, nubibus, tonitru, gelu ab aquilone, pruina, & mari, in quo sunt plurima genera belluarum: denique nemo ad Deum laudandum sufficit.

1 ALtitudinis firmamentum pulchritudo ejus est, species cæli in visione gloriæ.
2 Sol in aspectu annuntians in exitu, vas admirabile opus Excelsi.
3 In meridiano exurit terram, &

in con-

in conspectu ardoris ejus quis poterit
sustinere ? Fornacem custodiens in
operibus ardoris:
4 Tripliciter sol exurens montes,
radios igneos exsufflans, & refulgens
radiis suis obcæcat oculos.
5 Magnus Dominus qui fecit illum,
& in sermonibus ejus festinavit iter.
6 Et luna in omnibus in tempore
suo,ostensio temporis,& signum ævi.
7 A luna signum diei festi,luminare
quod minuitur in consummatione.
8 Mensis secundum nomen ejus est,
crescens mirabiliter in consumma-
tione.
9 Vas castrorum in excelsis, in fir-
mamento cæli resplendens gloriose.
10 Species cæli gloria stellarum,
mundum illuminans in excelsis Do-
minus.
11 In verbis sancti stabunt ad judi-
cium,& non deficient in vigiliis suis.
12 Vide arcum, & benedic eum
† Gen. 9. 13. † qui fecit illum: valde speciosus
est in splendore suo.
13 Gyravit cælum in circuitu glo-
riæ suæ, manus Excelsi aperuerunt
illum.
14 Imperio suo acceleravit nivem,
& accelerat coruscationes emittere
judicii sui.
15 Propterea aperti sunt thesauri,
& evolaverunt nebulæ sicut aves.
16 In magnitudine sua posuit nu-
bes, & confracti sunt lapides gran-
dinis.
17 In conspectu ejus commovebun-
tur montes, & in voluntate ejus a-
spirabit Notus.
18 Vox tonitrui ejus verberabit ter-
ram, tempestas aquilonis, & con-
gregatio spiritus:
19 Et sicut avis deponens ad seden-
dum, aspergit nivem, & sicut lo-
custa demergens descensus ejus.
20 Pulchritudinem candoris ejus
admirabitur oculus, & super im-
brem ejus expavescet cor.
21 Gelu sicut salem effundet super
terram: & dum gelaverit, fiet tam-
quam cacumina tribuli.
22 Frigidus ventus aquilo flavit, &
gelavit crystallus ab aqua, super o-
mnem congregationem aquarum re-
quiescet, & sicut lorica induet se
aquis.
23 Et devorabit montes, & exuret
desertum, & extinguet viride, sicut
igne.
24 Medicina omnium in festinatio-
ne nebulæ: & ros obvians ab ardore
venienti humilem efficiet eum.
25 In sermone ejus siluit ventus, &
cogitatione sua placavit abyssum, &
plantavit in illa Dominus insulas.
26 Qui navigant mare, enarrent pe-
ricula ejus: & audientes auribus no-
stris admirabimus.
27 Illic præclara opera, & mirabi-
lia: varia bestiarum genera, & om-
nium pecorum, & creatura bellua-
rum.
28 Propter ipsum confirmatus est
itineris finis,& in sermone ejus com-
posita sunt omnia.
29 Multa dicemus, & deficiemus
in verbis: consummatio autem ser-
monum, ipse est in omnibus.
30 Gloriantes ad quid valebimus?
ipse enim omnipotens super omnia
opera sua.
31 Terribilis Dominus & magnus
vehementer, & mirabilis potentia
ipsius.
32 Glorificantes Dominum quan-
tumcumque potueritis, supervale-
bit enim adhuc, & admirabilis ma-
gnificentia ejus.
33 Benedicentes Dominum, exal-
tate illum quantum potestis: major
enim est omni laude.
34 Exaltantes eum replemini vir-
tute, ne laboretis: non enim com-
prehendetis.
35 Quis videbit eum, & enarrabit?
& † quis magnificabit eum sicut est † Psal. 105. 2.
ab initio?
36 Multa abscondita sunt majora
his: pauca enim vidimus operum
ejus.
37 Omnia autem Dominus fecit, &
pie agentibus dedit sapientiam.

CAPUT XLIV.

*Laus priorum patrum ac seminis eo-
rum: primum in genere, deinde nomi-
natim laudantur Enoch, Noe, Abra-
ham, cui factæ sunt promissiones; Isaac
& Jacob.*

1 LAudemus viros gloriosos, &
parentes nostros in genera-
tione sua.
2 Multam gloriam fecit Dominus
magnificentia sua a sæculo.
3 Dominantes in potestatibus suis,
homines magni virtute,& prudentia
sua prædici, nuntiantes in prophe-
tis dignitatem prophetarum,

4 Et imperantes in præsenti popu-
lo, & virtute prudentiæ populis
sanctissima verba.
5 In peritia sua requirentes modos
musicos, & narrantes carmina scri-
pturarum.
6 Homines divites in virtute, pul-
chritudinis studium habentes: pa-
cificantes in domibus suis.
7 Omnes isti in generationibus gen-
tis suæ gloriam adepti sunt, & in
diebus suis habentur in laudibus.
8 Qui de illis nati sunt, reliquе-
runt nomen narrandi laudes eo-
rum:
9 Et sunt quorum non est memo-
ria: perierunt quasi qui non fuerint:
& nati sunt, quasi non nati, & filii
ipsorum cum ipsis.
10 Sed illi viri misericordiæ sunt,
quorum pietates non defuerunt:
11 Cum semine eorum permanent
bona,
12 Hereditas sancta nepotes eorum,
& in testamentis stetit semen eo-
rum:
13 Et filii eorum propter illos us-
que in æternum manent: semen eo-
rum & gloria eorum non derelin-
quetur.
14 Corpora ipsorum in pace sepul-
ta sunt, & nomen eorum vivit in
generationem & generationem.
15 Sapientiam ipsorum narrent po-
puli, & laudem eorum nuntiet ec-
clesia.
† Gen. 16 † Henoch placuit Deo, & trans-
. 24. latus est in paradisum, ut det gen-
Iebr. tibus pœnitentiam.
1. 5. 17 † Noe inventus est perfectus,
Gen. justus, & in tempore iracundiæ fa-
. 9. ctus est reconciliatio.
Gen. 18 Ideo dimissum est reliquum ter-
.14.& ræ, cum factum est diluvium.
. 1. 19 † Testamenta sæculi posita sunt
Iebr. apud illum, ne deleri possit diluvio
1. 7. omnis caro.
Gen. 20 † Abraham magnus pater mul-
2. 2. titudinis gentium, & non est in-
15.5. ventus similis illi in gloria: qui con-
Gen.17 servavit legem excelsi, & fuit in te-
. stamento cum illo.
Gen. 21 † In carne ejus stare fecit testa-
7. 10. mentum, & † in tentatione in-
Gal. 3. ventus est fidelis.
. 22 Ideo jurejurando dedit illi glo-
Gen. riam in gente sua, crescere illum
2. 1. quasi terræ cumulum,
23 Et ut stellas exaltare semen ejus,
& hereditare illos a mari usque ad
mare, & a flumine usque ad termi-
nos terræ.
24 Et in Isaac eodem modo fecit
propter Abraham patrem ejus.
25 Benedictionem omnium gen-
tium dedit illi Dominus, & testa-
mentum confirmavit super caput
Jacob.
26 Agnovit eum in benedictionibus
suis, & dedit illi hereditatem, &
divisit illi partem in tribubus duo-
decim.
27 Et conservavit illi homines mi-
sericordiæ, invenientes gratiam in
oculis omnis carnis.

CAPUT XLV.

De laudibus Moysi, Aaron, & Phinees: de congregatione Core interempta.

1 Dilectus Deo & hominibus Exod.
Moyses: cujus memoria in 11. 3.
benedictione est.
2 Similem illum fecit in gloria san-
ctorum, & magnificavit eum in ti-
more inimicorum, & in verbis suis
monstra placavit.
3 † Glorificavit illum in conspectu †Exod
regum, & jussit illi coram populo 6. 7. 8.
suo, & ostendit illi gloriam suam.
4 † In fide & lenitate ipsius san- † Num
ctum fecit illum, & elegit eum ex 12. 3. 7.
omni carne. Hebr. 3.
5 Audivit enim eum, & vocem i- 2. 5.
psius, & induxit illum in nubem.
6 Et dedit illi coram præcepta, &
legem vitæ & disciplinæ, docere Ja-
cob testamentum suum, & judicia
sua Israel.
7 Excelsum fecit Aaron fratrem
ejus, & similem sibi de tribu Levi:
8 Statuit ei testamentum æternum,
& dedit illi sacerdotium gentis: &
beatificavit illum in gloria.
9 Et circumcinxit eum zona glorię,
& induit eum stolam gloriæ, & co-
ronavit eum in vasis virtutis.
10 Circumpedes, & femoralia, &
humerale posuit ei, & cinxit illum
tintinnabulis aureis plurimis in gy-
ro,
11 † Dare sonitum in incessu suo, † Exod
auditum facere sonitum in templo, 28. 35.
in memoriam filiis gentis suæ.
12 Stolam sanctam auro, & hya-
cintho, & purpura, opus textile,
viri sapientis, judicio & veritate
præditi:
13 Torto cocco opus artificis, gem-

mis pretiosis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarii sculptis, in memoriam secundum numerum tribuum Israel.

14 Corona aurea super mitram ejus expressa signo sanctitatis, & gloria honoris: opus virtutis, & desideria oculorum ornata.

15 Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia usque ad originem.

16 Non est indutus illa alienigena aliquis, sed tantum filii ipsius soli, & nepotes ejus per omne tempus.

17 Sacrificia ipsius consumpta sunt igne quotidie.

18 † Complevit Moyses manus ejus, & unxit illum oleo sancto. († *Levi.* 8. 12.)

19 Factum est illi in testamentum æternum, & semini ejus sicut dies cæli, fungi sacerdotio, & habere laudem, & glorificare populum suum in nomine ejus.

20 Ipsum elegit ab omni vivente, offerre sacrificium Deo, incensum, & bonum odorem, in memoriam placare pro populo suo:

21 Et dedit illi in præceptis suis potestatem, in testamentis judiciorum, docere Jacob testimonia, & in lege sua lucem dare Israel.

22 † Quia contra illum steterunt alieni, & propter invidiam circumdederunt illum homines in deserto, qui erant cum Dathan & Abiron, & congregatio Core in iracundia. († *Num* 16. 1. 3.)

23 Vidit Dominus Deus, & non placuit illi, & consumpti sunt in impetu iracundiæ.

24 Fecit illis monstra, & consumpsit illos in flamma ignis.

25 Et addidit Aaron gloriam, & dedit illi hereditatem, & primitias frugum terræ divisit illi.

26 Panem ipsis in primis paravit in satietatem: nam & sacrificia Domini edent, quæ dedit illi & semini ejus.

27 Ceterum in terra gentes non hereditabit, & pars non est illi in gente: ipse est enim pars ejus, & hereditas.

28 † Phinees filius Eleazari tertius in gloria est, imitando eum in timore Domini: († *Num* 25. 7. 1 *Machab.* 2. 26. 54.)

29 Et stare in reverentia gentis: in bonitate & alacritate animę suę placuit Deo pro Israel.

30 Ideo statuit illi testamentum pacis, principem sanctorum & gentis suæ, ut sit illi & semini ejus sacerdotii dignitas in æternum.

31 Et testamentum David regi filio Jessæ de tribu Juda, hereditas ipsi & semini ejus, ut daret sapientiam in cor nostrum judicare gentem suam in justitia, ne abolerentur bona ipsorum, & gloriam ipsorum in gentem eorum æternam fecit.

CAPUT XLVI.

Laudes Josue, Caleb, & Samuelis.

1 Fortis in bello Jesus Nave, successor Moysi in Prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum,

2 Maximus in salutem electorum Dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hereditatem Israel.

3 Quam gloriam adeptus est in tollendo manus suas, & jactando contra civitates rhomphæas?

4 Quis ante illum sic restitit? Nam hostes ipse Dominus perduxit.

5 † An non in iracundia ejus impeditus est sol, & una dies facta est quasi duo? († *Jos.* 10. 14.)

6 Invocavit Altissimum potentem in oppugnando inimicos undique, & audivit illum magnus & sanctus Deus in saxis grandinis virtutis valde fortis.

7 Impetum fecit contra gentem hostilem, & in descensu perdidit contrarios,

8 Ut cognoscant gentes potentiam ejus, quia contra Deum pugnare non est facile. Et secutus est a tergo potentis:

9 † Et in diebus Moysi misericordiam fecit ipse, & Caleb filius Jephone, stare contra hostem, & prohibere gentem a peccatis, & perfringere murmur malitiæ. († *Num* 14. 6.)

10 Et ipsi duo constituti, a periculo liberati sunt a numero sexcentorum millium peditum, inducere illos in hereditatem, in terram quæ manat lac & mel.

11 Et dedit Dominus ipsi Caleb fortitudinem, & usque in senectutem permansit illi virtus, ut ascenderet in excelsum terræ locum, & semen ipsius obtinuit hereditatem:

12 Ut viderent omnes filii Israel, quia bonum est obsequi sancto Deo.

13 Et judices singuli suo nomine,

quorum non est corruptum cor : qui
non aversi sunt a Domino ,
14 Ut sit memoria illorum in bene-
dictione, & ossa eorum pullulent de
loco suo ,
15 Et nomen eorum permaneat in
æternum, permanens ad filios illo-
rum, sanctorum virorum gloria.
16 Dilectus a Domino Deo suo Sa-
muel propheta Domini , renovavit
imperium, & unxit principes in gen-
te sua.
17 In lege Domini congregationem
judicavit, & vidit Deus Jacob, & in
fide sua probatus est propheta.
18 Et cognitus est in verbis suis fi-
delis, quia vidit Deum lucis :
19 Et invocavit Dominum omnipo-
tentem, in oppugnando hostes cir-
cumstantes undique , in oblatione
agni inviolati.
20 Et intonuit de cælo Dominus ,
& in sonitu magno auditam fecit
vocem suam ,
21 Et contrivit principes Tyrio-
rum, & omnes duces Philisthiim :
22 Et ante tempus finis vitæ suæ &
sæculi, testimonium præbuit in con-
spectu Domini, & Christi ; pecunias
& usque ad calceamenta ab omni
carne non accepit, & non accusavit
illum homo.
23 Et post hoc dormivit, & notum
fecit regi, & ostendit illi finem vitæ
suæ, & exaltavit vocem suam de ter-
ra in prophetia delere impietatem
gentis.

CAPUT XLVII.

Laudes Nathan, Davidis, & Salomonis.

2 Reg. 1 POst hæc surrexit Nathan pro-
12. 1. pheta in diebus David.
2 Et quasi adeps separatus a carne,
sic David a filiis Israel.
†1 Reg. 3 † Cum leonibus lusit quasi cum
17. 34. agnis : & in ursis similiter fecit sic-
ut in agnis ovium, in juventute sua.
†1 Reg. 4 † Numquid non occidit gigantem,
17. 49. & abstulit opprobrium de gente?
5 In tollendo manum, saxo fundæ
dejecit exultationem Golliæ :
6 Nam invocavit Dominum omni-
potentem, & dedit in dextera ejus
tollere hominem fortem in bello, &
exaltare cornu gentis suæ.
†1 Reg. 7 † Sic in decem millibus glorifica-
18. 7. vit eum, & laudavit eum in benedi-
ctionibus Domini, in offerendo illi
coronam gloriæ :
8 Contrivit enim inimicos undi-
que, & extirpavit Philisthiim con-
trarios usque in hodiernum diem :
contrivit cornu ipsorum usque in
æternum.
9 In omni opere dedit confessionem
Sancto, & Excelso in verbo gloriæ.
10 De omni corde suo laudavit Do-
minum, & dilexit Deum , qui fecit
illum : & dedit illi contra inimicos
potentiam :
11 Et stare fecit cantores contra al-
tare, & in sono eorum dulces fecit
modos.
12 Et dedit in celebrationibus de-
cus, & ornavit tempora usque ad
consummationem vitæ , ut lauda-
rent nomen sanctum Domini , &
amplificarent mane Dei sanctita-
tem.
13 † Dominus purgavit peccata ip- †2 Reg.
sius, & exaltavit in æternum cornu 12. 13.
ejus: & dedit illi testamentum re-
gni, & sedem gloriæ in Israel.
14 Post ipsum surrexit filius sensa-
tus, & propter illum dejecit om-
nem potentiam inimicorum.
15 † Salomon imperavit in diebus †3 Reg.
pacis, cui subjecit Deus omnes ho- 3. 1.
stes, ut conderet domum in nomi-
ne suo , & pararet sanctitatem in
sempiternum : quemadmodum eru-
ditus es in juventute tua :
16 † Et impletus es, quasi flumen, †3 Reg.
sapientia, & terram retexit anima 4. 31.
tua.
17 Et replesti in comparationibus
ænigmata : ad insulas longe divul-
gatum est nomen tuum , & dilectus
es in pace tua.
18 In cantilenis, & proverbiis, &
comparationibus, & interpretatio-
nibus, miratæ sunt terræ,
19 Et in nomine Domini Dei , cui
est cognomen, Deus Israel,
20 † Collegisti quasi aurichalcum †3 Reg.
aurum : & ut plumbum complesti 10. 27.
argentum,
21 Et inclinasti femora tua mulieri-
bus : potestatem habuisti in corpore
tuo,
22 Dedisti maculam in gloria tua,
& profanasti semen tuum inducere
iracundiam ad liberos tuos, & inci-
tari stultitiam tuam,
23 Ut faceres imperium biparti- †3 Reg.
tum, † & ex Ephraim imperare im- 12. 16.
perium durum.

24 Deus autem non derelinquet mi-
sericordiam suam, & non corrum-
pet, nec delebit opera sua, neque per-
det a stirpe nepotes electi sui: & se-
men ejus, qui diligit Dominum,
non corrumpet.
25 Dedit autem reliquum Jacob, &
David de ipsa stirpe.
26 Et finem babuit Salomon cum
patribus suis.
27 Et dereliquit post se de semine
suo, gentis stultitiam,
28 Et imminutum a prudentia,
Roboam, qui avertit gentem consi-
lio suo:
29 † Et Jeroboam filium Nabat, qui
† 3 *Reg.* 12. 28. peccare fecit Israel, & dedit viam
peccandi Ephraim, & plurima re-
dundaverunt peccata ipsorum.
30 Valde averterunt illos a terra
sua.
31 Et quæsivit omnes nequitias, us-
que dum perveniret ad illos defen-
sio, & ab omnibus peccatis liberavit
eos.

CAPUT XLVIII.

Laudes Eliæ, Elisei, Ezechiæ, & Isaiæ, quorum oratione Deus liberavit Israel ab exercitu Sennacherib.

3 *Reg.* 17. 1. 1 Et surrexit Elias propheta,
quasi ignis, & verbum ipsius
quasi facula ardebat.
2 Qui induxit in illos famem, &
irritantes illum invidia sua pauci fa-
cti sunt: non enim poterant sustine-
re præcepta Domini.
† 3. *Reg* 17. 1. 3 † Verbo Domini continuit cæ-
lum, & dejecit de cælo ignem ter.
4 *Reg.* 1. 10. 12. 4 Sic amplificatus est Elias in mira-
bilibus suis. Et quis potest similiter
sic gloriari tibi?
† 3 *Reg.* 17. 22. 5 † Qui sustulisti mortuum ab in-
feris de sorte mortis in verbo Domi-
ni Dei.
6 Qui dejecisti reges ad perniciem,
& confregisti facile potentiam ipso-
rum, & gloriosos de lecto suo.
7 Qui audis in Sina judicium, & in
Horeb judicia defensionis.
8 Qui ungis reges ad pœnitentiam,
& prophetas facis successores post te.
† 4 *Reg.* 2. 11. 9 † Qui receptus es in turbine ignis,
in curru equorum igneorum.
10 Qui scriptus es in judicio tem-
porum lenire iracundiam Domini
† *Mal.* 4. 6. † : conciliare cor patris ad filium, &
restituere tribus Jacob.

11 Beati sunt, qui te viderunt, &
in amicitia tua decorati sunt.
12 Nam nos vita vivimus tantum
post mortem autem non erit tale,
nomen nostrum,
13 † Elias quidem in turbine tectus † 4 *Reg.* 2. 11.
est, & in Eliseo completus est spiri-
tus ejus: in diebus suis non perti-
muit principem, & potentia nemo
vicit illum.
14 Nec superavit illum verbum ali-
quod, † & mortuum prophetavit † 4 *Reg.* 13. 21.
corpus ejus.
15 In vita sua fecit monstra, & in
morte mirabilia operatus est.
16 In omnibus istis non pœnituit
populus, & non recesserunt a pec-
catis suis, usque dum ejecti sunt de
terra sua, & dispersi sunt in omnem
terram:
17 Et relicta est gens perpauca, &
princeps in domo David.
18 Quidam ipsorum fecerunt quod
placeret Deo: alii autem multa com-
miserunt peccata.
19 Ezechias munivit civitatem su-
am, & induxit in medium ipsius a-
quam, & fodit ferro rupem, & ædi-
ficavit ad aquam puteum.
20 † In diebus ipsius ascendit Senna- † 4 *Reg.* 18. 13.
cherib, & misit Rabsacen, & sustu-
lit manum suam contra illos, & ex-
tulit manum suam in Sion, & super-
bus factus est potentia sua.
21 Tunc mota sunt corda, & ma-
nus ipsorum: & doluerunt quasi
parturientes mulieres.
22 Et invocaverunt Dominum mi-
sericordem, & expandentes manus
suas, extulerunt ad cælum: & san-
ctus Dominus Deus audivit cito vo-
cem ipsorum.
23 Non est commemoratus pecca-
torum illorum, neque dedit illos
inimicis suis, sed purgavit eos in
manu Isaiæ sancti prophetæ.
24 † Dejecit castra Assyriorum, & † 4 *Reg.* 19. 35. *Tob.* 1. 21. *Isa.* 37. 36. 1 *Machab.* 7. 41. 2 *Machab.* 8. 19.
contrivit illos angelus Domini.
25 Nam fecit Ezechias quod placuit
Deo, & fortiter ivit in via David pa-
tris sui; quam mandavit illi Isaias
propheta magnus, & fidelis in con-
spectu Dei.
26 † In diebus ipsius retro rediit † 4 *Reg.* 20. 11. *Isai.* 38. 8.
Sol, & addidit regi vitam.
27 Spiritu magno vidit ultima. &
consolatus est lugentes in Sion. Us-
que in sempiternum
28 Ostendit futura, & abscondita
antequam evenirent.

CAPUT

CAPUT XLIX.

De Josia, & quod omnes reges Juda, præter David, Ezechiam, & Josiam, fuerunt peccatores: de Jeremia, Ezechiele, & Zorobabel, Jesu filio Josedec, Nehemia, Enoch, Joseph, Seth, & Sem.

† Reg. 22. 1. 1 MEmoria Josiæ in compositionem odoris facta opus pigmentarii.
2 In omni ore quasi mel indulcabitur ejus memoria, & ut musica in convivio vini.
3 Ipse est directus divinitus in pœnitentiam gentis, & tulit abominationes impietatis.
4 Et gubernavit ad Dominum cor ipsius, & in diebus peccatorum corroboravit pietatem.
5 Præter David, & Ezechiam, & Josiam, omnes peccatum commiserunt:
6 Nam reliquerunt legem Altissimi reges Juda, & contempserunt timorem Dei.
7 Dederunt enim regnum suum aliis, & gloriam suam alienigenæ genti.
† 4 Reg. 25. 9. 8 † Incenderunt electam sanctitatis civitatem, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Jeremiæ.
9 Nam male tractaverunt illum, qui a ventre matris consecratus est propheta, evertere, & eruere, & perdere, & iterum ędificare, & renovare.
† Ezech. 1. 4. 10 † Ezechiel qui vidit conspectum gloriæ, quam ostendit illi in curru Cherubim.
11 Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis qui ostenderunt rectas vias.
12 Et duodecim prophetarum ossa pullulent de loco suo: nam corroboraverunt Jacob, & redemerunt se in fide virtutis.
† 1 Esd. 3. 2. Agg. 1. 1. 14. & 2. 3. 5. 22. 24. 13 † Quomodo amplificemus Zorobabel? nam & ipse quasi signum in dextera manu;
† Zach. 3. 1. 14 † Sic & Jesum filium Josedec? qui in diebus suis ædificaverunt domum, & exaltaverunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam.
15 Et Nehemias in memoriam multi temporis, qui erexit nobis muros eversos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras.
16 Nemo natus est in terra qualis Henoch: nam & ipse receptus est a terra.
17 † Neque ut Joseph; qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi: † Gen. 41. 40. & 42. 3. & 45. 5. & 50. 20.
18 Et ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetaverunt.
19 † Seth & † Sem apud homines gloriam adepti sunt; & super omnem animam in origine Adam. † Gen. 4. 25. † Gen. 5. 31.

CAPUT L.

Simonis pontificis filii Oniæ præconia narrantur celeberrima: duæ gentes odio habitæ, & tertia stulta: de Jesu filio Sirach hujus libri auctore.

1 SImon Oniæ † filius, sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsit domum, & in diebus suis corroboravit templum. † 1 Machab. 12. 7. 2 Machab. 3. & 4.
2 Templi etiam altitudo ab ipso fundata est, duplex ædificatio & excelsi parietes templi.
3 In diebus ipsius emanaverunt putei aquarum, & quasi mare adimpleti sunt supra modum.
4 Qui curavit gentem suam, & liberavit eam a perditione.
5 Qui prævaluit amplificare civitatem, qui adeptus est gloriam in conversatione gentis: & ingressum domus & atrii amplificavit.
6 Quasi stella matutina in medio nebulæ, & quasi luna plena in diebus suis lucet.
7 Et quasi sol refulgens, sic ille effulsit in templo Dei.
8 Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ, & quasi flos rosarum in diebus vernis, & quasi lilia quæ sunt in transitu aquæ, & quasi thus redolens in diebus æstatis.
9 Quasi ignis effulgens, & thus ardens in igne.
10 Quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso.
11 Quasi oliva pullulans, & cypressus in altitudinem se extollens, in accipiendo ipsum stolam gloriæ, & vestiri eum in consummationem virtutis.
12 In ascensu altaris sancti, gloriam dedit sanctitatis amictum.
13 In accipiendo autem partes de manu sacerdotum, & ipse stans juxta aram. Et circa illum corona fratrum: quasi plantatio cedri in monte Libano.

14 Sic circa illum ſteterunt quaſi
rami palmæ, & omnes filii Aaron
in gloria ſua.
15 Oblatio autem Domini in mani-
bus ipſorum, coram omni ſynagoga
Iſrael: & conſummatione fungens
in ara, amplificare oblationem ex-
celſi regis
16 Porrexit manum ſuam in liba-
tione, & libavit de ſanguine uvæ.
17 Effudit in fundamento altaris
odorem divinum excelſo principi.
18 Tunc exclamaverunt filii Aaron,
in tubis productilibus ſonuerunt, &
auditam fecerunt vocem magnam in
memoriam coram Deo.
19 Tunc omnis populus ſimul pro-
peraverunt, & ceciderunt in faciem
ſuper terram, adorare Dominum
Deum ſuum, & dare preces omni-
potenti Deo excelſo.
20 Et amplificaverunt pſallentes
in vocibus ſuis, & in magna domo
auctus eſt ſonus ſuavitatis plenus.
21 Et rogavit populus Dominum
excelſum in prece, uſquedum per-
fectus eſt honor Domini, & munus
ſuum perfecerunt.
22 Tunc deſcendens, manus ſuas
extulit in omnem congregationem
filiorum Iſrael dare gloriam Deo a
labiis ſuis, & in nomine ipſius glo-
riari:
23 Et iteravit orationem ſuam, vo-
lens oſtendere virtutem Dei.
24 Et nunc orate Deum omnium,
qui magna fecit in omni terra, qui
auxit dies noſtros a ventre matris
noſtræ, & fecit nobiſcum ſecundum
ſuam miſericordiam:
25 Det nobis jucunditatem cordis,
& fieri pacem in diebus noſtris in Iſ-
rael per dies ſempiternos;
26 Credere Iſrael nobiſcum eſſe
Dei miſericordiam, ut liberet nos in
diebus ſuis.
27 Duas gentes odit anima mea:
tertia autem non eſt gens, quam
oderim:
28 Qui ſedent in monte Seir, &
Philiſthiim, & ſtultus populus qui
habitat in Sichimis.
29 Doctrinam ſapientiæ, & diſci-
plinæ ſcripſit in codice illo Jeſus fi-
lius Sirach Jeroſolymita, qui reno-
vavit ſapientiam de corde ſuo.
30 Beatus, qui in iſtis verſatur bo-
nis: qui ponit illa in corde ſuo,
ſapiens erit ſemper.
31 Si enim hæc fecerit, ad omnia va-
lebit: quia lux Dei, veſtigium ejus
eſt.

CAPUT LI.

Dei laus, exaltatio, & gratiarum actio.

1 ORatio Jeſu filii Sirach: Con-
fitebor tibi Domine rex, &
collaudabo te Deum ſalvatorem
meum.
2 Confitebor nomini tuo: quoniam
adjutor & protector factus es mihi,
3 Et liberaſti corpus meum a per-
ditione, a laqueo linguæ iniquæ,
& a labiis operantium mendacium,
& in conſpectu aſtantium factus es
mihi adjutor.
4 Et liberaſti me ſecundum multi-
tudinem miſericordiæ nominis tui a
rugientibus, præparatis ad eſcam,
5 De manibus quærentium animam
meam, & de portis tribulationum
quæ circumdederunt me:
6 A preſſura flammæ quæ circum-
dedit me, & in medio ignis non
ſum æſtuatus:
7 De altitudine ventris inferi, & a
lingua coinquinata, & a verbo men-
dacii, a rege iniquo, & a lingua in-
juſta:
8 Laudabit uſque ad mortem ani-
ma mea Dominum,
9 Et vita mea appropinquans erat
in inferno deorſum.
10 Circumdederunt me undique,
& non erat qui adjuvaret. Reſpi-
ciens eram ad adjutorium homi-
num, & non erat.
11 Memoratus ſum miſericordiæ
tuæ Domine, & operationis tuæ,
quæ a ſæculo ſunt:
12 Quoniam eruis ſuſtinentes te Do-
mine, & liberas eos de manibus
gentium.
13 Exaltaſti ſuper terram habita-
tionem meam, & pro morte deflu-
ente deprecatus ſum.
14 Invocavi Dominum patrem Do-
mini mei, ut non derelinquat me in
die tribulationis meæ, & in tempore
ſuperborum ſine adjutorio.
15 Laudabo nomen tuum aſſidue,
& collaudabo illud in confeſſione,
& exaudita eſt oratio mea.
16 Et liberaſti me de perditione, &
eripuiſti me de tempore iniquo.
17 Propterea confitebor, & laudem
dicam tibi, & benedicam nomini
Domini.

18 Cum adhuc junior essem prius-
quam oberrarem, quæsivi sapien-
tiam palam in oratione mea.
19 Ante templum postulabam pro
illa, & usque in novissimis inqui-
ram eam. Et effloruit tamquam præ-
cox uva,
20 Lætatum est cor meum in ea.
Ambulavit pes meus iter rectum, a
juventute mea investigabam eam.
21 Inclinavi modice aurem meam,
& excepi illam.
22 Multam inveni in meipso sa-
pientiam, & multum profeci in
ea.
23 Danti mihi sapientiam, dabo
gloriam:
24 Consiliatus sum enim ut face-
rem illam: zelatus sum bonum, &
non confundar.
25 Colluctata est anima mea in il-
la, & in faciendo eam confirmatus
sum.
26 Manus meas extendi in altum,
& insipientiam ejus luxi.
27 Animam meam direxi ad illam,
& in agnitione inveni eam.
28 Possedi cum ipsa cor ab initio:
propter hoc non derelinquar.
29 Venter meus conturbatus est
quærendo illam: propterea bonam
possidebo possessionem.
30 Dedit mihi Dominus linguam
mercedem meam: & in ipsa lauda-
bo eum.
31 Appropiate ad me indocti, &
congregate vos in domum discipli-
næ.
32 Quid adhuc retardatis? & quid
dicitis in his? animæ vestræ sitiunt
vehementer.
33 Aperui os meum, & locutus
sum: Comparate vobis sine argen-
to,
34 Et collum vestrum subjicite ju-
go, & suscipiat anima vestra disci-
plinam: in proximo est enim inve-
nire eam.
35 Videte oculis vestris, quia mo-
dicum laboravi, & inveni mihi
multam requiem.
36 Assumite disciplinam in multo
numero argenti, & copiosum au-
rum possidete in ea.
37 Lætetur anima vestra in miseri-
cordia ejus, & non confundemini
in laude ipsius.
38 Operamini opus vestrum ante
tempus, & dabit vobis mercedem
vestram in tempore suo.

PROPHETIA ISAIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Tempus quo prophetavit Isaias super Judam & Jerusalem, quæ ob suam ingratitudinem aliaque scelera, omni pœnarum genere a Deo percussa, non est ad eum reversa: quamobrem dicit miserrimam imminere ipsi desolationem: victimæ & solemnitates ipsius rejiciuntur: & quid facere debeat ut in gratiam a Deo recipiatur: rursum ob defectionem a pristina virtute in varia peccata, gravem vindictam, & futuram tandem ipsius liberationem, & in feliciorem statum restitutionem vaticinatur.

1 VIsio Isaiæ filii Amos, quam vidit super Judam & Jerusalem, in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, & Ezechiæ, regum Juda.
2 Audite cæli, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutrivi, & exaltavi: ipsi autem spreverunt me.
3 Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit.
4 Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis: dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum.
5 Super quo percutiam vos ultra, addentes prævaricationem? omne caput languidum, & omne cor mœrens.
6 A planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas: vulnus, & livor, & plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo.
7 † Terra vestra deserta, civitates vestræ succensæ igni: regionem vestram coram vobis alieni devorant, & desolabitur sicut in vastitate hostili. † *Infra* 5. 6.
8 Et derelinquetur filia Sion ut umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, & sicut civitas, quæ vastatur.
9 † Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, † quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus. † *Rom.* 9. 29. † *Gen* 19. 24
10 Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei nostri populus Gomorrhæ.
11 † Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? † *Jer.* 6. 20. *Amos* 5. 22.

plenus

plenus sum. holocausta arietum, &
adipem pinguium, & sanguinem vi-
tulorum, & agnorum, & hircorum,
nolui.
12 Cum veniretis ante conspectum
meum, quis quæsivit hæc de mani-
bus vestris, ut ambularetis in atriis
meis?
13 Ne offeratis ultra sacrificium
frustra: incensum abominatio est
mihi. Neomeniam, & sabbatum, &
festivitates alias non feram, iniqui
sunt cœtus vestri:
14 Calendas vestras, & solemnita-
tes vestras, odivit anima mea: facta
sunt mihi molesta, laboravi susti-
nens.
15 Et cum extenderitis manus ve-
stras, avertam oculos meos a vobis:
& cum multiplicaveritis orationem,
non exaudiam: † manus enim vestræ
sanguine plenæ sunt.
† Infra 59. 3. 16 † Lavamini, mundi estote, au-
ferte malum cogitationum vestra-
† 1 Pet. 3. 11. rum ab oculis meis: quiescite agere
perverse,
17 Discite benefacere: quærite ju-
dicium, subvenite oppresso, judica-
te pupillo, defendite viduam.
18 Et venite, & arguite me, dicit
Dominus: si fuerint peccata vestra
ut coccinum, quasi nix dealbabun-
tur: & si fuerint rubra quasi vermi-
culus, velut lana alba erunt.
19 Si volueritis, & audieritis me,
bona terræ comedetis.
20 Quod si nolueritis, & me ad ira-
cundiam provocaveritis: gladius de-
vorabit vos, quia os Domini locu-
tum est.
21 Quomodo facta est meretrix civi-
tas fidelis, plena judicii? justitia ha-
bitavit in ea, nunc autem homicidæ.
22 Argentum tuum versum est in
scoriam: vinum tuum mistum est
aqua.
23 Principes tui infideles, socii fu-
rum: omnes diligunt munera, se-
† Jere. 5. 28. quuntur retributiones. † Pupillo
non judicant: & causa viduæ non in-
greditur ad illos.
24 Propter hoc ait Dominus Deus
exercituum fortis Israel: Heu, con-
solabor super hostibus meis, & vin-
dicabor de inimicis meis.
25 Et convertam manum meam ad
te, & excoquam ad purum scoriam
tuam, & auferam omne stannum
tuum.
26 Et restituam judices tuos ut fue-
runt prius, & consiliarios tuos sicut
antiquitus: post hæc vocaberis civi-
tas justi, urbs fidelis.
27 Sion in judicio redimetur, & re-
ducent eam in justitia:
28 Et conteret scelestos, & pecca-
tores simul: & qui dereliquerunt
Dominum, consumentur.
29 Confundentur enim ab idolis,
quibus sacrificaverunt: & erubesce-
tis super hortis, quos elegeratis,
30 Cum fueritis velut quercus de-
fluentibus foliis, & velut hortus abs-
que aqua.
31 Et erit fortitudo vestra, ut favil-
la stuppæ, & opus vestrum quasi
scintilla: & succendetur utrumque
simul, & non erit qui extinguat.

CAPUT II.

Ad montem domus Domini fluent omnes gentes, & de Sion exibit lex, nec ultra bello molestabitur: domus vero Jacob ob idololatriam, avaritiam & reliqua scelera abjicietur: superbi humiliabuntur, & solus Dominus exaltabitur.

1 VErbum, quod vidit Isaias,
filius Amos, super Juda
& Jerusalem.
2 † Et erit in novissimis diebus præ-
paratus mons domus Domini in ver- † Mich. 4. 1.
tice montium, & elevabitur super
colles, & fluent ad eum omnes gen-
tes.
3 Et ibunt populi multi, & dicent:
Venite & ascendamus ad montem
Domini, & ad domum Dei Jacob, &
docebit nos vias suas, & ambulabi-
mus in semitis ejus: quia de Sion exi-
bit lex, & verbum Domini de Jeru-
salem.
4 Et judicabit gentes, & arguet po-
pulos multos: & conflabunt gladios
suos in vomeres, & lanceas suas in
falces: non levabit gens contra gen-
tem gladium, nec exercebuntur ul-
tra ad prælium.
5 Domus Jacob venite, & ambule-
mus in lumine Domini.
6 Projecisti enim populum tuum,
domum Jacob: quia repleti sunt ut
olim, & augures habuerunt ut Phili-
sthiim, & pueris alienis adhæserunt.
7 Repleta est terra argento & au-
ro: & non est finis thesaurorum ejus:
8 Et repleta est terra ejus equis: &
innumerabiles quadrigæ ejus. Et re-
pleta est terra ejus idolis: opus ma-

nuum ſuarum adoraverunt , quod
fecerunt digiti eorum .
9 Et incurvavit ſe homo , & humi-
liatus eſt vir:ne ergo dimittas eis.
10 Ingredere in petram, & abſcon-
dere in foſſa humo a facie timoris
Domini , & a gloria majeſtatis ejus .
11 Oculi ſublimes hominis humi-
liati ſunt , & incurvabitur altitudo
virorum : exaltabitur autem Domi-
nus ſolus in die illa .
12 Quia dies Domini exercituum
ſuper omnem ſuperbum , & excel-
ſum , & ſuper omnem arrogantem:
& humiliabitur .
13 Et ſuper omnes cedros Libani
ſublimes, & erectas, & ſuper om-
nes quercus Baſan .
14 Et ſuper omnes montes excelſos,
& ſuper omnes colles elevatos .
15 Et ſuper omnem turrim excelſam,
& ſuper omnem murum munitum .
16 Et ſuper omnes naves Tharſis,&
ſuper omne quod viſu pulcrum eſt .
17 Et incurvabitur ſublimitas ho-
minum,& humiliabitur altitudo vi-
rorum , & elevabitur Dominus ſo-
lus in die illa:
18 Et idola penitus conterentur:
† *Oſee 10. 8. Lucæ 23.30. Apoc. 6. 16.*
19 † Et introibunt in ſpeluncas pe-
trarum, & in voragines terræ , a fa-
cie formidinis Domini, & a gloria
majeſtatis ejus,cum ſurrexerit percu-
tere terram .
20 In die illa projiciet homo idola
argenti ſui, & ſimulacra auri ſui ,
quæ fecerat ſibi ut adoraret , talpas
& veſpertiliones.
21 Et ingredietur ſciſſuras petra-
rum, & in cavernas ſaxorum , a facie
formidinis Domini , & a gloria ma-
jeſtatis ejus , cum ſurrexerit percute-
re terram .
22 Quieſcite ergo ab homine , cujus
ſpiritus in naribus ejus eſt , quia ex-
celſus reputatus eſt ipſe .

CAPUT III.

*Futura Judæorum ob ſua peccata gra-
vis afflictio ac deſertio , & puerorum at-
que effeminatorum dominium : peccata
ſuperiorum arguit : item ſuperbiam &
curioſam laſciviam filiarum Sion in igno-
miniam vertendam prædicit .*

1 ECce enim dominator Domi-
nus exercituum auferet a
Jeruſalem, & a Juda validum & for-
tem , omne robur panis , & omne
robur aquæ ;
2 Fortem , & virum bellatorem ,
judicem , & prophetam , & ario-
lum , & ſenem ;
3 Principem ſuper quinquaginta,&
honorabilem vultu,& conſiliarium,
& ſapientem de architectis, & pru-
dentem eloquii myſtici .
4 Et dabo pueros principes eorum ,
& effeminati dominabuntur eis.
5 Et irruet populus,vir ad virum ,
& unuſquiſque ad proximum ſuum:
tumultuabitur puer contra ſenem ,
& ignobilis contra nobilem .
6 Apprehendet enim vir fratrem
ſuum domeſticum patris ſui : Veſti-
mentum tibi eſt , princeps eſto no-
ſter , ruina autem hæc ſub manu tua.
7 Reſpondebit in die illa, dicens:
Non ſum medicus , & in domo mea
non eſt panis, neque veſtimentum:
nolite conſtituere me principem po-
puli .
8 Ruit enim Jeruſalem , & Judas
concidit: quia lingua eorum & ad-
inventiones eorum contra Domi-
num , ut provocarent oculos maje-
ſtatis ejus .
9 Agnitio vultus eorum reſpondit
eis : & peccatum ſuum quaſi Sodo-
ma prædicaverunt , nec abſconde-
runt : væ animæ eorum , quoniam
reddita ſunt eis mala .
10 Dicite juſto quoniam bene, quo-
niam fructum adinventionum ſua-
rum comedet .
11 Væ impio in malum: retributio
enim manuum ejus fiet ei .
12 Populum meum exactores ſui
ſpoliaverunt , & mulieres domina-
tæ ſunt eis . Popule meus , qui te
beatum dicunt , ipſi te decipiunt, &
viam greſſuum tuorum diſſipant .
13 Stat ad judicandum Dominus,&
ſtat ad judicandos populos .
14 Dominus ad judicium veniet cum
ſenibus populi ſui , & principibus
ejus : vos enim depaſti eſtis vineam ,
& rapina pauperis in domo veſtra .
15 Quare atteritis populum meum,
& facies pauperum commolitis,dicit
Dominus Deus exercituum ?
16 Et dixit Dominus : Pro eo quod
elevatæ ſunt filiæ Sion:& ambulave-
runt extento collo , & nutibus ocu-
lorum ibant , & plaudebant , ambu-
labant pedibus ſuis , & compoſito
gradu incedebant :
17 Decalvabit Dominus verticem
filiarum Sion , & Dominus crinem
earum nudabit .

18 In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas,
19 Et torques, & monilia & armillas, & mitras,
20 Et discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inaures,
21 Et annulos, & gemmas in fronte pendentes,
22 Et mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus,
23 Et specula, & sindones, & vittas, & theristra.
24 Et erit pro suavi odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine calvitium, & pro fascia pectorali cilicium.
25 Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, & fortes tui in prælio.
26 Et mœrebunt atque lugebunt portæ ejus, & desolata in terra sedebit.

CAPUT IV.

Septem mulieres unum maritum appetent: germen Domini exaltabitur: & reliquiæ Israel ablutis earum sordibus salvæ erunt, magnaque securitate & felicitate afficientur.

1 ET apprehendent septem mulieres virum unum in die illa, dicentes: Panem nostrum comedemus, & vestimentis nostris operiemur: tantummodo invocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum.
2 In die illa, erit germen Domini in magnificentia & gloria, & fructus terræ sublimis, & exultatio his, qui salvati fuerint de Israel.
3 Et erit: Omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Jerusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Jerusalem.
4 Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus, in spiritu judicii, & spiritu ardoris.
5 Et creabit Dominus super omnem locum montis Sion, & ubi invocatus est, nubem per diem, & fumum & splendorem ignis flammantis in nocte: super omnem enim gloriam protectio.
6 Et tabernaculum erit in umbraculum diei ab æstu, & in securitatem, & absconsionem a turbine, & a pluvia.

CAPUT V.

Sub figura vineæ sterilis in direptionem traditæ prophetat judicium & desertionem Judæorum, ipsorumque peccata describuntur: avaritia in coadunandis possessionibus: ebrietas & contemptus scientiæ Dei: inferni dilatatio: humiliatio superborum, & exaltatio Dei: felicitas quoque justorum, & væ diversis peccatorum generibus denuntiatur: & signum in nationibus elevandum contra Judæos.

1 CAntabo dilecto meo canticum patruelis mei vineæ suæ. Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei. Jerem. 2. 21. Matt. 21. 33.
2 Et sepivit eam, & lapides elegit ex illa, & plantavit eam electam, & ædificavit turrim in medio ejus, & torcular extruxit in ea: & expectavit ut faceret uvas, & fecit labruscas.
3 Nunc ergo habitatores Jerusalem, & viri Juda, judicate inter me & vineam meam.
4 Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? an quod expectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas?
5 Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ: auferam sepem ejus, & erit in direptionem: diruam maceriam ejus, & erit in conculcationem.
6 Et ponam eam desertam: non putabitur, & non fodietur: & ascendent vepres & spinæ: & nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem.
7 Vinea enim Domini exercituum, domus Israel est: & vir Juda germen ejus delectabile: & expectavit ut faceret judicium, & ecce iniquitas; & justitiam, & ecce clamor.
8 Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis usque ad terminum loci: numquid habitabitis vos soli in medio terræ?
9 In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum: Nisi domus multæ desertæ fuerint, grandes & pulchræ, absque habitatore.
10 Decem enim jugera vinearum facient laguncula unam, & triginta modii sementis facient modios tres.
11 Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis.

12 Citha-

12 Cithara, & lyra, & tympanum, &
tibia, & vinum in conviviis vestris:
& opus Domini non respicitis, nec
opera manuum ejus consideratis.
13 Propterea captivus ductus est
populus meus, quia non habuit
scientiam, & nobiles ejus interierunt
fame, & multitudo ejus siti exaruit.
14 Propterea dilatavit infernus animam
suam, & aperuit os suum absque
ullo termino: & descendent fortes
ejus, & populus ejus & sublimes
gloriosique ejus, ad eum.
15 Et incurvabitur homo, & humiliabitur
vir, & oculi sublimium deprimentur.
16 Et exaltabitur Dominus exercituum
in judicio, & Deus sanctus sanctificabitur
in justitia.
17 Et pascentur agni juxta ordinem
suum, & deserta in ubertatem
versa advenæ comedent.
18 Væ qui trahitis iniquitatem in
funiculis vanitatis, & quasi vinculum
plaustri peccatum.
19 Qui dicitis: Festinet, & cito veniat
opus ejus, ut videamus: & appropiet,
& veniat consilium sancti
Israel, & sciemus illud.
20 Væ qui dicitis malum bonum, &
bonum malum: ponentes tenebras
lucem, & lucem tenebras: ponentes
amarum in dulce, & dulce in amarū.
21 † Væ qui sapientes estis in oculis † Prov. 3. 7. Rom. 12. 16.
vestris, & coram vobismetipsis prudentes.
22 Væ qui potentes estis ad bibendum
vinum, & viri fortes ad miscendam
ebrietatem.
23 Qui justificatis impium pro muneribus,
& justitiā justi aufertis ab eo.
24 Propter hoc, sicut devorat stipulam
lingua ignis, & calor flammæ
exurit; sic radix eorum quasi favilla
erit, & germen eorum ut pulvis ascendet.
Abjecerunt enim legem Domini
exercituum, & eloquium sancti
Israel blasphemaverunt.
25 Ideo iratus est furor Domini in
populum suum, & extendit manum
suam super eum, & percussit eum: &
conturbati sunt montes, & facta sunt
morticina eorum, quasi stercus in
medio platearum. In his omnibus
non est aversus furor ejus, sed adhuc
manus ejus extenta.
26 Et elevabit signum in nationibus
procul, & sibilabit ad eum de finibus
terræ: & ecce festinus velociter
veniet.
27 Non est deficiens, neque laborans
in eo: non dormitabit, neque
dormiet, neque solvetur cingulum
renum ejus, nec rumpetur corrigia
calceamenti ejus.
28 Sagittæ ejus acutæ, & omnes arcus
ejus extenti. Ungulæ equorum
ejus ut silex, & rotæ ejus quasi impetus
tempestatis.
29 Rugitus ejus ut leonis, rugiet
ut catuli leonum: & frendet, & tenebit
prædam: & amplexabitur, &
non erit qui eruat.
30 Et sonabit super eum in die illa
sicut sonitus maris: aspiciemus in
terram, & ecce tenebræ tribulationis,
& lux obtenebrata est in caligine
ejus.

CAPUT VI.

Isaias visa Domini majestate condemnat se quod tacuerit, sed mundatis labiis suis offert se ad prædicandum: prædicitur excæcandus populus usque ad desolationem civitatum Judæ, & ejus quæ derelicta erat futura consolatio.

1 In anno, quo mortuus est rex
Ozias, vidi Dominum sedentem
super solium excelsum & elevatum:
& ea quæ sub ipso erant, replebant
templum.
2 Seraphim stabant super illud: sex
alæ uni, & sex alæ alteri: duabus
velabant faciem ejus, & duabus velabant
pedes ejus, & duabus volabant.
3 Et clamabant alter ad alterum,
& dicebant: † Sanctus, sanctus, sanctus, † Apo. 4. 8.
Dominus Deus exercituum,
plena est omnis terra gloria ejus.
4 Et commota sunt superliminaria
cardinum a voce clamantis, & domus
repleta est fumo.
5 Et dixi: Væ mihi, quia tacui,
quia vir pollutus labiis ego sum, &
in medio populi polluta labia habentis
ego habito, & regem Dominum
exercituum vidi oculis meis.
6 Et volavit ad me unus de Seraphim,
& in manu ejus calculus,
quem forcipe tulerat de altari.
7 Et tetigit os meum, & dixit: Ecce
tetigit hoc labia tua, & auferetur
iniquitas tua, & peccatum tuum
mundabitur.
8 Et audivi vocem Domini dicentis:
Quem mittam? & quis ibit nobis?
Et dixi: Ecce ego, mitte me.

9 Et dixit: Vade, & dices populo
† Mat. huic: † Audite audientes, & no-
13. 14. lite intelligere: & videte visionem,
Marc. & nolite cognoscere.
4. 12. 10 Excæca cor populi hujus, & au-
Luc. 8. res ejus aggrava: & oculos ejus clau-
10. de: ne forte videat oculis suis, &
Joan. audiat, & corde suo intelligat, &
12. 40. convertatur, & sanem eum.
Actor. 11 Et dixi: Usquequo Domine?
28. 26. Et dixit: Donec desolentur civitates
Rom. absque habitatore, & domus sine
11. 8. homine, & terra relinquetur de-
serta.
12 Et longe faciet Dominus homi-
nes, & multiplicabitur quæ dereli-
cta fuerat in medio terræ.
13 Et adhuc in ea decimatio, &
convertetur, & erit in ostensionem
sicut terebinthus, & sicut quercus,
quæ expandit ramos suos: semen
sanctum erit id, quod steterit in ea.

CAPUT VII.

Obsessa a Syris & ab Israel Jerusalem, Isaias prophetat illos non prævalituros, datque impio Achaz signum liberationis virginem parituram filium, cujus nomen Emmanuel: prædicitque desertionem Israel, & gravissimam Judæ afflictionem ac solitudinem.

4 Reg. 1 ET factum est in diebus Achaz
16. 5. filii Joathan, filii Oziæ re-
gis Juda, ascendit Rasin rex Syriæ,
& Phacee filius Romeliæ rex Israel,
in Jerusalem, ad præliandum con-
tra eam: & non potuerunt debella-
re eam.
2 Et nuntiaverunt domui David,
dicentes: Requievit Syria super E-
phraim, & commotum est cor ejus,
& cor populi ejus, sicut moventur
ligna silvarum a facie venti.
3 Et dixit Dominus ad Isaiam: E-
gredere in occursum Achaz tu, & qui
derelictus est Jasub filius tuus, ad
extremum aquæductus piscinæ supe-
rioris in via agri fullonis.
4 Et dices ad eum: Vide ut sileas:
noli timere, & cor tuum ne formi-
det a duabus caudis titionum fumi-
gantium istorum in ira furoris Rasin
regis Syriæ, & filii Romeliæ:
5 Eo quod consilium inierit contra
te Syria in malum Ephraim, & fi-
lius Romeliæ, dicentes:
6 Ascendamus ad Judam, & susci-
temus eum, & avellamus eum ad
nos, & ponamus regem in medio
ejus filium Tabeel.
7 Hæc dicit Dominus Deus: Non
stabit, & non erit istud:
8 Sed caput Syriæ Damascus, &
caput Damasci Rasin: & adhuc se-
xaginta & quinque anni, & desinet
Ephraim esse populus:
9 Et caput Ephraim Samaria, &
caput Samariæ filius Romeliæ. Si
non credideritis, non permanebitis.
10 Et adjecit Dominus loqui ad
Achaz, dicens:
11 Pete tibi signum a Domino Deo
tuo in profundum inferni, sive in
excelsum supra.
12 Et dixit Achaz: Non petam, &
non tentabo Dominum.
13 Et dixit: Audite ergo domus
David: Numquid parum vobis est,
molestos esse hominibus, quia mo-
lesti estis & Deo meo?
14 Propter hoc dabit Dominus ipse
vobis signum. † Ecce virgo conci- † Mat.
piet, & pariet filium, & vocabitur 1. 23.
nomen ejus Emmanuel. Lucæ 1.
15 Butyrum & mel comedet, ut 31.
sciat reprobare malum, & eligere
bonum.
16 Qui antequam sciat puer repro-
bare malum, & eligere bonum, de-
relinquetur terra, quam tu detesta-
ris a facie duorum regum suorum.
17 Adducet Dominus super te, &
super populum tuum, & super do-
mum patris tui, dies qui non vene-
runt a diebus separationis Ephraim
a Juda cum rege Assyriorum.
18 Et erit in die illa: Sibilabit Do-
minus muscæ, quæ est in extremo
fluminum Ægypti, & api, quæ est
in terra Assur,
19 Et venient, & requiescent om-
nes in torrentibus vallium, & in ca-
vernis petrarum, & in omnibus fru-
tetis, & in universis foraminibus.
20 In die illa radet Dominus in no-
vacula conducta, in his qui trans
flumen sunt, in rege Assyriorum,
caput & pilos pedum, & barbam
universam.
21 Et erit in die illa: Nutriet homo
vaccam boum, & duas oves,
22 Et præ ubertate lactis comedet
butyrum: butyrum enim & mel
manducabit omnis qui relictus fue-
rit in medio terræ.
23 Et erit in die illa: Omnis locus
ubi fuerint mille vites mille argen-
teis, in spinas & in vepres erunt.

24 Cum sagittis & arcu ingredien-
tur illuc: vepres enim & spinæ erunt
in universa terra.
25 Et omnes montes, qui in sar-
culo sarrientur, non veniet illuc
terror spinarum & veprium, & erit
in pascua bovis, & in conculcatio-
nem pecoris.

CAPUT VIII.

Jubetur Isaias in libro scribere nomen pueri nascituri, prædicit regna Israel & Syriæ destruenda, Judæque afflictionem, & futuram a Deo liberationem, licet multi ex Juda casuri sint: jubet ligari testimonium & legem signari, subjiciens quæ immineant mala recedentibus a lege.

1 ET dixit Dominus ad me: Su-
me tibi librum grandem, &
scribe in eo stylo hominis: Veloci-
ter spolia detrahe, cito prædare.
2 Et adhibui mihi testes fideles,
Uriam sacerdotem, & Zachariam
filium Barachiæ:
3 Et accessi ad prophetissam, &
concepit, & peperit filium. Et di-
xit Dominus ad me: Voca nomen
ejus, Accelera spolia detrahere: Fe-
stina prædari.
4 Quia antequam sciat puer vocare
patrem suum & matrem suam, au-
feretur fortitudo Damasci, & spolia
Samariæ, coram rege Assyriorum.
5 Et adjecit Dominus loqui ad me
adhuc, dicens:
6 Pro eo quod abjecit populus iste
aquas Siloe, quæ vadunt cum silen-
tio, & assumpsit magis Rasin, & fi-
lium Romeliæ:
7 Propter hoc ecce Dominus addu-
cet super eos aquas fluminis fortes &
multas, regem Assyriorum, & om-
nem gloriam ejus: & ascendet super
omnes rivos ejus, & fluet super uni-
versas ripas ejus,
8 Et ibit per Judam, inundans, &
transiens usque ad collum veniet. Et
erit extensio alarum ejus, implens
latitudinem terræ tuæ, o Emmanuel.
9 Congregamini populi, & vinci-
mini, & audite universæ procul ter-
ræ: confortamini, & vincimini,
accingite vos & vincimini:
10 Inite consilium, & dissipabitur:
loquimini verbum, & non fiet: quia
nobiscum Deus.
11 Hæc enim ait Dominus ad me:
Sicut in manu forti erudivit me, ne
irem in via populi hujus, dicens:
12 Non dicatis, conjuratio: omnia
enim quæ loquitur populus iste, con-
juratio est: & timorem ejus ne ti-
meatis, neque paveatis.
13 Dominum exercituum ipsum
sanctificate: ipse pavor vester, &
ipse terror vester.
14 Et erit vobis in sanctificationem.
† In lapidem autem offensionis, & † *Luc.*
in petram scandali, duabus domibus 2. 34.
Israel; in laqueum & in ruinam ha- *Rom.* 9.
bitantibus Jerusalem. 33.
15 Et offendent ex eis plurimi, & 1 *Petr.*
cadent, & conterentur, & irretien- 2. 7.
tur, & capientur.
16 Liga testimonium, signa legem
in discipulis meis.
17 Et expectabo Dominum, qui abs-
condit faciem suam a domo Jacob,
& præstolabor eum.
18 Ecce ego & pueri mei, quos de-
dit mihi Dominus in signum, & in
portentum Israel a Domino exerci-
tuum, qui habitat in monte Sion.
19 Et cum dixerint ad vos: Quæri-
te a pythonibus, & a divinis, qui
strident in incantationibus suis:
Numquid non populus a Deo suo
requiret, pro vivis a mortuis?
20 Ad legem magis, & ad testimo-
nium. Quod si non dixerint juxta
verbum hoc, non erit eis matutina
lux.
21 Et transibit per eam, corruet,
& esuriet: & cum esurierit, irasce-
tur, & maledicet regi suo, & Deo
suo, & suscipiet sursum.
22 Et ad terram intuebitur, & ecce
tribulatio & tenebræ, dissolutio &
angustia, & caligo persequens, &
non poterit avolare de angustia sua.

CAPUT IX.

Vaticinium de Christi nativitate, ipsiusque imperio multiplicando: de liberatione Judæ a regibus Israel & Syriæ: quorum regnorum, & præsertim regni Israel ad Deum redire nolentis, gravissimas cædes intestinaque dissidia prædicit.

1 PRimo tempore alleviata est
terra Zabulon, & terra *Matt.*
Nephthali: & novissimo aggravata 4. 15.
est, via maris trans Jordanem Ga-
lilææ gentium.
2 Populus, qui ambulabat in te-
nebris, vidit lucem magnam: habi-
tantibus in regione umbræ mortis,
lux orta est eis.

3 Multiplicaſti gentem, & non
magnificaſti lætitiam. Lætabuntur
coram te, ſicut qui lætantur in meſ-
ſe, ſicut exultant victores capta præ-
da, quando dividunt ſpolia.
4 Jugum enim oneris ejus, & vir-
gam humeri ejus, & ſceptrum exa-
† Judi. 7. 22. ctoris ejus ſuperaſti, † ſicut in die
Madian.
5 Quia omnis violenta prædatio
cum tumultu, & veſtimentum mi-
ſtum ſanguine, erit in combuſtio-
nem, & cibus ignis.
6 PARVULUS enim NATUS eſt
nobis, & filius datus eſt nobis, &
factus eſt principatus ſuper hume-
rum ejus: & vocabitur nomen ejus,
Admirabilis, conſiliarius, Deus for-
tis, pater futuri ſæculi, princeps
pacis.
7 Multiplicabitur ejus imperium,
& pacis non erit finis: ſuper ſolium
David, & ſuper regnum ejus ſede-
bit: ut confirmet illud, corroboret
in judicio & juſtitia, amodo & uſque
in ſempiternum: zelus Domini exer-
cituum faciet hoc.
8 Verbum miſit Dominus in Ja-
cob, & cecidit in Iſrael.
9 Et ſciet omnis populus Ephraim,
& habitantes Samariam, in ſuperbia
& magnitudine cordis dicentes:
10 Lateres ceciderunt, ſed quadris
lapidibus ædificabimus: ſycomoros
ſucciderunt, ſed cedros immutabi-
mus.
11 Et elevabit Dominus hoſtes Ra-
ſin ſuper eum, & inimicos ejus in
tumultum vertet:
12 Syriam ab oriente, & Phili-
ſthiim ab occidente: & devorabunt
Iſrael toto ore. In omnibus his non
eſt averſus furor ejus, ſed adhuc ma-
nus ejus extenta:
13 Et populus non eſt reverſus ad
percutientem ſe, & Dominum exer-
cituum non inquiſierunt.
14 Et diſperdet Dominus ab Iſrael
caput & caudam, incurvantem & re-
frænantem, die una.
15 Longævus & honorabilis, ipſe
eſt caput: & propheta docens men-
dacium, ipſe eſt cauda.
16 Et erunt, qui beatificant popu-
lum iſtum, ſeducentes: & qui bea-
tificantur, præcipitati.
17 Propter hoc ſuper adoleſcentu-
lis ejus non lætabitur Dominus: &
pupillorum ejus, & viduarum non
miſerebitur: quia omnis hypocrita
eſt & nequam, & univerſum os lo-
cutum eſt ſtultitiam. In omnibus
his non eſt averſus furor ejus, ſed
adhuc manus ejus extenta.
18 Succenſa eſt enim quaſi ignis
impietas, veprem & ſpinam vora-
bit: & ſuccendetur in denſitate ſal-
tus, & convolvetur ſuperbia fumi.
19 In ira Domini exercituum con-
turbata eſt terra, & erit populus
quaſi eſca ignis: vir fratri ſuo non
parcet.
20 Et declinabit ad dexteram, &
eſuriet: & comedet ad ſiniſtram, &
non ſaturabitur: unuſquiſque car-
nem brachii ſui vorabit; Manaſſes
Ephraim, & Ephraim Manaſſen,
ſimul ipſi contra Judam.
21 In omnibus his non eſt averſus
furor ejus, ſed adhuc manus ejus ex-
tenta.

CAPUT X.

*Væ condentibus leges iniquas in oppreſ-
ſionem pauperum & viduarum: regem
Aſſur virgam furoris Domini prædicit
ob ſuam ſuperbiam & cordis arrogan-
tiam humiliandum: conſolatur Iſrael
ne timeat ab Aſſur, reliquias ipſius ad
Deum convertendas prædicens.*

1 VÆ qui condunt leges ini-
quas: & ſcribentes, inju-
ſtitiam ſcripſerunt:
2 Ut opprimerent in judicio pau-
peres, & vim facerent cauſæ humi-
lium populi mei: ut eſſent viduæ
præda eorum, & pupillos diripe-
rent.
3 Quid facietis in die viſitationis, &
calamitatis de longe venientis? ad
cujus confugietis auxilium? & ubi
derelinquetis gloriam veſtram,
4 Ne incurvemini ſub vinculo,
& cum interfectis cadatis? Super
omnibus his non eſt averſus furor
ejus, ſed adhuc manus ejus ex-
tenta.
5 Væ Aſſur, virga furoris mei &
baculus ipſe eſt, in manu eorum in-
dignatio mea.
6 Ad gentem fallacem mittam
eum, & contra populum furoris
mei mandabo illi, ut auferat ſpo-
lia, & diripiat prædam, & ponat
illum in conculcationem quaſi lu-
tum platearum.
7 Ipſe autem non ſic arbitrabitur,
& cor ejus non ita exiſtimabit: ſed

ad con-

ad conterendum erit cor ejus, & ad
internecionem gentium non pauca-
rum.
8 Dicet enim:
9 Numquid non principes mei si-
mul reges sunt? numquid non ut
Charcamis, sic Calano; & ut Ar-
phad, sic Emath? numquid non ut
Damascus, sic Samaria?
10 Quomodo invenit manus mea
regna idoli, sic & simulacra eorum
de Jerusalem, & de Samaria.
11 Numquid non sicut feci Sama-
riæ & idolis ejus, sic faciam Jerusa-
lem & simulacris ejus?
12 Et erit: cum impleverit Domi-
nus cuncta opera sua in monte Sion,
& in Jerusalem, visitabo super fru-
†4 *Reg.* ctum magnifici cordis regis † As-
19. 35. sur, & super gloriam altitudinis ocu-
Infra lorum ejus.
37. 36. 13 Dixit enim: In fortitudine ma-
nus meæ feci, & in sapientia mea in-
tellexi: & abstuli terminos populo-
rum, & principes eorum deprædα-
tus sum, & detraxi quasi potens in
sublimi residentes.
14 Et invenit quasi nidum manus
mea fortitudinem populorum: &
sicut colliguntur ova, quę derelicta
sunt, sic universam terram ego con-
gregavi: & non fuit qui moveret pen-
nam, & aperiret os, & ganniret.
15 Numquid gloriabitur securis
contra eum, qui secat in ea? aut
exaltabitur serra contra eum, a quo
trahitur? quomodo si elevetur virga
contra elevantem se, & exaltetur
baculus, qui utique lignum est.
16 Propter hoc mittet dominator
Dominus exercituum in pinguibus
ejus tenuitatem: & subtus gloriam
ejus succensa ardebit quasi combu-
stio ignis.
17 Et erit lumen Israel in igne, &
Sanctus ejus in flamma: & succen-
detur, & devorabitur spina ejus, &
vepres in die una.
18 Et gloria saltus ejus, & carmeli
ejus, ab anima usque ad carnem con-
sumetur, & erit terrore profugus.
19 Et reliquiæ ligni saltus ejus præ
paucitate numerabuntur, & puer
scribet eos.
20 Et erit in die illa: non adjiciet
residuum Israel, & hi qui fugerint
de domo Jacob, inniti super eo, qui
percutit eos: sed innitetur super
Dominum sanctum Israel in veri-
tate.
21 Reliquiæ convertentur, reli-
quiæ, inquam, Jacob ad Deum for-
tem.
22 † Si enim fuerit populus tuus † *Infra*
Israel quasi arena maris, reliquiæ 11. 11.
convertentur ex eo: consummatio *Rom.* 9.
abbreviata inundabit justitiam. 27.
23 Consummationem enim & ab-
breviationem Dominus Deus exerci-
tuum faciet in medio omnis terræ.
24 Propter hoc, hęc dicit Dominus
Deus exercituum: Noli timere po-
pulus meus habitator Sion, ab As-
sur: in virga percutiet te, & bacu-
lum suum levabit super te in via
Ægypti.
25 Adhuc enim paululum modi-
cumque, & consummabitur indigna-
tio & furor meus super scelus eo-
rum.
26 † Et suscitabit super eum Domi- † *Infra*
nus exercituum flagellum, † juxta 37. 36.
plagam Madian in petra Oreb, & † *Jud.*
virgam suam super mare, & levabit 7. 25.
eam in via Ægypti.
27 Et erit in die illa: Auferetur
onus ejus de humero tuo, & jugum
ejus de collo tuo, & computrescet
jugum a facie olei.
28 Veniet in Ajath, transibit in
Magron: apud Machmas commen-
dabit vasa sua.
29 Transierunt cursim, Gaba se-
des nostra: obstupuit Rama, Gaba-
ath Saulis fugit.
30 Hinni voce tua filia Gallim, at-
tende Laisa, paupercula Anathoth,
31 Migravit Medemena: habitato-
res Gabim confortamini.
32 Adhuc dies est, ut in Nobe ste-
tur: agitabit manum suam super
montem filiæ Sion, collem Jerusa-
lem.
33 Ecce dominator Dominus exer-
cituum confringet laguncu lam in
terrore, & excelsi statura succiden-
tur, & sublimes humiliabuntur.
34 Et subvertentur condensa saltus
ferro: & Libanus cum excelsis cadet.

CAPUT XI.

*Vaticinium de Christi nativitate, judi-
cio, exaltatione, conversione populorum &
gentium ad Christum, & gloria sepulcri
ipsius: item de conversione reliquiarum
Israel ad Deum, ac fide gentium.*

1 ET egredietur virga de radice
Jesse, & flos de radice ejus *Actor.*
ascendet. 13. 23.

2 Et

2 Et requiescet super eum spiritus Domini; spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilii, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis,
3 Et replebit eum spiritus timoris Domini. Non secundum visionem oculorum judicabit, neque secundum auditum aurium arguet:
4 Sed judicabit in justitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ: & percutiet terram virga oris sui, † & spiritu labiorum suorum interficiet impium. † 2 Thess. 2. 8.
5 Et erit justitia cingulum lumborum ejus: & fides cinctorium renum ejus.
6 † Habitabit lupus cum agno: & pardus cum hædo accubabit: vitulus & leo & ovis simul morabuntur, & puer parvulus minabit eos. † Infra 65. 25.
7 Vitulus & ursus pascentur: simul requiescent catuli eorum: & leo quasi bos comedet paleas.
8 Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis: & in caverna reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet.
9 Non nocebunt, & non occident in universo monte sancto meo: quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientes.
10 † In die illa, radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulcrum ejus gloriosum. † Rom. 15. 12.
11 Et erit in die illa: Adjiciet Dominus secundo manum suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyriis, & ab Ægypto, & a Phetros, & ab Æthiopia, & ab Elam, & a Sennaar, & ab Emath, & ab insulis maris.
12 Et levabit signum in nationes, & congregabit profugos Israel, & dispersos Juda colliget a quatuor plagis terræ.
13 Et auferetur zelus Ephraim, & hostes Juda peribunt: Ephraim non æmulabitur Judam, & Judas non pugnabit contra Ephraim.
14 Et volabunt in humeros Philisthiim per mare, simul prædabuntur filios orientis. Idumæa & Moab præceptum manus eorum, & filii Ammon obedientes erunt.
15 Et desolabit Dominus linguam maris Ægypti, & levabit manum suam super flumen, in fortitudine spiritus sui: & percutiet eum in septem rivis, ita ut transeant per eum calceati.
16 Et erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyriis: sicut fuit Israeli in die illa, qua ascendit de terra Ægypti.

CAPUT XII.

Canticum laudis & gratiarum actionis pro liberatione & beneficiis Christi salvatoris.

1 ET dices in die illa: Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi: conversus est furor tuus, & consolatus es me.
2 Ecce Deus salvator meus, fiducialiter agam, & non timebo: † quia fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. † Exod. 15. 2. Psalm. 117. 14.
3 Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris:
4 Et dicetis in die illa: Confitemini Domino, & invocate nomen ejus: notas facite in populis adinventiones ejus: mementote quoniam excelsum est nomen ejus.
5 Cantate Domino quoniam magnifice fecit: annuntiate hoc in universa terra.
6 Exulta, & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui sanctus Israel.

CAPUT XIII.

Ingens ac truculenta Babyloniorum vastatio a Mediis.

1 ONus Babylonis, quod vidit Isaias filius Amos.
2 Super montem caliginosum levate signum, exaltate vocem, levate manum, & ingrediantur portas duces.
3 Ego mandavi sanctificatis meis, & vocavi fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea.
4 Vox multitudinis in montibus, quasi populorum frequentium: vox sonitus regum, gentium congregatarum: Dominus exercituum præcepit militiæ belli,
5 Venientibus de terra procul, a summitate cæli: Dominus, & vasa furoris ejus, ut disperdat omnem terram.
6 Ululate, quia prope est dies Domini: quasi vastitas a Domino veniet.
7 Propter hoc, omnes manus dissolventur, & omne cor hominis contabescet,

8 Et conteretur. Torsiones & dolores tenebunt; quasi parturiens, dolebunt: unusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustæ vultus eorum.

9 Ecce dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & iræ furorisque, ad ponendam terram in solitudinem, & peccatores ejus conterendos de ea.

† *Ezech.* 32. 7. *Joel.* 2. 10. & 3. 15. *Matt.* 24. 29. *Marc.* 13. 24. *Luc.* 21. 25.

10 † Quoniam stellæ cæli, & splendor earum, non expandent lumen suum: obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splendebit in lumine suo.

11 Et visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo.

12 Pretiosior erit vir auro, & homo mundo obrizo.

13 Super hoc cælum turbabo: & movebitur terra de loco suo, propter indignationem Domini exercituum, & propter diem iræ furoris ejus.

14 Et erit quasi damula fugiens, & quasi ovis: & non erit qui congreget: unusquisque ad populum suum convertetur, & singuli ad terram suam fugient.

15 Omnis, qui inventus fuerit, occidetur: & omnis, qui supervenerit, cadet in gladio.

† *Psal.* 136. 9.

16 † Infantes eorum allidentur in oculis eorum: diripientur domus eorum, & uxores eorum violabuntur.

17 Ecce ego suscitabo super eos Medos, qui argentum non quærant, nec aurum velint:

18 Sed sagittis parvulos interficient, & lactantibus uteris non miserebuntur, & super filios non parcet oculus eorum.

† *Gen.* 19. 24.

19 Et erit Babylon illa gloriosa in regnis, inclyta superbia Chaldæorum, † sicut subvertit Dominus Sodomam & Gomorrham.

20 Non habitabitur usque in finem, & non fundabitur usque ad generationem & generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi.

21 Sed requiescent ibi bestiæ, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi:

22 Et respondebunt ibi ululæ in ædibus ejus, & sirenes in delubris voluptatis.

CAPUT XIV.

Vaticinium de Judæorum consolatione & a Babylonica captivitate liberatione, Babyloniorumque contritione: quorum ingens superbia, amplitudo dominii & crudelitas explicantur, una cum punitione Philisthinorum, ac ceterorum qui ob calamitatem Judæorum lætati sunt.

1 PRope est ut veniat tempus ejus, & dies ejus non elongabuntur. Miserebitur enim Dominus Jacob, & eliget adhuc de Israel, & requiescere eos faciet super humum suam: adjungetur advena ad eos, & adhærebit domui Jacob.

2 Et tenebunt eos populi, & adducent eos in locum suum: & possidebit eos domus Israel super terram Domini in servos & ancillas: & erunt capientes eos qui se ceperant, & subjicient exactores suos.

3 Et erit in die illa: cum requiem dederit tibi Deus a labore tuo, & a concussione tua, & a servitute dura, qua ante servisti:

4 Sumes parabolam istam contra regem Babylonis, & dices: Quomodo cessavit exactor, quievit tributum?

5 Contrivit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium,

6 Cædentem populos in indignatione, plaga insanabili, subjicientem in furore gentes, persequentem crudeliter.

7 Conquievit & siluit omnis terra, gavisa est & exultavit:

8 Abietes quoque lætatæ sunt super te, & cedri Libani, ex quo dormisti, non ascendet qui succidat nos.

9 Infernus subter conturbatus est in occursum adventus tui, suscitavit tibi gigantes. Omnes principes terræ surrexerunt de soliis suis, omnes principes nationum.

10 Universi respondebunt, & dicent tibi: Et tu vulneratus es sicut & nos, nostri similis effectus es.

11 Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum: subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.

12 Quomodo cecidisti de cælo lucifer, qui mane oriebaris? corruisti in terram, qui vulnerabas gentes?

13 Qui dicebas in corde tuo: In cælum conscendam, super astra Dei

exalta-

exaltabo solium meum, sedebo in
monte testamenti, in lateribus aquilonis.
14 Ascendam super altitudinem
nubium, similis ero Altissimo.
15 Verumtamen ad infernum detraheris in profundum laci:
16 Qui te viderint, ad te inclinabuntur, teque prospicient: Numquid iste est vir, qui conturbavit terram, qui concussit regna,
17 Qui posuit orbem desertum, & urbes ejus destruxit, vinctis ejus non aperuit carcerem?
18 Omnes reges gentium universi dormierunt in gloria, vir in domo sua.
19 Tu autem projectus es de sepulcro tuo, quasi stirps inutilis pollutus, & obvolutus cum his qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta laci, quasi cadaver putridum.
20 Non habebis consortium, neque cum eis in sepultura: tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti: non vocabitur in æternum semen pessimorum.
21 Præparate filios ejus occisioni in iniquitate patrum suorum: non consurgent, nec hereditabunt terram, neque implebunt faciem orbis civitatum.
22 Et consurgam super eos, dicit Dominus exercituum: & perdam Babylonis nomen, & reliquias, & germen, & progeniem, dicit Dominus.
23 Et ponam eam in possessionem ericii, & in paludes aquarum, & scopabo eam in scopa terens, dicit Dominus exercituum.
24 Juravit Dominus exercituum, dicens: Si non, ut putavi, ita erit: & quomodo mente tractavi,
25 Sic eveniet: Ut conteram Assyrium in terra mea, & in montibus meis conculcem eum: & auferetur ab eis jugum ejus, & onus illius ab humero eorum tolletur.
26 Hoc consilium, quod cogitavi super omnem terram, & hæc est manus extenta super universas gentes.
27 Dominus enim exercituum decrevit: & quis poterit infirmare? & manus ejus extenta: & quis avertet eam?
28 In anno, quo mortuus est rex Achaz, factum est onus istud:
29 Ne læteris Philisthæa omnis tu, quoniam comminuta est virga percussoris tui: de radice enim colubri egredietur regulus, & semen ejus absorbens volucrem.
30 Et pascentur primogeniti pauperum, & pauperes fiducialiter requiescent: & interire faciam in fame radicem tuam, & reliquias tuas interficiam.
31 Ulula porta, clama civitas: prostrata est Philisthæa omnis: ab aquilone enim fumus veniet, & non est qui effugiet agmen ejus.
32 Et quid respondebitur nuntiis gentis? Quia Dominus fundavit Sion, & in ipso sperabunt pauperes populi ejus.

CAPUT XV.

Moabitarum ruina prædicitur, & compassio prophetæ erga Moab.

1 ONus Moab. Quia nocte vastata est Ar Moab, conticuit: quia nocte vastatus est murus Moab, conticuit.
2 Ascendit domus, & Dibon ad excelsa in planctum super Nabo, & super Medaba, Moab ululavit: † in cunctis capitibus ejus calvitium, & omnis barba radetur. † Jr. 48. 37. Ezecl. 7. 18.
3 In triviis ejus accincti sunt sacco: super tecta ejus, & in plateis ejus omnis ululatus descendit in fletum.
4 Clamavit Hesebon, & Eleale, usque Jasa audita est vox eorum, super hoc expediti Moab ululabunt, anima ejus ululabit sibi.
5 Cor meum ad Moab clamabit, vectes ejus usque ad Segor vitulam conternantem: per ascensum enim Luith flens ascendet, & in via Oronaim clamorem contritionis levabunt.
6 Aquæ enim Nemrim desertæ erunt, quia aruit herba, defecit germen, viror omnis interiit.
7 Secundum magnitudinem operis, & visitatio eorum; ad torrentem salicum ducent eos.
8 Quoniam circuivit clamor terminum Moab: usque ad Gallim ululatus ejus, & usque ad Puteum Elim clamor ejus.
9 Quia aquæ Dibon repletæ sunt sanguine: ponam enim super Dibon additamenta: his, qui fugerint de Moab leonem, & reliquiis terræ.

CAPUT XVI.

Orat emitti agnum, nempe Christum, de petra deserti: Moab ob arrogantiam & perfidiam humiliabitur, paucis ex eo relictis.

1 EMitte agnum Domine dominatorem terræ, de Petra deserti ad montem filiæ Sion.
2 Et erit: Sicut avis fugiens, & pulli de nido avolantes, sic erunt filiæ Moab in transcensu Arnon.
3 Ini consilium, coge concilium: pone quasi noctem umbram tuam in meridie: absconde fugientes, & vagos ne prodas.
4 Habitabunt apud te profugi mei: Moab est latibulum eorum a facie vastatoris: finitus est enim pulvis, consummatus est miser: defecit qui conculcabat terram.
5 Et præparabitur in misericordia solium, & sedebit super illud in veritate in tabernaculo David, judicans & quærens judicium, & velociter reddens quod justum est.
† Jer. 48. 29. 6 † Audivimus superbiam Moab, superbus est valde: superbia ejus & arrogantia ejus, & indignatio ejus plusquam fortitudo ejus.
7 Idcirco ululabit Moab ad Moab, universus ululabit: his, qui lætantur super muros cocti lateris, loquimini plagas suas.
8 Quoniam suburbana Hesebon deserta sunt, & vineam Sabama Domini gentium exciderunt: flagella ejus usque ad Jazer pervenerunt: erraverunt in deserto, propagines ejus relictæ sunt, transierunt mare.
9 Super hoc plorabo in fletu Jazer vineam Sabama: inebriabo te lacryma mea Hesebon, & Eleale: quoniam super vindemiam tuam, & super messem tuam vox calcantium irruit.
10 Et auferetur lætitia & exultatio de Carmelo, & in vineis non exultabit neque jubilabit. Vinum in torculari non calcabit qui calcare consueverat: vocem calcantium abstuli.
11 Super hoc venter meus ad Moab quasi cithara sonabit, & viscera mea ad murum cocti lateris.
12 Et erit: cum apparuerit quod laboravit Moab super excelsis suis, ingredietur ad sancta sua ut obsecret, & non valebit.
13 Hoc verbum, quod locutus est Dominus ad Moab ex tunc:
14 Et nunc locutus est Dominus, dicens: In tribus annis, quasi anni mercenarii, auferetur gloria Moab super omni populo multo, & relinquetur parvus & modicus, nequaquam multus.

CAPUT XVII.

Vastatis Damascenis auxiliaribus populi Israel, similiter & Israel vastabitur, quia oblitus est Dei salvatoris sui, ad quem calamitate pressus revertetur: & væ persecutoribus populi Domini denuntiatur.

1 ONus Damasci. Ecce Damascus desinet esse civitas, & erit sicut acervus lapidum in ruina.
2 Derelictæ civitates Aroer gregibus erunt, & requiescent ibi, & non erit qui exterreat.
3 Et cessabit adjutorium ab Ephraim, & regnum a Damasco: & reliquiæ Syriæ sicut gloria filiorum Israel erunt: dicit Dominus exercituum.
4 Et erit in die illa: attenuabitur gloria Jacob, & pinguedo carnis ejus marcescet.
5 Et erit sicut congregans in messe quod restiterit, & brachium ejus spicas leget: & erit sicut quærens spicas in valle Raphaim.
6 Et relinquetur in eo sicut racemus, & sicut excussio oleæ duarum vel trium olivarum in summitate rami, sive quatuor aut quinque in cacuminibus ejus fructus ejus: dicit Dominus Deus Israel.
7 In die illa inclinabitur homo ad factorem suum, & oculi ejus ad sanctum Israel respicient:
8 Et non inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt manus ejus: & quæ operati sunt digiti ejus non respiciet, lucos & delubra.
9 In die illa, erunt civitates fortitudinis ejus derelictæ sicut aratra, & segetes quæ derelictæ sunt a facie filiorum Israel, & eris deserta.
10 Quia oblita es Dei salvatoris tui, & fortis adjutoris tui non es recordata: propterea plantabis plantationem fidelem, & germen alienum seminabis.
11 In die plantationis tuæ labrusca, & mane semen tuum florebit: ablata

est messis in die hereditatis, & dolebit graviter.
12 Væ multitudini populorum multorum, ut multitudo maris sonantis: & tumultus turbarum, sicut sonitus aquarum multarum.
13 Sonabunt populi sicut sonitus aquarum inundantium, & increpabit eum, & fugiet procul: & rapietur sicut pulvis montium a facie venti, & sicut turbo coram tempestate.
14 In tempore vespere, & ecce turbatio: in matutino, & non subsistet. hæc est pars eorum qui vastaverunt nos, & sors diripientium nos.

CAPUT XVIII.

Adversus Ægyptios qui Judæos pellexerant ad confidendum in ipsis: additur consolatio populi Judaici de reditu ad Jerusalem.

1 VÆ terræ cymbalo alarum, quæ est trans flumina Æthiopiæ,
2 Qui mittit in mare legatos, & in vasis papyri super aquas. Ite angeli veloces ad gentem convulsam, & dilaceratam, ad populum terribilem, post quem non est alius; ad gentem expectantem & conculcatam, cujus diripuerunt flumina terram ejus:
3 Omnes habitatores orbis, qui moramini in terra, cum elevatum fuerit signum in montibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis:
4 Quia hæc dicit Dominus ad me: Quiescam, & considerabo in loco meo, sicut meridiana lux clara est, & sicut nubes roris in die messis.
5 Ante messem enim totus effloruit, & immatura perfectio germinabit, & præcidentur ramusculi ejus falcibus: & quæ derelicta fuerint, abscindentur, & excutientur.
6 Et relinquentur simul avibus montium, & bestiis terræ: & æstate perpetua erunt super eum volucres, & omnes bestiæ terræ super illum hiemabunt.
7 In tempore illo, deferetur munus Domino exercituum à populo divulso & dilacerato, a populo terribili, post quem non fuit alius, a gente expectante, expectante & conculcata, cujus diripuerunt flumina terram ejus; ad locum nominis Domini exercituum, montem Sion.

CAPUT XIX.

Describit plenius Ægyptiorum punitionem; & quod ad Deum conversi, misso ipsis salvatore, consolabuntur.

1 ONus Ægypti. Ecce Dominus ascendet super nubem levem, & ingredietur Ægyptum, & commovebuntur simulacra Ægypti a facie ejus, & cor Ægypti tabescet in medio ejus.
2 Et concurrere faciam Ægyptios adversus Ægyptios: & pugnabit vir contra fratrem suum, & vir contra amicum suum, civitas adversus civitatem, regnum adversus regnum.
3 Et dirumpetur spiritus Ægypti in visceribus ejus, & consilium ejus præcipitabo: & interrogabunt simulacra sua, & divinos suos, & pythones, & ariolos.
4 Et tradam Ægyptum in manu dominorum crudelium, & rex fortis dominabitur eorum, ait Dominus Deus exercituum.
5 Et arescet aqua de mari, & fluvius desolabitur, atque siccabitur.
6 Et deficient flumina: attenuabuntur, & siccabuntur rivi aggerum. Calamus & juncus marcescet:
7 Nudabitur alveus rivi a fonte suo, & omnis sementis irrigua siccabitur, arescet, & non erit.
8 Et mœrebunt piscatores, & lugebunt omnes mittentes in flumen hamum, & expandentes rete super faciem aquarum emarcescent.
9 Confundentur qui operabantur linum, pectentes & texentes subtilia.
10 Et erunt irrigua ejus flaccentia: omnes qui faciebant lacunas ad capiendos pisces.
11 Stulti principes Taneos, sapientes consiliarii Pharaonis, dederunt consilium insipiens. Quomodo dicetis Pharaoni: Filius sapientium ego, filius regum antiquorum?
12 Ubi nunc sunt sapientes tui? annuntient tibi, & indicent quid cogitaverit Dominus exercituum super Ægyptum.
13 Stulti facti sunt principes Taneos, emarcuerunt principes Memph eos, deceperunt Ægyptum, angulum populorum ejus.
14 Dominus miscuit in medio ejus spiritum vertiginis: & errare fece-

runt Ægyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius & vomens.
15 Et non erit Ægypto opus, quod faciat caput & caudam, incurvantem & refrænantem.
16 In die illa erit Ægyptus quasi mulieres, & stupebunt, & timebunt a facie commotionis manus Domini exercituum, quam ipse movebit super eam.
17 Et erit terra Juda Ægypto in pavorem: omnis qui illius fuerit recordatus, pavebit a facie consilii Domini exercituum, quod ipse cogitavit super eam.
18 In die illa erunt quinque civitates in terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan, & jurantes per Dominum exercituum: Civitas solis vocabitur una.
19 In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus
20 Erit in signum, & in testimonium Domino exercituum in terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum a facie tribulantis, & mittet eis salvatorem & propugnatorem, qui liberet eos.
21 Et cognoscetur Dominus ab Ægypto, & cognoscent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in hostiis & in muneribus: & vota vovebunt Domino, & solvent.
22 Et percutiet Dominus Ægyptum plaga, & sanabit eam, & revertentur ad Dominum, & placabitur eis, & sanabit eos.
23 In die illa erit via de Ægypto in Assyrios, & intrabit Assyrius Ægyptum, & Ægyptius in Assyrios, & servient Ægyptii Assur.
24 In die illa erit Israel tertius Ægyptio & Assyrio: benedictio in medio terræ,
25 Cui benedixit Dominus exercituum, dicens: Benedictus populus meus Ægypti, & opus manuum mearum Assyrio: hereditas autem mea Israel.

CAPUT XX.

Ex hoc quod Isaias jubetur nudus & discalceatus incedere, prædicitur Ægyptiorum & Æthiopum captivitas ab Assyriis, Judæis de illorum afflictione stupentibus.

1 IN anno, quo ingressus est Tharthan in Azotum, cum misisset eum Sargon rex Assyriorum, & pugnasset contra Azotum, & cepisset eam:
2 In tempore illo locutus est Dominus in manu Isaiæ filii Amos, dicens: Vade, & solve saccum de lumbis tuis, & calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic, vadens nudus, & discalceatus.
3 Et dixit Dominus: Sicut ambulavit servus meus Isaias nudus, & discalceatus, trium annorum signum & portentum erit super Ægyptum, & super Æthiopiam:
4 Sic minabit rex Assyriorum captivitatem Ægypti, & transmigrationē Æthiopiæ, juvenum & senum, nudam & discalceatam, discoopertis natibus ad ignominiam Ægypti.
5 Et timebunt, & confundentur ab Æthiopia spe sua, & ab Ægypto gloria sua.
6 Et dicet habitator insulæ hujus in die illa: Ecce hæc erat spes nostra, ad quos confugimus in auxilium, ut liberarent nos a facie regis Assyriorum: & quo modo effugere poterimus nos?

CAPUT XXI.

Ruina Babylonis per Medos & Persas: onus Idumææ & Arabiæ.

1 ONus deserti maris. Sicut turbines ab Africo veniunt, de deserto venit, de terra horribili.
2 Visio dura nuntiata est mihi: qui incredulus est, infideliter agit: & qui depopulator est, vastat. Ascende Ælam, obside Mede: omnem gemitum ejus cessare feci.
3 Propterea repleti sunt lumbi mei dolore, angustia possedit me sicut angustia parturientis: corrui cum audirem, conturbatus sum cum viderem.
4 Emarcuit cor meum, tenebræ stupefecerunt me: Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum.
5 Pone mensam, contemplare in specula comedentes & bibentes: surgite principes, arripite clypeum.
6 Hæc enim dixit mihi Dominus: Vade, & pone speculatorem: & quodcumque viderit, annuntiet.
7 Et vidit currum duorum equitum, ascensorem asini, & ascensorem cameli: & contemplatus est diligenter multo intuitu.

8 Et clamavit leo : Super ſpeculam
Domini ego ſum , ſtans jugiter per
† Hab. diem : & † ſuper cuſtodiam meam
2. 1. ego ſum , ſtans totis noctibus.
9 Ecce iſte venit aſcenſor vir bigæ
† Jer. equitum , & reſpondit , & dixit : †
51. 8. Cecidit , cecidit Babylon , & omnia
Apoc. ſculptilia deorum ejus contrita ſunt
14. 8. in terram.
10 Tritura mea , & filii areæ meæ ,
quæ audivi a Domino exercituum
Deo Iſrael , annuntiavi vobis.
11 Onus Duma ad me clamat ex
Seir : Cuſtos quid de nocte ? cuſtos
quid de nocte ?
12 Dixit cuſtos : Venit mane &
nox : ſi quæritis , quærite : convertimini ,
venite.
13 Onus in Arabia. In ſaltu ad veſperam
dormietis , in ſemitis Dedanim.
14 Occurrentes ſitienti ferte aquam,
qui habitatis terram auſtri , cum panibus
occurrite fugienti.
15 A facie enim gladiorum fugerunt ,
a facie gladii imminentis, a facie
arcus extenti, a facie gravis prælii:
16 Quoniam hæc dicit Dominus ad
me: Adhuc in uno anno, quaſi in anno
mercenarii , & auferetur omnis
gloria Cedar.
17 Et reliquiæ numeri ſagittariorum
fortium de filiis Cedar imminuentur :
Dominus enim Deus Iſrael
locutus eſt.

CAPUT XXII.

Sermo Domini contra Jeruſalem, cujus deflet propheta vaſtitatem : & quod neglecto Deo , fruſtra ſe muniat ad reſiſtendum Aſſyriis: carpuntur quod cum plangere deberent , gulæ indulgeant; & rejecto Sobna templi præpoſito ſubſtituitur Eliacim , cui magna datur poteſtas.

1 ONus vallis viſionis . Quidnam
quoque tibi eſt , quia
aſcendiſti & tu omnis in tecta ?
2 Clamoris plena , urbs frequens ,
civitas exultans : interfecti tui , non
interfecti gladio, nec mortui in bello.
3 Cuncti principes tui fugerunt ſimul ,
dureque ligati ſunt : omnes
qui inventi ſunt , vincti ſunt pariter,
procul fugerunt.
4 Propterea dixi : Recedite a me ,
amare flebo : nolite incumbere ut
conſolemini me ſuper vaſtitate filiæ
populi mei.
5 Dies enim interfectionis , & conculcationis ,
& fletuum , Domino
Deo exercituum in valle viſionis ,
ſcrutans murum , & magnificus ſuper
montem.
6 Et Ælam ſumpſit pharetram ,
currum hominis equitis , & parietem
nudavit clypeus.
7 Et erunt electæ valles tuæ plenæ
quadrigarum , & equites ponent ſedes
ſuas in porta.
8 Et revelabitur operimentum Judæ ,
& videbis in die illa armamentarium
domus ſaltus.
9 Et ſciſſuras civitatis David videbitis ,
quia multiplicatæ ſunt : &
congregaſtis aquas piſcinæ inferioris,
10 Et domos Jeruſalem numeraſtis ,
& deſtruxiſtis domus ad muniendum
murum.
11 Et lacum feciſtis inter duos muros
ad aquam piſcinæ veteris : & non
ſuſpexiſtis ad eum , qui fecerat eam,
& operatorem ejus de longe non vidiſtis.
12 Et vocabit Dominus Deus exercituum
in die illa ad fletum , & ad
planctum , ad calvitium , & ad cingulum
ſacci :
13 Et ecce gaudium & lætitia , occidere
vitulos & jugulare arietes, comedere
carnes , & bibere vinum :
† Comedamus , & bibamus : cras † Sap.
enim moriemur. 2. 6.
14 Et revelata eſt in auribus meis Infra
vox Domini exercituum : Si dimittetur 56. 12.
iniquitas hæc vobis donec moriamini 1 Cor.
, dicit Dominus Deus exercituum. 15. 32.
15 Hæc dicit Dominus Deus exercituum :
Vade , ingredere ad eum qui
habitat in tabernaculo , ad Sobnam
præpoſitum templi , & dices ad
eum :
16 Quid tu hic , aut quaſi quis hic?
quia excidiſti tibi hic ſepulcrum, exciidiſti
in excelſo memoriale diligenter ;
in petra tabernaculum tibi.
17 Ecce Dominus aſportari te faciet ,
ſicut aſportatur gallus gallinaceus,
& quaſi amictum ſic ſublevabit
te.
18 Coronans coronabit te tribulatione ,
quaſi pilam mittet te in terram
latam & ſpatioſam : ibi morieris,
& ibi erit currus gloriæ tuæ ,
ignominia domus Domini tui.
19 Et expellam te de ſtatione tua ,
& de miniſterio tuo deponam te.

20 Et erit in die illa: Vocabo servum meum Eliacim filium Helciæ,
21 Et induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu ejus: & erit quasi pater habitantibus Jerusalem, & domui Juda.
22 † Et dabo clavem domus David super humerum ejus: & † aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat.

† Apo. 3. 7. † Job 12. 14.

23 Et figam illum paxillum in loco fideli, & erit in solium gloriæ domui patris ejus.
24 Et suspendent super eum omnem gloriam domus patris ejus, vasorum diversa genera, omne vas parvulum, a vasis craterarum usque ad omne vas musicorum.
25 In die illa dicit Dominus exercituum: Auferetur paxillus, qui fixus fuerat in loco fideli, & frangetur, & cadet, & peribit quod pependerat in eo, quia Dominus locutus est.

CAPUT XXIII.

Tyri vastitas ad annos septuaginta prædicitur propter ejus superbiam, & postea restituetur.

1 ONus Tyri. Ululate naves maris: quia vastata est domus, unde venire consueverant: de terra Cethim revelatum est eis.
2 Tacete qui habitatis in insula: negotiatores Sidonis transfretantes mare, repleverunt te.
3 In aquis multis semen Nili, messis fluminis fruges ejus: & facta est negotiatio gentium.
4 Erubesce Sidon: ait enim mare, fortitudo maris, dicens: Non parturivi, & non peperi, & non enutrivi juvenes, nec ad incrementum perduxi virgines.
5 Cum auditum fuerit in Ægypto, dolebunt cum audierint de Tyro:
6 Transite maria, ululate qui habitatis in insula:
7 Numquid non vestra hæc est, quæ gloriabatur a diebus pristinis in antiquitate sua? ducent eam pedes sui longe ad peregrinandum.
8 Quis cogitavit hoc super Tyrum quondam coronatam, cujus negotiatores principes, institores ejus inclyti terræ?
9 Dominus exercituum cogitavit hoc, ut detraheret superbiam omnis gloriæ, & ad ignominiam deduceret universos inclytos terræ.
10 Transi terram tuam quasi flumen filia maris, non est cingulum ultra tibi.
11 Manum suam extendit super mare, conturbavit regna: Dominus mandavit adversus Chanaan, ut contereret fortes ejus,
12 Et dixit: Non adjicies ultra ut glorieris, calumniam sustinens virgo filia Sidonis: in Cethim consurgens transfreta, ibi quoque non erit requies tibi.
13 Ecce terra Chaldæorum talis populus non fuit, Assur fundavit eam: in captivitatem traduxerunt robustos ejus, suffoderunt domos ejus, posuerunt eam in ruinam.
14 Ululate naves maris, quia devastata est fortitudo vestra.
15 Et erit in die illa: In oblivione eris o Tyre septuaginta annis, sicut dies regis unius, post septuaginta autem annos erit Tyro quasi canticum meretricis.
16 Sume citharam, circui civitatem meretrix oblivioni tradita: bene cane, frequenta canticum, ut memoria tui sit.
17 Et erit post septuaginta annos: Visitabit Dominus Tyrum, & reducet eam ad mercedes suas: & rursum fornicabitur cum universis regnis terræ super faciem terræ.
18 Et erunt negotiationes ejus, & mercedes ejus sanctificatæ Domino: non condentur, neque reponentur: quia his, qui habitaverint coram Domino, erit negotiatio ejus, ut manducent in saturitatem, & vestiantur usque ad vetustatem.

CAPUT XXIV.

Mala quæ Dominus propter peccata universo orbi facturus est, adjecta interim reliquiarum consolatione: & quam terribilis erit dies divini judicii.

1 ECce Dominus dissipabit terram, & nudabit eam, & affliget faciem ejus, & disperget habitatores ejus.
2 † Et erit sicut populus, sic sacerdos: & sicut servus, sic dominus ejus: † Osee 4. 9.
sicut ancilla, sic domina ejus: sicut emens, sic ille qui vendit: sicut fœnerator, sic is qui mutuum accipit: sicut qui repetit, sic qui debet.

3 Dissipatione dissipabitur terra, & direptione prædabitur. Dominus enim locutus est verbum hoc.
4 Luxit, & defluxit terra, & infirmata est; defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terræ.
5 Et terra infecta est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt fœdus sempiternum.
6 Propter hoc maledictio vorabit terram, & peccabunt habitatores ejus: ideoque insanient cultores ejus, & relinquentur homines pauci.
7 Luxit vindemia, infirmata est vitis, ingemuerunt omnes qui lætabantur corde.
8 Cessavit gaudium tympanorum, quievit sonitus lætantium, conticuit dulcedo citharæ.
9 Cum cantico non bibent vinum: amara erit potio bibentibus illam.
10 Attrita est civitas vanitatis, clausa est omnis domus nullo introeunte.
11 Clamor erit super vino in plateis: deserta est omnis lætitia: translatum est gaudium terræ.
12 Relicta est in urbe solitudo, & calamitas opprimet portas.
13 Quia hæc erunt in medio terræ, in medio populorum: quomodo si paucæ olivæ, quæ remanserunt, excutiantur ex olea; & racemi, cum fuerit finita vindemia.
14 Hi levabunt vocem suam, atque laudabunt: cum glorificatus fuerit Dominus, hinnient de mari.
15 Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum, in insulis maris nomen Domini Dei Israel.
16 A finibus terræ laudes audivimus, gloriam justi. Et dixi: Secretum meum mihi, secretum meum mihi, væ mihi: prævaricantes prævaricati sunt, & prævaricatione transgressorum prævaricati sunt.
17 Formido, & fovea, & laqueus super te, qui habitatores terræ.
† Jere. 48. 44. 18 Et erit: † Qui fugerit a voce formidinis, cadet in foveam: & qui se explicaverit de fovea, tenebitur laqueo: quia cataractæ de excelsis apertæ sunt, & concutientur fundamenta terræ.
19 Confractione confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commovebitur terra,
20 Agitatione agitabitur terra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum unius noctis: & gravabit eam iniquitas sua, & corruet, & non adjiciet ut resurgat.
21 Et erit: In die illa visitabit Dominus super militiam cæli in excelso; & super reges terræ, qui sunt super terram.
22 Et congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere: & post multos dies visitabuntur.
23 Et erubescet luna, & confundetur sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, & in Jerusalem, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.

CAPUT XXV.

Propheta Deo gratias agit de operibus suis mirabilibus, & beneficiis populo ipsius in monte Sion præstandis.

1 Domine Deus meus es tu, exaltabo te, & confitebor nomini tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, amen.
2 Quia posuisti civitatem in tumulum, urbem fortem in ruinam, domum alienorum ut non sit civitas, & in sempiternum non ædificetur.
3 Super hoc laudabit te populus fortis, civitas gentium robustarum timebit te.
4 Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua: spes a turbine, umbraculum ab æstu, spiritus enim robustorum quasi turbo impellens parietem.
5 Sicut æstus in siti, tumultum alienorum humiliabis: & quasi calore sub nube torrente, propaginem fortium marcescere facies.
6 Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ.
7 Et præcipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam quam orditus est super omnes nationes.
8 Præcipitabit mortem in sempiternum: † & auferet Dominus Deus † Apoc 7. 17.
lacrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de universa & 21.
terra: quia Dominus locutus est. 4.
9 Et dicet in die illa: Ecce Deus noster iste, expectavimus eum, & sal-

vabit nos: iste Dominus, sustinui-
mus eum, exultabimus, & lætabi-
mur in salutari ejus.
10 Quia requiescet manus Domini
in monte isto: & triturabitur Moab
sub eo, sicuti teruntur paleæ in
plaustro.
11 Et extendet manus suas sub eo,
sicut extendit natans ad natandum:
& humiliabit gloriam ejus cum alli-
sione manuum ejus.
12 Et munimenta sublimium mu-
rorum tuorum concident, & humi-
liabuntur, & detrahentur in ter-
ram usque ad pulverem.

CAPUT XXVI.

Canticum gratiarum actionis ob exaltationem justorum & humiliationem impiorum, & de resurrectione mortuorum.

1 IN die illa cantabitur canticum
istud in terra Juda:
Urbs fortitudinis nostræ Sion sal-
vator, ponetur in ea murus & ante-
murale.
2 Aperite portas, & ingrediatur
gens justa, custodiens veritatem.
3 Vetus error abiit: servabis pacem;
pacem, quia in te speravimus.
4 Sperastis in Domino in sæculis æ-
ternis, in Domino Deo forti in per-
petuum.
5 Quia incurvabit habitantes in ex-
celso, civitatem sublimen humilia-
bit.
Humiliabit eam usque ad terram,
detrahet eam usque ad pulverem.
6 Conculcabit eam pes, pedes pau-
peris, gressus egenorum.
7 Semita justi recta est, rectus callis
justi ad ambulandum.
8 Et in semita judiciorum tuorum
Domine sustinuimus te: nomen tu-
um, & memoriale tuum in deside-
rio animæ.
9 Anima mea desideravit te in no-
cte, sed & spiritu meo in præcordiis
meis de mane vigilabo ad te.
Cum feceris judicia tua in terra,
justitiam discent habitatores orbis.
10 Misereamur impio, & non di-
scet justitiam: in terra sanctorum
iniqua gessit, & non videbit glo-
riam Domini.
11 Domine exaltetur manus tua, &
non videant: videant, & confun-
dantur zelantes populi: & ignis
hostes tuos devoret.
12 Domine dabis pacem nobis: om-
nia enim opera nostra operatus es
nobis.
13 Domine Deus noster, possede-
runt nos domini absque te, tantum
in te recordemur nominis tui.
14 Morientes non vivant, gigantes
non resurgant: propterea visitasti &
contrivisti eos, & perdidisti omnem
memoriam eorum.
15 Indulsisti genti Domine, indul-
sisti genti: numquid glorificatus es?
elongasti omnes terminos terræ.
16 Domine in angustia requisierunt
te, in tribulatione murmuris doctri-
na tua eis.
17 Sicut quæ concipit, cum appro-
pinquaverit ad partum, dolens cla-
mat in doloribus suis: sic facti su-
mus a facie tua Domine.
18 Concepimus, & quasi parturi-
vimus, & peperimus spiritum: sa-
lutes non fecimus in terra, ideo non
ceciderunt habitatores terræ.
19 Vivent mortui tui, interfecti mei
resurgent: expergiscimini, & lauda-
te qui habitatis in pulvere: quia ros
lucis ros tuus, & terram gigantum
detrahes in ruinam.
20 Vade populus meus, intra in cu-
bicula tua, claude ostia tua super te,
abscondere modicum ad momen-
tum, donec pertranseat indignatio.
21 † Ecce enim Dominus egredie- † Mich.
tur de loco suo, ut visitet iniquita- 1. 3.
tem habitatoris terræ contra eum:
& revelabit terra sanguinem suum,
& non operiet ultra interfectos suos.

CAPUT XXVII.

Punitio Leviathan: paterna Domini correctio in filios Israel: civitas munita desolabitur: filii Israel reversi ab Assyriis & Ægypto adorabunt Dominum in Jerusalem.

1 IN die illa visitabit Dominus
in gladio suo duro, & gran-
di, & forti, super Leviathan serpen-
tem vectem, & super Leviathan ser-
pentem tortuosum, & occidet ce-
tum, qui in mari est.
2 In die illa vinea meri cantabit ei.
3 Ego Dominus, qui servo eam, re-
pente propinabo ei: ne forte visite-
tur cōtra eam, nocte & die servo eam.
4 Indignatio non est mihi: quis da-
bit me spinam & veprem in prælio:
gradiar super eam, succendam eam
pariter?

5 An potius tenebit fortitudinem
meam, faciet pacem mihi, pacem
faciet mihi?
6 Qui ingrediuntur impetu ad Jacob, florebit & germinabit Israel, &
implebunt faciem orbis semine.
7 Numquid juxta plagam percutientis se percussit eum? aut sicut occidit interfectos ejus, sic occisus est?
8 In mensura contra mensuram, cum abjecta fuerit, judicabis eam: meditatus est in spiritu suo duro per diem æstus.
9 Idcirco super hoc dimittetur iniquitas domui Jacob: & iste omnis fructus ut auferatur peccatum ejus, cum posuerit omnes lapides altaris sicut lapides cineris allisos, non stabunt luci & delubra.
10 Civitas enim munita desolata erit, speciosa relinquetur, & dimittetur quasi desertum: ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit, & consumet summitates ejus.
11 In siccitate messes illius conterentur, mulieres venientes, & docentes eam: non est enim populus sapiens, propterea non miserebitur ejus, qui fecit eum; & qui formavit eum, non parcet ei.
12 Et erit: In die illa percutiet Dominus ab alveo fluminis usque ad torrentem Ægypti, & vos congregabimini unus & unus filii Israel.
13 Et erit: In die illa clangetur in tuba magna, & venient qui perditi fuerant de terra Assyriorum, & qui ejecti erant in terra Ægypti, & adorabunt Dominum in monte sancto in Jerusalem.

CAPUT XXVIII.

Superbis & ebriis Israelitis comminatur Dominus, eo quod sacerdotes vacent ebrietati, & principes irrideant verba & comminationes prophetarum, ponentes mendacium spem suam: de lapide angulari in fundamentis Sion ponendo: de pœna illusorum, & consolatione paucorum bonorum.

1 VÆ coronæ superbiæ, ebriis Ephraim, & flori decidenti, gloriæ exultationis ejus, qui erant in vertice vallis pinguissimæ, errantes a vino.
2 Ecce validus & fortis Dominus, sicut impetus grandinis; turbo confringens, sicut impetus aquarum multarum inundantium, & emissarum super terram spatiosam.
3 Pedibus conculcabitur corona superbiæ ebriorum Ephraim.
4 Et erit flos decidens gloriæ exultationis ejus, qui est super verticem vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem autumni: quod cum aspexerit videns, statim ut manu tenuerit, devorabit illud.
5 In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & sertum exultationis residuo populi sui:
6 Et spiritus judicii sedenti super judicium, & fortitudo revertentibus de bello ad portam.
7 Verum hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt: sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt a vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt judicium.
8 Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordiumque, ita ut non esset ultra locus.
9 Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditum? ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus.
10 Quia manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi.
11 † In loquela enim labii, & lingua altera loquetur ad populum istum. † 1 Cor. 14. 21.
12 Cui dixit: Hæc est requies mea, reficite lassum, & hoc est meum refrigerium: & noluerunt audire.
13 Et erit eis verbum Domini: Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: ut vadant, & cadant retrorsum, & conterantur, & illaqueentur, & capiantur.
14 Propter hoc audite verbum Domini viri illusores, qui dominamini super populum meum, qui est in Jerusalem.
15 Dixistis enim: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit, non veniet super nos: quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.
16 Idcirco hæc dicit Dominus Deus: † Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum, in fundamento fundatũ. qui crediderit, non festinet.

† *Psal.* 117. 22. *Matt.* 21. 42. *Actor.* 4. 11. *Rom.* 9. 33. 1 *Petr.* 2. 6.

17 Et

17 Et ponam in pondere judicium, & justitiam in mensura: & subvertet grando spem mendacii: & protectionem aquæ inundabunt.
18 Et delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit: flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcationem.
19 Quandocumque pertransierit, tollet vos: quoniam mane diluculo pertransibit in die & in nocte, & tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui.
20 Coangustatum est enim stratum, ita ut alter decidat: & pallium breve utrumque operire non potest.
21 † Sicut enim in monte divisionum stabit Dominus: † sicut in valle, quæ est in Gabaon, irascetur: ut faciat opus suum, alienum opus ejus: ut operetur opus suum, peregrinum est opus ejus ab eo.

† 2 Reg. 5. 10. 1 Par. 14. 11. † Jos. 10. 10.

22 Et nunc nolite illudere, ne forte constringantur vincula vestra. consummationem enim & abbreviationem audivi a Domino Deo exercituum super universam terram.
23 Auribus percipite, & audite vocem meam, attendite, & audite eloquium meum.
24 Numquid tota die arabit arans ut serat, proscindet & sarriet humum suam?
25 Nonne cum adæquaverit faciem ejus, seret gith, & cyminum sparget, & ponet triticum per ordinem, & hordeum, & milium, & viciam in finibus suis?
26 Et erudiet illum in judicio: Deus suus docebit illum.
27 Non enim in serris triturabitur gith, nec rota plaustri super cyminum circuibit: sed in virga excutietur gith, & cyminum in baculo.
28 Panis autem comminuetur: verum non in perpetuum triturans triturabit illum, neque vexabit eum rota plaustri, nec ungulis suis comminuet eum.
29 Et hoc a Domino Deo exercituum exivit, ut mirabile faceret consilium, & magnificaret justitiam.

CAPUT XXIX.

Obsidio & afflictio Jerusalem, contritio gentium illam obsidentium: de libro signato, ac cæcitate Judæorum: væ profundis corde denuntiatur: reliquias Jacob prædicit illuminandas, & ad Deum convertendas.

1 VÆ Ariel, Ariel civitas, quam expugnavit David: additus est annus ad annum: solemnitates evolutæ sunt.
2 Et circumvallabo Ariel, & erit tristis & mœrens, & erit mihi quasi Ariel.
3 Et circumdabo quasi sphæram in circuitu tuo, & jaciam contra te aggerem, & munimenta ponam in obsidionem tuam.
4 Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuum: & erit quasi pythonis de terra vox tua: & de humo eloquium tuum mussitabit.
5 Et erit sicut pulvis tenuis multitudo ventilantium te: & sicut favilla pertransiens multitudo eorum, qui contra te prævaluerunt:
6 Eritque repente confestim. A Domino exercituum visitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis & tempestatis, & flammæ ignis devorantis.
7 Et erit sicut somnium visionis nocturnæ multitudo omnium gentium, quæ dimicaverunt contra Ariel, & omnes qui militaverunt, & obsederunt, & prævaluerunt adversus eam.
8 Et sicut somniat esuriens, & comedit, cum autem fuerit expergefactus, vacua est anima ejus: & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima ejus vacua est: sic erit multitudo omnium gentium, quæ dimicaverunt contra montem Sion.
9 Obstupescite, & admiramini, fluctuate, & vacillate: inebriamini, & non a vino: movemini, & non ab ebrietate.
10 Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, prophetas & principes vestros, qui vident visiones, operiet.
11 Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint

rint

rint ſcienti litteras, dicent: Lege
iſtum: & reſpondebit: Non poſſum,
ſignatus eſt enim.
12 Et dabitur liber neſcienti litte-
ras, diceturque ei: Lege: & reſpon-
debit: Neſcio litteras.
13 Et dixit Dominus: † Eo quod
appropinquat populus iſte ore ſuo,
& labiis ſuis glorificat me, cor au-
tem ejus longe eſt a me, & timue-
runt me mandato hominum & do-
ctrinis:
14 Ideo ecce ego addam ut admira-
tionem faciam populo huic miracu-
lo grandi & ſtupendo: † peribit enim
ſapientia a ſapientibus ejus, & intel-
lectus prudentium ejus abſcondetur.
15 Væ qui profundi eſtis corde, ut
a Domino abſcondatis conſilium:
quorum ſunt in tenebris opera, &
dicunt: † Quis videt nos, & quis
novit nos?
16 Perverſa eſt hęc veſtra cogitatio:
quaſi ſi lutum contra figulum cogi-
tet, & dicat opus factori ſuo: Non
feciſti me: & figmentum dicat fi-
ctori ſuo: Non intelligis.
17 Nonne adhuc in modico & in
brevi convertetur Libanus in char-
mel, & charmel in ſaltum reputa-
bitur?
18 Et audient in die illa ſurdi verba
libri, & de tenebris & caligine oculi
cæcorum videbunt.
19 Et addent mites in Domino læ-
titiam, & pauperes homines in ſan-
cto Iſrael exultabunt:
20 Quoniam defecit qui prævale-
bat, conſummatus eſt illuſor, &
ſucciſi ſunt omnes qui vigilabant ſu-
per iniquitatem:
21 Qui peccare faciebant homines
in verbo, & arguentem in porta ſup-
plantabant, & declinaverunt fruſtra
a juſto.
22 Propter hoc, hæc dicit Domi-
nus ad domum Jacob, qui redemit
Abraham: Non modo confundetur
Jacob, nec modo vultus ejus eru-
beſcet:
23 Sed cum viderit filios ſuos, ope-
ra manuum mearum, in medio ſui
ſanctificantes nomen meum, & ſan-
ctificabunt ſanctum Jacob, & Deum
Iſrael prædicabunt:
24 Et ſcient errantes ſpiritu intel-
lectum, & muſſitatores diſcent le-
gem.

† Matt. 15. 8. Marc. 7. 6.

† 1 Cor. 1. 19. Abd. v. 8.

† Eccli. 23. 26.

CAPUT XXX.

Comminatio adverſus Judæos, qui Domino inconſulto prementibus Aſſyriis ad Ægyptios confugiebant: ipſi quoque prophetarum admonitiones audire nolentibus: ſed vana præſidia quærentibus, gravem denuntiat afflictionem: & quam ſit Deus futurus benignus ad ipſum revertentibus: & de magna revertentium felicitate, ac judicio impiorum.

1 VÆ filii deſertores, dicit Do-
minus, ut faceretis conſi-
lium, & non ex me: & ordiremini
telam, & non per ſpiritum meum,
ut adderetis peccatum ſuper pecca-
tum:
2 Qui ambulatis ut deſcendatis in
Ægyptum, & os meum non inter-
rogaſtis, ſperantes auxilium in for-
titudine Pharaonis, & habentes fi-
duciam in umbra Ægypti.
3 Et erit vobis fortitudo Pharaonis
in confuſionem, & fiducia umbræ
Ægypti in ignominiam.
4 Erant enim in Tani principes tui,
& nuntii tui uſque ad Hanes perve-
nerunt.
5 Omnes confuſi ſunt ſuper popu-
lo, qui eis prodeſſe non potuit: non
fuerunt in auxilium & in aliquam
utilitatem, ſed in confuſionem &
in opprobrium.
6 Onus jumentorum Auſtri. In ter-
ra tribulationis & anguſtiæ leæna, &
leo ex eis, vipera, & regulus volans,
portantes ſuper humeros jumento-
rum divitias ſuas, & ſuper gibbum
camelorum theſauros ſuos, ad po-
pulum qui eis prodeſſe non poterit.
7 Ægyptus enim fruſtra & vane au-
xiliabitur: ideo clamavi ſuper hoc:
Superbia tantum eſt, quieſce.
8 Nunc ergo ingreſſus ſcribe ei ſuper
buxum, & in libro diligenter exara
illud, & erit in die noviſſimo in te-
ſtimonium uſque in æternum.
9 Populus enim ad iracundiam pro-
vocans eſt, & filii mendaces, filii
nolentes audire legem Dei.
10 Qui dicunt videntibus: Nolite
videre; & aſpicientibus: Nolite a-
ſpicere nobis ea, quæ recta ſunt: lo-
quimini nobis placentia, videte no-
bis errores.
11 Auferte a me viam, declinate a
me ſemitam, ceſſet a facie noſtra
ſanctus Iſrael.

12 Propterea hæc dicit ſanctus Iſrael: Pro eo quod reprobaſtis verbum hoc, & ſperaſtis in calumnia & in tumultu, & innixi eſtis ſuper eo:

13 Propterea erit vobis iniquitas hæc ſicut interruptio cadens, & requiſita in muro excelſo, quoniam ſubito, dum non ſperatur, veniet contritio ejus.

14 Et comminuetur ſicut conteritur lagena figuli contritione pervalida: & non invenietur de fragmentis ejus teſta, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fovea.

15 Quia hæc dicit Dominus Deus ſanctus Iſrael: Si revertamini & quieſcatis, ſalvi eritis: in ſilentio & in ſpe erit fortitudo veſtra. Et noluiſtis:

16 Et dixiſtis: Nequaquam, ſed ad equos fugiemus: ideo fugietis. Et ſuper veloces aſcendemus: ideo velociores erunt, qui perſequentur vos.

17 Mille homines a facie terroris unius: & a facie terroris quinque fugietis, donec relinquamini quaſi malus navis in vertice montis, & quaſi ſignum ſuper collem.

18 Propterea expectat Dominus ut miſereatur veſtri: & ideo exaltabitur parcens vobis: quia Deus judicii Dominus: beati omnes qui expectant eum.

19 Populus enim Sión habitabit in Jeruſalem: plorans nequaquam plorabis, miſerans miſerebitur tui: ad vocem clamoris tui ſtatim ut audierit, reſpondebit tibi.

20 Et dabit vobis Dominus panem arctum, & aquam brevem: & non faciet avolare a te ultra doctorem tuum: & erunt oculi tui videntes præceptorem tuum.

21 Et aures tuæ audient verbum poſt tergum monentis: Hęc eſt via, ambulate in ea: & non declinetis neque ad dexteram, neq; ad ſiniſtram.

22 Et contaminabis laminas ſculptilium argenti tui, & veſtimentum conflatilis auri tui, & diſperges ea ſicut immunditiam menſtruatæ. Egredere, dices ei:

23 Et dabitur pluvia ſemini tuo, ubicumque ſeminaveris in terra: & panis frugum terræ erit uberrimus, & pinguis, paſcetur in poſſeſſione tua in die illo agnus ſpatioſe:

24 Et tauri tui, & pulli aſinorum, qui operantur terram, commiſtum migma comedent ſicut in area ventilatum eſt.

25 Et erunt ſuper omnem montem excelſum, & ſuper omnem collem elevatum, rivi currentium aquarum, in die interfectionis multorum, cum ceciderint turres.

26 Et erit lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis erit ſeptempliciter ſicut lux ſeptem dierum, in die qua alligaverit Dominus vulnus populi ſui, & percuſſuram plagæ ejus ſanaverit.

27 Ecce nomen Domini venit de longinquo, ardens furor ejus, & gravis ad portandum: labia ejus repleta ſunt indignatione, & lingua ejus quaſi ignis devorans.

28 Spiritus ejus velut torrens inundans uſque ad medium colli, ad perdendas gentes in nihilum, & frænum erroris, quod erat in maxillis populorum.

29 Canticum erit vobis ſicut nox ſanctificatæ ſolemnitatis, & lætitia cordis ſicut qui pergit cum tibia, ut intret in montem Domini ad fortem Iſrael.

30 Et auditam faciet Dominus gloriam vocis ſuæ, & terrorem brachii ſui oſtendet in comminatione furoris, & flamma ignis devorantis: allidet in turbine, & in lapide grandinis.

31 A voce enim Domini pavebit Aſſur virga percuſſus.

32 Et erit tranſitus virgæ fundatus, quam requieſcere faciet Dominus ſuper eum in tympanis & citharis: & in bellis prę cipuis expugnabit eos.

33 Præparata eſt enim ab heri Topheth, a rege præparata, profunda, & dilatata. Nutrimenta ejus, ignis & ligna multa: flatus Domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam.

CAPUT XXXI.

Judæos qui fiducia in Deum relicta, ad Ægyptios & humana confugiunt præſidia, prædicit conſumendos una cum ſuis auxiliariis: revertentes vero ad Dominum, virtute divina liberandos.

1 VÆ qui deſcendunt in Ægyptum ad auxilium, in equis ſperantes, & habentes fiduciam ſuper quadrigis, quia multæ ſunt; &

super equitibus, quia prævalidi nimis: & non sunt confisi super sanctum Israel, & Dominum non requisierunt.
2 Ipse autem sapiens adduxit malum, & verba sua non abstulit: & consurget contra domum pessimorum, & contra auxilium operantium iniquitatem.
3 Ægyptus, homo, & non Deus: & equi eorum caro, & non spiritus: & Dominus inclinabit manum suam, & corruet auxiliator, & cadet cui præstatur auxilium, simulque omnes consumentur.
4 Quia hæc dicit Dominus ad me: Quomodo si rugiat leo, & catulus leonis super prædam suam, & cum occurrerit ei multitudo pastorum, a voce eorum non formidabit, & a multitudine eorum non pavebit: sic descendet Dominus exercituum ut prælietur super montem Sion, & super collem ejus.
5 Sicut aves volantes, sic proteget Dominus exercituum Jerusalem, protegens & liberans, transiens & salvans.
6 Convertimini sicut in profundum recesseratis filii Israel.
7 In die enim illa abjiciet vir idola argenti sui, & idola auri sui, quæ fecerunt vobis manus vestræ in peccatum.
8 Et cadet Assur in gladio non viri, & gladius non hominis vorabit eum, & fugiet non a facie gladii: & juvenes ejus vectigales erunt:
9 Et fortitudo ejus a terrore transibit, & pavebunt fugientes principes ejus: dixit Dominus, cujus ignis est in Sion, & caminus ejus in Jerusalem.

CAPUT XXXII.

De rege ac principibus in justitia regnaturis & de populi subditi felicitate: stulto autem principi & opulentis mulieribus futura prædicitur calamitas: pacis quoque pulchritudo ac requies opulenta promittitur populo Dei.

1 Ecce in justitia regnabit rex, & principes in judicio præerunt.
2 Et erit vir sicut qui absconditur a vento, & celat se a tempestate, sicut rivi aquarum in siti, & umbra petræ prominentis in terra deserta.
3 Non caligabunt oculi videntium, & aures audientium diligenter auscultabunt.
4 Et cor stultorum intelliget scientiam, & lingua balborum velociter loquetur & plane.
5 Non vocabitur ultra is, qui insipiens est, princeps: neque fraudulentus appellabitur major:
6 Stultus enim fatua loquetur, & cor ejus faciet iniquitatem, ut perficiat simulationem, & loquatur ad Dominum fraudulenter, & vacuam faciat animam esurientis, & potum sitienti auferat.
7 Fraudulenti vasa pessima sunt: ipse enim cogitationes concinnavit ad perdendos mites in sermone mendacii, cum loqueretur pauper judicium.
8 Princeps vero ea, quę digna sunt principe, cogitabit, & ipse super duces stabit.
9 Mulieres opulentæ surgite, & audite vocem meam: filiæ confidentes percipite auribus eloquium meum.
10 Post dies enim & annum, vos conturbabimini confidentes: consummata est enim vindemia, collectio ultra non veniet.
11 Obstupescite opulentæ, conturbamini confidentes: exuite vos, & confundimini, accingite lumbos vestros.
12 Super ubera plangite, super regione desiderabili, super vinea fertili.
13 Super humum populi mei spinæ & vepres ascendent: quanto magis super omnes domos gaudii civitatis exultantis:
14 Domus enim dimissa est, multitudo urbis relicta est, tenebræ & palpatio factæ sunt super speluncas usque in æternum. Gaudium onagrorum pascua gregum,
15 Donec effundatur super nos spiritus de excelso: & erit desertum in charmel, & charmel in saltum reputabitur.
16 Et habitabit in solitudine judicium, & justitia in charmel sedebit.
17 Et erit opus justitiæ pax, & cultus justitiæ silentium, & securitas usque in sempiternum.
18 Et sedebit populus meus in pulcritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.
19 Grando autem in descensione saltus, & humilitate humiliabitur civitas.
20 Beati, qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bovis & asini.

CA-

CAPUT XXXIII.

Permixtim de dejectione Sennacherib loquitur, & Judæorum liberatione, ac divinæ potentiæ exaltatione: invehitur contra hypocritas: & quales esse debeant qui cum Domino habitaturi sunt in excelsis: Jerusalem vero habitatio erit opulenta, in qua magnificabitur Dominus, rex & legislator noster.

1 VÆ qui prædaris, nonne & ipse prędaberis? & qui spernis, nonne & ipse sperneris? cum consummaveris deprædationem, deprædaberis: cum fatigatus desieris contemnere, contemneris.

2 Domine miserere nostri: te enim expectavimus: esto brachium nostrum in mane, & salus nostra in tempore tribulationis.

3 A voce angeli fugerunt populi, & ab exaltatione tua dispersæ sunt gentes.

4 Et congregabuntur spolia vestra sicut colligitur bruchus, velut cum fossæ plenæ fuerint de eo.

5 Magnificatus est Dominus, quoniam habitavit in excelso: implevit Sion judicio & justitia.

6 Et erit fides in temporibus tuis: divitiæ salutis sapientia & scientia: timor Domini ipse est thesaurus ejus.

7 Ecce videntes clamabunt foris, Angeli pacis amare flebunt.

8 Dissipatę sunt vię, cessavit transiens per semitam, irritum factum est pactum, projecit civitates, non reputavit homines.

9 Luxit, & elanguit terra: confusus est Libanus, & obsorduit, & factus est Saron sicut desertum: & concussa est Basan, & Carmelus.

10 Nunc consurgam, dicit Dominus: nunc exaltabor, nunc sublevabor.

11 Concipietis ardorem, parietis stipulam: spiritus vester ut ignis vorabit vos.

12 Et erunt populi quasi de incendio cinis, spinæ congregatæ igni comburentur.

13 Audite qui longe estis, quæ fecerim, & cognoscite vicini fortitudinem meam.

14 Conteriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas. quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis

† Psal. 14. 2. cum ardoribus sempiternis?

15 † Qui ambulat in justitiis, & loquitur veritatem, qui projicit avaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudet oculos suos ne videat malum.

16 Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus: panis ei datus est, aquę ejus fideles sunt.

17 Regem in decore suo videbunt oculi ejus, cernent terram de longe.

18 Cor tuum meditabitur timorem:
† ubi est litteratus? ubi legis verba † 1 Cor.
ponderans? ubi doctor parvulorum? 1. 20.

19 Populum impudentem non videbis, populum alti sermonis: ita ut non possis intelligere disertitudinem linguæ ejus, in quo nulla est sapientia.

20 Respice Sion civitatem solemnitatis nostræ: oculi tui videbunt Jerusalem, habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit: nec aufferentur clavi ejus in sempiternum; & omnes funiculi ejus non rumpentur:

21 Quia solummodo ibi magnificus est Dominus noster: locus fluviorum rivi latissimi & patentes: non transibit per eum navis remigum, neque trieris magna transgredietur eum.

22 Dominus enim judex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster: ipse salvabit nos.

23 Laxati sunt funiculi tui, & non prævalebunt: sic erit malus tuus ut dilatare signum non queas. Tunc dividentur spolia prædarum multarum: claudi diripient rapinam.

24 Nec dicet vicinus: Elangui: populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

CAPUT XXXIV.

Acerba Dei ultio super omnes gentes: Idumææ quoque contritio & perpetua vastitas prædicitur.

1 ACcedite gentes, & audite, & populi attendite: audiat terra, & plenitudo ejus; orbis, & omne germen ejus.

2 Quia indignatio Domini super omnes gentes, & furor super universam militiam eorum: interfecit eos, & dedit eos in occisionem.

3 Interfecti eorum projicientur, & de cadaveribus eorum ascendet fętor: tabescent montes a sanguine eorum.

4 Et

4 Et tabescet omnis militia cælo-
rum, & complicabuntur sicut liber
cæli: & omnis militia eorum defluet,
sicut defluit folium de vinea & de
ficu.
5 Quoniam inebriatus est in cælo
gladius meus: ecce super Idumæam
descendet, & super populum inter-
fectionis meæ, ad judicium.
6 Gladius Domini repletus est san-
guine, incrassatus est adipe, de san-
guine agnorum, & hircorum, de
sanguine medullatorum arietum:
victima enim Domini in Bosra, &
interfectio magna in terra Edom.
7 Et descendent unicornes cum eis,
& tauri cum potentibus: inebriabi-
tur terra eorum sanguine, & humus
eorum adipe pinguium:
8 Quia dies ultionis Domini, annus
retributionum judicii Sion.
9 Et convertentur torrentes ejus in
picem, & humus ejus in sulphur: &
erit terra ejus in picem ardentem.
10 Nocte & die non extinguetur,
in sempiternum ascendet fumus e-
jus: a generatione in generationem
desolabitur, in sæcula sæculorum
non erit transiens per eam.
11 Et possidebunt illam onocrota-
lus & ericius: ibis & corvus habita-
bunt in ea: & extendetur super eam
mensura, ut redigatur ad nihilum,
& perpendiculum in desolationem.
12 Nobiles ejus non erunt ibi: re-
gem potius invocabunt, & omnes
principes ejus erunt in nihilum.
13 Et orientur in domibus ejus spi-
næ, & urticæ, & paliurus in muni-
tionibus ejus: & erit cubile draco-
num, & pascua struthionum.
14 Et occurrent dæmonia onocen-
tauris, & pilosus clamabit alter ad
alterum: ibi cubavit lamia, & in-
venit sibi requiem.
15 Ibi habuit foveam ericius, &
enutrivit catulos, & circumfodit,
& fovit in umbra ejus: illuc congre-
gati sunt milvi, alter ad alterum.
16 Requirite diligenter in libro Do-
mini, & legite: unum ex eis non
defuit, alter alterum non quæsivit:
quia quod ex ore meo procedit, ille
mandavit, & spiritus ejus ipse con-
gregavit ea.
17 Et ipse misit eis sortem, & ma-
nus ejus divisit eam illis in mensu-
ram: usque in æternum possidebunt
eam, in generationem & generatio-
nem habitabunt in ea.

CAPUT XXXV.

De futura consolatione, lætitia, securitate, & felicitate perpetua eorum, qui in Christum sunt credituri.

1 LÆtabitur deserta & invia, &
exultabit solitudo, & flore-
bit quasi lilium.
2 Germinans germinabit, & exul-
tabit lætabunda & laudans: gloria
Libani data est ei: decor Carmeli,
& Saron, ipsi videbunt gloriam Do-
mini, & decorem Dei nostri.
3 Confortate manus dissolutas, &
genua debilia roborate.
4 Dicite pusillanimis: Conforta-
mini, & nolite timere: ecce Deus
vester ultionem adducet retributio-
nis: Deus ipse veniet, & salvabit vos.
5 Tunc aperientur oculi cæcorum,
& aures surdorum patebunt.
6 Tunc saliet sicut cervus claudus,
& aperta erit lingua mutorum: quia
scissæ sunt in deserto aquæ, & tor-
rentes in solitudine.
7 Et quę erat arida, erit in stagnum,
& sitiens in fontes aquarum. In cu-
bilibus, in quibus prius dracones ha-
bitabant, orietur viror calami &
junci.
8 Et erit ibi semita & via, & via san-
cta vocabitur: non transibit per eam
pollutus, & hæc erit vobis directa
via, ita ut stulti non errent per eam.
9 Non erit ibi leo, & mala bestia
non ascendet per eam, nec inve-
nietur ibi, & ambulabunt qui libe-
rati fuerint.
10 Et redempti a Domino conver-
tentur, & venient in Sion cum lau-
de & lætitia sempiterna super caput
eorum: gaudium & lætitiam obti-
nebunt, & fugiet dolor & gemitus.

CAPUT XXXVI.

Sennacherib captis civitatibus Juda munitis, mittit Rabsacen ad capiendam Jerusalem: qui variis in Ezechiam jactatis convitiis & blasphemiis in Deum, Jerosolymitas ad deditionem exhortatur.

1 ET factum est in quartodeci- *4 Reg.*
mo anno regis Ezechiæ, a- 18. 13.
scendit Sennacherib rex Assyriorum *2 Par.*
super omnes civitates Juda munitas, 32. 1.
& cepit eas. *Eccli.* 48. 20.

2 Et misit rex Assyriorum Rabsacen de Lachis in Jerusalem, ad regem Ezechiam in manu gravi, & stetit in aquæductu piscinæ superioris in via Agri fullonis.
3 Et egressus est ad eum Eliacim filius Helciæ, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph a commentariis.
4 Et dixit ad eos Rabsaces: Dicite Ezechiæ: Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum, Quæ est ista fiducia, qua confidis?
5 Aut quo consilio vel fortitudine rebellare disponis? super quem habes fiduciam, quia recessisti a me?
6 Ecce confidis super baculum arundineum confractum istum, super Ægyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum ejus, & perforabit eam: sic Pharao rex Ægypti omnibus, qui confidunt in eo.
7 Quod si responderis mihi: In Domino Deo nostro confidimus: nonne ipse est, cujus abstulit Ezechias excelsa & altaria, & dixit Judæ & Jerusalem: Coram altari isto adorabitis?
8 Et nunc trade te domino meo regi Assyriorum, & dabo tibi duo millia equorum nec poteris ex te præbere ascensores eorum.
9 Et quomodo sustinebis faciem judicis unius loci ex servis domini mei minoribus? Quod si confidis in Ægypto, in quadrigis, & in equitibus:
10 Et nunc numquid sine Domino ascendi ad terram istam, ut disperderem eam? Dominus dixit ad me: Ascende super terram istam, & disperde eam.
11 Et dixit Eliacim, & Sobna, & Joahe ad Rabsacen: Loquere ad servos tuos Syra lingua: intelligimus enim: ne loquaris ad nos Judaice in auribus populi, qui est super murum.
12 Et dixit ad eos Rabsaces: Numquid ad dominum tuum & ad te misit me dominus meus, ut loquerer omnia verba ista, & non potius ad viros, qui sedent in muro, ut comedant stercora sua, & bibant urinam pedum suorum vobiscum?
13 Et stetit Rabsaces, & clamavit voce magna Judaice, & dixit: Audite verba regis magni, regis Assyriorum.
14 Hæc dicit rex: Non seducat vos Ezechias, quia nō poterit eruere vos.
15 Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias super Domino, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, non dabitur civitas ista in manu regis Assyriorum.
16 Nolite audire Ezechiam: hæc enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum benedictionem, & egredimini ad me, & comedite unusquisque vineam suam, & unusquisque ficum suam: & bibite unusquisque aquam cisternæ suæ,
17 Donec veniam, & tollam vos ad terram, quæ est ut terra vestra, terram frumenti & vini, terram panum & vinearum.
18 Nec conturbet vos Ezechias, dicens: Dominus liberabit nos. Numquid liberaverunt dii gentium unusquisque terram suam de manu regis Assyriorum?
19 Ubi est deus Emath, & Arphad? ubi est deus Sepharvaim? numquid liberaverunt Samariam de manu mea?
20 Quis est ex omnibus diis terrarum istarum, qui eruerit terram suam de manu mea, ut eruat Dominus Jerusalem de manu mea?
21 Et siluerunt, & non responderunt ei verbum. Mandaverat enim rex, dicens: Ne respondeatis ei.
22 Et ingressus est Eliacim filius Helciæ, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph a commentariis, ad Ezechiam scissis vestibus, & nuntiaverunt ei verba Rabsacis.

CAPUT XXXVII.

Consternatus Ezechias propter blasphemias tum Rabsacis tum Sennacherib, mittit ad Isaiam ut Dominum deprecetur, qui ipsum confortans divinum promittit auxilium: & cæso per Angelum exercitu Sennacherib, etiam ipse a filiis suis interimitur.

1 ET factum est, cum audisset rex Ezechias, scidit vesti- 4 Reg.
menta sua, & obvolutus est sacco, 19. 1.
& intravit in domum Domini.
2 Et misit Eliacim, qui erat super domum, & Sobnam scribam, & seniores de sacerdotibus, opertos saccis, ad Isaiam filium Amos prophetam,
3 Et dixerunt ad eum: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & correptionis, & blasphemiæ, dies hec:

quia venerunt filii usque ad partum,
& virtus non est pariendi.
4 Si quo modo audiat Dominus De-
us tuus verba Rabsacis, quem misit
rex Assyriorum dominus suus ad
blasphemandum Deum viventem,
& exprobrandum sermonibus, quos
audivit Dominus Deus tuus: leva er-
go orationem pro reliquiis, quæ re-
pertæ sunt.
5 Et venerunt servi regis Ezechiæ
ad Isaiam.
6 Et dixit ad eos Isaias: Hæc dice-
tis domino vestro: Hæc dicit Domi-
nus: Ne timeas a facie verborum, quæ
audisti, quibus blasphemaverunt
pueri regis Assyriorum me.
7 Ecce ego dabo ei spiritum, & au-
diet nuntium, & revertetur ad ter-
ram suam, & corruere eum faciam
gladio in terra sua.
8 Reversus est autem Rabsaces, &
invenit regem Assyriorum prælian-
tem adversus Lobnam. Audierat e-
nim quia profectus esset de Lachis,
9 Et audivit de Tharaca rege Æthio-
piæ, dicentes: Egressus est ut pu-
gnet contra te. Quod cum audisset,
misit nuntios ad Ezechiam, dicens:
10 Hæc dicetis Ezechiæ regi Judæ,
loquentes: Non te decipiat Deus
tuus, in quo tu confidis, dicens:
Non dabitur Jerusalem in manu re-
gis Assyriorum.
11 Ecce tu audisti omnia, quæ fe-
cerunt reges Assyriorum omnibus
terris, quas subverterunt, & tu po-
teris liberari?
12 Numquid eruerunt eos dii gen-
tium, quos subverterunt patres mei,
Gozam, & Haram, & Reseph, &
filios Eden, qui erant in Thalassar?
13 Ubi est rex Emath, & rex Ar-
phad, & rex urbis Sepharvaim, Ana,
& Ava?
14 Et tulit Ezechias libros de manu
nuntiorum, & legit eos, & ascen-
dit in domum Domini, & expandit
eos Ezechias coram Domino.
15 Et oravit Ezechias ad Domi-
num, dicens:
16 Domine exercituum Deus Israel,
qui sedes super cherubim: tu es De-
us solus omnium regnorum terræ,
tu fecisti cælum & terram.
17 Inclina Domine aurem tuam,
& audi: aperi Domine oculos tuos,
& vide, & audi omnia verba Senna-
cherib, quæ misit ad blaspheman-
dum Deum viventem.
18 Vere enim Domine desertas fe-
cerunt reges Assyriorum terras, &
regiones earum.
19 Et dederunt deos earum igni:
non enim erant dii, sed opera ma-
nuum hominum, lignum & lapis:
& comminuerunt eos.
20 Et nunc Domine Deus noster
salva nos de manu ejus: & cogno-
scant omnia regna terræ, quia tu es
Dominus solus.
21 Et misit Isaias filius Amos ad
Ezechiam, dicens: Hæc dicit Domi-
nus Deus Israel: Pro quibus rogasti
me de Sennacherib rege Assyriorum:
22 Hoc est verbum, quod locutus est
Dominus super eum: Despexit te,
& subsannavit te virgo filia Sion:
post te caput movit filia Jerusalem.
23 Cui exprobrasti, & quem bla-
sphemasti, & super quem exaltasti
vocem, & levasti altitudinem oculo-
rum tuorum? Ad sanctum Israel.
24 In manu servorum tuorum ex-
probrasti, Domino: & dixisti: In
multitudine quadrigarum mearum
ego ascendi altitudinem montium,
juga Libani: & succidam excelsa ce-
drorum ejus, & electas abietes il-
lius, & introibo altitudinem sum-
mitatis ejus, saltum Carmeli ejus.
25 Ego fodi, & bibi aquam, & exic-
cavi vestigio pedis mei omnes rivos
aggerum.
26 Numquid non audisti, quæ olim
fecerim ei? ex diebus antiquis ego
psalmavi illud: & nunc adduxi: &
factum est in eradicationem collium
compugnantium, & civitatum mu-
nitarum.
27 Habitatores earum breviata ma-
nu contremuerunt, & confusi sunt:
facti sunt sicut fœnum agri, & gra-
men pascuę, & herba tectorum, quę
exaruit antequam maturesceret.
28 Habitationem tuam, & egres-
sum tuum, & introitum tuum co-
gnovi, & insaniam tuam contra me.
29 Cum fureres adversum me, su-
perbia tua ascendit in aures meas:
ponam ergo circulum in naribus
tuis, & frænum in labiis tuis, & re-
ducam te in viam, per quam venisti.
30 Tibi autem hoc erit signum:
Comede hoc anno quæ sponte na-
scuntur, & in anno secundo pomis
vescere: in anno autem tertio semi-
nate, & metite, & plantate vineas,
& comedite fructum earum.
31 Et mittet id, quod salvatum fue-

rit de domo Juda, & quod reliquum
est, radicem deorsum, & faciet fru-
ctum sursum:
31 Quia de Jerusalem exibunt reli-
quiæ, & salvatio de monte Sion: ze-
lus Domini exercituum faciet istud.
33 Propterea hæc dicit Dominus de
rege Assyriorum: Non intrabit civi-
tatem hanc, & non jaciet ibi sagit-
tam, & non occupabit eam clypeus,
& non mittet in circuitu ejus agge-
rem.
34 In via qua venit, per eam rever-
tetur, & civitatem hanc non ingre-
dietur, dicit Dominus:
35 Et protegam civitatem istam,
ut salvem eam propter me, & pro-
pter David servum meum.
† 4 Reg. 19. 35. Tob. 1. 21. Eccli. 48. 24. 1 Mahab. 7. 41. 2 Machab. 8. 19.
36 † Egressus est autem angelus Do-
mini, & percussit in castris Assyrio-
rum centum octoginta quinque mil-
lia. Et surrexerunt mane, & ecce
omnes, cadavera mortuorum.
37 Et egressus est, & abiit, & re-
versus est Sennacherib rex Assyrio-
rum, & habitavit in Ninive.
38 Et factum est, cum adoraret in
templo Nesroch deum suum, Adra-
melech & Sarasar filii ejus percus-
serunt eum gladio: fugeruntque in
terram Ararat, & regnavit Asarhad-
don filius ejus pro eo.

CAPUT XXXVIII.

*Ezechias a morte sibi per Isaiam com-
minata liberatus, signo in horologio A-
chaz accepto, & promissa de manu As-
syriorum liberatione, additisque ei ad
vitam quindecim annis, canticum hoc
gratiarum actionis Deo cecinit.*

4 Reg. 20. 1. 2 Par. 32. 24.
1 IN diebus illis ægrotavit Eze-
chias usque ad mortem: & in-
troivit ad eum Isaias filius Amos
propheta, & dixit ei: Hæc dicit Do-
minus: Dispone domui tuæ, quia
morieris tu, & non vives.
2 Et convertit Ezechias faciem su-
am ad parietem, & oravit ad Do-
minum,
3 Et dixit: Obsecro Domine, me-
mento quæso quomodo ambulave-
rim coram te in veritate, & in corde
perfecto, & quod bonum est in ocu-
lis tuis fecerim. Et flevit Ezechias
fletu magno.
4 Et factum est verbum Domini ad
Isaiam, dicens:
5 Vade, & dic Ezechiæ: Hæc dicit
Dominus Deus David patris tui: Au-
divi orationem tuam, & vidi lacry-
mas tuas: ecce ego adjiciam super
dies tuos quindecim annos:
6 Et de manu regis Assyriorum
eruam te, & civitatem istam, &
protegam eam.
7 Hoc autem tibi erit signum a Do-
mino, quia faciet Dominus verbum
hoc, quod locutus est:
8 † Ecce ego reverti faciam um- † Eccli. 48. 26.
bram linearum, per quas descende-
rat in horologio Achaz in sole, re-
trorsum decem lineis. Et reversus
est sol decem lineis per gradus, quos
descenderat.
9 Scriptura Ezechiæ regis Juda,
cum ægrotasset, & convaluisset de
infirmitate sua.
10 Ego dixi: In dimidio dierum
meorum vadam ad portas inferi.
Quæsivi residuum annorum meo-
rum;
11 Dixi: Non videbo Dominum
Deum in terra viventium.
Non aspiciam hominem ultra, &
habitatorem quietis.
12 Generatio mea ablata est, &
convoluta est a me, quasi taberna-
culum pastorum.
Præcisa est velut a texente, vita
mea: dum adhuc ordirer, succidit
me: de mane usque ad vesperam fi-
nies me.
13 Sperabam usque ad mane, quasi
leo sic contrivit omnia ossa mea:
De mane usque ad vesperam fi-
nies me:
14 Sicut pullus hirundinis sic cla-
mabo, meditabor ut columba.
Attenuati sunt oculi mei, suspi-
cientes in excelsum.
Domine vim patior, responde
pro me.
15 Quid dicam, aut quid responde-
bit mihi, cum ipse fecerit?
Recogitabo tibi omnes annos me-
os in amaritudine animæ meæ.
16 Domine si sic vivitur, & in tali-
bus vita spiritus mei, corripies me,
& vivificabis me.
17 Ecce in pace amaritudo mea a-
marissima:
Tu autem eruisti animam meam
ut non periret, projecisti post ter-
gum tuum omnia peccata mea.
18 Quia non infernus confitebitur
tibi, neque mors laudabit te: non
expectabunt qui descendunt in la-
cum, veritatem tuam.

19 Vivens vivens ipse confitebitur
tibi, sicut & ego hodie: pater filiis
notam faciet veritatem tuam.
20 Domine salvum me fac, & psal-
mos nostros cantabimus cunctis die-
bus vitæ nostræ in domo Domini.
21 Et jussit Isaias ut tollerent mas-
sam de ficis, & cataplasmarent su-
per vulnus, & sanaretur.
22 Et dixit Ezechias: Quod erit si-
gnum quia ascendam in domum Do-
mini?

CAPUT XXXIX.

Ezechias cum missis a rege Babylonis nuntiis suos ostendisset thesauros, ab Isaia de futura eorum in Babylonem ablatione præmonetur.

Reg. 20. 12. 1 IN tempore illo misit Mero-
dach Baladan, filius Baladan
rex Babylonis libros & munera ad
Ezechiam: audierat enim quod æ-
grotasset & convaluisset.
2 Lætatus est autem super eis Eze-
chias, & ostendit eis cellam aroma-
tum, & argenti, & auri, & odora-
mentorum, & unguenti optimi, &
omnes apothecas supellectilis suæ, &
universa quę inventa sunt in thesau-
ris ejus. Non fuit verbum quod non
ostenderet eis Ezechias in domo sua,
& in omni potestate sua.
3 Introivit autem Isaias propheta
ad Ezechiam regem, & dixit ei:
Quid dixerunt viri isti, & unde ve-
nerunt ad te? Et dixit Ezechias: De
terra longinqua venerunt ad me, de
Babylone.
4 Et dixit: Quid viderunt in domo
tua? Et dixit Ezechias: Omnia quę
in domo mea sunt, viderunt: non
fuit res, quam non ostenderim eis in
thesauris meis.
5 Et dixit Isaias ad Ezechiam: Audi
verbum Domini exercituum.
6 Ecce dies venient, & auferentur
omnia, quæ in domo tua sunt, &
quæ thesaurizaverunt patres tui us-
que ad diem hanc, in Babylonem:
non relinquetur quidquam, dicit
Dominus.
7 Et de filiis tuis, qui exibunt de
te, quos genueris, tollent, & erunt
eunuchi in palatio regis Babylonis.
8 Et dixit Ezechias ad Isaiam: Bo-
num verbum Domini quod locutus
est. Et dixit: Fiat tantum pax &
veritas in diebus meis.

CAPUT XL.

Consolatio & salus Jerusalem per Christum futura: Joannis Baptistæ prædicatio: fragilitas hominis, & perpetuitas verbi divini: Christi in carnem adventus, ipsiusque gloria, potestas & retributio palam annuntianda: contra idololatras Deum sculptilibus assimilantes, incomparabilem Dei potentiam ac sapientiam commendat: quodque sperantes in Domino mutent fortitudinem.

1 CONsolamini, consolamini
popule meus, dicit Deus
vester.
2 Loquimini ad cor Jerusalem, &
advocate eam: quoniam completa
est malitia ejus, dimissa est iniqui-
tas illius: suscepit de manu Domini
duplicia pro omnibus peccatis suis.
3 † Vox clamantis in deserto: Pa- † Mat.
rate viam Domini, rectas facite in 3. 3.
solitudine semitas Dei nostri. Marc.
4 Omnis vallis exaltabitur, & om- 1. 3.
nis mons & collis humiliabitur, & Luc. 3.
erunt prava in directa, & aspera in 4. Joan.
vias planas. 1. 23.
5 Et revelabitur gloria Domini, &
videbit omnis caro pariter quod os
Domini locutum est.
6 Vox dicentis: Clama. Et dixi:
Quid clamabo? † Omnis caro fœ- † Eccli.
num, & omnis gloria ejus quasi flos 14. 18.
agri. Jacobi
7 Exiccatum est fœnum, & cecidit 1. 10.
flos, quia spiritus Domini sufflavit 1 Petr.
in eo. Vere fœnum est populus: 1. 24.
8 Exiccatum est fœnum, & cecidit
flos, Verbum autem Domini nostri
manet in æternum.
9 Super montem excelsum ascende
tu, qui evangelizas Sion: exalta in
fortitudine vocem tuam, qui evan-
gelizas Jerusalem: exalta, noli ti-
mere. Dic civitatibus Juda: Ecce
Deus vester:
10 Ecce Dominus Deus in fortitu-
dine veniet, & brachium ejus do-
minabitur: ecce merces ejus cum eo,
& opus illius coram illo.
11 † Sicut pastor gregem suum pa- † Ezech. 34.
scet: in brachio suo congregabit a-
gnos, & in sinu suo levabit, fœtas 23. &
ipse portabit. 37. 24.
12 Quis mensus est pugillo aquas, Joan.
& cælos palmo ponderavit? quis 10. 11.
appendit tribus digitis molem ter-
ræ, & libravit in pondere mon-
tes, & colles in statera?

† Sap. 9. 13. Rom. 11. 34. 1Cor. 2. 16.

13 † Quis adjuvit ſpiritum Domini? aut quis conſiliarius ejus fuit, & oſtendit illi?

14 Cum quo iniit conſilium, & inſtruxit eum, & docuit eum ſemitam juſtitiæ, & erudivit eum ſcientiam, & viam prudentiæ oſtendit illi?

15 Ecce gentes quaſi ſtilla ſitulæ, & quaſi momentum ſtateræ reputatæ ſunt: ecce inſulæ quaſi pulvis exiguus.

16 Et Libanus non ſufficiet ad ſuccendendum, & animalia ejus non ſufficient ad holocauſtum.

17 Omnes gentes quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo, & quaſi nihilum & inane reputatæ ſunt ei.

† Act. 17. 29.

18 † Cui ergo ſimilem feciſtis Deum? aut quam imaginem ponetis ei?

19 Numquid ſculptile conflavit faber? aut aurifex auro figuravit illud, & laminis argenteis argentarius?

20 Forte lignum & imputribile elegit: artifex ſapiens quærit quomodo ſtatuat ſimulacrum, quod non moveatur.

21 Numquid non ſcitis? numquid non audiſtis? numquid non annunciatum eſt vobis ab initio? numquid non intellexiſtis fundamenta terræ?

22 Qui ſedet ſuper gyrum terræ, & habitatores ejus ſunt quaſi locuſtæ: qui extendit velut nihilum cælos, & expandit eos ſicut tabernaculum ad inhabitandum.

23 Qui dat ſecretorum ſcrutatores quaſi non ſint, judices terræ velut inane fecit:

24 Et quidem neque plantatus, neque ſatus, neque radicatus in terra truncus eorum: repente flavit in eos, & aruerunt, & turbo quaſi ſtipulam auferet eos.

25 Et cui aſſimilaſtis me, & adæquaſtis, dicit Sanctus?

26 Levate in excelſum oculos veſtros, & videte quis creavit hæc: qui educit in numero militiam eorum, & omnes ex nomine vocat: præ multitudine fortitudinis & roboris, virtutiſque ejus, neque unum reliquum fuit.

27 Quare dicis Jacob, & loqueris Iſrael: Abſcondita eſt via mea a Domino, & a Deo meo judicium meum tranſivit?

28 Numquid neſcis, aut non audiſti? Deus ſempiternus Dominus, qui creavit terminos terræ: non deficiet, neque laborabit, nec eſt inveſtigatio ſapientiæ ejus.

29 Qui dat laſſo virtutem: & his, qui non ſunt, fortitudinem & robur multiplicat.

30 Deficient pueri, & laborabunt, & juvenes in infirmitate cadent.

31 Qui autem ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem, aſſument pennas ſicut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.

CAPUT XLI.

Diſceptat Dominus cum idololatris de potentia, & variis magniſque beneficiis populo Judaico exhibitis: quibus ſuam comprobat potentiam & benignitatem erga homines: oſtendens ſimul & idolorum impotentiam, & idololatrarum vanitatem.

1 Taceant ad me inſulæ, & gentes mutent fortitudinem: accedant, & tunc loquantur, ſimul ad judicium propinquemus.

2 Quis ſuſcitavit ab oriente juſtum, vocavit eum ut ſequeretur ſe? dabit in conſpectu ejus gentes, & reges obtinebit: dabit quaſi pulverem gladio ejus, ſicut ſtipulam vento raptam arcui ejus.

3 Perſequetur eos, tranſibit in pace, ſemita in pedibus ejus non apparebit.

4 Quis hæc operatus eſt, & fecit, vocans generationes ab exordio? Ego Dominus, † primus & noviſſimus ego ſum.

† Infra 44. 6. & 48. 12. Apoc. 1. 8. 17. & 22. 13.

5 Viderunt inſulæ, & timuerunt, extrema terræ obſtupuerunt, appropinquaverunt, & acceſſerunt.

6 Unuſquiſque proximo ſuo auxiliabitur, & fratri ſuo dicet: Confortare.

7 Confortavit faber ærarius percutiens malleo eum, qui cudebat tunc temporis, dicens: Glutino bonum eſt: & confortavit eum clavis, ut non moveretur.

8 Et tu Iſrael ſerve meus, Jacob quem elegi, ſemen Abraham amici mei:

9 In quo apprehendi te ab extremis terræ, & a longinquis ejus vocavi te, & dixi tibi: Servus meus es tu, elegi te, & non abjeci te.

10 Ne timeas,quia ego tecum ſum:
ne declines,quia ego Deus tuus:con-
fortavi te,& auxiliatus ſum tibi, &
ſuſcepit te dextera juſti mei.
11 Ecce confundentur & erubeſcent
omnes, qui pugnant adverſum te:
erunt quaſi non ſint, & peribunt vi-
ri, qui contradicunt tibi.
12 Quæres eos, & non invenies, vi-
ros rebelles tuos: erunt quaſi non
ſint: & veluti conſumptio, homines
bellantes adverſum te.
13 Quia ego Dominus Deus tuus
apprehendens manum tuam, dicenſ-
que tibi: Ne timeas, ego adjuvi te.
14 Noli timere vermis Jacob, qui
mortui eſtis ex Iſrael:ego auxiliatus
ſum tibi, dicit Dominus: & redem-
ptor tuus ſanctus Iſrael.
15 Ego poſui te quaſi plauſtrum tri-
turans novum, habens roſtra ſer-
rantia: triturabis montes, & com-
minues: & colles quaſi pulverem
pones.
16 Ventilabis eos, & ventus tollet,
& turbo diſperget eos: & tu exulta-
bis in Domino, in ſancto Iſrael læ-
taberis.
17 Egeni & pauperes quęrunt aquas,
& non ſunt: lingua eorum ſiti aruit.
Ego Dominus exaudiam eos, Deus
Iſrael non derelinquam eos.
18 Aperiam in ſupinis collibus flu-
mina,& in medio camporum fontes:
ponam deſertum in ſtagna aquarũ.
19 Dabo in ſolitudinem cedrum, &
ſpinam, & myrtum, & lignum oli-
væ: ponam in deſerto abietem, ul-
mum, & buxum ſimul:
20 Ut videant, & ſciant, & reco-
gitent, & intelligant pariter, quia
manus Domini fecit hoc, & ſanctus
Iſrael creavit illud.
21 Prope facite judicium veſtrum,
dicit Dominus: afferte, ſiquid forte
habetis, dixit rex Jacob.
22 Accedant, & nuntient nobis
quæcumque ventura ſunt: priora
quæ fuerunt nuntiate: & ponemus
cor noſtrum, & ſciemus noviſſima
eorum, & quæ ventura ſunt indica-
te nobis.
23 Annuntiate quæ ventura ſunt in
futurum, & ſciemus quia dii eſtis
vos, bene quoque aut male, ſi po-
teſtis, facite: & loquamur & videa-
mus ſimul.
24 Ecce, vos eſtis ex nihilo,& opus
veſtrum ex eo quod non eſt: abomi-
natio eſt qui elegit vos.
25 Suſcitavi ab aquilone, & veniet
ab ortu ſolis: vocabit nomen meum,
& adducet magiſtratus quaſi lutum,
& velut plaſtes conculcans humum.
26 Quis annuntiavit ab exordio ut
ſciamus, & a principio ut dicamus:
Juſtus es? non eſt neque annuntians,
neque prædicens, neque audiens ſer-
mones veſtros.
27 Primus ad Sion dicet: Ecce ad-
ſunt, & Jeruſalem evangeliſtam
dabo.
28 Et vidi, & non erat neque ex
iſtis quiſquam qui iniret conſilium,
& interrogatus reſponderet ver-
bum.
29 Ecce omnes injuſti, & vana o-
pera eorum: ventus & inane ſimu-
lacra eorum.

CAPUT XLII.

Pater ſibi complacet in filio Chriſto, cujus virtutes & opera quæ facturus eſt, propheta explicat, exhortans univerſas gentes ad laudem & gratiarum actionem: addit quoque, malos, idololatras & ingratos graviter a Domino puniendos, plurimum conquerens de ingratitudine ſervorum Dei.

1 ECce ſervus meus, ſuſcipiam *Matt.*
eum: electus meus, com- 12.18.
placuit ſibi in illo anima mea: dedi
ſpiritum meum ſuper eum,judicium
gentibus proferet.
2 Non clamabit,neque accipiet per-
ſonam, nec audietur vox ejus foris.
3 Calamum quaſſatum non conte-
ret, & linum fumigans non extin-
guet: in veritate educet judicium.
4 Non erit triſtis, neque turbulen-
tus, donec ponat in terra judicium:
& legem ejus inſulæ expectabunt.
5 Hæc dicit Dominus Deus, creans
cælos, & extendens eos: firmans ter-
ram, & quæ germinant ex ea: dans
flatum populo, qui eſt ſuper eam,
& ſpiritum calcantibus eam.
6 Ego Dominus vocavi te in juſti-
tia, & apprehendi manum tuam,
& ſervavi te. † Et dedi te in fœdus † *Infra*
populi, in lucem gentium: 49. 6.
7 Ut aperires oculos cæcorum, &
educeres de concluſione vinctum, de
domo carceris ſedentes in tenebris.
8 † Ego Dominus, hoc eſt nomen † *Infra*
meum: gloriam meam alteri non 48. 11.
dabo, & laudem meam ſculptilibus.
9 Quę prima fuerunt,ecce venerunt:

nova quoque ego annuntio : ante-
quam oriantur, audita vobis faciam.
10 Cantate Domino canticum no-
vum, laus ejus ab extremis terræ:qui
descenditis in mare , & plenitudo
ejus ; insulæ, & habitatores earum.
11 Sublevetur desertum, & civita-
tes ejus: in domibus habitabit Cedar:
laudate habitatores Petræ, de verti-
ce montium clamabunt.
12 Ponent Domino gloriam, & lau-
dem ejus in insulis nuntiabunt.
13 Dominus sicut fortis egredietur,
sicut vir prælia tor suscitabit zelum ;
vociferabitur, & clamabit:super ini-
micos suos confortabitur.
14 Tacui semper, silui, patiens fui,
sicut parturiens loquar : dissipabo ,
& absorbebo simul.
15 Desertos faciam montes, & col-
les, & omne gramen eorum exicca-
bo : & ponam flumina in insulas, &
stagna arefaciam.
16 Et ducam cæcos in viam, quam
nesciunt ; & in semitis, quas ignora-
verunt, ambulare eos faciam:ponam
tenebras coram eis in lucem, & pra-
va in recta : hæc verba feci eis , &
non dereliqui eos.
17 Conversi sunt retrorsum : con-
fundantur confusione qui confi-
dunt in sculptili, qui dicunt confla-
tili : Vos dii nostri.
18 Surdi audite, & cæci intuemini
ad videndum.
19 Quis cæcus, nisi servus meus ? &
surdus, nisi ad quem nuntios meos
misi ? quis cæcus, nisi qui venumda-
tus est ? & quis cæcus , nisi servus
Domini ?
20 Qui vides multa, nonne custo-
dies ? qui apertas habes aures, nonne
audies ?
21 Et Dominus voluit ut sanctifica-
ret eum : & magnificaret legem, &
extolleret.
22 Ipse autem populus direptus,&
vastatus : laqueus juvenum omnes,
& in domibus carcerum absconditi
sunt: facti sunt in rapinam , nec
est qui eruat ; in direptionem, nec
est qui dicat : Redde.
23 Quis est in vobis qui audiat hoc,
attendat & auscultet futura ?
24 Quis dedit in direptionem Jacob,
& Israel vastantibus ? nonne Domi-
nus ipse, cui peccavimus ? Et nolue-
runt in viis ejus ambulare , & non
audierunt legem ejus.
25 Et effudit super eum indignatio-
nem furoris sui, & forte bellum , &
combussit eum in circuitu , & non
cognovit : & succendit eum, & non
intellexit.

CAPUT XLIII.

Populum credentem securum facit , ejus ex universo orbe multiplicationem futuram promittens , cum enarratione præteritorum ac futurorum Dei erga populum suum beneficiorum , quibus se solum verum Deum esse comprobat : addita gravi expostulatione adversus Judæorum ingratitudinem.

1 ET nunc hæc dicit Dominus
creans te Jacob, & formans
te Israel : Noli timere, quia redemi
te, & vocavi te nomine tuo : meus
es tu.
2 Cum transieris per aquas, tecum
ero , & flumina non operient te :
cum ambulaveris in igne, non com-
bureris, & flamma non ardebit in te.
3 Quia ego Dominus Deus tuus san-
ctus Israel salvator tuus , dedi pro-
pitiationem tuam Ægyptum , Æ-
thiopiam & Saba pro te.
4 Ex quo honorabilis factus es in
oculis meis, & gloriosus : ego dile-
xi te, & dabo homines pro te, & po-
pulos pro anima tua.
5 Noli timere , quia ego tecum
sum : ab oriente adducam semen tu-
um, & ab occidente congregabo te.
6 Dicam aquiloni : Da : & austro :
Noli prohibere : affer filios meos de
longinquo, & filias meas ab extre-
mis terræ.
7 Et omnem, qui invocat nomen
meum , in gloriam meam creavi
eum , formavi eum , & feci eum.
8 Educ foras populum cæcum, &
oculos habentem ; surdum, & aures
ei sunt.
9 Omnes gentes congregatæ sunt
simul, & collectæ sunt tribus : quis
in vobis annuntiet istud, & quæ pri-
ma sunt audire nos faciet ? dent te-
stes eorum, justificentur, & audiant,
& dicant : Vere.
10 Vos testes mei, dicit Dominus ,
& servus meus, quem elegi : ut scia-
tis, & credatis mihi, & intelligatis
quia ego ipse sum. Ante me non est
formatus Deus, & post me non erit.
11 † Ego sum, ego sum Dominus , † Osee
& non est absque me salvator. 13. 4.
12 Ego annuntiavi, & salvavi : au-

ditum

ditum feci, & non fuit in vobis alienus: vos testes mei, dicit Dominus, & ego Deus.
13 Et ab initio ego ipse, & non est qui de manu mea eruat: operabor, & quis avertet illud?
14 Hæc dicit Dominus redemptor vester, sanctus Israel: Propter vos misi in Babylonem, & detraxi vectes universos, & Chaldæos in navibus suis gloriantes.
15 Ego Dominus sanctus vester, creans Israel rex vester.
16 Hæc dicit Dominus, qui dedit in mari viam, & in aquis torrentibus semitam.
17 Qui eduxit quadrigam & equum, agmen & robustum: simul obdormierunt, nec resurgent: contriti sunt quasi linum, & extincti sunt.
18 Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini.
† 2 Cor. 5. 17. Apoc. 21. 5. 19 † Ecce ego facio nova, & nunc orientur, utique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, & in invio flumina.
20 Glorificabit me bestia agri, dracones & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo.
21 Populum istum formavi mihi, laudem meam narrabit.
22 Non me invocasti Jacob, nec laborasti in me Israel.
23 Non obtulisti mihi arietem holocausti tui, & victimis tuis non glorificasti me: non te servire feci in oblatione, nec laborem tibi præbui in thure.
24 Non emisti mihi argento calamum, & adipe victimarum tuarum non inebriasti me. Verumtamen servire me fecisti in peccatis tuis, præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis.
25 Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.
26 Reduc me in memoriam, & judicemur simul: narra si quid habes ut justificeris.
27 Pater tuus primus peccavit, & interpretes tui prævaricati sunt in me.
28 Et contaminavi principes sanctos, dedi ad internecionem Jacob, & Israel in blasphemiam.

CAPUT XLIV.

Deus consolatur populum suum, effusurus super eum spiritum suum, & aquas super sitientem: ipse primus & novissimus ac solus Deus, omnium creator ac moderator: idolorum quoque, artificum eorum ac idololatrarum magna vanitas, imo stupor aperte convincitur: proinde ab idolis ad Deum, in cujus manu sunt omnia, populus revocatur.

1 ET nunc audi Jacob serve meus, & Israel quem elegi: Jer. 30. 10. & 46. 27.
2 Hæc dicit Dominus faciens & formans te, ab utero auxiliator tuus: noli timere serve meus Jacob, & rectissime, quem elegi.
3 Effundam enim aquas super sitientem, & fluenta super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam.
4 Et germinabunt inter herbas, quasi salices juxta præterfluentes aquas.
5 Iste dicet, Domini ego sum: & ille vocabit in nomine Jacob: & hic scribet manu sua: Domino: & in nomine Israel assimilabitur.
6 † Hæc dicit Dominus rex Israel, & redemptor ejus Dominus exercituum: Ego primus, & ego novissimus, & absque me non est Deus. † Sup. 41. 4. Infra 48. 12. Apoc. 1. 8. 17. & 22. 13.
7 Quis similis mei? vocet, & annuntiet: & ordinem exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum: ventura & quæ futura sunt annuntient eis.
8 Nolite timere, neque conturbemini: ex tunc audire te feci, & annuntiavi: vos estis testes mei, numquid est Deus absque me, & formator quem ego non noverim?
9 Plastæ idoli omnes nihil sunt, & amantissima eorum non proderunt eis. ipsi sunt testes eorum, quia non vident, neque intelligunt, ut confundantur.
10 Quis formavit deum, & sculptile conflavit ad nihil utile?
11 Ecce omnes participes ejus confundentur, fabri enim sunt ex hominibus: convenient omnes, stabunt & pavebunt, & confundentur simul.
12 † Faber ferrarius lima operatus est: in prunis, & in malleis formavit illud, & operatus est in brachio fortitudinis suæ: esuriet & deficiet, non bibet aquam, & lassescet. † Sap. 13. 11.

13 Artifex lignarius extendit normam, formavit illud in runcina: fecit illud in angularibus, & in circino tornavit illud: & fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitantem in domo.
14 Succidit cedros, tulit ilicem, & quercum, quæ steterat inter ligna saltus: plantavit pinum, quam pluvia nutrivit.
15 Et facta est hominibus in focum: sumpsit ex eis, & calefactus est: & succendit, & coxit panes: de reliquo autem operatus est deum, & adoravit: fecit sculptile, & curvatus est ante illud.
16 Medium ejus combussit igni, & de medio ejus carnes comedit: coxit pulmentum, & saturatus est, & calefactus est, & dixit: Vah, calefactus sum, vidi focum.
17 Reliquum autem ejus deum fecit & sculptile sibi: curvatur ante illud, & adorat illud, & obsecrat, dicens: Libera me, quia Deus meus es tu.
18 Nescierunt, neque intellexerunt: obliti enim sunt ne videant oculi eorum, & ne intelligant corde suo.
19 Non recogitant in mente sua, neque cognoscunt, neque sentiunt, ut dicant: Medietatem ejus combussi igni: & coxi super carbones ejus panes: coxi carnes & comedi, & de reliquo ejus idolum faciam? ante truncum ligni procidam?
20 Pars ejus cinis est: cor insipiens adoravit illud, & non liberabit animam suam, neque dicet: Forte mendacium est in dextera mea.
21 Memento horum Jacob, & Israel, quoniam servus meus es tu. formavi te, servus meus es tu Israel, ne obliviscaris mei.
22 Delevi ut nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua: revertere ad me, quoniam redemi te.
23 Laudate cæli, quoniam misericordiam fecit Dominus: jubilate extrema terræ, resonate montes laudationem, saltus & omne lignum ejus: quoniam redemit Dominus Jacob, & Israel gloriabitur.
24 Hæc dicit Dominus redemptor tuus, & formator tuus ex utero: Ego sum Dominus, faciens omnia, extendens cælos solus, stabiliens terram, & nullus mecum.
25 Irrita faciens signa divinorum, & ariolos in furorem vertens. Convertens sapientes retrorsum: & scientiam eorum stultam faciens.
26 Suscitans verbum servi sui, & consilium nuntiorum suorum complens. Qui dico Jerusalem: Habitaberis; & civitatibus Juda: Ædificabimini, & deserta ejus suscitabo.
27 Qui dico profundo: Desolare, & flumina tua arefaciam.
28 Qui dico Cyro: Pastor meus es; & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Jerusalem: Ædificaberis; & templo: Fundaberis.

CAPUT XLV.

Prophetia de Cyro & victoriis ipsi a Deo concedendis, cum increpatione quod Deum in his non agnoscat, cum ipse solus sit Deus, omnium Dominus, cui nemo potest contradicere: prędicitur Christi nativitas: & loquitur propheta permixtim de Judæorum per Cyrum liberatione, ac salute per Christum futura: quodque solus Dominus sit Deus, justus, & salvans, promissaque complens.

1 HÆc dicit Dominus christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus gentes, & dorsa regum vertam, & aperiam coram eo januas, & portæ non claudentur.
2 Ego ante te ibo: & gloriosos terræ humiliabo: portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam.
3 Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum: ut scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, Deus Israel.
4 Propter servum meum Jacob, & Israel electum meum, & vocavi te nomine tuo: assimilavi te, & non cognovisti me.
5 Ego Dominus, & non est amplius: extra me non est Deus: accinxi te, & non cognovisti me:
6 Ut sciant hi, qui ab ortu solis, & qui ab occidente, quoniam absque me non est. Ego Dominus, & non est alter,
7 Formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum: ego Dominus faciens omnia hæc.
8 Rorate cæli desuper, & nubes pluant justum: aperiatur terra, & germinet salvatorem: & justitia oriatur simul: ego Dominus creavi eum.

† Jere. 18. 6. Rom. 9. 20.
9 Væ qui contradicit fictori suo, testa de samiis terræ: † numquid dicet lutum figulo suo: Quid facis, & opus tuum absque manibus est?
10 Væ qui dicit patri: Quid generas? & mulieri: Quid parturis?
11 Hæc dicit Dominus sanctus Israel, plastes ejus: Ventura interrogate me, super filios meos, & super opus manuum mearum mandate mihi.
12 Ego feci terram, & hominem super eam creavi ego: manus meæ tetenderunt cælos, & omni militiæ eorum mandavi.
13 Ego suscitavi eum ad justitiam, & omnes vias ejus dirigam: ipse ædificabit civitatem meam, & captivitatem meam dimittet, non in pretio, neque in muneribus, dicit Dominus Deus exercituum.
14 Hæc dicit Dominus: Labor Ægypti, & negotiatio Æthiopiæ, & Sabaim viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt: Post te ambulabunt, vincti manicis pergent: & te adorabunt, teque deprecabuntur: Tantum in te est Deus, & non est absque te Deus.
15 Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel salvator.
16 Confusi sunt, & erubuerunt omnes: simul abierunt in confusionem fabricatores errorum.
17 Israel salvatus est in Domino salute æterna: non confundemini, & non erubescetis usque in seculum seculi.
18 Quia hæc dicit Dominus creans cælos, ipse Deus formans terram, & faciens eam, ipse plastes ejus: non in vanum creavit eam: ut habitaretur, formavit eam. ego Dominus, & non est alius.
19 Non in abscondito locutus sum in loco terræ tenebroso: non dixi semini Jacob: Frustra quærite me. ego Dominus loquens justitiam, annuntians recta.
20 Congregamini, & venite, & accedite simul qui salvati estis ex gentibus: nescierunt qui levant lignum sculpturæ suæ, & rogant Deum non salvantem.
21 Annuntiate, & venite, & consiliamini simul: quis auditum fecit hoc ab initio, ex tunc prædixit illud? numquid non ego Dominus, & non est ultra Deus absque me? Deus justus, & salvans non est præter me.
22 Convertimini ad me, & salvi eritis omnes fines terræ: quia ego Deus, & non est alius.
23 In memetipso juravi, egredietur de ore meo justitiæ verbum, & non revertetur:
24 † Quia mihi curvabitur omne genu, & jurabit omnis lingua. † Rom. 14. 11. Philip. 2. 10.
25 Ergo in Domino, dicet, meæ sunt justitiæ & imperium: ad eum venient, & confundentur omnes qui repugnant ei.
26 In Domino justificabitur, & laudabitur omne semen Israel.

CAPUT XLVI.

Ostenditur idolorum vanitas, & destructio ipsorum prædicitur: Judæi cum reliquiis Israel ad Deum revocantur, ostensa Dei magna benignitate ad ipsos, addit a gravi increpatione ob ipsorum ingratitudinem & idololatriam; hortaturque ut ad ipsum, qui solus omnia novit & potest, revertantur, salutem ipsis per filium promittens.

1 Confractus est Bel, contritus est Nabo: facta sunt simulacra eorum bestiis & jumentis, onera vestra gravi pondere usque ad lassitudinem.
2 Contabuerunt, & contrita sunt simul: non potuerunt salvare portantem, & anima eorum in captivitatem ibit.
3 Audite me domus Jacob, & omne residuum domus Israel, qui portamini a meo utero, qui gestamini a mea vulva.
4 Usque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego portabo: ego feci, & ego feram: ego portabo, & salvabo.
5 Cui assimilastis me, & adæquastis, & comparastis me, & fecistis similem?
6 Qui confertis aurum de sacculo, & argentum statera ponderatis: conducentes aurificem, ut faciat deum: & procidunt, & adorant.
7 † Portant illum in humeris gestantes, & ponentes in loco suo: & stabit, ac de loco suo non movebitur. sed & cum clamaverint ad eum, non audiet: de tribulatione non salvabit eos. † Baruch 6. 25.
8 Mementote istud, & confundamini: redite prævaricatores ad cor.
9 Recordamini prioris sæculi, quoniam ego sum Deus, & non est ultra Deus, nec est similis mei:

10 Annuntians ab exordio novissi-
mum, & ab initio quæ necdum facta
sunt, dicens: Consilium meum sta-
bit, & omnis voluntas mea fiet:
11 Vocans ab oriente avem, & de
terra longinqua virum voluntatis
meæ. & locutus sum, & adducam
illud: creavi, & faciam illud.
12 Audite me duro corde, qui lon-
ge estis a justitia.
13 Prope feci justitiam meam, non
elongabitur, & salus mea non mora-
bitur. Dabo in Sion salutem, & in
Israel gloriam meam.

CAPUT XLVII.

*Babylonis humiliatio ac contritio prædi-
citur propter ipsius superbiam, arrogan-
tiam, & crudelitatem in Judæos suos ca-
ptivos: & quia in maleficis, auguribus,
atque incantatoribus spem posuit.*

1 DEscende, sede in pulvere
virgo filia Babylon, sede in
terra: non est solium filiæ Chaldæo-
rum, quia ultra non vocaberis mol-
lis & tenera.
2 Tolle molam, & mole farinam:
denuda turpitudinem tuam, discoo-
peri humerum, revela crura, transi
flumina.
† Nah. 3. 5. 3 † Revelabitur ignominia tua, &
videbitur opprobrium tuum: ultio-
nem capiam, & non resistet mihi ho-
mo.
4 Redemptor noster, Dominus exer-
cituum nomen illius, sanctus Israel.
5 Sede tacens, & intra in tenebras
filia Chaldæorum: quia non voca-
beris ultra domina regnorum.
6 Iratus sum super populum meum,
contaminavi hereditatem meam, &
dedi eos in manu tua: non posuisti
eis misericordias: super senem aggra-
vasti jugum tuum valde.
7 Et dixisti: In sempiternum ero do-
mina: non posuisti hæc super cor
tuum, neque recordata es novissimi
tui.
8 Et nunc audi hæc delicata, & ha-
bitans confidenter, quæ dicis in cor-
† Apoc 18. 7. de tuo: † Ego sum, & non est præter
me amplius: non sedebo vidua, &
ignorabo sterilitatem.
† Infra 51. 19. 9 † Venient tibi duo hæc subito in
die una, sterilitas & viduitas. univer-
sa venerunt super te, propter multi-
tudinem maleficiorum tuorum, &
propter duritiam incantatorum
tuorum vehementem.
10 Et fiduciam habuisti in malitia
tua, & dixisti: Non est qui videat
me. sapientia tua & scientia tua hæc
decepit te. Et dixisti in corde tuo:
Ego sum, & præter me non est alte-
ra.
11 Veniet super te malum, & ne-
scies ortum ejus: & irruet super te
calamitas, quam non poteris expia-
re: veniet super te repente miseria,
quam nescies.
12 Sta cum incantatoribus tuis, &
cum multitudine maleficiorum tuo-
rum, in quibus laborasti ab adole-
scentia tua, si forte quid prosit tibi,
aut si possis fieri fortior.
13 Defecisti in multitudine consi-
liorum tuorum: stent, & salvent te
augures cæli, qui contemplabantur
sidera, & supputabant menses, ut ex
eis annuntiarent ventura tibi.
14 Ecce facti sunt quasi stipula, ignis
combussit eos: non liberabunt ani-
mam suam de manu flammæ: non
sunt prunæ, quibus calefiant; nec fo-
cus, ut sedeant ad eum.
15 Sic facta sunt tibi in quibuscum-
que laboraveras: negotiatores tui ab
adolescentia tua, unusquisque in
via sua erraverunt: non est qui sal-
vet te.

CAPUT XLVIII.

*Increpat Dominus hypocrisim, ingrati-
tudinem ac duritiam Judæorum; se &
non idola, annuntiasse futura & illa com-
plevisse ostendens: propter nomen suum
tamen parcet ipsis: & ita benigne eos ad
se revocat, probans se solum verum De-
um, omnium conscium, suique populi re-
demptorem ac gubernatorem: conquerens
quoque de mandatorum suorum prævari-
catione, quibus observatis felices fuis-
sent.*

1 AUdite hæc domus Jacob, qui
vocamini nomine Israel, &
de aquis Juda existis, qui juratis in
nomine Domini, & Dei Israel re-
cordamini non in veritate, neque
in justitia.
2 De civitate enim sancta vocati
sunt, & super Deum Israel consta-
biliti sunt: Dominus exercituum
nomen ejus.
3 Priora ex tunc annuntiavi, & ex
ore meo exierunt, & audita feci ea:
repente operatus sum, & venerunt.
4 Scivi enim quia durus es tu,

& nervus ferreus cervix tua, & frons
tua ærea.
5 Prædixi tibi ex tunc: antequam
venirent indicavi tibi, ne forte di-
ceres: Idola mea fuerunt hæc, &
sculptilia mea, & conflatilia man-
daverunt ista.
6 Quæ audisti, vide omnia: vos au-
tem unum annuntiastis? Audita fe-
ci tibi nova ex nunc, & conservata
sunt quæ nescis:
7 Nunc creata sunt, & non ex tunc:
& ante diem, & non audisti ea, ne
forte dicas: Ecce ego cognovi ea.
8 Neque audisti, neque cognovisti,
neque ex tunc aperta est auris tua:
scio enim quia prævaricans prævari-
caberis, & transgressorem ex utero
vocavi te.
9 Propter nomen meum longe fa-
ciam furorem meum: & laude mea
infrænabo te, ne intereas.
10 Ecce excoxi te, sed non quasi
argentum, elegi te in camino pau-
pertatis.
11 Propter me, propter me faciam,
† *Supr.* 42. 8. ut non blasphemer: † & gloriam
meam alteri non dabo.
12 Audi me Jacob, & Israel quem
† *Supr.* 41. 4. & 44. 6. *Apoc.* 1. 8. 17. & 22. 13. ego voco: † ego ipse, ego primus,
& ego novissimus.
13 Manus quoq; mea fundavit ter-
ram, & dextera mea mensa est cælos:
ego vocabo eos, & stabunt simul.
14 Congregamini omnes vos, &
audite: quis de eis annuntiavit hæc?
Dominus dilexit eum, faciet volun-
tatem suam in Babylone, & bra-
chium suum in Chaldæis.
15 Ego ego locutus sum, & vocavi
eum: adduxi eum, & directa est
via ejus.
16 Accedite ad me, & audite hoc:
non a principio in abscondito locu-
tus sum: ex tempore antequam fie-
ret, ibi eram: & nunc Dominus
Deus misit me, & spiritus ejus.
17 Hæc dicit Dominus redemptor
tuus sanctus Israel: Ego Dominus
Deus tuus docens te utilia, guber-
nans te in via, qua ambulas.
18 Utinam attendisses mandata mea:
facta fuisset sicut flumen pax tua, &
justitia tua sicut gurgites maris.
19 Et fuisset quasi arena semen tu-
um, & stirps uteri tui ut lapilli ejus:
non interisset, & non fuisset attri-
tum nomen ejus a facie mea.
† *Jere.* 51. 6. 20 † Egredimini de Babylone, fu-
gite a Chaldæis, in voce exultatio-
nis annuntiate: auditum facite hoc,
& efferte illud usque ad extrema ter-
ræ. Dicite: Redemit Dominus ser-
vum suum Jacob.
21 Non sitierunt in deserto, cum
educeret eos: † aquam de petra pro- † *Exod.* 17. 6. *Num.* 20. 11.
duxit eis, & scidit petram, & flu-
xerunt aquæ.
22 † Non est pax impiis, dicit Do- † *Infra* 57. 21.
minus.

CAPUT XLIX.

Constituitur Christus dux gentium ac Judæorum salvandorum, daturque in fœdus populi ex omni orbis parte vocandi: & ostensa magna felicitate credentium in Christum, hortatur eos ad gratiarum actionem: benigne etiam consolatur Sion, quæ se a Deo desertam conquerebatur: promittens eam toto orbe fore gloriosam, omnibus ad ipsam confluentibus, ejusque contritis inimicis.

1 Audite insulæ; & attendite
populi de longe: Dominus
ab utero vocavit me, de ventre ma-
tris meæ recordatus est nominis
mei.
2 † Et posuit os meum quasi gla- † *Infra* 51. 16.
dium acutum: in umbra manus suæ
protexit me, & posuit me sicut sa-
gittam electam: in pharetra sua abs-
condit me.
3 Et dixit mihi: Servus meus es tu
Israel, quia in te gloriabor.
4 Et ego dixi: In vacuum laboravi,
sine causa, & vane fortitudinem
meam consumpsi: ergo judicium
meum cum Domino, & opus meum
cum Deo meo.
5 Et nunc dicit Dominus, formans
me ex utero servum sibi, ut reducam
Jacob ad eum, & Israel non congre-
gabitur: & glorificatus sum in ocu-
lis Domini, & Deus meus factus est
fortitudo mea.
6 Et dixit: Parum est ut sis mihi
servus ad suscitandas tribus Jacob,
& fæces Israel convertendas. † Ecce † *Supr.* 42. 6. *Actor.* 13. 47.
dedi te in lucem gentium, ut sis sa-
lus mea usque ad extremum terræ.
7 Hæc dicit Dominus redemptor
Israel, sanctus ejus, ad contempti-
bilem animam, ad abominatam gen-
tem, ad servum dominorum: Reges
videbunt, & consurgent principes,
& adorabunt propter Dominum,
quia fidelis est, & sanctum Israel
qui elegit te.

† 2Cor. 6. 2.

8 Hæc dicit Dominus: † In tempore placito exaudivi te, & in die salutis auxiliatus sum tui: & servavi te, & dedi te in fœdus populi, ut suscitares terram, & possideres hereditates dissipatas:

9 Ut diceres his, qui vincti sunt: Exite; & his, qui in tenebris: Revelamini. Super vias pascentur, & in omnibus planis pascua eorum.

† Apoc 7. 16.

10 †Non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus & sol: quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos.

11 Et ponam omnes montes meos in viam, & semitę meę exaltabuntur.

12 Ecce isti de longe venient, & ecce illi ab aquilone, & mari, & isti de terra australi.

13 Laudate cæli, & exulta terra, jubilate montes laudem: quia consolatus est Dominus populum suum, & pauperum suorum miserebitur.

14 Et dixit Sion: Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus est mei.

15 Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui.

16 Ecce in manibus meis descripsi te: muri tui coram oculis meis semper.

17 Venerunt structores tui: destruentes te, & dissipantes, a te exibunt.

† Infra 60. 4.

18 † Leva in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: vivo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris, & circumdabis tibi eos quasi sponsa.

19 Quia deserta tua, & solitudines tuæ, & terra ruinæ tuæ, nunc angusta erunt præ habitatoribus, & longe fugabuntur qui absorbebant te.

20 Adhuc dicent in auribus tuis filii sterilitatis tuæ: Angustus est mihi locus, fac spatium mihi ut habitem.

21 Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos? ego sterilis, & non pariens, transmigrata, & captiva: & istos quis enutrivit? ego destituta & sola: & isti ubi erant?

22 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce levabo ad gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum. Et afferent filios tuos in ulnis, & filias tuas super humeros portabunt.

23 Et erunt reges nutritii tui, & reginæ nutrices tuæ: vultu in terram demisso adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent. Et scies quia ego Dominus, super quo non confundentur qui expectant eum.

24 Numquid tolletur a forti præda? aut quod captum fuerit a robusto, salvum esse poterit?

25 Quia hæc dicit Dominus: Equidem, & captivitas a forti tolletur: & quod ablatum fuerit a robusto, salvabitur. Eos vero, qui judicaverunt te, ego judicabo, & filios tuos ego salvabo.

26 Et cibabo hostes tuos carnibus suis: & quasi musto, sanguine suo inebriabuntur: & sciet omnis caro, quia ego Dominus salvans te, & redemptor tuus fortis Jacob.

CAPUT L.

Non ex Dei impotentia, sed propter suas iniquitates manet synagoga repudiata, Christum nolens recipere, qui nihil prætermissit quod agendum fuerat ut ab ea reciperetur, imo illius amore seipsum in ignominiosas tradens afflictiones: ideoque synagogam doloribus interituram denuntiat.

1 HÆc dicit Dominus: Quis est hic liber repudii matris vestræ, quo dimisi eam: aut quis est creditor meus, cui vendidi vos? ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram.

2 Quia veni, & non erat vir: vocavi, & non erat qui audiret. † numquid abbreviata & parvula facta est manus mea, ut non possim redimere? aut non est in me virtus ad liberandum? Ecce in increpatione mea desertum faciam mare, ponam flumina in siccum: computrescent pisces sine aqua, & morientur in siti. † Infra 59. 1.

3 Induam cælos tenebris, & saccum ponam operimentum eorum.

4 Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum, qui lassus est verbo: erigit mane, mane erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum.

5 Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico: retrorsum non abii.

6 † Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me. † Matt 26. 67.

7 Domi-

7 Dominus Deus auxiliator meus,
ideo non sum confusus: ideo posui
faciem meam ut petram durissimam,
& scio quoniam non confundar.
8 † Juxta est qui justificat me, quis contradicet mihi? stemus simul, quis est adversarius meus, accedat ad me. † Rom. 8. 33.
9 Ecce Dominus Deus auxiliator
meus: quis est qui condemnet me:
Ecce omnes quasi vestimentum conterentur, tinea comedet eos.
10 Quis ex vobis timens Dominum,
audiens vocem servi sui? qui ambulavit in tenebris, & non est lumen ei, speret in nomine Domini, & innitatur super Deum suum.
11 Ecce vos omnes, accendentes ignem, accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis: de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.

CAPUT LI.

Exhortatur Sion exemplo Abrahæ, cui Deus promissa complevit, ut & ipsa certo fidat se promissam a Deo consolationem accepturam: de consolatione, salute & magna felicitate Sion, hoc est Ecclesiæ, per Christum futura, & de lege Evangelica late disserit, ac de humiliatione hostium Ecclesiæ.

1 Audite me qui sequimini quod justum est, & quæritis Dominum: attendite ad petram unde excisi estis, & ad cavernam laci, de qua præcisi estis.
2 Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram, quæ peperit vos: quia unum vocavi eum, & benedixi ei, & multiplicavi eum.
3 Consolabitur ergo Dominus Sion, & consolabitur omnes ruinas ejus: & ponet desertum ejus quasi delicias, & solitudinem ejus quasi hortum Domini. Gaudium & lætitia invenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis.
4 Attendite ad me popule meus, & tribus mea me audite: quia lex a me exiet, & judicium meum in lucem populorum requiescet.
5 Prope est justus meus, egressus est salvator meus, & brachia mea populos judicabunt: me insulæ expectabunt, & brachium meum sustinebunt.
6 Levate in cælum oculos vestros,
& videte sub terra deorsum: quia cæli sicut fumus liquescent, & terra sicut vestimentum atteretur, & habitatores ejus sicut hæc interibunt:
† Salus autem mea in sempiternum erit, & justitia mea non deficiet. † Psal. 36. 39.
7 Audite me qui scitis justum, populus meus † lex mea in corde eorum: nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis. † Psal. 36. 31.
8 Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam, sic devorabit eos tinea: Salus autem mea in sempiternum erit, & justitia mea in generationes generationum.
9 Consurge, consurge, induere fortitudinem brachium Domini: consurge sicut in diebus antiquis, in generationibus sæculorum. Numquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem?
10 † Numquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehementis: qui posuisti profundum maris viam, ut transirent liberati? † Exod. 14. 21.
11 Et nunc qui redempti sunt a Domino, revertentur, & venient in Sion laudantes, & lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & lætitiam tenebunt, fugiet dolor & gemitus.
12 Ego, ego ipse consolabor vos: quis tu ut timeres ab homine mortali, & a filio hominis, qui quasi fœnum ita arescet?
13 Et oblitus es Domini factoris tui, qui tetendit cælos, & fundavit terram: & formidasti jugiter tota die a facie furoris ejus qui te tribulabat, & paraverat ad perdendum: ubi nunc est furor tribulantis?
14 Cito veniet gradiens ad aperiendum, & non interficiet usque ad internecionem, nec deficiet panis ejus.
15 Ego autem sum Dominus Deus tuus, qui conturbo mare, & intumescunt fluctus ejus: Dominus exercituum nomen meum.
16 † Posui verba mea in ore tuo, & in umbra manus meæ protexi te, ut plantes cælos, & fundes terram: & dicas ad Sion: Populus meus es tu. † Supr. 49. 2.
17 Elevare, elevare, consurge Jerusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ ejus: usque ad fundum calicis soporis bibisti, & potasti usque ad fæces.

18 Non est qui sustentet eam ex omnibus filiis, quos genuit: & non est qui apprehendat manum ejus ex omnibus filiis, quos enutrivit.

† Sup. 47. 9. 19 † Duo sunt quæ occurrerunt tibi; quis contristabitur super te? vastitas, & contritio, & fames, & gladius; quis consolabitur te?

20 Filii tui projecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum, sicut oryx illaqueatus: pleni indignatione Domini, increpatione Dei tui.

21 Idcirco audi hoc paupercula, & ebria non a vino.

22 Hæc dicit dominator tuus Dominus, & Deus tuus, qui pugnabit pro populo suo: Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meæ, non adjicies ut bibas illum ultra.

23 Et ponam illum in manu eorum, qui te humiliaverunt, & dixerunt animæ tuæ: Incurvare, ut transeamus: & posuisti ut terram corpus tuum, & quasi viam transeuntibus.

CAPUT LII.

Excitat Sion, hoc est, Christi Ecclesiam ad consolationem ob gratuitam sui redemptionem; meminit descensus Israel in Ægyptum, & liberationis ab Assur: prędicatores autem evangelicę pacis commendat, excitans omnes ad laudem propter Christum paratum omnibus salvatorem: & de ipsius exaltatione ac humiliatione, & fide gentium in ipsum.

1 CONsurge, consurge, induere fortitudine tua Sion, induere vestimentis gloriæ tuæ Jerusalem, civitas sancti: quia non adjicet ultra ut pertranseat per te incircumcisus & immundus.

2 Excutere de pulvere, consurge; sede Jerusalem: solve vincula colli tui captiva filia Sion.

3 Quia hæc dicit Dominus: Gratis venundati estis, & sine argento redimemini.

4 Quia hæc dicit Dominus Deus: † Gen. 46. 6. † In Ægyptum descendit populus meus in principio, ut colonus esset ibi: & Assur absque ulla causa calumniatus est eum.

5 Et numquid mihi est hic, dicit Dominus, quoniam ablatus est populus meus gratis? Dominatores ejus † Ezech. 36. 20. inique agunt, dicit Dominus, † & jugiter tota die nomen meum blasphematur. Rom. 2. 24.

6 Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa: quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum. † Nah. 1. 15.

7 † Quam pulchri super montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem; annuntiantis bonum, prædicantis salutem, dicentis Sion: Regnabit Deus tuus! Rom. 10. 15.

8 Vox speculatorum tuorum: levaverunt vocem, simul laudabunt: quia oculo ad oculum videbunt cum converterit Dominus Sion.

9 Gaudete, & laudate simul deserta Jerusalem: quia consolatus est Dominus populum suum, redemit Jerusalem.

10 Paravit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium: † & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. † Psal. 97. 3.

11 Recedite, recedite, exite inde, † pollutum nolite tangere: exite de medio ejus, mundamini qui fertis vasa Domini. † 2 Cor. 6. 17.

12 Quoniam non in tumultu exibitis, nec in fuga properabitis: pręcedet enim vos Dominus, & congregabit vos Deus Israel.

13 Ecce intelliget servus meus, exaltabitur, & elevabitur, & sublimis erit valde.

14 Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros aspectus ejus, & forma ejus inter filios hominum.

15 Iste asperget gentes multas, super ipsum continebunt reges os suum: † quia quibus non est narratum de eo, viderunt; & qui non audierunt, contemplati sunt. † Rom. 15. 21.

CAPUT LIII.

Non omnes Evangelii prædicationem suscipiunt: prophetia de Christi nativitate & ignominiosa passione ac morte ipsius propter peccata nostra: contemptui habitus est, qui salutem nobis peperit: de mansuetudine & voluntaria ipsius oblatione: de gloria & exaltatione ejus, credentiumque multitudine.

1 QUis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui revelatum est? Joan. 12. 38. Rom. 10. 16.

2 Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti: non est species ei, neque de-

cor:

cor:& vidimus eum & non erat aspe-
ctus, & desideravimus eum:
†Marc 3 † Despectum, & novissimum vi-
. 11. rorum, virum dolorum, & scien-
tem infirmitatem: & quasi abscon-
ditus vultus ejus & despectus, unde
nec reputavimus eum.
†Matt 4 † Vere languores nostros ipse tu-
. 17. lit, & dolores nostros ipse portavit:
& nos putavimus eum quasi lepro-
sum & percussum a Deo & humilia-
tum.
1 Cor. 5 † Ipse autem vulneratus est pro-
5. 3. pter iniquitates nostras, attritus est
propter scelera nostra: disciplina
pacis nostræ super eum, & livore
ejus sanati sumus.
6 Omnes nos quasi oves erravimus,
unusquisque in viam suam declina-
vit: & posuit Dominus in eo iniqui-
tatem omnium nostrum.
7 Oblatus est quia ipse voluit, &
non aperuit os suum: sicut ovis ad
occisionem ducetur, & quasi agnus
Matt coram tondente se obmutescet, † &
6. 63. non aperiet os suum.
Actor. 8 De angustia, & de judicio sub-
. 31. latus est: generationem ejus quis
enarrabit? quia abscissus est de ter-
ra viventium: propter scelus popu-
li mei percussi eum.
9 Et dabit impios pro sepultura, &
1 Pet. divitem pro morte sua: † eo quod
. 22. iniquitatem non fecerit, neque do-
Joan. lus fuerit in ore ejus.
. 5. 10 Et Dominus voluit conterere
eum in infirmitate: si posuerit pro
peccato animam suam, videbit se-
men longævum, & voluntas Domi-
ni in manu ejus dirigetur.
11 Pro eo quod laboravit anima e-
jus, videbit & saturabitur: in scien-
tia sua justificabit ipse justus servus
meus multos, & iniquitates eo-
rum ipse portabit.
Marc 12 Ideo dispertiam ei plurimos, &
5. 28. fortium dividet spolia, pro eo quod
uc. 22 tradidit in mortem animam suam,
7. † & cum sceleratis reputatus est:
Luc. & ipse peccata multorum tulit, † &
3. 34. pro transgressoribus rogavit.

CAPUT LIV.

Ecclesiam invitat ad lætitiam, quod ex gentibus futura sit numerosior quam erat Synagoga, & per orbem propaganda, perpetua Dei protectione sit in securitate victura, veteris oblita calamitatis: quodque ex pretiosis ædificabitur lapidibus, in justitia fundata: omnesque in ea docti erunt a Deo multitudine pacis fruituri.

1 Lauda sterilis quæ non paris: Luca
decanta laudem, & hinni 23. 29.
quæ non pariebas: quoniam multi Galat.
filii desertæ, magis quam ejus quæ 4. 27.
habet virum, dicit Dominus.
2 Dilata locum tentorii tui, & pel-
les tabernaculorum tuorum exten-
de, ne parcas: longos fac funiculos
tuos, & clavos tuos consolida.
3 Ad dexteram enim & ad lævam
penetrabis: & semen tuum gentes
hereditabit, & civitates desertas in-
habitabit.
4 Noli timere, quia non confun-
deris, neque erubesces: non enim
te pudebit, quia confusionis adole-
scentiæ tuæ oblivisceris, & oppro-
brii viduitatis tuæ non recordaberis
amplius.
5 Quia dominabitur tui qui fecit te, † Luc.
† Dominus exercituum nomen ejus: 1. 32.
& redemptor tuus sanctus Israel,
Deus omnis terræ vocabitur.
6 Quia ut mulierem derelictam &
mœrentem spiritu vocavit te Do-
minus, & uxorem ab adolescentia
abjectam, dixit Deus tuus.
7 Ad punctum in modico dereliqui
te, & in miserationibus magnis con-
gregabo te.
8 In momento indignationis abs-
condi faciem meam parumper a te,
& in misericordia sempiterna miser-
tus sum tui: dixit redemptor tuus
Dominus.
9 † Sicut in diebus Noe istud mihi † Gen.
est, cui juravi ne inducerem aquas 9. 11.
Noe ultra supra terram: sic juravi ut
non irascar tibi, & non increpem te.
10 Montes enim commovebuntur,
& colles contremiscent; misericor-
dia autem mea non recedet a te, &
fœdus pacis meæ non movebitur: di-
xit miserator tuus Dominus.
11 Paupercula, tempestate convul-
sa, absque ulla consolatione. Ecce
ego sternam per ordinem lapides tu-
os, & fundabo te in sapphiris,

12 Et ponam jaspidem propugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles:

†Joan. 6. 45. 13 † Universos filios tuos doctos a Domino; & multitudinem pacis filiis tuis.

14 Et in justitia fundaberis: recede procul a calumnia, quia non timebis; & a pavore, quia non appropinquabit tibi.

15 Ecce accola veniet, qui non erat mecum, advena quondam tuus adjungetur tibi.

16 Ecce ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum, & ego creavi interfectorem ad disperdendum.

17 Omne vas, quod fictum est contra te, non dirigetur: & omnem linguam resistentem tibi in judicio, judicabis. Hæc est hereditas servorum Domini, & justitia eorum apud me, dicit Dominus.

CAPUT LV.

Omnes ad fidem vocans, promittit donorum spiritualium abundantiam: revocantur a peccatis impii, cum Dominus misericors sit & verax in promissis: de profectu prædicationis Evangelii, & felicitate credentium.

Eccli. 51. 33. Apoc. 22. 17. 1 OMnes sitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite: venite, emite absque argento, & absque ulla commutatione vinum & lac.

2 Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate? Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra.

3 Inclinate autem vestram, & venite ad me: audite, & vivet anima vestra, & feriam vobiscum pactum sempiternum, † misericordias David fideles. († Act. 13. 34.)

4 Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus.

5 Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis: & gentes, quæ te non cognoverunt, ad te current, propter Dominum Deum tuum, & sanctum Israel, quia glorificavit te.

6 Quærite Dominum, dum inveniri potest: invocate eum, dum prope est.

7 Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & revertatur ad Dominum, & miserebitur ejus, & ad Deum nostrum: quoniam multus est ad ignoscendum.

8 Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestrę: neque viæ vestræ, viæ meæ, dicit Dominus.

9 Quia sicut exaltantur cæli a terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ a viis vestris, & cogitationes meę a cogitationibus vestris.

10 Et quomodo descendit imber, & nix de cælo, & illuc ultra non revertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem comedenti:

11 Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo: non revertetur ad me vacuum, sed faciet quęcumque volui, & prosperabitur in his, ad quæ misi illud.

12 Quia in lætitia egrediemini, & in pace deducemini: montes & colles cantabunt coram vobis laudem, & omnia ligna regionis plaudent manu.

13 Pro saliunca ascendet abies, & pro urtica crescet myrtus: & erit Dominus nominatus in signum æternum, quod non auferetur.

CAPUT LVI.

Omnes cujusvis gentis aut conditionis hortatur Dominus ad servanda sua præcepta: consolatio eunuchorum justorum: domus Dei, domus est orationis; gravis increpatio & comminatio adversus pastores Jerusalem, quos cæcos & canes mutos ac impudentes appellat.

1 HÆc dicit Dominus: Custodite judicium, & facite justitiam: quia juxta est salus mea ut veniat, & justitia mea ut reveletur. Sap. 1. 1.

2 Beatus vir, qui facit hoc, & filius hominis, qui apprehendet istud: custodiens sabbatum ne polluat illud, custodiens manus suas ne faciat omne malum.

3 Et non dicat filius advenæ, qui adhæret Domino, dicens: Separatione dividet me Dominus a populo suo: Et non dicat eunuchus: Ecce ego lignum aridum.

4 Quia hęc dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum:

5 Dabo eis in domo mea, & in mu-
ris meis locum, & nomen melius a
filiis & a filiabus: nomen sempiter-
num dabo eis, quod non peribit.
6 Et filios advenæ, qui adhærent
Domino, ut colant eum, & diligant
nomen ejus, ut sint ei in servos: o-
mnem custodientem sabbatum ne
polluat illud, & tenentem fœdus
meum:
7 Adducam eos in montem sanctum
meum, & lætificabo eos in domo
orationis meæ: holocausta eorum,
& victimæ eorum placebunt mihi su-
per altari meo: † quia domus mea,
domus orationis vocabitur cunctis
populis.
8 Ait Dominus Deus, qui congre-
gat dispersos Israel: Adhuc congre-
gabo ad eum congregatos ejus.
9 Omnes bestiæ agri venite ad de-
vorandum, universæ bestiæ saltus.
10 Speculatores ejus cęci omnes, ne-
scierunt universi: canes muti non
valentes latrare, videntes vana, dor-
mientes, & amantes somnia.
11 Et canes impudentissimi nescie-
runt saturitatem: ipsi pastores igno-
raverunt intelligentiam: omnes in
viam suam declinaverunt, † unus-
quisque ad avaritiam suam, a sum-
mo usque ad novissimum.
12 Venite, sumamus vinum, & im-
pleamur ebrietate: & erit sicut ho-
die, sic & cras, & multo amplius.

† *Jer.* 7. 11. *Matth.* 21. 13. *Marc.* 11. 17. *Lucæ* 19. 46.

† *Jer.* 6. 23. & 8. 10.

CAPUT LVII.

Justorum interitus, & futura ipsorum requies non intelligitur ab impiis, cum quibus Deus hic expostulat super idololatria aliisque ipsorum sceleribus, denuntians eos humiliandos: conversis autem pax & consolatio promittitur: cum impii cor sit tamquam mare fervens, cui non est pax.

1 JUstus perit, & non est qui re-
cogitet in corde suo: & viri
misericordiæ colliguntur, quia non
est qui intelligat: a facie enim ma-
litiæ collectus est justus.
2 Veniat pax, requiescat in cubili
suo qui ambulavit in directione sua.
3 Vos autem accedite huc filii au-
guratricis; semen adulteri, & for-
nicariæ.
4 Super quem lusistis? super quem
dilatastis os, & ejecistis linguam?
numquid non vos filii scelesti, se-
men mendax?
5 Qui consolamini in diis subter o-
mne lignum frondosum, immo-
lantes parvulos in torrentibus, sub-
ter eminentes petras?
6 In partibus torrentis pars tua, hęc
est sors tua: & ipsis effudisti liba-
men, obtulisti sacrificium. num-
quid super his non indignabor?
7 Super montem excelsum & subli-
mem posuisti cubile tuum, & illuc
ascendisti ut immolares hostias.
8 Et post ostium, & retro postem
posuisti memoriale tuum: quia jux-
ta me discooperuisti, & suscepisti
adulterum: dilatasti cubile tuum,
& pepigisti cum eis fœdus: dilexisti
stratum eorum manu aperta.
9 Et ornasti te regi unguento, &
multiplicasti pigmenta tua. Misisti
legatos tuos procul, & humiliata es
usque ad inferos.
10 In multitudine viæ tuæ labora-
sti: non dixisti: Quiescam: vitam
manus tuæ invenisti, propterea non
rogasti.
11 Pro quo solicita timuisti, quia
mentita es, & mei non es recordata,
neque cogitasti in corde tuo? quia
ego tacens, & quasi non videns, &
mei oblita es.
12 Ego annuntiabo justitiam tuam,
& opera tua non proderunt tibi.
13 Cum clamaveris, liberent te con-
gregati tui, & omnes eos auferet ven-
tus, tollet aura: Qui autem fiduciam
habet mei, hereditabit terram, &
possidebit montem sanctum meum.
14 Et dicam: † Viam facite, præ-
bete iter, declinate de semita, au-
ferte offendicula de via populi mei.
15 Quia hæc dicit Excelsus, & subli-
mis habitans æternitatem: & san-
ctum nomen ejus in excelso, & in san-
cto habitans, & cũ contrito & humili
spiritu: ut vivificet spiritum humi-
lium, & vivificet cor contritorum.
16 Non enim in sempiternum liti-
gabo, neque usque ad finem irascar:
quia spiritus a facie mea egredietur,
& flatus ego faciam.
17 Propter iniquitatem avaritię ejus
iratus sum, & percussi eum: abscon-
di a te faciem meam, & indignatus
sum: & abiit vagus in via cordis sui.
18 Vias ejus vidi, & sanavi eum, &
reduxi eum, & reddidi consolatio-
nes ipsi, & lugentibus ejus.
19 Creavi fructum labiorum pacem,
pacem ei, qui longe est, & qui prope,
dixit Dominus, & sanavi eum.

† *Infr.* 62. 10.

10 Impii autem quasi mare fervens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus ejus in conculcationem & lutum.
† Sup. 48. 22. 21 † Non est pax impiis, dicit Dominus Deus.

CAPUT LVIII.

Reprehendit Judæorum hypocrisim, ostendens eorum jejunium non esse Deo acceptabile: & quæ debeant illud comitari, quibus adhibitis, multa præstantur hominibus beneficia: quomodo debeat sabbatum celebrari, abnegata propria voluntate, & quod sit præmium ita celebrantium.

1 CLama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Jacob peccata eorum.
2 Me etenim de die in diem quærunt, & scire vias meas volunt: quasi gens, quæ justitiam fecerit, & judicium Dei sui non dereliquerit: rogant me judicia justitiæ: appropinquare Deo volunt.
3 Quare jejunavimus, & non aspexisti: humiliavimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis.
4 Ecce ad lites & contentiones jejunatis, & percutitis pugno impie. Nolite jejunare sicut usque ad hanc diem, ut audiatur in excelso clamor vester.
† Zach. 7. 5. 5 † Numquid tale est jejunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? numquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccum & cinerem sternere? numquid istud vocabis jejunium, & diem acceptabilem Domino?
6 Nonne hoc est magis jejunium, quod elegi? dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes; dimitte eos, qui confracti sunt, liberos, & omne onus dirumpe.
† Ezec. 18. 7. 16. Matt. 25. 35. 7 † Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris.
8 Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur, & anteibit faciem tuam justitia tua, & gloria Domini colliget te.
9 Tunc invocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adsum, si abstuleris de medio tui catenam, & desieris extendere digitum, & loqui quod non prodest.
10 Cum effuderis esurienti animam tuam, & animam afflictam repleveris, orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies.
11 Et requiem tibi dabit Dominus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit, & erit quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarum, cujus non deficient aquæ.
12 † Et ædificabuntur in te deserta sæculorum: fundamenta generationis & generationis suscitabis: & vocaberis ædificator sepium, avertens semitas in quietem. † Infra 61. 4.
13 Si averteris a sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaveris sabbatum delicatum, & sanctum Domini gloriosum, & glorificaveris eum dum non facis vias tuas, & non invenitur voluntas tua, ut loquaris sermonem:
14 Tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hereditate Jacob patris tui, os enim Domini locutum est.

CAPUT LIX.

Potens ac benignus est Deus ad salvandum Judæos, sed iniquitates eorum, quas Propheta persequitur, impediunt ne exaudiantur ac salventur: propter quas & ipsi confitentur se juste a Deo desertos & excæcatos, affligi variis malis: de furore Domini in malos, & benignitate erga pœnitentes.

1 ECce non est abbreviata manus Domini ut salvare nequeat, neque aggravata est auris ejus ut non exaudiat: Num. 11. 23. Supr. 50. 2.
2 Sed iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem ejus a vobis ne exaudiret.
3 † Manus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate: labia vestra locuta sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatem fatur. † Sup. 1. 15.
4 Non est qui invocet justitiam, neque est qui judicet vere: sed confidunt in nihilo, & loquuntur vanitates: † conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem. † Job 15. 35.

5 Ova aſpidum ruperunt, & telas
araneæ texuerunt: qui comederit de
ovis eorum, morietur: & quod con-
fotum eſt, erumpet in regulum.
6 Telæ eorum non erunt in veſti-
mentum, neque operientur operibus
ſuis: opera eorum opera inutilia; &
opus iniquitatis in manibus eorum.
7 † Pedes eorum ad malum cur- †Prov. 1. 16. Rom. 3. 15.
runt, & feſtinant ut effundant ſan-
guinem innocentem: cogitationes
eorum cogitationes inutiles: vaſti-
tas & contritio in viis eorum.
8 Viam pacis neſcierunt, & non
eſt judicium in greſſibus eorum, ſe-
mitæ eorum incurvatæ ſunt eis: om-
nis qui calcat in eis, ignorat pacem.
9 Propter hoc elongatum eſt judi-
cium a nobis, & non apprehendet
nos juſtitia: expectavimus lucem,
& ecce tenebræ, ſplendorem, & in
tenebris ambulavimus.
10 Palpavimus ſicut cæci parietem,
& quaſi abſque oculis attrectavimus:
impegimus meridie quaſi in tene-
bris, in caliginoſis quaſi mortui.
11 Rugiemus quaſi urſi omnes, &
quaſi columbæ meditantes geme-
mus: expectavimus judicium, &
non eſt; ſalutem, & elongata eſt
a nobis.
12 Multiplicatæ ſunt enim iniqui-
tates noſtræ coram te, & peccata
noſtra reſponderunt nobis. quia ſce-
lera noſtra nobiſcum, & iniquitates
noſtras cognovimus,
13 Peccare & mentiri contra Domi-
num: & averſi ſumus ne iremus
poſt tergum Dei noſtri, ut loquere-
mur calumniam & tranſgreſſionem:
concepimus, & locuti ſumus de cor-
de verba mendacii.
14 Et converſum eſt retrorſum ju-
dicium, & juſtitia longe ſtetit: quia
corruit in platea veritas, & æquitas
non potuit ingredi.
15 Et facta eſt veritas in oblivio-
nem: & qui receſſit a malo, prædæ
patuit: & vidit Dominus, & ma-
lum apparuit in oculis ejus, quia
non eſt judicium.
16 Et vidit quia non eſt vir: & apo-
riatus eſt, quia non eſt qui occurrat:
& ſalvavit ſibi brachium ſuum, &
juſtitia ejus ipſa confirmavit eum.
17 †Indutus eſt juſtitia ut lorica, ut †Ephes. 6. 17. 1 Theſſ. 5. 8.
galea ſalutis in capite ejus: indutus
eſt veſtimentis ultionis, & opertus
eſt quaſi pallio zeli.
18 Sicut ad vindictam quaſi ad re-
tributionem indignationis hoſti-
bus ſuis, & viciſſitudinem inimicis
ſuis: inſulis vicem reddet.
19 Et timebunt qui ab occidente,
nomen Domini; & qui ab ortu ſo-
lis, gloriam ejus: cum venerit quaſi
fluvius violentus, quem ſpiritus Do-
mini cogit:
20 † Et venerit Sion redemptor, & † Rom. 11. 26.
eis qui redeunt ab iniquitate in Ja-
cob, dicit Dominus.
21 Hoc fœdus meum cum eis, dicit
Dominus: Spiritus meus, qui eſt in
te, & verba mea quæ poſui in ore
tuo, non recedent de ore tuo, & de
ore ſeminis tui, & de ore ſeminis
ſeminis tui, dicit Dominus, amo-
do & uſque in ſempiternum.

CAPUT LX.

Eccleſia ad exultationem excitatur, quod in ea Domini gloria reluceat, ad quam acceſſuræ ſunt plurimæ nationes, & quæ ad eam non venerint peribunt: in qua pax, juſtitia & laus Dei invenientur, ablata iniquitate: eritque Dominus ei in lucem ſempiternam & gloriam.

1 SUrge, illuminare Jeruſalem:
quia venit lumen tuum, &
gloria Domini ſuper te orta eſt.
2 Quia ecce tenebræ operient ter-
ram, & caligo populos: ſuper te au-
tem orietur Dominus, & gloria ejus
in te videbitur.
3 Et ambulabunt gentes in lumine
tuo, & reges in ſplendore ortus tui.
4 † Leva in circuitu oculos tuos, & †Supr. 49. 18.
vide: omnes iſti congregati ſunt, ve-
nerunt tibi: filii tui de longe venient,
& filiæ tuæ de latere ſurgent.
5 Tunc videbis, & afflues, & mirabi-
tur & dilatabitur cor tuum, quando
converſa fuerit ad te multitudo ma-
ris, fortitudo gentium venerit tibi.
6 Inundatio camelorum operiet te,
dromedarii Madian & Epha: omnes
de Saba venient, aurum & thus de-
ferentes, & laudem Domino annun-
tiantes.
7 Omne pecus Cedar congregabitur
tibi, arietes Nabajoth miniſtrabunt
tibi: offerentur ſuper placabili al-
tari meo, & domum majeſtatis meæ
glorificabo.
8 Qui ſunt iſti, qui ut nubes vo-
lant, & quaſi columbæ ad fene-
ſtras ſuas?

9 Me enim insulæ expectant, & naves maris in principio, ut adducam filios tuos de longe: argentum eorum, & aurum eorum cum eis, nomini Domini tui, & sancto Israel, quia glorificavit te.

10 Et ædificabunt filii peregrinorum muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi: in indignatione enim mea percussi te: & in reconciliatione mea misertus sum tui.

† Apoc. 21. 25.

11 † Et aperientur portæ tuæ jugiter: die ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo gentium, & reges earum adducantur.

12 Gens enim & regnum, quod non servierit tibi, peribit: & gentes solitudine vastabuntur.

13 Gloria Libani ad te veniet, abies & buxus, & pinus simul, ad ornandum locum sanctificationis meæ; & locum pedum meorum glorificabo.

14 Et venient ad te curvi filii eorum, qui humiliaverunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, & vocabunt te civitatem Domini, Sion sancti Israel.

15 Pro eo quod fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam seculorum, gaudium in generationem & generationem: &

16 Suges lac gentium, & mamilla regem lactaberis: & scies quia ego Dominus salvans te, & redemptor tuus fortis Jacob.

17 Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferam argentum; & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum: & ponam visitationem tuam pacem, præpositos tuos justitiam.

18 Non audietur ultra iniquitas in terra tua, vastitas & contritio in terminis tuis, & occupabit salus muros tuos, & portas tuas laudatio.

† Apo. 21. 23. & 22. 5.

19 † Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam.

20 Non occidet ultra sol tuus, & luna tua non minuetur: quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & complebuntur dies luctus tui.

21 Populus autem tuus omnes justi, in perpetuum hereditabunt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum.

22 Minimus erit in mille, & parvulus in gentem fortissimam: ego Dominus in tempore ejus subito faciam istud.

CAPUT LXI.

Christi salvatoris officium, & humani generis reparationem pulchre explicat: prædicatione quoque ministrorum Christi gentes ad fidem convertendas: additur de consolatione credentium & gloria ministrorum: Ecclesia lætabunda suam felicitatem mire sibi gratulatur.

1 Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem: Luca 4. 18.

2 Ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo nostro: † ut consolarer omnes lugentes: † Ma[tth.] 5. 5.

3 Ut ponerem lugentibus Sion; & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris: & vocabuntur in ea fortes justitiæ, plantatio Domini ad glorificandum.

4 † Et ædificabunt deserta a sæculo, & ruinas antiquas erigent, & instaurabunt civitates desertas, dissipatas in generationem & generationem. † Sup. 58. 1[2].

5 Et stabunt alieni, & pascent pecora vestra: & filii peregrinorum, agricolæ & vinitores vestri erunt.

6 Vos autem sacerdotes Domini vocabimini: Ministri Dei nostri, dicetur vobis: Fortitudinem gentium comedetis, & in gloria earum superbietis.

7 Pro confusione vestra duplici & rubore, laudabunt partem suam: propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, lætitia sempiterna erit eis.

8 Quia ego Dominus diligens judicium, & odio habens rapinam in holocausto: & dabo opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum feriam eis.

9 Et scient in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.

10 Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimentis salutis: & indumento justitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum co-

rona,

rona, & quasi sponsam ornatam
monilibus suis.
11 Sicut enim terra profert germen
suum, & sicut hortus semen suum
germinat; sic Dominus Deus germi-
nabit justitiam & laudem coram u-
niversis gentibus.

CAPUT LXII.

Propheta non cessat propter impios Christum annuntiare, prophetans de Christi adventu & conversione gentium: de felicitate, gloria, & exaltatione Ecclesiæ ex Dei gratuito beneplacito erga ipsam: de prædicatoribus Ecclesiæ, & Evangelio per orbem divulgando.

1 PRopter Sion non tacebo, &
propter Jerusalem non quie-
scam, donec egrediatur ut splendor
justus ejus, & salvator ejus ut lam-
pas accendatur.
2 Et videbunt gentes justum tuum,
& cuncti reges inclytum tuum: &
vocabitur tibi nomen novum, quod
os Domini nominabit.
3 Et eris corona gloriæ in manu Do-
mini, & diadema regni in manu Dei
tui.
4 Non vocaberis ultra Derelicta: &
terra tua non vocabitur amplius De-
solata: sed vocaberis Voluntas mea
in ea, & terra tua Inhabitata. quia
complacuit Domino in te: & terra
tua inhabitabitur.
5 Habitabit enim juvenis cum vir-
gine, & habitabunt in te filii tui. Et
gaudebit sponsus super sponsam, &
gaudebit super te Deus tuus.
6 Super muros tuos Jerusalem con-
stitui custodes, tota die & tota nocte
in perpetuum non tacebunt. Qui re-
miniscimini Domini, ne taceatis,
7 Et ne detis silentium ei, donec
stabiliat, & donec ponat Jerusalem
laudem in terra.
8 Juravit Dominus in dextera sua,
& in brachio fortitudinis suæ: Si de-
dero triticum tuum ultra cibum ini-
micis tuis: & si biberint filii alieni
vinum tuum, in quo laborasti.
9 Quia qui congregant illud, come-
dent, & laudabunt Dominum: & qui
comportant illud, bibent in atriis
sanctis meis.
† Sup. 57. 14. 10 Transite, transite per portas, †
præparate viam populo, planum fa-
cite iter, eligite lapides, & elevate
signum ad populos.
11 Ecce Dominus auditum fecit in
extremis terræ, † dicite filiæ Sion: † Zach 9. 9.
Ecce salvator tuus venit: ecce merces
ejus cum eo, & opus ejus coram illo. Matt. 21. 5.
12 Et vocabunt eos, Populus san-
ctus, redempti a Domino. Tu autem
vocaberis: Quæsita civitas, & non
Derelicta.

CAPUT LXIII.

Dicit se Dominus sanguine aspersum dum solus vicisset hostes: Deus multas præstitit Israelitis beneficia, sed propter iniquitates suas sunt ab eo derelicti: propheta autem miserationum Domini memor, invocat ipsius misericordiam super populum suum, quem a Deo desertum conqueritur.

1 QUis est iste, qui venit de E-
dom, tinctis vestibus de
Bosra? iste formosus in stola sua,
gradiens in multitudine fortitudinis
suæ. Ego, qui loquor justitiam, &
propugnator sum ad salvandum.
2 † Quare ergo rubrum est indu- † Apo. 19. 13.
mentum tuum, & vestimenta tua
sicut calcantium in torculari?
3 Torcular calcavi solus, & de gen-
tibus non est vir mecum: calcavi eos
in furore meo, & conculcavi eos in
ira mea: & aspersus est sanguis eo-
rum super vestimenta mea, & omnia
indumenta mea inquinavi.
4 † Dies enim ultionis in corde meo, † Sup. 34. 8.
annus redemptionis meæ venit.
5 Circumspexi, & non erat auxilia-
tor: quæsivi, & non fuit qui adjuva-
ret: & salvavit mihi brachium
meum, & indignatio mea ipsa auxi-
liata est mihi.
6 Et conculcavi populos in furore
meo, & inebriavi eos in indignatio-
ne mea, & detraxi in terram virtu-
tem eorum.
7 Miserationum Domini recorda-
bor, laudem Domini super omnibus
quæ reddidit nobis Dominus, & su-
per multitudinem bonorum domui
Israel, quæ largitus est eis secundum
indulgentiam suam, & secundum
multitudinem misericordiarum sua-
rum.
8 Et dixit: Verumtamen populus
meus est, filii non negantes: & fa-
ctus est eis salvator.
9 In omni tribulatione eorum non
est tribulatus, & angelus faciei ejus
salvavit eos: in dilectione sua, & in
indulgentia sua ipse redemit eos, &
portavit eos, & elevavit eos cunctis
diebus sæculi.

10 Ipsi autem ad iracundiam provo-
caverunt, & afflixerunt spiritum
Sancti ejus: & conversus est eis in
inimicum, & ipse debellavit eos.
11 Et recordatus est dierum sæculi
† *Exod* Moysi, & populi sui: † Ubi est qui
14. 29. eduxit eos de mari cum pastoribus
gregis sui? ubi est qui posuit in me-
dio ejus spiritum Sancti sui?
12 Qui eduxit ad dexteram Moysen
brachio majestatis suæ, qui scidit a-
quas ante eos, ut faceret sibi nomen
sempiternum:
13 Qui eduxit eos per abyssos, quasi
equum in deserto non impingen-
tem.
14 Quasi animal in campo descen-
dens, spiritus Domini ductor ejus
fuit: sic adduxisti populum tuum,
ut faceres tibi nomen gloriæ.
† *Deut* 15 † Attende de cælo, & vide de
26. 15. habitaculo sancto tuo, & gloriæ tuæ:
Baruc. ubi est zelus tuus, & fortitudo tua,
2. 16. multitudo viscerum tuorum, & mi-
serationum tuarum? super me con-
tinuerunt se.
16 Tu enim pater noster, & Abra-
ham nescivit nos, & Israel ignoravit
nos: tu Domine pater noster, redem-
ptor noster, a sæculo nomen tuum.
17 Quare errare nos fecisti Domi-
ne de viis tuis: indurasti cor nostrum
ne timeremus te? convertere propter
servos tuos, tribus hereditatis tuæ.
18 Quasi nihilum possederunt po-
pulum sanctum tuum: hostes no-
stri conculcaverunt sanctificationem
tuam.
19 Facti sumus quasi in principio,
cum non dominareris nostri, neque
invocaretur nomen tuum super
nos.

CAPUT LXIV.

Petit propheta ut Deus nomen suum & potentiam inimicis nota faciat: facta quoque mentione felicitatis, quæ Deum expectantibus præparata est, confitetur ac luget populi sui iniquitates, immunditias, & exilium, orans pro liberatione.

1 UTinam dirumperes cælos, &
descenderes: a facie tua
montes defluerent.
2 Sicut exustio ignis tabescerent,
aquæ arderent igni, ut notum fieret
nomen tuum inimicis tuis: a facie
tua gentes turbarentur.
3 Cum feceris mirabilia, non sus-
tinebimus: descendisti, & a facie
tua montes defluxerunt.
4 A sæculo non audierunt, neque
auribus perceperunt: † oculus non † 1 *Cor.*
vidit, Deus absque te, quæ prępara- 2. 9.
sti expectantibus te.
5 Occurristi lætanti, & facienti ju-
stitiam: in viis tuis recordabuntur
tui: ecce tu iratus es, & peccavimus:
in ipsis fuimus semper, & salvabi-
mur.
6 Et facti sumus ut immundos om-
nes nos, & quasi pannus menstrua-
tæ universæ justitiæ nostræ: & ceci-
dimus quasi folium universi, & ini-
quitates nostræ quasi ventus abstu-
lerunt nos.
7 Non est qui invocet nomen tu-
um; qui consurgat, & teneat te:
abscondisti faciem tuam a nobis, &
allisisti nos in manu iniquitatis no-
stræ.
8 Et nunc Domine, pater noster es
tu, nos vero lutum: & fictor noster
tu, & opera manuum tuarum om-
nes nos.
9 † Ne irascaris Domine satis, & ne † *Psal*
ultra memineris iniquitatis nostræ: 78. 8.
ecce respice, populus tuus omnes nos.
10 Civitas Sancti tui facta est deser-
ta, Sion deserta facta est, Jerusalem
desolata est.
11 Domus sanctificationis nostræ,
& gloriæ nostræ, ubi laudaverunt
te patres nostri, facta est in exustio-
nem ignis, & omnia desiderabilia
nostra versa sunt in ruinas.
12 Numquid super his continebis
te Domine, tacebis, & affliges nos
vehementer?

CAPUT LXV.

Gentium conversio, & Judæorum propter iniquitates suas & idololatriam abjectio, servatis tamen paucis reliquiis ex ipsis: comminatio his qui Dei legem abjecerunt, & prospera ac nova omnia servis Dei annuntiantur: de quorum felicitate & Dei erga ipsos benignitate multis agit propheta.

1 QUæsierunt me qui ante non *Rom.*
interrogabant, invenerunt 10. 20.
qui non quæsierunt me, dixi: Ecce
ego, ecce ego ad gentem, quæ non
invocabat nomen meum.
2 Expandi manus meas tota die ad
populum incredulum, qui gradi-
tur in via non bona post cogitationes
suas.

3 Populus qui ad iracundiam provocat me ante faciem meam semper: qui immolant in hortis, & sacrificant super lateres:
4 Qui habitant in sepulcris, & in delubris idolorum dormiunt: qui comedunt carnem suillam, & jus profanum in vasis eorum.
5 Qui dicunt, Recede a me, non appropinques mihi, quia immundus es: isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.
6 Ecce scriptum est coram me: non tacebo, sed reddam & retribuam in sinum eorum
7 Iniquitates vestras, & iniquitates patrum vestrorum simul, dicit Dominus, qui sacrificaverunt super montes, & super colles exprobraverunt mihi, & remetiar opus eorum primum in sinu eorum.
8 Hæc dicit Dominus: Quomodo si inveniatur granum in botro, & dicatur: Ne dissipes illud, quoniam benedictio est: sic faciam propter servos meos, ut non disperdam totum.
9 Et educam de Jacob semen, & de Juda possidentem montes meos: & hereditabunt eam electi mei, & servi mei habitabunt ibi.
10 Et erunt campestria in caulas gregum, & vallis Achor in cubile armentorum, populo meo qui requisierunt me.
11 Et vos, qui dereliquistis Dominum, qui obliti estis montem sanctum meum, qui ponitis Fortunæ mensam, & libatis super eam.
12 Numerabo vos in gladio, & omnes in cæde corruetis: † pro eo quod vocavi, & non respondistis: locutus sum, & non audistis: & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui elegistis.

† Prov. 1. 24. Infr. 66. 4. Jerem. 7. 13.

13 Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce servi mei comedent, & vos esurietis: ecce servi mei bibent, & vos sitietis:
14 Ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce servi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis.
15 Et dimittetis nomen vestrum in juramentum electis meis: & interficiet te Dominus Deus, & servos suos vocabit nomine alio.
16 In quo qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo amen: & qui jurat in terra, jurabit in Deo amen: quia oblivioni traditæ sunt angustiæ priores, & quia absconditæ sunt ab oculis meis.
17 † Ecce enim ego creo cælos novos, & terram novam: & non erunt in memoria priora, & non ascendent super cor.

† Infr. 66. 22. Apoc. 21. 1.

18 Sed gaudebitis & exultabitis usque in sempiternum, in his quæ ego creo: quia ecce ego creo Jerusalem exultationem, & populum ejus gaudium.
19 Et exultabo in Jerusalem, & gaudebo in populo meo: & non audietur in eo ultra vox fletus & vox clamoris.
20 Non erit ibi amplius infans dierum, & senex qui non impleat dies suos: quoniam puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit.
21 Et ædificabunt domos, & habitabunt: & plantabunt vineas, & comedent fructus earum.
22 Non ædificabunt, & alius habitabit: non plantabunt, & alius comedet: secundum enim dies ligni, erunt dies populi mei, & opera manuum eorum inveterabunt:
23 Electi mei non laborabunt frustra, neque generabunt in conturbatione: quia semen benedictorum Domini est, & nepotes eorum cum eis.
24 † Eritque antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam.
25 † Lupus & agnus pascentur simul, leo & bos comedent paleas: & serpenti pulvis panis ejus: non nocebunt, neque occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus.

† Psal. 31. 5. † Sup 11. 6.

CAPUT LXVI.

Dominus cæli & terræ non templum respicit, quod Judæi pro loco quietis illi ædificare volebant, sed spiritum humiliatum: rejiciuntur veteris legis sacrificia: Judæorum adversus Christum ipsiusque discipulos pervicacia punienda ostenditur: de Christi nativitate & Ecclesiæ fecunditate, cui ut omnes collætentur exhortatur, ostendens beneficia quæ a Domino recipiet, & quale futurum sit malorum judicium, & quomodo per discipulorum Christi prædicationem gentes convertentur: de finali quoque retributione malorum & bonorum.

1 HÆc dicit Dominus: † Cælum sedes mea, terra autem

† Act. 7. 49. & 17. 24.

scabellum pedum meorum: quæ est ista domus, quam ædificabitis mihi? & quis est iste locus quietis meæ?

2 Omnia hæc manus mea fecit, & facta sunt universa ista, dicit Dominus: ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos?

3 Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum: qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem: qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat: qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt in viis suis, & in abominationibus suis anima eorum delectata est.

4 Unde & ego eligam illusiones eorum: & quæ timebant, adducam eis: † quia vocavi, & non erat qui responderet: locutus sum, & non audierunt: feceruntque malum in oculis meis, & quæ nolui elegerunt.

† Prov. 1. 24. Supr. 65. 12. Jerem. 7. 13.

5 Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum ejus: dixerunt fratres vestri odientes vos, & abjicientes propter nomen meum: glorificetur Dominus, & videbimus in lætitia vestra: ipsi autem confundentur.

6 Vox populi de civitate, vox de templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis suis.

7 Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus ejus, peperit masculum.

8 Quis audivit umquam tale? & quis vidit huic simile? numquid parturiet terra in die una? aut parietur gens simul, quia parturivit & peperit Sion filios suos?

9 Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? si ego, qui generationem ceteris tribuo, sterilis ero, ait Dominus Deus tuus?

10 Lætamini cum Jerusalem, & exultate in ea omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea gaudio universi, qui lugetis super eam,

11 Ut sugatis, & repleamini ab ubere consolationis ejus: ut mulgeatis, & deliciis affluatis ab omnimoda gloria ejus.

12 Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego declinabo super eam quasi fluvium pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam gentium, quam sugetis: ad ubera portabimini, & super genua blandientur vobis.

13 Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, & in Jerusalem consolabimini.

14 Videbitis, & gaudebit cor vestrum, & ossa vestra quasi herba germinabunt: & cognoscetur manus Domini servis ejus, & indignabitur inimicis suis.

15 Quia ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ ejus: reddere in indignatione furorem suum, & increpationem suam in flamma ignis:

16 Quia in igne Dominus dijudicabit, & in gladio suo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti a Domino,

17 Qui sanctificabantur, & mundos se putabant in hortis post januam intrinsecus, qui comedebant carnem suillam, & abominationem, & murem: simul consumentur, dicit Dominus.

18 Ego autem opera eorum, & cogitationes eorum, venio ut congregem cum omnibus gentibus & linguis: & venient & videbunt gloriam meam.

19 Et ponam in eis signum, & mittam ex eis qui salvati fuerint, ad gentes in mare, in Africam, & Lydiam tendentes sagittam; in Italiam & Græciam, ad insulas longe, ad eos qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam gentibus.

20 Et adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum Domino, in equis, & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis, ad montem sanctum meum Jerusalem, dicit Dominus, quomodo si inferant filii Israel munus in vase mundo in domum Domini.

21 Et assumam ex eis in sacerdotes, & levitas, dicit Dominus:

22 † Quia sicut cæli novi, & terra nova, quæ ego facio stare coram me, dicit Dominus: sic stabit semen vestrum, & nomen vestrum.

† Apo. 21. 1.

23 Et erit mensis ex mense, & sabbatum ex sabbato: veniet omnis caro ut adoret coram facie mea, dicit Dominus.

24 Et egredientur, & videbunt cadavera virorum, qui prævaricati sunt in me: † vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt usque ad satietatem visionis omni carni.

† Mar. 9. 45.

P R O P H E T I A
J E R E M I Æ.

CAPUT PRIMUM.

Jeremias in ventre matris sanctificatus, & tempore Josiæ regis Juda missus a Domino ad prophetandum, causatur pueritiam, sed doctus a Deo accipit robur invincibile, jubeturque vaticinari destructionem Jerusalem sub nomine virgæ, & ollæ succensæ.

1 VErba Jeremiæ filii
Helciæ, de sacerdotibus qui fuerunt in Anathoth,
in terra Benjamin.
2 Quod factum est
verbum Domini
ad eum in diebus Josiæ filii Amon
regis Juda, in tertiodecimo anno
regni ejus.
3 Et factum est in diebus Joakim
filii Josiæ regis Juda, usque ad consummationem undecimi anni Sedeciæ filii Josiæ regis Juda, usque ad
transmigrationem Jerusalem, in
mense quinto.
4 Et factum est verbum Domini ad
me, dicens:
5 Priusquam te formarem in utero,
novi te: & antequam exires de vulva, sanctificavi te, & prophetam
in gentibus dedi te.
6 Et dixi, A, a, a Domine Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum.
7 Et dixit Dominus ad me: Noli
dicere: Puer sum, quoniam ad omnia, quæ mittam te, ibis: & universa,
quæcumque mandavero tibi, loqueris.
8 Ne timeas a facie eorum: quia
tecum ego sum, ut eruam te, dicit
Dominus.
9 Et misit Dominus manum suam;
& tetigit os meum: & dixit Dominus ad me: Ecce dedi verba mea in
ore tuo:
10 Ecce constitui te hodie super
gentes, & super regna, † ut evellas, † *Infr.*
& destruas, & disperdas, & dissipes, 18. 7.
& ædifices, & plantes.
11 Et factum est verbum Domini ad
me, dicens: Quid tu vides Jeremia?
Et dixi: Virgam vigilantem ego video.
12 Et dixit Dominus ad me: Bene
vidisti, quia vigilabo ego super verbo meo ut faciam illud.
13 Et factum est verbum Domini
secundo ad me, dicens: Quid tu vides? Et dixi: Ollam succensam ego
video, & faciē ejus a facie aquilonis.
14 Et dixit Dominus ad me: † Ab † *Infr.*
aquilone pandetur malum super 4. 6.
omnes habitatores terræ.

15 Quia

15 Quia ecce ego convocabo omnes
cognationes regnorum aquilonis, ait
Dominus : & venient & ponent u-
nusquisque solium suum in introitu
portarum Jerusalem, & super omnes
muros ejus in circuitu, & super uni-
versas urbes Juda.
16 Et loquar judicia mea cum eis,
super omnem malitiam eorum qui
dereliquerunt me, & libaverunt
diis alienis, & adoraverunt opus
manuum suarum.
17 Tu ergo accinge lumbos tuos, &
surge, & loquere ad eos omnia quæ
ego præcipio tibi. Ne formides a fa-
cie eorum : nec enim timere te fa-
ciam vultum eorum.
† *Infr. 6. 27.*
18 † Ego quippe dedi te hodie in ci-
vitatem munitam, & in columnam
ferream, & in murum æreum, super
omnem terram, regibus Juda, prin-
cipibus ejus, & sacerdotibus, & po-
pulo terræ.
19 Et bellabunt adversum te, &
non prævalebunt : quia ego tecum
sum, ait Dominus, ut liberem te.

CAPUT II.

Graviter expostulat Dominus cum filiis Israel & Juda, potissimum cum pastoribus ac prophetis, quod non respicientes accepta a Deo varia beneficia, eo qui fons est aquæ vivæ relicto, adoraverint idola, a quibus nihil boni expectare poterant : imo cum toti essent in idololatria, rapinis & crudelitate, sese justificare nitebantur, & propterea devastandos prædicit.

1 ET factum est verbum Domi-
ni ad me, dicens :
2 Vade, & clama in auribus Jeru-
salem, dicens : Hæc dicit Dominus :
Recordatus sum tui, miserans ado-
lescentiam tuam, & charitatem de-
sponsationis tuæ, quando secuta es
me in deserto, in terra quæ non se-
minatur.
3 Sanctus Israel Domino, primitiæ
frugum ejus : omnes qui devorant
eum, delinquunt : mala venient
super eos, dicit Dominus.
4 Audite verbum Domini domus
Jacob, & omnes cognationes do-
mus Israel :
† *Mich. 6. 3.*
5 Hæc dicit Dominus : † Quid in-
venerunt patres vestri in me iniqui-
tatis, quia elongaverunt a me, &
ambulaverunt post vanitatem, &
vani facti sunt ?
6 Et non dixerunt : Ubi est Domi-
nus, qui ascendere nos fecit de terra
Ægypti : qui traduxit nos per deser-
tum, per terram inhabitabilem & in-
viam, per terram sitis, & imaginem
mortis, per terram, in qua non am-
bulavit vir, neque habitavit homo ?
7 Et induxi vos in terram Carmeli,
ut comederetis fructum ejus, & o-
ptima illius : & ingressi contamina-
stis terram meam, & hereditatem
meam posuistis in abominationem.
8 Sacerdotes non dixerunt : Ubi est
Dominus ? & tenentes legem nescie-
runt me, & pastores prævaricati
sunt in me : & prophetæ propheta-
verunt in Baal, & idola secuti sunt.
9 Propterea adhuc judicio conten-
dam vobiscum, ait Dominus, &
cum filiis vestris disceptabo.
10 Transite ad insulas Cethim, &
videte : & in Cedar mittite, & consi-
derate vehementer : & videte si fa-
ctum est hujuscemodi.
11 Si mutavit gens deos suos, &
certe ipsi non sunt dii : populus ve-
ro meus mutavit gloriam suam in
idolum.
12 Obstupescite cæli super hoc, &
portæ ejus desolamini vehementer,
dicit Dominus.
13 Duo enim mala fecit populus
meus : Me dereliquerunt fontem a-
quæ vivæ, & foderunt sibi cisternas,
cisternas dissipatas, quæ continere
non valent aquas.
14 Numquid servus est Israel, aut
vernaculus ? quare ergo factus est in
prædam ?
15 Super eum rugierunt leones, &
dederunt vocem suam, posuerunt
terram ejus in solitudinem : civitates
ejus exustæ sunt, & non est qui habi-
tet in eis.
16 Filii quoque Mempheos & Ta-
phnes constupraverunt te usque ad
verticem.
17 Numquid non istud factum est
tibi, quia dereliquisti Dominum
Deum tuum eo tempore, quo duce-
bat te per viam ?
18 Et nunc quid tibi vis in via Æ-
gypti, ut bibas aquam turbidam ? &
quid tibi cum via Assyriorum, ut
bibas aquam fluminis ?
19 Arguet te malitia tua, & aver-
sio tua increpabit te. Scito, & vide,
quia malum & amarum est reliquis-
se te Dominum Deum tuum, &
non esse timorem mei apud te, dicit
Dominus Deus exercituum.

10 A sæ-

20 A sæculo confregisti jugum meum, rupisti vincula mea, & dixisti: Non serviam. † In omni enim colle sublimi, & sub omni ligno frondoso, tu prosternebaris meretrix.

† *Infr.* 3. 6.

21 † Ego autem plantavi te vineam electam, omne semen verum: quomodo ergo conversa es mihi in pravum vinea aliena?

† *Isai.* 5. 1. *Matth.* 21. 33.

22 Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus Deus.

23 Quomodo dicis: Non sum polluta, post Baalim non ambulavi? vide vias tuas in convalle, scito quid feceris: cursor levis explicans vias suas.

24 Onager assuetus in solitudine, in desiderio animę suę attraxit ventum amoris sui: nullus avertet eam: omnes qui quærunt eam, non deficient: in menstruis ejus invenient eam.

25 Prohibe pedem tuum a nuditate, & guttur tuum a siti. Et dixisti: Desperavi, nequaquam faciam: adamavi quippe alienos, & post eos ambulabo.

26 Quomodo confunditur fur quando deprehenditur, sic confusi sunt domus Israel, ipsi, & reges eorum, principes, & sacerdotes, & prophetæ eorum,

27 Dicentes ligno: Pater meus es tu; & lapidi: Tu me genuisti. † verterunt ad me tergum, & non faciem, & in tempore afflictionis suæ dicent: Surge, & libera nos.

† *Infr.* 32. 33.

28 Ubi sunt dii tui, quos fecisti tibi? surgant & liberent te in tempore afflictionis tuæ: † secundum numerum quippe civitatum tuarum erant dii tui Juda.

† *Infr.* 11. 13.

29 Quid vultis mecum judicio contendere? omnes dereliquistis me, dicit Dominus.

30 Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt: devoravit gladius vester prophetas vestros, quasi leo vastator

31 Generatio vestra. Videte verbum Domini: Numquid solitudo factus sum Israeli, aut terra serotina? quare ergo dixit populus meus: Recessimus, non veniemus ultra ad te?

32 Numquid obliviscetur virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ? populus vero meus oblitus est mei diebus innumeris.

33 Quid niteris bonam ostendere viam tuam ad quærendam dilectionem, quæ insuper & malitias tuas docuisti vias tuas,

34 Et in alis tuis inventus est sanguis animarum pauperum & innocentum? non in fossis inveni eos, sed in omnibus quæ supra memoravi.

35 Et dixisti: Absque peccato & innocens ego sum: & propterea avertatur furor tuus a me. Ecce ego judicio contendam tecum, eo quod dixeris: Non peccavi.

36 Quam vilis facta es nimis, iterans vias tuas! & ab Ægypto confunderis, sicut confusa es ab Assur.

37 Nam & ab ista egredieris, & manus tuæ erunt super caput tuum: quoniam obtrivit Dominus confidentiam tuam, & nihil habebis prosperum in ea.

CAPUT III.

Deus incomparabili clementia populum suum ad se revocat ab idololatria, in qua Juda etiam Israelem excessit: promittens se assumpturum eos in filios, & veros pastores eis daturum, ut Jerosolymis in pace colant Dominum; de futura gloria & exaltatione Jerusalem, ac gentium ad eam congregatione & de populi pœnitentia.

1 VUlgo dicitur: Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo, duxerit virum alterum: numquid revertetur ad eam ultra? numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.

2 Leva oculos tuos in directum, & vide ubi non prostrata sis: in viis sedebas, expectans eos quasi latro in solitudine: & polluisti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis.

3 Quam ob rem prohibitę sunt stillæ pluviarum, & serotinus imber non fuit: frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.

4 Ergo saltem amodo voca me: Pater meus, dux virginitatis meæ tu es:

5 Numquid irasceris in perpetuum, aut perseverabis in finem? Ecce locuta es, & fecisti mala, & potuisti.

6 Et dixit Dominus ad me in diebus Josiæ regis: † Numquid vidisti quæ fecerit aversatrix Israel? abiit sibimet

† *Supr.* 2. 20.

met super omnem montem excelsum, & sub omni ligno frondoso, & fornicata est ibi.
7 Et dixi, cum fecisset hæc omnia: Ad me revertere: & non est reversa. Et vidit prævaricatrix soror ejus Juda,
8 Quia pro eo, quod mœchata esset aversatrix Israel, dimisissem eam, & dedissem ei libellum repudii: & non timuit prævaricatrix Juda soror ejus, sed abiit, & fornicata est etiam ipsa.
9 Et facilitate fornicationis suæ contaminavit terram, & mœchata est cum lapide & ligno.
10 Et in omnibus his non est reversa ad me prævaricatrix soror ejus Juda in toto corde suo, sed in mendacio, ait Dominus.
11 Et dixit Dominus ad me: Justificavit animam suam aversatrix Israel, comparatione prævaricatricis Judæ.
12 Vade, & clama sermones istos contra aquilonem, & dices: Revertere aversatrix Israel, ait Dominus, & non avertam faciem meam a vobis: quia sanctus ego sum, dicit Dominus, & non irascar in perpetuum.
13 Verumtamen scito iniquitatem tuam, quia in Dominum Deum tuum prævaricata es: & dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso, & vocem meam non audisti, ait Dominus.
14 Convertimini filii revertentes, dicit Dominus: quia ego vir vester: & assumam vos unum de civitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion.
15 Et dabo vobis pastores juxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina.
16 Cumque multiplicati fueritis, & creveritis in terra in diebus illis, ait Dominus: non dicent ultra: Arca testamenti Domini: neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius: nec visitabitur, nec fiet ultra.
17 In tempore illo vocabunt Jerusalem solium Domini: & congregabuntur ad eam omnes gentes in nomine Domini in Jerusalem, & non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi.
18 In diebus illis ibit domus Juda ad domum Israel, & venient simul de terra aquilonis, ad terram quam dedi patribus vestris.
19 Ego autem dixi: Quomodo ponam te in filios, & tribuam tibi terram desiderabilem, hereditatem præclaram exercituum gentium? Et dixi: Patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis.
20 Sed quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel, dicit Dominus.
21 Vox in viis audita est, ploratus & ululatus filiorum Israel: quoniam iniquam fecerunt viam suam, obliti sunt Domini Dei sui.
22 Convertimini filii revertentes, & sanabo aversiones vestras. Ecce nos venimus ad te: tu enim es Dominus Deus noster.
23 Vere mendaces erant colles, & multitudo montium: vere in Domino Deo nostro salus Israel.
24 Confusio comedit laborem patrum nostrorum ab adolescentia nostra, greges eorum, & armenta eorum, filios eorum, & filias eorum.
25 Dormiemus in confusione nostra, & operiet nos ignominia nostra: quoniam Domino Deo nostro peccavimus nos, & patres nostri, ab adolescentia nostra usque ad diem hanc: & non audivimus vocem Domini Dei nostri.

CAPUT IV.

Promittit Dominus veniam si se vere convertant & corde circumcidant, comminando gravia mala si in malis persistant: quaproter luget propheta videns terram devastandam, & in solitudinem redigendam, ita tamen ut non fiat consummatio.

1 SI reverteris Israel, ait Dominus, ad me convertere: si abstuleris offendicula tua a facie mea, non commoveberis.
2 Et jurabis: Vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in justitia: & benedicent eum gentes ipsumque laudabunt.
3 Hæc enim dicit Dominus viro Juda & Jerusalem: † Novate vobis novale, & nolite serere super spinas: † Osee 10. 12.
4 Circumcidimini Domino, & auferte præputia cordium vestrorum viri Juda, & habitatores Jerusalem: ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat, propter malitiam cogitationum vestrarum.

5 Annuntiate in Juda, & in Jeru-
ſalem auditum facite: loquimini,
& canite tuba in terra: clamate for-
titer, & dicite: Congregamini, &
ingrediamur civitates munitas,
6 Levate ſignum in Sion. Confor-
tamini, nolite ſtare, † quia malum
† Supr. ego adduco ab aquilone, & contri-
1. 14. tionem magnam.
7 Aſcendit leo de cubili ſuo, &
prædo gentium ſe levavit: egreſſus
eſt de loco ſuo, ut ponat terram tu-
am in ſolitudinem: civitates tuę va-
ſtabuntur, remanentes abſque ha-
bitatore.
8 Super hoc accingite vos ciliciis,
plangite & ululate: quia non eſt
averſa ira furoris Domini a nobis.
9 Et erit in die illa, dicit Dominus:
Peribit cor regis, & cor principum:
& obſtupeſcent ſacerdotes, & pro-
phetæ conſternabuntur.
10 Et dixi: Heu, heu, heu Domi-
ne Deus, ergone decepiſti populum
iſtum & Jeruſalem, dicens: Pax erit
vobis: & ecce pervenit gladius uſ-
que ad animam?
11 In tempore illo dicetur populo
huic & Jeruſalem: Ventus urens in
viis, quæ ſunt in deſerto viæ filiæ
populi mei, non ad ventilandum &
ad purgandum.
12 Spiritus plenus ex his veniet mi-
hi: & nunc ego loquar judicia mea
cum eis.
13 Ecce quaſi nubes aſcendet, &
quaſi tempeſtas currus ejus: velo-
ciores aquilis equi illius: væ nobis
quoniam vaſtati ſumus.
14 Lava a malitia cor tuum Jeruſa-
lem, ut ſalva fias: uſquequo mora-
buntur in te cogitationes noxiæ?
15 Vox enim annuntiantis a Dan,
& notum facientis idolum de monte
Ephraim.
16 Dicite gentibus: Ecce auditum
eſt in Jeruſalem cuſtodes venire de
terra longinqua, & dare ſuper civi-
tates Juda vocem ſuam.
17 Quaſi cuſtodes agrorum facti ſunt
ſuper eam in gyro: quia me ad ira-
cundiam provocavit, dicit Dominus.
† Sup. 18 † Viæ tuæ, & cogitationes tuæ
1. 3. 5. fecerunt hæc tibi: iſta malitia tua,
quia amara, quia tetigit cor tuum.
19 Ventrem meum, ventrem me-
um doleo, ſenſus cordis mei turbati
ſunt in me: non tacebo, quoniam
vocem buccinæ audivit anima mea,
clamorem prælii.
20 Contritio ſuper contritionem
vocata eſt, & vaſtata eſt omnis ter-
ra: repente vaſtata ſunt tabernacu-
la mea, ſubito pelles meæ.
21 Uſquequo videbo fugientem,
audiam vocem buccinæ?
22 Quia ſtultus populus meus me
non cognovit: filii inſipientes ſunt,
& vecordes: ſapientes ſunt ut faciant
mala, bene autem facere neſcierunt.
23 Aſpexi terram, & ecce vacua
erat, & nihili; & cælos, & non erat
lux in eis.
24 Vidi montes, & ecce moveban-
tur: & omnes colles conturbati ſunt.
25 Intuitus ſum, & non erat homo:
& omne volatile cæli receſſit.
26 Aſpexi, & ecce Carmelus de-
ſertus: & omnes urbes ejus deſtru-
ctæ ſunt a facie Domini, & a fa-
cie iræ furoris ejus.
27 Hæc enim dicit Dominus: De-
ſerta erit omnis terra, ſed tamen
conſummationem non faciam.
28 Lugebit terra, & mœrebunt cę-
li deſuper: eo quod locutus ſum,
cogitavi, & non pœnituit me, nec
averſus ſum ab eo.
29 A voce equitis & mittentis ſa-
gittam, fugit omnis civitas: ingreſſi
ſunt ardua, & aſcenderunt rupes:
univerſæ urbes derelictę ſunt, & non
habitat in eis homo.
30 Tu autem vaſtata quid facies?
cum veſtieris te coccino, cum orna-
ta fueris monili aureo, & pinxeris
ſtibio oculos tuos, fruſtra compone-
ris; contempſerunt te amatores tui,
animam tuam quærent.
31 Vocem enim quaſi parturientis
audivi, anguſtias ut puerperæ: Vox
filiæ Sion intermorientis, expanden-
tiſque manus ſuas: vę mihi, quia de-
fecit anima mea propter interfectos.

CAPUT V.

Dominus in Jeruſalem quærit virum juſtum, ut illi miſereatur; ſed tam plebs quam optimates in pravitatibus ſuis & idololatria indurati ſunt & effuſi, ideo comminatur eis vaſtationem ab extraneo populo, eo quod cæci & ſurdi facti ſint, non tamen uſque ad conſummationem.

1 Circuite vias Jeruſalem, &
aſpicite, & conſiderate, &
quærite in plateis ejus, an inveniatis
virum facientem judicium, & quæ-

rentem fidem: & propitius ero ei.
2 Quod si etiam, Vivit Dominus,
dixerint: & hoc falso jurabunt.
3 Domine oculi tui respiciunt fi-
dem: percussisti eos, & non dolue-
runt: attrivisti eos, & renuerunt
accipere disciplinam: induraverunt
facies suas supra petram, & nolue-
runt reverti.
4 Ego autem dixi: Forsitan paupe-
res sunt & stulti, ignorantes viam
Domini, judicium Dei sui.
5 Ibo igitur ad optimates, & lo-
quar eis: ipsi enim cognoverunt vi-
am Domini, judicium Dei sui, &
ecce magis hi simul confregerunt ju-
gum, ruperunt vincula.
6 Idcirco percussit eos leo de silva,
lupus ad vesperam vastavit eos, par-
dus vigilans super civitates eorum:
omnis, qui egressus fuerit ex eis, ca-
pietur: quia multiplicatæ sunt præ-
varicationes eorum, confortatę sunt
aversiones eorum.
7 Super quo propitius tibi esse pot-
ero? filii tui dereliquerunt me, &
jurant in his qui non sunt dii: satu-
ravi eos, & mœchati sunt, & in do-
mo meretricis luxuriabantur.
8 Equi amatores & emissarii facti
† *Ezech.* 22. 11. sunt: † Unusquisque ad uxorem
proximi sui hinniebat.
9 Numquid super his non visitabo,
dicit Dominus? & in gente tali non
ulciscetur anima mea?
10 Ascendite muros ejus, & dissi-
pate, consummationem autem no-
lite facere: auferte propagines ejus,
quia non sunt Domini.
11 Prævaricatione enim prævarica-
ta est in me domus Israel, & domus
Juda, ait Dominus.
12 Negaverunt Dominum, & di-
xerunt: Non est ipse: neque veniet
super nos malum: gladium & fa-
mem non videbimus.
13 Prophetę fuerunt in ventum lo-
cuti, & responsum non fuit in eis:
hæc ergo evenient illis.
14 Hæc dicit Dominus Deus exer-
cituum: Quia locuti estis verbum
istud: ecce ego do verba mea in ore
tuo in ignem, & populum istum in
ligna, & vorabit eos.
15 Ecce ego adducam super vos gen-
tem de longinquo domus Israel, ait
Dominus: gentem robustam, gentem
antiquam, gentem, cujus ignorabis
linguam, nec intelliges quid loqua-
tur.
16 Pharetra ejus quasi sepulcrum
patens, universi fortes.
17 Et comedet segetes tuas, & pa-
nem tuum: devorabit filios tuos, &
filias tuas: comedet gregem tuum,
& armenta tua: comedet vineam
tuam, & ficum tuam: & conteret
urbes munitas tuas, in quibus tu ha-
bes fiduciam, gladio.
18 Verumtamen in diebus illis, ait
Dominus, non faciam vos in con-
summationem.
19 † Quod si dixeritis: Quare fecit † *Infra* 16. 10.
nobis Dominus Deus noster hæc om-
nia? dices ad eos: Sicut dereliqui-
stis me, & servistis deo alieno in ter-
ra vestra, sic servietis alienis in ter-
ra non vestra.
20 Annuntiate hoc domui Jacob, &
auditum facite in Juda, dicentes:
21 Audi popule stulte, qui non ha-
bes cor: qui habentes oculos, non
videtis; & aures, & non auditis.
22 Me ergo non timebitis, ait Do-
minus: & a facie mea non dolebi-
tis? Qui posui arenam terminum
mari, præceptum sempiternum, quod
non præteribit: & commovebuntur,
& non poterunt: & intumescent flu-
ctus ejus, & non transibunt illud:
23 Populo autem huic factum est
cor incredulum, & exasperans, re-
cesserunt & abierunt.
24 Et non dixerunt in corde suo:
Metuamus Dominum Deum no-
strum, qui dat nobis pluviam tem-
poraneam & serotinam in tempore
suo; plenitudinem annuæ messis
custodientem nobis.
25 Iniquitates vestrę declinaverunt
hęc: & peccata vestra prohibuerunt
bonum a vobis:
26 Quia inventi sunt in populo meo
impii insidiantes quasi aucupes, la-
queos ponentes & pedicas ad capien-
dos viros.
27 Sicut decipula plena avibus, sic
domus eorum plenæ dolo: ideo ma-
gnificati sunt & ditati.
28 Incrassati sunt & impinguati:
& præterierunt sermones meos pessi-
me. † Causam viduæ non judicave- † *Isaiæ* 1. 23.
runt, causam pupilli non direxe- *Zach.* 7. 10.
runt, & judicium pauperum non ju-
dicaverunt.
29 Numquid super his non visitabo,
dicit Dominus? aut super gentem hu-
juscemodi nō ulciscetur anima mea?
30 Stupor & mirabilia facta sunt in
terra:

31 Pro-

31 Prophetæ prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis: & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in novissimo ejus?

CAPUT VI.

Prædicitur calamitas ac vastitas Jerosolymorum ab Assyriis, eo quod contempserint legem Domini, nec audire voluerint increpationes; sed omnes, & potissimum primates, propheta ac sacerdotes avaritiæ & dolo studuerint; ideoque & ipsos & eorum sacrificia Deus abjicit: jubet ergo propheta eos lugere, quoniam purgari conflatorio non potuerunt.

1 Confortamini filii Benjamin in medio Jerusalem, & in Thecua clangite buccina, & super Bethacarem levate vexillum: quia malum visum est ab aquilone, & contritio magna.
2 Speciosæ & delicatæ assimilavi filiam Sion.
3 Ad eam venient pastores, & greges eorum: fixerunt in ea tentoria in circuitu: pascet unusquisque eos, qui sub manu sua sunt.
4 Sanctificate super eam bellum: consurgite, & ascendamus in meridie: væ nobis, quia declinavit dies, quia longiores factæ sunt umbræ vesperi.
5 Surgite, & ascendamus in nocte, & dissipemus domos ejus.
6 Quia hæc dicit Dominus exercituum: Cædite lignum ejus, & fundite circa Jerusalem aggerem: hæc est civitas visitationis, omnis calumnia in medio ejus.
7 Sicut frigidam fecit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam: iniquitas & vastitas audietur in ea, coram me semper infirmitas & plaga.
8 Erudire Jerusalem, ne forte recedat anima mea a te, ne forte ponam te desertam, terram inhabitabilem.
9 Hæc dicit Dominus exercituum: Usque ad racemum colligent quasi in vinea reliquias Israel: converte manum tuam quasi vindemiator ad cartallum.
10 Cui loquar? & quem contestabor ut audiat? ecce incircumcisę aures eorum, & audire non possunt: ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium, & non suscipient illud.
11 Idcirco furore Domini plenus sum, laboravi sustinens: effunde super parvulum foris, & super consilium juvenum simul: vir enim cum muliere capietur, senex cum pleno dierum.
12 Et transibunt domus eorum ad alteros, agri & uxores pariter: quia extendam manum meam super habitantes terram, dicit Dominus.
13 † A minore quippe usque ad majorem omnes avaritiæ student: & a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. † *Isaia* 56. 11. *Infr.* 8. 10.
14 Et curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia, dicentes: Pax, pax: & non erat pax.
15 Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt. quam ob rem cadent inter ruentes: in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus.
16 Hæc dicit Dominus: State super vias & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea: † & invenietis refrigerium animabus vestris. Et dixerunt: Non ambulabimus. † *Matt* 11. 29.
17 Et constitui super vos speculatores. Audite vocem tubæ. Et dixerunt: Non audiemus.
18 Ideo audite gentes, & cognosce congregatio, quanta ego faciam eis.
19 Audi terra: Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum ejus: quia verba mea non audierunt, & legem meam projecerunt.
20 † Ut quid mihi thus de Saba affertis, & calamum suave olentem de terra longinqua? holocautomata vestra non sunt accepta, & victimæ vestræ non placuerunt mihi. † *Isaia* 1. 11.
21 Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo in populum istum ruinas, & ruent in eis patres & filii simul, vicinus & proximus peribunt.
22 Hæc dicit Dominus: Ecce populus venit de terra aquilonis, & gens magna consurget a finibus terræ.
23 Sagittam & scutum arripiet: crudelis est, & non miserebitur. vox ejus quasi mare sonabit: & super equos ascendent, præparati quasi vir ad prælium, adversum te filia Sion.
24 Audivimus famam ejus, dissolutæ sunt manus nostræ: tribulatio apprehendit nos, dolores ut parturientem.

25 Nolite exire ad agros, & in via
ne ambuletis: quoniam gladius ini-
mici, pavor in circuitu.
26 Filia populi mei accingere cili-
cio, & conspergere cinere: luctum
unigeniti fac tibi, planctum ama-
rum, quia repente veniet vastator
super nos.
27 Probatorem dedi te in populo
meo robustum: & scies, & probabis
viam eorum.
28 Omnes isti principes declinantes,
ambulantes fraudulenter, æs & fer-
rum: universi corrupti sunt.
29 Defecit sufflatorium, in igne
consumptum est plumbum, frustra
conflavit conflator: malitiæ enim
eorum non sunt consumptæ.
30 Argentum reprobum vocate eos,
quia Dominus projecit illos.

CAPUT VII.

Quod frustra confidant in templo, pessima perpetrantes, & prophetas audire nolentes, sicut & patres eorum: quapropter denuntiat templum abjiciendum, & terram Juda redigendam in solitudinem; nec profuturam orationem Jeremiæ pro illis, nec oblata ab eis sacrificia, propter excelsa Topheth in valle filii Ennom, & multiplices ipsorum malitias.

1 VErbum, quod factum est ad
Jeremiam a Domino, di-
cens:
2 Sta in porta domus Domini, &
prædica ibi verbum istud, & dic:
Audite verbum Domini omnis Ju-
da, qui ingredimini per portas has,
ut adoretis Dominum.
3 Hæc dicit Dominus exercituum
† Infra 26. 13. Deus Israel: † Bonas facites vias ve-
stras, & studia vestra: & habitabo
vobiscum in loco isto.
4 Nolite confidere in verbis menda-
cii, dicentes: Templum Domini, tem-
plum Domini, templum Domini est.
5 Quoniam si bene direxeritis vias
vestras, & studia vestra: si feceritis
judicium inter virum & proximum
ejus,
6 Advenæ, & pupillo, & viduæ
non feceritis calumniam, nec san-
guinem innocentem effuderitis in
loco hoc, & post deos alienos non
ambulaveritis in malum vobismeti-
psis:
7 Habitabo vobiscum in loco isto;
in terra, quam dedi patribus ve-
stris a sæculo & usque in sæculum.
8 Ecce vos confiditis vobis in ser-
monibus mendacii, qui non prod-
erunt vobis;
9 Furari, occidere, adulterari, ju-
rare mendaciter, libare Baalim, &
ire post deos alienos, quos ignoratis.
10 Et venistis, & stetistis coram me
in domo hac, in qua invocatum est
nomen meum, & dixistis: Liberati
sumus, eo quod fecerimus omnes
abominationes istas.
11 † Numquid ergo spelunca latro- † Mat 21. 1
num facta est domus ista, in qua in- Marc.
vocatum est nomen meum in oculis 11. 1
vestris? ego, ego sum: ego vidi, Luc. 1
dicit Dominus. 46.
12 Ite ad locum meum in Silo, ubi
habitavit nomen meum a principio:
& videte quæ fecerim ei propter ma-
litiam populi mei Israel:
13 Et nunc, quia fecistis omnia o-
pera hæc, dicit Dominus: & locu-
tus sum ad vos mane consurgens, &
loquens, & non audistis: † & vo- † Pro
cavi vos, & non respondistis: 1. 24.
14 † Faciam domui huic, in qua Isa. 6
invocatum est nomen meum, & in 12.
qua vos habetis fiduciam; & loco, † 1 R
quem dedi vobis & patribus vestris, 4. 2. 1
sicut feci Silo.
15 Et projiciam vos a facie mea, sic-
ut projeci omnes fratres vestros, uni-
versum semen Ephraim.
16 † Tu ergo noli orare pro populo † Inf.
hoc, nec assumas pro eis laudem & 11. 1
orationem, & non obsistas mihi: & 1
quia non exaudiam te. 11.
17 Nonne vides quid isti faciunt in
civitatibus Juda, & in plateis Jeru-
salem?
18 Filii colligunt ligna, & patres
succendunt ignem, & mulieres con-
spergunt adipem, ut faciant placen-
tas reginæ cæli, & libent diis alienis,
& me ad iracundiam provocent.
19 Numquid me ad iracundiam
provocant, dicit Dominus? nonne se-
metipsos in confusionem vultus sui?
20 Ideo hæc dicit Dominus Deus:
Ecce furor meus, & indignatio mea
conflatur super locum istum, super
viros, & super jumenta, & super li-
gnum regionis, & super fruges terræ,
& succendetur, & non extinguetur.
21 Hæc dicit Dominus exercituum
Deus Israel: Holocautomata vestra
addite victimis vestris, & comedite
carnes.
22 Quia non sum locutus cum pa-

tribus vestris, & non præcepi eis, in
die qua eduxi eos de terra Ægypti,
de verbo holocautomatum, & vi-
ctimarum.
23 Sed hoc verbum præcepi eis, di-
cens: Audite vocem meam, & ero
vobis Deus, & vos eritis mihi popu-
lus: & ambulate in omni via, quam
mandavi vobis, ut bene sit vobis.
24 Et non audierunt, nec inclina-
verunt aurem suam: sed abierunt in
voluntatibus, & in pravitate cordis
sui mali: factique sunt retrorsum &
non in ante,
25 A die qua egressi sunt patres eo-
rum de terra Ægypti, usque ad diem
hanc. Et misi ad vos omnes servos
meos prophetas per diem consur-
gens diluculo, & mittens.
26 Et non audierunt me, nec incli-
naverunt aurem suam: sed indura-
verunt cervicem suam: † & pejus
operati sunt, quam patres eorum.

† Infra 16.12.

27 Et loqueris ad eos omnia verba
hæc, & non audient te: & vocabis
eos, & non respondebunt tibi.
28 Et dices ad eos: Hæc est gens,
quæ non audivit vocem Domini Dei
sui, nec recepit disciplinam: periit
fides, & ablata est de ore eorum.
29 Tonde capillum tuum, & pro-
jice, & sume in directum planctum:
quia projecit Dominus, & reliquit
generationem furoris sui,
30 Quia fecerunt filii Juda malum
in oculis meis, dicit Dominus. Po-
suerunt offendicula sua in domo, in
qua invocatum est nomen meum, ut
pollucrent eam:
31 Et ædificaverunt excelsa To-
pheth, quæ est in valle filii Ennom:
ut incenderent filios suos, & filias
suas igni: quæ non præcepi, nec
cogitavi in corde meo.
32 Ideo ecce dies venient, dicit
Dominus, & non dicetur amplius,
Topheth, & vallis filii Ennom: sed
vallis interfectionis: & sepelient in
Topheth, eo quod non sit locus.
33 Et erit morticinum populi hu-
jus in cibos volucribus cæli, & bestiis
terræ, & non erit qui abigat.
34 † Et quiescere faciam de urbi-
bus Juda, & de plateis Jerusalem,
vocem gaudii, & vocem lætitiæ,
vocem sponsi, & vocem sponsæ: in
desolationem enim erit terra.

† Ezec 26. 13

CAPUT VIII.

Quia tam reges, optimates, sacerdotes ac prophetæ, quam reliquus populus ad idololatriam conversi sunt; & non considerato Domini judicio, omnes relicta veritate studuerunt avaritiæ ac idololatriæ, & Dominum provocantes noluerunt resipiscere: ideo ab hostibus crudelissimis affligentur.

1 IN illo tempore, ait Dominus:
Ejicient ossa regum Juda, &
ossa principum ejus, & ossa sacerdo-
tum, & ossa prophetarum, & ossa
eorum qui habitaverunt Jerusalem,
de sepulcris suis:
2 Et expandent ea ad solem, & lu-
nam, & omnem militiam cæli, quæ
dilexerunt, & quibus servierunt, &
post quæ ambulaverunt, & quæ
quæsierunt, & adoraverunt: non
colligentur, & non sepelientur: in
sterquilinium super faciem terræ
erunt.
3 Et eligent magis mortem quam
vitam omnes qui residui fuerint de
cognatione hac pessima in universis
locis, quæ derelicta sunt, ad quæ eje-
ci eos, dicit Dominus exercituum.
4 Et dices ad eos: Hæc dicit Do-
minus: Numquid qui cadit, non
resurget? & qui aversus est, non re-
vertetur?
5 Quare ergo aversus est populus
iste in Jerusalem aversione conten-
tiosa? Apprehenderunt mendacium,
& noluerunt reverti.
6 Attendi, & auscultavi: nemo
quod bonum est loquitur, nullus est
qui agat pœnitentiam super peccato
suo, dicens: Quid feci? omnes con-
versi sunt ad cursum suum, quasi e-
quus impetu vadens ad prælium.
7 Milvus in cælo cognovit tempus
suum, turtus, & hirundo, & cico-
nia, custodierunt tempus adventus
sui: populus autem meus non co-
gnovit judicium Domini.
8 Quomodo dicitis: Sapientes nos
sumus, & lex Domini nobiscum est?
vere mendacium operatus est stylus
mendax scribarum.
9 Confusi sunt sapientes, perterri-
ti & capti sunt: verbum enim Do-
mini projecerunt, & sapientia nul-
la est in eis.
10 Propterea dabo mulieres eorum
exteris, agros eorum heredibus: quia

† *Isaiæ* † a minimo uſque ad maximum om-
56. 11. nes avaritiam ſequuntur: a prophe-
Supra ta uſque ad ſacerdotem cuncti fa-
6. 13. ciunt mendacium.
11 Et ſanabant contritionem filiæ
populi mei ad ignominiam, dicen-
tes: Pax, pax: cum non eſſet pax.
12 Confuſi ſunt, quia abominatio-
nem fecerunt: quinimo confuſione
non ſunt confuſi, & erubeſcere ne-
ſcierunt: idcirco cadent inter cor-
ruentes, in tempore viſitationis ſuæ
corruent, dicit Dominus.
13 Congregans congregabo eos, ait
Dominus; non eſt uva in vitibus, &
non ſunt ficus in ficulnea, folium
defluxit: & dedi eis quæ prætergreſſa
ſunt.
14 Quare ſedemus? convenite, &
ingrediamur civitatem munitam, &
ſileamus ibi: quia Dominus Deus
noſter ſilere nos fecit, & potum de-
dit nobis † aquam fellis: peccavimus
† *Infra* enim Domino.
9. 15. 15 † Expectavimus pacem, & non
† *Infra* erat bonum: tempus medelæ, &
4. 19. ecce formido.
16 A Dan auditus eſt fremitus e-
quorum ejus, a voce hinnituum pu-
gnatorum ejus, commota eſt omnis
terra, & venerunt, & devoraverunt
terram, & plenitudinem ejus: urbem,
& habitatores ejus.
17 Quia ecce ego mittam vobis ſer-
pentes regulos, quibus non eſt in-
cantatio: & mordebunt vos, ait
Dominus.
18 Dolor meus ſuper dolorem, in
me cor meum mœrens.
19 Ecce vox clamoris filiæ populi
mei de terra longinqua: Numquid
Dominus non eſt in Sion, aut rex
ejus non eſt in ea? Quare ergo me ad
iracundiam concitaverunt in ſcul-
ptilibus ſuis, & in vanitatibus alie-
nis?
20 Tranſiit meſſis, finita eſt æſtas,
& nos ſalvati non ſumus.
21 Super contritione filiæ populi
mei contritus ſum, & contriſtatus,
ſtupor obtinuit me.
22 Numquid reſina non eſt in Ga-
laad? aut medicus non eſt ibi? qua-
re igitur non eſt obducta cicatrix fi-
liæ populi mei?

CAPUT IX.

Luget propheta interficiendos de Judæa: in nullo dicit eſſe fidendum, cum omnes doloſe incedant: & quia Judæa vaſtanda eſt, vult omnes aſſumere luctum: in ſolo Deo ejuſque cognitione gloriandum, qui puniet tam gentiles quam filios Iſrael incircumciſos corde.

1 QUis dabit capiti meo aquam,
& oculis meis fontem la-
crymarum? & plorabo die
ac nocte interfectos filiæ populi mei.
2 Quis dabit me in ſolitudine di-
verſorium viatorum, & derelinquam
populum meum, & recedam ab eis?
quia omnes adulteri ſunt, cœtus
prævaricatorum.
3 Et extenderunt linguam ſuam
quaſi arcum mendacii & non verita-
tis: confortati ſunt in terra, quia
de malo ad malum egreſſi ſunt, &
me non cognoverunt, dicit Domi-
nus.
4 Unuſquiſque ſe a proximo ſuo
cuſtodiat, & in omni fratre ſuo non
habeat fiduciam: quia omnis frater
ſupplantans ſupplantabit, & omnis
amicus fraudulenter incedet.
5 Et vir fratrem ſuum deridebit,
& veritatem non loquentur: docue-
runt enim linguam ſuam loqui men-
dacium: ut inique agerent, labora-
verunt.
6 Habitatio tua in medio doli: in
dolo renuerunt ſcire me, dicit Do-
minus.
7 Propterea hæc dicit Dominus
exercituum: Ecce ego conflabo, &
probabo eos: quid enim aliud faciam
a facie filiæ populi mei?
8 † Sagitta vulnerans lingua eo-
rum, dolum locuta eſt: in ore ſuo † *Pſal.*
pacem cum amico ſuo loquitur, & 27. 33.
occulte ponit ei inſidias.
9 Numquid ſuper his non viſitabo,
dicit Dominus? aut in gente hujuſ-
modi non ulciſcetur anima mea?
10 Super montes aſſumam fletum
ac lamentum, & ſuper ſpecioſa de-
ſerti planctum: quoniam incenſa
ſunt, eo quod non ſit vir pertran-
ſiens: & non audierunt vocem poſ-
ſidentis: a volucre cæli uſque ad
pecora tranſmigraverunt & receſ-
ſerunt.
11 Et dabo Jeruſalem in acervos
arenæ, & cubilia draconum: & civi-

tates Juda dabo in desolationem, eo
quod non sit habitator.
12 Quis est vir sapiens, qui intelli-
gat hoc, & ad quem verbum oris
Domini fiat ut annuntiet istud, qua-
re perierit terra, & exusta sit quasi
desertum, eo quod non sit qui per-
transeat?
13 Et dixit Dominus: Quia dereli-
querunt legem meam, quam dedi
eis, & non audierunt vocem meam,
& non ambulaverunt in ea:
14 Et abierunt post pravitatem cor-
dis sui, & post Baalim: quod didi-
cerunt a patribus suis.
15 Idcirco hæc dicit Dominus exer-
Infra citutum Deus Israel: † Ecce ego ci-
3. 15. babo populum istum absinthio, &
potum dabo eis aquam fellis.
16 Et dispergam eos in gentibus,
quas non noverunt ipsi & patres eo-
rum: & mittam post eos gladium,
donec consumantur.
17 Hæc dicit Dominus exercituum
Deus Israel: Contemplamini, &
vocate lamentatrices, & veniant:
& ad eas, quæ sapientes sunt, mit-
tite, & properent:
18 Festinent, & assumant super
nos lamentum: deducant oculi no-
stri lacrymas, & palpebræ nostræ
defluant aquis.
19 Quia vox lamentationis audita
est de Sion: Quomodo vastati sumus
& confusi vehementer? quia dereli-
quimus terram, quoniam dejecta
sunt tabernacula nostra.
20 Audite ergo mulieres verbum
Domini: & assumant aures vestræ
sermonem oris ejus: & docete filias
vestras lamentum, & unaquæque
proximam suam planctum.
21 Quia ascendit mors per fenestras
nostras, ingressa est domos nostras,
disperdere parvulos de foris, juvenes
de plateis.
22 Loquere: Hæc dicit Dominus:
Et cadet morticinum hominis quasi
stercus super faciem regionis, &
quasi fœnum post tergum metentis,
& non est qui colligat.
1 Cor. 23 Hęc dicit Dominus: † Non glo-
31. rietur sapiens in sapientia sua, &
Cor. non glorietur fortis in fortitudine
17. sua, & non glorietur dives in divi-
tiis suis:
24 Sed in hoc glorietur, qui glo-
riatur, scire & nosse me, quia ego
sum Dominus, qui facio misericor-
diam, & judicium, & justitiam in
terra: hæc enim placent mihi, ait
Dominus.
25 Ecce dies veniunt, dicit Domi-
nus: & visitabo super omnem qui
circumcisum habet præputium,
26 Super Ægyptum, & super Juda,
& super Edom, & super filios Am-
mon, & super Moab, & super om-
nes qui attonsi sunt in comam, habi-
tantes in deserto: quia omnes gentes
habent pręputium, omnis autem do-
mus Israel incircumcisi sunt corde.

CAPUT X.

Non est timenda cælestis constellatio, nec vanissima ac imbecilla idola: sed Dominus qui solus est Deus, creator ac gubernator omnium, qui vastavit peccatores terræ: plangit suum malum Jerusalem, & cum hominis non sit suas vias dirigere, orat Deum ne eos qui ipsum cognoscunt, ad internecionem doleat, sed in hostes potius Judæorum suum effundat furorem.

1 AUdite verbum, quod locu-
tus est Dominus super vos
domus Israel.
2 Hæc dicit Dominus: Juxta vias
gentium nolite discerę: & a signis
cæli nolite metuere, quæ timent
gentes:
3 Quia leges populorum vanę sunt:
quia † lignum de saltu præcidit opus † Supr.
manus artificis in ascia. 13. 11.
4 Argento & auro decoravit illud: & 14. 8.
clavis & malleis compegit, ut non
dissolvatur.
5 In similitudinem palmæ fabrica-
ta sunt, & non loquentur: portata
tollentur, quia incedere non valent,
nolite ergo timere ea, quia nec ma-
le possunt facere, nec bene.
6 † Non est similis tui Domine: † Mich.
magnus es tu, & magnum nomen 7. 18.
tuum in fortitudine.
7 † Quis non timebit te o rex gen- † Apoc
tium? tuum est enim decus: inter 15. 4.
cunctos sapientes gentium, & in uni-
versis regnis eorum nullus est simi-
lis tui.
8 Pariter insipientes & fatui pro-
babuntur: doctrina vanitatis eorum
lignum est.
9 Argentum involutum de Tharsis
affertur, & aurum de Ophaz: opus
artificis, & manus ærarii: hyacin-
thus & purpura indumentum eo-
rum. opus artificum universa hæc.

10 Dominus autem Deus verus est: ipse Deus vivens, & rex sempiternus, ab indignatione ejus commovebitur terra: & non sustinebunt gentes comminationem ejus.

11 Sic ergo dicetis eis: Dii, qui cælos & terram non fecerunt, pereant de terra, & de his quæ sub cælo sunt.

† Gen. 1. 1. Infra 51. 15.

12 † Qui facit terram in fortitudine sua, præparat orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cælos.

† Psal. 134. 7. Infra 51. 16.

13 Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in cælo, & elevat nebulas ab extremitatibus terræ: † fulgura in pluviam facit, & educit ventum de thesauris suis.

14 Stultus factus est omnis homo a scientia, confusus est artifex omnis in sculptili: quoniam falsum est quod conflavit, & non est spiritus in eis.

15 Vana sunt, & opus risu dignum: in tempore visitationis suę peribunt.

16 Non est his similis pars Jacob: qui enim formavit omnia, ipse est: & Israel virga hereditatis ejus: Dominus exercituum nomen illi.

17 Congrega de terra confusionem tuam, quæ habitas in obsidione.

18 Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego longe projiciam habitatores terræ in hac vice: & tribulabo eos ita ut inveniantur.

19 Væ mihi super contritione mea, pessima plaga mea. Ego autem dixi: Plane hæc infirmitas mea est, & portabo illam.

20 Tabernaculum meum vastatum est, omnes funiculi mei dirupti sunt, filii mei exierunt a me, & non subsistunt: non est qui extendat ultra tentorium meum, & erigat pelles meas.

21 Quia stulte egerunt pastores, & Dominum non quæsierunt: propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum dispersus est.

22 Vox auditionis ecce venit, & commotio magna de terra aquilonis: ut ponat civitates Juda solitudinem, & habitaculum draconum.

23 Scio Domine quia non est hominis via ejus: nec viri est ut ambulet, & dirigat gressus suos.

† Psal. 6. 2.

24 † Corripe me Domine, verumtamen in judicio; & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me.

† Psal. 78. 6.

25 † Effunde indignationem tuam super gentes, quæ non cognoverunt te; & super provincias, quæ nomen tuum non invocaverunt: quia comederunt Jacob, & devoraverunt eum, & consumpserunt illum, & decus ejus dissipaverunt.

CAPUT XI.

Quia maledicitur qui non audit nec servat pactum Domini patribus datum, ideo præcipitur propheta ut illud servandum Judæis prædicet, sed frustra, cum magis sequantur patrum suorum scelera, variamque idololatriam; idcirco inferet Dominus inevitabilia in illos mala, nec proderunt eis idola, vel justorum oratio, neque quod prius a Deo dilecti fuerint: refert prava Judæorum studia de ipso ex terra delendo: sed perdentur qui nolunt audire prophetiam in nomine Domini.

1 VErbum, quod factum est a Domino ad Jeremiam, dicens:

2 Audite verba pacti hujus, & loquimini ad viros Juda, & habitatores Jerusalem.

3 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Maledictus vir, qui non audierit verba pacti hujus,

4 Quod præcepi patribus vestris, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de fornace ferrea, dicens: Audite vocem meam, & facite omnia quæ præcipio vobis, & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum:

5 Ut suscitem juramentum, quod juravi patribus vestris, daturum me eis terram fluentem lacte & melle, sicut est dies hæc. Et respondi, & dixi: Amen Domine.

6 Et dixit Dominus ad me: Vociferare omnia verba hæc in civitatibus Juda, & foris Jerusalem, dicens: Audite verba pacti hujus, & facite illa:

7 Quia contestans contestatus sum patres vestros, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, usque ad diem hanc: mane consurgens contestatus sum, & dixi: Audite vocem meam:

8 Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: sed abierunt unusquisque in pravitate cordis sui mali: & induxi super eos omnia verba pacti hujus, quod præcepi ut facerent, & non fecerunt.

9 Et dixit Dominus ad me: Inventa est conjuratio in viris Juda, & in habitatoribus Jerusalem.

10 Reversi

10 Reversi sunt ad iniquitates patrum suorum priores, qui noluerunt audire verba mea: & hi ergo abierunt post deos alienos, ut servirent eis: irritum fecerunt domus Israel & domus Juda pactum meum, quod pepigi cum patribus eorum.

11 Quam ob rem hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam super eos mala, de quibus exire non poterunt: & clamabunt ad me, & non exaudiam eos.

12 Et ibunt civitates Juda, & habitatores Jerusalem, & clamabunt ad deos, quibus libant, & non salvabunt eos in tempore afflictionis eorum.

[† Sup. …. 28.] 13 † Secundum numerum enim civitatum tuarum, erant dii tui Juda: & secundum numerum viarum Jerusalem, posuisti aras confusionis, aras ad libandum Baalim.

[† Sup. 7. 16. Infra 14. 11.] 14 † Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumas pro eis laudem & orationem: quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, in tempore afflictionis eorum.

15 Quid est, quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? numquid carnes sanctæ auferent a te malitias tuas, in quibus gloriata es?

16 Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam, vocavit Dominus nomen tuum: ad vocem loquelæ, grandis exarsit ignis in ea, & combusta sunt fruteta ejus.

17 Et Dominus exercituum qui plantavit te, locutus est super te malum, pro malis domus Israel & domus Juda, quæ fecerunt sibi ad irritandum me, libantes Baalim.

18 Tu autem Domine demonstrasti mihi, & cognovi: tunc ostendisti mihi studia eorum.

19 Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam: & non cognovi quia cogitaverunt super me consilia, dicentes: Mittamus lignum in panem ejus, & eradamus eum de terra viventium, & nomen ejus non memoretur amplius.

[† Infr. 17.10. & 20. 12.] 20 † Tu autem Domine Sabaoth, qui judicas juste, & probas renes & corda, videam ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi causam meam.

21 Propterea hæc dicit Dominus ad viros Anathoth, qui quærunt animam tuam, & dicunt: Non prophetabis in nomine Domini, & non morieris in manibus nostris.

22 Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego visitabo super eos: juvenes morientur in gladio, filii eorum & filiæ eorum morientur in fame.

23 Et reliquiæ non erunt ex eis: inducam enim malum super viros Anathoth, annum visitationis eorum.

CAPUT XII.

Miratur propheta malorum prosperitatem, qui tamen parantur ad diem occisionis, suntque terra causa luctus: hereditas adversata est Domino suo, & pastores demoliti sunt vineam Domini, ideo traditur in dissipationem, cujus tamen rursum miserebitur Dominus, vastatis ipsius inimicis.

1 JUstus quidem tu es Domine, si disputem tecum: verumtamen justa loquar ad te: † Quare via impiorum prosperatur: bene est omnibus, qui prævaricantur & inique agunt? [† Job 21. 7. Hab. 1. 13.]

2 Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructum: prope es tu ori eorum, & longe a renibus eorum.

3 Et tu Domine nosti me, vidisti me, & probasti cor meum tecum: congrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis.

4 Usquequo lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur, propter malitiam habitantium in ea? consumptum est animal, & volucre, quoniam dixerunt: Non videbit novissima nostra.

5 Si cum peditibus currens laborasti: quomodo contendere poteris cum equis? cum autem in terra pacis securus fueris, quid facies in superbia Jordanis?

6 Nam & fratres tui, & domus patris tui, etiam ipsi pugnaverunt adversum te, & clamaverunt post te plena voce: ne credas eis cum locuti fuerint tibi bona.

7 Reliqui domum meam, dimisi hereditatem meam: dedi dilectam animam meam in manu inimicorum ejus.

8 Facta est mihi hereditas mea quasi leo in silva: dedit contra me vocem, ideo odivi eam.

9 Numquid avis discolor hereditas mea mihi? numquid avis tincta per totum? venite, congregamini omnes bestiæ terræ, properate ad devorandum.

10 Pastores multi demoliti sunt vi-
neam meam, conculcaverunt par-
tem meam: dederunt portionem
meam desiderabilem in desertum
solitudinis.
11 Posuerunt eam in dissipationem,
luxitque super me: desolatione de-
solata est omnis terra: quia nullus
est qui recogitet corde.
12 Super omnes vias deserti vene-
runt vastatores, quia gladius Domi-
ni devorabit ab extremo terræ usque
ad extremum ejus: non est pax uni-
versæ carni.
13 Seminaverunt triticum, & spi-
nas messuerunt: hereditatem acce-
perunt, & non eis proderit: confun-
demini a fructibus vestris, propter
iram furoris Domini.
14 Hæc dicit Dominus adversum o-
mnes vicinos meos pessimos, qui
tangunt hereditatem, quam distri-
bui populo meo Israel: Ecce ego e-
vellam eos de terra sua, & domum
Juda evellam de medio eorum.
15 Et cum evulsero eos, convertar,
& miserebor eorum: & reducam eos,
virum ad hereditatem suam, & vi-
rum in terram suam,
16 Et erit: si eruditi didicerint vias
populi mei, ut jurent in nomine
meo, Vivit Dominus, sicut docue-
runt populum meum jurare in Baal:
ædificabuntur in medio populi mei.
17 Quod si non audierint, evellam
gentem illam evulsione & perditio-
ne, ait Dominus.

CAPUT XIII.

Sicut lumbare Jeremiæ absconditum in Euphrate computruit; sic Judæa primum Domino adhærens, propter superbiam & idololatriam ab ipso abjicitur, omnesque dispergentur: revocantur tamen a propheta, ut sua pœnitentia devitent mala, alioqui Judas auferetur propter suas iniquitates, qui ad pœnitentiam nequit adduci ob inveteratam in malis consuetudinem: interponitur etiam prophetæ commiseratio.

1 HÆc dicit Dominus ad me:
Vade, & posside tibi lum-
bare lineum, & pones illud super
lumbos tuos, & in aquam non in-
feres illud.
2 Et possedi lumbare juxta verbum
Domini, & posui circa lumbos meos.
3 Et factus est sermo Domini ad
me, secundo, dicens:
4 Tolle lumbare, quod possedisti,
quod est circa lumbos tuos, & sur-
gens vade ad Euphraten, & abscondе
ibi illud in foramine petræ.
5 Et abii, & abscondi illud in Eu-
phrate, sicut præceperat mihi Do-
minus.
6 Et factum est post dies plurimos,
dixit Dominus ad me: Surge, vade
ad Euphraten: & tolle inde lumba-
re, quod præcepi tibi ut absconderes
illud ibi.
7 Et abii ad Euphraten, & fodi, &
tuli lumbare de loco, ubi abscondе-
ram illud: & ecce computruerat lũ-
bare, ita ut nulli usui aptum esset.
8 Et factum est verbum Domini ad
me, dicens:
9 Hæc dicit Dominus: Sic putresce-
re faciam superbiam Juda, & super-
biam Jerusalem multam:
10 Populum istum pessimum, qui
nolunt audire verba mea, & ambu-
lant in pravitate cordis sui: abierunt-
que post deos alienos ut servirent
eis, & adorarent eos: & erunt sicut
lumbare istud, quod nulli usui a-
ptum est.
11 Sicut enim adhæret lumbare ad
lumbos viri, sic agglutinavi mihi o-
mnem domum Israel, & omnem do-
mum Juda, dicit Dominus: ut essent
mihi in populum, & in nomen, &
in laudem, & in gloriam: & non au-
dierunt.
12 Dices ergo ad eos sermonem
istum: Hæc dicit Dominus Deus Is-
rael: Omnis laguncula implebitur
vino. Et dicent ad te: Numquid
ignoramus quia omnis laguncula
implebitur vino?
13 Et dices ad eos: Hæc dicit Domi-
nus: Ecce ego implebo omnes habi-
tatores terræ hujus, & reges qui se-
dent de stirpe David super thronum
ejus, & sacerdotes, & prophetas, &
omnes habitatores Jerusalem, ebrie-
tate:
14 Et dispergam eos, virum a fratre
suo, & patres & filios pariter, ait Do-
minus: non parcam, & non conce-
dam: neque miserebor ut non disper-
dam eos.
15 Audite, & auribus percipite. No-
lite elevari, quia Dominus locutus
est.
16 Date Domino Deo vestro glo-
riam antequam contenebrescat, &
antequam offendant pedes vestri ad
montes caliginosos: expectabit lu-
cem,

cem, & ponet eam in umbram mortis, & in caliginem.
17 Quod si hoc non audieritis, in abscondito plorabit anima mea a facie superbiæ: † plorans plorabit, & deducet oculus meus lacrymam, quia captus est grex Domini. †Thre. 1. 2.
18 Dic regi, & dominatrici: Humiliamini, sedete: quoniam descendit de capite vestro corona gloriæ vestræ.
19 Civitates austri clausæ sunt, & non est qui aperiat: translata est omnis Juda transmigratione perfecta.
20 Levate oculos vestros, & videte qui venitis ab aquilone: ubi est grex, qui datus est tibi, pecus inclytum tuum?
21 Quid dices cum visitaverit te? tu enim docuisti eos adversum te, & erudisti in caput tuum: numquid non dolores apprehendent te, quasi mulierem parturientem?
22 Quod si dixeris in corde tuo: Quare venerunt mihi hæc? † Propter multitudinem iniquitatis tuæ revelata sunt verecundiora tua, pollutæ sunt plantæ tuæ. †Infra 30. 14.
23 Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.
24 Et disseminabo eos quasi stipulam, quæ vento raptatur in deserto.
25 Hæc sors tua, parsque mensuræ tuæ a me, dicit Dominus, quia oblita es mei, & confisa es in mendacio.
26 Unde & ego nudavi femora tua contra faciem tuam, & apparuit ignominia tua,
27 Adulteria tua, & hinnitus tuus, scelus fornicationis tuæ: super colles in agro vidi abominationes tuas. Væ tibi Jerusalem, non mundaberis post me: usquequo adhuc?

CAPUT XIV.

Siccitas magna in terra Juda propter peccata populi, & orans propheta pro ejus liberatione & misericordia, prohibetur a Domino pro ipsis orare: nec suscipit Deus eorum jejunia & victimas: prophetæ etiam illis securitatem promittentes una cum ipsis peribunt: luget Jeremias mortuos gladio & fame, populique peccata confitens orat pro misericordia.

1 Quod factum est verbum Domini ad Jeremiam de sermonibus siccitatis.
2 Luxit Judæa, & portæ ejus corruerunt, & obscuratæ sunt in terra, & clamor Jerusalem ascendit.
3 Majores miserunt minores suos ad aquam: venerunt ad hauriendum, non invenerunt aquam, reportaverunt vasa sua vacua: confusi sunt & afflicti, & operuerunt capita sua.
4 Propter terræ vastitatem, quia non venit pluvia in terram, confusi sunt agricolæ, operuerunt capita sua.
5 Nam & cerva in agro peperit, & reliquit: quia non erat herba.
6 Et onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.
7 Si iniquitates nostræ responderint nobis: Domine fac propter nomen tuum, quoniam multæ sunt aversiones nostræ, tibi peccavimus.
8 Expectatio Israel, salvator ejus in tempore tribulationis: quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum?
9 Quare futurus es velut vir vagus, ut fortis qui non potest salvare? tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum invocatum est super nos, ne derelinquas nos.
10 Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit movere pedes suos, & non quievit, & Domino non placuit: Nunc recordabitur iniquitatum eorum, & visitabit peccata eorum.
11 Et dixit Dominus ad me: † Noli orare pro populo isto in bonum. † Sup. 7. 16. & 11. 14.
12 Cum jejunaverint, non exaudiam preces eorum: & si obtulerint holocautomata, & victimas, non suscipiam ea: quoniam gladio, & fame, & peste consumam eos.
13 Et dixi, A a a, Domine Deus: Prophetæ dicunt eis: † Non videbitis gladium, & fames non erit in vobis, sed pacem veram dabit vobis in loco isto. † Sup. 5. 12. Infra 23. 17
14 Et dixit Dominus ad me: † Falso prophetæ vaticinantur in nomine meo: non misi eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos: visionem mendacem, & divinationem, & fraudulentiam, & seductionem cordis sui prophetant vobis. †Infra 29. 9.
15 Idcirco hæc dicit Dominus de prophetis, qui prophetant in nomine meo, quos ego non misi, dicentes: Gladius & fames non erit in terra hac: In gladio & fame consumentur prophetæ illi.

16 Et populi, quibus prophetant,
erunt projecti in viis Jerusalem præ
fame & gladio, & non erit qui sepe-
liat eos; ipsi & uxores eorum, filii &
filiæ eorum: & effundam super eos
malum suum.
†Thre. 17 Et dices ad eos verbum istud: †
1. 16. Deducant oculi mei lacrymam per
& 2. noctem & diem, & non taceant: quo-
18. niam contritione magna contrita
est virgo filia populi mei, plaga pes-
sima vehementer.
18 Si egressus fuero ad agros, ecce
occisi gladio: & si introiero in civi-
tatem, ecce attenuati fame. Prophe-
ta quoque & sacerdos abierunt in
terram, quam ignorabant.
19 Numquid projiciens abjecisti Ju-
dam? aut Sion abominata est anima
tua? quare ergo percussisti nos, ita
† Sup. ut nulla sit sanitas? † Expectavimus
8. 15. pacem, & non est bonum; & tempus
curationis, & ecce turbatio.
20 Cognovimus Domine impietates
nostras, iniquitates patrum nostro-
rum, quia peccavimus tibi.
21 Ne des nos in opprobrium pro-
pter nomen tuum, neque facias no-
bis contumeliam solii gloriæ tuæ:
recordare, ne irritum facias fœdus
tuum nobiscum.
22 Numquid sunt in sculptilibus
gentium qui pluant: aut cæli possunt
dare imbres? nonne tu es Dominus
Deus noster, quem expectavimus?
tu enim fecisti omnia hæc.

CAPUT XV.

*Nec Moysi nec Samuelis precibus fle-
ctendum se dicit Dominus, quin populum
Jerusalem tradat pesti, gladio, fami, &
captivitati, quia castigatus non est emen-
datus: conqueritur propheta quod fuerit
occasio discordiæ, rursumque quod annun-
tians verbum Dei passus sit opprobrium,
cui Dominus promittit auxilium cum
vastatione Judæorum: promittit præterea
& robur & liberationem, ac misericor-
diam his qui ad ipsum se convertent.*

1 ET dixit Dominus ad me: Si
steterit Moyses & Samuel
coram me, non est anima mea ad po-
pulum istum: ejice illos a facie mea,
& egrediantur.
2 Quod si dixerint ad te: Quo egre-
diemur? dices ad eos: Hæc dicit Do-
† Zach minus: † Qui ad mortem, ad mor-
11. 9. tem: & qui ad gladium, ad gladium:
& qui ad famem, ad famem: & qui
ad captivitatem, ad captivitatem.
3 Et visitabo super eos quatuor spe-
cies, dicit Dominus: Gladium ad oc-
cisionem, & canes ad lacerandum, &
volatilia cæli & bestias terræ ad de-
vorandum & dissipandum.
4 Et dabo eos in fervorem universis
regnis terræ: † propter Manassem fi- †4 Reg.
lium Ezechiæ regis Juda, super om- 21. 2.
nibus quæ fecit in Jerusalem. 11.
5 Quis enim miserebitur tui Jerusa-
lem? aut quis contristabitur pro te?
aut quis ibit ad rogandum pro pace
tua?
6 Tu reliquisti me, dicit Dominus,
retrorsum abiisti: & extendam ma-
num meam super te, & interficiam
te: laboravi rogans.
7 Et dispergam eos ventilabro in
portis terræ: interfeci & disperdidi
populum meum, & tamen a viis suis
non sunt reversi.
8 Multiplicatæ sunt mihi viduæ
ejus super arenam maris: induxi eis
super matrem adolescentis vastato-
rem meridie: misi super civitates re-
pente terrorem.
9 † Infirmata est quæ peperit se- †1 Reg.
ptem, defecit anima ejus: † occidit ei 2. 5.
sol, cum adhuc esset dies: confusa † A-
est, & erubuit: & residuos ejus in mos 8.
gladium dabo in conspectu inimico- 9.
rum eorum, ait Dominus.
10 Væ mihi mater mea: quare ge-
nuisti me, virum rixæ, virum discor-
diæ in universa terra? non fœneravi,
nec fœneravit mihi quisquam: om-
nes maledicunt mihi.
11 Dicit Dominus: Si non reliquiæ
tuæ in bonum, si non occurri tibi in
tempore afflictionis, & in tempore
tribulationis adversus inimicum.
12 Numquid fœderabitur ferrum
ferro ab aquilone, & æs?
13 Divitias tuas & thesauros tuos
in direptionem dabo gratis, in om-
nibus peccatis tuis, & in omnibus
terminis tuis.
14 Et adducam inimicos tuos de
terra, quam nescis: quia ignis suc-
census est in furore meo, super vos
ardebit.
15 Tu scis Domine, recordare mei,
& visita me, & tuere me ab his qui
persequuntur me, noli in patientia
tua suscipere me: scito quoniam
sustinui propter te opprobrium.
16 Inventi sunt sermones tui, &
comedi eos, & factum est mihi ver-

bum

bum tuum in gaudium & in lætitiam cordis mei: quoniam invocatum est nomen tuum super me, Domine Deus exercituum.
† Psal. 1. 1. & 15. 4. 17 † Non sedi in concilio ludentium, & gloriatus sum a facie manus tuæ: solus sedebam, quoniam comminatione replesti me.
† Infra 30. 15. 18 † Quare factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis renuit curari? facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium.
19 Propter hoc hæc dicit Dominus: Si converteris, convertam te, & ante faciem meam stabis: & si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris: convertentur ipsi ad te, & tu non converteris ad eos.
20 Et dabo te populo huic in murum æreum, fortem: & bellabunt adversum te, & non prævalebunt: quia ego tecum sum ut salvem te, & eruam te, dicit Dominus.
21 Et liberabo te de manu pessimorum, & redimam te de manu fortium.

CAPUT XVI.

Prohibet Dominus ne propheta uxorem ducat, denuntians Judæos vario mortis genere interituros, ita ut mortui non sepeliantur nec plangantur a vivis propter idololatriam patrum ac filiorum, & derelictam legem Domini: sed postea per piscatores ac venatores reducet eos Dominus in terram suam, in qua ipsi una cum gentibus confitebuntur Domino peccata sua.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens:
2 Non accipies uxorem, & non erunt tibi filii & filiæ in loco isto.
3 Quia hæc dicit Dominus super filios & filias, qui generantur in loco isto, & super matres eorum, quæ genuerunt eos: & super patres eorum, de quorum stirpe sunt nati in terra hac:
4 Mortibus ægrotationum morientur: non plangentur, & non sepelientur, in sterquilinium super faciem terræ erunt: & gladio & fame consumentur, & erit cadaver eorum in escam volatilibus cæli & bestiis terræ.
5 Hæc enim dicit Dominus: Ne ingrediaris domum convivii, neque vadas ad plangendum, neque consoleris eos: quia abstuli pacem meam a populo isto, dicit Dominus, misericordiam & miserationes.
6 Et morientur grandes & parvi in terra ista: non sepelientur neque plangentur, & non se incident, neque calvitium fiet pro eis.
7 Et non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo & matre.
8 Et domum convivii non ingrediaris, ut sedeas cum eis, & comedas & bibas:
9 Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego auferam de loco isto in oculis vestris, & in diebus vestris, vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ.
10 Et cum annuntiaveris populo huic omnia verba hæc, & dixerint tibi: † Quare locutus est Dominus super nos omne malũ grande istud? quæ iniquitas nostra? & quod peccatum nostrum, quod peccavimus Domino Deo nostro? † Sup. 5. 19.
11 Dices ad eos: Quia dereliquerunt me patres vestri, ait Dominus: & abierunt post deos alienos: & servierunt eis, & adoraverunt eos: & me dereliquerunt, & legem meam non custodierunt.
12 Sed & vos † pejus operati estis, quam patres vestri: ecce enim ambulat unusquisque post pravitatem cordis sui mali, ut me non audiat. † Sup. 7. 26.
13 Et ejiciam vos de terra hac, in terram, quam ignoratis vos, & patres vestri: & servietis ibi diis alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.
14 Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicetur ultra: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Ægypti,
15 Sed, Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra aquilonis, & de universis terris, ad quas ejeci eos: & reducam eos in terram suam, quam dedi patribus eorum.
16 Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, & piscabuntur eos: & post hæc mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de cavernis petrarum.
17 Quia oculi mei super omnes vias eorum: non sunt absconditæ a

facie

facie mea, & non fuit occultata iniquitas eorum ab oculis meis.

18 Et reddam primum duplices iniquitates, & peccata eorum: quia contaminaverunt terram meam in morticinis idolorum suorum, & abominationibus suis impleverunt hereditatem meam.

19 Domine fortitudo mea, & robur meum, & refugium meum in die tribulationis: ad te gentes venient ab extremis terræ, & dicent: Vere mendacium possederunt patres nostri, vanitatem, quæ eis non profuit.

20 Numquid faciet sibi homo deos, & ipsi non sunt dii?

21 Idcirco ecce ego ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam, & virtutem meam: & scient quia nomen mihi Dominus.

CAPUT XVII.

Judæi in peccato obstinati, & ob id vastandi dicuntur: maledictus qui confidit in homine, & benedictus qui in Deo confidit: solus Deus scrutatur corda, & cuique reddit juxta viam suam: petit propheta a Deo in quo spem habuit, liberari, & inimicos confundi: præcipit Deus de observando sabbato, ut omnia sint ipsi Jerusalem prospera, quæ alioqui igne consumetur.

1 PEccatum Juda scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorum, & in cornibus ararum eorum.

2 Cum recordati fuerint filii eorum ararum suarum, & lucorum suorum, lignorumque frondentium, in montibus excelsis,

3 Sacrificantes in agro: fortitudinem tuam, & omnes thesauros tuos in direptionem dabo, excelsa tua propter peccata in universis finibus tuis.

4 Et relinqueris sola ab hereditate tua, quam dedi tibi: & servire te faciam inimicis tuis in terra, quam ignoras: quoniam ignem succendisti in furore meo, usque in æternum ardebit.

† *Isai.* 30. 2. & 31. 1 *Infr.* 48. 7.
5 Hæc dicit Dominus: † Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & a Domino recedit cor ejus.

† *Infr.* 48. 6.
6 † Erit enim quasi myricæ in deserto, & non videbit cum venerit bonum: sed habitabit in siccitate in deserto, in terra salsuginis, & inhabitabili.

7 Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus.

8 † Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas: & non timebit cum venerit æstus. Et erit folium ejus viride, & in tempore siccitatis non erit solicitum, nec aliquando desinet facere fructum. † *Psal.* 1. 3.

9 Pravum est cor omnium, & inscrutabile: quis cognoscet illud?

10 † Ego Dominus scrutans cor, & probans renes: qui do unicuique juxta viam suam, & juxta fructum adinventionum suarum. † 1 *Reg.* 16. 7. *Psal.* 7. 10. *Apoc.* 2. 23.

11 Perdix fovit quæ non peperit: fecit divitias, & non in judicio: in dimidio dierum suorum derelinquet eas, & in novissimo suo erit insipiens.

12 Solium gloriæ altitudinis a principio, locus sanctificationis nostræ.

13 Expectatio Israel Domine: omnes, qui te derelinquunt, confundentur: recedentes a te, in terra scribentur: quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum.

14 Sana me Domine, & sanabor: salvum me fac, & salvus ero: quoniam laus mea tu es.

15 Ecce ipsi dicunt ad me: Ubi est verbum Domini? Veniat.

16 Et ego non sum turbatus, te pastorem sequens: & diem hominis non desideravi, tu scis: Quod egressum est de labiis meis, rectum in conspectu tuo fuit.

17 Non sis tu mihi formidini, spes mea tu in die afflictionis.

18 Confundantur qui me persequuntur, & non confundar ego: paveant illi, & non paveam ego: induc super eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos.

19 Hæc dicit Dominus ad me: Vade, & sta in porta filiorum populi, per quam ingrediuntur reges Juda, & egrediuntur, & in cunctis portis Jerusalem:

20 Et dices ad eos: Audite verbum Domini reges Juda, & omnis Juda, cunctique habitatores Jerusalem, qui ingredimini per portas istas.

21 Hæc dicit Dominus: Custodite animas vestras, & nolite portare pondera in die sabbati, nec inferatis per portas Jerusalem.

22 Et nolite ejicere onera de domibus vestris in die sabbati, & omne opus non facietis: sanctificate diem sabbati, sicut præcepi patribus vestris.

23 Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: sed induraverunt cervicem suam, ne audirent me, & ne acciperent disciplinam.

24 Et erit: Si audieritis me, dicit Dominus, ut non inferatis onera per portas civitatis hujus in die sabbati: & si sanctificaveritis diem sabbati, ne faciatis in eo omne opus:

25 Ingredientur per portas civitatis hujus reges & principes, sedentes super solium David, & ascendentes in curribus & equis, ipsi & principes eorum, viri Juda, & habitatores Jerusalem: & habitabitur civitas hæc in sempiternum.

26 Et venient de civitatibus Juda, & de circuitu Jerusalem, & de terra Benjamin, & de campestribus, & de montuosis, & ab austro, portantes holocaustum, & victimam, & sacrificium, & thus, & inferent oblationem in domum Domini.

27 Si autem non audieritis me ut sanctificetis diem sabbati, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Jerusalem in die sabbati: succendam ignem in portis ejus, & devorabit domos Jerusalem, & non extinguetur.

CAPUT XVIII.

Exemplo figuli ostendit Dominus in manu sua esse domum Israel, ut juxta ipsorum merita eis faciat, etiam si prius aliud se facturum dixerit: propter obstinatam Judæorum malitiam denuntiatur eis interitus: conspiratio Judæorum contra Jeremiam, ipsius quoque ad Deum lamentatio, & pœnarum, quæ inimicos sequentur, denuntiatio.

1 Verbum, quod factum est ad Jeremiam a Domino, dicens:

2 Surge & descende in domum figuli, & ibi audies verba mea.

3 Et descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam.

4 Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat e luto manibus suis: conversusque fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis ejus ut faceret.

5 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

6 † Numquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israel, ait Dominus? ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israel. † *Isai.* 45. 9. *Rom.* 9. 20.

7 Repente loquar adversum gentem & adversus regnum, † ut eradicem, & destruam, & disperdam illud. † *Supr.* 1. 10.

8 Si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum adversus eam: agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem ei.

9 Et subito loquar de gente & de regno, ut ædificem & plantem illud.

10 Si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam: pœnitentiam agam super bono, quod locutus sum ut facerem ei.

11 Nunc ergo dic viro Juda, & habitatoribus Jerusalem, dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem: † revertatur unusquisque a via sua mala, & dirigite vias vestras & studia vestra. † 4 *Reg.* 17. 13. *Infr.* 25. 5. & 35. 15. *Jonæ* 3. 9.

12 Qui dixerunt: Desperavimus: post cogitationes enim nostras ibimus, & unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus.

13 Ideo hæc dicit Dominus: Interrogate gentes: Quis audivit talia horribilia, quæ fecit nimis virgo Israel?

14 Numquid deficiet de petra agri nix Libani? aut evelli possunt aquæ erumpentes frigidæ, & defluentes?

15 Quia oblitus est mei populus meus, frustra libantes, & impingentes in viis suis, in semitis sæculi, ut ambularent per eas in itinere non trito:

16 † Ut fieret terra eorum in desolationem, & in sibilum sempiternum: omnis qui præterierit per eam obstupescet, & movebit caput suum. † *Infr.* 19. 8. & 49. 13. & 50. 13.

17 Sicut ventus urens dispergam eos coram inimico: dorsum, & non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.

18 Et dixerunt: Venite, & cogitemus contra Jeremiam cogitationes: non enim peribit lex a sacerdote, neque consilium a sapiente, nec sermo a propheta: venite, & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad universos sermones ejus.

19 Attende Domine ad me, & audi vocem adversariorum meorum.

20 Numquid redditur pro bono malum, quia foderunt foveam animæ meæ? Recordare quod steterim in conspectu tuo, ut loquerer pro eis bonum, & averterem indignationem tuam ab eis.
21 Propterea da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladii: fiant uxores eorum absque liberis, & viduæ: & viri earum interficiantur morte: juvenes eorum confodiantur gladio in prælio.
22 Audiatur clamor de domibus eorum: adduces enim super eos latronem repente: quia foderunt foveam ut caperent me, & laqueos absconderunt pedibus meis.
23 Tu autem Domine scis omne consilium eorum adversum me in mortem: ne propitieris iniquitati eorum, & peccatum eorum a facie tua non deleatur: fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

CAPUT XIX.

Jeremias per lagunculam terream quam fregit, ostendit populum Jerusalem perdendum gladio & fame in obsidione, in qua patres filios comedant, propter multiplicem ipsorum idololatriam & contemptum verbi Dei.

1 HÆc dicit Dominus: Vade, & accipe lagunculam figuli testeam a senioribus populi, & a senioribus sacerdotum.
2 Et egredere ad vallem filii Ennom, quæ est juxta introitum portę fictilis: & prædicabis ibi verba, quæ ego loquar ad te.
3 Et dices: Audite verbum Domini reges Juda, & habitatores Jerusalem: hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam afflictionem super locum istum, ita ut omnis, qui audierit illam, tinniant aures ejus:
4 Eo quod dereliquerint me, & alienum fecerint locum istum: & libaverunt in eo diis alienis, quos nescierunt ipsi, & patres eorum, & reges Juda: & repleverunt locum istum sanguine innocentum.
5 Et ædificaverunt excelsa Baalim, ad comburendos filios suos igni in holocaustum Baalim: quæ non pręcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum.
6 Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & non vocabitur amplius locus iste, Topheth, & vallis filii Ennom, sed vallis occisionis.
7 Et dissipabo consilium Juda & Jerusalem in loco isto: & subvertam eos gladio in conspectu inimicorum suorum, & in manu quærentium animas eorum: & dabo cadavera eorum, escam volatilibus cæli, & bestiis terræ.
8 † Et ponam civitatem hanc in stuporem, & in sibilum: omnis, qui præterierit per eam, obstupescet, & sibilabit super universa plaga ejus. †Supr. 18. 16. Infr. 49. 13. & 50. 13.
9 Et cibabo eos carnibus filiorum suorum, & carnibus filiarum suarum: & unusquisque carnem amici sui comedet in obsidione, & in angustia, in qua concludent eos inimici eorum, & qui quærunt animas eorum.
10 Et conteres lagunculam in oculis virorum, qui ibunt tecum.
11 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum istum, & civitatem istam, sicut conteritur vas figuli, quod non potest ultra instaurari: & in Topheth sepelientur, eo quod non sit alius locus ad sepeliendum.
12 Sic faciam loco huic, ait Dominus, & habitatoribus ejus: & ponam civitatem istam sicut Topheth.
13 Et erunt domus Jerusalem, & domus regum Juda, sicut locus Topheth, immundæ: omnes domus, in quarum domatibus sacrificaverunt omni militiæ cæli, & libaverunt libamina diis alienis.
14 Venit autem Jeremias de Topheth, quo miserat eum Dominus ad prophetandum, & stetit in atrio domus Domini, & dixit ad omnem populum:
15 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam super civitatem hanc, & super omnes urbes ejus, universa mala, quæ locutus sum adversum eam: quoniam induraverunt cervicem suam, ut non audirent sermones meos.

CAPUT XX.

Percuſſus Jeremias mittitur a Phaſſur in nervum, & ab eodem eductus vaticinatur illi tamquam pſeudopropheta & omnibus amicis ejus, totique Judaæ captivitatem Babylonicam: conqueritur ſe rideri & pati opprobrium ac perſecutionem ob verbum Domini, maledicitque diei nativitatis ſuæ.

1 ET audivit Phaſſur filius Em-
mer ſacerdos, qui conſtitu-
tus erat princeps in domo Domini,
Jeremiam prophetantem ſermones
iſtos.
2 Et percuſſit Phaſſur Jeremiam
prophetam, & miſit eum in ner-
vum, quod erat in porta Benjamin
ſuperiori, in domo Domini.
3 Cumque illuxiſſet in craſtinum,
eduxit Phaſſur Jeremiam de nervo,
& dixit ad eum Jeremias: Non Phaſ-
ſur vocavit Dominus nomen tuum,
ſed pavorem undique.
4 Quia hæc dicit Dominus: Ecce
ego dabo te in pavorem, te & omnes
amicos tuos: & corruent gladio ini-
micorum ſuorum, & oculi tui vide-
bunt: & omnem Judam dabo in ma-
num regis Babylonis: & traducet
eos in Babylonem, & percutiet eos
gladio.
5 Et dabo univerſam ſubſtantiam
civitatis hujus, & omnem laborem
ejus, omneque pretium, & cunctos
theſauros regum Juda dabo in manu
inimicorum eorum: & diripient eos,
& tollent, & ducent in Babylonem.
6 Tu autem Phaſſur, & omnes ha-
bitatores domus tuæ, ibitis in capti-
vitatem, & in Babylonem venies,
& ibi morieris, ibique ſepelieris tu,
& omnes amici tui, quibus prophe-
taſti mendacium.
7 Seduxiſti me Domine, & ſedu-
ctus ſum: fortior me fuiſti, & inva-
luiſti, factus ſum in deriſum tota
die, omnes ſubſannant me.
8 Quia jam olim loquor, vociferans
iniquitatem, & vaſtitatem clamito:
& factus eſt mihi ſermo Domini in
opprobrium, & in deriſum tota die.
9 Et dixi: Non recordabor ejus, ne-
que loquar ultra in nomine illius: &
factus eſt in corde meo quaſi ignis
exæſtuans, clauſuſque in oſſibus
meis: & defeci, ferre non ſuſtinens.
10 Audivi enim contumelias mul-
torum, & terrorem in circuitu: Per-
ſequimini, & perſequamur eum:
ab omnibus viris, qui erant pacifici
mei, & cuſtodientes latus meum: ſi
quo modo decipiatur, & prævalea-
mus adverſus eum, & conſequamur
ultionem ex eo.
11 Dominus autem mecum eſt quaſi
bellator fortis: idcirco qui perſe-
quuntur me, cadent, & infirmi e-
runt: confundentur vehementer,
† quia non intellexerunt oppro- † Infr. 23. 40.
brium ſempiternum, quod num-
quam delebitur.
12 Et tu Domine exercituum † pro- †Supr. 11. 20. & 17. 10.
bator juſti, qui vides renes & cor: vi-
deam quæſo ultionem tuam ex eis:
tibi enim revelavi cauſam meam.
13 Cantate Domino, laudate Do-
minum: quia liberavit animam pau-
peris de manu malorum.
14 † Maledicta dies, in qua natus †Job 3. 2.
ſum: dies, in qua peperit me mater
mea, non ſit benedicta.
15 Maledictus vir, qui annuntia-
vit patri meo, dicens: Natus eſt tibi
puer maſculus: & quaſi gaudio læ-
tificavit eum.
16 Sit homo ille ut ſunt civitates,
quas ſubvertit Dominus, & non pœ-
nituit eum: audiat clamorem mane,
& ululatum in tempore meridiano:
17 Qui non me interfecit a vulva,
ut fieret mihi mater mea ſepulcrum,
& vulva ejus conceptus æternus.
18 Quare de vulva egreſſus ſum, ut
viderem laborem & dolorem, &
conſumerentur in confuſione dies
mei?

CAPUT XXI.

Reſpondet Jeremias nuntiis Sedeciæ regis ſuper obſidione regis Nabuchodonoſor, Judam vaſtandum peſte, gladio, fame & captivitate, ſoloſque eos victuros qui transfugerint ad Chaldæos: hortatur etiam ut faciant judicium, ne indignatio Domini penitus ipſos conſumat.

1 VErbum, quod factum eſt ad
Jeremiam a Domino, quan-
do miſit ad eum rex Sedecias, Phaſ-
ſur filium Melchiæ, & Sophoniam
filium Maaſiæ ſacerdotem, dicens:
2 Interroga pro nobis Dominum,
quia Nabuchodonoſor rex Babylo-
nis præliatur adverſum nos: ſi forte
faciat Dominus nobiſcum ſecundum
omnia mirabilia ſua, & recedat a
nobis.

3 Et dixit Jeremias ad eos: Sic dicetis Sedeciæ:

4 Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego convertam vasa belli, quæ in manibus vestris sunt, & quibus vos pugnatis adversum regem Babylonis, & Chaldæos, qui obsident vos in circuitu murorum: & congregabo ea in medio civitatis hujus.

5 Et debellabo ego vos in manu extenta, & in brachio forti, & in furore, & in indignatione, & in ira grandi.

6 Et percutiam habitatores civitatis hujus, homines & bestiæ pestilentia magna morientur.

7 Et post hæc ait Dominus: Dabo Sedeciam regem Juda, & servos ejus, & populum ejus, & qui derelicti sunt in civitate hac a peste, & gladio, & fame, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu quærentium animam eorum, & percutiet eos in ore gladii, & non flectetur, neque parcet, nec miserebitur.

8 Et ad populum hunc dices: Hæc dicit Dominus: Ecce ego do coram vobis viam vitæ, & viam mortis.

† Infr. 38. 2. 9 † Qui habitaverit in urbe hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem egressus fuerit, & transfugerit ad Chaldæos, qui obsident vos, vivet, & erit ei anima sua, quasi spolium.

10 Posui enim faciem meam super civitatem hanc in malum, & non in bonum, ait Dominus: in manu regis Babylonis dabitur, & exuret eam igni.

11 Et domui regis Juda: Audite verbum Domini,

† Infr. 22. 3. 12 Domus David, hæc dicit Dominus: † Judicate mane judicium, & eruite vi oppressum de manu calumniantis: ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea; & succendatur, & non sit qui extinguat, propter malitiam studiorum vestrorum.

13 Ecce ego ad te habitatricem vallis solidæ atque campestris, ait Dominus, qui dicitis: Quis percutiet nos? & quis ingredietur domos nostras?

14 Et visitabo super vos juxta fructum studiorum vestrorum, dicit Dominus: & succendam ignem in saltu ejus: & devorabit omnia in circuitu ejus.

CAPUT XXII.

Hortatur regem Juda & populum ejus ut faciant judicium & justitiam, quo omnia prospere ipsis succedant; alioqui erunt omnes in direptionem: quodque Sellum sive Joakim filius Josiæ regis Juda non sit in Jerusalem reversurus: increpat eos qui ex injustitia ædificant, promittentes sibi felicitatem patrum justorum: vaticinatur adversus impium Joakim filium Josiæ, quod sepultura sit cariturus, & hujus filius impiissimus Jechonias cum matre ducendus in Babylonem, ibique moriturus.

1 Hæc dicit Dominus: Descende in domum regis Juda, & loqueris ibi verbum hoc,

2 Et dices: Audi verbum Domini rex Juda, qui sedes super solium David; tu & servi tui, & populus tuus, qui ingredimini per portas istas.

3 Hæc dicit Dominus: † Facite judicium & justitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatoris: & advenam, & pupillum, & viduam nolite contristare, neque opprimatis inique: & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto. † Supr. 21. 12.

4 Si enim facientes feceritis verbum istud: ingredientur per portas domus hujus, reges sedentes de genere David super thronum ejus, & ascendentes currus & equos, ipsi & servi, & populus eorum.

5 Quod si non audieritis verba hæc: in memetipso juravi, dicit Dominus, quia in solitudinem erit domus hæc.

6 Quia hæc dicit Dominus super domum regis Juda: Galaad tu mihi caput Libani: si non posuero te solitudinem, urbes inhabitabiles.

7 Et sanctificabo super te interficientem virum, & arma ejus: & succident electas cedros tuas, & præcipitabunt in ignem.

8 Et pertransibunt gentes multæ per civitatem hanc: & dicet unusquisque proximo suo: † Quare fecit Dominus sic civitati huic grandi? † Deut. 29. 24. 3 Reg. 9. 8.

9 Et respondebunt: Eo quod dereliquerint pactum Domini Dei sui, & adoraverint deos alienos, & servierint eis.

10 Nolite flere mortuum, neque lugeatis super eum fletu: plangite eum, qui egreditur, quia non re-

vertetur

vertetur ultra, nec videbit terram nativitatis suæ.

11 Quia hæc dicit Dominus ad Sellum filium Josiæ regem Juda, qui regnavit pro Josia patre suo, qui egressus est de loco isto: Non revertetur huc amplius:

12 Sed in loco, ad quem transtuli eum, ibi morietur, & terram istam non videbit amplius.

13 Væ qui ædificat domum suam in injustitia, & cœnacula sua non in judicio: amicum suum opprimet frustra, & mercedem ejus non reddet ei.

14 Qui dicit: Ædificabo mihi domum latam, & cœnacula spatiosa: qui aperit sibi fenestras, & facit laquearia cedrina, pingitque sinopide.

15 Numquid regnabis, quoniam confers te cedro? pater tuus numquid non comedit & bibit, & fecit judicium & justitiam tunc cum bene erat ei?

16 Judicavit causam pauperis & egeni in bonum suum: numquid non ideo quia cognovit me, dicit Dominus?

17 Tui vero oculi & cor ad avaritiam, & ad sanguinem innocentem fundendum, & ad calumniam, & ad cursum mali operis.

18 Propterea hæc dicit Dominus ad Joakim filium Josiæ regem Juda: Non plangent eum: Væ frater & væ soror: non concrepabunt ei: Væ Domine, & væ inclyte.

19 Sepultura asini sepelietur, putrefactus & projectus extra portas Jerusalem.

20 Ascende Libanum, & clama: & in Basan da vocem tuam, & clama ad transeuntes, quia contriti sunt omnes amatores tui.

21 Locutus sum ad te in abundantia tua: & dixisti: Non audiam: hæc est via tua ab adolescentia tua, quia non audisti vocem meam.

22 Omnes pastores tuos pascet ventus, & amatores tui in captivitatem ibunt: & tunc confunderis, & erubesces ab omni malitia tua.

23 Quæ sedes in Libano, & nidificas in cedris, quomodo congemuisti, cum venissent tibi dolores, quasi dolores parturientis?

24 Vivo ego, dicit Dominus: quia si fuerit Jechonias, filius Joakim regis Juda, annulus in manu dextera mea, inde evellam eum.

25 Et dabo te in manu quærentium animam tuam, & in manu quorum tu formidas faciem, & in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu Chaldæorum.

26 Et mittam te, & matrem tuam quæ genuit te, in terram alienam, in qua nati non estis, ibique moriemini:

27 Et in terram, ad quam ipsi levant animam suam ut revertantur illuc, non revertentur.

28 Numquid vas fictile atque contritum vir iste Jechonias? numquid vas absque omni voluptate? quare abjecti sunt ipse & semen ejus, & projecti in terram, quam ignoraverunt?

29 Terra, terra, terra, audi sermonem Domini.

30 Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur: nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David, & potestatem habeat ultra in Juda.

CAPUT XXIII.

Comminatur Dominus pastoribus qui gregem dispergunt ac lacerant, promittens se reducturum reliquias gregis ad locum suum, ac suscitaturum pastores & germen David justum, sub quo magna fruentur felicitate, vaticinatur quoque pseudoprophetis æternum opprobrium, qui populum decipiunt, volentes ut obliviscatur nominis Domini; & prophetant absque Dei voluntate, sermonem Domini Onus appellantes.

1 VÆ pastoribus, qui dispergunt & dilacerant gregem pascuæ meæ, dicit Dominus. *Ezech. 13. 3. & 34. 2.*

2 Ideo hæc dicit Dominus Deus Israel ad pastores, qui pascunt populum meum: Vos dispersistis gregem meum, & ejecistis eos, & non visitastis eos: ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum, ait Dominus.

3 Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas ejecero eos illuc: & convertam eos ad rura sua: & crescent & multiplicabuntur.

4 † Et suscitabo super eos pastores, & pascent eos: non formidabunt ultra, & non pavebunt: & nullus quæretur ex numero, dicit Dominus. *† Supr. 3. 15.*

5 † Ecce

† Isai. 4. 2. & 40. 11. & 45. 8. Infr. 33. 14. Ezech. 34. 12. Dan. 9. 24. Joan. 1. 45.

5 † Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo David germen justum: & regnabit rex, & sapiens erit: & faciet judicium & justitiam in terra.

† Deut. 33. 28.

6 In diebus illis salvabitur Juda, & † Israel habitabit confidenter: & hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster.

† Supr. 16. 14.

7 Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicent ultra: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Ægypti:

8 Sed: † Vivit Dominus, qui eduxit & adduxit semen domus Israel de terra aquilonis, & de cunctis terris, ad quas ejeceram eos illuc: & habitabunt in terra sua.

9 Ad prophetas: Contritum est cor meum in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea: factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madidus a vino, a facie Domini, & a facie verborum sanctorum ejus.

10 Quia adulteris repleta est terra, quia a facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt arva deserti: factus est cursus eorum malus, & fortitudo eorum dissimilis.

11 Propheta namque & sacerdos polluti sunt: & in domo mea inveni malum eorum, ait Dominus.

12 Idcirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris: impellentur enim, & corruent in ea: afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, ait Dominus.

13 Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem: prophetabant in Baal, & decipiebant populum meum Israel.

14 Et in prophetis Jerusalem vidi similitudinem adulterantium, & iter mendacii: & confortaverunt manus pessimorum, ut non converteretur unusquisque a malitia sua: facti sunt mihi omnes ut Sodoma, & habitatores ejus quasi Gomorrha.

† Supr. 9. 15.

15 Propterea hæc dicit Dominus exercituum ad prophetas: † Ecce ego cibabo eos absinthio, & potabo eos felle: a prophetis enim Jerusalem egressa est pollutio super omnem terram.

† Infr. 27. 9. & 29. 8.

16 Hęc dicit Dominus exercituum: † Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos: visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini.

† Supr. 5. 12. & 14. 13.

17 Dicunt his, qui blasphemant me: Locutus est Dominus: † Pax erit vobis: & omni, qui ambulat in pravitate cordis sui, dixerunt: Non veniet super vos malum.

18 Quis enim affuit in consilio Domini, & vidit, & audivit sermonem ejus? quis consideravit verbum illius & audivit?

19 † Ecce turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens super caput impiorum veniet. *† Infr. 30. 14.*

20 Non revertetur furor Domini, usque dum faciat, & usque dum compleat cogitationem cordis sui: in novissimis diebus intelligetis consilium ejus.

21 † Non mittebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant. *† Infr. 27. 15. & 29. 9.*

22 Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, avertissem utique eos a via sua mala, & a cogitationibus suis pessimis.

23 Putasne Deus e vicino ego sum, dicit Dominus? & non Deus de longe?

24 Si occultabitur vir in absconditis: & ego non videbo eum, dicit Dominus? numquid non cælum & terram ego impleo, dicit Dominus?

25 Audivi quæ dixerunt prophetæ, prophetantes in nomine meo mendacium, atque dicentes: Somniavi, somniavi.

26 Usquequo istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium, & prophetantium seductiones cordis sui?

27 Qui volunt facere ut obliviscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum, quæ narrat unusquisque ad proximum suum: sicut obliti sunt patres eorum nominis mei propter Baal.

28 Propheta, qui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum vere: quid paleis ad triticum, dicit Dominus?

29 Numquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, & quasi malleus conterens petram?

30 Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui furantur verba mea unusquisque a proximo suo.

31 Ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui assumunt linguas suas, & ajunt: Dicit Dominus.

32 Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus, qui

narra-

narraverunt ea, & seduxerunt populum meum in mendacio suo, & in miraculis suis: cum ego non misissem eos, nec mandassem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus.

33 Si igitur interrogaverit te populus iste, vel propheta, aut sacerdos, dicens: Quod est onus Domini? dices ad eos: Vos estis onus. projiciam quippe vos, dicit Dominus.

34 Et propheta, & sacerdos, & populus qui dicit: Onus Domini: visitabo super virum illum, & super domum ejus.

35 Hæc dicetis unusquisque ad proximum, & ad fratrem suum: Quid respondit Dominus? & quid locutus est Dominus?

36 Et onus Domini ultra non memorabitur: quia onus erit unicuique sermo suus: & pervertistis verba Dei viventis, Domini exercituum Dei nostri.

37 Hæc dices ad prophetam: Quid respondit tibi Dominus? & quid locutus est Dominus?

38 Si autem onus Domini dixeritis: propter hoc hæc dicit Dominus: Quia dixistis sermonem istum: Onus Domini: & misi ad vos, dicens: Nolite dicere: Onus Domini:

39 Propterea ecce ego tollam vos portans, & derelinquam vos, & civitatem quam dedi vobis, & patribus vestris, a facie mea.

† Supr. 20. 11. 40 † Et dabo vos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam æternam, quæ numquam oblivione delebitur.

CAPUT XXIV.

Calathus bonarum ficuum designat captivos in Babylonia Judæos, quos dicit Dominus se reducturum in terram suam, qui toto corde ad ipsum revertentur: calathus autem malarum ficuum significat eos qui manserant Jerosolymis, ac postea fugerant in Ægyptum, quos dicit se daturum in opprobrium & maledictionem.

1 OStendit mihi Dominus: & ecce duo calathi pleni ficis, positi ante templum Domini, postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Jechoniam filium Joakim regem Juda, & principes ejus, & fabrum, & inclusorem, de Jerusalem, & adduxit eos in Babylonem.

2 Calathus unus ficus bonas habebat nimis, ut solent ficus esse primi temporis: & calathus unus ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterant, eo quod essent malæ.

3 Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Jeremia? Et dixi: Ficus, ficus bonas, bonas valde; & malas, malas valde, quæ comedi non possunt, eo quod sint malæ.

4 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

5 Hæc dicit Dominus Deus Israel: Sicut ficus hæ bonæ: sic cognoscam transmigrationem Juda, quam emisi de loco isto in terram Chaldæorum, in bonum.

6 Et ponam oculos meos super eos ad placandum, & reducam eos in terram hanc: & ædificabo eos, & non destruam: & plantabo eos, & non evellam.

7 Et dabo eis cor ut sciant me, quia ego sum Dominus: † & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum: quia revertentur ad me in toto corde suo. † Supr. 7. 23. Infr. 31. 33.

8 † Et sicut ficus pessimæ, quæ comedi non possunt, eo quod sint malæ: hæc dicit Dominus, sic dabo Sedeciam regem Juda, & principes ejus, & reliquos de Jerusalem, qui remanserunt in urbe hac, & qui habitant in terra Ægypti. † Inf. 29. 17.

9 Et dabo eos in vexationem, afflictionemque omnibus regnis terræ: in opprobrium, & in parabolam, & in proverbium, & in maledictionem in universis locis, ad quæ ejeci eos.

10 Et mittam in eis gladium, & famem, & pestem, donec consumantur de terra, quam dedi eis, & patribus eorum.

CAPUT XXV.

Quia noluerunt audire Jeremiam nec reliquos prophetas adhortantes ad pœnitentiam, prædicit excidium Jerosolymorum, & captivitatem septuaginta annorum, ac deinde perditionem regum qui ipsos tenebant captivos: quapropter jubetur Jeremias civitatibus Judæ ac ceteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini: ululatum quoque prænuntiat pastoribus ac optimatibus.

1 VErbum, quod factum est ad Jeremiam de omni populo Juda, in anno quarto Joakim filii Josiæ regis Juda (ipse est annus primus Nabuchodonosor regis Babylonis.)

2 Quod locutus est Jeremias pro-
pheta ad omnem populum Juda,
& ad universos habitatores Jerusa-
lem, dicens:
3 A tertio decimo anno Josiæ filii
Ammon regis Juda usque ad diem
hanc; iste tertius & vigesimus annus;
factum est verbum Domini ad me, &
locutus sum ad vos de nocte consur-
gens, & loquens: & non audistis.
4 Et misit Dominus ad vos omnes
servos suos prophetas, consurgens
diluculo, mittensque: & non audi-
stis, neque inclinastis aures vestras
ut audiretis,
5 Cum diceret: †Revertimini unus-
quisque a via sua mala, & a pessimis
cogitationibus vestris: & habitabi-
tis in terra, quam dedit Dominus
vobis, & patribus vestris, a sæculo
& usque in sæculum.

† 4 Reg. 17. 13. Sup. 18. 11. Infr. 35. 15.

6 Et nolite ire post deos alienos, ut
serviatis eis, adoretisque eos: ne-
que me ad iracundiam provocetis in
operibus manuum vestrarum, &
non affligam vos.
7 Et non audistis me, dicit Domi-
nus, ut me ad iracundiam provo-
caretis in operibus manuum vestra-
rum, in malum vestrum.
8 Propterea hæc dicit Dominus
exercituum: Pro eo quod non au-
distis verba mea:
9 Ecce ego mittam, & assumam
universas cognationes aquilonis, ait
Dominus, & Nabuchodonosor re-
gem Babylonis servum meum: &
adducam eos super terram istam, &
super habitatores ejus, & super om-
nes nationes, quæ in circuitu illius
sunt: & interficiam eos, & ponam
eos in stuporem & in sibilum, & in
solitudines sempiternas.
10 Perdamque ex eis vocem gaudii,
& vocem lætitię, vocem sponsi, &
vocem sponsæ, vocem molæ, & lu-
men lucernæ.
11 † Et erit universa terra hæc in
solitudinem, & in stuporem: & ser-
vient omnes gentes istæ regi Babylo-
nis septuaginta annis.

† 2 Par. 36. 22. 1 Esd. 1. 1. Infr. 25. 6. & 29. 10. Dan. 9. 2.

12 Cumque impleti fuerint septua-
ginta anni, visitabo super regem
Babylonis, & super gentem illam,
dicit Dominus, iniquitatem eorum,
& super terram Chaldęorum: & po-
nam illam in solitudines sempiter-
nas.
13 Et adducam super terram illam
omnia verba mea, quæ locutus sum
contra eam, omne quod scriptum
est in libro isto, quæcumque pro-
phetavit Jeremias adversum omnes
gentes:
14 Quia servierunt eis, cum essent
gentes multæ, & reges magni: &
reddam eis secundum opera eorum,
& secundum facta manuum suarum.
15 Quia sic dicit Dominus exerci-
tuum Deus Israel: Sume calicem vi-
ni furoris hujus de manu mea: &
propinabis de illo cunctis gentibus,
ad quas ego mittam te.
16 Et bibent, & turbabuntur, &
insanient a facie gladii, quem ego
mittam inter eos.
17 Et accepi calicem de manu Do-
mini, & propinavi cunctis gentibus,
ad quas misit me Dominus:
18 Jerusalem, & civitatibus Juda,
& regibus ejus, & principibus ejus:
ut darem eos in solitudinem, & in
stuporem, & in sibilum, & in ma-
ledictionem, sicut est dies ista:
19 Pharaoni regi Ægypti, & servis
ejus, & principibus ejus, & omni
populo ejus,
20 Et universis generaliter: cunctis
regibus terræ Ausitidis, & cunctis
regibus terræ Philisthiim, & Asca-
loni, & Gazę, & Accaron, & reli-
quiis Azoti,
21 Et Idumææ, & Moab, & filiis
Ammon:
22 Et cunctis regibus Tyri, & uni-
versis regibus Sidonis: & regibus ter-
ræ insularum, qui sunt trans mare:
23 Et Dedan, & Thema, & Buz,
& universis qui attonsi sunt in co-
mam:
24 Et cunctis regibus Arabiæ, &
cunctis regibus occidentis, qui ha-
bitant in deserto:
25 Et cunctis regibus Zambri, &
cunctis regibus Elam, & cunctis re-
gibus Medorum:
26 Cunctis quoque regibus aquilo-
nis de prope & de longe, unicuique
contra fratrem suum: & omnibus
regnis terræ, quæ super faciem ejus
sunt: & rex Sesach bibet post eos.
27 Et dices ad eos: Hæc dicit Do-
minus exercituum Deus Israel: Bi-
bite, & inebriamini, & vomite: &
cadite, neque surgatis a facie gladii,
quem ego mittam inter vos.
28 Cumque noluerint accipere ca-
licem de manu tua ut bibant, dices
ad eos: Hæc dicit Dominus exerci-
tuum: Bibentes bibetis:

†1 Pet. 4. 17. 29 † Quia ecce in civitate, in qua invocatum est nomen meum, ego incipiam affligere, & vos quasi innocentes & immunes eritis? non eritis immunes: gladium enim ego voco super omnes habitatores terræ, dicit Dominus exercituum.

30 Et tu prophetabis ad eos omnia verba hæc, & dices ad illos: † Dominus de excelso rugiet, & de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: rugiens rugiet super decorem suum: celeuma quasi calcantium concinetur adversus omnes habitatores terræ. † Joel 3. 16. Amos 1. 2.

31 Pervenit sonitus usque ad extrema terræ: quia judicium Domino cum gentibus: judicatur ipse cum omni carne, impios tradidi gladio, dicit Dominus.

32 Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce afflictio egredietur de gente in gentem: & turbo magnus egredietur a summitatibus terræ.

33 Et erunt interfecti Domini in die illa, a summo terræ usque ad summum ejus: non plangentur, & non colligentur, neque sepelientur: in sterquilinium super faciem terræ jacebunt.

34 Ululate pastores, & clamate: & aspergite vos cinere optimates gregis: quia completi sunt dies vestri, ut interficiamini; & dissipationes vestræ, & cadetis quasi vasa pretiosa.

35 Et peribit fuga a pastoribus, & salvatio ab optimatibus gregis.

36 Vox clamoris pastorum, & ululatus optimatum gregis: quia vastavit Dominus pascua eorum.

37 Et conticuerunt arva pacis a facie iræ furoris Domini.

38 Dereliquit quasi leo umbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolationem a facie iræ columbæ, & a facie iræ furoris Domini.

CAPUT XXVI.

Prophetans Jeremias excidium Jerosolymorum nisi resipiscant, comprehenditur a sacerdotibus & prophetis, sed liberatur per principes seniores ne occidatur, prolatis exemplis Michææ & Uriæ prophetarum.

1 IN principio regni Joakim filii Josiæ regis Juda, factum est verbum istud a Domino, dicens:

2 Hæc dicit Dominus: Sta in atrio domus Domini; & loqueris ad omnes civitates Juda, de quibus veniunt ut adorent in domo Domini, universos sermones, quos ego mandavi tibi ut loquaris ad eos: noli subtrahere verbum,

3 Si forte audiant & convertantur unusquisque a via sua mala: & pœniteat me mali, quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum.

4 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Si non audieritis me, ut ambuletis in lege mea, quam dedi vobis,

5 Ut audiatis sermones servorum meorum Prophetarum, quos ego misi ad vos de nocte consurgens, & dirigens, & non audistis:

6 † Dabo domum istam sicut Silo, †1 Reg. 4. 2. 10.
& urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ.

7 Et audierunt sacerdotes, & prophetæ, & omnis populus, Jeremiam loquentem verba hæc in domo Domini.

8 Cumque complesset Jeremias, loquens omnia quæ præceperat ei Dominus ut loqueretur ad universum populum, apprehenderunt eum sacerdotes, & prophetæ, & omnis populus, dicens: Morte moriatur.

9 Quare prophetavit in nomine Domini, dicens: Sicut Silo erit domus hæc: & urbs ista desolabitur, eo quod non sit habitator? Et congregatus est omnis populus adversus Jeremiam in domo Domini.

10 Et audierunt principes Juda verba hæc: & ascenderunt de domo regis in domum Domini, & sederunt in introitu portæ domus Domini novæ.

11 Et locuti sunt sacerdotes & prophetæ ad principes, & ad omnem populum, dicentes: Judicium mortis est viro huic: quia prophetavit adversus civitatem istam, sicut audistis auribus vestris.

12 Et ait Jeremias ad omnes principes, & ad universum populum, dicens: † Dominus misit me, ut prophetarem ad domum istam, & ad civitatem hanc, omnia verba quæ audistis. †Supr. 25. 13.

13 † Nunc ergo bonas facite vias vestras, & studia vestra, & audite vocem Domini Dei vestri: & pœnitebit Dominum mali, quod locutus est adversum vos. †Supr. 7. 3.

14 Ego autem ecce in manibus vestris sum: facite mihi quod bonum

& rectum est in oculis vestris :
15 Verumtamen scitote & cognoscite, quod si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, & contra civitatem istam, & habitatores ejus. in veritate enim misit me Dominus ad vos, ut loquerer in auribus vestris omnia verba hæc.
16 Et dixerunt principes, & omnis populus, ad sacerdotes & ad prophetas: Non est viro huic judicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos.
17 Surrexerunt ergo viri de senioribus terræ: & dixerunt ad omnem cœtum populi, loquentes:
18 Michæas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechiæ regis Juda, & ait ad omnem populum Juda, dicens: Hęc dicit Dominus exercituum:
† Mich. 3. 12. † Sion quasi ager arabitur: & Jerusalem in acervum lapidum erit: & mons domus in excelsa silvarum.
19 Numquid morte condemnavit eum Ezechias rex Juda, & omnis Juda? numquid non timuerunt Dominum, & deprecati sunt faciem Domini: & pœnituit Dominum mali, quod locutus fuerat adversum eos? Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras.
20 Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini, Urias filius Semei de Cariathiarim: & prophetavit adversus civitatem istam, & adversus terram hanc, juxta omnia verba Jeremiæ.
21 Et audivit rex Joakim, & omnes potentes, & principes ejus, verba hæc: & quæsivit rex interficere eum. Et audivit Urias, & timuit, fugitque & ingressus est Ægyptum.
22 Et misit rex Joakim viros in Ægyptum, Elnathan filium Achobor, & viros cum eo in Ægyptum.
23 Et eduxerunt Uriam de Ægypto: & adduxerunt eum ad regem Joakim, & percussit eum gladio: & projecit cadaver ejus in sepulcris vulgi ignobilis.
24 Igitur manus Ahicam filii Saphan fuit cum Jeremia, ut non traderetur in manus populi, & interficerent eum.

CAPUT XXVII.

Vinculis ad varios reges missis, dicit illos, si servire velint regi Babylonis ejusque posteris, permansuros in terra sua; alioqui perituros gladio, fame & peste; invehens in pseudoprophetas qui aliud vaticinantur, fallentes populum: prædicit etiam sacra vasa quæ reliqua sunt transferenda in Babylonem, & tandem referenda Jerosolymam.

1 IN principio regni Joakim filii Josiæ regis Juda, factum est verbum istud ad Jeremiam a Domino, dicens:
2 Hæc dicit Dominus ad me: Fac tibi vincula, & catenas: & pones eas in collo tuo.
3 Et mittes eas ad regem Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regem Tyri, & ad regem Sidonis; in manu nuntiorum, qui venerunt Jerusalem ad Sedeciam regem Juda.
4 Et præcipies eis ut ad dominos suos loquantur: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Hæc dicetis ad dominos vestros:
5 Ego feci terram, & homines, & jumenta, quæ sunt super faciem terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei qui placuit in oculis meis.
6 Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis servi mei: insuper & bestias agri dedi ei ut serviant illi.
7 Et servient ei omnes gentes, & filio ejus, & filio filii ejus: donec veniat tempus terræ ejus & ipsius: & servient ei gentes multæ, & reges magni.
8 Gens autem & regnum, quod non servierit Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicumque non curvaverit collum suum sub jugo regis Babylonis: in gladio, & in fame, & in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus, donec consumam eos in manu ejus.
9 † Vos ergo nolite audire prophetas vestros, & divinos, & somniatores, & augures, & maleficos, qui dicunt vobis: Non servietis regi Babylonis. † Supr. 23. 16. Infra 29. 8.
10 Quia mendacium prophetant vobis: ut longe vos faciant de terra vestra, & ejiciant vos, & pereatis.

11 Porro gens, quæ subjecerit cer-
vicem suam sub jugo regis Babylonis,
& servierit ei: dimittam eam in ter-
ra sua, dicit Dominus: & colet eam,
& habitabit in ea.
12 Et ad Sedeciam regem Juda lo-
cutus sum secundum omnia verba
hæc, dicens: Subjicite colla vestra
sub jugo regis Babylonis, & servite
ei, & populo ejus, & vivetis.
13 Quare moriemini tu & populus
tuus gladio, & fame, & peste, sicut
locutus est Dominus ad gentem, quæ
servire noluerit regi Babylonis?
14 Nolite audire verba propheta-
rum dicentium vobis: Non servietis
regi Babylonis: quia mendacium ipsi
loquuntur vobis.
† *Sup.* 14. 14. & 23. 21. *Infra* 29. 9.
15 † Quia non misi eos, ait Domi-
nus: & ipsi prophetant in nomine
meo mendaciter: ut ejiciant vos, &
pereatis tam vos, quam prophetæ,
qui vaticinantur vobis.
16 Et ad sacerdotes, & ad populum
istum locutus sum, dicens: Hæc dicit
Dominus: Nolite audire verba pro-
phetarum vestrorum, qui prophe-
tant vobis, dicentes: Ecce vasa Do-
mini revertentur de Babylone nunc
cito; mendacium enim prophetant
vobis.
17 Nolite ergo audire eos, sed servi-
te regi Babylonis ut vivatis. quare
datur hæc civitas in solitudinem?
18 Et si prophetæ sunt, & est ver-
bum Domini in eis: occurrant Do-
mino exercituum, ut non veniant
vasa, quæ derelicta fuerant in domo
Domini, & in domo regis Juda, & in
Jerusalem, in Babylonem.
† 4 *Reg.* 25. 13.
19 Quia hæc dicit Dominus exerci-
tuum † ad columnas, & ad mare, &
ad bases, & ad reliqua vasorum,
quæ remanserunt in civitate hac:
20 Quæ non tulit Nabuchodonosor
rex Babylonis, cum transferret Je-
choniam filium Joakim regem Juda
de Jerusalem in Babylonem, & om-
nes optimates Juda & Jerusalem.
21 Quia hæc dicit Dominus exerci-
tuum Deus Israel ad vasa, quæ dere-
licta sunt in domo Domini, & in do-
mo regis Juda & Jerusalem:
22 In Babylonem transferentur, &
ibi erunt usque ad diem visitationis
suæ, dicit Dominus, & afferri faciam
ea, & restitui in loco isto.

CAPUT XXVIII.

Hananias pseudopropheta, ablatis de collo Jeremiæ catenis, vaticinatur sacra vasa cum rege & captivo populo post biennium reducenda: sed jubetur Jeremias contrarium vaticinari, & mortem illi denuntiare, quæ juxta verbum Jeremiæ eodem anno secuta est.

1 Et factum est in anno illo, in
principio regni Sedeciæ re-
gis Juda, in anno quarto, in mense
quinto, dixit ad me Hananias filius
Azur propheta de Gabaon, in domo
Domini, coram sacerdotibus & om-
ni populo, dicens:
2 Hæc dicit Dominus exercituum
Deus Israel: Contrivi jugum regis
Babylonis.
3 Adhuc duo anni dierum, & ego
referri faciam ad locum istum omnia
vasa domus Domini, quæ tulit Na-
buchodonosor rex Babylonis de lo-
co isto, & transtulit ea in Babylo-
nem.
4 Et Jechoniam filium Joakim re-
gem Juda, & omnem transmigratio-
nem Juda, qui ingressi sunt in Baby-
lonem, ego convertam ad locum
istum, ait Dominus: conteram enim
jugum regis Babylonis.
5 Et dixit Jeremias propheta ad Ha-
naniam prophetam, in oculis sacer-
dotum, & in oculis omnis populi,
qui stabat in domo Domini.
6 Et ait Jeremias propheta: Amen,
sic faciat Dominus: suscitet Domi-
nus verba tua, quæ prophetasti: ut
referantur vasa in domum Domini,
& omnis transmigratio de Babylone
ad locum istum.
7 Verumtamen audi verbum hoc,
quod ego loquor in auribus tuis, &
in auribus universi populi:
8 Prophetæ, qui fuerunt ante me
& ante te ab initio, & prophetave-
runt super terras multas, & super
regna magna, de prælio, & de affli-
ctione, & de fame.
9 Propheta qui vaticinatus est pa-
cem: cum venerit verbum ejus, scie-
tur propheta, quem misit Dominus
in veritate.
10 Et tulit Hananias propheta ca-
tenam de collo Jeremiæ prophetæ,
& confregit eam.
11 Et ait Hananias in conspectu o-
mnis populi, dicens: Hæc dicit Do-

minus: Sic confringam jugum Na-
buchodonosor regis Babylonis post
duos annos dierum de collo om-
nium gentium.
12 Et abiit Jeremias propheta in
viam suam. Et factum est verbum
Domini ad Jeremiam, postquam con-
fregit Hananias propheta catenam
de collo Jeremiæ prophetæ, dicens:
13 Vade, & dices Hananiæ: Hæc di-
cit Dominus: Catenas ligneas contri-
visti: & facies pro eis catenas ferreas.
14 Quia hæc dicit Dominus exerci-
tuum Deus Israel: Jugum ferreum
posui super collum cunctarum gen-
tium istarum, ut serviant Nabucho-
donosor regi Babylonis, & servient
ei: insuper & bestias terræ dedi ei.
15 Et dixit Jeremias propheta ad
Hananiam prophetam: Audi Hana-
nia: Non misit te Dominus, & tu
confidere fecisti populum istum in
mendacio.
16 Idcirco hæc dicit Dominus: Ec-
ce ego mittam te a facie terræ: hoc
anno morieris: adversum enim Do-
minum locutus es.
17 Et mortuus est Hananias pro-
pheta in anno illo, mense septimo.

CAPUT XXIX.

Captivos Judæos vaticinatur 70. annis in Babylone permansuros, hortaturque ut illic multiplicari studeant, & deinde reducentur: eos vero qui Jerosolymis remanserunt, gladio, fame & peste dicit consumendos: deinde mala vaticinatur adversus Achab, Sedeciam & Semejam pseudoprophetas, seducentes populum transmigrationis.

1 ET hæc sunt verba libri, quem
misit Jeremias propheta de
Jerusalem ad reliquias seniorum
transmigrationis, & ad sacerdotes,
& ad prophetas, & ad omnem po-
pulum, quem traduxerat Nabucho-
donosor de Jerusalem in Babylo-
nem:
2 Postquam egressus est Jechonias
rex, & domina, & eunuchi, &
principes Juda & Jerusalem, & fa-
ber & inclusor de Jerusalem:
3 In manu Elasa filii Saphan, &
Gamariæ filii Helciæ, quos misit Se-
decias rex Juda ad Nabuchodonosor
regem Babylonis in Babylonem, di-
cens:
4 Hæc dicit Dominus exercituum
Deus Israel omni transmigrationi,
quam transtuli de Jerusalem in Ba-
bylonem:
5 Ædificate domos, & habitate: &
& plantate hortos, & comedite fru-
ctum eorum.
6 Accipite uxores, & generate filios
& filias: & date filiis vestris uxores, &
filias vestras date viris, & pariant fi-
lios & filias: & multiplicamini ibi, &
nolite esse pauci numero.
7 Et quærite pacem civitatis, ad
quam transmigrare vos feci: & ora-
te pro ea ad Dominum: quia in pace
illius erit pax vobis.
8 Hæc enim dicit Dominus exerci-
tuum Deus Israel: † Non vos sedu- † *Sup.*
cant prophetæ vestri, qui sunt in me- 14. 13.
dio vestrum, & divini vestri: & ne at- *&* 23.
tendatis ad somnia vestra, quæ vos 16.26.
somniatis: *&* 17.
9 Quia falso ipsi prophetant vobis 15.
in nomine meo: & non misi eos, di- †2*Par.*
cit Dominus. 36.21.
10 † Quia hæc dicit Dominus: Cum 1 *Esdr.*
cœperint impleri in Babylone se- 1.1.
ptuaginta anni, visitabo vos: & susci- *Supra*
tabo super vos verbum meum bo- 25. 12.
num, ut reducam vos ad locum *Dan.*
istum. 9. 2.
11 Ego enim scio cogitationes, quas
ego cogito super vos, ait Dominus,
cogitationes pacis, & non afflictio-
nis, ut dem vobis finem & patien-
tiam.
12 Et invocabitis me, & ibitis: & o-
rabitis me, & ego exaudiam vos.
13 Quæretis me, & invenietis: cum
quæsieritis me in toto corde vestro.
14 Et inveniar a vobis, ait Dominus:
& reducam captivitatem vestram, &
congregabo vos de universis genti-
bus, & de cunctis locis, ad quæ expuli
vos, dicit Dominus: & reverti vos fa-
ciam de loco, ad quem transmigrare
vos feci.
15 Quia dixistis: Suscitavit nobis Do-
minus Prophetas in Babylone.
16 Quia hæc dicit Dominus ad re-
gem, qui sedet super solium David,
& ad omnem populum habitatorem
urbis hujus, ad fratres vestros, qui
non sunt egressi vobiscum in trans-
migrationem.
17 Hæc dicit Dominus exercituum:
† Ecce mittam in eos gladium, & † *Sup.*
famem, & pestem: & ponam eos 24. 9.
quasi ficus malas, quæ comedi non 10.
possunt, eo quod pessimæ sint.
18 Et persequar eos in gladio, & in

fame,

fame, & in pestilentia: & dabo eos
in vexationem universis regnis terræ:
in maledictionem, & in stuporem,
& in sibilum,& in opprobrium
cunctis gentibus, ad quas ego ejeci
eos:
19 Eo quod non audierint verba
mea, dicit Dominus: quæ misi ad
eos per servos meos prophetas, de
nocte, consurgens, & mittens: &
non audistis, dicit Dominus.
20 Vos ergo audite verbum Domini,
omnis transmigratio, quam emisi
de Jerusalem in Babylonem.
21 Hæc dicit Dominus exercituum
Deus Israel ad Achab filium Coliæ,
& ad Sedeciam filium Maasiæ, qui
prophetant vobis in nomine meo
mendaciter: Ecce ego tradam eos in
manu Nabuchodonosor regis Babylonis:
& percutiet eos in oculis vestris.
22 Et assumetur ex eis maledictio
omni transmigrationi Juda, quæ est
in Babylone, dicentium: Ponat te
Dominus sicut Sedeciam, & sicut
Achab, quos frixit rex Babylonis in
igne:
23 Pro eo quod fecerint stultitiam
in Israel, & mœchati sunt in uxores
amicorum suorum, & locuti sunt
verbum in nomine meo mendaciter
quod non mandavi eis: ego sum judex
& testis, dicit Dominus.
24 Et ad Semejam Nehelamiten dices:
25 Hæc dicit Dominus exercituum,
Deus Israel: Pro eo quod misisti in
nomine tuo libros ad omnem populum,
qui est in Jerusalem, & ad Sophoniam
filium Maasiæ sacerdotem,
& ad universos sacerdotes, dicens:
26 Dominus dedit te sacerdotem
pro Jojade sacerdote, ut sis dux in
domo Domini super omnem virum
arreptitium & prophetantem, ut
mittas eum in nervum & in carcerē.
27 Et nunc quare non increpasti Jeremiam
Anathothiten, qui prophetat vobis?
28 Quia super hoc misit in Babylonem
ad nos, dicens: Longum est: ædificate
domos, & habitate: & plantate
hortos, & comedite fructus eorum.
29 Legit ergo Sophonias sacerdos
librum istum in auribus Jeremiæ
prophetæ.
30 Et factum est verbum Domini
ad Jeremiam, dicens:
31 Mitte ad omnem transmigrationem,
dicens: Hæc dicit Dominus
ad Semejam Nehelamiten: Pro eo
quod prophetavit vobis Semejas, &
ego non misi eum: & fecit vos confidere
in mendacio:
32 Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce
ego visitabo super Semejan Nehelamiten,
& super semen ejus: non erit
ei vir sedens in medio populi hujus,
& non videbit bonum, quod ego faciam
populo meo, ait Dominus:
quia prævaricationem locutus est adversus
Dominum.

CAPUT XXX.

Vaticinatur Judæis & filiis Israel reditum a gravi captivitate, in qua propter peccata sua detinebantur; & quod post reditum servituri sint Domino, ac David regi, quem ille suscitabit eis in prosperitate & securitate magna, devastatis ipsorum inimicis.

1 Hoc verbum, quod factum
est ad Jeremiam a Domino,
dicens:
2 Hæc dicit Dominus Deus Israel,
dicens: Scribe tibi omnia verba, quæ
locutus sum ad te, in libro.
3 Ecce enim dies veniunt, dicit Dominus:
& convertam conversionem
populi mei Israel & Juda, ait Dominus:
& convertam eos ad terram,
quam dedi patribus eorum: & possidebunt
eam.
4 Et hæc verba, quæ locutus est
Dominus ad Israel & ad Judam:
5 Quoniam hæc dicit Dominus:
Vocem terroris audivimus: formido,
& non est pax.
6 Interrogate, & videte si generat
masculus: quare ergo vidi omnis viri
manum super lumbum suum,
quasi parturientis, & conversæ sunt
universæ facies in auruginem?
7 † Væ, quia magna dies illa, nec † *Joel* 2. 11. *Amos* 5. 18. *Soph.* 1. 15.
est similis ejus: tempusque tribulationis
est Jacob, & ex ipso salvabitur.
8 Et erit in die illa, ait Dominus
exercituum: conteram jugum ejus de
collo tuo, & vincula ejus dirumpam,
& non dominabuntur ei amplius alieni:
9 Sed servient Domino Deo suo, &
David regi suo, quem suscitabo eis.
10 † Tu ergo ne timeas serve meus † *Isai.* 43. 1. & 44. 2. *Luc.* 1. 70.
Jacob, ait Dominus, neque paveas Israel:
quia ecce ego salvabo te de ter-

ra longinqua, & semen tuum de terra captivitatis eorum, & revertetur Jacob, & quiescet, & cunctis affluet bonis, & non erit quem formidet:

11 Quoniam tecum ego sum, ait Dominus, ut salvem te: faciam enim consummationem in cunctis gentibus, in quibus dispersi te: te autem non faciam in consummationem: sed castigabo te in judicio, ut non videaris tibi innoxius.

12 Quia hæc dicit Dominus: Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua.

13 Non est qui judicet judicium tuum ad alligandum: curationum utilitas non est tibi.

14 Omnes amatores tui obliti sunt tui, teque non quærent. † plaga enim inimici percussi te castigatione crudeli: propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua.

† Sup. 23. 19.

15 Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua feci hæc tibi.

16 Propterea omnes, qui comedunt te, devorabuntur: & universi hostes tui in captivitatem ducentur: & qui te vastant, vastabuntur, cunctosque prædatores tuos dabo in prædam.

17 Obducam enim cicatricem tibi, & a vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus. Quia ejectam vocaverunt te Sion: Hæc est, quæ non habebat requirentem.

18 Hæc dicit Dominus: Ecce ego convertam conversionem tabernaculorum Jacob, & tectis ejus miserebor, & ædificabitur civitas in excelso suo, & templum juxta ordinem suum fundabitur.

19 Et egredietur de eis laus, voxque ludentium: & multiplicabo eos, & non minuentur: & glorificabo eos, & non attenuabuntur.

20 Et erunt filii ejus sicut a principio, & cœtus ejus coram me permanebit: & visitabo adversum omnes qui tribulant eum.

21 Et erit dux ejus ex eo: & princeps de medio ejus producetur: & applicabo eum, & accedet ad me. quis enim iste est, qui applicet cor suum ut appropinquet mihi, ait Dominus?

22 Et eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.

23 Ecce turbo Domini, furor egrediens, procella ruens, in capite impiorum conquiescet.

24 Non avertet iram indignationis Dominus, donec faciat & compleat cogitationem cordis sui: in novissimo dierum intelligetis ea.

CAPUT XXXI.

Dicit Dominus se reducturum populum Israel de captivitate, ut in affluentia bonorum serviat Domino: jubetur ergo Rachel non flere amplius filios suos: agnoscit Israel se merito castigatum, ideoque pœnitentiam agit: de novitate qua femina circumdabit virum: vigilabit Dominus ad reducendum Israel: de uva acerba: de novo pacto quod feriet Dominus cum domo Israel, nec abjiciet umquam universum illius semen.

1 In tempore illo, dicit Dominus: Ero Deus universis cognationibus Israel, & ipsi erunt mihi in populum.

2 Hæc dicit Dominus: Invenit gratiam in deserto populus, qui remanserat a gladio: vadet ad requiem suam Israel.

3 Longe Dominus apparuit mihi. Et in charitate perpetua dilexi te: ideo attraxi te, miserans.

4 Rursumque ædificabo te, & ædificaberis virgo Israel: adhuc ornaberis tympanis tuis, & egredieris in choro ludentium.

5 Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ: plantabunt plantantes, & donec tempus veniat, non vindemiabunt:

6 Quia erit dies, in qua clamabunt custodes in monte Ephraim: † Surgite, & ascendamus in Sion ad Dominum Deum nostrum.

† Isai. 2. 3. Mich. 4. 2.

7 Quia hæc dicit Dominus: Exultate in lætitia Jacob, & hinnite contra caput gentium: personate, & canite, & dicite: Salva Domine populum tuum, reliquias Israel.

8 Ecce ego adducam eos de terra aquilonis, & congregabo eos ab extremis terræ: inter quos erunt cæcus & claudus, prægnans & pariens simul, cœtus magnus revertentium huc.

9 In fletu venient, & in misericordia reducam eos: & adducam eos per torrentes aquarum in via recta, & non impingent in ea: quia

factus

factus sum Israeli pater, & Ephraim
primogenitus meus est.
10 Audite verbum Domini gentes,
& annuntiate in insulis quæ procul
sunt, & dicite: Qui dispersit Israel,
congregabit eum: & custodiet eum
sicut pastor gregem suum.
11 Redemit enim Dominus Jacob,
& liberavit eum de manu potentio-
ris.
12 Et venient, & laudabunt in mon-
te Sion: & confluent ad bona Domi-
ni, super frumento, & vino, & oleo,
& fœtu pecorum & armentorum:
eritque anima eorum quasi hortus
irriguus, & ultra non esurient.
13 Tunc lætabitur virgo in choro,
juvenes & senes simul: & convertam
luctum eorum in gaudium, & con-
solabor eos, & lætificabo a dolore
suo.
14 Et inebriabo animam sacerdo-
tum pinguedine: & populus meus
bonis meis adimplebitur, ait Domi-
nus.
† Matt 2.18. 15 Hæc dicit Dominus: † Vox in
excelso audita est lamentationis, lu-
ctus, & fletus Rachel plorantis fi-
lios suos, & nolentis consolari su-
per eis, quia non sunt.
16 Hæc dicit Dominus: Quiescat
vox tua a ploratu, & oculi tui a la-
crymis: quia est merces operi tuo,
ait Dominus: & revertentur de ter-
ra inimici.
17 Et est spes novissimis tuis, ait
Dominus: & revertentur filii ad
terminos suos.
18 Audiens audivi Ephraim trans-
migrantem: Castigasti me, & erudi-
tus sum, quasi juvenculus indomi-
tus: converte me, & convertar: quia
tu Dominus Deus meus.
19 Postquam enim convertisti me,
egi pœnitentiam: & postquam o-
stendisti mihi, percussi femur me-
um. Confusus sum, & erubui, quo-
niam sustinui opprobrium adole-
scentiæ meæ.
20 Si filius honorabilis mihi Ephra-
im, si puer delicatus: quia ex quo
locutus sum de eo, adhuc recorda-
bor ejus. Idcirco conturbata sunt
viscera mea super eum: miserans
miserebor ejus, ait Dominus.
21 Statue tibi speculam, pone tibi
amaritudines: dirige cor tuum in
viam rectam, in qua ambulasti: rever-
tere virgo Israel, revertere ad civi-
tates tuas istas.
22 Usquequo deliciis dissolveris fi-
lia vaga? quia creavit Dominus no-
vum super terram: FEMINA CIR-
CUMDABIT VIRUM.
23 Hæc dicit Dominus exercituum
Deus Israel: Adhuc dicent verbum
istud in terra Juda, & in urbibus ejus,
cum convertero captivitatem eo-
rum: Benedicat tibi Dominus, pul-
chritudo justitiæ, mons sanctus:
24 Et habitabunt in eo Judas & o-
mnes civitates ejus simul, agricolæ
& minantes greges.
25 Quia inebriavi animam lassam, &
omnem animam esurientem saturavi.
26 Ideo quasi de somno suscitatus
sum: & vidi, & somnus meus dul-
cis mihi.
27 Ecce dies veniunt, dicit Domi-
nus: & seminabo domum Israel &
domum Juda semine hominum, &
semine jumentorum.
28 Et sicut vigilavi super eos ut e-
vellerem, & demolirer, & dissipa-
rem, & disperderem, & affligerem:
sic vigilabo super eos ut ædificem, &
plantem, ait Dominus.
29 In diebus illis non dicent ultra: † Ezec. 18.2.
† Patres comederunt uvam acerbam,
& dentes filiorum obstupuerunt.
30 Sed unusquisque in iniquitate
sua morietur: omnis homo, qui co-
mederit uvam acerbam, obstupe-
scent dentes ejus.
31 † Ecce dies venient, dicit Do- † Hebr. 8.8.
minus: & feriam domui Israel &
domui Juda fœdus novum:
32 Non secundum pactum, quod
pepigi cum patribus eorum, in die
qua apprehendi manum eorum, ut
educerem eos de terra Ægypti, pa-
ctum, quod irritum fecerunt, & ego
dominatus sum eorum, dicit Domi-
nus.
33 Sed hoc erit pactum, quod feriam
cum domo Israel post dies illos, dicit † Hebr. 10.16.
Dominus: † Dabo legem meam in vi-
sceribus eorum, & in corde eorum
scribam eam: & ero eis in Deum, &
ipsi erunt mihi in populum.
34 Et non docebit ultra vir proxi-
mum suum, & vir fratrem suum, di-
cens: Cognosce Dominum: omnes
enim cognoscent me, a minimo eo-
rum usque ad maximum, ait Domi-
nus: † quia propitiabor iniquitati † Act. 10.43.
eorum, & peccati eorum non me-
morabor amplius.
35 Hæc dicit Dominus, qui dat so-
lem in lumine diei, ordinem lunæ &

stellarum

ſtellarum in lumine noctis : qui turbat mare, & ſonant fluctus ejus, Dominus exercituum nomen illi.
36 Si defecerint leges iſtæ coram me, dicit Dominus : tunc & ſemen Iſrael deficiet, ut non ſit gens coram me cunctis diebus.
37 Hæc dicit Dominus: Si menſurari potuerint cæli ſurſum, & inveſtigari fundamenta terræ deorſum : & ego abjiciam univerſum ſemen Iſrael, propter omnia quæ fecerunt, dicit Dominus.
38 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & ædificabitur civitas Domino, a turre Hananeel uſque ad portam anguli.
39 Et exibit ultra norma menſuræ in conſpectu ejus ſuper collem Gareb : & circuibit Goatha,
40 Et omnem vallem cadaverum, & cineris, & univerſam regionem mortis, uſque ad torrentem Cedron, & uſque ad angulum portæ equorum orientalis, Sanctum Domini : non evelletur, & non deſtruetur ultra in perpetuum.

CAPUT XXXII.

Obſidente Nabuchodonoſor Jeruſalem, Jeremias in atrio carceris poſitus agrum in Anathoth juſſu Domini emit a ſuo patruele, jubetque ſervari librum emptionis : refert coram Domino beneficia Iſraelitis præſtita : Dominus dicit ſe traditurum civitatem cum populo regi Babylonis propter illorum idololatriam, ſed poſtea revocaturum ipſos in Jeruſalem, ac percuſſurum cum eis novum fœdus, ut ſibi ex toto corde ſerviant.

1 VErbum, quod factum eſt ad Jeremiam a Domino, in anno decimo Sedeciæ regis Juda : ipſe eſt annus decimus octavus Nabuchodonoſor.
2 Tunc exercitus regis Babylonis obſidebat Jeruſalem : & Jeremias Propheta erat clauſus in atrio carceris, qui erat in domo regis Juda.
3 Clauſerat enim eum Sedecias rex Juda, dicens : Quare vaticinaris, dicens : Hæc dicit Dominus : Ecce ego dabo civitatem iſtam in manu regis Babylonis, & capiet eam?
4 Et Sedecias rex Juda non effugiet de manu Chaldæorum : ſed tradetur in manus regis Babylonis : & loquetur os ejus cum ore illius, & oculi ejus oculos illius videbunt.
5 Et in Babylonem ducet Sedeciam: & ibi erit donec viſitem eum, ait Dominus. ſi autem dimicaveritis adverſum Chaldæos, nihil proſperum habebitis.
6 Et dixit Jeremias : Factum eſt verbum Domini ad me, dicens:
7 Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te, dicens : Eme tibi agrum meum, qui eſt in Anathoth: tibi enim competit ex propinquitate ut emas.
8 Et venit ad me Hanameel filius patrui mei ſecundum verbum Domini ad veſtibulum carceris, & ait ad me : Poſſide agrum meum, qui eſt in Anathoth in terra Benjamin : quia tibi competit hereditas, & tu propinquus es ut poſſideas. Intellexi autem quod verbum Domini eſſet.
9 Et emi agrum ab Hanameel filio patrui mei, qui eſt in Anathoth : & appendi ei argentum ſeptem ſtateres, & decem argenteos.
10 Et ſcripſi in libro, & ſignavi, & adhibui teſtes : & appendi argentum in ſtatera.
11 Et accepi librum poſſeſſionis ſignatum, & ſtipulationes, & rata, & ſigna forinſecus.
12 Et dedi librum poſſeſſionis Baruch filio Neri filii Maaſiæ, in oculis Hanameel patruelis mei, in oculis teſtium, qui ſcripti erant in libro emptionis, & in oculis omnium Judæorum, qui ſedebant in atrio carceris.
13 Et præcepi Baruch coram eis dicens :
14 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael : Sume libros iſtos, librum emptionis hunc ſignatum, & librum hunc qui apertus eſt : & pone illos in vaſe fictili, ut permanere poſſint diebus multis.
15 Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Iſrael : Adhuc poſſidebuntur domus, & agri, & vineæ in terra iſta.
16 Et oravi ad Dominum, poſtquam tradidi librum poſſeſſionis Baruch filio Neri, dicens :
17 Heu, heu, heu, Domine Deus : ecce tu feciſti cælum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento : non erit tibi difficile omne verbum :

Exod. 18 †Qui facis misericordiam in mil-
+. 7. libus, & reddis iniquitatem patrum
in sinum filiorum eorum post eos:
Fortissime, magne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi.
19 Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu: cujus oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, ut reddas unicuique secundum vias suas, & secundum fructum adinventionum ejus.
20 Qui posuisti signa & portenta in terra Ægypti usque ad diem hanc, & in Israel, & in hominibus, & fecisti tibi nomen sicut est dies hæc.
21 Et eduxisti populum tuum Israel de terra Ægypti, in signis, & in portentis, & in manu robusta, & in brachio extento, & in terrore magno.
22 Et dedisti eis terram hanc, quam jurasti patribus eorum ut dares eis terram fluentem lacte & melle.
23 Et ingressi sunt, & possederunt eam: & non obedierunt voci tuæ, & in lege tua non ambulaverunt: omnia quæ mandasti eis ut facerent, non fecerunt: & evenerunt eis omnia mala hæc.
24 Ecce munitiones extructæ sunt adversum civitatem, ut capiatur: & urbs data est in manus Chaldæorum, qui præliantur adversus eam, a facie gladii, & famis, & pestilentiæ: & quæcumque locutus es acciderunt, ut tu ipse cernis.
25 Et tu dicis mihi Domine Deus: Eme agrum argento, & adhibe testes: cum urbs data sit in manus Chaldæorum?
26 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:
27 Ecce ego Dominus Deus universæ carnis: numquid mihi difficile erit omne verbum?
28 Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem istam in manus Chaldæorum, & in manus regis Babylonis, & capient eam.
29 Et venient Chaldæi præliantes adversum urbem hanc, & succendent eam igni, & comburent eam, & domos, in quarum domatibus sacrificabant Baal, & libabant diis alinis libamina ad irritandum me.
30 Erant enim filii Israel, & filii Juda, jugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua: filii Israel qui usq; nunc exacerbant me in opere manuũ suarũ, dicit Dominus.
31 Quia in furore & in indignatione mea facta est mihi civitas hæc, a die qua ædificaverunt eam, usque ad diem istam, quæ auferetur de conspectu meo.
32 Propter malitiam filiorum Israel, & filiorum Juda, quam fecerunt ad iracundiam me provocantes, ipsi & reges eorum, principes eorum, & sacerdotes eorum, & prophetæ eorum, viri Juda & habitatores Jerusalem.
33 Et verterunt ad me terga & non facies: cum docerem eos diluculo, & erudirem, & nollent audire ut acciperent disciplinam.
34 † Et posuerunt idola sua in do- †4 Reg.
mo, in qua invocatum est nomen 21. 4.
meum, ut polluerent eam.
35 Et ædificaverunt excelsa Baal, quæ sunt in valle filii Ennom, ut initiarent filios suos & filias suas Moloch: quod non mandavi eis, nec ascendit in cor meum ut facerent abominationem hanc, & in peccatum deducerent Judam.
36 Et nunc propter ista, hæc dicit Dominus Deus Israel ad civitatem hanc, de qua vos dicitis quod tradetur in manus regis Babylonis in gladio, & in fame, & in peste.
37 Ecce ego congregabo eos de universis terris, ad quas ejeci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi: & reducam eos ad locum istum, & habitare eos faciam confidenter.
38 Et erunt mihi in populum, & ero eis in Deum.
39 Et dabo eis cor unum, & viam unam, ut timeant me universis diebus: & bene sit eis, & filiis eorum post eos.
40 Et feriam eis pactum sempiternum, & non desinam eis benefacere: & timorem meum dabo in corde eorum ut non recedant a me.
41 Et lætabor super eis, cum bene eis fecero: & plantabo eos in terra ista in veritate, in toto corde meo & in tota anima mea.
42 Quia hæc dicit Dominus: Sicut adduxi super populum istum omne malum hoc grande: sic adducam super eos omne bonum, quod ego loquor ad eos.
43 Et possidebuntur agri in terra ista: de qua vos dicitis quod deserta sit, eo quod non remanserit homo

& ju-

& jumentum, & data sit in manus
Chaldęorum.
44 Agri ementur pecunia, & scri-
bentur in libro, & imprimetur si-
gnum, & testis adhibebitur: in ter-
ra Benjamin, & in circuitu Jerusa-
lem, in civitatibus Juda, & in civi-
tatibus montanis, & in civitatibus
campestribus, & in civitatibus quæ
ad austrum sunt: quia convertam ca-
ptivitatem eorum, ait Dominus.

CAPUT XXXIII.

Promittit Dominus se dimissurum peccata populi sui, & a captivitate reducturum, multis beneficiis subsequentibus: germinabit David germen justitiæ faciens justitiam & judicium in terra, & firmissimum est pactum Domini cum David & semine Jacob vehementer multiplicando.

1 ET factum est verbum Domi-
ni ad Jeremiam secundo,
cum adhuc clausus esset in atrio car-
ceris, dicens:
2 Hæc dicit Dominus qui facturus
est, & formaturus illud, & para-
turus, Dominus nomen ejus.
3 Clama ad me, & exaudiam te:
& annuntiabo tibi grandia, & firma
quæ nescis.
4 Quia hæc dicit Dominus Deus Is-
rael ad domos urbis hujus, & ad do-
mos regis Juda, quæ destructæ sunt,
& ad munitiones, & ad gladium
5 Venientium ut dimicent cum
Chaldæis, & impleant eas cadaveri-
bus hominum, quos percussi in fu-
rore meo & in indignatione mea,
abscondens faciem meam a civita-
te hac, propter omnem malitiam
eorum.
6 Ecce ego obducam eis cicatricem
& sanitatem, & curabo eos: & re-
velabo illis deprecationem pacis &
veritatis.
7 Et convertam conversionem Ju-
da, & conversionem Jerusalem: &
ædificabo eos sicut a principio.
8 Et emundabo illos ab omni ini-
quitate sua, in qua peccaverunt mi-
hi: & propitius ero cunctis iniqui-
tatibus eorum, in quibus delique-
runt mihi, & spreverunt me.
9 Et erit mihi in nomen, & in gau-
dium, & in laudem, & in exulta-
tionem cunctis gentibus terræ, quæ
audierint omnia bona, quæ ego fa-
cturus sum eis: & pavebunt, & tur-
babuntur in universis bonis, & in
omni pace, quam ego faciam eis.
10 Hæc dicit Dominus: Adhuc au-
dietur in loco isto (quem vos dicitis
esse desertum, eo quod non sit ho-
mo nec jumentum: in civitatibus Ju-
da, & foris Jerusalem, quæ desola-
tæ sunt absque homine, & absque
habitatore, & absque pecore)
11 Vox gaudii & vox lętitię, vox
sponsi & vox sponsę, vox dicen-
tium: Confitemini Domino exerci-
tuum, quoniam bonus Dominus,
quoniam in ęternum misericordia
ejus: & portantium vota in domum
Domini: reducam enim conversio-
nem terrę sicut a principio, dicit
Dominus.
12 Hęc dicit Dominus exercituum:
Adhuc erit in loco isto deserto absq;
homine, & absque jumento, & in
cunctis civitatibus ejus, habitaculum
pastorum accubantium gregum.
13 In civitatibus montuosis, & in
civitatibus campestribus, & in civi-
tatibus quę ad austrum sunt; & in
terra Benjamin, & in circuitu Jeru-
salem, & in civitatibus Juda, adhuc
transibunt greges ad manum nume-
rantis, ait Dominus.
14 Ecce dies veniunt, dicit Domi-
nus: & suscitabo verbum bonum,
quod locutus sum ad domum Israel
& ad domum Juda.
15 In diebus illis, & in tempore il-
lo, germinare faciam David germen
justitiæ: & faciet judicium & justi-
tiam in terra.
16 In diebus illis salvabitur Juda, &
Jerusalem habitabit confidenter: &
hoc est nomen quod vocabunt eum,
Dominus justus noster.
17 Quia hęc dicit Dominus: Non
interibit de David vir, qui sedeat su-
per thronum domus Israel.
18 Et de sacerdotibus & de Levitis
non interibit vir a facie mea, qui of-
ferat holocautomata, & incendat
sacrificium, & cedat victimas omni-
bus diebus.
19 Et factum est verbum Domini
ad Jeremiam, dicens:
20 Hæc dicit Dominus: Si irritum
potest fieri pactum meum cum die,
& pactum meum cum nocte, ut non
sit dies & nox in tempore suo:
21 Et pactum meum irritum esse
poterit cum David servo meo, ut non
sit ex eo filius qui regnet in throno

ejus, & Levitæ & sacerdotes mini-
stri mei.
22 Sicut enumerari non possunt
stellæ cæli, & metiri arena maris: sic
multiplicabo semen David servi mei,
& Levitas ministros meos.
23 Et factum est verbum Domini
ad Jeremiam, dicens:
24 Numquid non vidisti quid po-
pulus hic locutus sit, dicens: Duæ
cognationes, quas elegerat Domi-
nus, abjectæ sunt: & populum me-
um despexerunt, eo quod non sit
ultra gens coram eis?
25 Hæc dicit Dominus: Si pactum
meum inter diem & noctem, & le-
ges cælo & terræ non posui:
26 Equidem & semen Jacob & Da-
vid servi mei projiciam, ut non assu-
mam de semine ejus principes semi-
nis Abraham, Isaac, & Jacob: re-
ducam enim conversionem eorum,
& miserebor eis.

CAPUT XXXIV.

Prædicit Dominus se traditurum regem Sedeciam in manus regis Babylonis, una cum Jerusalem, quam igni succendet, eo quod pactum, quod coram Domino pepigerant de dimittendis his liberis, quos ex Hebræis sibi in servitutem subjecerant, non servaverint.

1 Verbum quod factum est ad
Jeremiam a Domino, quan-
do Nabuchodonosor rex Babylonis,
& omnis exercitus ejus, universa-
que regna terræ, quæ erant sub po-
testate manus ejus, & omnes populi
bellabant contra Jerusalem, & con-
tra omnes urbes ejus, dicens:
2 Hæc dicit Dominus Deus Israel:
Vade, & loquere ad Sedeciam regem
Juda: & dices ad eum: Hæc dicit
Dominus: Ecce ego tradam civita-
tem hanc in manus regis Babylonis,
& succendet eam igni.
3 Et tu non effugies de manu ejus:
sed comprehensione capieris, & in
manu ejus traderis: & oculi tui ocu-
los regis Babylonis videbunt, & os
ejus cum ore tuo loquetur, & Baby-
lonem introibis.
4 Attamen audi verbum Domini
Sedecia rex Juda: Hæc dicit Domi-
nus ad te: Non morieris in gladio,
5 Sed in pace morieris, & secun-
dum combustiones patrum tuorum
regum priorum qui fuerunt ante te,
sic comburent te: & væ Domine,
plangent te: quia verbum ego locu-
tus sum, dicit Dominus.
6 Et locutus est Jeremias propheta
ad Sedeciam regem Juda universa
verba hæc in Jerusalem.
7 Et exercitus regis Babylonis pu-
gnabat contra Jerusalem, & contra
omnes civitates Juda, quæ reliquæ
erant, contra Lachis, & contra Aze-
cha: hæ enim supererant de civita-
tibus Juda, urbes munitæ.
8 Verbum, quod factum est ad Je-
remiam a Domino, postquam per-
cussit rex Sedecias fœdus cum omni
populo in Jerusalem, prædicans:
9 Ut dimitteret unusquisque ser-
vum suum, & unusquisque ancillam
suam, Hebræum & Hebræam, libe-
ros: & nequaquam dominarentur
eis, id est, in Judæo & fratre suo.
10 Audierunt ergo omnes principes
& universus populus, qui inierant
pactum ut dimitteret unusquisque
servum suum, & unusquisque an-
cillam suam liberos, & ultra non
dominarentur eis: audierunt igitur,
& dimiserunt.
11 Et conversi sunt deinceps: & re-
traxerunt servos & ancillas suas,
quos dimiserant liberos, & subjuga-
verunt in famulos & famulas.
12 Et factum est verbum Domini
ad Jeremiam a Domino, dicens:
13 Hæc dicit Dominus Deus Israel:
Ego percussi fœdus cum patribus ve-
stris, in die qua eduxi eos de terra
Ægypti, de domo servitutis, di-
cens:
14 † Cum completi fuerint septem † *Exod*
anni, dimittat unusquisque fratrem 21. 2.
suum Hebræum, qui venditus est ei, *Deut.*
& serviet tibi sex annis: & dimittes 15. 12.
eum a te liberum: & non audierunt
patres vestri me, nec inclinaverunt
aurem suam.
15 Et conversi estis vos hodie, &
fecistis quod rectum est in oculis me-
is, ut prædicaretis libertatem unus-
quisque ad amicum suum: & inistis
pactum in conspectu meo, in domo,
in qua invocatum est nomen meum
super eam.
16 Et reversi estis, & commacula-
stis nomen meum: & reduxistis u-
nusquisque servum suum, & unus-
quisque ancillam suam, quos dimi-
seratis ut essent liberi & suæ potesta-
tis: & subjugastis eos ut sint vobis
servi & ancillæ.

17 Propterea hæc dicit Dominus: Vos non audistis me, ut prędicaretis libertatem unusquisque fratri suo, & unusquisque amico suo: ecce ego prædico vobis libertatem, ait Dominus, ad gladium, ad pestem, & ad famem: & dabo vos in commotionem cunctis regnis terræ.

18 Et dabo viros, qui prævaricantur fœdus meum, & non observaverunt verba fœderis, quibus assensi sunt in conspectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes, & † transierunt inter divisiones ejus:

† Gen. 15. 10.

19 Principes Juda & principes Jerusalem, eunuchi & sacerdotes, & omnis populus terrę, qui transierunt inter divisiones vituli:

20 Et dabo eos in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animam eorum: & erit morticinum eorum in escam volatilibus cæli, & bestiis terræ.

21 Et Sedeciam regem Juda, & principes ejus, dabo in manus inimicorum suorum, & in manus quęrentium animas eorum, & in manus exercituum regis Babylonis, qui recesserunt a vobis.

22 Ecce ego præcipio, dicit Dominus, & reducam eos in civitatem hanc, & pręliabuntur adversus eam, & capient eam, & incendent igni: & civitates Juda dabo in solitudinem, eo quod non sit habitator.

CAPUT XXXV.

Exemplo obedientiæ Rechabitarum, præcepta patris sui licet dura servantium, expostulat Dominus de pertinaci Judæorum inobedientia adversus ipsius præcepta: quapropter his prænuntiat Dominus mala, illis autem bona.

1 Verbum, quod factum est ad Jeremiam a Domino, in diebus Joakim filii Josiæ regis Juda, dicens:

2 Vade ad domum Rechabitarum: & loquere eis, & introduces eos in domum Domini, in unam exedram thesaurorum, & dabis eis bibere vinum.

3 Et assumpsi Jezoniam filium Jeremiæ filii Habsaniæ, & fratres ejus, & omnes filios ejus, & universam domum Rechabitarum:

4 Et introduxi eos in domum Domini ad gazophylacium filiorum Hanan, filiæ Jegedeliæ hominis Dei, quod erat juxta gazophylacium principum, super thesaurum Maasiæ filii Sellum, qui erat custos vestibuli.

5 Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino, & calices: & dixi ad eos: Bibite vinum.

6 Qui responderunt: Non bibemus vinum: quia Jonadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vos, & filii vestri, usque in sempiternum:

7 Et domum non ædificabitis, & sementem non seretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, ut vivatis diebus multis super faciem terræ, in qua vos peregrinamini.

8 Obedivimus ergo voci Jonadab filii Rechab, patris nostri, in omnibus quæ pręcepit nobis, ita ut non biberemus vinum cunctis diebus nostris nos, & mulieres nostræ, filii, & filiæ nostræ:

9 Et non ædificaremus domos ad habitandum: & vineam, & agrum, & sementem non habuimus:

10 Sed habitavimus in tabernaculis, & obedientes fuimus, juxta omnia, quę pręcepit nobis Jonadab pater noster.

11 Cum autem ascendisset Nabuchodonosor rex Babylonis ad terram nostram, diximus: Venite, & ingrediamur Jerusalem a facie exercitus Chaldæorum, & a facie exercitus Syriæ: & mansimus in Jerusalem.

12 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

13 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vade, & dic viris Juda, & habitatoribus Jerusalem: Numquid non recipietis disciplinam ut obediatis verbis meis, dicit Dominus?

14 Pręvaluerunt sermones Jonadab filii Rechab, quos præcepit filiis suis ut non biberent vinum: & non biberunt usque ad diem hanc, quia obedierunt præcepto patris sui: ego autem locutus sum ad vos, de mane consurgens & loquens, & non obedistis mihi.

15 Misique ad vos omnes servos meos prophetas, consurgens diluculo, mittensque & dicens: † Convertimini unusquisque a via sua pessima, & bona facite studia vestra: & nolite sequi deos alienos; neque colatis

† Supr. 18. 11. & 25. 5.

eos: & habitabitis in terra, quam dedi vobis & patribus vestris: & non inclinastis aurem vestram, neque audistis me.
16 Firmaverunt igitur filii Jonadab filii Rechab præceptum patris sui, quod pręceperat eis: populus autem iste non obedivit mihi.
17 Idcirco hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Ecce ego adducam super Juda, & super omnes habitatores Jerusalem, universam afflictionem, quam locutus sum adversum illos: eo quod locutus sum ad illos, & non audierunt: vocavi illos, & non responderunt mihi.
18 Domui autem Rechabitarum dixit Jeremias: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Pro eo quod obedistis præcepto Jonadab patris vestri, & custodistis omnia mandata ejus, & fecistis universa, quæ præcepit vobis:
19 Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Non deficiet vir de stirpe Jonadab filii Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.

CAPUT XXXVI.

Jussu Domini mittit Jeremias inclusus carcere per Baruch librum comminationum, quem legat coram omni populo ut resipiscant: porro rex Joakim ipsum igni consumit, jubens Jeremiam & Baruch comprehendi, qui absconditi erant: Jeremias autem jussu Domini jubet Baruch alium scribere, & Joakim ac semen ejus una cum Jerusalem prædicit perdendos.

1 ET factum est in anno quarto Joakim filii Josię regis Juda: factum est verbum hoc ad Jeremiam a Domino, dicens:
2 Tolle volumen libri, & scribes in eo omnia verba, quæ locutus sum tibi adversum Israel & Judam, & adversum omnes gentes, a die qua locutus sum ad te, ex diebus Josiæ usque ad diem hanc:
3 Si forte audiente domo Juda universa mala, quæ ego cogito facere eis, revertatur unusquisque a via sua pessima: & propitius ero iniquitati, & peccato eorum.
4 Vocavit ergo Jeremias Baruch filium Neriæ: & scripsit Baruch ex ore Jeremiæ, omnes sermones Domini quos locutus est ad eum, in volumine libri:
5 Et præcepit Jeremias Baruch, dicens: Ego clausus sum, nec valeo ingredi domum Domini.
6 Ingredere ergo tu, & lege de volumine, in quo scripsisti ex ore meo, verba Domini, audiente populo in domo Domini, in die jejunii: insuper & audiente universo Juda, qui veniunt de civitatibus suis, leges eis:
7 Si forte cadat oratio eorum in conspectu Domini, & revertatur unusquisque a via sua pessima: quoniam magnus furor & indignatio est, quam locutus est Dominus adversus populum hunc.
8 Et fecit Baruch filius Neriæ, juxta omnia quæ præceperat ei Jeremias propheta, legens ex volumine sermones Domini in domo Domini.
9 Factum est autem in anno quinto Joakim filii Josię regis Juda, in mense nono: prędicaverunt jejunium in conspectu Domini omni populo in Jerusalem, & universæ multitudini, quæ confluxerat de civitatibus Juda in Jerusalem.
10 Legitque Baruch ex volumine sermones Jeremię in domo Domini, in gazophylacio Gamariæ filii Saphan scribæ, in vestibulo superiori, in introitu portæ novæ domus Domini, audiente omni populo.
11 Cumque audisset Michæas filius Gamariæ filii Saphan omnes sermones Domini ex libro:
12 Descendit in domum regis ad gazophylacium scribæ: & ecce ibi omnes principes sedebant: Elisama scriba, & Dalajas filius Semejæ, & Elnathan filius Achobor, & Gamarias filius Saphan, & Sedecias filius Hananiæ, & universi principes.
13 Et nuntiavit eis Michæas omnia verba, quæ audivit legente Baruch ex volumine in auribus populi.
14 Miserunt itaque omnes principes ad Baruch, Judi filium Nathaniæ filii Selemiæ, filii Chusi, dicentes: Volumen ex quo legisti audiente populo, sume in manu tua, & veni. Tulit ergo Baruch filius Nerię volumen in manu sua, & venit ad eos.
15 Et dixerunt ad eum: Sede, & lege hæc in auribus nostris. Et legit Baruch in auribus eorum.
16 Igitur cum audissent omnia verba, obstupuerunt unusquisque ad proximum suum: & dixerunt ad

Baruch:

Baruch: Nuntiare debemus regi omnes sermones istos.
17 Et interrogaverunt eum, dicentes: Indica nobis quomodo scripsisti omnes sermones istos ex ore ejus.
18 Dixit autem eis Baruch: Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos: & ego scribebam in volumine atramento.
19 Et dixerunt principes ad Baruch: Vade, & abscondere tu & Jeremias, & nemo sciat ubi sitis.
20 Et ingressi sunt ad regem in atrium: porro volumen commendaverunt in gazophylacio Elisamæ scribæ: & nuntiaverunt audiente rege omnes sermones.
21 Misitque rex Judi ut sumeret volumen: qui tollens illud de gazophylacio Elisamæ scribæ, legit audiente rege, & universis principibus qui stabant circa regem.
22 Rex autem sedebat in domo hiemali in mense nono: & posita erat arula coram eo plena prunis.
23 Cumque legisset Judi tres pagellas vel quatuor, scidit illud scalpello scribæ, & projecit in ignem, qui erat super arulam, donec consumeretur omne volumen igni, qui erat in arula.
24 Et non timuerunt, neque sciderunt vestimenta sua, rex & omnes servi ejus, qui audierunt universos sermones istos.
25 Verumtamen Elnathan, & Dalajas, & Gamarias, contradixerunt regi ne combureret librum: & non audivit eos.
26 Et præcepit rex Jeremiel filio Amelech, & Sarajæ filio Ezriel, & Selemiæ filio Abdeel, ut comprehenderent Baruch scribam, & Jeremiam prophetam: abscondit autem eos Dominus.
27 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam, postquam combusserat rex volumen, & sermones quos scripserat Baruch ex ore Jeremiæ, dicens:
28 Rursum tolle volumen aliud: & scribe in eo omnes sermones priores, qui erant in primo volumine, quod combussit Joakim rex Juda.
29 Et ad Joakim regem Juda, dices: Hæc dicit Dominus: Tu combussisti volumen illud, dicens: Quare scripsisti in eo annuntians: Festinus veniet rex Babylonis, & vastabit terram hanc, & cessare faciet ex illa hominem, & jumentum?
30 Propterea hæc dicit Dominus contra Joakim regem Juda: Non erit ex eo qui sedeat super solium David: & cadaver ejus projicietur ad æstum per diem, & ad gelu per noctem.
31 Et visitabo contra eum, & contra semen ejus, & contra servos ejus, iniquitates suas; & adducam super eos, & super habitatores Jerusalem, & super viros Juda, omne malum, quod locutus sum ad eos, & non audierunt.
32 Jeremias autem tulit volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Neriæ scribæ: qui scripsit in eo ex ore Jeremiæ omnes sermones libri, quem combusserat Joakim rex Juda igni: & insuper additi sunt sermones multo plures, quam antea fuerant.

CAPUT XXXVII.

Sedecias Jechoniæ succedens petit pro se orare Jeremiam; qui, relicta a Chaldæis Jerusalem propter adventum exercitus Pharaonis, prophetat Chaldæos redituros, & Jerusalem exusturos: ipse quoque Jeremias urbem egrediens, cæsus in carcerem detruditur; unde a Sedecia eductus, servatur in vestibulo carceris, assignata ipsi indies torta panis.

1 ET regnavit rex Sedecias filius Josiæ pro Jechonia filio Joakim: quem constituit regem Nabuchodonosor rex Babylonis in terra Juda.
2 Et non obedivit ipse, & servi ejus, & populus terræ, verbis Domini, quæ locutus est in manu Jeremiæ prophetæ.
3 Et misit rex Sedecias Juchal filium Selemiæ, & Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, ad Jeremiam prophetam, dicens: Ora pro nobis Dominum Deum nostrum.
4 Jeremias autem libere ambulabat in medio populi: non enim miserant eum in custodiam carceris. Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Ægypto: & audientes Chaldei, qui obsidebant Jerusalem, hujuscemodi nuntium, recesserunt ab Jerusalem.
5 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam, dicens:
6 Hæc dicit Dominus Deus Israel: Sic dicetis regi Juda, qui misit vos

ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus est vobis in auxilium, revertetur in terram suam in Ægyptum.
7 Et redient Chaldæi, & bellabunt contra civitatem hanc: & capient eam, & succendent eam igni.
8 Hæc dicit Dominus: Nolite decipere animas vestras, dicentes: Euntes abibunt, & recedent a nobis Chaldæi; quia non abibunt.
9 Sed & si percusseritis omnem exercitum Chaldæorum, qui præliantur adversum vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo consurgent, & incendent civitatem hanc igni.
10 Ergo cum recessisset exercitus Chaldæorum ab Jerusalem propter exercitum Pharaonis,
11 Egressus est Jeremias de Jerusalem ut iret in terram Benjamin, & divideret ibi possessionem in conspectu civium.
12 Cumque pervenisset ad portam Benjamin, erat ibi custos portæ per vices, nomine Jerias, filius Selemiæ filii Hananiæ, & apprehendit Jeremiam prophetam, dicens: Ad Chaldæos profugis.
13 Et respondit Jeremias: Falsum est, non fugio ad Chaldæos. Et non audivit eum: sed comprehendit Jerias Jeremiam, & adduxit eum ad principes.
14 Quam ob rem irati principes contra Jeremiam, cæsum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Jonathan scribæ: ipse enim præpositus erat super carcerem.
15 Itaque ingressus est Jeremias in domum laci & in ergastulum: & sedit ibi Jeremias diebus multis:
16 Mittens autem Sedecias rex tulit eum: & interrogavit eum in domo sua abscondite, & dixit: Putasne est sermo a Domino? Et dixit Jeremias: Est. & ait: In manus regis Babylonis traderis.
17 Et dixit Jeremias ad regem Sedeciam: Quid peccavi tibi, & servis tuis, & populo tuo, quia misisti me in domum carceris?
18 Ubi sunt prophetæ vestri, qui prophetabant vobis, & dicebant: Non veniet rex Babylonis super vos, & super terram hanc?
19 Nunc ergo audi obsecro domine mi rex: valeat deprecatio mea in conspectu tuo: & ne me remittas in domum Jonathan scribæ, ne moriar ibi.
20 Præcepit ergo rex Sedecias ut traderetur Jeremias in vestibulo carceris, & daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec consumerentur omnes panes de civitate: & mansit Jeremias in vestibulo carceris.

CAPUT XXXVIII.

Jeremias principibus a rege traditus mittitur in lacum lutosum, unde jussu regis per Abdemelech eductus in vestibulum carceris, suadet regi ut egrediatur ad Chaldæos, alioqui nec ipse eos effugiet, & civitas ab eis igne succendetur: jubet quoque rex Jeremiæ ut hoc colloquium servet secretum.

1 Audivit autem Saphatias filius Mathan, & Gedelias filius Phassur, & Juchal, filius Selemiæ, & Phassur filius Melchiæ, sermones quos Jeremias loquebatur ad omnem populum, dicens:
2 Hæc dicit Dominus: † Quicumque manserit in civitate hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem profugerit ad Chaldæos, vivet, & erit anima ejus sospes & vivens. † Supr. 21. 9.
3 Hæc dicit Dominus: Tradendo tradetur civitas hæc in manu exercitus regis Babylonis, & capiet eam.
4 Et dixerunt principes regi: Rogamus ut occidatur homo iste: de industria enim dissolvit manus virorum bellantium, qui remanserunt in civitate hac, & manus universi populi, loquens ad eos juxta verba hæc: siquidem homo iste non quærit pacem populo huic, sed malum.
5 Et dixit rex Sedecias: Ecce ipse in manibus vestris est: nec enim fas est regem vobis quidquam negare.
6 Tulerunt ergo Jeremiam, & projecerunt eum in lacum Melchiæ filii Amelech, qui erat in vestibulo carceris: & submiserunt Jeremiam funibus in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum: descendit itaque Jeremias in cœnum.
7 Audivit autem Abdemelech Æthiops vir eunuchus, qui erat in domo regis, quod misissent Jeremiam in lacum: porro rex sedebat in porta Benjamin.
8 Et egressus est Abdemelech de domo regis, & locutus est ad regem, dicens:

9 Domine mi rex, male fecerunt viri isti omnia quæcumque perpetrarunt contra Jeremiam prophetam, mittentes eum in lacum ut moriatur ibi fame; non sunt enim panes ultra in civitate.

10 Præcepit itaque rex Abdemelech Æthiopi, dicens: Tolle tecum hinc triginta viros, & leva Jeremiam prophetam de lacu antequam moriatur.

11 Assumptis ergo Abdemelech secum viris, ingressus est domum regis, quæ erat sub cellario: & tulit inde veteres pannos, & antiqua quę computruerant, & submisit ea ad Jeremiam in lacum per funiculos.

12 Dixitque Abdemelech Æthiops ad Jeremiam: Pone veteres pannos, & hæc scissa & putrida, sub cubito manuum tuarum, & super funes. fecit ergo Jeremias sic.

13 Et extraxerunt Jeremiam funibus, & eduxerunt eum de lacu: mansit autem Jeremias in vestibulo carceris.

14 Et misit rex Sedecias, & tulit ad se Jeremiam prophetam ad ostium tertium, quod erat in domo Domini: & dixit rex ad Jeremiam: Interrogo ego te sermonem, ne abscondas a me aliquid.

15 Dixit autem Jeremias ad Sedeciam: Si annuntiavero tibi, numquid non interficies me? & si consilium dedero tibi, non me audies.

16 Juravit ergo rex Sedecias Jeremiæ clam, dicens: Vivit Dominus, qui fecit nobis animam hanc, si occidero te, & si tradidero te in manus virorum istorum, qui quærunt animam tuam.

17 Et dixit Jeremias ad Sedeciam: Hęc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Si profectus exieris ad principes regis Babylonis, vivet anima tua, & civitas hęc non succendetur igni: & salvus eris tu, & domus tua.

18 Si autem non exieris ad principes regis Babylonis, tradetur civitas hæc in manus Chaldæorum, & succendent eam igni: & tu non effugies de manu eorum.

19 Et dixit rex Sedecias ad Jeremiam: Solicitus sum propter Judæos, qui transfugerunt ad Chaldęos: ne forte tradar in manus eorum, & illudant mihi.

20 Respondit autem Jeremias: Non te tradent. audi quęso vocem Domini, quam ego loquor ad te, & bene tibi erit, & vivet anima tua.

21 Quod si nolueris egredi: iste est sermo, quem ostendit mihi Dominus:

22 Ecce omnes mulieres, quæ remanserunt in domo regis Juda, educentur ad principes regis Babylonis: & ipsæ dicent: Seduxerunt te, & prævaluerunt adversum te viri pacifici tui, demerserunt in cęno & in lubrico pedes tuos, & recesserunt a te.

23 Et omnes uxores tuæ, & filii tui educentur ad Chaldæos: & non effugies manus eorum, sed in manu regis Babylonis capieris: & civitatem hanc comburet igni.

24 Dixit ergo Sedecias ad Jeremiam: Nullus sciat verba hęc, & non morieris.

25 Si autem audierint principes quia locutus sum tecum, & venerint ad te, & dixerint tibi: Indica nobis quid locutus sis cum rege, ne celes nos, & non te interficiemus: & quid locutus est tecum rex:

26 Dices ad eos: Prostravi ego preces meas coram rege, ne me reduci juberet in domum Jonathan, & ibi morerer.

27 Venerunt ergo omnes principes ad Jeremiam, & interrogaverunt eum: & locutus est eis, juxta omnia verba quę pręceperat ei rex, & cessaverunt ab eo: nihil enim fuerat auditum.

28 Mansit vero Jeremias in vestibulo carceris, usque ad diem quo capta est Jerusalem: & factum est ut caperetur Jerusalem.

CAPUT XXXIX.

Jerusalem a rege Babylonis capta, rex Sedecias fugiens capitur una cum principibus; cujus filii in conspectu ipsius trucidantur cum nobilibus, ipseque exoculatur, ac vinctus in Babylonem ducitur: subverso autem muro Jerusalem, & palatio aliisque domibus igne succensis, pars vulgi transfertur in Babylonem, & pars Jerosolymis relinquitur, Jeremias vero de carceris vestibulo libere educitur.

1 ANno nono Sedeciæ regis Juda, mense decimo, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus ejus ad Jerusalem, & obsidebant eam. *4 Reg. 25. 1. Infr. 52. 4.*

2 Undecimo autem anno Sedecię, mense quarto, quinta mensis, aperta est civitas.

3 Et

3 Et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, & sederunt in porta media: Neregel, Sereser, Semegarnabu, Sarsachim, Rabsares, Neregel, Sereser, Rebmag, & omnes reliqui principes regis Babylonis.
4 Cumque vidisset eos Sedecias rex Juda, & omnes viri bellatores, fugerunt: & egressi sunt nocte de civitate per viam horti regis, & per portam, quæ erat inter duos muros, & egressi sunt ad viam deserti.
5 Persecutus est autem eos exercitus Chaldæorum: & comprehenderunt Sedeciam in campo solitudinis Jerichontinæ, & captum adduxerunt ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Reblatha, quæ est in terra Emath: & locutus est ad eum judicia.
6 Et occidit rex Babylonis filios Sedeciæ in Reblatha, in oculis ejus: & omnes nobiles Juda occidit rex Babylonis.
7 Oculos quoque Sedeciæ eruit: & vinxit eum compedibus ut duceretur in Babylonem.
8 Domum quoque regis, & domum vulgi succenderunt Chaldæi igni, & murum Jerusalem subverterunt.
9 Et reliquias populi, qui remanserant in civitate, & perfugas, qui transfugerant ad eum, & superfluos vulgi, qui remanserant, transtulit Nabuzardan magister militum in Babylonem.
10 Et de plebe pauperum, qui nihil penitus habebant, dimisit Nabuzardan magister militum in terra Juda: & dedit eis vineas & cisternas in die illa.
11 Præceperat autem Nabuchodonosor rex Babylonis de Jeremia Nabuzardan magistro militum, dicens:
12 Tolle illum, & pone super eum oculos tuos, nihilque ei mali facias: sed, ut voluerit, sic facias ei.
13 Misit ergo Nabuzardan princeps militiæ, & Nabusezban, & Rabsares, & Neregel, & Sereser, & Rebmag, & omnes optimates regis Babylonis,
14 Miserunt, & tulerunt Jeremiam de vestibulo carceris, & tradiderunt eum Godoliæ filio Ahicam filii Saphan, ut intraret in domum, & habitaret in populo.
15 Ad Jeremiam autem factus fuerat sermo Domini, cum clausus esset in vestibulo carceris, dicens:
16 Vade, & dic Abdemelech Æthiopi, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam sermones meos super civitatem hanc in malum, & non in bonum: & erunt in conspectu tuo in die illa.
17 Et liberabo te in die illa, ait Dominus: & non traderis in manus virorum, quos tu formidas:
18 Sed eruens liberabo te, & gladio non cades: sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam, ait Dominus.

CAPUT XL.

Jeremiæ permittitur libere habitare ubicumque voluerit; qui una cum dispersis Judæis venit ad Godoliam præfectum reliquiis Judæorum: qui Godolias audire noluit Johanan monentem ipsum de Ismahel intentante ei mortem.

1 Sermo, qui factus est ad Jeremiam a Domino, postquam dimissus est a Nabuzardan magistro militiæ de Rama, quando tulit eum vinctum catenis in medio omnium, qui migrabant de Jerusalem & Juda, & ducebantur in Babylonem.
2 Tollens ergo princeps militiæ Jeremiam, dixit ad eum: Dominus Deus tuus locutus est malum hoc super locum istum,
3 Et adduxit: & fecit Dominus sicut locutus est, quia peccastis Domino, & non audistis vocem ejus, & factus est vobis sermo hic.
4 Nunc ergo ecce solvi te hodie de catenis, quæ sunt in manibus tuis: si placet tibi ut venias mecum in Babylonem, veni: & ponam oculos meos super te: si autem displicet tibi venire mecum in Babylonem, reside: ecce omnis terra in conspectu tuo est: quod elegeris, & quo placuerit tibi ut vadas, illuc perge.
5 Et mecum noli venire: sed habita apud Godoliam filium Ahicam filii Saphan, quem præposuit rex Babylonis civitatibus Juda. habita ergo cum eo in medio populi: vel quocumque placuerit tibi ut vadas, vade. Dedit quoque ei magister militiæ cibaria, & munuscula, & dimisit eum.
6 Venit autem Jeremias ad Godoliam filium Ahicam in Masphath, & habitavit cum eo in medio populi, qui relictus fuerat in terra.
7 Cumque audissent omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant

per regiones, ipsi & socii eorum, quod præfecisset rex Babylonis Godoliam filium Ahicam terræ, & quod commendasset ei viros, & mulieres, & parvulos, & de pauperibus terræ, qui non fuerant translati in Babylonem:

8 Venerunt ad Godoliam in Masphath: & Ismahel filius Nathaniæ, & Johanan & Jonathan filii Caree, & Sareas filius Thanehumeth, & filii Ophi, qui erant de Netophati, & Jezonias filius Maachati, ipsi & viri eorum.

† 4 Reg. 25. 24. 9 † Et juravit eis Godolias filius Ahicam filii Saphan, & comitibus eorum, dicens: Nolite timere servire Chaldęis, habitate in terra, & servite regi Babylonis, & bene erit vobis.

10 Ecce ego habito in Masphath, ut respondeam præcepto Chaldæorum, qui mittuntur ad nos: vos autem colligite vindemiam, & messem, & oleum, & condite in vasis vestris, & manete in urbibus vestris, quas tenetis.

11 Sed & omnes Judæi, qui erant in Moab, & in filiis Ammon, & in Idumæa, & in universis regionibus, audito quod dedisset rex Babylonis reliquias in Judæa, & quod præposuisset super eos Godoliam filium Aichan filii Saphan:

12 Reversi sunt, inquam, omnes Judæi de universis locis, ad quæ profugerant, & venerunt in terram Juda ad Godoliam in Masphath: & collegerunt vinum, & messem multam nimis.

13 Johanan autem filius Caree, & omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant in regionibus, venerunt ad Godoliam in Masphath.

14 Et dixerunt ei: Scito quod Baalis rex filiorum Ammon misit Ismahel filium Nathaniæ percutere animam tuam. Et non credidit eis Godolia filius Ahicam.

15 Johanan autem filius Caree dixit ad Godoliam seorsum in Masphath, loquens: Ibo, & percutiam Ismahel filium Nathaniæ nullo sciente, ne interficiat animam tuam, & dissipentur omnes Judæi, qui congregati sunt ad te, & peribunt reliquiæ Juda.

16 Et ait Godolias filius Ahicam ad Johanan filium Caree: Noli facere verbum hoc: falsum enim tu loqueris de Ismahel.

CAPUT XLI.

Ismahel dolo occidit Godoliam præfectum, cum Judæis & Chaldæis qui cum eo erant in Masphath; aliosque octoginta interimens, pepercit decem qui se thesauros habere dicebant: ac tandem veritus Johanan & principes bellatorum fugit cum octo viris, liberato populo quem ceperat captivum: omnes autem qui reliqui sunt, statuunt fugere in Ægyptum a facie Chaldæorum.

1 ET factum est in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ, filii Elisama de semine regali, & optimates Regis & decem viri cum eo, ad Godoliam filium Ahicam in Masphath: & comederunt ibi panes simul in Masphath.

2 Surrexit autem Ismahel filius Nathaniæ, & decem viri qui cum eo erant, & percusserunt Godoliam filium Ahicam filii Saphan gladio, & interfecerunt eum, quem præfecerat rex Babylonis terræ.

3 Omnes quoque Judæos, qui erant cum Godolia in Masphath, & Chaldæos, qui reperti sunt ibi, & viros bellatores percussit Ismahel.

4 Secundo autem die postquam occiderat Godoliam, nullo adhuc sciente,

5 Venerunt viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria octoginta viri, rasi barba, & scissi vestibus, & squallentes: & munera & thus habebant in manu, ut offerrent in domo Domini.

6 Egressus ergo Ismahel filius Nathaniæ in occursum eorum de Masphath, incedens & plorans ibat: cum autem occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam.

7 Qui cum venisset ad medium civitatis, interfecit eos Ismahel filius Nathaniæ circa medium laci, ipse, & viri qui erant cum eo.

8 Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismahel: Noli occidere nos: quia habemus thesauros in agro, frumenti, & hordei, & olei, & mellis. Et cessavit, & non interfecit eos cum fratribus suis.

9 Lacus autem, in quem projecerat Ismahel omnia cadavera virorum, quos percussit propter Godoliam, ipse est, quem fecit rex Asa propter Baasa regem Israel: ipsum replevit Ismahel filius Nathaniæ occisis.

10 Et captivas duxit Ismahel omnes reliquias populi, qui erant in Masphath; filias regis, & universum populum, qui remanserat in Masphath: quos commendaverat Nabuzardan princeps militiæ Godoliæ filio Ahicam. Et cepit eos Ismael filius Nathaniæ, & abiit ut transiret ad filios Ammon.

11 Audivit autem Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, omne malum, quod fecerat Ismahel filius Nathaniæ.

12 Et assumptis universis viris, profecti sunt ut bellarent adversum Ismahel filium Nathaniæ, & invenerunt eum ad aquas multas, quæ sunt in Gabaon.

13 Cumque vidisset omnis populus, qui erat cum Ismahel, Johanan filium Caree, & universos principes bellatorum, qui erant cum eo, lætati sunt.

14 Et reversus est omnis populus, quem ceperat Ismahel, in Masphath: reversusque abiit ad Johanan filium Caree.

15 Ismahel autem filius Nathaniæ fugit cum octo viris a facie Johanan, & abiit ad filios Ammon.

16 Tulit ergo Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, universas reliquias vulgi, quas reduxerat ab Ismahel filio Nathaniæ de Masphath, postquam percussit Godoliam filium Ahicam; fortes viros ad prælium, & mulieres, & pueros, & eunuchos, quos reduxerat de Gabaon.

17 Et abierunt, & sederunt peregrinantes in Chamaam, quæ est juxta Bethlehem, ut pergerent, & introirent Ægyptum

18 A facie Chaldæorum: timebant enim eos, quia percusserat Ismahel filius Nathaniæ Godoliam filium Ahicam, quem præposuerat rex Babylonis in terra Juda.

CAPUT XLII.

Missus Jeremias ad orandum ac consulendum Dominum pro reliquiis Judæorum, respondet ipsos fore salvos si in Judæa maneant: si autem in Ægyptum fugiant, dicit eos omnes gladio, fame, & peste morituros.

1 ET accesserunt omnes principes bellatorum, & Johanan filius Caree, & Jezonias filius Osaiæ, & reliquum vulgus a parvo usque ad magnum:

2 Dixeruntque ad Jeremiam prophetam: Cadat oratio nostra in conspectu tuo: & ora pro nobis ad Dominum Deum tuum, pro universis reliquiis istis; quia derelicti sumus pauci de pluribus, sicut oculi tui nos intuentur:

3 Et annuntiet nobis Dominus Deus tuus viam, per quam pergamus, & verbum, quod faciamus.

4 Dixit autem ad eos Jeremias propheta: Audivi: ecce ego oro ad Dominum Deum vestrum secundum verba vestra, omne verbum, quodcumque responderit mihi indicabo vobis, nec celabo vos quidquam.

5 Et illi dixerunt ad Jeremiam: Sit Dominus inter nos testis veritatis & fidei, si non juxta omne verbum, in quo miserit te Dominus Deus tuus ad nos, sic faciemus.

6 Sive bonum est, sive malum, voci Domini Dei nostri, ad quem mittimus te, obediemus: ut bene sit nobis cum audierimus vocem Domini Dei nostri.

7 Cum autem completi essent decem dies, factum est verbum Domini ad Jeremiam.

8 Vocavitque Johanan filium Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, & universum populum a minimo usque ad magnum.

9 Et dixit ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Israel, ad quem misistis me, ut prosternerem preces vestras in conspectu ejus:

10 Si quiescentes manseritis in terra hac, ædificabo vos, & non destruam; plantabo, & non evellam; jam enim placatus sum super malo quod feci vobis.

11 Nolite timere a facie regis Babylonis, quem vos pavidi formidatis: nolite metuere eum, dicit Dominus: quia vobiscum sum ego, ut salvos vos faciam, & eruam de manu ejus.

12 Et dabo vobis misericordias, & miserebor vestri, & habitare vos faciam in terra vestra.

13 Si autem dixeritis vos: Non habitabimus in terra ista, nec audiemus vocem Domini Dei nostri,

14 Dicentes: Nequaquam, sed ad terram Ægypti pergemus: ubi non videbimus bellum, & clangorem tu-

bæ non audiemus & famem non sustinebimus: & ibi habitabimus.
15 Propter hoc nunc audite verbum Domini reliquiæ Juda: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Si posueritis faciem vestram ut ingrediamini Ægyptum, & intraveritis ut ibi habitetis:
16 Gladius, quem vos formidatis, ibi comprehendet vos in terra Ægypti: & fames, pro qua estis soliciti, adhærebit vobis in Ægypto, & ibi moriemini.
17 Omnesque viri, qui posuerunt faciem suam ut ingrediantur Ægyptum, ut habitent ibi, morientur gladio, & fame, & peste: nullus de eis remanebit, nec effugiet a facie mali, quod ego afferam super eos.
18 Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Sicut conflatus est furor meus, & indignatio mea super habitatores Jerusalem: sic conflabitur indignatio mea super vos, cum ingressi fueritis Ægyptum, & eritis in jusjurandum, & in stuporem, & in maledictum, & in opprobrium: & nequaquam ultra videbitis locum istum.
19 Verbum Domini super vos reliquiæ Juda: Nolite intrare Ægyptum: scientes scietis quia obtestatus sum vos hodie,
20 Quia decepistis animas vestras: vos enim misistis me ad Dominum Deum nostrum, dicentes: Ora pro nobis ad Dominum Deum nostrum, & juxta omnia quæcumque dixerit tibi Dominus Deus noster, sic annuntia nobis, & faciemus.
21 Et annuntiavi vobis hodie, & non audistis vocem Domini Dei vestri, super universis pro quibus misit me ad vos.
22 Nunc ergo scientes scietis, quia gladio, & fame, & peste moriemini in loco, ad quem voluistis intrare ut habitaretis ibi.

CAPUT XLIII.

Reliquiæ Judæorum non audientes Domini præceptum quod referebat Jeremias, proficiscuntur una cum Jeremia & Baruch in Ægyptum: ubi constitutus Jeremias vaticinatur regem Babylonis vastaturum terram Ægypti cum idolis suis, eique dominaturum.

1 FActum est autem, cum complesset Jeremias loquens ad populum universos sermones Domini Dei eorum, pro quibus miserat eum Dominus Deus eorum ad illos, omnia verba hæc:
2 Dixit Azarias filius Osaiæ, & Johanan filius Caree, & omnes viri superbi, dicentes ad Jeremiam: Mendacium tu loqueris: non misit te Dominus Deus noster, dicens: Ne ingrediamini Ægyptum ut habitetis illic.
3 Sed Baruch filius Neriæ incitat te adversum nos, ut tradat nos in manus Chaldæorum, ut interficiat nos, & traduci faciat in Babylonem.
4 Et non audivit Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, & universus populus, vocem Domini, ut manerent in terra Juda.
5 Sed tollens Johanan filius Caree, & universi principes bellatorum, universos reliquiarum Juda, qui reversi fuerant de cunctis gentibus, ad quas fuerant ante dispersi, ut habitarent in terra Juda;
6 Viros, & mulieres, & parvulos, & filias regis, & omnem animam, quam reliquerat Nabuzardan princeps militiæ cum Godolia filio Ahicam filii Saphan, & Jeremiam prophetam, & Baruch filium Neriæ.
7 Et ingressi sunt terram Ægypti, quia non obedierunt voci Domini: & venerunt usque ad Taphnis.
8 Et factus est sermo Domini ad Jeremiam in Taphnis, dicens:
9 Sume lapides grandes in manu tua, & abscondes eos in crypta, quæ est sub muro latericio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris Judæis:
10 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego mittam, & assumam Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum: & ponam thronum ejus super lapides istos quos abscondi, & statuet solium suum super eos.
11 Veniensque percutiet terram Ægypti, quos in mortem, in mortem, & quos in captivitatem, in captivitatem; & quos in gladium, in gladium.
12 Et succendet ignem in delubris deorum Ægypti, & comburet ea, & captivos ducet illos: & amicietur terra Ægypti, sicut amicitur pastor pallio suo: & egredietur inde in pace.
13 Et conteret statuas domus solis,

quæ sunt in terra Ægypti: & delubra deorum Ægypti comburet igni.

CAPUT XLIV.

Judæi in Ægypto reprehensi a Jeremia super idololatria, obstinate respondent una cum multitudine mulierum, se permansuros in idololatria inveterata: quos Jeremias prædicit universos gladio & fame consumendos, regemque Ægypti tradendum in manus inimicorum suorum, ac terram Ægypti prorsus vastandam.

1 VErbum, quod factum est per Jeremiam ad omnes Judæos, qui habitabant in terra Ægypti, habitantes in Magdalo, & in Taphnis, & in Memphis, & in terra Phatures, dicens:

2 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vos vidistis omne malum istud, quod adduxi super Jerusalem, & super omnes urbes Juda: & ecce desertæ sunt hodie, & non est in eis habitator:

3 Propter malitiam, quam fecerunt ut me ad iracundiam provocarent, & irent ut sacrificarent, & colerent deos alienos, quos nesciebant & illi, & vos, & patres vestri.

4 Et misi ad vos omnes servos meos prophetas, de nocte consurgens, mittensque & dicens: Nolite facere verbum abominationis hujuscemodi, quam odivi.

5 Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam, ut converterentur a malis suis, & non sacrificarent diis alienis.

6 Et conflata est indignatio mea & furor meus, & succensa est in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem: & versæ sunt in solitudinem & vastitatem secundum diem hanc.

7 Et nunc hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Quare vos facitis malum grande hoc contra animas vestras, ut intereat ex vobis vir & mulier, parvulus & lactens de medio Judæ, nec relinquatur vobis quidquam residuum:

8 Provocantes me in operibus manuum vestrarum, sacrificando diis alienis in terra Ægypti, in quam ingressi estis ut habitetis ibi: & dispereatis, & sitis in maledictionem, & in opprobrium cunctis gentibus terræ?

9 Numquid obliti estis mala patrum vestrorum, & mala regum Juda, & mala uxorum ejus, & mala vestra, & mala uxorum vestrarum, quæ fecerunt in terra Juda, & in regionibus Jerusalem?

10 Non sunt mundati usque ad diem hanc: & non timuerunt, & non ambulaverunt in lege Domini, & in præceptis meis, quæ dedi coram vobis & coram patribus vestris.

11 Ideo hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: †Ecce ego ponam faciem meam in vobis in malum: & disperdam omnem Judam. † Amos 9. 4.

12 Et assumam reliquias Judæ, qui posuerunt facies suas ut ingrederentur terram Ægypti, & habitarent ibi: & consumentur omnes in terra Ægypti: cadent in gladio & in fame: & consumentur a minimo usque ad maximum, in gladio & in fame morientur: & erunt in jusjurandum & in miraculum, & in maledictionem, & in opprobrium.

13 Et visitabo super habitatores terræ Ægypti, sicut visitavi super Jerusalem, in gladio, & fame, & peste.

14 Et non erit qui effugiat, & sit residuus de reliquiis Judæorum, qui vadunt ut peregrinentur in terra Ægypti: & revertantur in terram Juda, ad quam ipsi elevant animas suas ut revertantur, & habitent ibi: non revertentur nisi qui fugerint.

15 Responderunt autem Jeremiæ omnes viri, scientes quod sacrificarent uxores eorum diis alienis: & universæ mulieres, quarum stabat multitudo grandis, & omnis populus habitantium in terra Ægypti in Phatures, dicentes:

16 Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te:

17 Sed facientes faciemus omne verbum quod egredietur de ore nostro, ut sacrificemus reginæ cæli, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos, & patres nostri, reges nostri, & principes nostri, in urbibus Juda, & in plateis in Jerusalem: & saturati sumus panibus, & bene nobis erat, malumque non vidimus.

18 Ex eo autem tempore, quo cessavimus sacrificare reginæ cæli, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio & fame consumpti sumus.

19 Quod si nos sacrificamus reginæ cæli, & libamus ei libamina: num-

quid sine viris nostris fecimus ei placentas ad colendum eam, & libandum ei libamina?

20 Et dixit Jeremias ad omnem populum, adversum viros, & adversum mulieres, & adversum universam plebem, qui responderant ei verbum, dicens:

21 Numquid non sacrificium, quod sacrificastis in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem, vos & patres vestri, reges vestri, & principes vestri, & populus terræ, horum recordatus est Dominus, & ascendit super cor ejus?

22 Et non poterat Dominus ultra portare propter malitiam studiorum vestrorum, & propter abominationes, quas fecistis: & facta est terra vestra in desolationem, & in stuporem, & in maledictum, eo quod non sit habitator, sicut est dies hæc.

23 Propterea quod sacrificaveritis idolis, & peccaveritis Domino, & non audieritis vocem Domini, & in lege, & in præceptis, & in testimoniis ejus non ambulaveritis: idcirco evenerunt vobis mala hæc, sicut est dies hæc.

24 Dixit autem Jeremias ad omnem populum, & ad universas mulieres: Audite verbum Domini omnis Juda, qui estis in terra Ægypti:

25 Hæc inquit Dominus exercituum Deus Israel, dicens: Vos, & uxores vestræ, locuti estis ore vestro, & manibus vestris implestis, dicentes: Faciamus vota nostra, quæ vovimus, ut sacrificemus reginæ cæli, & libemus ei libamina. implestis vota vestra, & opere perpetrastis ea.

26 Ideo audite verbum Domini omnis Juda, qui habitatis in terra Ægypti: Ecce ego juravi in nomine meo magno, ait Dominus: quia nequaquam ultra vocabitur nomen meum ex ore omnis viri Judæi, dicentis: Vivit Dominus Deus in omni terra Ægypti.

27 Ecce ego vigilabo super eos in malum, & non in bonum: & consumentur omnes viri Juda, qui sunt in terra Ægypti, gladio & fame donec penitus consumantur.

28 Et qui fugerint gladium, revertentur de terra Ægypti in terram Juda viri pauci: & scient omnes reliquiæ Juda, ingredientium terram Ægypti, ut habitent ibi, cujus sermo compleatur, meus, an illorum.

29 Et hoc vobis signum, ait Dominus, quod visitem ego super vos in loco isto: ut sciatis quia vere complebuntur sermones mei contra vos in malum.

30 Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam Pharaonem Ephree regem Ægypti in manu inimicorum ejus, & in manu quærentium animam illius: sicut tradidi Sedeciam regem Juda in manu Nabuchodonosor regis Babylonis inimici sui, & quærentis animam ejus.

CAPUT XLV.

Deus per Jeremiam arguit Baruch, quod quereretur se dolorem habere & non requiem; cui tamen in ceterorum vastatione pollicetur securitatem.

1 VErbum, quod locutus est Jeremias propheta ad Baruch filium Neriæ, cum scripsisset verba hæc in libro ex ore Jeremiæ, anno quarto Joakim filii Josiæ regis Juda, dicens:

2 Hæc dicit Dominus Deus Israel ad te Baruch:

3 Dixisti: Væ misero mihi, quoniam addidit Dominus dolorem dolori meo: laboravi in gemitu meo, & requiem non inveni.

4 Hæc dicit Dominus: Sic dices ad eum: Ecce quos ædificavi, ego destruo: & quos plantavi, ego evello, & universam terram hanc.

5 Et tu quæris tibi grandia? noli quærere: quia ecce ego adducam malum super omnem carnem, ait Dominus: & dabo tibi animam tuam in salutem, in omnibus locis, ad quæcumque perrexeris.

CAPUT XLVI.

Dominus per Jeremiam Pharaoni & Ægypto prænuntiat desolationem, quam inducet Nabuchodonosor; Judæis autem & filiis Israel consolationem tandem ac liberationem: universis vero gentibus ad quas Deus illos ejecerat, vastationem.

1 QUod factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam contra gentes,

2 Ad Ægyptum, adversum exercitum Pharaonis Nechao regis Ægypti, qui erat juxta fluvium Euphraten in Charcamis, quem percussit

Nabuchodonosor rex Babylonis, in
quarto anno Joakim filii Josiæ regis
Juda.
3 Præparate scutum, & clypeum,
& procedite ad bellum.
4 Jungite equos, & ascendite equites:
state in galeis, polite lanceas,
induite vos loricis.
5 Quid igitur? vidi ipsos pavidos, &
terga vertentes, fortes eorum cæsos:
fugerunt conciti, nec respexerunt:
terror undique, ait Dominus.
6 Non fugiat velox, nec salvari se
putet fortis: Ad aquilonem juxta
flumen Euphraten victi sunt, &
ruerunt.
7 Quis est iste, qui quasi flumen
ascendit: & veluti fluviorum, intumescunt
gurgites ejus?
8 Ægyptus fluminis instar ascendit,
& velut flumina movebuntur fluctus
ejus, & dicet: Ascendens operiam
terram: perdam civitatem, & habitatores
ejus.
9 Ascendite equos, & exultate in
curribus, & procedant fortes, Æthiopia
& Libyes tenentes scutum,
& Lydii arripientes & jacientes sagittas.
10 Dies autem ille Domini Dei exercituum,
dies ultionis, ut sumat
vindictam de inimicis suis: devorabit
gladius, & saturabitur, & inebriabitur
sanguine eorum: victima
enim Domini Dei exercituum in terra
aquilonis juxta flumen Euphraten.
11 Ascende in Galaad, & tolle resinam,
virgo filia Ægypti: frustra
multiplicas medicamina, sanitas
non erit tibi.
12 Audierunt gentes ignominiam
tuam, & ululatus tuus replevit terram:
quia fortis impegit in fortem,
& ambo pariter conciderunt.
13 Verbum quod locutus est Dominus
ad Jeremiam prophetam, super
eo quod venturus esset Nabuchodonosor
rex Babylonis & percussurus
terram Ægypti.
14 Annuntiate Ægypto, & auditum
facite in Magdalo, & resonet in
Memphis, & in Taphnis, dicite:
Sta, & præpara te: quia devorabit
gladius ea, quæ per circuitum tuum
sunt.
15 Quare computruit fortis tuus?
non stetit, quoniam Dominus subvertit
eum.
16 Multiplicavit ruentes, ceciditque
vir ad proximum suum: & dicent:
Surge, & revertamur ad populum
nostrum, & ad terram nativitatis
nostræ, a facie gladii columbæ.
17 Vocate nomen Pharaonis regis
Ægypti, tumultum adduxit tempus.
18 Vivo ego (inquit rex, Dominus
exercituum nomen ejus) quoniam
sicut Thabor in montibus, & sicut
Carmelus in mari, veniet.
19 Vasa transmigrationis fac tibi
habitatrix filia Ægypti: quia Memphis
in solitudinem erit, & deseretur,
& inhabitabilis erit.
20 Vitula elegans atque formosa
Ægyptus: stimulator ab aquilone
veniet ei.
21 Mercenarii quoque ejus, qui versabantur
in medio ejus, quasi vituli
saginati versi sunt. & fugerunt simul,
nec stare potuerunt: quia dies
interfectionis eorum venit super
eos, tempus visitationis eorum.
22 Vox ejus quasi æris sonabit: quoniam
cum exercitu properabunt, &
cum securibus venient ei, quasi cædentes
ligna.
23 Succiderunt saltum ejus, ait
Dominus, qui supputari non potest:
multiplicati sunt super locustas, &
non est eis numerus.
24 Confusa est filia Ægypti, & tradita
in manus populi aquilonis.
25 Dixit Dominus exercituum Deus
Israel: Ecce ego visitabo super tumultum
Alexandriæ, & super Pharaonem,
& super Ægyptum, & super
deos ejus, & super reges ejus, & super
Pharaonem, & super eos qui
confidunt in eo.
26 Et dabo eos in manus quærentium
animam eorum, & in manus
Nabuchodonosor regis Babylonis,
& in manum servorum ejus: & post
hæc habitabitur sicut diebus pristinis,
ait Dominus.
27 † Et tu ne timeas serve meus Jacob,
& ne paveas Israel: quia ecce — † *Isai.* 43. 1. & 44. 2.
ego salvum te faciam de longinquo,
& semen tuum de terra captivitatis
tuæ; & revertetur Jacob, & requiescet,
& prosperabitur; & non erit qui
exterreat eum.
28 Et tu noli timere serve meus Jacob,
ait Dominus: quia tecum ego
sum, quia ego consumam cunctas
gentes, ad quas ejeci te: te vero non
consumam, sed castigabo te in judicio,
nec quasi innocenti parcam tibi.

CAPUT

CAPUT XLVII.

Vastatio prædicitur Palæsthinorum, Tyri, Sidonis, Gazæ, & Ascalonis.

1 QUod factum est verbum Do-
mini ad Jeremiam prophe-
tam contra Palæsthinos, antequam
percuteret Pharao Gazam:
2 Hæc dicit Dominus: Ecce aquæ a-
scendunt ab aquilone, & erunt quasi
torrens inundans, & operient terram
& plenitudinem ejus, urbem & habi-
tatores ejus: clamabunt homines, &
ululabunt omnes habitatores terræ,
3 A strepitu pompæ armorum, &
bellatorum ejus, a commotione qua-
drigarum ejus, & multitudine rota-
rum illius. Non respexerunt patres
filios manibus dissolutis.
4 Pro adventu diei, in quo vasta-
buntur omnes Philisthiim, & dissi-
pabitur Tyrus, & Sidon cum omni-
bus reliquis auxiliis suis. depopula-
tus est enim Dominus Palæsthinos,
reliquias insulæ Cappadociæ.
5 Venit calvitium super Gazam:
conticuit Ascalon, & reliquiæ vallis
earum: usquequo concideris?
6 O mucro Domini usquequo non
quiesces? Ingredere in vaginam
tuam, refrigerare, & sile.
7 Quomodo quiescet, cum Domi-
nus præceperit ei adversus Ascalo-
nem, & adversus maritimas ejus re-
giones, ibique condixerit illi?

CAPUT XLVIII.

Prædicit Dominus vastationem Moab & omnium urbium ejus, sed in novissimis diebus captivitatem ipsorum relaxandam: maledictus dicitur faciens opus Domini fraudulenter, & gladium suum a sanguine prohibens.

1 AD Moab hæc dicit Dominus
exercituum Deus Israel:
Væ super Nabo, quoniam vastata est,
& confusa: capta est Cariathaim:
confusa est fortis, & tremuit.
2 Non est ultra exultatio in Moab
contra Hesebon: cogitaverunt ma-
lum. Venite, & disperdamus eam
de gente. ergo silens conticesces,
sequeturque te gladius.
3 Vox clamoris de Oronaim: vasti-
tas, & contritio magna.
4 Contrita est Moab: annuntiate
clamorem parvulis ejus.
5 Per ascensum enim Luith plorans
ascendet in fletu: quoniam in de-
scensu Oronaim hostes ululatum
contritionis audierunt:
6 Fugite, salvate animas vestras: &
eritis † quasi myricæ in deserto. † Sup. 17. 6.
7 Pro eo enim quod habuisti fidu-
ciam in munitionibus tuis, & in the-
sauris tuis, tu quoque capieris: &
ibit Chamos in transmigrationem,
sacerdotes ejus, & principes ejus si-
mul.
8 Et veniet prædo ad omnem ur-
bem, & urbs nulla salvabitur: &
peribunt valles, & dissipabuntur
campestria: quoniam dixit Dominus:
9 Date florem Moab, quia florens
egredietur: & civitates ejus desertæ
erunt, & inhabitabiles.
10 Maledictus, qui facit opus Do-
mini fraudulenter: & maledictus,
qui prohibet gladium suum a san-
guine.
11 Fertilis fuit Moab ad adolescen-
tia sua, & requievit in fæcibus suis:
nec transfusus est de vase in vas, &
in transmigrationem non abiit: id-
circo permansit gustus ejus in eo, &
odor ejus non est immutatus.
12 Propterea ecce dies veniunt, di-
cit Dominus: & mittam ei or-
dinatores, & stratores laguncu-
larum, & sternent eum, & vasa ejus
exhaurient, & lagunculas eorum
collident.
13 Et confundetur Moab a Chamos,
† sicut confusa est domus Israel a † 3 Reg.
Bethel, in qua habebat fiduciam. 12. 29.
14 Quomodo dicitis: Fortes sumus,
& viri robusti ad præliandum?
15 Vastata est Moab, & civitates il-
lius succiderunt: & electi juvenes
ejus descenderunt in occisionem: ait
rex, Dominus exercituum nomen
ejus.
16 Prope est interitus Moab ut ve-
niat: & malum ejus velociter accur-
ret nimis.
17 Consolamini eum omnes, qui
estis in circuitu ejus, & universi, qui
scitis nomen ejus, dicite: Quomodo
confracta est virga fortis, baculus
gloriosus?
18 Descende de gloria, & sede in si-
ti, habitatio filiæ Dibon: quoniam
vastator Moab ascendit ad te, dissi-
pavit munitiones tuas.
19 In via sta, & prospice habitatio
Aroer: interroga fugientem: & ei
qui evasit, dic: Quid accidit?
20 Confusus est Moab, quoniam

victus

victus est: ululate, & clamate, an-
nuntiate in Arnon, quoniam vastata
ta est Moab.
21 Et judicium venit ad terram cam-
pestrem; super Helon, & super Ja-
sa, & super Mephaath,
22 Et super Dibon, & super Na-
bo, & super domum Deblathaim,
23 Et super Cariathaim, & super
Bethgamul, & super Bethmaon,
24 Et super Carioth, & super Bo-
sra; & super omnes civitates terræ
Moab, quę longe, & quę prope sunt.
25 Abscissum est cornu Moab, &
brachium ejus contritum est, ait
Dominus.
26 Inebriate eum, quoniam contra
Dominum erectus est: & allidet ma-
num Moab in vomitu suo, & erit in
derisum etiam ipse.
27 Fuit enim in derisum tibi Israel,
quasi inter fures reperisses eum: pro-
pter verba ergo tua quæ adversum il-
lum locutus es, captivus duceris.
28 Relinquite civitates, & habita-
te in petra, habitatores Moab: &
estote quasi columba nidificans in
summo ore foraminis.
† *Isai.* 29 † Audivimus superbiam Moab:
16. 6. superbus est valde; sublimitatem e-
jus, & arrogantiam, & superbiam,
& altitudinem cordis ejus.
30 Ego scio, ait Dominus, jactan-
tiam ejus: & quod non sit juxta eam
virtus ejus, nec juxta quod poterat
conata sit facere.
31 Ideo super Moab ejulabo, & ad
Moab universam clamabo, ad viros
muri fictilis lamentantes.
32 De planctu Jazer plorabo tibi
vinea Sabama: propagines tuæ trans-
ierunt mare, usque ad marę Jazer
pervenerunt: super messem tuam,
& vindemiam tuam, prædo irruit.
† *Isaiæ* 33 † Ablata est lætitia & exultatio
16. 10. de Carmelo, & de terra Moab, &
vinum de torcularibus sustuli: ne-
quaquam calcator uvæ solitum ce-
leuma cantabit.
34 De clamore Hesebon usque Elea-
le, & Jasa, dederunt vocem suam,
a Segor usque ad Oronaim vitula
conternante: aquæ quoque Nemrim
pessimæ erunt.
35 Et auferam de Moab, ait Domi-
nus, offerentem in excelsis, & sa-
crificantem diis ejus.
36 Propterea cor meum ad Moab
quasi tibiæ resonabit: & cor meum
ad viros muri fictilis dabit sonitum
tibiarum: quia plus fecit quam po-
tuit, idcirco perierunt.
37 † Omne enim caput calvitium, † *Isaiæ*
& omnis barba rasa erit: in cunctis 15. 2.
manibus colligatio, & super omne *Ezech.*
dorsum cilicium. 7. 18.
38 Super omnia tecta Moab, & in
plateis ejus, omnis planctus: quo-
niam contrivi Moab sicut vas inuti-
le, ait Dominus.
39 Quomodo victa est, & ululave-
runt? quomodo dejecit cervicem
Moab, & confusus est? Eritque
Moab in derisum, & in exemplum
omnibus in circuitu suo.
40 Hęc dicit Dominus: Ecce quasi
aquila volabit, & extendet alas suas
ad Moab.
41 Capta est Carioth, & munitio-
nes comprehensæ sunt: & erit cor
fortium Moab in die illa, sicut cor
mulieris parturientis.
42 Et cessabit Moab esse populum:
quoniam contra Dominum gloria-
tus est.
43 Pavor, & fovea, & laqueus su-
per te o habitator Moab, dicit Do-
minus.
44 †Qui fugerit a facie pavoris, ca- † *Isaiæ*
det in foveam: & qui conscenderit 24. 18.
de fovea, capietur laqueo: adducam
enim super Moab annum visitatio-
nis eorum, ait Dominus.
45 In umbra Hesebon steterunt de
laqueo fugientes: quia ignis egres-
sus est de Hesebon, & flamma de me-
dio Seon, & devorabit partem Moab,
& verticem filiorum tumultus.
46 Væ tibi Moab, periisti popule
Chamos: quia comprehensi sunt filii
tui, & filiæ tuæ in captivitatem.
47 Et convertam captivitatem Moab
in novissimis diebus, ait Dominus.
Hucusque judicia Moab.

CAPUT XLIX.

Desolatio Ammon, Idumææ, Damasci, Cedar, regnorumque Asor & Ælam prænuntiatur; captivitas autem filiorum Ammon ac Ælam tandem solvenda.

1 AD filios Ammon. Hæc dicit
Dominus: Numquid non
filii sunt Israel? aut heres non est
ei? Cur igitur hereditate possedit
Melchom, Gad: & populus ejus in
urbibus ejus habitavit?
2 Ideo ecce dies veniunt, dicit Do-

minus:

minus: & auditum faciam super Rab-
bath filiorum Ammon fremitum
prælii, & erit in tumultum dissipa-
ta, filiæque ejus igni succendentur,
& possidebit Israel possessores suos,
ait Dominus.
3 Ulula Hesebon, quoniam vasta-
ta est Hai. clamate filiæ Rabbath,
accingite vos ciliciis: plangite & cir-
cuite per sepes: quoniam Melchom
in transmigrationem ducetur, sacer-
dotes ejus, & principes ejus simul.
4 Quid gloriaris in vallibus? deflu-
xit vallis tua, filia delicata, quæ
confidebas in thesauris tuis, & di-
cebas: Quis veniet ad me?
5 Ecce ego inducam super te terro-
rem, ait Dominus Deus exercituum,
ab omnibus qui sunt in circuitu tuo:
& dispergemini singuli a conspectu
vestro, nec erit qui congreget fu-
gientes.
6 Et post hæc reverti faciam capti-
vos filiorum Ammon, ait Dominus.
7 Ad Idumæam. Hæc dicit Domi-
nus exercituum: Numquid non ul-
tra est sapientia in Theman? Periit
consilium a filiis, inutilis facta est
sapientia eorum.
8 Fugite & terga vertite, descendi-
te in voraginem habitatores Dedan:
quoniam perditionem Esau adduxi
super eum, tempus visitationis ejus.
9 Si vindemiatores venissent super
te, non reliquissent racemum: si
fures in nocte, rapuissent quod suf-
ficeret sibi.
10 Ego vero discooperui Esau, re-
velavi abscondita ejus, & celari non
poterit: vastatum est semen ejus,
& fratres ejus, & vicini ejus, &
non erit.
11 Relinque pupillos tuos: ego fa-
ciam eos vivere: & viduæ tuæ in me
sperabunt.
12 Quia hæc dicit Dominus: Ecce
quibus non erat judicium ut biberent
calicem, bibentes bibent: & tu quasi
innocens relinqueris? non eris inno-
cens, sed bibens bibes.
13 Quia per memetipsum juravi,
dicit Dominus, quod in solitudi-
nem, & in opprobrium, & in deser-
tum, & in maledictionem erit Bosra;
& omnes civitates ejus erunt in soli-
tudines sempiternas.
† Abd. v. 1. 14 † Auditum audivi a Domino, &
legatus ad gentes missus est: Con-
gregamini, & venite contra eam, &
consurgamus in prælium:
15 Ecce enim parvulum dedi te in
gentibus, contemptibilem inter ho-
mines.
16 Arrogantia tua decepit te, & su-
perbia cordis tui: qui habitas in ca-
vernis petræ, & apprehendere niteris
altitudinem collis. † cum exaltaveris † Abd. v. 4.
quasi aquila nidum tuum, inde de-
traham te, dicit Dominus.
17 Et erit Idumæa deserta: omnis
qui transibit per eam, stupebit, &
sibilabit super omnes plagas ejus.
18 † Sicut subversa est Sodoma, & † Gen. 19. 24.
Gomorrha, & vicinæ ejus, ait Do-
minus: non habitabit ibi vir, & non
incolet eam filius hominis.
19 † Ecce quasi leo ascendet de su- † Infra 50. 44.
perbia Jordanis ad pulchritudinem
robustam: quia subito currere fa-
ciam eum ad illam: & quis erit ele-
ctus, quem præponam ei? quis enim
similis mei? & quis sustinebit me?
† & quis est iste pastor, qui resistat † Job. 41. 1.
vultui meo?
20 Propterea audite consilium Do-
mini, quod iniit de Edom; & cogita-
tiones ejus, quas cogitavit de habi-
tatoribus Theman: Si non dejece-
rint eos parvuli gregis, nisi dissipa-
verint cum eis habitaculum eorum.
21 A voce ruinæ eorum commota
est terra: clamor in mari rubro au-
ditus est vocis ejus.
22 Ecce quasi aquila ascendet, &
avolabit: & expandet alas suas su-
per Bosran: & erit cor fortium Idu-
mææ in die illa, quasi cor mulieris
parturientis.
23 Ad Damascum: Confusa est E-
math, & Arphad: quia auditum
pessimum audierunt, turbati sunt
in mari: præ solicitudine quiescere
non potuit.
24 Dissoluta est Damascus, versa
est in fugam, tremor apprehendit
eam: angustia & dolores tenuerunt
eam quasi parturientem.
25 Quomodo dereliquerunt civita-
tem laudabilem, urbem lætitiæ!
26 Ideo cadent juvenes ejus in pla-
teis ejus: & omnes viri prælii conti-
cescent in die illa, ait Dominus ex-
ercituum.
27 Et succendam ignem in muro Da-
masci, & devorabit mœnia Benadad.
28 Ad Cedar, & ad regna Asor,
quæ percussit Nabuchodonosor rex
Babylonis. Hæc dicit Dominus: Sur-
gite, & ascendite ad Cedar, & va-
state filios orientis.

29 Tabernacula eorum, & greges
eorum capient: pelles eorum, & o-
mnia vasa eorum, & camelos eorum
tollent sibi: & vocabunt super eos
formidinem in circuitu.
30 Fugite, abite vehementer, in
voraginibus sedete, qui habitatis
Asor, ait Dominus: iniit enim con-
tra vos Nabuchodonosor rex Baby-
lonis consilium, & cogitavit adver-
sum vos cogitationes.
31 Consurgite, & ascendite ad gen-
tem quietam, & habitantem confi-
denter, ait Dominus: non ostia,
nec vectes eis: soli habitant.
32 Et erunt cameli eorum in dire-
ptionem, & multitudo jumentorum
in prædam: & dispergam eos in om-
nem ventum, qui sunt attonsi in co-
mam: & ex omni confinio eorum
adducam interitum super eos, ait
Dominus.
33 Et erit Asor in habitaculum dra-
conum, deserta usque in æternum:
non manebit ibi vir, nec incolet eam
filius hominis.
34 Quod factum est verbum Domi-
ni ad Jeremiam prophetam adversus
Ælam, in principio regni Sedeciæ
regis Juda, dicens:
35 Hæc dicit Dominus exercituum:
Ecce ego confringam arcum Ælam,
& summam fortitudinem eorum.
36 Et inducam super Ælam quatuor
ventos a quatuor plagis cęli: & ven-
tilabo eos in omnes ventos istos: &
non erit gens, ad quam non perve-
niant profugi Ælam.
37 Et pavere faciam Ælam coram
inimicis suis, & in conspectu quæ-
rentium animam eorum: & addu-
cam super eos malum, iram furoris
mei, dicit Dominus: & mittam post
eos gladium donec consumam eos.
38 Et ponam solium meum in Æ-
lam, & perdam inde reges & prin-
cipes, ait Dominus.
39 In novissimis autem diebus re-
verti faciam captivos Ælam, dicit
Dominus.

CAPUT L.

Babylon, quæ in captivitate affligit filios Israel, his in terram suam feliciter reductis, penitus vastabitur a regibus Aquilonis.

1 VErbum, quod locutus est
Dominus de Babylone, &
de terra Chaldęorum, in manu Je-
remiæ prophetæ.
2 Annuntiate in gentibus, & audi-
tum facite: levate signum, prędicate,
& nolite celare: dicite: Capta est Ba-
bylon, confusus est Bel, victus est
Merodach, confusa sunt sculptilia
ejus, superata sunt idola eorum.
3 Quoniam ascendit contra eam
gens ab aquilone, quę ponet terram
ejus in solitudinem: & non erit qui
habitet in ea ab homine usque ad pe-
cus: & moti sunt, & abierunt.
4 In diebus illis, & in tempore illo,
ait Dominus: venient filii Israel,
ipsi & filii Juda simul: ambulantes
& flentes properabunt, & Dominum
Deum suum quærent.
5 In Sion interrogabunt viam, huc
facies eorum. Venient, & apponen-
tur ad Dominum fędere sempiterno,
quod nulla oblivione delebitur.
6 Grex perditus factus est populus
meus: pastores eorum seduxerunt
eos, feceruntque vagari in monti-
bus: de monte in collem transierunt,
obliti sunt cubilis sui.
7 Omnes, qui invenerunt, comede-
runt eos: & hostes eorum dixerunt:
Non peccavimus: pro eo quod pec-
caverunt Domino decori justitiæ,
& expectationi patrum eorum Do-
mino.
8 Recedite de medio Babylonis, &
de terra Chaldęorum egredimini: &
estote quasi hœdi ante gregem.
9 Quoniam ecce ego suscito, & ad-
ducam in Babylonem congregatio-
nem gentium magnarum de terra a-
quilonis: & præparabuntur adver-
sus eam, & inde capietur: sagitta
ejus quasi viri fortis interfectoris,
non revertetur vacua.
10 Et erit Chaldæa in prædam: o-
mnes vastantes eam replebuntur, ait
Dominus.
11 Quoniam exultatis, & magna
loquimini, diripientes hereditatem
meam: quoniam effusi estis sicut
vituli super herbam, & mugistis
sicut tauri.
12 Confusa est mater vestra nimis,
& adæquata pulveri, quæ genuit
vos: ecce novissima erit in genti-
bus, deserta, invia, & arens.
13 Ab ira Domini non habitabi-
tur, sed redigetur tota in solitu-
dinem: omnis, qui transibit per
Babylonem, stupebit, & sibilabit
super universis plagis ejus.
14 Pręparamini contra Babylonem
per circuitum omnes qui tenditis ar-

cum; debellate eam, non parcatis
jaculis: quia Domino peccavit.
15 Clamate adversus eam, ubique
dedit manum, ceciderunt fundamenta
ejus, destructi sunt muri ejus,
quoniam ultio Domini est: ultionem
accipite de ea; sicut fecit, facite ei.
16 Disperdite satorem de Babylone,
& tenentem falcem in tempore
messis: a facie gladii columbæ unusquisque
ad populum suum convertetur,
& singuli ad terram suam
fugient.
17 Grex dispersus Israel, leones ejecerunt
eum: primus comedit eum
rex Assur: iste novissimus exossavit
eum, Nabuchodonsor rex Babylonis.
18 Propterea hęc dicit Dominus exercituum
Deus Israel: Ecce ego visitabo
regem Babylonis, & terram ejus,
sicut visitavi regem Assur:
19 Et reducam Israel ad habitaculum
suum: & pascetur Carmelum &
Basan, & in monte Ephraim & Galaad
saturabitur anima ejus.
20 In diebus illis, & in tempore illo,
ait Dominus, quæretur iniquitas
Israel, & non erit; & peccatum
Juda, & non invenietur: quoniam
propitius ero eis, quos reliquero.
21 Super terram dominantium ascende,
& super habitatores ejus visita,
dissipa, & interfice quæ post
eos sunt, ait Dominus: & fac juxta
omnia quæ præcepi tibi.
22 Vox belli in terra, & contritio
magna.
23 Quomodo confractus est, & contritus
malleus universę terræ? Quomodo
versa est in desertum Babylon
in gentibus?
24 Illaqueavi te, & capta es Babylon,
& nesciebas: inventa es & apprehensa:
quoniam Dominum provocasti.
25 Aperuit Dominus thesaurum
suum, & protulit vasa iræ suæ:
quoniam opus est Domino Deo exercituum,
in terra Chaldæorum.
26 Venite ad eam ab extremis finibus,
aperite ut exeant qui conculcent
eam: tollite de via lapides, &
redigite in acervos, & interficite
eam: nec sit quidquam reliquum.
27 Dissipate universos fortes ejus,
descendant in occisionem: væ eis,
quia venit dies eorum, tempus visitationis
eorum.
28 Vox fugientium, & eorum qui
evaserunt de terra Babylonis, ut annuntient
in Sion ultionem Domini
Dei nostri, ultionem templi ejus.
29 Annuntiate in Babylonem plurimis,
omnibus qui tendunt arcum:
consistite adversus eam per gyrum,
& nullus evadat: reddite ei secundum
opus suum: † juxta omnia quæ † *Infra* 51. 49.
fecit, facite illi: quia contra Dominum
erecta est, adversum sanctum
Israel.
30 Idcirco cadent juvenes ejus in
plateis ejus: & omnes viri bellatores
ejus conticescent in die illa, ait
Dominus.
31 Ecce ego ad te superbe, dicit Dominus
Deus exercituum: quia venit
dies tuus, tempus visitationis tuæ.
32 Et cadet superbus, & corruet, &
non erit qui suscitet eum: & succendam
ignem in urbibus ejus, & devorabit
omnia in circuitu ejus.
33 Hæc dicit Dominus exercituum:
Calumniam sustinent filii Israel, &
filii Juda simul: omnes, qui ceperunt
eos, tenent, nolunt dimittere eos.
34 Redemptor eorum fortis, Dominus
exercituum nomen ejus, judicio
defendet causam eorum, ut
exterreat terram, & commoveat habitatores
Babylonis.
35 Gladius ad Chaldæos, ait Dominus,
& ad habitatores Babylonis, &
ad principes, & ad sapientes ejus.
36 Gladius ad divinos ejus, qui stulti
erunt: gladius ad fortes illius, qui
timebunt.
37 Gladius ad equos ejus, & ad
currus ejus, & ad omne vulgus, quod
est in medio ejus: & erunt quasi mulieres:
gladius ad thesauros ejus,
qui diripientur.
38 Siccitas super aquas ejus erit, &
arescent: quia terra sculptilium est,
& in portentis gloriantur.
39 Propterea habitabunt dracones
cum faunis ficariis: & habitabunt
in ea struthiones: & non inhabitabitur
ultra usque in sempiternum,
nec extruetur usque ad generationem
& generationem.
40 † Sicut subvertit Dominus Sodomam † *Gen.* 19. 24.
& Gomorrham, & vicinas ejus,
ait Dominus: non habitabit ibi vir,
& non incolet eam filius hominis.
41 Ecce populus venit ab aquilone,
& gens magna, & reges multi consurgent
a finibus terræ.
42 Arcum & scutum apprehendent:
crudeles sunt & immisericordes: vox
eorum quasi mare sonabit: & super

equos ascendent, sicut vir paratus ad
prælium contra te filia Babylon.
43 Audivit rex Babylonis famam
eorum, & dissolutæ sunt manus e-
jus: angustia apprehendit eum, do-
lor quasi parturientem.
† Supr. 44 † Ecce quasi leo ascendet de su-
49. 19. perbia Jordanis ad pulchritudinem
robustam: quia subito currere fa-
ciam eum ad illam: & quis erit ele-
† Job. ctus, quem præponam ei? quis est
41. 1. enim similis mei? & quis sustinebit
me? † quis est iste pastor, qui resi-
stat vultui meo?
45 Propterea audite consilium Do-
mini, quod mente concepit adver-
sum Babylonem; & cogitationes e-
jus, quas cogitavit super terram
Chaldæorum: Nisi detraxerint eos
parvuli gregum, nisi dissipatum fue-
rit cum ipsis habitaculum eorum.
46 A voce captivitatis Babylonis
commota est terra, & clamor in-
ter gentes auditus est.

CAPUT LI.

*Mala a regibus Medorum Babyloni im-
minentia prædicuntur.*

1 HÆc dicit Dominus: Ecce ego
suscitabo super Babylonem
& super habitatores ejus, qui cor
suum levaverunt contra me, quasi
ventum pestilentem.
2 Et mittam in Babylonem venti-
latores, & ventilabunt eam, & de-
molientur terram ejus: quoniam ve-
nerunt super eam undique in die
afflictionis ejus.
3 Non tendat qui tendit arcum su-
um, & non ascendat loricatus, no-
lite parcere juvenibus ejus, interfi-
te omnem militiam ejus.
4 Et cadent interfecti in terra Chal-
dæorum, & vulnerati in regionibus
ejus.
5 Quoniam non fuit viduatus Is-
rael & Juda a Deo suo Domino exer-
cituum: terra autem eorum repleta
est delicto a sancto Israel.
6 Fugite de medio Babylonis, &
salvet unusquisque animam suam:
nolite tacere super iniquitatem e-
jus: quoniam tempus ultionis est a
Domino, vicissitudinem ipse retri-
buet ei.
7 Calix aureus Babylon in manu
Domini, inebrians omnem terram:
de vino ejus biberunt gentes, & ideo
† Isaiæ commotæ sunt.
21. 9. 8 † Subito cecidit Babylon, & con-
trita est: ululate super eam, tollite Apoc.
resinam ad dolorem ejus, si forte 14. 8.
sanetur.
9 Curavimus Babylonem, & non
est sanata: derelinquamus eam, &
eamus unusquisque in terram suam:
quoniam pervenit usque ad cælos ju-
dicium ejus, & elevatum est usque
ad nubes.
10 Protulit Dominus justitias no-
stras: venite, & narremus in Sión
opus Domini Dei nostri.
11 Acuite sagittas, implete phare-
tras: suscitavit Dominus spiritum
regum Medorum: & contra Baby-
lonem mens ejus est ut perdat eam,
quoniam ultio Domini est ultio tem-
pli sui.
12 Super muros Babylonis levate si-
gnum, augete custodiam: levate
custodes, præparate insidias: quia
cogitavit Dominus, & fecit quęcum-
que locutus est contra habitatores
Babylonis.
13 Quæ habitas super aquas multas,
locuples in thesauris, venit finis tuus
pedalis pręcisionis tuę.
14 † Juravit Dominus exercituum † Amos
per animam suam: Quoniam reple- 6. 8.
bo te hominibus quasi brucho, & su- † Gen.
per te celeuma cantabitur. 1. 1.
15 † Qui fecit terram in fortitudi-
ne sua, pręparavit orbem in sapien-
tia sua, & prudentia sua extendit
cęlos.
16 Dante eo vocem, multiplican-
tur aquę in cęlo: qui levat nubes ab
extremo terrę, fulgura in pluviam
fecit: & produxit ventum de the-
sauris suis.
17 Stultus factus est omnis homo a
scientia: confusus est omnis conflator
in sculptili, quia mendax est confla-
tio eorum, nec est spiritus in eis.
18 Vana sunt opera, & risu digna,
in tempore visitationis suę peribunt.
19 Non sicut hęc, pars Jacob: quia
qui fecit omnia, ipse est, & Israel
sceptrum hereditatis ejus: Dominus
exercituum nomen ejus.
20 Collidis tu mihi vasa belli, &
ego collidam in te gentes, & disper-
dam in te regna:
21 Et collidam in te equum & equi-
tem ejus: & collidam in te currum
& ascensorem ejus:
22 Et collidam in te virum & mu-
lierem: & collidam in te senem &
puerum: & collidam in te juvenem
& virginem:

23 Et collidam in te pastorem & gregem ejus: & collidam in te agricolam & jugales ejus: & collidam in te duces & magistratus.

24 Et reddam Babyloni, & cunctis habitatoribus Chaldææ, omne malum suum, quod fecerunt in Sion, in oculis vestris, ait Dominus.

25 Ecce ego ad te mons pestifer, ait Dominus, qui corrumpis in universam terram: & extendam manum meam super te, & evolvam te de petris, & dabo te in montem combustionis.

26 Et non tollent de te lapidem in angulum, & lapidem in fundamenta, sed perditus in æternum eris, ait Dominus.

27 Levate signum in terra: clangite buccina in gentibus, sanctificate super eam gentes: annuntiate contra illam regibus Ararat, Menni, & Ascenez: numerate contra eam Taphsar, adducite equum quasi bruchum aculeatum.

28 Sanctificate contra eam gentes, reges Mediæ, duces ejus, & universos magistratus ejus, cunctamque terram potestatis ejus.

29 Et commovebitur terra, & conturbabitur: quia evigilabit contra Babylonem cogitatio Domini, ut ponat terram Babylonis desertam & inhabitabilem.

30 Cessaverunt fortes Babylonis a prælio, habitaverunt in præsidiis: devoratum est robur eorum, & facti sunt quasi mulieres: incensa sunt tabernacula ejus, contriti sunt vectes ejus.

31 Currens obviam currenti veniet: & nuntius obvius nuntianti: ut annuntiet regi Babylonis, quia capta est civitas ejus a summo usque ad summum:

32 Et vada præoccupata sunt, & paludes incensæ sunt igni, & viri bellatores conturbati sunt.

33 Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Filia Babylonis quasi area, tempus trituræ ejus: adhuc modicum, & veniet tempus messionis ejus.

34 Comedit me, devoravit me Nabuchodonosor rex Babylonis: reddidit me quasi vas inane, absorbuit me quasi draco, replevit ventrem suum teneritudine mea, & ejecit me.

35 Iniquitas adversum me, & caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion: & sanguis meus super habitatores Chaldæi, dicit Jerusalem.

36 Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego judicabo causam tuam; & ulciscar ultionem tuam, & desertum faciam mare ejus, & siccabo venam ejus.

37 Et erit Babylon in tumulos, habitatio draconum, stupor, & sibilus, eo quod non sit habitator.

38 Simul ut leones rugient, excutient comas veluti catuli leonum.

39 In calore eorum ponam potus eorum, & inebriabo eos, ut sopiantur, & dormiant somnum sempiternum, & non consurgant, dicit Dominus.

40 Deducam eos quasi agnos ad victimam, & quasi arietes cum hœdis.

41 Quomodo capta est Sesach, & comprehensa est inclyta universæ terræ? quomodo facta est in stuporem Babylon inter gentes?

42 Ascendit super Babylonem mare, multitudine fluctuum ejus operta est.

43 Factæ sunt civitates ejus in stuporem, terra inhabitabilis & deserta, terra in qua nullus habitet, nec transeat per eam filius hominis.

44 Et visitabo super Bel in Babylone, & ejiciam quod absorbuerat de ore ejus, & non confluent ad eum ultra gentes, siquidem & murus Babylonis corruet.

45 Egredimini de medio ejus populus meus: ut salvet unusquisque animam suam ab ira furoris Domini.

46 Et ne forte mollescat cor vestrum, & timeatis auditum, qui audietur in terra: & veniet in anno auditio, & post hunc annum auditio: & iniquitas in terra, & dominator super dominatorem.

47 Propterea ecce dies veniunt, & visitabo super sculptilia Babylonis: & omnis terra ejus confundetur, & universi interfecti ejus cadent in medio ejus.

48 Et laudabunt super Babylonem cæli & terra, & omnia quæ in eis sunt: quia ab aquilone venient ei prædones, ait Dominus.

49 Et quomodo fecit Babylon ut caderent occisi in Israel: sic de Babylone cadent occisi in universa terra.

50 Qui fugistis gladium, venite, nolite stare: recordamini procul Do-

mini, & Jerusalem ascendat super
cor vestrum.
51 Confusi sumus, quoniam audivi-
mus opprobrium: operuit ignominia
facies nostras: quia venerunt alieni
super sanctificationē domus Domini.
52 Propterea ecce dies veniunt, ait
Dominus: & visitabo super sculpti-
lia ejus, & in omni terra ejus mugiet
vulneratus.
53 Si ascenderit Babylon in cælum,
& firmaverit in excelso robur suum:
a me venient vastatores ejus, ait
Dominus.
54 Vox clamoris de Babylone, &
contritio magna de terra Chaldæo-
rum:
55 Quoniam vastavit Dominus Ba-
bylonem, & perdidit ex ea vocem
magnam: & sonabunt fluctus eorum
quasi aquæ multæ: dedit sonitum
vox eorum:
56 Quia venit super eam, id est su-
per Babylonem, prædo, & appre-
hensi sunt fortes ejus, & emarcuit
arcus eorum: quia fortis ultor Do-
minus reddens retribuet.
57 Et inebriabo principes ejus, &
sapientes ejus, & duces ejus, & ma-
gistratus ejus, & fortes ejus: & dor-
mient somnum sempiternum, &
non expergiscentur, ait rex, Domi-
nus exercituum nomen ejus.
58 Hæc dicit Dominus exercituum:
Murus Babylonis iste latissimus suf-
fossione suffodietur, & portę ejus ex-
celsæ igni comburentur, & labores
populorum ad nihilum, & gentium
in ignem erunt, & disperibunt.
59 Verbum, quod præcepit Jeremias
propheta, Sarajæ filio Neriæ filii
Maasiæ, cum pergeret cum Sedecia
rege in Babylonem, in anno quarto
regni ejus: Sarajas autem erat prin-
ceps prophetiæ.
60 Et scripsit Jeremias omne ma-
lum, quod venturum erat super Ba-
bylonem, in libro uno: omnia verba
hæc, quæ scripta sunt contra Baby-
lonem.
61 Et dixit Jeremias ad Sarajam:
Cum veneris in Babylonem, & vide-
ris, & legeris omnia verba hæc,
62 Dices: Domine tu locutus es con-
tra locum istum ut disperderes eum:
ne sit qui in eo habitet ab homine
usque ad pecus, & ut sit perpetua
solitudo.
63 Cumque compleveris legere li-
brum istum, ligabis ad eum lapidem,
& projicies illum in medium Eu-
phraten:
64 Et dices: Sic submergetur Baby-
lon, & non consurget a facie afflictio-
nis quam ego adduco super eam, &
dissolvetur. Hucusque verba Jere-
miæ.

CAPUT LII.

Præcedentium repetitio, nempe quod Jerusalem a Nabuchodonosor obsessa post biennium capitur: & Sedecias rex Juda fugiens reducitur: filiisque ejus coram ipso trucidatis una cum principibus Juda, exoculatur ac vinctus ducitur in Babylonem: & incenso templo & palatio ceterisque domibus, transferuntur omnes in Babylonem præter paucos vinitores & agricolas: similiter & vasa templi: inter quæ describuntur duæ æreæ columnæ: & numerus Judæorum in Babylonem diversis temporibus translatorum, ubi rex Joachim post 37 annos de carcere eductus exaltatur.

1 Filius viginti & unius anni erat 4 *Reg.*
Sedecias cum regnare cœpis- 24. 18.
set: & undecim annis regnavit in 2 *Par.*
Jerusalem, & nomen matris ejus A- 36. 11.
mital, filia Jeremiæ de Lobna.
2 Et fecit malum in oculis Domini,
juxta omnia quæ fecerat Joakim.
3 Quoniam furor Domini erat in
Jerusalem & in Juda, usquequo
projiceret eos a facie sua: & recessit
Sedecias a rege Babylonis.
4 †Factum est autem in anno nono †4 *Reg.*
regni ejus, in mense decimo, decima 25. 1.
mensis: Venit Nabuchodonosor rex *Supra*
Babylonis, ipse & omnis exercitus 39. 1.
ejus, adversus Jerusalem, & obse-
derunt eam, & ædificaverunt contra
eam munitiones in circuitu.
5 Et fuit civitas obsessa usque ad un-
decimum annum regis Sedeciæ.
6 Mense autem quarto, nona men-
sis, obtinuit fames civitatem: & non
erant alimenta populo terræ.
7 Et dirupta est civitas, & omnes vi-
ri bellatores ejus fugerunt, exierunt-
que de civitate nocte, per viam por-
tæ, quæ est inter duos muros, & du-
cit ad hortum regis (Chaldæis obsi-
dentibus urbem in gyro) & abierunt
per viam, quæ ducit in eremum.
8 Persecutus est autem Chaldæo-
rum exercitus regem: & apprehen-
derunt Sedeciam in deserto, quod
est juxta Jericho: & omnis comita-
tus ejus diffugit ab eo.

9 Cumque comprehendissent regem, adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblatha, quæ est in terra Emath: & locutus est ad eum judicia.
10 Et jugulavit rex Babylonis filios Sedeciæ in oculis ejus: sed & omnes principes Juda occidit in Reblatha.
11 Et oculos Sedeciæ eruit, & vinxit eum compedibus, & adduxit eum rex Babylonis in Babylonem, & posuit eum in domo carceris usque ad diem mortis ejus.
12 In mense autem quinto, decima mensis, ipse est annus nonus decimus Nabuchodonosor regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps militiæ, qui stabat coram rege Babylonis in Jerusalem.
13 Et incendit domum Domini, & domum regis, & omnes domos Jerusalem, & omnem domum magnam igni combussit.
14 Et totum murum Jerusalem per circuitum destruxit, cunctus exercitus Chaldæorum, qui erat cum magistro militiæ.
15 De pauperibus autem populi, & de reliquo vulgo, quod remanserat in civitate, & de perfugis, qui transfugerant ad regem Babylonis, & ceteros de multitudine, transtulit Nabuzardan princeps militiæ.
16 De pauperibus vero terræ reliquit Nabuzardan princeps militiæ vinitores, & agricolas.
17 Columnas quoque æreas, quæ erant in domo Domini, & bases, & mare æneum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi, & tulerunt omne æs eorum in Babylonem.
18 Et lebetes, & creagras, & psalteria, & phialas, & mortariola, & omnia vasa ærea, quæ in ministerio fuerant, tulerunt: &
19 Hydrias, & thymiamateria, & urceos, & pelves, & candelabra, & mortaria, & cyathos: quotquot aurea, aurea, & quotquot argentea, argentea, tulit magister militiæ:
20 Et columnas duas, & mare unum, & vitulos duodecim æreos, qui erant sub basibus, quas fecerat rex Salomon in domo Domini: non erat pondus æris omnium horum vasorum.
21 De columnis autem, decem & octo cubiti altitudinis erant in columna una, & funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: porro grossitudo ejus quatuor digitorum, & intrinsecus cava erat.
22 Et capitella super utramque ærea: altitudo capitelli unius quinque cubitorum: & retiacula, & malogranata super coronam in circuitu, omnia ærea. Similiter columnæ secundæ, & malogranata.
23 Et fuerunt malogranata nonagintasex dependentia & omnia malogranata centum retiaculis circumdabantur.
24 Et tulit magister militiæ Sarajam sacerdotem primum & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres custodes vestibuli.
25 Et de civitate tulit eunuchum unum, qui erat præpositus super viros bellatores: & septem viros de his, qui videbant faciem regis, qui inventi sunt in civitate, & scribam principem militum, qui probabat tyrones: & sexaginta viros de populo terræ; qui inventi sunt in medio civitatis.
26 Tulit autem eos Nabuzardan magister militiæ, & duxit eos ad regem Babylonis in Reblatha.
27 Et percussit eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus est Juda de terra sua.
28 Iste est populus, quem transtulit Nabuchodonor: In anno septimo, Judæos tria millia & viginti tres:
29 In anno octavodecimo Nabuchodonosor, de Jerusalem animas octingentas triginta duas:
30 In anno vigesimotertio Nabuchodonosor, transtulit Nabuzardan magister militiæ animas Judæorum septingentas quadraginta quinque. omnes ergo animæ, quatuor millia sexcenta.
31 Et factum est in trigesimoseptimo anno transmigrationis Joachin regis Juda, duodecimo mense, vigesimaquinta mensis, elevavit Evilmerodach rex Babylonis in ipso anno regni sui, caput Joachin regis Juda, & eduxit eum de domo carceris.
32 Et locutus est cum eo bona, & posuit thronum ejus super thronos regum, qui erant post se in Babylone.
33 Et mutavit vestimenta carceris ejus, & comedebat panem coram eo semper cunctis diebus vitæ suæ.
34 Et cibaria ejus, cibaria perpetua dabantur ei a rege Babylonis, statuta per singulos dies, usque ad diem mortis suæ, cunctis diebus vitæ ejus.

THRENI,

id est,

LAMENTATIONES JEREMIÆ PROPHETÆ.

Et factum est, postquam in captivitatem redactus est Israel, & Jerusalem deserta est, sedit Jeremias propheta flens, & planxit lamentatione hac in Jerusalem, & amaro animo suspirans, & ejulans dixit:

CAPUT PRIMUM.

ALEPH.

1 QUomodo sedet sola civitas plena populo: facta est quasi vidua domina gentium: princeps provinciarum facta est sub tributo.

BETH.

† Jere. 13. 17. 2 † Plorans ploravit in nocte, & lacrymæ ejus in maxillis ejus: non est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus: omnes amici ejus spreverunt eam, & facti sunt ei inimici.

GHIMEL.

3 Migravit Judas propter afflictionem, & multitudinem servitutis: habitavit inter gentes, nec invenit requiem: omnes persecutores ejus apprehenderunt eam inter angustias.

DALETH.

4 Viæ Sion lugent, eo quod non sint qui veniant ad solemnitatem: omnes portæ ejus destructæ: sacerdotes ejus gementes: virgines ejus squalidæ, & ipsa oppressa amaritudine.

HE.

5 Facti sunt hostes ejus in capite, inimici ejus locupletati sunt: quia Dominus locutus est super eam propter multitudinem iniquitatum ejus: parvuli ejus ducti sunt in captivitatem ante faciem tribulantis.

VAU.

6 Et egressus est a filia Sion omnis decor ejus: facti sunt principes ejus velut arietes non invenientes pascua: & abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis.

ZAIN.

7 Recordata est Jerusalem dierum afflictionis suæ, & prævaricationis omnium desiderabilium suorum, quæ habuerat a diebus antiquis, cum caderet populus ejus in manu hostili, & non esset auxiliator: viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata ejus.

HETH.

8 Peccatum peccavit Jerusalem, propterea instabilis facta est: omnes qui glorificabant eam spreverunt illam, quia viderunt ignominiam ejus: ipsa autem gemens conversa est retrorsum.

THETH.

9 Sordes ejus in pedibus ejus, nec recordata est finis sui: deposita est vehementer, non habens consolatorem: vide Domine afflictionem meam, quoniam erectus est inimicus.

JOD.

10 Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia ejus: quia vidit gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus præceperas ne intrarent in ecclesiam tuam.

CAPH.

11 Omnis populus ejus gemens, & quærens panem; dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandam animam. vide Domine & considera, quoniam facta sum vilis.

LAMED.

12 O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte si est dolor sicut dolor meus: quoniam vindemiavit me ut locutus est Dominus in die iræ furoris sui.

MEM.

13 De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudivit me: expandit rete pedibus meis, convertit me retrorsum: posuit me desolatam, tota die mœrore confectam.

NUN.

14 Vigilavit jugum iniquitatum mearum: in manu ejus convolutæ sunt, & impositæ collo meo: infirmata est virtus mea: dedit me Dominus in manu, de qua non potero surgere.

SAMECH.

15 Abstulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei: vocavit adversum me tempus, ut contereret electos meos: torcular calcavit Dominus virgini filiæ Juda.

AIN.

† Jere. 14. 17.

16 † Idcirco ego plorans, & oculus meus deducens aquas: quia longe factus eſt a me conſolator, convertens animam meam: facti ſunt filii mei perditi, quoniam invaluit inimicus.

PHE.

17 Expandit Sion manus ſuas, non eſt qui conſoletur eam: mandavit Dominus adverſum Jacob in circuitu ejus hoſtes ejus: facta eſt Jeruſalem quaſi polluta menſtruis inter eos.

SADE.

18 Juſtus eſt Dominus, quia os ejus ad iracundiam prævocavi. audite obſecro univerſi populi, & videte dolorem meum: virgines meæ, & juvenes mei abierunt in captivitatem.

COPH.

19 Vocavi amicos meos, & ipſi deceperunt me: ſacerdotes mei, & ſenes mei in urbe conſumpti ſunt: quia quæſierunt cibum ſibi ut refocillarent animam ſuam.

RES.

20 Vide Domine quoniam tribulor, conturbatus eſt venter meus: ſubverſum eſt cor meum in memetipſa, quoniam amaritudine plena ſum. foris interficit gladius, & domi mors ſimilis eſt.

SIN.

21 Audierunt quia ingemiſco ego, & non eſt qui conſoletur me: omnes inimici mei audierunt malum meum, lętati ſunt, quoniam tu feciſti: adduxiſti diem conſolationis, & fient ſimiles mei.

THAU.

22 Ingrediatur omne malum eorum coram te: & vindemia eos, ſicut vindemiaſti me propter omnes iniquitates meas: multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens.

CAPUT II.

ALEPH.

1 QUomodo obtexit caligine in furore ſuo Dominus filiam Sion: projecit de cælo in terram inclytam Iſrael, & non eſt recordatus ſcabelli pedum ſuorum in die furoris ſui.

BETH.

2 Præcipitavit Dominus, nec pepercit, omnia ſpecioſa Jacob: deſtruxit in furore ſuo munitiones virginis Juda, & dejecit in terram: polluit regnum, & principes ejus.

GHIMEL.

3 Confregit in ira furoris ſui omne cornu Iſrael: avertit retrorſum dexteram ſuam a facie inimici: & ſuccendit in Jacob quaſi ignem flammæ devorantis in gyro.

DALETH.

4 Tetendit arcum ſuum quaſi inimicus, firmavit dexteram ſuam quaſi hoſtis: & occidit omne quod pulchrum erat viſu in tabernaculo filiæ Sion, effudit quaſi ignem indignationem ſuam.

HE.

5 Factus eſt Dominus velut inimicus: præcipitavit Iſrael, præcipitavit omnia mœnia ejus: diſſipavit munitiones ejus, & replevit in filia Juda humiliatum, & humiliatam.

VAU.

6 Et diſſipavit quaſi hortum tentorium ſuum, demolitus eſt tabernaculum ſuum: oblivioni tradidit Dominus in Sion feſtivitatem & ſabbatum; & in opprobrium, & in indignationem furoris ſui, regem, & ſacerdotem.

ZAIN.

7 Repulit Dominus altare ſuum, maledixit ſanctificationi ſuæ: tradidit in manu inimici muros turrium ejus: vocem dederunt in domo Domini, ſicut in die ſolemni.

HETH.

8 Cogitavit Dominus diſſipare murum filiæ Sion: tetendit funiculum ſuum, & non avertit manum ſuam a perditione: luxitque antemurale, & murus pariter diſſipatus eſt.

THETH.

9 Defixæ ſunt in terra portę ejus: perdidit, & contrivit vectes ejus; regem ejus & principes ejus in gentibus: non eſt lex, & prophetæ ejus non invenerunt viſionem a Domino.

JOD.

10 Sederunt in terra, conticuerunt ſenes filiæ Sion: conſperſerunt cinere capita ſua, accincti ſunt ciliciis, abjecerunt in terram capita ſua virgines Jeruſalem.

CAPH.

11 Defecerunt præ lacrymis oculi mei, conturbata ſunt viſcera mea: effuſum eſt in terra jecur meum ſuper contritione filiæ populi mei,

cum deficeret parvulus & lactens
in plateis oppidi.

LAMED.

12 Matribus suis dixerunt: Ubi est
triticum & vinum? cum deficerent
quasi vulnerati in plateis civitatis:
cum exhalarent animas suas in sinu
matrum suarum.

MEM.

13 Cui comparabo te? vel cui assimilabo te, filia Jerusalem? cui exæquabo te, & consolabor te, virgo filia Sion? magna est enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui?

NUN.

14 Prophetæ tui viderunt tibi falsa, & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent: viderunt autem tibi assumptiones falsas, & ejectiones.

SAMECH.

15 Plauserunt super te manibus omnes transeuntes per viam: sibilaverunt, & moverunt caput suum super filiam Jerusalem: Hæccine est urbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium universæ terræ?

PHE.

16 Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui: sibilaverunt, & fremuerunt dentibus, & dixerunt: Devorabimus: en ista est dies, quam expectabamus: invenimus, vidimus.

AIN.

† Lev. 26.14. Deut. 28.15.

17 † Fecit Dominus quæ cogitavit, complevit sermonem suum, quem præceperat a diebus antiquis: destruxit, & non pepercit, & lætificavit super te inimicum, & exaltavit cornu hostium tuorum.

SADE.

† Jere. 14.17. Sup. 1.16.

18 Clamavit cor eorum ad Dominum super muros filiæ Sion: † Deduc quasi torrentem lacrymas, per diem & noctem: non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.

COPH.

19 Consurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum: effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini: leva ad eum manus tuas pro anima parvulorum tuorum, qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

RES.

20 Vide Domine, & considera quem vindemiaveris ita: ergone comedent mulieres fructum suum, parvulos ad mensuram palmæ? si occiditur in sanctuario Domini sacerdos, & propheta?

SIN.

21 Jacuerunt in terra foris puer & senex: virgines meæ, & juvenes mei ceciderunt in gladio: interfecisti in die furoris tui: percussisti, nec misertus es.

THAU.

22 Vocasti quasi ad diem solemnem, qui terrerent me de circuitu, & non fuit in die furoris Domini qui effugeret, & relinqueretur: quos educavi, & enutrivi, inimicus meus consumpsit eos.

CAPUT III.

ALEPH.

1 Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis ejus.

ALEPH.

2 Me minavit, & adduxit in tenebras, & non in lucem.

ALEPH.

3 Tantum in me vertit, & convertit manum suam tota die.

BETH.

4 Vetustam fecisti pellem meam, & carnem meam, contrivit ossa mea.

BETH.

5 Ædificavit in gyro meo, & circumdedit me felle, & labore.

BETH.

6 In tenebrosis collocavit me, quasi mortuos sempiternos.

GHIMEL.

7 Circumædificavit adversum me, ut non egrediar: aggravavit compedem meum.

GHIMEL.

8 Sed & cum clamavero, & rogavero, exclusit orationem meam.

GHIMEL.

9 Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subvertit.

DALETH.

10 Ursus insidians factus est mihi: leo in absconditis.

DALETH.

11 Semitas meas subvertit, & confregit me: posuit me desolatam.

DALETH.

12 Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.

HE.

13 Misit in renibus meis filias pharetræ suæ.

HE.

14 Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die.

HE.

15 Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absinthio.

VAU.

16 Et fregit ad numerum dentes meos, cibavit me cinere.

VAU.

17 Et repulsa est a pace anima mea, oblitus sum bonorum.

VAU.

18 Et dixi: Periit finis meus, & spes mea a Domino.

ZAIN.

19 Recordare paupertatis, & transgressionis meæ, absinthii, & fellis.

ZAIN.

20 Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea.

ZAIN.

21 Hæc recolens in corde meo, ideo sperabo.

HETH.

22 Misericordiæ Domini quia non sumus consumpti: quia non defecerunt miserationes ejus.

HETH.

23 Novi diluculo, multa est fides tua.

HETH.

24 Pars mea Dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eum.

THETH.

25 Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum.

THETH.

26 Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei.

THETH.

27 Bonum est viro, cum portaverit jugum ab adolescentia sua.

JOD.

28 Sedebit solitarius, & tacebit: quia levavit super se.

JOD.

29 Ponet in pulvere os suum, si forte sit spes.

JOD.

30 Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis.

CAPH.

31 Quia non repellet in sempiternum Dominus.

CAPH.

32 Quia si abjecit, & miserebitur secundum multitudinem misericordiarum suarum.

CAPH.

33 Non enim humiliavit ex corde suo, & abjecit filios hominum,

LAMED.

34 Ut contereret sub pedibus suis omnes vinctos terræ,

LAMED.

35 Ut declinaret judicium viri in conspectu vultus Altissimi.

LAMED.

36 Ut perverteret hominem in judicio suo, Dominus ignoravit.

MEM.

37 † Quis est iste, qui dixit ut fieret, Domino non jubente? † *Amos* 3. 6.

MEM.

38 Ex ore Altissimi non egredientur nec mala nec bona?

MEM.

39 Quid murmuravit homo vivens, vir pro peccatis suis?

NUN.

40 Scrutemur vias nostras, & quæramus, & revertamur ad Dominum.

NUN.

41 Levemus corda nostra cum manibus ad Dominum in cælos.

NUN.

42 Nos inique egimus, & ad iracundiam provocavimus: idcirco tu inexorabilis es.

SAMECH.

43 Operuisti in furore, & percussisti nos: occidisti, nec pepercisti.

SAMECH.

44 Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio.

SAMECH.

45 Eradicationem, & abjectionem posuisti me in medio populorum.

PHE.

46 Aperuerunt super nos os suum omnes inimici.

PHE.

47 Formido & laqueus facta est nobis vaticinatio, & contritio.

PHE.

48 Divisiones aquarum deduxit oculus meus, in contritione filiæ populi mei.

AIN.

49 Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eo quod non esset requies.

AIN.

50 Donec respiceret & videret Dominus de cælis.

AIN.

51 Oculus meus deprædatus est animam meam in cunctis filiabus urbis meæ.

SADE.

52 Venatione ceperunt me quasi avem inimici mei gratis.

SADE.

53 Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.

SADE.

54 Inundaverunt aquæ super caput meum: dixi: Perii.

COPH.

55 Invocavi nomen tuum Domine de lacu novissimo.

COPH.

56 Vocem meam audisti: ne avertas aurem tuam a singultu meo, & clamoribus.

COPH.

57 Appropinquasti in die, quando invocavi te: dixisti: Ne timeas.

RES.

58 Judicasti Domine causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ.

RES.

59 Vidisti Domine iniquitatem illorum adversum me: judica judicium meum.

RES.

60 Vidisti omnem furorem, universas cogitationes eorum adversum me.

SIN.

61 Audisti opprobrium eorum Domine, omnes cogitationes eorum adversum me;

SIN.

62 Labia insurgentium mihi, & meditationes eorum adversum me tota die.

SIN.

63 Sessionem eorum, & resurrectionem eorum vide, ego sum psalmus eorum.

THAU.

64 Reddes ei vicem Domine juxta opera manuum suarum.

THAU.

65 Dabis eis scutum cordis laborem tuum.

THAU.

66 Persequeris in furore, & conteres eos sub cælis Domine.

CAPUT IV.

ALEPH.

1 QUomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum?

BETH.

2 Filii Sion inclyti, & amicti auro primo: quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli?

GHIMEL.

3 Sed & lamiæ nudaverunt mammam, lactaverunt catulos suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto.

DALETH.

4 Adhæsit lingua lactentis ad palatum ejus in siti: parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.

HE,

5 Qui vescebantur voluptuose, interierunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.

VAU.

6 Et major effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum, † quæ subversa est in momento, & non ceperunt in ea manus. † Gen 19.24

ZAIN.

7 Candidiores Nazaræi ejus nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores.

HETH.

8 Denigrata est super carbones facies eorum & non sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorum ossibus: aruit, & facta est quasi lignum.

THETH.

9 Melius fuit occisis gladio, quam interfectis fame: quoniam isti extabuerunt cõsumpti a sterilitate terræ.

JOD.

10 Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos: facti sunt cibus earũ, in contritione filiæ populi mei.

CAPH.

11 Complevit Dominus furorem suum, effudit iram indignationis suæ: & succendit ignem in Sion, & devoravit fundamenta ejus.

LAMED.

12 Non crediderunt reges terræ, & universi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Jerusalem.

MEM.

13 Propter peccata prophetarum ejus, & iniquitates sacerdotum ejus, qui effuderunt in medio ejus sanguinem justorum.

NUN.

14 Erraverunt cæci in plateis, polluti sunt in sanguine: cumque non possent, tenuerunt lacinias suas.

SAMECH.

15 Recedite polluti, clamaverunt

eis: recedite, abite, nolite tangere: jurgati quippe sunt, & commoti dixerunt inter gentes: Non addet ultra ut habitet in eis.

PHE.

16 Facies Domini divisit eos, non addet ut respiciat eos: facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miserti sunt.

AIN.

17 Cum adhuc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cum respiceremus attenti ad gentem, quæ salvare non poterat.

SADE.

18 Lubricaverunt vestigia nostra, in itinere platearum nostrarum, appropinquavit finis noster: completi sunt dies nostri, quia venit finis noster.

COPH.

19 Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cæli, super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis.

RES.

20 Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris: cui diximus: In umbra tua vivemus in gentibus.

SIN.

21 Gaude, & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus: ad te quoque perveniet calix, inebriaberis, atque nudaberis.

THAU.

22 Completa est iniquitas tua filia Sion, non addet ultra ut transmigret te: visitavit iniquitatem tuam filia Edom, discooperuit peccata tua.

ORATIO JEREMIÆ PROPHETÆ.

CAPUT V.

1 Recordare Domine quid acciderit nobis: intuere, & respice opprobrium nostrum.
2 Hereditas nostra versa est ad alienos, domus nostræ ad extraneos.

3 Pupilli facti sumus absque patre, matres nostræ quasi viduæ.

4 Aquam nostram pecunia bibimus: ligna nostra pretio comparavimus.

5 Cervicibus nostris minabamur, lassis non dabatur requies.

6 Ægypto dedimus manum, & Assyriis ut saturaremur pane.

7 Patres nostri peccaverunt, & non sunt: & nos iniquitates eorum portavimus.

8 Servi dominati sunt nostri: non fuit qui redimeret de manu eorum.

9 In animabus nostris afferebamus panem nobis, a facie gladii in deserto.

10 Pellis nostra, quasi clibanus exusta est a facie tempestatum famis.

11 Mulieres in Sion humiliaverunt, & virgines in civitatibus Juda.

12 Principes manu suspensi sunt: facies senum non erubuerunt.

13 Adolescentibus impudice abusi sunt: & pueri in ligno corruerunt.

14 Senes defecerunt de portis, juvenes de choro psallentium.

15 Defecit gaudium cordis nostri: versus est in luctum chorus noster.

16 Cecidit corona capitis nostri: væ nobis, quia peccavimus.

17 Propterea mœstum factum est cor nostrum, ideo contenebrati sunt oculi nostri.

18 Propter montem Sion quia disperiit, vulpes ambulaverunt in eo.

19 Tu autem Domine in æternum permanebis, solium tuum in generationem & generationem.

20 Quare in perpetuum oblivisceris nostri? derelinques nos in longitudine dierum?

21 Converte nos Domine ad te, & convertemur: innova dies nostros, sicut a principio.

22 Sed projiciens repulisti nos, iratus es contra nos vehementer.

PROPHETIA BARUCH.

CAPUT PRIMUM.

Judæi a Babylone mittunt ad eos qui erant in Jerusalem librum Baruch, una cum collectis pecuniis, ut oblatis holocaustis orent pro ipsis, & pro Nabuchodonosor, filioque ejus Baltasar, ac confitentur peccata sua.

1 ET hæc verba libri, quæ scri-
psit Baruch filius Neriæ, fi-
lii Maasiæ, filii Sedeciæ, filii Sedei,
filii Helciæ, in Babylonia,
2 In anno quinto, in septimo die
mensis, in tempore quo ceperunt
Chaldæi Jerusalem, & succenderunt
eam igni.
3 Et legit Baruch verba libri hujus
ad aures Jechoniæ filii Joakim regis
Juda, & ad aures universi populi
venientis ad librum,
4 Et ad aures potentium filiorum
regum, & ad aures presbyterorum,
& ad aures populi, a minimo usque
ad maximum eorum omnium habi-
tantium in Babylonia, ad flumen
Sodi.
5 Qui audientes plorabant, & je-
junabant, & orabant in conspectu
Domini.
6 Et collegerunt pecuniam secun-
dum quod potuit uniuscujusque
manus,
7 Et miserunt in Jerusalem ad Joa-
kim filium Helciæ filii Salom sacer-
dotem, & ad sacerdotes, & ad o-
mnem populum, qui inventi sunt
cum eo in Jerusalem:
8 Cum acciperet vasa templi Do-
mini, quæ ablata fuerant de tem-
plo, revocare in terram Juda deci-
ma die mensis Sivan, vasa argentea,
quæ fecit Sedecias filius Josiæ rex
Juda,
9 Posteaquam cepisset Nabuchodo-
nosor rex Babylonis Jechoniam, &
principes, & cunctos potentes, &
populum terræ, ab Jerusalem, &
duxit eos vinctos in Babylonem.
10 Et dixerunt: Ecce misimus ad
vos pecunias, de quibus emite ho-
locautomata, & thus, & facite
manna, & offerte pro peccato ad a-
ram Domini Dei nostri:
11 Et orate pro vita Nabuchodono-
sor regis Babylonis, & pro vita Bal-
tassar filii ejus, ut sint dies eorum
sicut dies cæli super terram:
12 Et ut det Dominus virtutem no-
bis, & illuminet oculos nostros, ut
vivamus sub umbra Nabuchodono-
sor regis Babylonis, & sub umbra
Baltassar filii ejus, & serviamus eis
multis diebus, & inveniamus gra-
tiam in conspectu eorum.
13 Et pro nobis ipsis orate ad Do-
minum Deum nostrum: quia pec-
cavimus Domino Deo nostro, &
non est aversus furor ejus a nobis
usque in hunc diem.
14 Et legite librum istum, quem
misimus ad vos recitari in templo
Domini, in die solemni, & in die
opportuno:
15 Et dicetis: † Domino Deo no- † *Infra*
stro justitia, nobis autem confusio *2. 6.*
faciei nostræ: sicut est dies hæc o-
mni Juda, & habitantibus in Jeru-
salem.
16 Regibus nostris, & principibus
nostris, & sacerdotibus nostris, &
prophetis nostris, & patribus no-
stris.
17 † Peccavimus ante Dominum † *Dan.*
Deum nostrum, & non credidimus, *9. 5.*
diffidentes in eum:
18 Et non fuimus subjectibiles illi,
& non audivimus vocem Domini
Dei nostri, ut ambularemus in man-
datis ejus, quæ dedit nobis.
19 A die, qua eduxit patres nostros
de terra Ægypti, usque ad diem hanc,
eramus incredibiles ad Dominum
Deum nostrum: & dissipati recessi-
mus, ne audiremus vocem ipsius.
20 † Et adhæserunt nobis multa † *Deut*
mala, & maledictiones, quæ consti- *28. 15.*
tuit Dominus Moysi servo suo: qui
eduxit patres nostros de terra Ægy-
pti, dare nobis terram fluentem lac
& mel, sicut hodierna die.
21 Et non audivimus vocem Domi-
ni Dei nostri secundum omnia verba
prophetarum, quos misit ad nos.
22 Et abivimus unusquisque in sen-
sum cordis nostri maligni, operari
diis alienis, facientes mala ante o-
culos Domini Dei nostri,

CA-

CAPUT II.

Judæi in captivitate confitentur propter peccata sua contigisse sibi mala quæ Deus per prophetas suos fuerat comminatus: fusis ergo precibus petunt misericordiam, quam per Moysen fuerat pollicitus se resipiscentibus daturum.

1 Propter quod statuit Dominus Deus noster verbum suum, quod locutus est ad nos, & ad judices nostros, qui judicaverunt Israel, & ad reges nostros, & ad principes nostros, & ad omnem Israel, & Juda:

2 Ut adduceret Dominus super nos mala magna, quæ non sunt facta sub cælo, quemadmodum facta sunt in Jerusalem, † secundum quæ scripta sunt in lege Moysi,

† *Deut* 28. 53.

3 Ut manducaret homo carnes filii sui, & carnes filiæ suæ.

4 Et dedit eos sub manu regum omnium, qui sunt in circuitu nostro, in improperium, & in desolationem in omnibus populis, in quibus nos dispersit Dominus.

5 Et facti sumus subtus, & non supra: quia peccavimus Domino Deo nostro, non obaudiendo voci ipsius.

6 † Domino Deo nostro justitia: nobis autem, & patribus nostris confusio faciei, sicut est dies hæc.

† *Sup.* 1. 15.

7 Quia locutus est Dominus super nos omnia mala hæc, quæ venerunt super nos:

8 Et non sumus deprecati faciem Domini Dei nostri, ut reverteremur unusquisque nostrum a viis nostris pessimis.

9 Et vigilavit Dominus in malis, & adduxit ea super nos: quia justus est Dominus in omnibus operibus suis, quæ mandavit nobis:

10 Et non audivimus vocem ipsius ut iremus in præceptis Domini, quæ dedit ante faciem nostram.

11 † Et nunc Domine Deus Israel, qui eduxisti populum tuum de terra Ægypti in manu valida, & in signis, & in prodigiis, & in virtute tua magna, & in brachio excelso, & fecisti tibi nomen sicut est dies iste:

† *Dan.* 9. 15.

12 Peccavimus, impie egimus, inique gessimus, Domine Deus noster, in omnibus justitiis tuis.

13 Avertatur ira tua a nobis: quia derelicti sumus pauci inter gentes, ubi dispersisti nos.

14 Exaudi Domine preces nostras, & orationes nostras, & educ nos propter te: & da nobis invenire gratiam ante faciem eorum, qui nos abduxerunt:

15 Ut sciat omnis terra quia tu es Dominus Deus noster, & quia nomen tuum invocatum est super Israel & super genus ipsius.

16 † Respice Domine de domo sancta tua in nos, & inclina aurem tuam, & exaudi nos.

† *Deut* 26. 15. *Isaiæ* 63. 15.

17 † Aperi oculos tuos, & vide: † quia non mortui, qui sunt in inferno, quorum spiritus acceptus est a visceribus suis, dabunt honorem & justificationem Domino:

† *Isaiæ.* 37. 17. *&* 64. 9 † *Psal.* 113. 17

18 Sed anima, quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curva, & infirma, & oculi deficientes, & anima esuriens dat tibi gloriam & justitiam Domino.

19 Quia non secundum justitias patrum nostrorum nos fundimus preces, & petimus misericordiam ante conspectum tuum, Domine Deus noster:

20 Sed quia misisti iram tuam, & furorem tuum super nos, sicut locutus es in manu puerorum tuorum prophetarum, dicens:

21 Sic dicit Dominus: Inclinate humerum vestrum, & cervicem vestram, & opera facite regi Babylonis: & sedebitis in terra, quam dedi patribus vestris.

22 Quod si non audieritis vocem Domini Dei vestri operari regi Babyloniæ: defectionem vestram faciam de civitatibus Juda, & a foris Jerusalem,

23 Et auferam a vobis vocem jucunditatis, & vocem gaudii, & vocem sponsi, & vocem sponsæ, & erit omnis terra sine vestigio ab inhabitantibus eam.

24 Et non audierunt vocem tuam, ut operarentur regi Babylonis: & statuisti verba tua, quæ locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarum, ut transferrentur ossa regum nostrorum, & ossa patrum nostrorum de loco suo:

25 Et ecce projecta sunt in calore solis, & in gelu noctis: & mortui sunt in doloribus pessimis, in fame & in gladio, & in emissione.

26 Et posuisti templum, in quo invocatum est nomen tuum in ipso, sicut hæc dies, propter iniquitatem domus Israel, & domus Juda.

27 Et fecisti in nobis Domine Deus
noster secundum omnem bonitatem
tuam, & secundum omnem misera-
tionem tuam illam magnam:
28 Sicut locutus es in manu pueri
tui Moysi, in die qua præcepisti ei
scribere legem tuam coram filiis Is-
rael,
† Lev. 29 Dicens: † Si non audieritis vo-
26. 14. cem meam, multitudo hæc magna
Deut. convertetur in minimam inter gen-
28. 15. tes, quo ego eos dispergam:
30 Quia scio quod me non audiet
populus. populus est enim dura cer-
vice: & convertetur ad cor suum in
terra captivitatis suæ:
31 Et scient quia ego sum Dominus
Deus eorum, & dabo eis cor, & in-
telligent; aures, & audient.
32 Et laudabunt me in terra capti-
vitatis suæ, & memores erunt no-
minis mei.
33 Et avertent se a dorso suo duro,
& a malignitatibus suis: quia remi-
niscentur viam patrum suorum qui
peccaverunt in me.
34 Et revocabo illos in terram,
quam juravi patribus eorum, Abra-
ham, Isaac, & Jacob, & domina-
buntur eis: & multiplicabo eos, &
non minorabuntur.
35 Et statuam illis testamentum al-
terum sempiternum, ut sim illis in
Deum, & ipsi erunt mihi in popu-
lum: & non movebo amplius popu-
lum meum, filios Israel, a terra
quam dedi illis.

CAPUT III.

Perseverant confiteri peccata sua & patrum suorum, obsecrantes Deum pro misericordia: Israel in captivitatem ductus est, eo quod dereliquerit viam sapientiæ quæ non invenitur a potentibus, divitibus, aut gigantibus: sed populo Israel tradita fuerat a Deo, cui omnes suæ creaturæ obediunt: additurque de Christi adventu in carnem.

1 ET nunc Domine omnipotens,
Deus Israel, anima in angu-
stiis, & spiritus anxius clamat ad te:
2 Audi Domine, & miserere, quia
Deus es misericors, & miserere no-
stri: quia peccavimus ante te.
3 Quia tu sedes in sempiternum, &
nos peribimus in ævum?
4 Domine omnipotens, Deus Is-
rael, audi nunc orationem mortuo-
rum Israel, & filiorum ipsorum,
qui peccaverunt ante te, & non au-
dierunt vocem Domini Dei sui, &
agglutinata sunt nobis mala.
5 Noli meminisse iniquitatum pa-
trum nostrorum, sed memento ma-
nus tuæ, & nominis tui in tempore
isto:
6 Quia tu es Dominus Deus noster,
& laudabimus te Domine:
7 Quia propter hoc dedisti timorem
tuum in cordibus nostris, & ut in-
vocemus nomen tuum, & laudemus
te in captivitate nostra, quia conver-
timur ab iniquitate patrum nostro-
rum, qui peccaverunt ante te.
8 Et ecce nos in captivitate nostra
sumus hodie, qua nos dispersisti in
improperium, & in maledictum, &
in peccatum, secundum omnes ini-
quitates patrum nostrorum, qui re-
cesserunt a te Domine Deus noster.
9 Audi Israel mandata vitæ: auri-
bus percipe, ut scias prudentiam.
10 Quid est Israel quod in terra ini-
micorum es?
11 Inveterasti in terra aliena, coin-
quinatus es cum mortuis: deputatus
es cum descendentibus in infernum.
12 Dereliquisti fontem sapientiæ.
13 Nam si in via Dei ambulasses,
habitasses utiq; in pace sempiterna.
14 Disce ubi sit prudentia, ubi sit
virtus, ubi sit intellectus: ut scias si-
mul ubi sit longiturnitas vitæ & vi-
ctus, ubi sit lumen oculorum, & pax.
15 Quis invenit locum ejus? & quis
intravit in thesauros ejus?
16 Ubi sunt principes gentium, &
qui dominantur super bestias, quæ
sunt super terram?
17 Qui in avibus cæli ludunt,
18 Qui argentum thesaurizant, &
aurum, in quo confidunt homines,
& non est finis acquisitionis eorum?
qui argentum fabricant & soliciti
sunt, nec est inventio operum illo-
rum?
19 Exterminati sunt, & ad inferos
descenderunt, & alii loco eorum
surrexerunt.
20 Juvenes viderunt lumen, & ha-
bitaverunt super terram: viam au-
tem disciplinę ignoraverunt,
21 Neq; intellexerunt semitas ejus,
neque filii eorum susceperunt eam,
a facie ipsorum longe facta est:
22 Non est audita in terra Chanaan,
neque visa est in Theman.
23 Filii quoque Agar, qui exqui-

runt prudentiam quæ de terra eſt, negotiatores Merrhæ, & Theman, & fabulatores, & exquiſitores prudentiæ & intelligentiæ: viam autem ſapientiæ neſcierunt, neque commemorati ſunt ſemitas ejus.
24 O Iſrael, quam magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis ejus!
25 Magnus eſt, & non habet finem; excelſus & immenſus.
26 Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt, ſtatura magna, ſcientes bellum.
27 Non hos elegit Dominus, neque viam diſciplinæ invenerunt: propterea perierunt.
28 Et quoniam non habuerunt ſapientiam, interierunt propter ſuam inſipientiam.
29 Quis aſcendit in cęlum, & accepit eam, & eduxit eam de nubibus?
30 Quis transfretavit mare, & invenit illam? & attulit illam ſuper aurum electum?
31 Non eſt qui poſſit ſcire vias ejus, neque qui exquirat ſemitas ejus:
32 Sed qui ſcit univerſa, novit eam, & adinvenit eam prudentia ſua: qui præparavit terram in æterno tempore, & replevit eam pecudibus, & quadrupedibus:
33 Qui emittit lumen, & vadit: & vocavit illud, & obedit illi in tremore.
34 Stellæ autem dederunt lumen in cuſtodiis ſuis, & lætatæ ſunt:
35 Vocatæ ſunt, & dixerunt: Adſumus: & luxerunt ei cum jucunditate, qui fecit illas.
36 Hic eſt Deus noſter, & non ęſtimabitur alius adverſus eum.
37 Hic adinvenit omnem viam diſciplinæ, & tradidit illam Jacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo.
38 Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt.

CAPUT IV.

Jeruſalem ſuam luget deſolationem, hortaturque filios ſuos ut forti ſint animo: nam ſicut propter ipſorum peccata Deus eos tradidit adverſariis, ita eis liberatis puniet hoſtes ipſorum.

1 Hic liber mandatorum Dei, & lex, quæ eſt in æternum; omnes qui tenent eam, pervenient ad vitam; qui autem dereliquerunt eam, in mortem.
2 Convertere Jacob, & apprehende eam, ambula per viam ad ſplendorem ejus contra lumen ejus.
3 Ne tradas alteri gloriam tuam, & dignitatem tuam genti alienæ.
4 Beati ſumus Iſrael: quia quę Deo placent, manifeſta ſunt nobis.
5 Animæquior eſto populus Dei, memorabilis Iſrael:
6 Venumdati eſtis gentibus non in perditionem: ſed propter quod in ira ad iracundiam provocaſtis Deum, traditi eſtis adverſariis.
7 Exacerbaſtis enim eum qui fecit vos, Deum æternum, immolantes dæmoniis, & non Deo.
8 Obliti enim eſtis Deum, qui nutrivit vos, & contriſtaſtis nutricem veſtram Jeruſalem.
9 Vidit enim iracundiam a Deo venientem vobis, & dixit: Audite confines Sion, adduxit enim mihi Deus luctum magnum:
10 Vidi enim captivitatem populi mei, filiorum meorum, & filiarum, quam ſuperduxit illis Æternus.
11 Nutrivi enim illos cum jucunditate: dimiſi autem illos cum fletu & luctu.
12 Nemo gaudeat ſuper me viduam, & deſolatam: a multis derelicta ſum propter peccata filiorum meorum, quia declinaverunt a lege Dei.
13 Juſtitias autem ipſius neſcierunt, nec ambulaverunt per vias mandatorum Dei, neque per ſemitas veritatis ejus cum juſtitia ingreſſi ſunt.
14 Veniant confines Sion, & memorentur captivitatem filiorum, & filiarum mearum, quam ſuperduxit illis Æternus.
15 Adduxit enim ſuper illos gentem de longinquo, gentem improbam, & alterius linguæ:
16 Qui non ſunt reveriti ſemen, neque puerorum miſerti ſunt, & abduxerunt dilectos viduæ, & a filiis unicam deſolaverunt.
17 Ego autem quid poſſum adjuvare vos?
18 Qui enim adduxit ſuper vos mala, ipſe vos eripiet de manibus inimicorum veſtrorum.
19 Ambulate filii, ambulate: ego enim derelicta ſum ſola.
20 Exui me ſtola pacis, indui autem me ſacco obſecrationis, & clamabo ab Altiſſimum in diebus meis.
21 Animæquiores eſtote filii, clamate ad Dominum, & eripiet vos

de manu principum inimicorum.
22 Ego enim ſperavi in ęternum ſalutem veſtram: & venit mihi gaudium a ſancto ſuper miſericordia, quæ veniet vobis ab æterno ſalutari noſtro.
23 Emiſi enim vos cum luctu & ploratu: reducet autem vos mihi Dominus cum gaudio & jucunditate in ſempiternum.
24 Sicut enim viderunt vicinę Sion captivitatem veſtram a Deo, ſic videbunt & in celeritate ſalutem veſtram a Deo, quæ ſuperveniet vobis cum honore magno, & ſplendore æterno.
25 Filii patienter ſuſtinete iram, quæ ſupervenit vobis: perſecutus eſt enim te inimicus tuus, ſed cito videbis perditionem ipſius: & ſuper cervices ipſius aſcendes.
26 Delicati mei ambulaverunt vias aſperas: ducti ſunt enim ut grex direptus ab inimicis.
27 Animæquiores eſtote filii, & proclamate ad Dominum: erit enim memoria veſtra ab eo qui duxit vos.
28 Sicut enim fuit ſenſus veſter ut erraretis a Deo: decies tantum iterum convertentes requiretis eum.
29 Qui enim induxit vobis mala, ipſe rurſum adducet vobis ſempiternam jucunditatem cum ſalute veſtra.
30 Animæquior eſto Jeruſalem, exhortatur enim te, qui te nominavit.
31 Nocentes peribunt, qui te vexaverunt: & qui gratulati ſunt in tua ruina, punientur.
32 Civitates, quibus ſervierunt filii tui, punientur; & quæ accepit filios tuos.
33 Sicut enim gaviſa eſt in tua ruina, & lętata eſt in caſu tuo, ſic contriſtabitur in ſua deſolatione.
34 Et amputabitur exultatio multitudinis ejus, & gaudimonium ejus erit in luctum.
35 Ignis enim ſuperveniet ei ab æterno in longiturnis diebus, & habitabitur a dæmoniis in multitudine temporis.
† Infr. 5. 5. 36 † Circumſpice Jeruſalem ad orientem, & vide jucunditatem a Deo tibi venientem.
37 Ecce enim veniunt filii tui, quos dimiſiſti diſperſos, veniunt collecti ab oriente uſque ad occidentem, in verbo ſancti gaudentes in honorem Dei.

CAPUT V.

Jubetur Jeruſalem luctum exuere, eo quod filii ejus cum ignominia ducti in captivitatem, cum gloria ſint ad eam reducendi.

1 EXue te Jeruſalem ſtola luctus, & vexationis tuæ: & indue te decore, & honore ejus, quæ a Deo tibi eſt, ſempiternæ gloriæ.
2 Circumdabit te Deus diploide juſtitię, & imponet mitram capiti honoris æterni.
3 Deus enim oſtendet ſplendorem ſuum in te, omni qui ſub cælo eſt.
4 Nominabitur enim tibi nomen tuum a Deo in ſempiternum: Pax juſtitiæ, & honor pietatis.
5 Exurge Jeruſalem, & ſta in excelſo: † & circumſpice ad orientem, † Supr. 4. 36.
& vide collectos filios tuos ab oriente ſole uſque ad occidentem, in verbo ſancti gaudentes Dei memoria.
6 Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis: adducet autem illos Dominus ad te portatos in honore ſicut filios regni.
7 Conſtituit enim Deus humiliare omnem montem excelſum, & rupes perennes, & convalles replere in æqualitatem terræ: ut ambulet Iſrael diligenter in honorem Dei.
8 Obumbraverunt autem & ſilvæ, & omne lignum ſuavitatis, Iſrael ex mandato Dei.
9 Adducet enim Deus Iſrael cum jucunditate in lumine majeſtatis ſuę, cum miſericordia, & juſtitia, quæ eſt ex ipſo.

CAPUT VI.

Judæos apud Babylonios captivos vaticinatur Jeremias poſt ſeptem generationes liberandos: hortaturque ut ſibi caveant ab illorum idololatria, oſtendens a plurimis effectibus imbecillia eſſe idola, penituſque ſenſu carentia, ac vaniſſima.

EXemplar epiſtolæ, quam miſit Jeremias ad abducendos captivos in Babyloniam a rege Babyloniorum, ut annuntiaret illis ſecundum quod præceptum eſt illi a Deo.
1 † PROPTER peccata, quæ peccaſtis ante Deum, abducemini in Ba- † Jere.
byloniam captivi a Nabuchodonoſor rege Babyloniorum. 25. 9.

2 Ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, & temporibus longis, usque ad generationes septem: post hoc autem educam vos inde cum pace.

† Isa. 44. 10. 3 † Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos, & argenteos, & lapideos, & ligneos in humeris portari, ostentantes metum gentibus.

4 Videte ergo ne & vos similes efficiamini factis alienis, & metuatis, & metus vos capiat in ipsis.

5 Visa itaque turba de retro, & ab ante, adorantes dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari Domine.

6 Angelus enim meus vobiscum est: ipse autem exquiram animas vestras.

7 Nam lingua ipsorum polita a fabro, ipsa etiam inaurata & inargentata, falsa sunt, & non possunt loqui,

8 Et sicut virgini amanti ornamenta, ita accepto auro fabricati sunt.

9 Coronas certe aureas habent super capita sua dii illorum: unde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum & argentum, & arrogant illud in semetipsos.

10 Dant autem ex ipso prostitutis, & meretrices ornant: & iterum cum receperint illud a meretricibus, ornant deos suos.

11 Hi autem non liberantur ab ęrugine & tinea.

12 Opertis autem illis veste purpurea, extergunt faciem ipsorum propter pulverem domus, qui est plurimus inter eos.

13 Sceptrum autem habet ut homo, sicut judex regionis, qui in se peccantem non interficit.

14 Habet etiam in manu gladium, & securim; se autem de bello, & a latronibus non liberat. Unde vobis notum sit quia non sunt dii.

15 Non ergo timueritis eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur, tales sunt & dii illorum.

16 Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt pulvere a pedibus introeuntium.

17 Et sicut alicui qui regem offendit, circumseptæ sunt januæ: aut sicut ad sepulcrum adductum mortuum, ita tutantur sacerdotes ostia clausuris & seris, ne a latronibus expolientur.

18 Lucernas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre possunt: sunt autem sicut trabes in domo.

19 Corda vero eorum dicunt elingere serpentes, qui de terra sunt, dum comedunt eos, & vestimentum ipsorum, & non sentiunt.

20 Nigræ fiunt facies eorum a fumo, qui in domo fit.

21 Supra corpus eorum, & supra caput eorum volant noctuæ, & hirundines, & aves etiam similiter & cattæ.

22 Unde sciatis quia non sunt dii. Ne ergo timueritis eos.

23 Aurum etiam quod habent, ad speciem est. Nisi aliquis exterserit æruginem, non fulgebunt: neque enim dum conflarentur, sentiebant.

24 Ex omni pretio empta sunt, in quibus spiritus non inest ipsis.

25 † Sine pedibus in humeris portantur, ostentantes ignobilitatem suam hominibus. Confundantur etiam qui colunt ea. † Isa. 46. 7.

26 Propterea si ceciderint in terram, a semetipsis non consurgunt: neque si quis eum statuerit rectum, per semetipsum stabit, sed sicut mortuis munera eorum illis apponentur.

27 Hostias illorum vendunt sacerdotes ipsorum, & abutuntur: similiter & mulieres eorum decerpentes, neque infirmo, neque mendicanti aliquid impertiunt;

28 De sacrificiis eorum fętæ & menstruatæ contingunt. Scientes itaque ex his quia non sunt dii, ne timeatis eos.

29 Unde enim vocantur dii? Quia mulieres apponunt diis argenteis, & aureis, & ligneis:

30 Et in domibus eorum sacerdotes sedent, habentes tunicas scissas, & capita, & barbam rasam, quorum capita nuda sunt.

31 Rugiunt autem clamantes contra deos suos, sicut in cęna mortui.

32 Vestimenta eorum auferunt sacerdotes, & vestiunt uxores suas, & filios suos.

33 Neque si quid mali patiuntur ab aliquo, neque si quid boni, poterunt retribuere: neque regem constituere possunt, neque auferre.

34 Similiter neque dare divitias possunt, neque malum retribuere. Si quis illis votum voverit & non reddiderit; neque hoc requirunt.

35 Hominem a morte non liberant, neq; infirmum a potentiori eripiunt.

36 Homi-

36 Hominem cæcum ad visum non restituunt, de necessitate hominem non liberabunt.
37 Viduæ non miserebuntur, neque orphanis benefacient.
38 Lapidibus de monte similes sunt dii illorum, lignei, & lapidei, & aurei, & argentei. Qui autem colunt ea, confundentur.
39 Quomodo ergo æstimandum est, aut dicendum, illos esse deos?
40 Adhuc enim ipsis Chaldæis non honorantibus ea: qui cum audierint mutum non posse loqui, offerunt illud ad Bel, postulantes ab eo loqui:
41 Quasi possint sentire qui non habent motum, & ipsi cum intellexerint, relinquent ea: sensum enim non habent ipsi dii illorum.
42 Mulieres autem circumdatæ funibus in viis sedent, succendentes ossa olivarum.
43 Cum autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transeunte dormierit cum eo, proximæ suæ exprobrat quod ea non sit digna habita, sicut ipsa, neque funis ejus diruptus sit.
44 Omnia autem quæ illis fiunt, falsa sunt. Quomodo æstimandum aut dicendum est, illos esse deos?
45 A fabris autem, & ab aurificibus facta sunt. Nihil aliud erunt, nisi id quod volunt esse sacerdotes.
46 Artifices etiam ipsi, qui ea faciunt, non sunt multi temporis. Numquid ergo possunt ea quæ fabricata sunt ab ipsis esse dii?
47 Reliquerunt autem falsa, & opprobrium postea futuris.
48 Nam cum supervenerit illis prælium, & mala; cogitant sacerdotes apud se, ubi se abscondant cum illis.
49 Quomodo ergo sentiri debeant quoniam dii sunt, qui nec de bello se liberant, neque de malis se eripiunt?
50 Nam cum sint lignea, inaurata, & inargentata, scietur postea quia falsa sunt, ab universis gentibus, & regibus: quæ manifesta sunt quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus cũ illis.
51 Unde ergo notum est, quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus in ipsis est?
52 Regem regioni non suscitant, neque pluviam hominibus dabunt:
53 Judicium quoq; non discernent, neque regiones liberabunt ab injuria: quia nihil possunt, sicut corniculæ inter medium cæli & terræ.
54 Etenim cum inciderit ignis in domum deorum ligneorum, argenteorum, & aureorum, sacerdotes quidem ipsorum fugient, & liberabuntur: ipsi vero sicut trabes in medio comburentur.
55 Regi autem, & bello non resistent. Quomodo ergo æstimandum est, aut recipiendum quia dii sunt?
56 Non a furibus, neque a latronibus se liberabunt dii lignei, & lapidei, & inaurati, & inargentati: quibus hi qui fortiores sunt,
57 Aurum, & argentum, & vestimentum, quo operti sunt, auferent illis, & abibunt, nec sibi auxilium ferent.
58 Itaque melius est esse regem ostentantem virtutem suam, aut vas in domo utile; in quo gloriabitur qui possidet istud, vel ostium in domo, quod custodit quæ in ipsa sunt; quam falsi dii.
59 Sol quidem, & luna, ac sidera cum sint splendida & emissa ad utilitates, obaudiunt.
60 Similiter & fulgur cum apparuerit, perspicuum est: idipsum autem & spiritus in omni regione spirat.
61 Et nubes, quibus cum imperatum fuerit a Deo perambulare universum orbem, perficiunt quod imperatum est eis.
62 Ignis etiam missus desuper ut consumat montes, & silvas, facit quod præceptum est ei. Hæc autem neque speciebus, neque virtutibus uni eorum similia sunt.
63 Unde neque existimandum est, neque dicendum, illos esse deos, quando non possunt neque judicium judicare, neque quidquam facere hominibus.
64 Scientes itaque quia non sunt dii, ne ergo timueritis eos.
65 Neque enim regibus maledicent, neque benedicent.
66 Signa etiam in cælo gentibus non ostendunt, neque ut sol lucebunt, neque illuminabunt ut luna.
67 Bestiæ meliores sunt illis, quæ possunt fugere sub tectum, ac prodesse sibi.
68 Nullo itaque modo nobis est manifestum quia sunt dii: propter quod ne timeatis eos.
69 Nam sicut in cucumerario formido nihil custodit: ita sunt dii illorum lignei, & argentei, & inaurati.
70 Eodem modo & in horto spina

alba,

alba, supra quam omnis avis sedet.
Similiter & mortuo projecto in tenebris, similes sunt dii illorum lignei, & inaurati, & inargentati.
71 A purpura quoque & murice,
quæ supra illos tineant, scietis itaque quia non sunt dii. Ipsi etiam postremo comeduntur, & erunt opprobrium in regione.
72 Melior est homo justus, qui non
habet simulacra: nam erit longe ab opprobriis.

PROPHETIA EZECHIELIS.

CAPUT PRIMUM.

Tempus & locus quibus Ezechieli ostensæ sunt visiones Dei; nempe in medio ignis similitudo quatuor animalium quæ describuntur, similiter & rotarum, firmamenti, throni, & hominis in throno sedentis igne circumdati.

1 ET factum est in trigesimo anno, in quarto, in quinta mensis, cum essem in medio captivorum † juxta fluvium Chobar, aperti sunt cæli, & vidi visiones Dei.

† Infr. 3.23.& 10. 20. & 43.3.

2 In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationis regis Joachin,
3 Factum est verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotem in terra Chaldæorum, secus flumen Chobar: & facta est super eum ibi manus Domini.
4 Et vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone, & nubes magna, & ignis involvens, & splendor in circuitu ejus: & de medio ejus quasi species electri, id est de medio ignis;
5 Et in medio ejus similitudo quatuor animalium: & hic aspectus eorum, similitudo hominis in eis.
6 Quatuor facies uni, & quatuor pennæ uni.
7 Pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, & scintillæ quasi aspectus æris candentis.
8 Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus: & facies & pennas per quatuor partes habebant.
9 Junctęque erant pennę eorum alterius ad alterum, non revertebantur cum incederent; sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur.
10 Similitudo autem vultus eorum:

facies hominis, & facies leonis a dextris ipsorum quatuor; facies autem bovis, a sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorum quatuor.

11 Facies eorum, & pennæ eorum extentæ desuper: duæ pennæ singulorum jungebantur, & duę tegebant corpora eorum:

12 Et unumquodque eorum coram facie sua ambulabat: ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, nec revertebantur cum ambularent.

13 Et similitudo animalium, aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum. Hæc erat visio discurrens in medio animalium, splendor ignis, & de igne fulgur egrediens.

14 Et animalia ibant & revertebantur, in similitudinem fulguris coruscantis.

15 Cumque aspicerem animalia, apparuit rota una super terram juxta animalia, habens quatuor facies.

16 Et aspectus rotarum, & opus earum, quasi visio maris: & una similitudo ipsarum quatuor: & aspectus earum & opera, quasi sit rota in medio rotæ.

17 Per quatuor partes earum euntes ibant, & non revertebantur cum ambularent.

18 Statura quoque erat rotis, & altitudo, & horribilis aspectu: & † totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quatuor.

† Infr. 10. 12.

19 Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ juxta ea: & cum elevarentur animalia de terra, elevabantur simul & rotæ.

20 Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotæ pariter elevabantur, sequentes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis.

21 Cum euntibus ibant, & cum stantibus stabant: & cum elevatis a terra, pariter elevabantur & rotæ, sequentes ea: quia spiritus vitæ erat in rotis.

22 Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystali horribilis, & extenti super capita eorum desuper.

23 Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum: unumquodque duabus alis velabat corpus suum, & alterum similiter velabatur.

24 Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis Dei: cum ambularent quasi sonus erat multitudinis ut sonus castrorum. cumque starent, demittebantur pennæ eorum.

25 Nam cum fieret vox super firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant, & submittebant alas suas.

26 Et super firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni: & super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper.

27 Et vidi quasi speciem electri, velut aspectum ignis, intrinsecus ejus per circuitum: a lumbis ejus & desuper, & a lumbis ejus usque deorsum, vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu.

28 Velut aspectum arcus cum fuerit in nube in die pluviæ. hic erat aspectus splendoris per gyrum.

CAPUT II.

Roboratur propheta exterritus, ut intrepide arguat rebelles filios Israel, si quo modo tandem ab inveteratis peccatis resipiscant, & jubetur comedere librum scriptum intus & foris, in quo erant lamentationes, & carmen, & væ.

1 HÆc visio similitudinis gloriæ Domini. & vidi, & cecidi in faciem meam, & audivi vocem loquentis. Et dixit ad me: Fili hominis sta super pedes tuos, & loquar tecum.

2 Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me supra pedes meos: & audivi loquentem ad me,

3 Et dicentem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt a me: ipsi & patres eorum prevaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc.

4 Et filii dura facie, & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te: & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus:

5 Si forte vel ipsi audiant, & si forte quiescant, quoniam domus exasperans est: & scient quia propheta fuerit in medio eorum.

6 Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas: quoniam increduli & subversores

sunt tecum, & cum scorpionibus ha-
bitas. verba eorum ne timeas,& vul-
tus eorum ne formides, quia domus
exasperans est.
7 Loqueris ergo verba mea ad eos,
si forte audiant, & quiescant: quo-
niam irritatores sunt.
8 Tu autem fili hominis audi quæ-
cumque loquor ad te, & noli esse
exasperans, sicut domus exaspera-
trix est: aperi os tuum & comede
quæcumque ego do tibi.
9 Et vidi, & ecce manus missa ad
† Apoc 5. 1. me, in qua erat involutus liber: &
expandit illum coram me,† qui erat
scriptus intus & foris: & scriptæ
erant in eo lamentationes, & car-
men, & væ.

CAPUT III.

Comesto libro datur prophetæ facies adamantina, ut intrepide arguat durissimos filios Israel in transmigratione constitutos: missus autem constituitur speculator, qui si visum imminens malum non annuntiaverit, ejus qui perit reus efficitur: si autem annuntiaverit, animam suam liberat, etiam si alius pereat: deinde campum ingressus, visaque ibi gloria Domini, jubetur in domo sua includi, tamquam vinctus ac mutus.

1 ET dixit ad me: Fili hominis
quodcumque inveneris co-
mede: comede volumen istud, & va-
dens loquere ad filios Israel.
2 Et aperui os meum, & cibavit
me volumine illo:
3 Et dixit ad me: Fili hominis ven-
ter tuus comedet,& viscera tua com-
plebuntur volumine isto, quod ego
† Apoc 10. 9. 10. do tibi. † Et comedi illud: & factum
est in ore meo sicut mel dulce.
4 Et dixit ad me: Fili hominis va-
de ad domum Israel, & loqueris ver-
ba mea ad eos.
5 Non enim ad populum profundi
sermonis & ignotæ linguæ tu mitte-
ris, ad domum Israel:
6 Neque ad populos multos profun-
di sermonis, & ignotæ linguæ, quo-
rum non possis audire sermones: &
si ad illos mittereris, ipsi audirent
te.
7 Domus autem Israel nolunt au-
dire te: quia nolunt audire me. om-
nis quippe domus Israel attrita fron-
te est, & duro corde.
8 Ecce dedi faciem tuam valentio-
rem faciebus eorum, & frontem
tuam duriorem frontibus eorum.
9 Ut adamantem, & ut silicem de-
di faciem tuam: ne timeas eos, neque
metuas a facie eorum: quia domus
exasperans est.
10 Et dixit ad me: Fili hominis,
omnes sermones meos, quos ego lo-
quor ad te, assume in corde tuo, &
auribus tuis audi:
11 Et vade ingredere ad transmi-
grationem, ad filios populi tui, &
loqueris ad eos, & dices eis: Hæc
dicit Dominus Deus: si forte au-
diant, & quiescant.
12 Et assumpsit me spiritus, & au-
divi post me vocem commotionis
magnæ; Benedicta gloria Domini
de loco suo;
13 Et vocem alarum animalium
percutientium alteram ad alteram,
& vocem rotarum sequentium ani-
malia, & vocem commotionis ma-
gnæ.
14 Spiritus quoque levavit me, &
assumpsit me: & abii amarus in in-
dignatione spiritus mei: manus enim
Domini erat mecum, confortans me.
15 Et veni ad transmigrationem, ad
acervum novarum frugum, ad eos
qui habitabant juxta flumen Cho-
bar,& sedi ubi illi sedebant:& mansi
ibi septem diebus mœrens in medio
eorum.
16 Cum autem pertransissent se-
ptem dies, factum est verbum Do-
mini ad me, dicens:
17 † Fili hominis speculatorem de- † Infra 33. 7.
di te domui Israel: & audies de ore
meo verbũ,& annuntiabis eis ex me.
18 Si dicente me ad impium: Morte
morieris: non annuntiaveris ei, ne-
que locutus fueris ut avertatur a via
sua impia, & vivat: ipse impius in
iniquitate sua morietur, sanguinem
autem ejus de manu tua requiram.
19 Si autem tu annuntiaveris im-
pio, & ille non fuerit conversus ab
impietate sua, & a via sua impia:
ipse quidem in iniquitate sua morie-
tur, tu autem animam tuam libera-
sti.
20 Sed & si conversus justus a justi-
tia sua fuerit, & fecerit iniquitatem:
ponam offendiculum coram eo, ipse
morietur, quia non annuntiasti ei:
in peccato suo morietur, & non
erunt in memoria justitiæ ejus, quas
fecit: sanguinem vero ejus de manu
tua requiram.

21 Si autem tu annuntiaveris justo
ut non peccet justus, & ille non pec-
caverit: vivens vivet, quia annuntia-
sti ei, & tu animam tuam liberasti.
22 Et facta est super me manus Do-
mini, & dixit ad me: Surgens egre-
dere in campum, & ibi loquar tecum.
23 Et surgens egressus sum in cam-
pum: & ecce ibi gloria Domini sta-
bat quasi gloria, quam vidi † juxta
fluvium Chobar: & cecidi in faciem
meam.

† Supr. 1. 3.

24 Et ingressus est in me spiritus,
& statuit me super pedes meos: &
locutus est mihi, & dixit ad me:
Ingredere, & includere in medio
domus tuæ.
25 Et tu fili hominis, ecce data sunt
super te vincula, & ligabunt te in eis:
& non egredieris de medio eorum.
26 Et linguam tuam adhærere fa-
ciam palato tuo, & eris mutus, nec
quasi vir objurgans: quia domus
exasperans est.
27 Cum autem locutus fuero tibi,
aperiam os tuum, & dices ad eos:
Hæc dicit Dominus Deus: Qui au-
dit, audiat: & qui quiescit, quie-
scat: quia domus exasperans est.

CAPUT IV.

Jubetur propheta figurare obsidionem Jerusalem, ac dormire super latus sinistrum 390. diebus, super dexteram vero 40. ac vilem cibum & fœde confectum sibi præparare; quibus designat calamitatem filiorum Israel, obsidionem & afflictionem habitantium Jerosolymis.

1 ET tu fili hominis sume tibi
laterem, & pones eum co-
ram te: & describes in eo civitatem
Jerusalem.
2 Et ordinabis adversus eam obsi-
dionem, & ædificabis munitiones,
& comportabis aggerem, & dabis
contra eam castra, & pones arietes
in gyro.
3 Et tu sume tibi sartaginem fer-
ream, & pones eam in murum fer-
reum inter te, & inter civitatem: &
obfirmabis faciem tuam ad eam, &
erit in obsidionem, & circumdabis
eam: signum est domui Israel.
4 Et tu dormies super latus tuum
sinistrum, & pones iniquitates do-
mus Israel super eo, numero dierum
quibus dormies super illud, & assu-
mes iniquitatem eorum.
5 Ego autem dedi tibi annos ini-
quitatis eorum, numero dierum tre-
centos & nonaginta dies: & porta-
bis iniquitatem domus Israel.
6 Et cum compleveris hæc, dormies
super latus tuum dexterum secun-
do: & † assumes iniquitatem domus
Juda quadraginta diebus. diem pro
anno, diem, inquam, pro anno
dedi tibi.

† Num. 14. 34.

7 Et ad obsidionem Jerusalem con-
vertes faciem tuam, & brachium
tuum erit extentum: & prophetabis
adversus eam.
8 Ecce circumdedi te vinculis: &
non te convertes a latere tuo in la-
tus aliud, donec compleas dies obsi-
dionis tuæ.
9 Et tu sume tibi frumentum, &
hordeum, & fabam, & lentem, &
milium, & viciam: & mittes ea in
vas unum, & facies tibi panes nu-
mero dierum quibus dormies super
latus tuum: trecentis & nonaginta
diebus comedes illud.
10 Cibus autem tuus quo vesceris,
erit in pondere viginti stateres in
die: a tempore usque ad tempus
comedes illud.
11 Et aquam in mensura bibes, sex-
tam partem hin: a tempore usque
ad tempus bibes illud.
12 Et quasi subcinericium hordea-
ceum comedes illud: & stercore,
quod egredietur de homine, operies
illud in oculis eorum.
13 Et dixit Dominus: Sic comedent
filii Israel † panem suum pollutum
inter gentes, ad quas ejiciam eos.

† Osee 9. 4.

14 Et dixi: A a a, Domine Deus,
ecce anima mea non est polluta: &
morticinum, & laceratum a bestiis
non comedi ab infantia mea usque
nunc, & non est ingressa in os meum
omnis caro immunda.
15 Et dixit ad me: Ecce dedi tibi
fimum boum pro stercoribus huma-
nis: & facies panem tuum in eo.
16 Et dixit ad me: Fili hominis?
† Ecce ego conteram baculum panis
in Jerusalem: & comedent panem
in pondere, & in solicitudine: &
aquam in mensura, & in angustia
bibent:

† Infra 5. 16. & 14. 13.

17 Ut deficientibus pane & aqua,
corruat unusquisque ad fratrem su-
um: & contabescant in iniquitati-
bus suis.

CAPUT V.

*Per detonsos capitis & barbæ prophetæ
pilos jussu Domini, varieque consumptos,
designantur Judæi, propter sua peccata
fame & gladio consumendi: sic ut patres
filios, & filii patres comedant; reliqui
vero in captivitatem ducendi, ubi sint
opprobrium ac stupor gentibus, quarum
superarunt scelera.*

1 ET tu fili hominis sume tibi
gladium acutum, radentem
pilos: & assumes eum, & duces per
caput tuum, & per barbam tuam;
& assumes tibi stateram ponderis, &
divide eos.
2 Tertiam partem igni combures in
medio civitatis, juxta completio-
nem dierum obsidionis: & assumes
tertiam partem, & concides gladio
in circuitu ejus; tertiam vero aliam
disperges in ventum, & gladium
nudabo post eos.
3 Et sumes inde parvum numerum:
& ligabis eos in summitate pallii tui.
4 Et ex eis rursum tolles, & proji-
cies eos in medio ignis, & combures
eos igni: & ex eo egredietur ignis in
omnem domum Israel.
5 Hæc dicit Dominus Deus: Ista est
Jerusalem, in medio gentium posui
eam, & in circuitu ejus terras.
6 Et contempsit judicia mea, ut
plus esset impia quam gentes; &
præcepta mea, ultra quam terræ
quæ in circuitu ejus sunt. judicia
enim mea projecerunt, & in præ-
ceptis meis non ambulaverunt.
7 Idcirco hec dicit Dominus Deus:
Quia superastis gentes, quæ in cir-
cuitu vestro sunt, & in præceptis
meis non ambulastis, & judicia mea
non fecistis, & juxta judicia gen-
tium, quæ in circuitu vestro sunt,
non estis operati:
8 Ideo hæc dicit Dominus Deus:
Ecce ego ad te, & ipse ego faciam in
medio tui judicia in oculis gentium.
9 Et faciam in te quod non feci, &
quibus similia ultra non faciam, pro-
pter omnes abominationes tuas.
10 Ideo patres comedent filios in
medio tui, & filii comedent patres
suos, & faciam in te judicia, & ven-
tilabo universas reliquias tuas in o-
mnem ventum.
11 Idcirco vivo ego, dicit Dominus
Deus: nisi pro eo quod sanctum me-
um violasti in omnibus offensioni-
bus tuis, & in cunctis abominationi-
bus tuis: ego quoque confringam,
& non parcet oculus meus, & non
miserebor.
12 Tertia pars tui peste morietur,
& fame consumetur in medio tui:
& tertia pars tui in gladio cadet in
circuitu tuo: tertiam vero partem
tuam in omnem ventum dispergam,
& gladium evaginabo post eos.
13 Et complebo furorem meum, &
requiescere faciam indignationem
meam in eis, & consolabor: &
scient quia ego Dominus locutus
sum in zelo meo, cum implevero
indignationem meam in eis.
14 Et dabo te in desertum & in op-
probrium gentibus, quæ in circuitu
tuo sunt, in conspectu omnis præ-
tereuntis.
15 Et eris opprobrium, & blasphe-
mia, exemplum, & stupor in gen-
tibus quæ in circuitu tuo sunt, cum
fecero in te judicia in furore, & in
indignatione, & in increpationibus
iræ.
16 Ego Dominus locutus sum:
Quando misero sagittas famis pessi-
mas in eos; quæ erunt mortiferæ, &
quas mittam ut disperdam vos: & fa-
mem congregabo super vos, & † con- † *Supra* 4.
teram in vobis baculum panis. 16.
17 Et immittam in vos famem, & *Infra*
bestias pessimas usque ad internecio- 14. 13.
nem: & pestilentia, & sanguis trans-
ibunt per te, & gladium inducam
super te. ego Dominus locutus sum.

CAPUT VI.

*Propter multiplicem idololatriam fi-
liorum Israel, prædicuntur eorum ur-
bes & excelsa dissipanda, & qui pe-
stem, gladium & famem evaserint,
dispergendi inter gentes, ubi malis pressi,
convertentur ad Dominum.*

1 ET factus est sermo Domini
ad me, dicens:
2 Fili hominis pone faciem tuam
ad montes Israel, & prophetabis
ad eos,
3 Et dices: † Montes Israel au- † *Infra*
dite verbum Domini Dei: Hæc di- 36. 1.
cit Dominus Deus montibus, &
collibus, rupibus, & vallibus:
Ecce ego inducam super vos gla-
dium, & disperdam excelsa ve-
stra,

4 Et

4 Et demoliar aras vestras, & confringentur simulacra vestra: & dejiciam interfectos vestros ante idola vestra.
5 Et dabo cadavera filiorum Israel ante faciem simulacrorum vestrorum: & dispergam ossa vestra circum aras vestras,
6 In omnibus habitationibus vestris. Urbes desertæ erunt, & excelsa demolientur, & dissipabuntur: & interibunt aræ vestræ, & confringentur: & cessabunt idola vestra, & conterentur delubra vestra, & delebuntur opera vestra.
7 Et cadet interfectus in medio vestri: & scietis quia ego sum Dominus.
8 Et relinquam in vobis eos, qui fugerint gladium in gentibus, cum dispersero vos in terris.
9 Et recordabuntur mei liberati vestri in gentibus, ad quas captivi ducti sunt: quia contrivi cor eorum fornicans, & recedens a me; & oculos eorum fornicantes post idola sua: & displicebunt sibimet super malis quæ fecerunt in universis abominationibus suis.
10 Et scient, quia ego Dominus non frustra locutus sum, ut facerem eis malum hoc.
11 Hæc dicit Dominus Deus: Percute manum tuam, & allide pedem tuum, & dic: Heu, ad omnes abominationes malorum domus Israel: quia gladio, fame, & peste ruituri sunt.
12 Qui longe est, peste morietur: qui autem prope, gladio corruet: & qui relictus fuerit, & obsessus, fame morietur: & complebo indignationem meam in eis.
13 Et scietis quia ego Dominus, cum fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum, in circuitu ararum vestrarum, in omni colle excelso, & in cunctis summitatibus montium, & subtus omne lignum nemorosum, & subtus universam quercum frondosam, locum ubi accenderunt thura redolentia universis idolis suis.
14 Et extendam manum meam super eos: & faciam terram desolatam & destitutam, a deserto Deblatha, in omnibus habitationibus eorum: & scient quia ego Dominus.

CAPUT VII.

Denuntiat propheta totius terræ Juda extremam & inevitabilem vastationem proxime imminere propter ipsorũ scelera.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:
2 Et tu fili hominis, hæc dicit Dominus Deus terræ Israel: Finis venit, venit finis super quatuor plagas terræ.
3 Nunc finis super te, & immittam furorem meum in te: & judicabo te juxta vias tuas: & ponam contra te omnes abominationes tuas.
4 Et non parcet oculus meus super te, & non miserebor: sed vias tuas ponam super te, & abominationes tuæ in medio tui erunt: & scietis quia ego Dominus.
5 Hæc dicit Dominus Deus: Afflictio una, afflictio ecce venit.
6 Finis venit, venit finis, evigilavit adversum te: ecce venit.
7 Venit contritio super te, qui habitas in terra: venit tempus, prope est dies occisionis, & non gloriæ montium.
8 Nunc de propinquo effundam iram meam super te, & complebo furorem meum in te: & judicabo te juxta vias tuas, & imponam tibi omnia scelera tua:
9 Et non parcet oculus meus, nec miserebor, sed vias tuas imponam tibi, & abominationes tuæ in medio tui erunt: & scietis quia ego sum Dominus percutiens.
10 Ecce dies, ecce venit: egressa est contritio, floruit virga, germinavit superbia:
11 Iniquitas surrexit in virga impietatis; non ex eis, & non ex populo, neque ex sonitu eorum: & non erit requies in eis.
12 Venit tempus, appropinquavit dies: qui emit, non lætetur: & qui vendit, non lugeat: quia ira super omnem populum ejus.
13 Quia qui vendit, ad id quod vendidit, non revertetur, & adhuc in viventibus vita eorum. visio enim ad omnem multitudinem ejus non regredietur: & vir in iniquitate vitæ suæ non confortabitur.
14 Canite tuba, præparentur omnes, & non est qui vadat ad prælium: ira enim mea super universum populum ejus.

15 Gladius foris; & pestis & fames intrinsecus: qui in agro est, gladio morietur: & qui in civitate, pestilentia & fame devorabuntur.

16 Et salvabuntur qui fugerint ex eis: & erunt in montibus quasi columbæ convallium omnes trepidi, unusquisque in iniquitate sua.

17 Omnes manus dissolventur, & omnia genua fluent aquis.

† *Isai.* 15. 2. *Jerem.* 48. 37. 18 † Et accingent se ciliciis, & operiet eos formido, & in omni facie confusio, & in universis capitibus eorum calvitium.

† *Prov.* 11. 4. *Sophon* 1. 18. *Eccli.* 5. 10. 19 Argentum eorum foras projicietur, & aurum eorum in sterquilinium erit. † Argentum eorum, & aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini. Animam suam non saturabunt, & ventres eorum non implebuntur: quia scandalum iniquitatis eorum factum est.

20 Et ornamentum monilium suorum in superbiam posuerunt, & imagines abominationum suarum & simulacrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam:

21 Et dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud.

22 Et avertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud.

23 Fac conclusionem: quoniam terra plena est judicio sanguinum, & civitas plena iniquitate.

24 Et adducam pessimos de gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum.

25 Angustia superveniente, requirent pacem, & non erit.

26 Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & quærent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus.

27 Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum judicia eorum judicabo eos: & scient quia ego Dominus.

CAPUT VIII.

Ezechiel post visam Dei similitudinem, spiritu raptus in Jerusalem, videt pessimas Judæorum idololatrias sub variis figuris: quare dicit Dominus se eis non parciturum, nec oratione exauditurum.

1 ET factum est in anno sexto, in sexto mense, in quinta mensis: ego sedebam in domo mea, & senes Juda sedebant coram me, & cecidit ibi super me manus Domini Dei.

2 Et vidi, & ecce similitudo quasi aspectus ignis: ab aspectu lumborum ejus, & deorsum, ignis: & a lumbis ejus & sursum, quasi aspectus splendoris, ut visio electri.

3 † Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei; & elevavit me spiritus inter terram & cælum: & adduxit me in Jerusalem in visione Dei, juxta ostium interius, quod respiciebat ad aquilonem, ubi erat statutum idolum zeli ad provocandam æmulationem. † *Dan.* 14. 35.

4 Et ecce ibi gloria Dei Israel, secundum visionem quam videram in campo.

5 Et dixit ad me: Fili hominis, leva oculos tuos ad viam aquilonis. Et levavi oculos meos ad viam aquilonis: & ecce ab aquilone portæ altaris, idolum zeli in ipso introitu.

6 Et dixit ad me: Fili hominis, putasne, vides tu quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israel facit hic, ut procul recedam a sanctuario meo? & adhuc conversus videbis abominationes majores.

7 Et introduxit me ad ostium atrii: & vidi, & ecce foramen unum in pariete.

8 Et dixit ad me: Fili hominis fode parietem. Et cum fodissem parietem, apparuit ostium unum.

9 Et dixit ad me: Ingredere, & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic.

10 Et ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptilium & animalium, abominatio, & universa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum.

11 Et septuaginta viri de senioribus domus Israel, & Jezonias filius Saphan stabat in medio eorum, stan-

tium ante picturas: & unusquisque
habebat thuribulum in manu sua: &
vapor nebulæ de thure consurge-
bat.
12 Et dixit ad me: Certe vides fili
hominis quæ seniores domus Israel
faciunt in tenebris, unusquisque in
abscondito cubiculi sui: dicunt enim:
Non videt Dominus nos, dereliquit
Dominus terram.
13 Et dixit ad me: Adhuc conver-
sus videbis abominationes majores,
quas isti faciunt.
14 Et introduxit me per ostium por-
tæ domus Domini, quod respiciebat
ad aquilonem: & ecce ibi mulieres
sedebant plangentes Adonidem.
15 Et dixit ad me: Certe vidisti fi-
li hominis: adhuc conversus vide-
bis abominationes majores his.
16 Et introduxit me in atrium do-
mus Domini interius: & ecce in ostio
templi Domini inter vestibulum &
altare, quasi vigintiquinque viri,
dorsa habentes contra templum Do-
mini, & facies ad orientem: & ado-
rabant ad ortum Solis.
17 Et dixit ad me: Certe vidisti fili
hominis: numquid leve est hoc do-
mui Juda, ut facerent abominatio-
nes istas, quas fecerunt hic, quia re-
plentes terram iniquitate conversi
sunt ad irritandum me? & ecce ap-
plicant ramum ad nares suas.
18 Ergo & ego faciam in furore:
non parcet oculus meus, nec mise-
rebor: & cum clamaverint ad aures
meas voce magna, non exaudiam
eos.

CAPUT IX.

Apparentes sex viri jubentur omnes in Jerusalem trucidare, qui a viro lineis vestito non sunt signo Thau notati: quo facto Dominus exclamanti prophetæ respondet id futurum exigentibus ipsorum criminibus.

1 ET clamavit in auribus meis
voce magna, dicens: Ap-
propinquaverunt visitationes urbis,
& unusquisque vas interfectionis
habet in manu sua.
2 Et ecce sex viri veniebant de via
portæ superioris, quæ respicit ad
aquilonem: & uniuscujusque vas
interitus in manu ejus: vir quoque
unus in medio eorum vestitus erat
lineis, & atramentarium scriptoris
ad renes ejus: & ingressi sunt, &
steterunt juxta altare æreum:
3 Et gloria Domini Israel assum-
pta est de cherub, quæ erat super
eum ad limen domus: & vocavit vi-
rum, qui indutus erat lineis, & a-
tramentarium scriptoris habebat in
lumbis suis.
4 Et dixit Dominus ad eum: Transi
per mediam civitatem in medio Je-
rusalem: † & signa thau super fron-
tes virorum gementium, & dolen- † Exod
tium super cunctis abominationi- 12. 7.
bus quæ fiunt in medio ejus. Apoc.
5 Et illis dixit, audiente me: 7. 3.
Transite per civitatem sequentes
eum, & percutite: non parcat ocu-
lus vester, neque misereamini.
6 Senem, adolescentulum, & vir-
ginem, parvulum, & mulieres, in-
terficite usque ad internecionem:
omnem autem, super quem videritis
thau, ne occidatis, & a sanctuario
meo incipite. Cœperunt ergo a viris
senioribus, qui erant ante faciem
domus.
7 Et dixit ad eos: Contaminate
domum, & implete atria interfe-
ctis: egredimini. Et egressi sunt, &
percutiebãt eos qui erant in civitate.
8 Et cæde completa, remansi ego:
ruique super faciem meam, & cla-
mans ajo: Heu, heu, heu Domine
Deus: ergone disperdes omnes reli-
quias Israel, effundens furorem tu-
um super Jerusalem?
9 Et dixit ad me: Iniquitas domus
Israel & Juda, magna est nimis val-
de, & repleta est terra sanguinibus,
& civitas repleta est aversione: dixe-
runt enim: Dereliquit Dominus ter-
ram, & Dominus non videt.
10 Igitur & meus non parcet ocu-
lus, neque miserebor: viam eorum
super caput eorum reddam.
11 Et ecce vir, qui erat indutus li-
neis, qui habebat atramentarium in
dorso suo, respondit verbum, dicens:
Feci sicut præcepisti mihi.

CAPUT X.

Jubetur vir lineis vestitus accipere prunas ignis de medio rotarum, quæ sunt subtus cherubim, & super civitatem effundere: describitur visio Dei, cherubim, & quatuor rotarum.

1 ET vidi, & ecce in firmamen-
to, quod erat super caput

cherubim, quasi lapis sapphirus,
quasi species similitudinis solii, ap-
paruit super ea.
2 Et dixit ad virum, qui indutus
erat lineis, & ait: Ingredere in me-
dio rotarum, quæ sunt subtus cheru-
bim, & imple manum tuam prunis
ignis, quæ sunt inter cherubim, &
effunde super civitatem. Ingressus-
que est in conspectu meo:
3 Cherubim autem stabant a dextris
domus cum ingrederetur vir, & nu-
bes implevit atrium interius.
4 Et elevata est gloria Domini de-
super cherub ad limen domus: & re-
pleta est domus nube, & atrium re-
pletum est splendore glorię Domini.
5 Et sonitus alarum cherubim au-
diebatur usque ad atrium exterius,
quasi vox Dei omnipotentis loquen-
tis.
6 Cumque præcepisset viro, qui in-
dutus erat lineis, dicens: Sume ignem
de medio rotarum, quæ sunt inter
cherubim: ingressus ille stetit juxta
rotam.
7 Et extendit cherub manum de
medio cherubim, ad ignem, qui erat
inter cherubim: & sumpsit, & dedit
in manus ejus, qui indutus erat li-
neis: qui accipiens egressus est.
8 Et apparuit in cherubim similitu-
do manus hominis subtus pennas eo-
rum.
9 Et vidi, & ecce quatuor rotæ jux-
ta cherubim: rota una juxta cherub
unum, & rota alia juxta cherub u-
num: species autem rotarum erat
quasi visio lapidis chrysolithi.
10 Et aspectus earum similitudo u-
na quatuor: quasi sit rota in medio
rotæ.
11 Cumque ambularent, in quatuor
partes gradiebantur: & non reverte-
bantur ambulantes, sed ad locum,
ad quem ire declinabat quæ prima
erat, sequebantur & ceteræ, nec
convertebantur.
12 Et omne corpus earum, & col-
la, & manus, & pennæ, & circuli,
plena erant oculis, in circuitu qua-
tuor rotarum.
13 Et rotas istas vocavit volubiles,
audiente me.
14 Quatuor autem facies habebat
unum: facies una, facies cherub: &
facies secunda, facies hominis: & in
tertio facies leonis: & in quarto fa-
cies aquilæ.
15 Et elevata sunt cherubim: ipsum
est animal, quod videram juxta flu-
vium Chobar.
16 Cumque ambularent cherubim,
ibant pariter & rotæ juxta ea: & cum
elevarent cherubim alas suas ut ex-
altarentur de terra, non residebant
rotæ, sed & ipsæ juxta erant.
17 Stantibus illis, stabant: & cum
elevatis elevabantur. spiritus enim
vitæ erat in eis.
18 Et egressa est gloria Domini a li-
mine tēpli: & stetit super cherubim.
19 Et elevantia cherubim alas suas,
exaltata sunt a terra coram me: & il-
lis egredientibus, rotæ quoque sub-
secutæ sunt: & stetit in introitu por-
tæ domus Domini orientalis: & glo-
ria Dei Israel erat super ea.
20 Ipsum est animal, quod vidi sub-
ter Deum Israel †juxta fluvium Cho- † *Sup. 1. 1. 3.*
bar: & intellexi quia cherubim es-
sent.
21 Quatuor vultus uni, & quatuor
alæ uni: & similitudo manus homi-
nis sub alis eorum.
22 Et similitudo vultuum eorum,
ipsi vultus quos videram juxta flu-
vium Chobar, & intuitus eorum, &
impetus singulorum ante faciem
suam ingredi.

CAPUT XI.

Adversus Jezoniam & Pheltiam qui dicebant, pessimum tractantes consilium, nonne dudum ędificatę sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes, *vaticinatur illos & quotquot nolunt resipiscere puniendos: & prophetante Ezechiele mortuus est Pheltias: reliquias autem Israel dicit se reducturum in terram ipsorum, & daturum eis cor carneum, ut colant ac timeant Dominum.*

1 ET elevavit me spiritus, & in-
troduxit me ad portam do-
mus Domini orientalem, quæ respi-
cit ad solis ortum: & ecce in introi-
tu portæ vigintiquinque viri: & vidi
in medio eorum Jezoniam filium A-
zur, & Pheltiam filium Banajæ,
principes populi.
2 Dixitque ad me: Fili hominis, hi
sunt viri, qui cogitant iniquitatem,
& tractant consilium pessimum in
urbe ista,
3 Dicentes: Nonne dudum ædifi-
catæ sunt domus? hæc est lebes, nos
autem carnes.
4 Idcirco vaticinare de eis, vaticina-
re fili hominis.

5 Et irruit in me ſpiritus Domini,
& dixit ad me: Loquere: Hæc dicit
Dominus: Sic locuti eſtis domus Iſ-
rael, & cogitationes cordis veſtri
ego novi.
6 Plurimos occidiſtis in urbe hac,&
impleſtis vias ejus interfectis.
7 Propterea hæc dicit Dominus De-
us: Interfecti veſtri, quos poſuiſtis
in medio ejus, hi ſunt carnes,& hæc
eſt lebes: & educam vos de medio
ejus.
8 Gladium metuiſtis,& gladium in
ducam ſuper vos, ait Dominus Deus.
9 Et ejiciam vos de medio ejus, da-
boque vos in manu hoſtium, & fa-
ciam in vobis judicia.
10 Gladio cadetis: in finibus Iſrael
judicabo vos, & ſcietis quia ego Do-
minus.
11 Hæc non erit vobis in lebetem,
& vos nō eritis in medio ejus in car-
nes: in finibus Iſrael judicabo vos.
12 Et ſcietis quia ego Dominus:
quia in præceptis meis non ambula-
ſtis, & judicia mea non feciſtis, ſed
juxta judicia gentium,quæ in circui-
tu veſtro ſunt, eſtis operati.
13 Et factum eſt, cum propheta-
rem, Pheltias filius Banajæ mortuus
eſt: & cecidi in faciem meam cla-
mans voce magna, & dixi: Heu,
heū,heu Domine Deus: conſumma-
tionem tu facis reliquiarum Iſrael?
14 Et factum eſt verbum Domini
ad me, dicens:
15 Fili hominis, fratres tui,fratres
tui, viri propinqui tui, & omnis do-
mus Iſrael,univerſi,quibus dixerunt
habitatores Jeruſalem: Longe rece-
dite a Domino, nobis data eſt terra
in poſſeſſionem.
16 Propterea hæc dicit Dominus
Deus, quia longe feci eos in genti-
bus, & quia diſperſi eos in terris:ero
eis in ſanctificationem modicam in
terris, ad quas venerunt.
17 Propterea loquere: Hæc dicit
Dominus Deus: Congregabo vos de
populis, & adunabo de terris,in qui-
bus diſperſi eſtis, daboque vobis hu-
mum Iſrael.
18 Et ingredientur illuc, & aufe-
rent omnes offenſiones, cunctaſque
abominationes ejus de illa.
† Jere. 31. 33. Infra 36. 26.
19 † Et dabo eis cor unum,& ſpiri-
tum novum tribuam in viſceribus
eorum: & auferam cor lapideum de
carne eorum, & dabo eis cor car-
neum:
20 Ut in præceptis meis ambulent,
& judicia mea cuſtodiant,faciantque
ea: & ſint mihi in populum, & ego
ſim eis in Deum.
21 Quorum cor poſt offendicula &
abominationes ſuas ambulat,horum
viam in capite ſuo ponam, dicit Do-
minus Deus.
22 Et elevaverunt cherubim alas
ſuas, & rotæ cum eis: & gloria Dei
Iſrael erat ſuper ea.
23 Et aſcendit gloria Domini de
medio civitatis,ſtetitque ſuper mon-
tem, qui eſt ad orientem urbis.
24 Et ſpiritus levavit me, adduxit-
que in Chaldæam ad tranſmigratio-
nem, in viſione, in ſpiritu Dei: &
ſublata eſt a me viſio,quam videram.
25 Et locutus ſum ad tranſmigra-
tionem omnia verba Domini, quæ
oſtenderat mihi.

CAPUT XII.

Ezechiel ſuis factis portendit futuram Jeruſalem & regis ipſius captivitatem, reliquis gladio, peſte & fame in Jeruſalem conſumptis: oſtendit etiam viſionem prophetarum non caſſam futuram, nec in longum differendam.

1 ET factus eſt ſermo Domini
ad me, dicens:
2 Fili hominis in medio domus ex-
aſperantis tu habitas: qui oculos ha-
bent ad videndum, & non vident:
& aures ad audiendum, & non au-
diant: quia domus exaſperans eſt.
3 Tu ergo fili hominis,fac tibi vaſa
tranſmigrationis, & tranſmigrabis
per diem coram eis: tranſmigrabis
autem de loco tuo ad locum alte-
rum, in conſpectu eorum, ſi forte
aſpiciant: quia domus exaſperans
eſt.
4 Et efferes foras vaſa tua quaſi va-
ſa tranſmigrantis per diem in con-
ſpectu eorum: tu autem egredieris
veſpere coram eis, ſicut egreditur
migrans.
5 Ante oculos eorum perfode tibi
parietem: & egredieris per eum.
6 In conſpectu eorum in humeris
portaberis, in caligine effereris: fa-
ciem tuam velabis, & non videbis
terram: quia portentum dedi te
domui Iſrael.
7 Feci ergo ſicut præceperat mihi
Dominus:vaſa mea protuli quaſi va-
ſa tranſmigrantis per diem:& veſpe-
re perfodi mihi parietem manu:& in

caligine egressus sum, in humeris
portatus in conspectu eorum.
8 Et factus est sermo Domini mane
ad me, dicens:
9 Fili hominis, numquid non di-
xerunt ad te domus Israel, domus
exasperans: Quid tu facis?
10 Dic ad eos: Hæc dicit Dominus
Deus: Super ducem onus istud, qui
est in Jerusalem, & super omnem
domum Israel, quæ est in medio eo-
rum.
11 Dic: Ego portentum vestrum:
quomodo feci, sic fiet illis. in trans-
migrationem, & in captivitatem
ibunt.
12 Et dux, qui est in medio eorum,
in humeris portabitur, in caligine
egredietur: parietem perfodient ut
educant eum: facies ejus operietur
ut non videat oculo terram.
† *Infra* 17. 20. 13 † Et extendam rete meum super
eum, & capietur in sagena mea: &
adducam eum in Babylonem in ter-
ram Chaldæorum: & ipsam non vi-
debit, ibique morietur.
14 Et omnes qui circa eum sunt,
præsidium ejus, & agmina ejus, di-
spergam in omnem ventum: & gla-
dium evaginabo post eos.
15 Et scient quia ego Dominus,
quando dispersero illos in gentibus,
& disseminavero eos in terris.
16 Et relinquam ex eis viros pau-
cos, a gladio, & fame, & pestilen-
tia: ut enarrent omnia scelera eorum
in gentibus ad quas ingredientur: &
scient quia ego Dominus.
17 Et factus est sermo Domini ad
me, dicens:
18 Fili hominis, panem tuum in
cōturbatione comede: sed & aquam
tuam in festinatione & mœrore bibe.
19 Et dices ad populum terræ: Hæc
dicit Dominus Deus ad eos qui habi-
tant in Jerusalem in terra Israel: Pa-
nem suum in solicitudine come-
dent, & aquam suam in desolatione
bibent, ut desoletur terra a multitu-
dine sua, propter iniquitatem om-
nium qui habitant in ea.
20 Et civitates, quæ nunc habitan-
tur, desolatæ erunt, terraque deser-
ta: & scietis quia ego Dominus.
21 Et factus est sermo Domini ad
me, dicens:
22 Fili hominis, quod est prover-
bium istud vobis in terra Israel, di-
centium: In longum differentur
dies, & peribit omnis visio?
23 Ideo dic ad eos: Hæc dicit Domi-
nus Deus: Quiescere faciam prover-
bium istud, neque vulgo dicetur ul-
tra in Israel: & loquere ad eos quod
appropinquaverint dies, & sermo o-
mnis visionis,
24 Non enim erit ultra omnis visio
cassa, neque divinatio ambigua in
medio filiorum Israel.
25 Quia ego Dominus loquar: &
quodcumque locutus fuero verbum,
fiet, & non prolongabitur amplius:
sed in diebus vestris domus exaspe-
rans loquar verbum, & faciam illud,
dicit Dominus Deus.
26 Et factus est sermo Domini ad
me, dicens:
27 Fili hominis, ecce domus Israel
dicentium: Visio, quam hic videt,
in dies multos: & in tempora longa
iste prophetat.
28 Propterea dic ad eos: Hæc dicit
Dominus Deus: Non prolongabitur
ultra omnis sermo meus: verbum,
quod locutus fuero, complebitur,
dicit Dominus.

CAPUT XIII.

Minatur Dominus pseudoprophetis ex suo cerebro divinantibus, populumque seducentibus, falsam promittendo pacem, & parietem luto absque paleis liniendo; similiter & filiabus Israel de corde suo prophetantibus, & pulvillos sub omni cubito consuentibus.

1 ET factus est sermo Domini
ad me, dicens:
2 Fili hominis, vaticinare ad pro-
phetas Israel, qui prophetant: &
dices prophetantibus de corde suo:
Audite verbum Domini:
3 Hæc dicit Dominus Deus: † Væ † *Jere.*
prophetis insipientibus, qui sequun- 23. 1.
tur spiritum suum, & nihil vident. *Infra*
4 Quasi vulpes in desertis, prophe- 14. 9.
tæ tui Israel erant. *&* 34.
5 Non ascendistis ex adverso, neque 2.
opposuistis murum pro domo Israel,
ut staretis in prælio in die Domini.
6 Vident vana, & divinant menda-
cium, dicentes: Ait Dominus: cum
Dominus non miserit eos: & perse-
veraverunt confirmare sermonem.
7 Numquid non visionem cassam
vidistis, & divinationem mendacem
locuti estis? & dicitis, Ait Dominus:
cum ego non sim locutus.
8 Propterea hæc dicit Dominus De-
us: Quia locuti estis vana, & vidistis

mendacium : ideo ecce ego ad vos,
dicit Dominus Deus :
9 Et erit manus mea ſuper prophe-
tas, qui vident vana , & divinant
mendacium : in conſilio populi mei
non erunt , & in ſcriptura domus Iſ-
rael non ſcribentur, nec in terram
Iſrael ingredientur : & ſcietis quia
ego Dominus Deus.
10 Eo quod deceperint populum
meum , dicentes : Pax , & non eſt
pax : & ipſe ædificabat parietem ,
illi autem liniebant eum luto abſ-
que paleis.
11 Dic ad eos, qui liniunt abſque
temperatura , quod caſurus ſit : erit
enim imber inundans , & dabo lapi-
des prægrandes deſuper irruentes, &
ventum procellæ diſſipantem.
12 Siquidem ecce cecidit paries :
numquid non dicetur vobis : Ubi eſt
litura , quam liniſtis ?
13 Propterea hæc dicit Dominus
Deus : Et erumpere faciam ſpiritum
tempeſtatum in indignatione mea ,
& imber inundans in furore meo
erit : & lapides grandes in ira in
conſumptionem.
14 Et deſtruam parietem , quem li-
niſtis abſque temperamento: & adæ-
quabo eum terræ, & revelabitur fun-
damentum ejus : & cadet, & con-
ſumetur in medio ejus : & ſcietis
quia ego ſum Dominus.
15 Et complebo indignationem
meam in pariete, & in his qui li-
niunt eum abſque temperamento ,
dicamque vobis : Non eſt paries ,
& non ſunt qui liniunt eum.
16 Prophetæ Iſrael , qui prophe-
tant ad Jeruſalem , & vident ei vi-
ſionem pacis : & non eſt pax, ait
Dominus Deus.
17 Et tu fili hominis, pone faciem
tuam contra filias populi tui, quæ
prophetant de corde ſuo : & vatici-
nare ſuper eas,
18 Et dic : Hæc dicit Dominus De-
us : Væ quæ conſuunt pulvillos ſub
omni cubito manus : & faciunt cer-
vicalia ſub capite univerſæ ætatis ad
capiendas animas : & cum caperent
animas populi mei , vivificabant ani-
mas eorum.
19 Et violabant me ad populum me-
um, propter pugillum hordei,& fra-
gmen panis , ut interficerent animas,
quæ non moriuntur , & vivificarent
animas, quæ non vivunt , mentien-
tes populo meo cedenti mendaciis.
20 Propter hoc hæc dicit Dominus
Deus : Ecce ego ad pulvillos veſtros,
quibus vos capitis animas volantes :
& dirumpam eos de brachiis veſtris :
& dimittam animas , quas vos capi-
tis , animas ad volandum.
21 Et dirumpam cervicalia veſtra ,
& liberabo populum meum de ma-
nu veſtra, neque erunt ultra in ma-
nibus veſtris ad prædandum : & ſcie-
tis quia ego Dominus.
22 Pro eo quod mœrere feciſtis cor
juſti mendaciter, quem ego non con-
triſtavi : & confortaſtis manus im-
pii , ut non reverteretur a via ſua
mala , & viveret :
23 Propterea vana non videbitis ,
& divinationes non divinabitis am-
plius , & eruam populum meum de
manu veſtra : & ſcietis quia ego Do-
minus.

CAPUT XIV.

Comminatur Dominus idololatris qui veniunt ad prophetas , ut per eos conſulant Dominum , dicens ſe illos perditurum, & prophetas decepturum , ut reſpondeant juxta illorum iniquitates : Noe autem , Danielem & Job ſua juſtitia liberaturos ſe tantum & non impios de fame , malis beſtiis , gladio & peſte , quæ in populum peccatorem immittet Dominus : additur etiam conſolatio reliquiarum Iſrael.

1 ET venerunt ad me viri ſenio-
rum Iſrael , & ſederunt co-
ram me .
2 Et factus eſt ſermo Domini ad me,
dicens :
3 Fili hominis , viri iſti poſuerunt
immunditias ſuas in cordibus ſuis, &
ſcandalum iniquitatis ſuæ ſtatue-
runt contra faciem ſuam : numquid
interrogatus reſpondebo eis ?
4 Propter hoc loquere eis, & dices
ad eos : Hæc dicit Dominus Deus :
Homo homo de domo Iſrael, qui po-
ſuerit immunditias ſuas in corde
ſuo , & ſcandalum iniquitatis ſuæ
ſtatuerit contra faciem ſuam , & ve-
nerit ad prophetam interrogans per
eum me : ego Dominus reſpondebo
ei in multitudine immunditiarum
ſuarum :
5 Ut capiatur domus Iſrael in cor-
de ſuo , quo receſſerunt a me in cun-
ctis idolis ſuis.
6 Propterea dic ad domum Iſrael :

Hæc dicit Dominus Deus: Convertimini, & recedite ab idolis vestris, & ab universis contaminationibus vestris avertite facies vestras.

7 Quia homo homo de domo Israel, & de proselytis quicumque advena fuerit in Israel, si alienatus fuerit a me & posuerit idola sua in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam ut interroget per eum me: ego Dominus respondebo ei per me.

8 Et ponam faciem meam super hominem illum, & faciam eum in exemplum, & in proverbium, & disperdam eum de medio populi mei: & scietis quia ego Dominus.

† Supr. 13. 3.

9 † Et propheta cum erraverit, & locutus fuerit verbum: ego Dominus decepi prophetam illum: & extendam manum meam super illum: & delebo eum de medio populi mei Israel.

10 Et portabunt iniquitatem suam: juxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas prophetæ erit:

11 Ut non erret ultra domus Israel a me, neque polluatur in universis prævaricationibus suis: sed sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum, ait Dominus exercituum.

12 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

13 Fili hominis, terra cum peccaverit mihi, ut prævaricetur prævaricans, extendam manum meam super eam, & † conteram virgam panis ejus: & immittam in eam famem, & interficiam de ea hominem, & jumentum.

† Supr. 4.16.& 5. 16.

14 Et si fuerint tres viri isti in medio ejus, Noe, Daniel, & Job: ipsi justitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum.

15 Quod si & bestias pessimas induxero super terram ut vastem eam; & fuerit invia, eo quod non sit pertransiens propter bestias:

16 Tres viri isti si fuerint in ea, vivo ego, dicit Dominus Deus, quia nec filios, nec filias liberabunt: sed ipsi soli liberabuntur, terra autem desolabitur.

17 Vel si gladium induxero super terram illam, & dixero gladio: Transi per terram: & interfecero de ea hominem, & jumentum:

18 Et tres viri isti fuerint in medio ejus: vivo ego dicit Dominus Deus, non liberabunt filios, neque filias: sed ipsi soli liberabuntur.

19 Si autem & pestilentiam immisero super terram illam, & effudero indignationem meam super eam in sanguine, ut auferam ex ea hominem, & jumentum:

20 Et Noe, & Daniel, & Job fuerint in medio ejus: vivo ego, dicit Dominus Deus, quia filium & filiam non liberabunt: sed ipsi justitia sua liberabunt animas suas.

21 Quoniam hæc dicit Dominus Deus: Quod & si quatuor judicia mea pessima, gladium, & famem ac bestias malas, & pestilentiam, immisero in Jerusalem, ut interficiam de ea hominem, & pecus:

22 Tamen relinquetur in ea salvatio educentium filios, & filias: ecce ipsi ingredientur ad vos, & videbitis viam eorum, & adinventiones eorum, & consolabimini super malo, quod induxi in Jerusalem, in omnibus quæ importavi super eam.

23 Et consolabuntur vos, cum videritis viam eorum, & adinventiones eorum: & cognoscetis quod non frustra fecerim omnia, quæ feci in ea, ait Dominus Deus.

CAPUT XV.

Sicut lignum de vite præcisum soli servit igni, ita Judæos ob inveterata peccata cum Jerusalem prædicit exurendos.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, quid fiet de ligno vitis, ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna silvarum?

3 Numquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcumque vas?

4 Ecce igni datum est in escam: utramque partem ejus consumpsit ignis, & medietas ejus redacta est in favillam: numquid utile erit ad opus?

5 Etiam cum esset integrum, non erat aptum ad opus: quanto magis cum illud ignis devoraverit, & combusserit, nihil ex eo fiet operis?

6 Propterea hęc dicit Dominus Deus: Quomodo lignum vitis inter ligna silvarum, quod dedi igni ad devorandum, sic tradam habitatores Jerusalem.

7 Et ponam faciem meam in eos: de igne egredientur, & ignis consumet

eos: & scietis quia ego Dominus,
cum posuero faciem meam in eos,
8 Et dedero terram inviam & desolatam: eo quod prævaricatores exstiterint, dicit Dominus Deus.

CAPUT XVI.

Jerusalem prius abjectissima, mirum in modum a Deo exaltata, ostendit ingratitudinem varia idololatria, in qua & Samariam & Sodomam superavit: idcirco tradet eam Dominus in vastationem & in ignominiam omnibus gentibus; servabit tamen pactum reliquiis suis.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:
2 Fili hominis, notas fac Jerusalem abominationes suas:
3 Et dices: Hęc dicit Dominus Deus Jerusalem: Radix tua, & generatio tua de terra Chanaan: pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa.
4 Et quando nata es, in die ortus tui, non est præcisus umbilicus tuus, & aqua non es lota in salutem, nec sale salita, nec involuta pannis.
5 Non pepercit super te oculus ut faceret tibi unum de his, misertus tui: sed projecta es super faciem terræ in abjectione animæ tuæ, in die qua nata es.
6 Transiens autem per te, vidi te conculcari in sanguine tuo. & dixi tibi cum esses in sanguine tuo: Vive, dixi, inquam, tibi: In sanguine tuo vive.
7 Multiplicatam quasi germen agri dedi te: & multiplicata es, & grandis effecta, & ingressa es, & pervenisti ad mundum muliebrem: ubera tua intumuerunt, & pilus tuus germinavit: & eras nuda, & confusione plena.
8 Et transivi per te, & vidi te: & ecce tempus tuum, tempus amantium: & expandi amictum meum super te, & operui ignominiam tuam. Et juravi tibi, & ingressus sum pactum tecum (ait Dominus Deus) & facta es mihi.
9 Et lavi te aqua, & emundavi sanguinem tuum ex te: & unxi te oleo.
10 Et vestivi te discoloribus, & calceavi te janthino: & cinxi te bysso, & indui te subtilibus.
11 Et ornavi te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum.
12 Et dedi inaurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo.
13 Et ornata es auro, & argento, & vestita es bysso, & polymito, & multicoloribus: similam, & mel, & oleum comedisti, & decora facta es vehementer nimis: & profecisti in regnum.
14 Et egressum est nomen tuum in gentes propter speciem tuam: quia perfecta eras in decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus Deus.
15 Et habens fiduciam in pulcritudine tua, fornicata es in nomine tuo: & exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, ut ejus fieres.
16 Et sumens de vestimentis tuis, fecisti tibi excelsa hinc inde consuta: & fornicata es super eis, sicut non est factum, neque futurum est.
17 Et tulisti vasa decoris tui de auro meo, atque argento meo, quæ dedi tibi: & fecisti tibi imagines masculinas, & fornicata es in eis.
18 Et sumpsisti vestimenta tua multicoloria, & operuisti illas: & oleum meum, & thymiama meum posuisti coram eis.
19 Et panem meum, quem dedi tibi, similam, & oleum, & mel, quibus enutrivi te, posuisti in conspectu eorum in odorem suavitatis, & factum est, ait Dominus Deus.
20 Et tulisti filios tuos, & filias tuas, quas generasti mihi: & immolasti eis ad devorandum. Numquid parva est fornicatio tua?
21 Immolasti filios meos, & dedisti, illos consecrans, eis.
22 Et post omnes abominationes tuas, & fornicationes, non es recordata dierum adolescentiæ tuæ, quando eras nuda, & confusione plena, conculcata in sanguine tuo.
23 Et accidit post omnem malitiam tuam (væ væ tibi, ait Dominus Deus)
24 Et ædificasti tibi lupanar, & fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis.
25 Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ: & abominabilem fecisti decorem tuum: & divisisti pedes tuos omni transeunti, & multiplicasti fornicationes tuas.
26 Et fornicata es cum filiis Ægypti vicinis tuis magnarum carnium:

& multiplicasti fornicationem tuam ad irritandum me.
27 Ecce ego extendam manum meam super te, & auferam justificationem tuam: & dabo te in animas odientium te filiarum Palæstinarum, quæ erubescunt in via tua scelerata.
28 Et fornicata es in filiis Assyriorum, eo quod necdum fueris expleta: & postquam fornicata es, nec sic es satiata.
29 Et multiplicasti fornicationem tuam in terra Chanaan cum Chaldæis: & nec sic satiata es.
30 In quo mundabo cor tuum, ait Dominus Deus; cum facias omnia hæc opera mulieris meretricis, & procacis?
31 Quia fabricasti lupanar tuum in capite omnis viæ, & excelsum tuum fecisti in omni platea: nec facta es quasi meretrix fastidio augens pretium,
32 Sed quasi mulier adultera, quæ super virum suum inducit alienos.
33 Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & dona donabas eis, ut intrarent ad te undique ad fornicandum tecum.
34 Factumque est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, & post te non erit fornicatio: in eo enim quod dedisti mercedes, & mercedes non accepisti, factum est in te contrarium.
35 Propterea meretrix audi verbum Domini.
36 Hæc dicit Dominus Deus: Quia effusum est æs tuum, & revelata est ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos, & super idola abominationum tuarum in sanguine filiorum tuorum, quos dedisti eis:
37 Ecce ego congregabo omnes amatores tuos, quibus commista es; & omnes quos dilexisti, cum universis quos oderas: & congregabo eos super te undique, & nudabo ignominiam tuam coram eis, & † videbunt omnem turpitudinem tuam. † Infr. 23. 10.
38 Et judicabo te judiciis adulterarum, & effundentium sanguinem: & dabo te in sanguinem furoris & zeli.
39 Et dabo te in manus eorum, & destruent lupanar tuum: & demolientur prostibulum tuum: & denudabunt te vestimentis tuis: & auferent vasa decoris tui: & derelinquent te nudam, plenamque ignominia:
40 Et adducent super te multitudinem, & lapidabunt te lapidibus, & trucidabunt te gladiis suis.
41 †Et comburent domos tuas igni, & facient in te judicia in oculis mulierum plurimarum: & desines fornicari, & mercedes ultra non dabis. †4 Reg. 25. 9.
42 Et requiescet indignatio mea in te: & auferetur zelus meus a te, & quiescam, nec irascar amplius.
43 Eo quod non fueris recordata dierum adolescentiæ tuæ, & provocasti me in omnibus his: quapropter & ego vias tuas in capite tuo dedi, ait Dominus Deus, & non feci juxta scelera tua in omnibus abominationibus tuis.
44 Ecce omnis, qui dicit vulgo proverbium, in te assumet illud, dicens: Sicut mater, ita & filia ejus.
45 Filia matris tuæ es tu, quæ projecit virum suum, & filios suos: & soror sororum tuarum es tu, quę projecerunt viros suos, & filios suos: mater vestra Cethæa, & pater vester Amorrhæus.
46 Et soror tua major, Samaria, ipsa & filiæ ejus, quæ habitant ad sinistram tuam: soror autem tua minor te, quæ habitat a dextris tuis, Sodoma, & filiæ ejus.
47 Sed nec in viis earum ambulasti, neque secundum scelera earum fecisti pauxillum minus: pæne sceleratiora fecisti illis in omnibus viis tuis.
48 Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma soror tua ipsa, & filię ejus, sicut fecisti tu, & filiæ tuæ.
49 † Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis & abundantia, & otium ipsius, & filiarum ejus: & manum egeno & pauperi non porrigebant. † Gen. 19. 24
50 Et elevatæ sunt, & fecerunt abominationes coram me: & abstuli eas sicut vidisti.
51 Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit: sed vicisti eas sceleribus tuis, & justificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es.
52 Ergo & tu porta confusionem tuam, quæ vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agens ab eis: justificatæ sunt enim a te: ergo & tu confundere, & porta ignominiam tuam, quæ justificasti sorores tuas.

53 Et convertam restituens eas con-
versione Sodomorum cum filiabus
suis, & conversione Samariæ, & fi-
liarum ejus: & convertam reversio-
nem tuam in medio earum,
54 Ut portes ignominiam tuam, &
confundaris in omnibus, quę fecisti
consolans eas.
55 Et soror tua Sodoma, & filiæ
ejus revertentur ad antiquitatem
suam: & Samaria, & filiæ ejus re-
vertentur ad antiquitatem suam: &
tu, & filiæ tuæ, revertemini ad an-
tiquitatem vestram.
56 Non fuit autem Sodoma soror
tua audita in ore tuo, in die super-
biæ tuæ.
57 Antequam revelaretur malitia
tua: sicut hoc tempore in oppro-
brium filiarum Syrię, & cunctarum
in circuitu tuo filiarum Palæstina-
rum, quæ ambiunt te per gyrum.
58 Scelus tuum, & ignominiam
tuam tu portasti, ait Dominus Deus.
59 Quia hęc dicit Dominus Deus: Et
faciam tibi, sicut despexisti juramen-
tum, ut irritum faceres pactum:
60 Et recordabor ego pacti mei te-
cum in diebus adolescentiæ tuæ: &
suscitabo tibi pactum sempiternum.
61 Et recordaberis viarum tuarum,
& confunderis: cum receperis soro-
res tuas te majores cum minoribus
tuis: & dabo eas tibi in filias, sed
non ex pacto tuo.
62 Et suscitabo ego pactum meum
tecum: & scies quia ego Dominus.
63 Ut recorderis, & confundaris,
& non sit tibi ultra aperire os præ
confusione tua, cum placatus tibi
fuero in omnibus quæ fecisti, ait Do-
minus Deus.

CAPUT XVII.

Per parabolam de duabus aquilis, & plantata ac crescente vinea quæ non prosperabitur, declaratur quod rex Babylonis translato in Babylonem rege Joakim, constituet pro eo regem Sedeciam: qui relicto fœdere cum Nabuchodonosor inito, ad regem Ægypti transfugit: quapropter a Domino tradetur in manus Nabuchodonosor, & ductus in Babylonem morietur ibi: Dominus autem sublimi humiliato exaltabit humilem.

1 ET factum est verbum Domini
ad me, dicens:
2 Fili hominis propone ænigma, &
narra parabolam ad domum Israel,
3 Et dices: Hęc dicit Dominus De-
us: Aquila grandis magnarum ala-
rum, longo membrorum ductu, ple-
na plumis, & varietate, venit ad
Libanum, & tulit medullam cedri.
4 Summitatem frondium ejus avul-
sit: & transportavit eam in terram
Chanaan, in urbe negotiatorum po-
suit illam.
5 Et tulit de semine terræ, & po-
suit illud in terra pro semine, ut fir-
maret radicem super aquas multas:
in superficie posuit illud.
6 Cumque germinasset, crevit in
vineam latiorem humili statura, re-
spicientibus ramis ejus ad eam: & ra-
dices ejus sub illa erant. facta est er-
go vinea, & fructificavit in palmi-
tes, & emisit propagines.
7 Et facta est aquila altera grandis,
magnis alis, multisque plumis: &
ecce vinea ista quasi mittens radices
suas ad eam, palmites suos extendit
ad illam, ut irrigaret eam de areolis
germinis sui.
8 In terra bona super aquas multas
plantata est: ut faciat frondes, &
portet fructum, ut sit in vineam
grandem.
9 Dic: Hæc dicit Dominus Deus:
Ergone prosperabitur? nonne radi-
ces ejus evellet, & fructus ejus di-
stringet, & siccabit omnes palmites
germinis ejus, & arescet: & non in
brachio grandi, neque in populo
multo, ut evelleret eam radicitus?
10 Ecce plantata est: ergone pro-
sperabitur? nonne cum tetigerit eam
ventus urens siccabitur, & in areis
germinis sui arescet?
11 Et factum est verbum Domini
ad me, dicens:
12 Dic ad domum exasperantem:
Nescitis quid ista significent? Dic:
Ecce venit rex Babylonis in Jerusa-
lem: & assumet regem, & princi-
pes ejus, & adducet eos ad semeti-
psum in Babylonem.
13 Et tollet de semine regni, ferietq;
cum eo fœdus: & ab eo accipiet jus-
jurandum. sed & fortes terræ tollet,
14 Ut sit regnum humile, & non
elevetur, sed custodiat pactum ejus,
& servet illud.
15 Qui recedens ab eo misit nuntios
ad Ægyptum, ut daret sibi equos, &
populum multum. Numquid pro-
sperabitur, vel consequetur salutem
qui fecit hæc? & qui dissolvit pa-
ctum, numquid effugiet?

16 Vivo ego, dicit Dominus Deus: quoniam in loco regis, qui constituit eum regem, cujus fecit irritum juramentum, & solvit pactum, quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur.

17 Et non in exercitu grandi, neque in populo multo faciet contra eum Pharao prælium: in jactu aggeris, & in extructione vallorum, ut interficiat animas multas.

18 Spreverat enim juramentum ut solveret fœdus, & ecce dedit manum suam: & cum omnia hæc fecerit, non effugiet.

19 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Vivo ego, quoniam juramentum quod sprevit, & fœdus quod prævaricatus est, ponam in caput ejus.

† Supr. 12. 13. Infr. 32. 3. 20 † Et expandam super eum rete meum, & comprehendetur in sagena mea: & adducam eum in Babylonem, & judicabo eum ibi, in prævaricatione qua despexit me.

21 Et omnes profugi ejus cum universo agmine suo, gladio cadent: residui autem in omnem ventum dispergentur: & scietis quia ego Dominus locutus sum.

22 Hæc dicit Dominus Deus: Et sumam ego de medulla cedri sublimis, & ponam: de vertice ramorum ejus tenerum distringam, & plantabo super montem excelsum, & eminentem.

23 In monte sublimi Israel plantabo illud, & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in cedrum magnam: & habitabunt sub ea omnes volucres, & universum volatile sub umbra frondium ejus nidificabit.

24 Et scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliavi lignum sublime, & exaltavi lignum humile: & siccavi lignum viride, & frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus sum, & feci.

CAPUT XVIII.

Rejecta Judæorum parabola, dicit quod filius non portabit iniquitatem patris, nec contra, sed quisque suam ipsius portabit: quod si impius pœnitentiam agat, salvabitur: justus vero, si suam deserat justitiam, damnabitur: hortatur ergo Dominus ad pœnitentiam & cordis innovationem.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Quid est quod inter vos parabolam vertitis in proverbium istud in terra Israel, dicentes: † Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt? † Jer. 31. 29.

3 Vivo ego, dicit Dominus Deus, si erit ultra vobis parabola hæc in proverbium in Israel.

4 Ecce omnes animæ, meæ sunt: ut anima patris, ita & anima filii mea est: anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.

5 Et vir si fuerit justus, & fecerit judicium & justitiam,

6 In montibus non comederit, & oculos suos non levaverit ad idola domus Israel: & uxorem proximi sui non violaverit: & ad mulierem menstruatam non accesserit:

7 Et hominem non contristaverit: pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit: † panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento: † Isa. 58. 7. Matth. 25. 35.

8 Ad usuram non commodaverit, & amplius non acceperit: ab iniquitate averterit manum suam, & judicium verum fecerit inter virum & virum:

9 In præceptis meis ambulaverit, & judicia mea custodierit ut faciat veritatem: hic justus est, vita vivet, ait Dominus Deus.

10 Quod si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, & fecerit unum de istis:

11 Et hæc quidem omnia non facientem, sed in montibus comedentem, & uxorem proximi sui polluentem:

12 Egenum & pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, & ad idola levantem oculos suos, abominationem facientem:

13 Ad usuram dantem, & amplius accipientem: numquid vivet? non vivet. cum universa hæc detestanda fecerit, morte morietur, sanguis ejus in ipso erit.

14 Quod si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui quæ fecit, timuerit, & non fecerit simile eis:

15 Super montes non comederit, & oculos suos non levaverit ad idola domus Israel, & uxorem proximi sui non violaverit:

16 Et virum non contristaverit, pignus non retinuerit, & rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nudũ operuerit vestimento:

17 A pauperis injuria averterit manum suam, usuram & superabundantiam non acceperit, judicia mea fecerit, in præceptis meis ambulaverit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita vivet.

18 Pater ejus quia calumniatus est, & vim fecit fratri, & malum operatus est in medio populi sui, ecce mortuus est in iniquitate sua.

19 Et dicitis: Quare non portavit filius iniquitatem patris? Videlicet, quia filius judicium & justitiam operatus est, omnia præcepta mea custodivit, & fecit illa, vivet vita.

† Deut. 24. 16. 4 Reg. 14. 6. 2 Par. 25. 4.

20 † Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii: justitia justi super eum erit, & impietas impii erit super eum.

21 Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium & justitiam: vita vivet, & non morietur.

22 Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor: in justitia sua, quam operatus est, vivet.

† Infr. 21. 32. & 33. 11. 2 Pet. 3. 9.

23 † Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur a viis suis, & vivat?

24 Si autem averterit se justus a justitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius, numquid vivet? omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur: in prævaricatione, qua prævaricatus est, & in peccato suo, quod peccavit, in ipsis morietur.

† Infr. 33. 20.

25 Et dixistis? † Non est æqua via Domini. Audite ergo domus Israel: Numquid via mea non est æqua, & non magis viæ vestræ pravæ sunt?

26 Cum enim averterit se justus a justitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in justitia, quam operatus est, morietur.

27 Et cum averterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit judicium & justitiam: ipse animam suam vivificabit.

28 Considerans enim, & avertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita vivet, & non morietur.

29 Et dicunt filii Israel: Non est æqua via Domini. Numquid viæ meæ non sunt æquæ, domus Israel, & non magis viæ vestræ pravæ?

† Mat. 3. 2. Luc. 3. 3.

30 Idcirco unumquemque juxta vias suas judicabo domus Israel, ait Dominus Deus. † Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas.

31 Projicite a vobis omnes prævaricationes vestras, in quibus prævaricati estis, & facite vobis cor novum, & spiritum novum: & quare moriemini domus Israel?

† Supr. v. 23. Infr. 33. 11. 2 Pet. 3. 9.

32 † Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, revertimini, & vivite.

CAPUT XIX.

Parabola leænæ & leunculorum designat captivitatem regum Joachaz & Joachim: item præteritam civitatis Jerusalem felicitatem describit, præsentemque calamitatem, sub parabola vineæ.

1 ET tu assume planctum super principes Israel,

2 Et dices: Quare mater tua leæna inter leones cubavit, in medio leunculorum enutrivit catulos suos?

3 Et eduxit unum de leunculis suis, & leo factus est: & didicit capere prædam, hominemque comedere.

4 Et audierunt de eo gentes, & non absque vulneribus suis ceperunt eum: & adduxerunt eum in catenis in terram Ægypti.

5 Quæ cum vidisset quoniam infirmata est, & periit expectatio ejus: tulit unum de leunculis suis, leonem constituit eum.

6 Qui incedebat inter leones, & factus est leo, & didicit prædam capere, & homines devorare:

7 Didicit viduas facere, & civitates eorum in desertum adducere: & desolata est terra & plenitudo ejus, a voce rugitus illius.

8 Et convenerunt adversus eum gentes undique de provinciis, & expanderunt super eum rete suum, in vulneribus earum captus est.

9 Et miserunt eum in caveam, in catenis adduxerunt eum ad regem Babylonis: miseruntque eum in carcerem, ne audiretur vox ejus ultra super montes Israel.

10 Mater tua quasi vinea in sangui-
ne tuo super aquam plantata est: fru-
ctus ejus, & frondes ejus creverunt
ex aquis multis.
11 Et factæ sunt ei virgæ solidæ
in sceptra dominantium, & exalta-
ta est statura ejus inter frondes: &
vidit altitudinem suam in multitu-
dine palmitum suorum.
12 Et evulsa est in ira, in terram-
que projecta, † & ventus urens sic- † *Osea*
cavit fructum ejus: marcuerunt, & 13. 15.
arefactæ sunt virgæ roboris ejus:
ignis comedit eam.
13 Et nunc transplantata est in de-
sertum, in terra invia & sitienti.
14 Et egressus est ignis de virga ra-
morum ejus, qui fructum ejus come-
dit: & non fuit in ea virga fortis,
sceptrum dominantium. Planctus
est, & erit in planctum.

CAPUT XX.

Dominus negat se filiis Israel responsurum, quia & in Ægypto & in deserto & in terra promissionis prævaricati sunt ipsius mandata, & idola coluerunt, quibus sæpe comminatus est mala: sed pepercit ne nomen ejus blasphemaretur inter gentes: nunc autem post hæc omnia dicit se eos revocaturum ad terram suam, in qua sibi serviant: jubet etiam prophetare contra saltum meridianum.

1 Et factum est in anno septi-
mo, in quinto, in decima
mensis: venerunt viri de senioribus
Israel, ut interrogarent Dominum,
& sederunt coram me.
2 Et factus est sermo Domini ad
me, dicens:
3 Fili hominis loquere senioribus
Israel, & dices ad eos: Hæc dicit
Dominus Deus: Numquid ad inter-
rogandum me vos venistis? vivo ego
quia non respondebo vobis, ait Do-
minus Deus.
4 Si judicas eos, si judicas fili homi-
nis, abominationes patrum eorum
ostende eis.
5 Et dices ad eos: Hæc dicit Domi-
nus Deus: In die qua elegi Israel, &
levavi manum meam pro stirpe do-
mus Jacob, & apparui eis in terra
Ægypti, & levavi manum meam pro
eis, dicens: Ego Dominus Deus vester:
6 In die illa levavi manum meam
pro eis, ut educerem eos de terra Æ-
gypti, in terram, quam provideram
eis fluentem lacte & melle: quæ est
egregia inter omnes terras.
7 Et dixi ad eos: Unusquisque of-
fensiones oculorum suorum abjiciat:
& in idolis Ægypti nolite pollui: ego
Dominus Deus vester.
8 Et irritaverunt me, noluerunt-
que me audire: unusquisque abomi-
nationes oculorum suorum non pro-
jecit, nec idola Ægypti reliquerunt:
& dixi ut effunderem indignatio-
nem meam super eos, & implerem
iram meam in eis, in medio terræ
Ægypti.
9 Et feci propter nomen meum, ut
non violaretur coram gentibus, in
quarum medio erant, & inter quas
apparui eis ut educerem eos de terra
Ægypti.
10 Ejeci ergo eos de terra Ægypti,
& eduxi eos in desertum.
11 † Et dedi eis præcepta mea, & † *Lev.*
judicia mea ostendi eis, quæ faciens 18. 5.
homo, vivet in eis. *Rom.*
12 † Insuper & sabbata mea dedi 10. 5.
eis, ut essent signum inter me & † *Exod*
eos: & scirent quia ego Dominus 20. 8.
sanctificans eos. *&* 31.
13 Et irritaverunt me domus Israel 13.
in deserto, in præceptis meis non *Deut.*
ambulaverunt, & judicia mea pro- 5. 12.
jecerunt, quæ faciens homo vivet
in eis: & sabbata mea violaverunt
vehementer: dixi ergo ut effunde-
rem furorem meum super eos in de-
serto, & consumerem eos.
14 Et feci propter nomen meum,
ne violaretur coram gentibus, de
quibus ejeci eos in conspectu earum.
15 Ego igitur levavi manum meam
super eos in deserto, ne inducerem
eos in terram, quam dedi eis, fluen-
tem lacte & melle, præcipuam ter-
rarum omnium:
16 Quia judicia mea projecerunt,
& in præceptis meis non ambulave-
runt, & sabbata mea violaverunt:
post idola enim cor eorum gradie-
batur.
17 Et pepercit oculus meus super
eos ut non interficerem eos: nec
consumpsi eos in deserto:
18 Dixi autem ad filios eorum in
solitudine. In præceptis patrum ve-
strorum nolite incedere, nec judicia
eorum custodiatis, nec in idolis eo-
rem polluamini:
19 Ego Dominus Deus vester: in
præceptis meis ambulate, judicia
mea custodite, & facite ea:

20 Et sabbata mea sanctificate, ut
sint signum inter me & vos, & sciatis
quia ego sum Dominus Deus vester.
21 Et exacerbaverunt me filii: in
præceptis meis non ambulaverunt,
& judicia mea non custodierunt ut
facerent ea: quæ cum fecerit homo,
vivet in eis: & sabbata mea violaverunt:
& comminatus sum ut effunderem
furorem meum super eos, &
implerem iram meam in eis in deserto.
22 Averti autem manum meam, &
feci propter nomen meum, ut non
violaretur coram gentibus, de quibus
ejeci eos in oculis earum.
23 Iterum levavi manum meam in
eos in solitudine, ut dispergerem illos
in nationes, & ventilarem in
terras:
24 Eo quod judicia mea non fecissent,
& præcepta mea reprobassent,
& sabbata mea violassent, & post
idola patrum suorum fuissent oculi
eorum.
25 Ergo & ego dedi eis præcepta non
bona, & judicia in quibus non vivent.
26 Et pollui eos in muneribus suis,
cum offerrent omne quod aperit vulvam,
propter delicta sua: & scient
quia ego Dominus.
27 Quamobrem loquere ad domum
Israel, fili hominis: & dices ad eos:
Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc &
& in hoc blasphemaverunt me patres
vestri, cum sprevissent me contemnentes:
28 Et induxissem eos in terram, super
quam levavi manum meam ut
darem eis: viderunt omnem collem
excelsum, & omne lignum nemorosum,
& immolaverunt ibi victimas
suas: & dederunt ibi irritationem
oblationis suæ, & posuerunt ibi odorem
suavitatis suæ, & libaverunt
libationes suas.
29 Et dixi ad eos: Quid est excelsum,
ad quod vos ingredimini? &
vocatum est nomen ejus Excelsum
usque ad hanc diem.
30 Propterea dic ad domum Israel:
Hæc dicit Dominus Deus: Certe in
via patrum vestrorum vos polluimini,
& post offendicula eorum vos
fornicamini:
31 Et in oblatione donorum vestrorum,
cum traducitis filios vestros
per ignem, vos polluimini in omnibus
idolis vestris usque hodie: &
ego respondebo vobis domus Israel?
Vivo ego, dicit Dominus Deus,
quia non respondebo vobis.
32 Neque cogitatio mentis vestræ
fiet, dicentium: Erimus sicut gentes,
& sicut cognationes terræ, ut
colamus ligna & lapides.
33 Vivo ego, dicit Dominus Deus,
quoniam in manu forti, & in brachio
extento, & in furore effuso regnabo
super vos.
34 Et educam vos de populis: &
congregabo vos de terris, in quibus
dispersi estis, in manu valida, &
in brachio extento, & in furore effuso
regnabo super vos.
35 Et adducam vos in desertum populorum,
& judicabor vobiscum ibi
facie ad faciem.
36 Sicut judicio contendi adversum
patres vestros in deserto terræ Ægypti,
sic judicabo vos, dicit Dominus
Deus,
37 Et subjiciam vos sceptro meo, &
inducam vos in vinculis fœderis.
38 Et eligam de vobis transgressores,
& impios, & de terra incolatus
eorum educam eos, & in terram Israel
non ingredientur: & scietis
quia ego Dominus.
39 Et vos domus Israel, hæc dicit
Dominus Deus: Singuli post idola
vestra ambulate, & servite eis. Quod
si & in hoc non audieritis me, & nomen
meum sanctum pollueritis ultra
in muneribus vestris, & in idolis
vestris:
40 In monte sancto meo, in monte
excelso Israel, ait Dominus Deus, ibi
serviet mihi omnis domus Israel; omnes,
inquam, in terra, in qua placebunt
mihi, & ibi quæram primitias
vestras, & initium decimarum vestrarum
in omnibus sanctificationibus
vestris.
41 In odorem suavitatis suscipiam
vos, cum eduxero vos de populis,
& congregavero vos de terris, in
quas dispersi estis, & sanctificabor in
vobis in oculis nationum.
42 Et scietis quia ego Dominus,
cum induxero vos ad terram Israel,
in terram, pro qua levavi manum
meam, ut darem eam patribus vestris.
43 Et recordabimini ibi viarum vestrarum,
& omnium scelerum vestrorum,
quibus polluti estis in eis:
& displicebitis vobis in conspectu
vestro in omnibus malitiis vestris,
quas fecistis.

44 Et scietis quia ego Dominus, cum benefecero vobis propter nomen meum, & non secundum vias vestras malas, neque secundum scelera vestra pessima domus Israel, ait Dominus Deus.

45 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

46 Fili hominis, pone faciem tuam contra viam Austri, & stilla ad Africum, & propheta ad saltum agri meridiani.

47 Et dices saltui meridiano: Audi verbum Domini: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego succendam in te ignem, & comburam in te omne lignum viride, & omne lignum aridum: non extinguetur flamma succensionis: & comburetur in ea omnis facies ab Austro usque ad Aquilonem.

48 Et videbit universa caro, quia ego Dominus succendi eam, nec extinguetur.

49 Et dixi: A a a, Domine Deus: ipsi dicunt de me: Numquid non per parabolas loquitur iste?

CAPUT XXI.

Vaticinatur horrendum ac multiplicem gladium venturum super Jerusalem, & super filios Ammon, a rege Babylonis: qui tandem etiam in terra sua judicandus est, penitusque dissipandus.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis pone faciem tuam ad Jerusalem, & stilla ad sanctuaria, & propheta contra humum Israel:

3 Et dices terræ Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, & ejiciam gladium meum de vagina sua, & occidam in te justum & impium.

4 Pro eo autem quod occidi in te justum & impium, idcirco egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab Austro usque ad Aquilonem.

5 Ut sciat omnis caro quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina sua irrevocabilem.

6 Et tu fili hominis ingemisce in contritione lumborum, & in amaritudinibus ingemisce coram eis.

7 Cumque dixerint ad te: Quare tu gemis? dices: Pro auditu: quia venit, & tabescet omne cor, & dissolventur universæ manus, & infirmabitur omnis spiritus, & per cuncta genua fluent aquæ: ecce venit, & fiet, ait Dominus Deus.

8 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

9 Fili hominis propheta, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Loquere: Gladius, gladius exacutus est, & limatus.

10 Ut cædat victimas, exacutus est: ut splendeat, limatus est: qui moves sceptrum filii mei, succidisti omne lignum.

11 Et dedi eum ad levigandum, ut teneatur manu: iste exacutus est gladius; & iste limatus est, ut sit in manu interficientis.

12 Clama, & ulula fili hominis, quia hic factus est in populo meo, hic in cunctis ducibus Israel qui fugerant: gladio traditi sunt cū populo meo, idcirco plaude super femur,

13 Quia probatus est: & hoc, cum sceptrum subverterit, & non erit, dicit Dominus Deus.

14 Tu ergo fili hominis propheta, & percute manu ad manum, & duplicetur gladius, ac triplicetur gladius interfectorum: hic est gladius occisionis magnæ, qui obstupescere eos facit,

15 Et corde tabescere, & multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladii acuti, & limati ad fulgendum, amicti ad cædem.

16 Exacuere, vade ad dexteram, sive ad sinistram, quocumque faciei tuæ est appetitus.

17 Quin & ego plaudam manu ad manum, & implebo indignationem meam, ego Dominus locutus sum.

18 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

19 Et tu fili hominis pone tibi duas vias, ut veniat gladius regis Babylonis: de terra una egredientur ambæ: & manu capiet conjecturam, in capite viæ civitatis conjiciet.

20 Viam pones ut veniat gladius ad Rabbath filiorum Ammon, & ad Judam in Jerusalem munitissimam.

21 Stetit enim rex Babylonis in bivio, in capite duarum viarum, divinationem quærens, commiscens sagittas: interrogavit idola, exta consuluit.

22 Ad dexteram ejus facta est divinatio super Jerusalem, ut ponat arietes, ut aperiat os in cede, ut ele-

vet

vet vocem in ululatu, ut ponat arietes contra portas, ut comportet aggerem, ut ædificet munitiones.
23 Eritque quasi consulens frustra oraculum in oculis eorum, & sabbatorum otium imitans: ipse autem recordabitur iniquitatis ad capiēdum.
24 Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod recordati estis iniquitatis vestræ,& revelastis prævaricationes vestras, & apparuerunt peccata vestra in omnibus cogitationibus vestris: pro eo, inquam, quod recordati estis, manu capiemini.
25 Tu autem profane, impie dux Israel, cujus venit dies in tempore iniquitatis præfinita.
26 Hæc dicit Dominus Deus: Aufer cidarim, tolle coronam: nonne hæc est, quæ humilem sublevavit, & sublimem humiliavit?
27 Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam: & hoc non factum est, donec veniret cujus est judicium, & tradam ei.
28 Et tu fili hominis propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus ad filios Ammon, & ad opprobrium eorum, & dices: Mucro, mucro, evagina te ad occidendum, lima te ut interficias, & fulgeas,
29 Cum tibi viderentur vana,& divinarentur mendacia: ut dareris super colla vulneratorum impiorum, quorum venit dies in tempore iniquitatis præfinita.
30 Revertere ad vaginam tuam, in loco in quo creatus es, in terra nativitatis tuæ judicabo te,
31 Et effundam super te indignationem meam: in igne furoris mei sufflabo in te, daboque te in manus hominum insipientium, & fabricantium interitum.
32 Igni eris cibus, sanguis tuus erit in medio terræ, oblivioni traderis: quia ego Dominus locutus sum.

CAPUT XXII.

Varia narrat scelera Jerosolymis perpetrata, propter quæ dicit se super eos effusurum indignationem suam: narratque scelera sacerdotum, principum, pseudoprophetarum, ac populi terræ, ut nullus inventus sit qui pro avertendo furore Domini se opponeret.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens:
2 Et tu fili hominis nonne judicas, nonne judicas civitatem sanguinum?
3 Et ostendes ei omnes abominationes suas, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Civitas effundens sanguinem in medio sui, ut veniat tempus ejus: & quæ fecit idola contra semetipsam, ut pollueretur.
4 In sanguine tuo, qui a te effusus est, deliquisti: & in idolis tuis, quæ fecisti polluta es: & appropinquare fecisti dies tuos, & adduxisti tempus annorum tuorum: propterea dedi te opprobrium gentibus, & irrisionem universis terris.
5 Quæ juxta sunt, & quæ procul a te, triumphabunt de te: sordida, nobilis, grandis interitu.
6 Ecce principes Israel singuli in brachio suo fuerunt in te, ad effundendum sanguinem.
7 Patrem & matrem contumeliis affecerunt; in te advenam calumniati sunt in medio tui, pupillum & viduam contristaverunt apud te:
8 Sanctuaria mea sprevisti, & sabbata mea polluisti.
9 Viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinem, & super montes comederunt in te, scelus operati sunt in medio tui.
10 Verecundiora patris discooperuerunt in te, immunditiam menstruatæ humiliaverunt in te:
11 † Et unusquisque in uxorem proximi sui operatus est abominationem,& socer nurum suam polluit nefarie, frater sororem suam filiam patris sui oppressit in te. † Jer. 5. 7.
12 Munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem: usuram & superabundantiam accepisti, & avare proximos tuos calumniabaris: meique oblita es, ait Dominus Deus.
13 Ecce complosi manus meas super avaritiam tuam, quam fecisti; & super sanguinem, qui effusus est in medio tui.
14 Numquid sustinebit cor tuum, aut prævalebunt manus tuæ, in diebus quos ego faciam tibi? ego Dominus locutus sum, & faciam.
15 Et dispergam te in nationes, & ventilabo te in terras, & deficere faciam immunditiam tuam a te.
16 Et possidebo te in conspectu gentium: & scies quia ego Dominus.
17 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

18 Fili hominis, versa est mihi domus
Israel in scoriam: omnes isti æs, &
stannum, & ferrum, & plumbum
in medio fornacis: scoria argenti fa-
cti sunt.
19 Propterea hæc dicit Dominus
Deus: Eo quod versi estis omnes in
scoriam, propterea ecce ego congre-
gabo vos in medio Jerusalem,
20 Congregatione argenti, & æris,
& stanni, & ferri, & plumbi in me-
dio fornacis: ut succendam in ea
ignem ad conflandum. sic congrega-
bo in furore meo, & in ira mea, &
requiescam: & conflabo vos.
21 Et congregabo vos, & succen-
dam vos in igne furoris mei, & con-
flabimini in medio ejus.
22 Ut conflatur argentum in me-
dio fornacis, sic eritis in medio ejus:
& scietis quia ego Dominus, cum
effuderim indignationem meam su-
per vos.
23 Et factum est verbum Domini ad
me, dicens:
24 Fili hominis, dic ei: Tu es terra
immunda, & non compluta in die
furoris.
25 Conjuratio prophetarum in me-
dio ejus, sicut leo rugiens, rapiensque
prædam, animas devoraverunt, opes
& pretium acceperunt, viduas ejus
multiplicaverunt in medio illius.
26 Sacerdotes ejus contempserunt
legem meam, & polluerunt sanctua-
ria mea: inter sanctum & profanum
non habuerunt distantiam: & inter
pollutum & mundum non intelle-
xerunt: & a sabbatis meis averte-
runt oculos suos, & coinquinabar in
medio eorum.
† *Mic.* 3. 11. *Soph.* 3. 3. 27 † Principes ejus in medio illius,
quasi lupi rapientes prædam ad ef-
fundendum sanguinem, & ad per-
dendas animas, & avare ad sectanda
lucra.
28 Prophetæ autem ejus liniebant
eos absque temperamento, videntes
vana, & divinantes eis mendacium,
dicentes: Hæc dicit Dominus Deus,
cum Dominus non sit locutus.
29 Populi terræ calumniabantur ca-
lumniam, & rapiebant violenter:
egenum & pauperem affligebant, &
advenam opprimebant calumnia
absque judicio.
30 Et quæsivi de eis virum, qui in-
terponeret sepem, & staret opposi-
tus contra me pro terra, ne dissipa-
rem eam: & non inveni.
31 Et effudi super eos indignatio-
nem meam; in igne iræ meæ con-
sumpsi eos: viam eorum in caput eo-
rum reddidi, ait Dominus Deus.

CAPUT XXIII.

Sub figura multiplicium stuprorum duarum meretricum Oollæ & Oolibæ ac punitionis earum, ostendit Dominus variam idololatriam Samariæ & Jerusalem, propter quam tradendi sunt in opprobrium Gentibus, quarum sunt idololatriam imitati.

1 ET factus est sermo Domini
ad me, dicens:
2 Fili hominis, duæ mulieres filiæ
matris unius fuerunt.
3 Et fornicatæ sunt in Ægypto, in
adolescentia sua fornicatæ sunt: ibi
subacta sunt ubera earum, & fractæ
sunt mammæ pubertatis earum.
4 Nomina autem earum, Oolla ma-
jor, & Oolibe soror ejus minor: &
habui eas, & pepererunt filios & fi-
lias. Porro earum nomina, Samaria
Oolla, & Jerusalem Ooliba.
5 Fornicata est igitur super me O-
olla, & insanivit in amatores suos,
in Assyrios propinquantes,
6 Vestitos hyacintho, principes, &
magistratus, juvenes cupidinis, uni-
versos equites, ascensores equorum.
7 Et dedit fornicationes suas super
eos electos, filios Assyriorum uni-
versos, & in omnibus in quos insa-
nivit, in immunditiis eorum pollu-
ta est.
8 Insuper & fornicationes suas,
quas habuerat in Ægypto, non reli-
quit: nam & illi dormierunt cum
ea in adolescentia ejus, & illi con-
fregerunt ubera pubertatis ejus, &
effunderunt fornicationem suam su-
per eam.
9 Propterea tradidi eam in manus
amatorum suorum, in manus filio-
rum Assur, super quorum insanivit
libidine.
10 † Ipsi discooperuerunt ignomi- † *Sup.* 16. 37.
niam ejus, filios & filias ejus tule-
runt, & ipsam occiderunt gladio: &
factæ sunt famosæ mulieres, & judi-
cia perpetraverunt in ea.
11 Quod cum vidisset soror ejus O-
oliba, plusquam illa insanivit libi-
dine: & fornicationem suam super
fornicationem sororis suæ.
12 Ad filios Assyriorum præbuit

impudenter, ducibus & magistratibus ad se venientibus, indutis veste varia, equitibus qui vectabantur equis, & adolescentibus forma cunctis egregia.

13 Et vidi quod polluta esset via una ambarum.

14 Et auxit fornicationes suas: cumque vidisset viros depictos in pariete, imagines Chaldæorum expressas coloribus,

15 Et accinctos balteis renes, & tiaras tinctas in capitibus eorum, formam ducum omnium, similitudinem filiorum Babylonis, terræque Chaldæorum, in qua orti sunt,

16 Insanivit super eos concupiscentia oculorum suorum, & misit nuntios ad eos in Chaldæam.

17 Cumque venissent ad eam filii Babylonis ad cubile mammarum, polluerunt eam stupris suis, & polluta est ab eis, & saturata est anima ejus ab illis.

18 Denudavit quoque fornicationes suas, & discooperuit ignominiam suam: & recessit anima mea ab ea, sicut recesserat anima mea a sorore ejus.

19 Multiplicavit enim fornicationes suas, recordans dies adolescentiæ suæ, quibus fornicata est in terra Ægypti.

20 Et insanivit libidine super concubitum eorum, quorum carnes sunt ut carnes asinorum: & sicut fluxus equorum, fluxus eorum.

21 Et visitasti scelus adolescentiæ tuæ; quando subacta sunt in Ægypto ubera tua, & confractæ sunt mammæ pubertatis tuæ.

22 Propterea Ooliba, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus satiata est anima tua: & congregabo eos adversum te in circuitu;

23 Filios Babylonis, & universos Chaldæos, nobiles, tyrannosque & principes, omnes filios Assyriorum, juvenes forma egregia, duces & magistratus universos, principes principum, & nominatos ascensores equorum;

24 Et venient super te instructi curru & rota, multitudo populorum: lorica, & clypeo, & galea armabuntur contra te undique: & dabo coram eis judicium, & judicabunt te judiciis suis.

25 Et ponam zelum meum in te, quem exercent tecum in furore: nasum tuum, & aures tuas præcident: & quæ remanserint, gladio concident; ipsi filios tuos, & filias tuas capient; & novissimum tuum devorabitur igni.

26 Et denudabunt te vestimentis tuis, & tollent vasa gloriæ tuæ.

27 Et requiescere faciam scelus tuum de te, & fornicationem tuam de terra Ægypti: nec levabis oculos tuos ad eos, & Ægypti non recordaberis amplius.

28 Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego tradam te in manus eorum, quos odisti; in manus, de quibus satiata est anima tua.

29 Et agent tecum in odio, & tollent omnes labores tuos, & dimittent te nudam, & ignominia plenam, & revelabitur ignominia fornicationum tuarum, scelus tuum, & fornicationes tuæ.

30 Fecerunt hæc tibi, quia fornicata es post gentes, inter quas polluta es in idolis earum.

31 In via sororis tuæ ambulasti, & dabo calicem ejus in manu tua.

32 Hæc dicit Dominus Deus: Calicem sororis tuæ bibes profundum & latum: eris in derisum, & in subsannationem, quæ est capacissima.

33 Ebrietate, & dolore repleberis: calice mœroris, & tristitiæ, calice sororis tuæ Samariæ.

34 Et bibes illum, & epotabis usque ad fæces, & fragmenta ejus devorabis, & ubera tua lacerabis: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

35 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia oblita es mei, & projecisti me post corpus tuũ, tu quoque porta scelus tuum, & fornicationes tuas.

36 Et ait Dominus ad me, dicens: Fili hominis numquid judicas Oollam, & Oolibam, & annuntias eis scelera earum?

37 Quia adulteratæ sunt, & sanguis in manibus earum, & cum idolis suis fornicatæ sunt: insuper & filios suos, quos genuerunt mihi, obtulerunt eis ad devorandum.

38 Sed & hoc fecerunt mihi: Polluerunt sanctuarium meum in die illa, & sabbata mea profanaverunt.

39 Cumque immolarent filios suos idolis suis, & ingrederentur sanctuarium meum in die illa ut pollurent illud: etiam hæc fecerunt in medio domus meæ.

40 Miserunt ad viros venientes de longe, ad quos nuntium miserant: itaque ecce venerunt: quibus te lavisti, & circumlinisti stibio oculos tuos, & ornata es mundo muliebri.
41 Sedisti in lecto pulcherrimo, & mensa ornata est ante te: thymiama meum, & unguentum meum posuisti super eam.
42 Et vox multitudinis exultantis erat in ea: & in viris, qui de multitudine hominum adducebantur, & veniebant de deserto, posuerunt armillas in manibus eorum, & coronas speciosas in capitibus eorum.
43 Et dixi ei, quæ attrita est in adulteriis: Nunc fornicabitur in fornicatione sua etiam hæc.
44 Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem: sic ingrediebantur ad Oollam & Oolibam, mulieres nefarias.
45 Viri ergo justi sunt: hi judicabunt eas judicio adulterarum, & judicio effundentium sanguinem: quia adulteræ sunt, & sanguis in manibus earum.
46 Hæc enim dicit Dominus Deus: Adduc ad eas multitudinem, & trade eas in tumultum, & in rapinam.
47 Et lapidentur lapidibus populorum, & confodiantur gladiis eorum: filios & filias earum interficient, & domos earum igne succendent.
48 Et auferam scelus de terra, & discent omnes mulieres ne faciant secundum scelus earum.
49 Et dabunt scelus vestrum super vos, & peccata idolorum vestrorum portabitis: & scietis, quia ego Dominus Deus.

CAPUT XXIV.

Sub figura ollæ, electioribus carnium partibus ac ossibus plenæ, ignique admotæ, & sub figura mortis uxoris Ezechielis, pro qua jussus est nullum facere luctum, significat Dominus domum Israel in exitium tradendam filiosque ejus trucidandos, nullo sequente luctu præ animi stupore.

1 ET factum est verbum Domini ad me, in anno nono, in mense decimo, decima die mensis, dicens:
2 Fili hominis scribe tibi nomen diei hujus, in qua confirmatus est rex Babylonis adversum Jerusalem hodie.
3 Et dices per proverbium ad domum irritatricem parabolam, & loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Pone ollam; pone, inquam, & mitte in eam aquam.
4 Congere frusta ejus in eam, omnem partem bonam, femur & armum, electa & ossibus plena.
5 Pinguissimum pecus assume, compone quoque strues ossium sub ea: efferbuit coctio ejus, & discocta sunt ossa illius in medio ejus.
6 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Væ civitati sanguinum, ollæ, cujus rubigo in ea est, & rubigo ejus non exivit de ea: per partes & per partes suas ejice eam, non cecidit super eam sors.
7 Sanguis enim ejus in medio ejus est, super limpidissimam petram effudit illum: non effudit illum super terram ut possit operiri pulvere.
8 Ut superinducerem indignationem meam, & vindicta ulciscerer: dedi sanguinem ejus super petram limpidissimam ne operiretur.
9 Propterea hæc dicit Dominus Deus: † Væ civitati sanguinum, cujus ego grandem faciam pyram. † *Nah.* 3. 1. *Hab.* 2. 12.
10 Congere ossa, quæ igne succendam: consumentur carnes, & coquetur universa compositio, & ossa tabescent.
11 Pone quoque eam super prunas vacuam, ut incalescat, & liquefiat æs ejus: & confletur in medio ejus inquinamentum ejus, & consumatur rubigo ejus:
12 Multo labore sudatum est, & non exivit de ea nimia rubigo ejus, neque per ignem.
13 Immunditia tua execrabilis: quia mundare te volui, & non es mundata a sordibus tuis: sed nec mundaberis prius, donec quiescere faciam indignationem meam in te.
14 Ego Dominus locutus sum: Veniet, & faciam: non transeam, nec parcam, nec placabor: juxta vias tuas, & juxta adinventiones tuas judicabo te, dicit Dominus.
15 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:
16 Fili hominis, ecce ego tollo a te desiderabile oculorum tuorum in plaga: & non planges, neque plorabis, neque fluent lacrymæ tuæ.
17 Ingemisce tacens, mortuorum

luctum non facies: corona tua circumligata sit tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes.
18 Locutus sum ergo ad populum mane, & mortua est uxor mea vespere: fecique mane sicut præceperat mihi.
19 Et dixit ad me populus: Quare non indicas nobis, quid ista significent, quæ tu facis.
20 Et dixi ad eos: Sermo Domini factus est ad me, dicens:
21 Loquere domui Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego polluam sanctuarium meum, superbiam imperii vestri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super quo pavet anima vestra, filii vestri, & filiæ vestræ, quas reliquistis, gladio cadent.
22 Et facietis sicut feci: Ora amictu non velabitis, & cibos lugentium non comedetis.
23 Coronas habebitis in capitibus vestris, & calceamenta in pedibus: non plangetis neque flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, & unusquisque gemet ad fratrem suum.
24 Eritque Ezechiel vobis in portentum: juxta omnia, quæ fecit, facietis cum venerit istud: & scietis quia ego Dominus Deus.
25 Et tu fili hominis, ecce in die, qua tollam ab eis fortitudinem eorum, & gaudium dignitatis, & desiderium oculorum eorum, super quo requiescunt animæ eorum, filios & filias eorum:
26 In die illa cum venerit fugiens ad te, ut annuntiet tibi:
27 In die, inquam, illa aperietur os tuum cum eo qui fugit: & loqueris, & non silebis ultra: erisque eis in portentum, & scietis quia ego Dominus.

CAPUT XXV.

Regionibus Ammon, Moab, Idumææ, & Palæstinæ minatur Dominus exitium, eo quod filios Israel afflixerint, & de ipsorum afflictione exultaverint.

1 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:
2 Fili hominis pone faciem tuam contra filios Ammon, & prophetabis de eis.
3 Et dices filiis Ammon: Audite verbum Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod dixisti: Euge, euge super sanctuarium meum, quia pollutum est; & super terram Israel, quoniam desolata est; & super domum Juda, quoniam ducti sunt in captivitatem:
4 Idcirco ego tradam te filiis orientalibus in hereditatem, & collocabunt caulas suas in te, & ponent in te tentoria sua: ipsi comedent fruges tuas: & ipsi bibent lac tuum.
5 Daboque Rabbath in habitaculum camelorum, & filios Ammon in cubile pecorum: & scietis quia ego Dominus.
6 Quia hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod plausisti manu, & percussisti pede, & gavisa es ex toto affectu super terram Israel:
7 Idcirco ecce ego extendam manum meam super te, & tradam te in direptionem gentium, & interficiam te de populis, & perdam de terris, & conteram: & scies quia ego Dominus.
8 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod dixerunt Moab & Seir: Ecce sicut omnes gentes, domus Juda:
9 Idcirco ecce ego aperiam humerum Moab de civitatibus, de civitatibus, inquam, ejus, & de finibus ejus, inclytas terræ Bethiesimoth & Beelmeon & Cariathaim,
10 Filiis orientis cum filiis Ammon, & dabo eam in hereditatem: ut non sit ultra memoria filiorum Ammon in gentibus.
11 Et in Moab faciam judicia: & scient quia ego Dominus.
12 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod fecit Idumæa ultionem ut se vindicaret de filiis Juda, peccavitque delinquens, & vindictam expetivit de eis;
13 Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Extendam manum meam super Idumæam, & auferam de ea hominem & jumentum, & faciam eam desertam ab Austro: & qui sunt in Dedan, gladio cadent.
14 Et dabo ultionem meam super Idumæam per manum populi mei Israel: & facient in Edom juxta iram meam, & furorem meum: & scient vindictam meam, dicit Dominus Deus.
15 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod fecerunt Palæstini vindictam,

& ulti

& ulti se sunt toto animo, interficientes, & implentes inimicitias veteres:
16 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego extendam manum meam super Palæstinos, & interficiam interfectores, & perdam reliquias maritimæ regionis:
17 Faciamque in eis ultiones magnas arguens in furore: & scient quia ego Dominus, cum dedero vindictam meam super eos.

CAPUT XXVI.

Tyri inclytæ urbis prædicit Dominus eversionem, eo quod super vastatione Jerusalem exultaverit.

1 ET factum est in undecimo anno, prima mensis, factus est sermo Domini ad me, dicens:
2 Fili hominis, pro eo quod dixit Tyrus de Jerusalem: Euge confractæ sunt portæ populorum, conversa est ad me: implebor, deserta est.
3 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego super te Tyre, & ascendere faciam ad te gentes multas, sicut ascendit mare fluctuans.
4 Et dissipabunt muros Tyri, & destruent turres ejus: & radam pulverem ejus de ea, & dabo eam in limpidissimam petram.
5 Siccatio sagenarum erit in medio maris, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus: & erit in direptionem gentibus.
6 Filiæ quoque ejus, quæ sunt in agro, gladio interficientur: & scient quia ego Dominus.
7 Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor regem Babylonis ab Aquilone, regem regum, cum equis, & curribus, & equitibus, & cœtu, populoque magno.
8 Filias tuas, quæ sunt in agro, gladio interficiet: & circumdabit te munitionibus, & comportabit aggerem in gyro: & elevabit contra te clypeum.
9 Et vineas, & arietes temperabit in muros tuos, & turres tuas destruet in armatura sua.
10 Inundatione equorum ejus operiet te pulvis eorum: a sonitu equitum, & rotarum, & curruum, movebuntur muri tui, cum ingressus fuerit portas tuas quasi per introitum urbis dissipatæ.
11 Ungulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas: populum tuum gladio cædet, & statuæ tuæ nobiles in terram corruent.
12 Vastabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas: & destruent muros tuos, & domos tuas præclaras subvertent: & lapides tuos, & ligna tua, & pulverem tuum in medio aquarum ponent.
13 † Et quiescere faciam multitudinem canticorum tuorum; & sonitus cithararum tuarum non audietur amplius. † *Jere.* 7. 34.
14 Et dabo te in limpidissimam petram, siccatio sagenarum eris, nec ædificaberis ultra: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.
15 Hæc dicit Dominus Deus Tyro: Numquid non a sonitu ruinæ tuæ, & gemitu interfectorum tuorum, cum occisi fuerint in medio tui, commovebuntur insulæ?
16 Et descendent de sedibus suis omnes principes maris: & auferent exuvias suas, & vestimenta sua varia abjicient, & induentur stupore: in terra sedebunt, & attoniti super repentino casu tuo admirabuntur.
17 Et assumentes super te lamentum, dicent tibi: Quomodo periisti, quæ habitas in mari, urbs inclyta, quæ fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis, quos formidabant universi?
18 Nunc stupebunt naves in die pavoris tui: & turbabuntur insulæ in mari, eo quod nullus egrediatur ex te.
19 Quia hæc dicit Dominus Deus: Cum dedero te urbem desolatam, sicut civitates quæ non habitantur: & adduxero super te abyssum, & operuerint te aquæ multæ:
20 Et detraxero te cum his qui descendunt in lacum ad populum sempiternum, & collocavero te in terra novissima sicut solitudines veteres, cum his qui deducuntur in lacum, ut non habiteris: porro cum dedero gloriam in terra viventium,
21 In nihilum redigam te, & non eris, & requisita non invenieris ultra in sempiternum, dicit Dominus Deus.

CAPUT XXVII.

Tyri urbis maritimæ ac opulentissimæ ruina defletur, enarratis mercibus quæ a quaque regione ad eam deferri solent.

1 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:
2 Tu ergo fili hominis assume super Tyrum lamentum:
3 Et dices Tyro, quæ habitat in introitu maris, negotiationi populorum ad insulas multas: Hæc dicit Dominus Deus: O Tyre, tu dixisti: Perfecti decoris ego sum,
4 Et in corde maris sita. Finitimi tui, qui te ædificaverunt, impleverunt decorem tuum:
5 Abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris: cedrum de Libano tulerunt ut facerent tibi malum.
6 Quercus de Basan dolaverunt in remos tuos: & transtra tua fecerunt tibi ex ebore Indico, & prætoriola de insulis Italiæ.
7 Byssus varia de Ægypto texta est tibi in velum ut poneretur in malo: hyacinthus & purpura de insulis Elisa facta sunt operimentum tuum.
8 Habitatores Sidonis & Aradii fuerunt remiges tui: sapientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores tui.
9 Senes Giblii, & prudentes ejus, habuerunt nautas ad ministerium variæ supellectilis tuæ: omnes naves maris, & nautæ earum fuerunt in populo negotiationis tuæ.
10 Persę, & Lydii, & Libyes erant in exercitu tuo viri bellatores tui: clypeum, & galeam suspenderunt in te pro ornatu tuo.
11 Filii Aradii cum exercitu tuo erant super muros tuos in circuitu: sed & Pigmæi, qui erant in turribus tuis, pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum: ipsi compleverunt pulcritudinem tuam.
12 Carthaginenses negotiatores tui, a multitudine cunctarum divitiarum, argento, ferro, stanno, plumboque, repleverunt nundinas tuas.
13 Græcia, Thubal, & Mosoch, ipsi institores tui: mancipia, & vasa ærea advexerunt populo tuo.
14 De domo Thogorma, equos, & equites, & mulos adduxerunt ad forum tuum.
15 Filii Dedan negotiatores tui: insulæ multæ, negotiatio manus tuæ: dentes eburneos & hebeninos commutaverunt in pretio tuo.
16 Syrus negotiator tuus propter multitudinem operum tuorum, gemmam, & purpuram, & scutulata, & byssum, & sericum, & chodchod proposuerunt in mercatu tuo.
17 Juda & terra Israel ipsi institores tui in frumento primo, balsamum, & mel, & oleum, & resinam proposuerunt in nundinis tuis.
18 Damascenus negotiator tuus in multitudine operum tuorum, in multitudine diversarum opum, in vino pingui, in lanis coloris optimi:
19 Dan, & Græcia, & Mosel, in nundinis tuis proposuerunt ferrum fabrefactum: stacte & calamus in negotiatione tua.
20 Dedan institores tui in tapetibus ad sedendum.
21 Arabia, & universi principes Cedar, ipsi negotiatores manus tuæ: cum agnis, & arietibus, & hœdis venerunt ad te negotiatores tui.
22 Venditores Saba, & Reema, ipsi negotiatores tui: cum universis primis aromatibus, & lapide pretioso, & auro, quod proposuerunt in mercatu tuo.
23 Haran, & Chene, & Eden, negotiatores tui: Saba, Assur, & Chelmad, venditores tui.
24 Ipsi negotiatores tui multifariam involucris hyacinthi, & polymitorum, gazarumque pretiosarum, quæ obvolutæ & astrictæ erant funibus: cedros quoque habebant in negotiationibus tuis.
25 Naves maris, principes tui in negotiatione tua: & repleta es, & glorificata nimis in corde maris.
26 In aquis multis adduxerunt te remiges tui: ventus auster contrivit te in corde maris.
27 Divitiæ tuæ, & thesauri tui, & multiplex instrumentum tuum, nautæ tui & gubernatores tui, qui tenebant supellectilem tuam, & populo tuo præerant: viri quoque bellatores tui, qui erant in te, cum universa multitudine tua, quæ est in medio tui: cadent in corde maris in die ruinæ tuæ.
28 A sonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes:
29 Et descendent de navibus suis omnes qui tenebant remum: nautæ & universi gubernatores maris in terra stabunt:

30 Et ejulabunt super te voce magna, & clamabunt amare: & superjacient pulverem capitibus suis, & cinere conspergentur.
31 Et radent super te calvitium, & accingentur ciliciis: & plorabunt te in amaritudine animæ ploratu amarissimo.
32 Et assument super te carmen lugubre, & plangent te: Quę est ut Tyrus, quæ obmutuit in medio maris?
33 Quæ in exitu negotiationum tuarum de maris implesti populos multos: in multitudine divitiarum tuarum, & populorum tuorum, ditasti reges terræ.
34 Nunc contrita es a mari, in profundis aquarum opes tuæ, & omnis multitudo tua, quæ erat in medio tui, ceciderunt.
35 Universi habitatores insularum obstupuerunt super te: & reges earum omnes tempestate perculsi mutaverunt vultus.
36 Negotiatores populorum sibilaverunt super te: ad nihilum deducta es, & non eris usque in perpetuum.

CAPUT XXVIII.

Ruina regis Tyri, maxima gloria prius exaltati, ob nimiam ipsius superbiam aliasque iniquitates: similiter & vastatio Sidonis, ac reductio filiorum Israel in terram suam, vastatis ipsorum inimicis.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:
2 Fili hominis, dic principi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: Eo quod elevatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris: cum sis homo, & non Deus, & dedisti cor tuum quasi cor Dei.
3 Ecce sapientior es tu Daniele: omne secretum non est absconditum a te.
4 In sapientia & prudentia tua fecisti tibi fortitudinem: & acquisisti aurum & argentum in thesauris tuis.
5 In multitudine sapientiæ tuæ, & in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem: & elevatum est cor tuum in robore tuo.
6 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eo quod elevatum est cor tuum quasi cor Dei:
7 Idcirco ecce ego adducam super te alienos, robustissimos gentium: & nudabunt gladios suos super pulcritudinem sapientiæ tuæ, & polluent decorem tuum.
8 Interficient, & detrahent te: & morieris in interitu occisorum in corde maris.
9 Numquid dicens loqueris: Deus ego sum, coram interficientibus te: cum sis homo, & non Deus, in manu occidentium te?
10 Morte incircumcisorum morieris in manu alienorum: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.
11 Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis leva planctum super regem Tyri:
12 Et dices ei: Hæc dicit Dominus Deus: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore,
13 In deliciis paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum: sardius, topazius, & jaspis, chrysolithus, & onyx, & berillus, sapphirus, & carbunculus, & smaragdus: aurum opus decoris tui: & foramina tua in die, qua conditus es, præparata sunt.
14 Tu cherub extentus, & protegens, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorũ ambulasti.
15 Perfectus in viis tuis a die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te.
16 In multitudine negotiationis tuę repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti: & ejeci te de monte Dei, & perdidi te, o cherub protegens, de medio lapidum ignitorum.
17 Et elevatum est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram projeci te: ante faciem regum dedi te ut cernerent te.
18 In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negotiationis tuę, polluisti sanctificationem tuam: producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te.
19 Omnes qui viderint te in gentibus, obstupescent super te: nihili factus es, & non eris in perpetuum.
20 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:
21 Fili hominis pone faciem tuam contra Sidonem: & prophetabis de ea,
22 Et dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Sidon, & glo-

rificabor in medio tui: & ſcient quia ego Dominus, cum fecero in ea judicia, & ſanctificatus fuero in ea.
23 Et immittam ei peſtilentiam, & ſanguinem in plateis ejus: & corruent interfecti in medio ejus gladio per circuitum: & ſcient quia ego Dominus.
24 Et non erit ultra domui Iſrael offendiculum amaritudinis, & ſpina dolorem inferens undiq; per circuitum eorum, qui adverſantur eis: & ſcient quia ego Dominus Deus.
25 Hæc dicit Dominus Deus: Quando congregavero domum Iſrael de populis, in quibus diſperſi ſunt, ſanctificabor in eis coram gentibus: & habitabunt in terra ſua, quam dedi ſervo meo Jacob.
26 Et habitabunt in ea ſecuri: & ædificabunt domos, & plantabunt vineas, & habitabunt confidenter, cum fecero judicia in omnibus qui adverſantur eis per circuitum: & ſcient quia ego Dominus Deus eorum.

CAPUT XXIX.

Adverſus regem Ægypti ac regnum ejus in ſolitudinem redigendum, poſt 40. tamen annos revocandum, licet non ad priſtinam gloriam. Terra Ægypti datur Nabuchodonoſor, eo quod cum ſuo exercitu laboraverit devaſtando Tyrum.

1 IN anno decimo, decimo menſe, undecima die menſis, factum eſt verbum Domini ad me, dicens:
2 Fili hominis pone faciem tuam contra Pharaonem regem Ægypti, & prophetabis de eo, & de Ægypto univerſa:
3 Loquere, & dices: Hęc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Pharao rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis: Meus eſt fluvius, & ego feci memetipſum.
4 Et ponam frænum in maxillis tuis: & agglutinabo piſces fluminum tuorum ſquamis tuis: & extraham te de medio fluminum tuorum, & univerſi piſces tui ſquamis tuis adhærebunt.
5 Et projiciam te in deſertum, & omnes piſces fluminis tui: ſuper faciem terrę cades, non colligeris, neq; congregaberis: beſtiis terræ, & volatilibus cæli, dedi te ad devorandum:
6 Et ſcient omnes habitatores Ægypti quia ego Dominus: † pro eo quod fuiſti baculus arundineus domui Iſrael. † *Iſai. 36. 6.*
7 Quando apprehenderunt te manu, & confractus es, & lacerasti omnem humerum eorum: & innitentibus eis ſuper te, comminutus es, & diſſolviſti omnes renes eorum.
8 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ſuper te gladium & interficiam de te hominem, & jumentum.
9 Et erit terra Ægypti in deſertum, & in ſolitudinem: & ſcient quia ego Dominus: pro eo quod dixeris: Fluvius meus eſt, & ego feci eum.
10 Idcirco ecce ego ad te, & ad flumina tua: daboque terram Ægypti in ſolitudines, gladio diſſipatam, a turre Syenes, uſque ad terminos Æthiopiæ.
11 Non pertranſibit eam pes hominis, neque pes jumenti gradietur in ea: & non habitabitur quadraginta annis.
12 Daboque terram Ægypti deſertam in medio terrarum deſertarum, & civitates ejus in medio urbium ſubverſarum, & erunt deſolatę quadraginta annis: & diſpergam Ægyptios in nationes, & ventilabo eos in terras.
13 Quia hæc dicit Dominus Deus: Poſt finem quadraginta annorum congregabo Ægyptum de populis, in quibus diſperſi fuerant.
14 Et reducam captivitatem Ægypti, & collocabo eos in terra Phathures, in terra nativitatis ſuæ: & erunt ibi in regnum humile:
15 Inter cetera regna erit humillima, & non elevabitur ultra ſuper nationes, & imminuam eos ne imperent gentibus.
16 Neque erunt ultra domui Iſrael in confidentia, docentes iniquitatem, ut fugiant, & ſequantur eos: & ſcient quia ego Dominus Deus.
17 Et factum eſt in vigeſimo & ſeptimo anno, in primo, in una menſis: factum eſt verbum Domini ad me, dicens:
18 Fili hominis, Nabuchodonoſor rex Babylonis ſervire fecit exercitum ſuum ſervitute magna adverſus Tyrum: omne caput decalvatum, & omnis humerus depilatus eſt: & merces non eſt reddita ei, neque exercitui ejus, de Tyro, pro ſervitute qua ſervivit mihi adverſus eam.

19 Pro-

19 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in terra Ægypti: & accipiet multitudinem ejus, & deprædabitur manubias ejus, & diripiet spolia ejus: & erit merces exercitui illius,
20 Et operi, quo servivit adversus eam: dedi ei terram Ægypti, pro eo quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus.
21 In die illo pullulabit cornu domui Israel, & tibi dabo apertum os in medio eorum: & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXX.

Omnes urbes Ægypti per regem Babylonis vastabuntur.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens:
2 Fili hominis propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ululate, væ, væ diei:
3 Quia juxta est dies, & appropinquat dies Domini: dies nubis: tempus gentium erit.
4 Et veniet gladius in Ægyptum: & erit pavor in Æthiopia, cum ceciderint vulnerati in Ægypto, & ablata fuerit multitudo illius, & destructa fundamenta ejus.
5 Æthiopia, & Libya, & Lydi, & omne reliquum vulgus, & Chub, & filii terræ fœderis, cum eis gladio cadent.
6 Hæc dicit Dominus Deus: Et corruent fulcientes Ægyptum, & destruetur superbia imperii ejus: a turre Syenes gladio cadent in ea, ait Dominus Deus exercituum.
7 Et dissipabuntur in medio terrarum desolatarum, & urbes ejus in medio civitatum desertarum erunt.
8 Et scient quia ego Dominus: cum dedero ignem in Ægypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores ejus.
9 In die illa egredientur nuntii a facie mea in trieribus, ad conterendam Æthiopiæ confidentiam, & erit pavor in eis in die Ægypti, quia absque dubio veniet.
10 Hæc dicit Dominus Deus: Cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis.
11 Ipse & populus ejus cum eo, fortissimi gentium, adducentur ad disperdendam terram: & evaginabunt gladios suos super Ægytum: & implebunt terram interfectis.
12 Et faciam alveos fluminum aridos, & tradam terram in manus pessimorum: & dissipabo terram & plenitudinem ejus manu alienorum, ego Dominus locutus sum.
13 † Hæc dicit Dominus Deus: Et disperdam simulacra, & cessare faciam idola de Memphis: & dux de terra Ægypti non erit amplius: & dabo terrorem in terra Ægypti. † Zach. 13. 2.
14 Et disperdam terram Phathures, & dabo ignem in Taphnis, & faciam judicia in Alexandria.
15 Et effundam indignationem meam super Pelusium robur Ægypti, & interficiam multitudinem Alexandriæ,
16 Et dabo ignem in Ægypto: quasi parturiens dolebit Pelusium, & Alexandria erit dissipata, & in Memphis angustiæ quotidianæ.
17 Juvenes Heliopoleos & Bubasti gladio cadent, & ipsæ captivæ ducentur.
18 Et in Taphnis nigrescet dies, cum contrivero ibi sceptra Ægypti, & defecerit in ea superbia potentiæ ejus: ipsam nubes operiet, filiæ autem ejus in captivitatem ducentur.
19 Et judicia faciam in Ægyto: & scient quia ego Dominus.
20 Et factum est in undecimo anno, in primo mense, in septima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:
21 Fili hominis brachium Pharaonis regis Ægypti confregi: & ecce non est obvolutum ut restitueretur ei sanitas, ut ligaretur pannis, & fasciaretur linteolis, ut recepto robore posset tenere gladium.
22 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Ægypti, & comminuam brachium ejus forte, sed confractum: & dejiciam gladium de manu ejus:
23 Et dispergam Ægyptum in gentibus, & ventilabo eos in terris.
24 Et confortabo brachia regis Babylonis, daboque gladium meum in manu ejus: & confringam brachia Pharaonis, & gement gemitibus interfecti coram facie ejus.
25 Et confortabo brachia regis Babylonis, & brachia Pharaonis concident, & scient quia ego Dominus, cum dedero gladium meum in manu

regis Babylonis, & extenderit eum
super terram Ægypti.
26 Et dispergam Ægyptum in nationes, & ventilabo eos in terras, & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXI.

Sublimitatem regis Pharaonis cum Assur comparat, & utriusque similem prædicit interitum.

1 ET factum est in anno undecimo, tertio mense, una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:
2 Fili hominis dic Pharaoni regi Ægypti, & populo ejus: Cui similis factus es in magnitudine tua?
3 Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, & frondibus nemorosus, excelsusque altitudine, & inter condensas frondes elevatum est cacumen ejus.
4 Aquæ nutrierunt illum, abyssus exaltavit illum: flumina ejus manabant in circuitu radicum ejus, & rivos suos emisit ad universa ligna regionis.
5 Propterea elevata est altitudo ejus super omnia ligna regionis: & multiplicata sunt arbusta ejus, & elevati sunt rami ejus præ aquis multis.
6 Cumque extendisset umbram suam, in ramis ejus fecerunt nidos omnia volatilia cęli, & sub frondibus ejus genuerunt omnes bestiæ saltuum, & sub umbraculo illius habitabat cœtus gentium plurimarum.
7 Eratque pulcherrimus in magnitudine sua, & in dilatatione arbustorum suorum: erat enim radix illius juxta aquas multas.
8 Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adæquaverunt summitatem ejus, & platani non fuerunt æquæ frondibus illius: omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulcritudini ejus.
9 Quoniam speciosum feci eum, & multis condensisque frondibus: & æmulata sunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in paradiso Dei.
10 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod sublimatus est in altitudine, & dedit summitatem suam virentem atque condensam, & elevatum est cor ejus in altitudine sua:
11 Tradidi eum in manu fortissimi gentium, faciens faciet ei: juxta impietatem ejus ejeci eum.
12 Et succident eum alieni, & crudelissimi nationum, & projicient eum super montes, & in cunctis convallibus corruent rami ejus, & confringentur arbusta ejus in universis rupibus terræ, & recedent de umbraculo ejus omnes populi terræ, & relinquent eum.
13 In ruina ejus habitaverunt omnia volatilia cæli, & in ramis ejus fuerunt universæ bestiæ regionis.
14 Quam ob rem non elevabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum, nec ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa, nec stabunt in sublimitate sua omnia quæ irrigantur aquis: quia omnes traditi sunt in mortem ad terram ultimam, in medio filiorum hominū, ad eos qui descendunt in lacum.
15 Hæc dicit Dominus Deus: In die quando descendit ad inferos, induxi luctum, operui eum abysso: & prohibui flumina ejus, & coercui aquas multas: contristatus est super eum Libanus, & omnia ligna agri concussa sunt.
16 A sonitu ruinæ ejus commovi gentes, cum deducerem eum ad infernum cum his qui descendebant in lacum: & consolata sunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia atque præclara in Libano, universa quæ irrigabantur aquis.
17 Nam & ipsi cum eo descendent in infernum ad interfectos gladio: & brachium uniuscujusque sedebit sub umbraculo ejus in medio nationum.
18 Cui assimilatus es o inclyte atque sublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram ultimam: in medio incircumcisorum dormies, cum eis qui interfecti sunt gladio: ipse est Pharao, & omnis multitudo ejus, dicit Dominus Deus.

CAPUT XXXII.

Pharao quantumvis sublimis, conterendus est a rege Babylonis: cujus vastatione plurimi reges obstupescent, pluresque nationes cum eo in abyssum detrahentur.

1 ET factum est, duodecimo anno, in mense duodecimo, in

mo, in una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis assume lamentum super Pharaonem regem Ægypti, & dices ad eum: Leoni gentium assimilatus es, & draconi qui est in mari: & ventilabas cornu in fluminibus tuis, & conturbabas aquas pedibus tuis, & conculcabas flumina earum.

3 Propterea hęc dicit Dominus Deus: † Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, & extraham te in sagena mea.

† *Supr.* 12. 13. *&* 17. 20.

4 Et projiciam te in terram, super faciem agri abjiciam te: & habitare faciam super te omnia volatilia cæli, & saturabo de te bestias universæ terræ.

5 Et dabo carnes tuas super montes, & implebo colles tuos sanie tua.

6 Et irrigabo terram fętore sanguinis tui super montes, & valles implebuntur ex te.

7 † Et operiam, cum extinctus fueris, cælum, & nigrescere faciam stellas ejus: solem nube tegam, & luna non dabit lumen suum.

† *Isaiæ* 13. 10. *Joel.* 2. 10. *&* 3. 15. *Matth.* 24. 29.

8 Omnia luminaria cæli mœrere faciam super te: & dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus, cum ceciderint vulnerati tui in medio terræ, ait Dominus Deus.

9 Et irritabo cor populorum multorum, cum induxero contritionem tuam in gentibus super terras quas nescis.

10 Et stupescere faciam super te populos multos: & reges eorum horrore nimio formidabunt super te, cum volare cœperit gladius meus super facies eorum: & obstupescent repente singuli pro anima sua in die ruinæ tuæ.

11 Quia hæc dicit Dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi,

12 In gladiis fortium dejiciam multitudinem tuam, inexpugnabiles omnes gentes hæ: & vastabunt superbiam Ægypti, & dissipabitur multitudo ejus.

13 Et perdam omnia jumenta ejus, quæ erant super aquas plurimas: & non conturbabit eas pes hominis ultra, neque ungula jumentorum turbabit eas.

14 Tunc purissimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum adducam, ait Dominus Deus:

15 Cum dedero terram Ægypti desolatam: deseretur autem terra a plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores ejus: & scient quia ego Dominus.

16 Planctus est, & plangent eum: filiæ gentium plangent eum: super Ægyptum, & super multitudinem ejus plangent eum, ait Dominus Deus.

17 Et factum est in duodecimo anno, in quintadecima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

18 Fili hominis cane lugubre super multitudinem Ægypti: & detrahe eam ipsam, & filias gentium robustarum, ad terram ultimam, cum his qui descendunt in lacum.

19 Quo pulcrior es? descende, & dormi cum incircumcisis.

20 In medio interfectorum gladio cadent: gladius datus est, attraxerunt eam, & omnes populos ejus.

21 Loquentur ei potentissimi robustorum de medio inferni, qui cum auxiliatoribus ejus descenderunt, & dormierunt incircumcisi, interfecti gladio.

22 Ibi Assur, & omnis multitudo ejus: in circuitu illius sepulcra ejus: omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio.

23 Quorum data sunt sepulcra in novissimis laci: & facta est multitudo ejus per gyrum sepulcri ejus: universi interfecti, cadentesque gladio, qui dederant quondam formidinem in terra viventium.

24 Ibi Ælam, & omnis multitudo ejus per gyrum sepulcri sui. omnes hi interfecti, ruentesque gladio: qui descenderunt incircumcisi ad terram ultimam: qui posuerunt terrorem suum in terra viventium, & portaverunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum.

25 In medio interfectorum posuerunt cubile ejus in universis populis ejus: in circuitu ejus sepulcrum illius: omnes hi incircumcisi, interfectique gladio. dederunt enim terrorem suum in terra viventium, & portaverunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum: in medio interfectorum positi sunt.

26 Ibi Mosoch, & Thubal, & omnis multitudo ejus: in circuitu ejus sepulcra illius. omnes hi incircumcisi, interfectique & cadentes gladio: quia dederunt formidinem suam in terra viventium.

27 Et non dormient cum fortibus,

cadenti-

cadentibusque & incircumcisis, qui descenderunt ad infernum cum armis suis, & posuerunt gladios suos sub capitibus suis, & fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum: quia terror fortium facti sunt in terra viventium.
28 Et tu ergo in medio incircumcisorum contereris, & dormies cum interfectis gladio.
29 Ibi Idumæa, & reges ejus, & omnes duces ejus, qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio: & qui cum incircumcisis dormierunt, & cum his qui descendunt in lacum.
30 Ibi principes Aquilonis omnes, & universi venatores: qui deducti sunt cum interfectis, paventes, & in sua fortitudine confusi: qui dormierunt incircumcisi cum interfectis gladio, & portaverunt confusionem suam cum his qui discendunt in lacum.
31 Vidit eos Pharao, & consolatus est super universa multitudine sua, quæ interfecta est gladio: Pharao, & omnis exercitus ejus, ait Dominus Deus:
32 Quia dedi terrorem meum in terra viventium, & dormivit in medio incircumcisorum cum interfectis gladio; Pharao, & omnis multitudo ejus; ait Dominus Deus.

CAPUT XXXIII.

Si speculator visum imminens malum non annuntiaverit, reus erit pereuntium: quod si annuntiaverit, solus is qui sibi non cavit reus erit. Justus quoque si suam deserat justitiam, damnabitur, & impius si convertatur, salvabitur. Nec confidant de terra sibi data in possessionem, quoniam propter suas iniquitates perdentur, & terra in solitudinem redigetur.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens:
2 Fili hominis loquere ad filios populi tui, & dices ad eos: Terra cum induxero super eam gladium, & tulerit populus terræ virum unum de novissimis suis, & constituerit eum super se speculatorem:
3 Et ille viderit gladium venientem super terram, & cecinerit buccina, & annuntiaverit populo:
4 Audiens autem, quisquis ille est, sonitũ buccinę, & nõ se observaverit, veneritque gladius, & tulerit eum: sanguis ipsius super caput ejus erit.
5 Sonum buccinæ audivit, & non se observavit, sanguis ejus in ipso erit: si autem se custodierit, animam suam salvabit.
6 Quod si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam: Ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem ejus de manu speculatoris requiram.
7 † Et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel: audiens ergo ex ore meo sermonem, annuntiabis eis ex me. † Supr. 3. 17.
8 Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris: non fueris locutus ut se custodiat impius a via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.
9 Si autem annuntiante te ad impium ut a viis suis convertatur, non fuerit conversus a via sua: ipse in iniquitate sua morietur: porro tu animam tuam liberasti.
10 Tu ergo fili hominis dic ad domum Israel: Sic locuti estis, dicentes: Iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo vivere poterimus?
11 † Dic ad eos: Vivo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, & vivat. Convertimini, convertimini a viis vestris pessimis: & quare moriemini domus Israel? † Supr. 18. 23 32.
12 Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui: Justitia justi non liberabit eum in quacumque die peccaverit: & impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua: & justus non poterit vivere in justitia sua, in quacumque die peccaverit.
13 Etiam si dixero justo quod vita vivat, & confisus in justitia sua fecerit iniquitatem: omnes justitiæ ejus oblivioni tradentur, & in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur.
14 Si autem dixero impio: Morte morieris: & egerit pœnitentiam a peccato suo, feceritque judicium & justitiam,
15 Et pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vitæ ambulaverit, nec fecerit

quidquam injustum: vita vivet, & non morietur.

16 Omnia peccata ejus, quæ peccavit, non imputabuntur ei: judicium & justitiam fecit, vita vivet.

17 Et dixerunt filii populi tui: Non est æqui ponderis via Domini: & ipsorum via injusta est.

18 Cum enim recesserit justus a justitia sua, feceritque iniquitates, morietur in eis.

19 Et cum recesserit impius ab impietate sua, feceritque judicium & justitiam, vivet in eis.

† Supr. 18. 25. 20 † Et dicitis: Non est recta via Domini. Unumquemque juxta vias suas judicabo de vobis, domus Israel.

21 Et factum est in duodecimo anno, in decimo mense, in quinta mensis transmigrationis nostræ, venit ad me qui fugerat de Jerusalem, dicens: Vastata est civitas.

22 Manus autem Domini facta fuerat ad me vespere, antequam veniret qui fugerat: aperuitque os meum donec veniret ad me mane, & aperto ore meo non silui amplius.

23 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

24 Fili hominis, qui habitant in ruinosis his super humum Israel, loquentes ajunt: Unus erat Abraham, & hereditate possedit terram: nos autem multi sumus, nobis data est terra in possessionem.

25 Idcirco dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui in sanguine comeditis, & oculos vestros levatis ad immunditias vestras, & sanguinem funditis: numquid terram hereditate possidebitis?

26 Stetistis in gladiis vestris, fecistis abominationes, & unusquisque uxorem proximi sui polluit: & terram hereditate possidebitis?

27 Hæc dices ad eos: Sic dicit Dominus Deus: Vivo ego, quia qui in ruinosis habitant, gladio cadent: & qui in agro est, bestiis tradetur ad devorandum: qui autem in præsidiis & speluncis sunt, peste morientur.

28 Et dabo terram in solitudinem, & in desertum, & deficiet superba fortitudo ejus: & desolabuntur montes Israel, eo quod nullus sit qui per eos transeat.

29 Et scient quia ego Dominus, cum dedero terram eorum desolatam, & desertam, propter universas abominationes suas, quas operati sunt.

30 Et tu fili hominis: filii populi tui, qui loquuntur de te juxta muros, & in ostiis domorum, & dicunt unus ad alterum, vir ad proximum suum loquentes: Venite, & audiamus quis sit sermo egrediens a Domino.

31 Et veniunt ad te, quasi si ingrediatur populus, & sedent coram te populus meus: & audiunt sermones tuos, & non faciunt eos: quia in canticum oris sui vertunt illos, & avaritiam suam sequitur cor eorum.

32 Et es eis quasi carmen musicum, quod suavi dulcique sono canitur: & audiunt verba tua, & non faciunt ea.

33 Et cum venerit quod prædictum est (ecce enim venit) tunc scient quod prophetes fuerit inter eos.

CAPUT XXXIV.

Ex manibus pastorum, qui neglecto grege tantum quæ sua sunt quærunt, dicit Dominus se oves suas liberaturum: quodque eas in judicio pascet, suscitaturus super eas servum suum David, sub quo in omni terræ ubertate secure pascantur: ostendetque gregem suum esse populum Israel, & se Deum ipsorum.

1 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis propheta de pastoribus Israel: propheta, & dices pastoribus: Hæc dicit Dominus Deus: † Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: nonne greges a pastoribus pascuntur? † Jere. 23. 1. Supra 13. 3.

3 Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis: gregem autem meum non pascebatis.

4 Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, quod confractum est non alligastis, & quod abjectum est non eduxistis, & quod perierat non quæsistis: sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia.

5 Et dispersæ sunt oves meæ, eo quod non esset pastor: & factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt.

6 Erraverunt greges mei in cunctis montibus, & in universo colle excelso: & super omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei, & non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret.

7 Propterea pastores audite verbum Domini:

8 Vivo ego, dicit Dominus Deus: quia pro eo quod facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium bestiarum agri, eo quod non esset pastor: neque enim quæsierunt pastores mei gregem meum, sed pascebant pastores semetipsos, & greges meos non pascebant:
9 Propterea pastores audite verbum Domini:
10 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciam eos ut ultra non pascant gregem, nec pascant amplius pastores semetipsos: & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit ultra eis in escam.
11 Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse requiram oves meas, & visitabo eas.
12 Sicut visitat pastor gregem suum, in die quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum: sic visitabo oves meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersæ fuerant in die nubis & caliginis.
13 Et educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram suam: & pascam eas in montibus Israel, in rivis, & in cunctis sedibus terræ.
14 In pascuis uberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israel erunt pascua earum: ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israel.
15 Ego pascam oves meas, & ego eas accubare faciam, dicit Dominus Deus.
16 Quod perierat requiram, & quod abjectum erat reducam, & quod confractum fuerat alligabo, & quod infirmum fuerat consolidabo, & quod pingue & forte custodiam: & pascam illas in judicio.
17 Vos autem greges mei, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego judico inter pecus & pecus, arietum & hircorum.
18 Nonne satis vobis erat pascua bona depasci? insuper & reliquias pascuarum vestrarum conculcastis pedibus vestris: & cum purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbabatis.
19 Et oves meæ his, quæ conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur: & quæ pedes vestri turbaverant, hæc bibebant.
20 Propterea hæc dicit Dominus Deus ad vos: Ecce ego ipse judico inter pecus pingue, & macilentum:
21 Pro eo quod lateribus & humeris impingebatis, & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras:
22 Salvabo gregem meum, & non erit ultra in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus.
23 † ET SUSCITABO SUPER EAS PASTOREM UNUM, qui pascat eas, servum meum David: ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem. † *Isai.* 40. 11. *Osee* 3. 5. *Joan.* 1. 45. & 10. 11. 14.
24 Ego autem Dominus ero eis in Deum: & servus meus David princeps in medio eorum: ego Dominus locutus sum.
25 Et faciam cum eis pactum pacis, & cessare faciam bestias pessimas de terra: & qui habitant in deserto, securi dormient in saltibus.
26 Et ponam eos in circuitu collis mei benedictionem: & deducam imbrem in tempore suo: pluviæ benedictionis erunt.
27 Et dabit lignum agri fructum suum, & terra dabit germen suum, & erunt in terra sua absque timore: & scient quia ego Dominus, cum contrivero catenas jugi eorum, & eruero eos de manu imperantium sibi.
28 Et non erunt ultra in rapinam in gentibus, neque bestiæ terræ devorabunt eos: sed habitabunt confidenter absque ullo terrore.
29 Et suscitabo eis germen nominatum: & non erunt ultra imminuti fame in terra, neque portabunt ultra opprobrium gentium.
30 Et scient quia ego Dominus Deus eorum cum eis, & ipsi populus meus domus Israel: ait Dominus Deus.
31 † Vos autem greges mei, greges pascuæ meæ, homines estis: & ego Dominus Deus vester, dicit Dominus Deus. † *Joan.* 10. 11.

CAPUT XXXV.

Montis Seir sive Idumæorum futura vastatio, eo quod populum Dei afflixerint.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:
2 Fili hominis pone faciem tuam adversum montem Seir, & prophetabis de eo, & dices illi:

3 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego ad te mons Seir, & extendam
manum meam ſuper te, & dabo te
deſolatum atque deſertum.
4 Urbes tuas demoliar, & tu deſer-
tus eris: & ſcies quia ego Dominus.
5 Eo quod fueris inimicus ſempi-
ternus, & concluſeris filios Iſ-
rael in manus gladii in tempore af-
flictionis eorum, in tempore iniqui-
tatis extremæ.
6 Propterea vivo ego, dicit Domi-
nus Deus: quoniam ſanguini tradam
te, & ſanguis te perſequetur: &
cum ſanguinem oderis, ſanguis per-
ſequetur te.
7 Et dabo montem Seir deſolatum
atque deſertum: & auferam de eo
euntem, & redeuntem.
8 Et implebo montes ejus occiſo-
rum ſuorum: in collibus tuis, &
in vallibus tuis atque in torrentibus
interfecti gladio cadent.
9 In ſolitudines ſempiternas tra-
dam te, & civitates tuæ non habita-
buntur: & ſcietis quia ego Domi-
nus Deus.
10 Eo quod dixeris: Duæ gentes, &
duæ terræ meæ erunt, & hereditate
poſſidebo eas: cum Dominus eſſet ibi:
11 Propterea vivo ego, dicit Domi-
nus Deus, quia faciam juxta iram
tuam, & ſecundum zelum tuum,
quem feciſti odio habens eos: & no-
tus efficiar per eos cum te judica-
vero.
12 Et ſcies quia ego Dominus audi-
vi univerſa opprobria tua, quæ lo-
cutus es de montibus Iſrael, dicens:
Deſerti, nobis ad devorandum da-
ti ſunt.
13 Et inſurrexiſtis ſuper me ore ve-
ſtro, & derogaſtis adverſum me ver-
ba veſtra: ego audivi.
14 Hæc dicit Dominus Deus: Læ-
tante univerſa terra, in ſolitudinem
te redigam.
15 Sicut gaviſus es ſuper heredita-
tem domus Iſrael, eo quod fuerit
diſſipata, ſic faciam tibi: diſſipatus
eris mons Seir, & Idumæa omnis:
& ſcient quia ego Dominus.

CAPUT XXXVI.

Quia populus Dei erat in opprobrium gentibus, eo quod propter ſua peccata diſperſi eſſent in captivitatem, dicit Dominus, non propter illum, ſed propter ſe reducturum eum in terram ſuam; quodque ſuper ipſum effundet aquam mundam, faciens eum in ſuis præceptis ambulare, magnaque frui felicitate.

1 TU autem fili hominis pro-
pheta ſuper montes Iſrael,
& dices: † Montes Iſrael audite ver- † *Supr.*
bum Domini: 6. 3.
2 Hæc dicit Dominus Deus: Eo
quod dixerit inimicus de vobis: Eu-
ge, altitudines ſempiternæ in here-
ditatem datæ ſunt nobis:
3 Propterea vaticinare, & dic:
Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo
quod deſolati eſtis, & conculcati per
circuitum, & facti in hereditatem
reliquis gentibus, & aſcendiſtis ſu-
per labium linguæ, & opprobrium
populi:
4 Propterea montes Iſrael audite
verbum Domini Dei: Hæc dicit Do-
minus Deus montibus, & collibus,
torrentibus, vallibuſque, & deſer-
tis, parietinis, & urbibus derelictis,
quæ depopulatæ ſunt, & ſubſannatæ
a reliquis gentibus per circuitum.
5 Propterea hæc dicit Dominus De-
us: Quoniam in igne zeli mei locu-
tus ſum de reliquis gentibus, & de
Idumæa univerſa, quæ dederunt ter-
ram meam ſibi in hereditatem cum
gaudio, & toto corde, & ex animo:
& ejecerunt eam ut vaſtarent:
6 Idcirco vaticinare ſuper humum
Iſrael, & dices montibus & collibus,
jugis & vallibus: Hæc dicit Dominus
Deus: Ecce ego in zelo meo, & in fu-
rore meo locutus ſum, quod confu-
ſionem gentium ſuſtinueritis.
7 Idcirco hæc dicit Dominus Deus:
Ego levavi manum meam, ut gentes,
quæ in circuitu veſtro ſunt, ipſæ con-
fuſionem ſuam portent.
8 Vos autem montes Iſrael ramos
veſtros germinetis, & fructum ve-
ſtrum afferatis populo meo Iſrael:
prope enim eſt ut veniat:
9 Quia ecce ego ad vos, & conver-
tar ad vos, & arabimini, & accipie-
tis ſementem.
10 Et multiplicabo in vobis homi-
nes, omnemque domum Iſrael: &

habita-

habitabuntur civitates, & ruinosa
instaurabuntur.
11 Et replebo vos hominibus, & ju-
mentis: & multiplicabuntur, & cre-
scent: & habitare vos faciam sicut a
principio, bonisque donabo majori-
bus, quam habuistis ab initio: & scie-
tis quia ego Dominus.
12 Et adducam super vos homines,
populum meum Israel, & heredita-
te possidebunt te: & eris eis in here-
ditatem, & non addes ultra ut abs-
que eis sis.
13 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo
quod dicunt de vobis: Devoratrix
hominum es, & suffocans gentem
tuam:
14 Propterea homines non come-
des amplius, & gentem tuam non
necabis ultra, ait Dominus Deus:
15 Nec auditam faciam in te am-
plius confusionem gentium, & op-
probrium populorum nequaquam
portabis, & gentem tuam non a-
mittes amplius: ait Dominus Deus.
16 Et factum est verbum Domini ad
me, dicens:
17 Fili hominis, domus Israel habi-
taverunt in humo sua, & polluerunt
eam in viis suis, & in studiis suis;
juxta immunditiam menstruatæ fa-
cta est via eorum coram me.
18 Et effudi indignationem meam
super eos pro sanguine, quem fude-
runt super terram, & in idolis suis
polluerunt eam.
19 Et dispersi eos in gentes, & ven-
tilati sunt in terras: juxta vias eo-
rum, & adinventiones eorum judi-
cavi eos.
20 Et ingressi sunt ad gentes, ad quas
† Isai 52. 5. Rom. 2. 24. introierunt, & † polluerunt nomen
sanctum meum, cum diceretur de eis:
Populus Domini iste est, & de terra
ejus egressi sunt.
21 Et peperci nomini sancto meo,
quod polluerat domus Israel in gen-
tibus, ad quas ingressi sunt.
22 Idcirco dices domui Israel: Hæc
dicit Dominus Deus: Non propter
vos ego faciam, domus Israel; sed
propter nomen sanctum meum,
quod polluistis in gentibus, ad quas
intrastis.
23 Et sanctificabo nomen meum
magnum, quod pollutum est inter
gentes, quod polluistis in medio ea-
rum: ut sciant gentes quia ego Do-
minus, ait Dominus exercituum, cũ
sãctificatus fuero in vobis coram eis.
24 Tollam quippe vos de gentibus,
& congregabo vos de universis ter-
ris, & adducam vos in terram ve-
stram.
25 Et effundam super vos aquam
mundam, & mundabimini ab omni-
bus inquinamentis vestris, & ab uni-
versis idolis vestris mundabo vos.
26 † Et dabo vobis cor novum, &
spiritum novum ponam in medio † Sup.
vestri: & auferam cor lapideum 11. 19.
de carne vestra, & dabo vobis cor
carneum.
27 Et spiritum meum ponam in
medio vestri: & faciam ut in præce-
ptis meis ambuletis, & judicia mea
custodiatis & operemini.
28 Et habitabitis in terra, quam de-
di patribus vestris: & eritis mihi in
populum, & ego ero vobis in Deum.
29 Et salvabo vos ex universis in-
quinamentis vestris: & vocabo fru-
mentum, & multiplicabo illud, &
non imponam vobis famem.
30 Et multiplicabo fructum ligni,
& genimina agri, ut non portetis ul-
tra opprobrium famis in gentibus.
31 Et recordabimini viarum vestra-
rum pessimarum, studiorumque non
bonorum: & displicebunt vobis
iniquitates vestræ, & scelera vestra.
32 Non propter vos ego faciam, ait
Dominus Deus, notum sit vobis:
confundimini, & erubescite super
viis vestris, domus Israel.
33 Hæc dicit Dominus Deus: In die,
qua mundavero vos ex omnibus ini-
quitatibus vestris, & inhabitari fece-
ro urbes, & instauravero ruinosa,
34 Et terra deserta fuerit exculta,
quæ quondam erat desolata in ocu-
lis omnis viatoris,
35 Dicent: Terra illa inculta, facta
est ut hortus voluptatis: & civitates
desertæ, & destitutæ atque suffossæ,
munitæ sederunt.
36 Et scient gentes quæcumque de-
relictæ fuerint in circuitu vestro,
quia ego Dominus ædificavi dissipa-
ta, plantavique inculta, ego Domi-
nus locutus sim, & fecerim.
37 Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc
in hoc invenient me domus Israel,
ut faciam eis: Multiplicabo eos sic-
ut gregem hominum,
38 Ut gregem sanctum, ut gregem
Jerusalem in solemnitatibus ejus: Sic
erunt civitates desertæ, plenæ gre-
gibus hominum: & scient quia ego
Dominus.

CAPUT XXXVII.

In figura aridorum oſſium reviviſcentium, deſignat filios Iſrael qui de omni proſperitate deſperant, reducendos in terram ſuam: & per duo ligna conjuncta ſignificat unum fore regnum Juda & Iſrael, qui ſub uno rege ac paſtore David obſervaturi ſint mandata Domini, qui cum ipſis pactum feriet ſempiternum.

1 Facta eſt ſuper me manus Domini,& eduxit me in ſpiritu
Domini: & dimiſit me in medio
campi, qui erat plenus oſſibus:
2 Et circumduxit me per ea in gyro: erant autem multa valde ſuper
faciem campi, ſiccaque vehementer.
3 Et dixit ad me: Fili hominis putaſne vivent oſſa iſta? Et dixi: Domine Deus, tu noſti.
4 Et dixit ad me: Vaticinare de oſſibus iſtis: & dices eis: Oſſa arida audite verbum Domini.
5 Hæc dicit Dominus Deus oſſibus
his: Ecce ego intromittam in vos
ſpiritum,& vivetis.
6 Et dabo ſuper vos nervos, & ſuccreſcere faciam ſuper vos carnes, &
ſuperextendam in vobis cutem: &
dabo vobis ſpiritum, & vivetis, &
ſcietis quia ego Dominus.
7 Et prophetavi ſicut præceperat
mihi: factus eſt autem ſonitus,prophetante me, & ecce commotio: &
acceſſerunt oſſa ad oſſa, unumquodque ad juncturam ſuam.
8 Et vidi, & ecce ſuper ea nervi &
carnes aſcenderunt: & extenta eſt
in eis cutis deſuper, & ſpiritum non
habebant.
9 Et dixit ad me: Vaticinare ad
ſpiritum, vaticinare fili hominis,&
dice ad ſpiritum: Hæc dicit Dominus Deus: A quatuor ventis veni ſpiritus, & inſuffla ſuper interfectos
iſtos, & reviviſcant.
10 Et prophetavi ſicut præceperat
mihi: & ingreſſus eſt in ea ſpiritus,
& vixerunt: ſteteruntque ſuper pedes ſuos exercitus grandis nimis valde.
11 Et dixit ad me: Fili hominis,oſſa hæc univerſa, domus Iſrael eſt:
ipſi dicunt: Aruerunt oſſa noſtra,&
periit ſpes noſtra, & abſciſſi ſumus.
12 Propterea vaticinare, & dices ad
eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego aperiam tumulos veſtros,& educam vos de ſepulcris veſtris, populus meus: & inducam vos in terram
Iſrael.
13 Et ſcietis quia ego Dominus,cum
aperuero ſepulcra veſtra, & eduxero
vos de tumulis veſtris,popule meus:
14 Et dedero ſpiritum meum in vobis, & vixeritis, & requieſcere vos
faciam ſuper humum veſtram: &
ſcietis quia ego Dominus locutus
ſum, & feci, ait Dominus Deus.
15 Et factus eſt ſermo Domini ad
me, dicens:
16 Et tu fili hominis ſume tibi lignum unum: & ſcribe ſuper illud:
Judæ, & filiorum Iſrael ſociorum
ejus: & tolle lignum alterum,& ſcribe ſuper illud: Joſeph ligno Ephraim, & cunctæ domui Iſrael, ſociorumque ejus.
17 Et adjunge illa, unum ad alterum tibi in lignum unum: & erunt
in unionem in manu tua.
18 Cum autem dixerint ad te filii
populi tui loquentes: Nonne indicas nobis quid in his tibi velis?
19 Loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aſſumam lignum Joſeph, quod eſt in manu Ephraim, & tribus Iſrael, quæ ſunt
ei adjunctæ: & dabo eas pariter cum
ligno Juda, & faciam eas in lignum
unum: & erunt unum in manu
ejus.
20 Erunt autem ligna, ſuper quæ
ſcripſeris in manu tua, in oculis eorum.
21 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aſſumam filios Iſrael de medio nationum, ad
quas abierunt: & congregabo eos
undique, & adducam eos ad humum
ſuam.
22 † Et faciam eos in gentem unam † *Joan.*
in terra in montibus Iſrael, & rex u- 10.16.
nus erit omnibus imperans: & non
erunt ultra duæ gentes, nec dividentur amplius in duo regna.
23 Neque polluentur ultra in idolis
ſuis,& abominationibus ſuis,& cunctis iniquitatibus ſuis: & ſalvos eos
faciam de univerſis ſedibus, in qui- † *Iſai.*
bus peccaverunt, & emundabo eos: 40.11.
& erunt mihi populus, & ego ero *Jerem.*
eis Deus. 23.5.
24 † Et ſervus meus David rex ſu- *Supra*
per eos, & paſtor unus erit omnium 34.23.
eorum: in judiciis meis ambulabunt, *Dan.*
& mandata mea cuſtodient, & fa- 9.24.
cient ea. *Joan.*
1.45.

25 Et

25 Et habitabunt super terram,
quam dedi servo meo Jacob, in qua
habitaverunt patres vestri: & habi-
tabunt super eam ipsi,& filii eorum,
& filii filiorum eorum, usque in
sempiternum: & David servus meus
princeps eorum in perpetuum.
† Psal. 109. 4. & 116. 2. Joan. 12. 34. 26 † Et percutiam illis fœdus pacis,
pactum sempiternum erit eis: &
fundabo eos, & multiplicabo, &
dabo sanctificationem meam in me-
dio eorum in perpetuum.
27 Et erit tabernaculum meum in
eis: & ero eis Deus, & ipsi erunt
mihi populus.
28 Et scient gentes quia ego Domi-
nus sanctificator Israel, cum fuerit
sanctificatio mea in medio eorum in
perpetuum.

CAPUT XXXVIII.

Habitantibus post reductam captivitatem secure filiis Israel in oppidis suis, adducet Dominus in novissimis diebus contra eos Gog cum ingenti exercitu: sed & hunc cum suo exercitu multis cladibus postea consumet.

1 ET factus est sermo Domini
ad me, dicens:
† Infra 39. 1. Apoc. 20. 7. 2 † Fili hominis pone faciem tuam
contra Gog, terram Magog princi-
pem capitis Mosoch & Thubal: &
vaticinare de eo,
3 Et dices ad eum: Hæc dicit Domi-
nus Deus: Ecce ego ad te Gog princi-
pem capitis Mosoch & Thubal,
4 Et circumagam te,& ponam fræ-
num in maxillis tuis: & educam te,
& omnem exercitum tuum,equos &
equites vestitos loricis universos,
multitudinem magnam, hastam &
clypeum arripientium & gladium.
5 Persæ, Æthiopes, & Libyes cum
eis, omnes scutati & galeati.
6 Gomer, & universa agmina ejus,
domus Thogorma, latera aquilonis,
& totum robur ejus,populique mul-
ti tecum.
7 Præpara,& instrue te, & omnem
multitudinem tuam, quæ coacerva-
ta est ad te: & esto eis in præceptum.
8 Post dies multos visitaberis:in no-
vissimo annorum venies ad terram,
quę reversa est a gladio,& congrega-
ta est de populis multis ad montes
Israel, qui fuerunt deserti jugiter:
hæc de populis educta est, & habita-
bunt in ea confidenter universi.
9 Ascendens autem quasi tempestas
venies, & quasi nubes, ut operias
terram tu, & omnia agmina tua, &
populi multi tecum.
10 Hæc dicit Dominus Deus: In die
illa ascendent sermones super cor
tuum, & cogitabis cogitationem
pessimam:
11 Et dices: Ascendam ad terram
absque muro: veniam ad quiescen-
tes, habitantesque secure: hi omnes
habitant sine muro, vectes & portæ
non sunt eis:
12 Ut diripias spolia, & invadas
prædam,ut inferas manum tuam su-
per eos,qui deserti fuerant, & postea
restituti, & super populum, qui est
congregatus ex gentibus,qui possidere
re cœpit, & esse habitator umbilici
terræ.
13 Saba, & Dedan, & negotiatores
Tharsis, & omnes leones ejus dicent
tibi: Numquid ad sumenda spolia tu
venis? ecce ad diripiendam prædam
congregasti multitudinem tuam, ut
tollas argentum, & aurum, & aufe-
ras supellectilem,atque substãtiam,
& diripias manubias infinitas.
14 Propterea vaticinare fili homi-
nis, & dices ad Gog: Hæc dicit Do-
minus Deus: Numquid non in die
illo, cum habitaverit populus meus
Israel confidenter, scies?
15 Et venies de loco tuo a lateribus
Aquilonis tu,& populi multi tecum,
ascensores equorum universi, cœtus
magnus, & exercitus vehemens.
16 Et ascendes super populum me-
um Israel quasi nubes, ut operias
terram. In novissimis diebus eris, &
adducam te super terram meam: ut
sciant gentes me, cum sanctificatus
fuero in te in oculis eorum, o Gog.
17 Hæc dicit Dominus Deus: Tu er-
go ille es, de quo locutus sum in die-
bus antiquis, in manu servorum
meorum prophetarum Israel, qui
prophetaverunt in diebus illorum
temporum, ut adducerem te super
eos.
18 Et erit in die illa,in die adventus
Gog super terram Israel, ait Domi-
nus Deus, ascendet indignatio mea
in furore meo.
19 Et in zelo meo, in igne iræ meæ
locutus sum. Quia in die illa erit
commotio magna super terrã Israel:
20 † Et commovebuntur a facie mea † Mat. 24. 29. Luc. 21. 25.
pisces maris, & volucres cæli, & be-
stiæ agri, & omne reptile quod mo-

vetur super humum, cunctique homines qui sunt super faciem terræ: & subvertentur montes, & cadent sepes, & omnis murus corruet in terram.
21 Et convocabo adversus eum in cunctis montibus meis gladium, ait Dominus Deus: gladius uniuscujusque in fratrem suum dirigetur.
22 Et judicabo eum peste, & sanguine, & imbre vehementi, & lapidibus immensis: ignem & sulphur pluam super eum, & super exercitum ejus, & super populos multos, qui sunt cum eo.
23 Et magnificabor, & sanctificabor: & notus ero in oculis multarum gentium, & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXIX.

Adducet Dominus Gog contra Israel, sed ipsum cum toto ejus exercitu ibi perdet; in cujus sepultura septem mensibus occupabuntur ad mundandam terram: Dominus filios Israel propter peccata ipsorum tradidit in captivitatem, sed reducet eos in terram suam ad nominis sui glorificationem.

1 TU autem fili hominis vaticinare adversum Gog, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego super te Gog principem capitis Mosoch & Thubal:
2 Et circumagam te, & educam te, & ascendere te faciam de lateribus Aquilonis: & adducam te super montes Israel.
3 Et percutiam arcum tuum in manu sinistra tua, & sagittas tuas de manu dextera tua dejiciam.
4 Super montes Israel cades tu, & omnia agmina tua, & populi tui, qui sunt tecum, feris, avibus, omnique volatili, & bestiis terræ, dedi te ad devorandum.
5 Super faciem agri cades: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.
6 Et immittam ignem in Magog, & in his qui habitant in insulis confidenter: & scient quia ego Dominus.
7 Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israel, & non polluam nomen sanctum meum amplius: & scient gentes quia ego Dominus sanctus Israel.
8 Ecce venit, & factum est, ait Dominus Deus: hæc est dies, de qua locutus sum.
9 Et egredientur habitatores de civitatibus Israel, & succendent, & comburent arma, clypeum, & hastas, arcum, & sagittas, & baculos manuum, & contos: & succendent ea igni septem annis.
10 Et non portabunt ligna de regionibus, neque succident de saltibus: quoniam arma succendent igni; & deprædabuntur eos, quibus prædæ fuerant, & diripient vastatores suos, ait Dominus Deus.
11 Et erit in die illa: dabo Gog locum nominatum sepulcrum in Israel: vallem viatorum ad orientem maris, quæ obstupescere faciet prætereuntes: & sepelient ibi Gog, & omnem multitudinem ejus, & vocabitur vallis multitudinis Gog.
12 Et sepelient eos domus Israel, ut mundent terram septem mensibus.
13 Sepeliet autem eum omnis populus terræ, & erit eis nominata dies, in qua glorificatus sum, ait Dominus Deus.
14 Et viros jugiter constituent lustrantes terram, qui sepeliant & requirant eos qui remanserant super faciem terræ, ut emundent eam: post menses autem septem quærere incipient.
15 Et circuibunt peragrantes terram: cumque viderint os hominis, statuent juxta illud titulum, donec sepeliant illud pollinctores in valle multitudinis Gog.
16 Nomen autem civitatis Amona, & mundabunt terram.
17 Tu ergo fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Dic omni volucri, & universis avibus, cunctisque bestiis agri: Convenite, properate, concurrite undique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem super montes Israel: ut comedatis carnem, & bibatis sanguinem.
18 Carnes fortium comedetis, & sanguinem principum terræ bibetis: arietum, & agnorum, & hircorum, taurorumque & altilium, & pinguium omnium.
19 Et comedetis adipem in saturitatem, & bibetis sanguinem in ebrietatem, de victima, quam ego immolabo vobis:
20 Et saturabimini super mensam meam de equo, & equite forti, & de universis viris bellatoribus, ait Dominus Deus.

21 Et ponam gloriam meam in gentibus: & videbunt omnes gentes judicium meum, quod fecerim, & manum meam, quam poſuerim ſuper eos.

22 Et ſcient domus Iſrael, quia ego Dominus Deus eorum, a die illa, & deinceps.

23 Et ſcient gentes quoniam in iniquitate ſua capta ſit domus Iſrael, eo quod dereliquerint me, & abſconderim faciem meam ab eis: & tradiderim eos in manus hoſtium, & ceciderint in gladio univerſi.

24 Juxta immunditiam eorum & ſcelus feci eis, & abſcondi faciem meam ab illis.

25 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Nunc reducam captivitatem Jacob, & miſerebor omnis domus Iſrael: & aſſumam zelum pro nomine ſancto meo.

26 Et portabunt confuſionem ſuam, & omnem prævaricationem, qua prævaricati ſunt in me, cum habitaverint in terra ſua confidenter neminem formidantes:

27 Et reduxero eos de populis, & congregavero de terris inimicorum ſuorum, & ſanctificatus fuero in eis, in oculis gentium plurimarum.

† Sup. 26. 23.

28 † Et ſcient quia ego Dominus Deus eorum, eo quod tranſtulerim eos in nationes, & congregaverim eos ſuper terram ſuam, & non dereliquerim quemquam ex eis ibi.

29 Et non abſcondam ultra faciem meam ab eis, eo quod effuderim ſpiritum meum ſuper omnem domum Iſrael, ait Dominus Deus.

CAPUT XL.

Prophetæ oſtenditur futura reædificatio civitatis, cum menſura in longitudine, latitudine & altitudine ſingularum domus portarum, thalamorum, frontium, feneſtrarum, veſtibulorum, cubiculorum & graduum: item menſuratio quatuor menſarum ad immolanda ſacrificia: rurſum gazophylacia cantorum & ſacerdotum, ac veſtibula templi.

1 IN vigeſimo quinto anno tranſmigrationis noſtræ, in exordio anni, decima menſis, quartodecimo anno poſtquam percuſſa eſt civitas: in ipſa hac die facta eſt ſuper me manus Domini, & adduxit me illuc.

2 In viſionibus Dei adduxit me in terram Iſrael, & dimiſit me ſuper montem excelſum nimis: ſuper quem erat quaſi ædificium civitatis vergentis ad Auſtrum.

3 Et introduxit me illuc: & ecce vir, cujus erat ſpecies quaſi ſpecies æris, & funiculus lineus in manu ejus, & calamus menſuræ in manu ejus: ſtabat autem in porta.

4 Et locutus eſt ad me idem vir: Fili hominis vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia, quæ ego oſtendam tibi: quia ut oſtendantur tibi adductus es huc: annuntia omnia, quæ tu vides, domui Iſrael.

5 Et ecce murus forinſecus in circuitu domus undique, & in manu viri calamus menſuræ ſex cubitorum, & palmo: & menſus eſt latitudinem ædificii calamo uno, altitudinem quoque calamo uno.

6 Et venit ad portam, quæ reſpiciebat viam Orientalem, & aſcendit per gradus ejus: & menſus eſt limen portæ calamo uno latitudinem, id eſt, limen unum calamo uno in latitudine:

7 Et thalamum uno calamo in longum, & uno calamo in latum: & inter thalamos, quinque cubitos:

8 Et limen portæ juxta veſtibulum portæ intrinſecus, calamo uno.

9 Et menſus eſt veſtibulum portæ octo cubitorum, & frontem ejus duobus cubitis: veſtibulum autem portæ erat intrinſecus.

10 Porro thalami portæ ad viam Orientalem, tres hinc & tres inde: menſura una trium, & menſura una frontium ex utraque parte.

11 Et menſus eſt latitudinem liminis portæ, decem cubitorum: & longitudinem portæ, tredecim cubitorũ:

12 Et marginem ante thalamos cubiti unius: & cubitus unus finis utrimque: thalami autem, ſex cubitorum erant hinc & inde.

13 Et menſus eſt portam a tecto thalami, uſque ad tectum ejus, latitudinem vigintiquinque cubitorum: oſtium contra oſtium.

14 Et fecit frontes per ſexaginta cubitos: & ad frontem atrium portæ undique per circuitum.

15 Et ante faciem portæ, quæ pertingebat uſque ad faciem veſtibuli portæ interioris, quinquaginta cubitos.

16 Et fenestras obliquas in thalamis, & in frontibus eorum, quæ erant intra portam undique per circuitum; similiter autem erant & in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus, & ante frontes pictura palmarum.

17 Et eduxit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia, & pavimentum stratum lapide in atrio per circuitum: triginta gazophylacia in circuitu pavimenti.

18 Et pavimentum in fronte portarum, secundum longitudinem portarum erat inferius.

19 Et mensus est latitudinem a facie portæ inferioris usque ad frontem atrii interioris extrinsecus, centum cubitos ad Orientem, & ad Aquilonem.

20 Portam quoque, quæ respiciebat viam Aquilonis atrii exterioris, mensus est tam in longitudine, quam in latitudine.

21 Et thalamos ejus tres hinc, & tres inde: & frontem ejus, & vestibulum ejus secundum mensuram portæ prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem ejus, & latitudinem vigintiquinque cubitorum.

22 Fenestræ autem ejus, & vestibulum, & sculpturæ secundum mensuram portæ, quæ respiciebat ad Orientem: & septem graduum erat ascensus ejus, & vestibulum ante eam.

23 Et porta atrii interioris contra portam aquilonis, & orientalem: & mensus est a porta usque ad portam centum cubitos.

24 Et eduxit me ad viam australem, & ecce porta, quæ respiciebat ad austrum: & mensus est frontem ejus, & vestibulum ejus, juxta mensuras superiores.

25 Et fenestras ejus, & vestibula in circuitu, sicut fenestras ceteras: quinquaginta cubitorum longitudine, & latitudine viginti quinque cubitorum.

26 Et in gradibus septem ascendebatur ad eam: & vestibulum ante fores ejus: & cælatæ palmæ erant, una hinc, & altera inde in fronte ejus.

27 Et porta atrii interioris in via australi: & mensus est a porta usque ad portam in via australi, centum cubitos.

28 Et introduxit me in atrium interius ad portam australem: & mensus est portam juxta mēsuras superiores.

29 Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus eisdem mensuris: & fenestras ejus, & vestibulum ejus in circuitu, quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis viginti quinque cubitos.

30 Et vestibulum per gyrum longitudine vigintiquinque cubitorum, & latitudine quinque cubitorum.

31 Et vestibulum ejus ad atrium exterius, & palmas ejus in fronte: & octo gradus erant, quibus ascendebatur per eam.

32 Et introduxit me in atrium interius per viam orientalem: & mensus est portam secundum mensuras superiores.

33 Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus, sicut supra: & fenestras ejus, & vestibula ejus in circuitu, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum.

34 Et vestibulum ejus, id est atrii exterioris: & palmæ cælatæ in fronte ejus hinc & inde: & in octo gradibus ascensus ejus.

35 Et introduxit me ad portam, quæ respiciebat ad aquilonem: & mensus est secundum mensuras superiores.

36 Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus, & fenestras ejus per circuitum, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum.

37 Et vestibulum ejus respiciebat ad atrium exterius: & cælatura palmarum in fronte ejus hinc & inde: & in octo gradibus ascensus ejus.

38 Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum: ibi lavabant holocaustum.

39 Et in vestibulo portæ, duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde: ut immoletur super eas holocaustum, & pro peccato, & pro delicto.

40 Et ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ, quæ pergit ad aquilonem, duæ mensæ: & ad latus alterum ante vestibulum portæ, duæ mensæ.

41 Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde: per latera portæ octo mēsæ erant, super quas immolabant.

42 Quatuor autem mensæ ad holocaustum, de lapidibus quadris extructæ: longitudine cubiti unius & dimidii: & latitudine cubiti unius & dimidii: & altitudine cubiti unius: super quas ponant vasa, in quibus immolatur holocaustum, & victima.

43 Et labia earum palmis unius, reflexa intrinſecus per circuitum: ſuper menſas autem carnes oblationis.

44 Et extra portam interiorem, gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ reſpicientis ad aquilonem: & facies eorum contra viam auſtralem, una ex latere portæ orientalis, quæ reſpiciebat ad viam aquilonis.

45 Et dixit ad me: Hoc eſt gazophylacium, quod reſpicit viam meridianam; ſacerdotum erit, qui excubant in cuſtodiis templi.

46 Porro gazophylacium, quod reſpicit ad viam aquilonis, ſacerdotum erit, qui excubant ad miniſterium altaris. iſti ſunt filii Sadoc, qui accedunt de filiis Levi ad Dominum ut miniſtrent ei.

47 Et menſus eſt atrium longitudine centum cubitorum: & latitudine centum cubitorum per quadrum: & altare ante faciem templi.

48 Et introduxit me in veſtibulum templi: & menſus eſt veſtibulum quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & latitudinem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde.

49 Longitudinem autem veſtibuli viginti cubitorum, & latitudinem undecim cubitorum, & octo gradibus aſcendebatur ad eam. Et columnæ erant in frontibus; una hinc, & altera inde.

CAPUT XLI.

Diſpoſitio reædificandi templi juxta partes ſingulas.

1 ET introduxit me in templum, & menſus eſt frontes, ſex cubitos latitudinis hinc, & ſex cubitos inde, latitudinem tabernaculi.

2 Et latitudo portæ, decem cubitorum erat: & latera portæ quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & menſus eſt longitudinem ejus quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum.

3 Et introgreſſus intrinſecus menſus eſt in fronte portæ duos cubitos: & portam, ſex cubitorum: & latitudinem portæ, ſeptem cubitorum.

4 Et menſus eſt longitudinem ejus viginti cubitorum, & latitudinem ejus viginti cubitorum ante faciem templi: & dixit ad me: Hoc eſt ſanctum ſanctorum.

5 Et menſus eſt parietem domus ſex cubitorum: & latitudinem lateris quatuor cubitorum undique per circuitum domus.

6 Latera autem, latus ad latus, bis triginta tria: & erant eminentia, quæ ingrederentur per parietem domus, in lateribus per circuitum, ut continerent, & non attingerent parietem templi.

7 Et platea erat in rotundum, aſcendens ſurſum per cochleam, & in cœnaculum templi deferebat per gyrum: idcirco latius erat templum in ſuperioribus: & ſic de inferioribus aſcendebatur ad ſuperiora in medium.

8 Et vidi in domo altitudinem per circuitum, fundata latera ad menſuram calami ſex cubitorum ſpatio:

9 Et latitudinem per parietem lateris forinſecus quinque cubitorum: & erat interior domus in lateribus domus.

10 Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus undique,

11 Et oſtium lateris ad orationem: oſtium unum ad viam aquilonis, & oſtium unum ad viam auſtralem: & latitudinem loci ad orationem, quinque cubitorum in circuitu.

12 Et ædificium, quod erat ſeparatum, verſumque ad viam reſpicientem ad mare, latitudinis ſeptuaginta cubitorum. paries autem ędificii, quinque cubitorum latitudinis per circuitum: & longitudo ejus nonaginta cubitorum.

13 Et menſus eſt domus longitudinem, centum cubitorum: & quod ſeparatum erat ædificium, & parietes ejus, longitudinis centum cubitorum.

14 Latitudo autem ante faciem domus, & ejus quod erat ſeparatum contra orientem, centum cubitorum.

15 Et menſus eſt longitudinem ędificii contra faciem ejus, quod erat ſeparatum ad dorſum: ethecas ex utraque parte centum cubitorum: & templum interius, & veſtibula atrii.

16 Limina, & feneſtras obliquas, & ethecas in circuitu per tres partes, contra uniuſcujuſque limen, ſtratumque ligno per gyrum in circuitu: terra autem uſque ad feneſtras, & feneſtræ clauſæ ſuper oſtia.

17 Et uſque ad domum interiorem, & forinſecus per omnem parietem in circuitu intrinſecus, & forinſecus, ad menſuram.

18 Et fabrefacta cherubim & palmæ: & palma inter cherub & cherub, duaſque facies habebat cherub.

19 Faciem hominis juxta palmam ex hac parte, & faciem leonis juxta palmam ex alia parte, expreſſam per omnem domum in circuitu.

20 De terra uſque ad ſuperiora portæ, cherubim & palmæ celatæ erant in pariete templi.

21 Limen quadrangulum, & facies ſanctuarii, aſpectus contra aſpectum.

22 Altaris lignei trium cubitorum altitudo, & longitudo ejus duorum cubitorum: & anguli ejus, & longitudo ejus, & parietes ejus lignei. Et locutus eſt ad me: Hæc eſt menſa coram Domino.

23 Et duo oſtia erant in templo, & in ſanctuario.

24 Et in duobus oſtiis ex utraque parte bina erant oſtiola, quæ in ſe invicem plicabantur: bina enim oſtia erant ex utraque parte oſtiorum.

25 Et cęlata erant in ipſis oſtiis templi cherubim, & ſculpturæ palmarum, ſicut in parietibus quoque expreſſæ erant: quam ob rem & groſſiora erant ligna in veſtibuli fronte forinſecus.

26 Super quæ feneſtræ obliquæ, & ſimilitudo palmarum hinc atque inde in humerulis veſtibuli, ſecundum latera domus, latitudinemque parietum.

CAPUT XLII.

De gazophylaciis, ceteriſque quæ ad ſacrorum uſum pertinent reædificandis.

1 ET eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad aquilonem, & introduxit me in gazophylacium, quod erat contra ſeparatum ædificium, & contra ædem vergentem ad aquilonem.

2 In facie longitudinis, centum cubitos oſtii aquilonis: & latitudinis quinquaginta cubitos,

3 Contra viginti cubitos atrii interioris, & contra pavimentum ſtratum lapide atrii exterioris, ubi erat porticus juncta porticui triplici.

4 Et ante gazophylacia deambulatorio decem cubitorum latitudinis, ad interiora reſpiciens vię cubiti unius. Et oſtia eorum ad aquilonem:

5 Ubi erant gazophylacia in ſuperioribus humiliora: quia ſupportabant porticus, quæ ex illis eminebant de inferioribus, & de mediis ædificii.

6 Triſtega enim erant, & non habebant columnas, ſicut erant columnæ atriorum: propterea eminebant de inferioribus, & de mediis a terra cubitis quinquaginta.

7 Et peribolus exterior ſecundum gazophylacia, quę erant in via atrii exterioris ante gazophylacia: longitudo ejus quinquaginta cubitorum.

8 Quia longitudo erat gazophylaciorum atrii exterioris, quinquaginta cubitorum: & longitudo ante faciem templi, centum cubitorum.

9 Et erat ſubter gazophylacia hæc introitus ab oriente ingredientium in ea de atrio exteriori.

10 In latitudine periboli atrii, quod erat contra viam orientalem, in faciem ædificii ſeparati, & erant ante ædificium gazophylacia.

11 Et via ante faciem eorum, juxta ſimilitudinem gazophylaciorum, quæ erant in via aquilonis: ſecundum longitudinem eorum, ſic & latitudo eorum: & omnis introitus eorum, & ſimilitudines, & oſtia eorum.

12 Secundum oſtia gazophylaciorum, quæ erant in via reſpiciente ad Notum: oſtium in capite vię: quæ via erat ante veſtibulum ſeparatum per viam orientalem ingredientibus.

13 Et dixit ad me: Gazophylacia aquilonis, & gazophylacia auſtri, quæ ſunt ante ædificium ſeparatum: hæc ſunt gazophylacia ſancta: in quibus veſcuntur ſacerdotes, qui appropinquant ad Dominum in ſancta ſanctorum: ibi ponent ſancta ſanctorum, & oblationem pro peccato, & pro delicto: locus enim ſanctus eſt.

14 Cum autem ingreſſi fuerint ſacerdotes, non egredientur de ſanctis in atrium exterius: & ibi reponent veſtimenta ſua, in quibus miniſtrant quia ſancta ſunt: veſtienturque veſtimentis aliis, & ſic procedent ad populum.

15 Cumque compleſſet menſuras domus interioris, eduxit me per viam portæ, quæ reſpiciebat ad

viam orientalem: & mensus est eam undique per circuitum.
16 Mensus est autem contra ventum orientalem calamo mensuræ, quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum.
17 Et mensus est contra ventum aquilonis quingentos calamos in calamo mensuræ per gyrum.
18 Et ad ventum australem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum.
19 Et ad ventum occidentalem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ.
20 Per quatuor ventos mensus est murum ejus undique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum, & latitudinem quingentorum cubitorum, dividentem inter sanctuarium & vulgi locum.

CAPUT XLIII.

Gloria Domini apparente audit propheta quod filii Israel non amplius polluent nomen Domini, & quæ sint mensuræ altaris, ac sacrificia ad ipsum septem diebus expiandum.

1 ET duxit me ad portam, quę respiciebat ad viam orientalem.
2 Et ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam orientalem: & vox erat ei quasi vox aquarum multarum, & terra splendebat a majestate ejus.
†Supr. 9. 1. 3 † Et vidi visionem, secundum speciem, quam videram, quando venit ut disperderet civitatem: & species secundum aspectum, † quem
†Supr. 1. 1. videram juxta fluvium Chobar: & cecidi super faciem meam.
4 Et majestas Domini ingressa est templum per viam portæ, quæ respiciebat ad orientem.
5 Et elevavit me spiritus, & introduxit me in atrium interius: & ecce repleta erat gloria Domini domus.
6 Et audivi loquentem ad me de domo, & vir qui stabat juxta me,
7 Dixit ad me: Fili hominis, locus solii mei, & locus vestigiorum pedum meorum, ubi habito in medio filiorum Israel in æternum: & non polluent ultra domus Israel nomen sanctum meum, ipsi & reges eorum in fornicationibus suis, & in ruinis regum suorum, & in excelsis.
8 Qui fabricati sunt limen suum juxta limen meum, & postes suos juxta postes meos: & murus erat inter me & eos: & polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus, quas fecerunt: propter quod consumpsi eos in ira mea.
9 Nunc ergo repellant procul fornicationem suam, & ruinas regum suorum a me: & habitabo in medio eorum semper.
10 Tu autem fili hominis ostende domui Israel templum, & confundantur ab iniquitatibus suis, & metiantur fabricam:
11 Et erubescant ex omnibus quæ fecerunt: Figuram domus, & fabricæ ejus exitus, & introitus, & omnem descriptionem ejus, & universa pręcepta ejus, cunctumque ordinem ejus & omnes leges ejus ostende eis, & scribes in oculis eorum: ut custodiant omnes descriptiones ejus, & præcepta illius, & faciant ea.
12 Ista est lex domus in summitate montis: Omnis finis ejus in circuitu, sanctum sanctorum est: hæc est ergo lex domus.
13 Istæ autem mensuræ altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum & palmum: in sinu ejus erat cubitus & cubitus in latitudine, & definitio ejus usque ad labium ejus, & in circuitu, palmus unus. hæc quoque erat fossa altaris.
14 Et de sinu terræ usque ad crepidinem novissimam duo cubiti, & latitudo cubiti unius: & a crepidine minore usquę ad crepidinem majorem quatuor cubiti: & latitudo cubiti unius.
15 Ipse autem Ariel quatuor cubitorum: & ab Ariel usque ad sursum, cornua quatuor.
16 Et Ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis: quadrangulatum æquis lateribus.
17 Et crepido quatuordecim cubitorum longitudinis, per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis ejus: & corona in circuitu ejus dimidii cubiti, & sinus ejus unius cubiti per circuitum: gradus autem ejus versi ad Orientem.
18 Et dixit ad me: Fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris, in quacumque die fuerit fabricatum; ut offeratur super illud holocaustum, & effundatur sanguis.

19 Et dabis Sacerdotibus, & Levi-
tis, qui sunt de semine Sadoc, qui
accedunt ad me, ait Dominus Deus,
ut offerant mihi vitulum de armen-
to pro peccato.
20 Et assumens de sanguine ejus,
pones super quatuor cornua ejus,
& super quatuor angulos crepidinis,
& super coronam in circuitu: &
mundabis illud, & expiabis:
21 Et tolles vitulum, qui oblatus
fuerit pro peccato: & combures eum
in separato loco domus extra san-
ctuarium.
22 Et in die secunda offeres hircum
caprarum immaculatum pro pecca-
to: & expiabunt altare, sicut ex-
piaverunt in vitulo.
23 Cumque compleveris expians
illud, offeres vitulum de armento
immaculatum, & arietem de grege
immaculatum.
24 Et offeres eos in conspectu Do-
mini: & mittent sacerdotes super
eos sal, & offerent eos holocaustum
Domino.
25 Septem diebus facies hircum pro
peccato quotidie: & vitulum de ar-
mento, & arietem de pecoribus,
immaculatos offerent.
26 Septem diebus expiabunt altare,
& mundabunt illud: & implebunt
manum ejus.
27 Expletis autem diebus, in die
octava & ultra, facient sacerdotes
super altare holocausta vestra, &
quæ pro pace offerunt: & placatus
ero vobis, ait Dominus Deus.

CAPUT XLIV.

Porta sanctuarii clausa, qua solus Deus ingreditur: incircumcisi carne & corde non ingredientur sanctuarium, nec Levitæ qui idola secuti sunt, sed hi ministri domus erunt: filii autem Sadoc sacerdotes ingredientur, & horum leges ponuntur.

1 ET convertit me ad viam por-
tæ sanctuarii exterioris, quę
respiciebat ad Orientem: & erat
clausa.
2 Et dixit Dominus ad me: Porta
hæc clausa erit: non aperietur, &
vir non transibit per eam: quoniam
Dominus Deus Israel ingressus est
per eam, eritque clausa
3 Principi. Princeps ipse sedebit in
ea, ut comedat panem coram Domi-
no: per viam portæ vestibuli ingre-
dietur, & per viam ejus egredietur.
4 Et adduxit me per viam portæ
Aquilonis in conspectu domus: &
vidi, & ecce implevit gloria Domi-
ni domum Domini: & cecidi in fa-
ciem meam.
5 Et dixit ad me Dominus: Fili ho-
minis pone cor tuum, & vide oculis
tuis, & auribus tuis audi omnia, quæ
ego loquor ad te de universis cere-
moniis domus Domini, & de cun-
ctis legibus ejus: & pones cor tuum
in viis templi per omnes exitus san-
ctuarii.
6 Et dices ad exasperantem me do-
mum Israel. Hæc dicit Dominus
Deus: Sufficiant vobis omnia scele-
ra vestra domus Israel:
7 Eo quod inducitis filios alienos
incircumcisos corde, & incircumci-
sos carne, ut sint in sanctuario meo,
& polluant domum meam: & of-
fertis panes meos, adipem, & san-
guinem: & dissolvitis pactum meum
in omnibus sceleribus vestris.
8 Et non servastis pręcepta sanctua-
rii mei: & posuistis custodes obser-
vationum mearum in sanctuario
meo vobismetipsis.
9 Hæc dicit Dominus Deus: Omnis
alienigena incircumcisus corde, &
incircumcisus carne, non ingredie-
tur sanctuarium meum, omnis fi-
lius alienus qui est in medio filio-
rum Israel.
10 Sed & Levitæ, qui longe recess-
serunt a me in errore filiorum Is-
rael, & erraverunt a me post idola
sua, & portaverunt iniquitatem
suam:
11 Erunt in sanctuario meo æditui,
& janitores portarum domus, & mi-
nistri domus: ipsi mactabunt holo-
causta, & victimas populi: & ipsi
stabunt in conspectu eorum, ut mi-
nistrent eis.
12 Pro eo quod ministraverunt illis
in conspectu idolorum suorum, &
facti sunt domui Israel in offendicu-
lum iniquitatis: idcirco levavi ma-
num meam super eos, ait Dominus
Deus, & portabunt iniquitatem
suam:
13 Et non appropinquabunt ad me
ut sacerdotio fungantur mihi, ne-
que accedent ad omne sanctuarium
meum juxta sancta sanctorum: sed
portabunt confusionem suam, &
scelera sua quæ fecerunt.

14 Et dabo eos janitores domus in omni ministerio ejus, & in universis quæ fient in ea.
15 Sacerdotes autem & Levitæ filii Sadoc, qui custodierunt cęremonias sanctuarii mei, cum errarent filii Israel a me, ipsi accedent ad me ut ministrent mihi: & stabunt in conspectu meo ut offerant mihi adipem, & sanguinem, ait Dominus Deus.
16 Ipsi ingredientur sanctuarium meum, & ipsi accedent ad mensam meam ut ministrent mihi, & custodiant cęremonias meas.
17 Cumq; ingredientur portas atrii interioris, vestibus lineis induentur: nec ascendet super eos quidquam laneum, quando ministrant in portis atrii interioris & intrinsecus.
18 Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum, & feminalia linea erunt in lumbis eorum, & non accingentur in sudore.
19 Cumque egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis, in quibus ministraverant, & reponent ea in gazophylacio sanctuarii, & vestient se vestimentis aliis: & non sanctificabunt populum in vestibus suis.
20 Caput autem suum non radent, neque comam nutrient; sed tondentes attondent capita sua.
21 Et vinum non bibet omnis sacerdos quando ingressurus est atrium interius.
† Lev. 21. 14. 22 † Et viduam & repudiatam non accipient uxores, sed virgines de semine domus Israel: sed & viduam, quæ fuerit vidua a sacerdote, accipient.
23 Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum & pollutum, & inter mundum & immundum ostendent eis.
24 Et cum fuerit controversia, stabunt in judiciis meis, & judicabunt: leges meas, & præcepta mea in omnibus solemnitatibus meis custodient, & Sabbata mea sanctificabunt.
25 Et ad mortuum hominem non ingredientur, ne polluantur, nisi ad patrem & matrem, & filium & filiam, & fratrem & sororem, quę alterum virum non habuerit: in quibus contaminabuntur.
26 Et postquam fuerit emundatus, septem dies numerabuntur ei.
27 Et in die introitus sui in sanctuarium ad atrium interius, ut ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo, ait Dominus Deus.
28 † Non erit autem eis hereditas, ego hereditas eorum: & possessionem non dabitis eis in Israel, ego enim possessio eorum. † Num 18. 20. Deut. 18. 1.
29 Victimam & pro peccato & pro delicto ipsi comedent: & omne votum in Israel ipsorum erit.
30 † Et primitiva omnium primogenitorum, & omnia libamenta ex omnibus quæ offeruntur, sacerdotum erunt: & primitiva ciborum vestrorum dabitis sacerdoti, ut reponat benedictionem domui tuæ. †Exod. 22. 29.
31 † Omne morticinum, & captum a bestia de avibus & de pecoribus non comedent Sacerdotes. † Lev. 22. 8.

CAPUT XLV.

In terræ divisione, separatis Domino primitiis, assignanda est certa portio sacerdotibus, Levitis, civitati, ac principi: servandaque æquitas in ponderibus, mensuris, primitiis & sacrificiis: quæ sacrificia offerentur primo ac septimo die primi mensis, & in solemnitatibus Paschæ ac Tabernaculorum.

1 CUmque cœperitis terram dividere sortito, separate primitias Domino, sanctificatum de terra, longitudine vigintiquinque millia, & latitudine decem millia: sanctificatum erit in omni termino ejus per circuitum.
2 Et erit ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos, quadrifariam per circuitum: & quinquaginta cubitis in suburbana ejus per gyrum.
3 Et a mensura ista mensurabis longitudinem vigintiquinque millium, & latitudinem decem millium, & in ipso erit templum, sanctumque sanctorum.
4 Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarii, qui accedunt ad ministerium Domini: & erit eis locus in domos, & in sanctuarium sanctitatis.
5 Vigintiquinque autem millia longitudinis, & decem millia latitudinis, erunt Levitis, qui ministrant domui: ipsi possidebunt viginti gazophylacia.
6 Et possessionem civitatis dabitis qninque millia latitudinis, & longitudinis vigintiquinque millia, se-

cundum separationem sanctuarii, omni domui Israel.
7 Principi quoque hinc & inde in separationem sanctuarii, & in possessionem civitatis, contra faciem separationis sanctuarii, & contra faciem possessionis urbis: a latere Maris usque ad Mare, & a latere orientis usque ad orientem: Longitudinis autem juxta unamquamque partem a termino occidentali usque ad terminum orientalem.
8 De terra erit ei possessio in Israel: & non depopulabuntur ultra principes populũ meũ: sed terram dabunt domui Israel secundum tribus eorũ.
9 Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiat vobis principes Israel: iniquitatem & rapinas intermittite, & judicium & justitiam facite, separate confinia vestra a populo meo, ait Dominus Deus.
10 Statera justa, & ephi justum, & batus justus erit vobis.
11 Ephi & batus æqualia, & unius mensuræ erunt: ut capiat decimam partem cori batus, & decimam partem cori ephi: juxta mensuram cori erit æqua libratio eorum.
12 † Siclus autem viginti obolos habet. Porro viginti sicli, & vigintiquinque sicli, & quindecim sicli, mnam faciunt.

† *Exod.* 30. 13. *Levit.* 27. 25. *Num.* 3. 47.

13 Et hæ sunt primitiæ, quas tolletis: sextam partem ephi de coro frumenti, & sextam partem ephi de coro hordei.
14 Mensura quoque olei, batus olei, decima pars cori est: & decem bati corum faciunt: quia decem bati implent corum.
15 Et arietem unum de grege ducentorum, de his quæ nutriunt Israel in sacrificium, & in holocaustum, & in pacifica, ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus.
16 Omnis populus terræ tenebitur primitiis his principi in Israel.
17 Et super principem erunt holocausta, & sacrificium, & libamina in solemnitatibus, & in Calendis, & in Sabbatis, & in universis solemnitatibus domus Israel: ipse faciet pro peccato sacrificium, & holocaustum, & pacifica ad expiandum pro domo Israel.
18 Hæc dicit Dominus Deus: In primo mense, una mensis, sumes vitulum de armento immaculatum, & expiabis sanctuarium.
19 Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato: & ponet in postibus domus, & in quatuor angulis crepidinis altaris, & in postibus portæ atrii interioris.
20 Et sic facies in septima mensis, pro unoquoq; qui ignoravit, & errore deceptus est, & expiabis pro domo.
21 In primo mense, quartadecima die mensis, erit vobis Paschæ solemnitas: septem diebus azyma comedentur.
22 Et faciet princeps in die illa pro se, & pro universo populo terræ, vitulum pro peccato.
23 Et in septem dierum solemnitate faciet holocaustum Domino septem vitulos, & septem arietes immaculatos quotidie septem diebus: & pro peccato hircum caprarum quotidie.
24 Et sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem faciet: & olei hinc per singula ephi.
25 Septimo mense, quintadecima die mensis, in solemnitate, faciet sicut supra dicta sunt per septem dies, tam pro peccato, quam pro holocausto, & in sacrificio, & in oleo.

CAPUT XLVI.

Porta solis Sabbatis ac Calendis aperienda; & quæ holocausta his diebus offeret princeps, quave porta ipse aut populus templum ingredietur, vel egredietur: de spontaneo & quotidiano principis holocausto: de ipsius dono filiis aut servis dato: loca in quibus sacerdotes coquant sacrificia & ministri victimas populi.

1 HÆc dicit Dominus Deus: Porta atrii interioris, quæ respicit ad orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fit: die autem Sabbati aperietur, sed & in die Calendarum aperietur.
2 Et intrabit princeps per viam vestibuli portæ deforis, & stabit in limine portæ: & facient sacerdotes holocaustum ejus, & pacifica ejus: & adorabit super limen portæ, & egredietur: porta autem non claudetur usque ad vesperam.
3 Et adorabit populus terræ ad ostium portæ illius in Sabbatis, & in Calendis, coram Domino.
4 Holocaustum autem hoc offeret princeps Domino: in die Sabbati sex agnos immaculatos, & arietem immaculatum.

5 Et

5 Et ſacrificium ephi per arietem: in agnis autem ſacrificium quod dederit manus ejus: & olei hin per ſingula ephi.
6 In die autem Calendarum vitulum de armento immaculatum: & ſex agni & arietes immaculati erunt.
7 Et ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet ſacrificium: de agnis autem, ſicut invenerit manus ejus: & olei hin per ſingula ephi.
8 Cumque ingreſſurus eſt princeps, per viam veſtibuli portæ ingrediatur, & per eamdem viam exeat.
9 Et cum intrabit populus terræ in conſpectu Domini in ſolemnitatibus: qui ingreditur per portam Aquilonis, ut adoret, egrediatur per viam portæ meridianæ: porro qui ingreditur per viam portæ meridianæ, egrediatur per viam portæ Aquilonis: non revertetur per viam portæ, per quam ingreſſus eſt, ſed e regione illius ingredietur.
10 Princeps autem in medio eorum cum ingredientibus ingredietur, & cum egredientibus egredietur.
11 Et in nundinis, & in ſolemnitatibus erit ſacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem: agnis autem erit ſacrificium ſicut invenerit manus ejus: & olei hin per ſingula ephi.
12 Cum autem fecerit princeps ſpontaneum holocauſtum, aut pacifica voluntaria Domino; aperietur ei porta quæ reſpicit ad orientem, & faciet holocauſtum ſuum & pacifica ſua, ſicut fieri ſolet in die Sabbati: & egredietur, claudeturque porta poſtquam exierit.
13 Et agnum ejuſdem anni immaculatum faciet holocauſtum quotidie Domino: ſemper mane faciet illud.
14 Et faciet ſacrificium ſuper eo cata mane mane ſextam partem ephi, & de oleo tertiam partem hin, ut miſceatur ſimilæ: ſacrificium Domino legitimum, juge atque perpetuum.
15 Faciet agnum, & ſacrificium, & oleum cata mane mane: holocauſtum ſempiternum.
16 Hæc dicit Dominus Deus: Si dederit princeps donum alicui de filiis ſuis: hereditas ejus, filiorum ſuorum erit, poſſidebunt eam hereditarie.
17 Si autem dederit legatum de hereditate ſua uni ſervorum ſuorum, erit illius uſque ad annum remiſſionis, & revertetur ad principem: hereditas autem ejus, filiis ejus erit.
18 Et non accipiet princeps de hereditate populi per violentiam, & de poſſeſſione eorum: ſed de poſſeſſione ſua hereditatem dabit filiis ſuis: ut non diſpergatur populus meus unuſquiſque a poſſeſſione ſua.
19 Et introduxit me per ingreſſum, qui erat ex latere portæ, in gazophylacia ſanctuarii ad ſacerdotes, quæ reſpiciebant ad Aquilonem: & erat ibi locus vergens ad occidentem.
20 Et dixit ad me: Iſte eſt locus ubi coquent ſacerdotes pro peccato, & pro delicto: ubi coquent ſacrificium, ut non efferant in atrium exterius, & ſanctificetur populus.
21 Et eduxit me in atrium exterius, & circumduxit me per quatuor angulos atrii: & ecce atriolum erat in angulo atrii, atriola ſingula per angulos atrii.
22 In quatuor angulis atrii atriola diſpoſita, quadraginta cubitorum per longum, & triginta per latum: menſuræ unius quatuor erant.
23 Et paries per circuitum ambiens quatuor atriola: & culinę fabricatę erant ſubter porticus per gyrum.
24 Et dixit ad me: Hæc eſt domus culinarum, in qua coquent miniſtri domus Domini victimas populi.

CAPUT XLVII.

Aquæ ſubter limen domus egredientes, & in latus templi dextrum deſcendentes, efficiuntur torrens qui tandem non poteſt tranſvadari, & ſanat omnia ad quæ pertigerit, habens piſces & arbores fructiferas: termini terræ ſanctæ, quæ duodecim tribubus Iſrael & advenis dividenda eſt.

1 ET convertit me ad portam domus, & ecce aquæ egrediebantur ſubter limen domus ad orientem: facies enim domus reſpiciebat ad orientem: aquæ autem deſcendebant in latus templi dextrum ad meridiem altaris.
2 Et eduxit me per viam portæ Aquilonis, & convertit me ad viam foras portam exteriorem, viam quę reſpiciebat ad orientem: & ecce aquæ redundantes a latere dextro.
3 Cum egrederetur vir ad orientem, qui habebat funiculum in manu ſua, & menſus eſt mille cubitos: & traduxit me per aquam uſque ad talos.

4 Rursumque mensus est mille, &
traduxit me per aquam usque ad ge-
nua:
5 Et mensus est mille, & traduxit
me per aquam usque ad renes. Et
mensus est mille, torrentem, quem
non potui pertransire: quoniam in-
tumuerant aquæ profundi torrentis,
qui non potest transvadari.
6 Et dixit ad me: Certe vidisti fili
hominis. Et eduxit me, & conver-
tit ad ripam torrentis.
7 Cumque me convertissem, ecce
in ripa torrentis ligna multa nimis
ex utraque parte.
8 Et ait ad me: Aquæ istæ, quæ
egrediuntur ad tumulos sabuli o-
rientalis, & descendunt ad plana
deserti, intrabunt mare, & exi-
bunt, & sanabuntur aquæ.
9 Et omnis anima vivens, quæ ser-
pit, quocumque venerit torrens,
vivet: & erunt pisces multi satis
postquam venerint illuc aquæ istæ,
& sanabuntur, & vivent omnia, ad
quæ venerit torrens.
10 Et stabunt super illas piscatores,
ab Engaddi usque ad Engallim sicca-
tio sagenarum erit: plurimæ species
erunt piscium ejus, sicut pisces ma-
ris magni, multitudinis nimiæ:
11 In littoribus autem ejus, & in
palustribus non sanabuntur, quia in
salinas dabuntur.
12 Et super torrentem orietur in
ripis ejus ex utraque parte omne li-
gnum pomiferum: non defluet fo-
lium ex eo, & non deficiet fructus
ejus: per singulos menses afferet pri-
mitiva, quia aquæ ejus de sanctua-
rio egredientur: & erunt fructus ejus
in cibum, & folia ejus ad medici-
nam.
13 Hæc dicit Dominus Deus: Hic
est terminus, in quo possidebitis ter-
ram in duodecim tribubus Israel:
quia Joseph duplicem funiculum
habet.
14 Possidebitis autem eam singuli
æque ut frater suus; super quam le-
vavi manum meam ut darem patri-
bus vestris: & cadet terra hæc vobis
in possessionem.
15 Hic est autem terminus terræ:
ad plagam septemtrionalem, a ma-
ri magno via Hethalon, venientibus
Sedada,
16 Emath, Berotha, Sabarim,
quæ est inter terminum Damasci &
confinium Emath, domus Tichon,
quæ est juxta terminum Auran.
17 Et erit terminus a mari usque ad
atrium Enon terminus Damasci, &
ab Aquilone ad Aquilonem: termi-
nus Emath plaga septemtrionalis.
18 Porro plaga orientalis de medio
Auran, & de medio Damasci, & de
medio Galaad, & de medio terræ
Israel, Jordanis disterminans ad
mare orientale, metiemini etiam
plagam orientalem.
19 Plaga autem australis meridiana
a Thamar usque ad aquas contradi-
ctionis Cades: & torrens usque ad
mare magnum: & hæc est plaga ad
meridiem australis.
20 Et plaga maris, mare magnum
a confinio per directum, donec ve-
nias Emath: hæc est plaga maris.
21 Et dividetis terram istam vobis
per tribus Israel:
22 Et mittetis eam in hereditatem
vobis, & advenis, qui accesserint
ad vos, qui genuerint filios in me-
dio vestrum: & erunt vobis sicut in-
digenæ inter filios Israel: vobiscum
divident possessionem in medio tri-
buum Israel.
23 In tribu autem quacumque fue-
rit advena, ibi dabitis possessionem
illi, ait Dominus.

CAPUT XLVIII.

*Divisio terræ sanctæ in duodecim tri-
bus: ubi sint primitiæ & sanctuarium:
locus Sacerdotum ac Levitarum: men-
sura civitatis in quadro cum suburbanis:
possessio principis: & duodecim portæ ci-
vitatis juxta duodecim tribus.*

1 ET hec nomina tribuum a fini-
bus aquilonis juxta viam
Hethalon pergentibus Emath, a-
trium Enan terminus Damasci ad
aquilonem juxta viam Emath. Et
erit ei plaga orientalis mare, Dan
una.
2 Et super terminum Dan, a pla-
ga orientali usque ad plagam ma-
ris, Aser una:
3 Et super terminum Aser, a plaga
orientali usque ad plagam maris,
Nephthali una.
4 Et super terminum Nephthali,
a plaga orientali usque ad plagam
maris, Manasse una.
5 Et super terminum Manasse, a
plaga orientali usque ad plagam ma-
ris, Ephraim una.

6 Et ſuper terminum Ephraim, a plaga orientali uſque ad plagam maris, Ruben una.

7 Et ſuper terminum Ruben, a plaga orientali uſque ad plagam maris, Juda una.

8 Et ſuper terminum Juda, a plaga orientali uſque ad plagam maris, erunt primitiæ, quas ſeparabitis, vigintiquinque millibus latitudinis & longitudinis, ſicut ſingulæ partes a plaga orientali uſque ad plagam maris: & erit ſanctuarium in medio ejus.

9 Primitiæ, quas ſperabitis Domino: longitudo vigintiquinque millibus, & latitudo decem millibus.

10 Hæ autem erunt primitiæ ſanctuarii ſacerdotum: ad aquilonem longitudinis vigintiquinque millia, & ad mare latitudinis decem millia, ſed & ad orientem latitudinis decem millia, & ad meridiem longitudinis vigintiquinque millia: & erit ſanctuarium Domini in medio ejus.

11 Sacerdotibus ſanctuarium erit de filiis Sadoc, qui cuſtodierunt cęremonias meas, & non erraverunt cum errarent filii Iſrael, ſicut erraverunt & Levitæ.

12 Et erunt eis primitiæ de primitiis terræ ſanctum ſanctorum, juxta terminum Levitarum.

13 Sed & Levitis ſimiliter juxta fines ſacerdotum vigintiquinque millia longitudinis, & latitudinis decem millia. Omnis longitudo viginti & quinque millium, & latitudo decem millium.

14 Et non venumdabunt ex eo, neque mutabunt, neque transferentur primitiæ terræ, quia ſanctificatæ ſunt Domino.

15 Quinque millia autem quæ ſuperſunt in latitudine per vigintiquinque millia, profana erunt urbis in habitaculum, & in ſuburbana: & erit civitas in medio ejus.

16 Et hæ menſuræ ejus: ad plagam ſeptemtrionalem quingenta & quatuor millia: & ad plagam meridianam quingenta & quatuor millia: & ad plagam orientalem, quingenta & quatuor millia: & ad plagam occidentalem, quingenta & quatuor millia.

17 Erunt autem ſuburbana civitatis ad aquilonem ducenta quinquaginta, & ad meridiem ducenta quinquaginta, & ad orientem ducenta quinquaginta, & ad mare ducenta quinquaginta.

18 Quod autem reliquum fuerit in longitudine ſecundum primitias ſanctuarii, decem millia in orientem, & decem millia in occidentem, erunt ſicut primitiæ ſanctuarii: & erunt fruges ejus in panes his qui ſerviunt civitati.

19 Servientes autem civitati, operabuntur ex omnibus tribubus Iſrael.

20 Omnes primitiæ vigintiquinque millium, per vigintiquinque millia in quadrum, ſeparabuntur in primitias ſanctuarii, & in poſſeſſionem civitatis.

21 Quod autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte primitiarum ſanctuarii, & poſſeſſionis civitatis e regione vigintiquinque millium primitiarum uſque ad terminum orientalem: ſed & ad mare, e regione vigintiquinque millium uſque ad terminum maris, ſimiliter in partibus principis erit: & erunt primitiæ ſanctuarii, & ſanctuarium templi in medio ejus.

22 De poſſeſſione autem Levitarum, & de poſſeſſione civitatis in medio partium principis: erit inter terminum Juda, & inter terminum Benjamin, & ad principem pertinebit.

23 Et reliquis tribubus: A plaga orientali uſque ad plagam occidentalem, Benjamin una.

24 Et contra terminum Benjamin, a plaga orientali uſque ad plagam occidentalem, Simeon una.

25 Et ſuper terminum Simeonis, a plaga orientali uſque ad plagam occidentalem, Iſſachar una.

26 Et ſuper terminum Iſſachar, a plaga orientali uſque ad plagam occidentalem, Zabulon una.

27 Et ſuper terminum Zabulon, a plaga orientali uſque ad plagam maris, Gad una.

28 Et ſuper terminum Gad, ad plagam Auſtri in Meridie: & erit finis de Thamar uſque ad aquas contradictionis Cades, hereditas contra mare magnum.

29 Hæc eſt terra, quam mittetis in ſortem tribubus Iſrael: & hæ partitiones earum, ait Dominus Deus.

30 Et hi egreſſus civitatis: A plaga ſeptemtrionali quingentos & quatuor millia menſurabis.

31 Et portæ civitatis ex nominibus

tribuum Israel, portæ tres a septem-
trione, porta Ruben una, porta Ju-
da una, porta Levi una.
32 Et ad plagam orientalem, quin-
gentos & quatuor millia: & portæ
tres, porta Joseph una, porta Ben-
jamin una, porta Dan una.
33 Et ad plagam meridianam, quin-
gentos & quatuor millia metieris:
& portæ tres, porta Simeonis una,
porta Issachar una, porta Zabulon
una.
34 Et ad plagam occidentalem,
quingentos & quatuor millia, &
portæ eorum tres, porta Gad una,
porta Aser una, porta Nephthali
una.
35 Per circuitum, decem & octo
millia: & nomen civitatis ex illa
die, Dominus ibidem.

PROPHETIA DANIELIS.

CAPUT PRIMUM.

Daniel, Ananias, Misael & Azarias in captivitate eliguntur, ut docti linguam Chaldæorum astarent regi: mutatisque ipsorum nominibus, obtinent a præposito eunuchorum ut solis vescantur leguminibus, aquam bibentes: quo facto, facies ipsorum corpulentiores erant quam illorum qui cibos regio vescebantur: quibus Deus sapientiam dedit, & Danieli præterea intelligentiam somniorum.

1 ANno tertio regni
Joakim regis Juda,
venit Nabuchodo-
nosor rex Babylo-
nis in Jerusalem,
& obsedit eam:
2 Et tradidit Domi-
nus in manu ejus Joakim regem Ju-
da, & partem vasorum domus Dei:
& asportavit ea in terram Sennaar in
domum dei sui, & vasa intulit in
domum thesauri dei sui.
3 Et ait rex Asphenez præposito
eunuchorum, ut introduceret de
filiis Israel, & de semine regio &
tyrannorum,
4 Pueros, in quibus nulla esset ma-
cula, decoros forma, & eruditos
omni sapientia, cautos scientia, &
doctos disciplina, & qui possent
stare in palatio regis, ut doceret
eos litteras, & linguam Chaldæo-
rum.
5 Et constituit eis rex annonam
per singulos dies de cibis suis, &
de vino unde bibebat ipse, ut enu-
triti tribus annis, postea starent
in conspectu regis.
6 Fuerunt ergo inter eos de filiis

Juda, Daniel, Ananias, Misael, & Azarias.
7 Et imposuit eis præpositus eunuchorum, nomina, Danieli, Baltassar; Ananiæ, Sidrach; Misaeli, Misach; & Azariæ, Abdenago.
8 Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus ejus: & rogavit eunuchorum præpositum ne contaminaretur.
9 Dedit autem Deus Danieli gratiam & misericordiam in conspectu principis eunuchorum.
10 Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego dominum meum regem, qui constituit vobis cibum & potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores præ ceteris adolescentibus coævis vestris, condemnabitis caput meum regi.
11 Et dixit Daniel ad Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super Danielem, Ananiam, Misaelem, & Azariam:
12 Tenta nos obsecro servos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum:
13 Et contemplare vultus nostros, & vultus puerorum qui vescuntur cibo regio: & sicut videris, facies cum servis tuis.
14 Qui, audito sermone hujuscemodi, tentavit eos diebus decem.
15 Post dies autem decem, apparuerunt vultus eorum meliores & corpulentiores præ omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio.
16 Porro Malasar tollebat cibaria & vinum potus eorum: dabatque eis legumina.
17 Pueris autem his dedit Deus scientiam & disciplinam, in omni libro & sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum.
18 Completis itaque diebus, post quos dixerat rex ut introducerentur: introduxit eos præpositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor.
19 Cumque eis locutus fuisset rex, non sunt inventi tales de universis, ut Daniel, Ananias, Misael, & Azarias: & steterunt in conspectu Regis.
20 Et omne verbum sapientiæ & intellectus, quod sciscitatus est ab eis Rex, invenit in eis decuplum, super cunctos ariolos & magos, qui erant in universo regno ejus.
21 † Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri regis. † Infra 6. 28.

CAPUT II.

Cum sapientes Chaldæi somnium Nabuchodonosor conjectare non potentes, juberentur omnes interimi, oranti Danieli revelatum est mysterium, qui regi aperit somnium ipsius de magna quadam statua, ejusque declarationem de quatuor regnis: quo facto Nabuchodonosor Danielem adoravit, & hostias ac incensum illi præcepit offerri, confitens Dominum Deum, & exaltans Danielem.

1 IN anno secundo regni Nabuchodonosor, vidit Nabuchodonosor somnium, & conterritus est spiritus ejus, & somnium ejus fugit ab eo.
2 Præcepit autem rex, ut convocarentur arioli, & magi, & malefici, & Chaldæi, ut indicarent regi somnia sua: qui cum venissent, steterunt coram rege.
3 Et dixit ad eos rex: Vidi somnium; & mente confusus ignoro quid viderim.
4 Responderuntque Chaldæi regi Syriace: Rex in sempiternum vive: dic somnium servis tuis, & interpretationem ejus indicabimus.
5 Et respondens rex ait Chaldæis: Sermo recessit a me: nisi indicaveritis mihi somnium, & conjecturam ejus, peribitis vos & domus vestræ publicabuntur.
6 Si autem somnium, & conjecturam ejus narraveritis, præmia, & dona, & honorem multum accipietis a me: somnium igitur, & interpretationem ejus indicate mihi.
7 Responderunt secundo, atque dixerunt: Rex somnium dicat servis suis, & interpretationem illius indicabimus.
8 Respondit rex, & ait: Certe novi quod tempus redimitis, scientes quod recesserit a me sermo.
9 Si ergo somnium non indicaveritis mihi, una est de vobis sententia, quod interpretationem quoque fallacem & deceptione plenam composueritis, ut loquamini mihi donec tempus pertranseat. Somnium itaque dicite mihi, ut sciam quod interpretationem quoque ejus veram loquamini.

10 Respondentes ergo Chaldæi coram rege, dixerunt: Non est homo super terram, qui sermonem tuum, rex, possit implere: sed neque regum quisquam magnus & potens verbum hujuscemodi sciscitatur ab omni ariolo, & mago, & Chaldæo.

11 Sermo enim, quem tu quæris, rex, gravis est: nec reperietur quisquam, qui indicet illum in conspectu regis: exceptis diis, quorum non est cum hominibus conversatio.

12 Quo audito, rex in furore & in ira magna præcepit, ut perirent omnes sapientes Babylonis.

13 Et egressa sententia, sapientes interficiebantur: quærebanturque Daniel & socii ejus, ut perirent.

14 Tunc Daniel requisivit de lege atque sententia, ab Arioch principe militiæ regis, qui egressus fuerat ad interficiendos sapientes Babylonis.

15 Et interrogavit eum, qui a rege potestatem acceperat, quam ob causam tam crudelis sententia a facie regis esset egressa. Cum ergo rem indicasset Arioch Danieli,

16 Daniel ingressus rogavit regem, ut tempus daret sibi ad solutionem indicandam regi.

17 Et ingressus est domum suam, Ananiæque & Misaeli & Azariæ sociis suis indicavit negotium:

18 Ut quærerent misericordiam a facie Dei cæli super sacramento isto, & non perirent Daniel & socii ejus cum ceteris sapientibus Babylonis.

19 Tunc Danieli mysterium per visionem nocte revelatum est: & benedixit Daniel Deum cæli,

20 Et locutus ait: Sit nomen Domini benedictum a sæculo & usque in sæculum: quia sapientia & fortitudo ejus sunt.

21 Et ipse mutat tempora, & ætates: transfert regna, atque constituit: dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam:

22 Ipse revelat profunda, & abscondita, & novit in tenebris constituta: & lux cum eo est.

23 Tibi Deus patrum nostrorum confiteor, teque laudo: quia sapientiam & fortitudinem dedisti mihi: & nunc ostendisti mihi quæ rogavimus te, quia sermonem regis aperuisti nobis.

24 Post hæc Daniel ingressus ad Arioch, quem constituerat rex ut perderet sapientes Babylonis, sic ei locutus est: Sapientes Babylonis ne perdas: introduc me in conspectu regis, & solutionem regi narrabo.

25 Tunc Arioch festinus introduxit Danielem ad regem, & dixit ei: Inveni hominem de filiis transmigrationis Juda, qui solutionem regi annuntiet.

26 Respondit rex, & dixit Danieli, cujus nomen erat Baltassar: Putasne vere potes mihi indicare somnium, quod vidi, & interpretationem ejus?

27 Et respondens Daniel coram rege, ait: Mysterium, quod rex interrogat, sapientes, magi, arioli, & aruspices nequeunt indicare regi.

28 Sed est Deus in cælo revelans mysteria, qui indicavit tibi rex Nabuchodonosor, quæ ventura sunt in novissimis temporibus. Somnium tuum, & visiones capitis tui in cubili tuo hujuscemodi sunt:

29 Tu rex cogitare cœpisti in strato tuo, quid esset futurum post hæc: & qui revelat mysteria, ostendit tibi quæ ventura sunt.

30 Mihi quoque non in sapientia, quæ est in me plus quam in cunctis viventibus, sacramentum hoc revelatum est: sed ut interpretatio regi manifesta fieret, & cogitationes mentis tuæ scires.

31 Tu rex videbas, & ecce quasi statua una grandis: statua illa magna, & statura sublimis stabat contra te, & intuitus ejus erat terribilis.

32 Hujus statuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porro venter & femora ex ære:

33 Tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis.

34 Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte sine manibus: & percussit statuam in pedibus ejus ferreis & fictilibus, & comminuit eos.

35 Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum, & aurum, & redacta quasi in favillam æstivæ areæ, quæ rapta sunt vento: nullusque locus inventus est eis: lapis autem, qui percusserat statuam, factus est mons magnus, & implevit universam terram.

36 Hoc eſt ſomnium : Interpreta-
tionem quoque ejus dicemus coram
te, rex.
37 Tu rex regum es: & Deus cæli,
regnum, & fortitudinem, & im-
perium, & gloriam dedit tibi:
38 Et omnia in quibus habitant fi-
lii hominum, & beſtiæ agri: volu-
cres quoque cæli dedit in manu tua,
& ſub ditione tua univerſa conſti-
tuit: tu es ergo caput aureum.
39 Et poſt te conſurget regnum a-
liud minus te argenteum: & regnum
tertium aliud æreum, quod impera-
bit univerſæ terræ.
40 Et regnum quartum erit velut
ferrum. quomodo ferrum commi-
nuit & domat omnia, ſic commi-
nuet & conteret omnia hæc.
41 Porro quia vidiſti pedum, & di-
gitorum partem teſtæ figuli, & par-
tem ferream: regnum diviſum erit,
quod tamen de plantario ferri orie-
tur, ſecundum quod vidiſti ferrum
miſtum teſtæ ex luto.
42 Et digitos pedum ex parte fer-
reos, & ex parte fictiles: ex parte
regnum erit ſolidum, & ex parte
contritum.
43 Quod autem vidiſti ferrum mi-
ſtum teſtæ ex luto, commiſcebuntur
quidem humano ſemine, ſed non
adhærebunt ſibi, ſicuti ferrum mi-
ſceri non poteſt teſtæ.
44 In diebus autem regnorum illo-
rum, ſuſcitabit Deus cæli regnum,
quod in æternum non diſſipabitur,
& regnum ejus alteri populo non
tradetur: comminuet autem, &
conſumet univerſa regna hæc: &
ipſum ſtabit in æternum.
45 Secundum quod vidiſti, quod
de monte abſciſſus eſt lapis ſine ma-
nibus, & comminuit teſtam, &
ferrum, & æs, & argentum, & au-
rum, Deus magnus oſtendit regi
quæ ventura ſunt poſtea; & verum
eſt ſomnium, & fidelis interpreta-
tio ejus.
46 Tunc rex Nabuchodonoſor ce-
cidit in faciem ſuam, & Danielem
adoravit, & hoſtias & incenſum
præcepit ut ſacrificarent ei.
47 Loquens ergo rex, ait Danieli:
Vere Deus veſter Deus deorum eſt,
& Dominus regum, & revelans
myſteria: quoniam tu potuiſti ape-
rire hoc ſacramentum.
48 Tunc rex Danielem in ſublime
extulit, & munera multa & magna
dedit ei: & conſtituit eum princi-
pem ſuper omnes provincias Baby-
lonis, & præfectum magiſtratuum
ſuper cunctos ſapientes Babylo-
nis.
49 Daniel autem poſtulavit a rege,
& conſtituit ſuper opera provinciæ
Babylonis, Sidrach, Miſach, &
Abdenago: ipſe autem Daniel erat
in foribus regis.

CAPUT III.

Ananias, Misael, & Azarias nolentes adorare statuam quam rex Nabuchodonosor erexerat, ligati mittuntur in fornacem ignis ardentis; in qua illæsi manentes confitentur Domino, quod propter peccata suæ gentis paterentur afflictiones: & petentes ejus misericordiam, exhortantur omnem creaturam ad benedicendum Dominum: quod Nabuchodonosor animadvertens obstupuit, & illis de fornace egressis benedicit Deum ipsorum, jubens ut occidatur quisquis ipsum blasphemaverit.

1 NAbuchodonosor rex fecit statuam auream, altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, & statuit eam in campo Dura provinciæ Babylonis.

2 Itaque Nabuchodonosor rex misit ad congregandos satrapas, magistratus, & judices, duces, & tyrannos, & præfectos, omnesque principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabuchodonosor rex.

3 Tunc congregati sunt satrapæ, magistratus, & judices, duces, & tyranni, & optimates qui erant in potestatibus constituti, & universi principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabuchodonosor rex. stabant autem in conspectu statuę, quam posuerat Nabuchodonosor rex:

4 Et præco clamabat valenter: Vobis dicitur populis, tribubus, & linguis:

5 In hora, qua audieritis sonitum tubæ, & fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphoniæ, & universi generis musicorum, cadentes adorate statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex.

6 Si quis autem non prostratus adoraverit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis.

7 Post hæc igitur statim ut audierunt omnes populi sonitum tubæ, fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphoniæ, & omnis generis musicorum: cadentes omnes populi, tribus, & linguæ, adoraverunt statuam auream, quam constituerat Nabuchodonosor rex.

8 Statimque in ipso tempore accedentes viri Chaldæi accusaverunt Judæos:

9 Dixeruntque Nabuchodonosor Regi: Rex in æternum vive:

10 Tu rex posuisti decretum, ut omnis homo, qui audierit sonitum tubæ, fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphoniæ, & universi generis musicorum, prosternat se, & adoret statuam auream:

11 Si quis autem non procidens adoraverit, mittatur in fornacem ignis ardentis.

12 Sunt ergo viri Judæi, quos constituisti super opera regionis Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago:

go: viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & statuam auream, quam erexisti, non adorant.
13 Tunc Nabuchodonosor in furore & in ira præcepit ut adducerentur Sidrach, Misach, & Abdenago: qui confestim adducti sunt in conspectu regis.
14 Pronuntiansque Nabuchodonosor rex, ait eis: Verene Sidrach, Misach, & Abdenago, deos meos non colitis, & statuam auream, quam constitui, non adoratis?
15 Nunc ergo si estis parati, quacumque hora audieritis sonitum tubæ, fistulæ, citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphoniæ, omnisque generis musicorum, prosternite vos, & adorate statuam quam feci: quod si non adoraveritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: & quis est Deus, qui eripiet vos de manu mea?
16 Respondentes Sidrach, Misach, & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi.
17 Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, o rex, liberare.
18 Quod si noluerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus.
19 Tunc Nabuchodonosor repletus est furore: & aspectus faciei illius immutatus est super Sidrach, Misach, & Abdenago, & præcepit ut succenderetur fornax septuplum quam succendi consueverat.
20 Et viris fortissimis de exercitu suo jussit, ut ligatis pedibus Sidrach, Misach, & Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis ardentis.
21 Et confestim viri illi vincti, cum braccis suis, & tiaris, & calceamentis, & vestibus, missi sunt in medium fornacis ignis ardentis,
22 Nam jussio regis urgebat: fornax autem succensa erat nimis. Porro viros illos, qui miserant Sidrach, Misach, & Abdenago, interfecit flamma ignis.
23 Viri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati.

Quæ sequuntur in Hebrais voluminibus non reperi.

24 Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, & benedicentes Domino.
25 Stans autem Azarias oravit sic, aperiensque os suum in medio ignis, ait:
26 Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabile & gloriosum nomen tuum in sæcula:
27 Quia justus es in omnibus quæ fecisti nobis, & universa opera tua vera, & viæ tuæ rectæ, & omnia judicia tua vera.
28 Judicia enim vera fecisti, juxta omnia quæ induxisti super nos, & super civitatem sanctam patrum nostrorum Jerusalem: quia in veritate, & in judicio, induxisti omnia hæc propter peccata nostra.
29 Peccavimus enim, & inique egimus recedentes a te: & deliquimus in omnibus:
30 Et præcepta tua non audivimus, nec observavimus, nec fecimus sicut præceperas nobis ut bene nobis esset.
31 Omnia ergo, quæ induxisti super nos, & universa, quæ fecisti nobis, in vero judicio fecisti:
32 Et tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum iniquorum, & pessimorum, prævaricatorumque, & regi injusto & pessimo ultra omnem terram.
33 Et nunc non possumus aperire os: confusio & opprobrium facti sumus servis tuis, & his qui colunt te.
34 Ne, quæsumus, tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne dissipes testamentum tuum:
35 Neque auferas misericordiam tuam a nobis, propter Abraham dilectum tuum, & Isaac servum tuum, & Israel sanctum tuum:
36 Quibus locutus es pollicens quod multiplicares semen eorum sicut stellas cæli, & sicut arenam quæ est in littore maris:
37 Quia Domine imminuti sumus plus quam omnes gentes, sumusque humiles in universa terra hodie propter peccata nostra.
38 Et non est in tempore hoc princeps, & dux, & propheta, neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblatio, neque incensum, neque locus primitiarum coram te,

39 Ut possimus invenire misericordiam tuam: sed in animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur.
40 Sicut in holocausto arietum, & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium: sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi: quoniam non est confusio confidentibus in te.
41 Et nunc sequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam.
42 Ne confundas nos: sed fac nobiscum juxta mansuetudinem tuam, & secundum multitudinem misericordiæ tuæ.
43 Et erue nos in mirabilibus tuis, & da gloriam nomini tuo Domine:
44 Et confundantur omnes, qui ostendunt servis tuis mala, confundantur in omni potentia tua, & robur eorum conteratur:
45 Et sciant quia tu es Dominus Deus solus, & gloriosus super orbem terrarum.
46 Et non cessabant qui miserant eos ministri regis succendere fornacem, naphtha, & stuppa, & pice, & malleolis,
47 Et effundebatur flamma super fornacem cubitis quadraginta novē:
48 Et erupit, & incendit quos reperit juxta fornacem de Chaldæis.
49 Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & sociis ejus, in fornacem: & excussit flammam ignis de fornace.
50 Et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristavit, nec quidquam molestiæ intulit.
51 Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace, dicentes:
52 Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum: & laudabilis, & gloriosus, & superexaltatus in sæcula. & benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum: & laudabile, & superexaltatum in omnibus sæculis.
53 Benedictus es in templo sancto gloriæ tuæ: & superlaudabilis, & supergloriosus in sæcula.
54 Benedictus es in throno regni tui: & superlaudabilis, & superexaltatus in sæcula.
55 Benedictus es, qui intueris abyssos, & sedes super cherubim: & laudabilis, & superexaltatus in sæcula.
56 Benedictus es in firmamento cæli: & laudabilis & gloriosus in sæcula.
57 Benedicite omnia opera Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
58 Benedicite Angeli Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
59 † Benedicite cæli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. † Psal. 148. 3.
60 Benedicite aquæ omnes, quæ super cælos sunt, Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
61 Benedicite omnes virtutes Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
62 Benedicite sol & luna Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
63 Benedicite stellæ cæli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
64 Benedicite omnis imber & ros Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
65 Benedicite omnes spiritus Dei Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
66 Benedicite ignis & æstus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
67 Benedicite frigus & æstus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
68 Benedicite rores & pruina Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
69 Benedicite gelu & frigus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
70 Benedicite glacies & nives Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
71 Benedicite noctes & dies Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
72 Benedicite lux & tenebræ Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
73 Benedicite fulgura & nubes Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
74 Benedicat terra Dominum: laudet & superexaltet eum in sæcula.
75 Benedicite montes & colles Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
76 Benedicite universa germinantia in terra Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

77 Benedicite fontes Domino: laudate & superexaltate eum in secula.
78 Benedicite maria & flumina Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
79 Benedicite cete, & omnia quæ moventur in aquis, Domino: laudate & superexaltate eum in secula.
80 Benedicite omnes volucres cæli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
81 Benedicite omnes bestiæ, & pecora Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
82 Benedicite filii hominum Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
83 Benedicat Israel Dominum: laudet & superexaltet eum in sæcula.
84 Benedicite sacerdotes Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
85 Benedicite servi Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
86 Benedicite spiritus & animę justorum Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
87 Benedicite sancti & humiles corde Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
88 Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
Quia eruit nos de inferno, & salvos fecit de manu mortis: & liberavit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos.
89 Confitemini Domino, quoniam bonus; quoniam in sæculum misericordia ejus.
90 Benedicite omnes religiosi Domino Deo deorum: laudate & confitemini ei, quia in omnia sæcula misericordia ejus.

Hucusque in Hebræo non habetur: & quæ posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

91 Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & surrexit propere, & ait optimatibus suis: Nonne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Qui respondentes regi, dixerunt: Vere rex.
92 Respondit, & ait: Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei.
93 Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Misach, & Abdenago, servi Dei excelsi, egredimini, & venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis.
94 Et congregati satrapæ, & magistratus, & judices, & potentes regis, contemplabantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, & capillus capitis eorum non esset adustus, & sarabala eorum non fuissent immutata, & odor ignis non transisset per eos.
95 Et erumpens Nabuchodonosor, ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach, videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit angelum suum, & eruit servos suos, qui crediderunt in eum: & verbum regis immutaverunt, & tradiderunt corpora sua ne servirent, & ne adorarent omnem deum, excepto Deo suo.
96 A me ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus, tribus, & lingua, quæcumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, dispereat, & domus ejus vastetur: neque enim est alius Deus, qui possit ita salvare.
97 Tunc rex promovit Sidrach, Misach, & Abdenago in provincia Babylonis.
98 NABUCHODONOSOR rex, omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in universa terra, pax vobis multiplicetur.
99 Signa, & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi prædicare
100 Signa ejus, quia magna sunt; & mirabilia ejus, quia fortia: & regnum ejus regnum sempiternum, & † potestas ejus in generationem & generationem. *† Infra 4.31. & 7.14.*

CAPUT IV.

Somnium regis Nabuchodonosor de excelsa arbore præcisa solus Daniel interpretatur, quod ipse regno pulsus ad septem annos cum bestiis ageret: hortatur igitur ut eleemosynis sua redimat peccata: sed completur nihilominus somnium propter illius superbiam, donec Deum cæli recognovit; & tunc in suum regnum restituitur.

1 EGo Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo:

2 Somnium vidi, quod perterruit me: & cogitationes meæ in strato meo, & visiones capitis mei, conturbaverunt me.

3 Et per me propositum est decretum ut introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, & ut solutionem somnii indicarent mihi.

4 Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, & aruspices, & somnium narravi in conspectu eorum: & solutionem ejus non indicaverunt mihi:

5 Donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundum nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: & somnium coram ipso locutus sum.

6 Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio quod spiritum sanctorum deorum habeas in te, & omne sacramentum non est impossibile tibi: visiones somniorum meorum, quas vidi, & solutionem earum narra.

7 Visio capitis mei in cubili meo: Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo ejus nimia.

8 Magna arbor, & fortis: & proceritas ejus contingens cælum: aspectus illius erat usque ad terminos universæ terræ.

9 Folia ejus pulcherrima, & fructus ejus nimius: & esca universorum in ea. subter eam habitabant animalia & bestiæ, & in ramis ejus conversabantur volucres cæli: & ex ea vescebatur omnis caro.

10 Videbam in visione capitis mei super stratum meum, & ecce vigil & sanctus de cælo descendit.

11 Clamavit fortiter, & sic ait: Succidite arborem, & præcidite ramos ejus: excutite folia ejus, & dispergite fructus ejus: fugiant bestiæ quæ subter eam sunt, & volucres de ramis ejus.

12 Verumtamen germen radicum ejus in terra sinite, & alligetur vinculo ferreo & æreo, in herbis quæ foris sunt, & rore cæli tingatur, & cum feris pars ejus in herba terræ.

13 Cor ejus ab humano commutetur, & cor feræ detur ei: & septem tempora mutentur super eum.

14 In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petitio: donec cognoscant viventes, quoniam dominatur Excelsus in regno hominum; & cuicumque voluerit, dabit illud, & humillimum hominem constituet super eum.

15 Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor rex: tu ergo Baltassar interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi: tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum in te est.

16 Tunc Daniel, cujus nomen Baltassar, cœpit intra semetipsum tacitus cogitare quasi una hora: & cogitationes ejus conturbabant eum. Respondens autem rex ait: Baltassar, somnium & interpretatio ejus non conturbent te. Respondit Baltassar, & dixit: Domine mi, somnium his qui te oderunt, & interpretatio ejus hostibus tuis sit.

17 Arborem quam vidisti sublimem atque robustam, cujus altitudo pertingit ad cælum, & aspectus illius in omnem terram:

18 Et rami ejus pulcherrimi, & fructus ejus nimius, & esca omnium in ea, subter eam habitantes bestiæ agri, & in ramis ejus commorantes aves cæli:

19 Tu es rex, qui magnificatus es, & invaluisti: & magnitudo tua crevit, & pervenit usque ad cęlum, & potestas tua in terminos universę terrę.

20 Quod autem vidit rex vigilem & sanctum descendere de cælo, & dicere: Succidite arborem, & dissipate illam, attamen germen radicum ejus in terra dimittite, & vinciatur ferro & ære in herbis foris, & rore cæli conspergatur, & cum feris sit pabulum ejus, donec septem tempora mutentur super eum:

21 Hæc est interpretatio sententiæ Altissimi, quæ pervenit super dominum meum regem:

22 Ejicient te ab hominibus, & cum bestiis ferisque erit habitatio tua, & † fœnum ut bos comedes, & rore cæli infunderis: septem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuicumque voluerit, det illud. † *Infra* 5. 21.

23 Quod autem præcepit ut relinqueretur germen radicum ejus, id est arboris: regnum tuum tibi manebit, postquam cognoveris potestatem esse cælestem.

24 Quam ob rem rex consilium meum placeat tibi, † & peccata † *Eccli.* 3. 33.

tua

tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan ignoscet delictis tuis.
25 Omnia hæc venerunt super Nabuchodonosor regem.
26 Post finem mensium duodecim, in aula Babylonis deambulabat.
27 Responditque rex, & ait: Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?
28 Cumque sermo adhuc esset in ore regis, vox de cælo fuit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex: Regnum tuum transibit a te,
29 Et ab hominibus ejicient te, & cum bestiis & feris erit habitatio tua: fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus in regno hominum, & cuicumque voluerit, det illud.
30 Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, & ex hominibus abjectus est, & fœnum ut bos comedit, & rore cæli corpus ejus infectum est: donec capilli ejus in similitudinem aquilarum crescerent, & ungues ejus quasi avium.
31 Igitur post finem dierum, ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum levavi, & sensus meus redditus est mihi: & Altissimo benedixi, & viventem in sempiternum laudavi, & glorificavi: † quia potestas ejus potestas sempiterna, & regnum ejus in generationem & generationem.

† Supr. 3. 100. Infr. 7. 14.

32 Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt: juxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus cæli quam in habitatoribus terræ: & non est qui resistat manui ejus, & dicat ei: Quare fecisti?
33 In ipso tempore sensus meus reversus est ad me, & ad honorem regni mei decoremque perveni: & figura mea reversa est ad me: & optimates mei, & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum: & magnificentia amplior addita est mihi.
34 Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, & magnifico, & glorifico regem cæli: quia omnia opera ejus vera, & viæ ejus judicia, & gradientes in superbia potest humiliare.

CAPUT V.

Postquam Baltassar in convivio bibit cum suis, ex vasis templi Domini, laudando idola sua, vidit digitos in pariete scribentes: quam scripturam solus Daniel legere potuit & interpretari, nempe quod quia secutus ipsum Nabuchodonosor elevaverat cor suum contra Deum laudans idola, similiter auferetur ei regnum: honorato igitur Daniele, ac rege ea nocte interempto, successit Darius Medus.

1 Baltassar rex fecit grande convivium optimatibus suis mille: & unusquisque secundum suam bibebat ætatem.
2 Præcepit ergo jam temulentus, ut afferrentur vasa aurea & argentea, quæ asportaverat Nabuchodonosor pater ejus de templo, quod fuit in Jerusalem, ut biberent in eis rex & optimates ejus, uxoresque ejus, & concubinæ.
3 Tunc allata sunt vasa aurea, & argentea, quæ asportaverat de templo, quod fuerat in Jerusalem: & biberunt in eis rex & optimates ejus, uxores & concubinæ illius.
4 Bibebant vinum, & laudabant deos suos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneosque & lapideos.
5 In eadem hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulæ regiæ: & rex aspiciebat articulos manus scribentis.
6 Tunc facies regis commutata est, & cogitationes ejus conturbabant eum: & compages renum ejus solvebantur, & genua ejus ad se invicem collidebantur.
7 Exclamavit itaque rex fortiter, ut introducerent magos, Chaldæos, & aruspices. Et proloquens rex ait sapientibus Babylonis: Quicumque legerit scripturam hanc, & interpretationem ejus manifestam mihi fecerit, purpura vestietur, & torquem auream habebit in collo, & tertius in regno meo erit.
8 Tunc ingressi omnes sapientes regis non potuerunt nec scripturam legere, nec interpretationem indicare regi.

9 Unde rex Baltassar satis contur-
batus est, & vultus illius immutatus
est: sed & optimates ejus turbaban-
tur.
10 Regina autem, pro re quæ ac-
ciderat regi, & optimatibus ejus, do-
mum convivii ingressa est: & prolo-
quens ait: Rex in æternum vive:
non te conturbent cogitationes tuæ,
neque facies tua immutetur.
11 Est vir in regno tuo, qui spiri-
tum deorum sanctorum habet in se:
& in diebus patris tui scientia & sa-
pientia inventæ sunt in eo: nam &
rex Nabuchodonosor pater tuus,
principem magorum, incantato-
rum, Chaldæorum, & aruspicum
constituit eum, pater, inquam,
tuus, o rex:
12 Quia spiritus amplior, & pru-
dentia, intelligentiaque & interpre-
tatio somniorum, & ostensio secre-
torum, ac solutio ligatorum, in-
ventæ sunt in eo, hoc est in Daniele:
cui rex posuit nomen Baltassar. nunc
itaque Daniel vocetur, & interpre-
tationem narrabit.
13 Igitur introductus est Daniel
coram rege. Ad quem præfatus rex
ait: Tu es Daniel de filiis captivita-
tis Judæ, quem adduxit pater meus
rex de Judæa?
14 Audivi de te, quoniam spiri-
tum deorum habeas: & scientia in-
telligentiaque ac sapientia amplio-
res inventæ sunt in te.
15 Et nunc introgressi sunt in con-
spectu meo sapientes magi, ut scri-
pturam hanc legerent, & interpre-
tationem ejus indicarent mihi: &
nequiverunt sensum hujus sermonis
edicere.
16 Porro ego audivi de te, quod
possis obscura interpretari, & ligata
dissolvere: si ergo vales scripturam
legere, & interpretationem ejus in-
dicare mihi, purpura vestieris, &
torquem auream circa collum tuum
habebis, & tertius in regno meo
princeps eris.
17 Ad quæ respondens Daniel, ait
coram rege: Munera tua sint tibi, &
dona domus tuæ alteri da: scriptu-
ram autem legam tibi, rex, & in-
terpretationem ejus ostendam tibi.
18 O rex, Deus Altissimus, regnum
& magnificentiam, gloriam & ho-
norem dedit Nabuchodonosor patri
tuo.
19 Et propter magnificentiam
quam dederat ei, universi populi,
tribus, & linguæ, tremebant &
metuebant eum: quos volebat, in-
terficiebat: & quos volebat, per-
cutiebat: & quos volebat, exalta-
bat: & quos volebat, humiliabat.
20 Quando autem elevatum est cor
ejus, & spiritus illius obfirmatus est
ad superbiam, depositus est de solio
regni sui, & gloria ejus ablata est:
21 † Et a filiis hominum ejectus est, † Supr. 4. 22.
sed & cor ejus cum bestiis positum
est, & cum onagris erat habitatio
ejus: fœnum quoque ut bos come-
debat, & rore cæli corpus ejus infe-
ctum est, donec cognosceret quod
potestatem haberet Altissimus in re-
gno hominum: & quemcumque vo-
luerit, suscitabit super illud,
22 Tu quoque filius ejus Baltassar
non humiliasti cor tuum, cum scires
hæc omnia:
23 Sed adversum Dominatorem cę-
li elevatus es: & vasa domus ejus al-
lata sunt coram te: & tu, & opti-
mates tui, & uxores tuæ, & concu-
binæ tuæ, vinum bibistis in eis: deos
quoque argenteos, & aureos, & æ-
reos, ferreos, ligneosque & lapideos,
qui non vident, neque audiunt, ne-
que sentiunt, laudasti: porro Deum,
qui habet flatum tuum in manu sua,
& omnes vias tuas, non glorificasti.
24 Idcirco ab eo missus est articu-
lus manus, quæ scripsit hoc, quod
exaratum est.
25 Hæc est autem scriptura, quæ
digesta est: MANE, THECEL,
PHARES.
26 Et hæc est interpretatio sermo-
nis. MANE: numeravit Deus re-
gnum tuum, & complevit illud.
27 THECEL: appensus es in state-
ra, & inventus es minus habens.
28 PHARES: divisum est regnum
tuum, & datum est Medis & Persis.
29 Tunc jubente rege indutus est
Daniel purpura, & circumdata est
torques aurea collo ejus: & prædi-
catum est de eo quod haberet pote-
statem tertius in regno suo.
30 Eadem nocte interfectus est Bal-
tassar rex Chaldæus.
31 Et Darius Medus successit in re-
gnum annos natus sexagintaduos.

CAPUT VI.

Daniel supra satrapas regni constituitur, & accusatus quod regis edictum non servasset, quia Deum cæli orabat, missus est in lacum leonum; sequentique die illæsus eductus, immissis ac subito dilaniatis ejus accusatoribus: quare motus rex, in suis provinciis Deum ejus timendum præcepit.

1 PLacuit Dario, & constituit super regnum satrapas centum & viginti, ut essent in toto regno suo.
2 Et super eos principes tres, ex quibus Daniel unus erat: ut satrapæ illis redderent rationem, & rex non sustineret molestiam.
3 Igitur Daniel superabat omnes principes & satrapas: quia spiritus Dei amplior erat in illo.
4 Porro rex cogitabat constituere eum super omne regnum: unde principes & satrapæ quærebant occasionem ut invenirent Danieli ex latere regis: nullamque causam & suspicionem reperire potuerunt, eo quod fidelis esset, & omnis culpa & suspicio non inveniretur in eo.
5 Dixerunt ergo viri illi: Non inveniemus Danieli huic aliquam occasionem, nisi forte in lege Dei sui.
6 Tunc principes & satrapæ surripuerunt regi, & sic locuti sunt ei: Dari rex in æternum vive:
7 Consilium inierunt omnes principes regni tui, magistratus, & satrapæ, senatores, & judices, ut decretum imperatorium exeat, & edictum: Ut omnis qui petierit aliquam petitionem a quocumque deo & homine, usque ad triginta dies, nisi a te rex, mittatur in lacum leonum.
8 Nunc itaque rex confirma sententiam, & scribe decretum: ut non immutetur quod statutum est a Medis & Persis, nec prævaricari cuiquam liceat.
9 Porro rex Darius proposuit edictum, & statuit.
10 Quod cum Daniel comperisset, id est, constitutam legem, ingressus est domum suam: & fenestris apertis in cœnaculo suo contra Jerusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua, & adorabat, confitebaturque coram Deo suo, sicut & ante facere consueverat.
11 Viri ergo illi curiosius inquirentes, invenerunt Danielem orantem & obsecrantem Deum suum.
12 Et accedentes locuti sunt regi super edicto: Rex, numquid non constituisti, ut omnis homo, qui rogaret quemquam de diis & hominibus, usque ad dies triginta, nisi te, rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos respondens rex, ait: Verus est sermo, juxta decretum Medorum atque Persarum, quod prævaricari non licet.
13 Tunc respondentes dixerunt coram rege: Daniel de filiis captivitatis Juda, non curavit de lege tua, & de edicto quod constituisti: sed tribus temporibus per diem orat obsecratione sua.
14 Quod verbum cum audisset rex, satis contristatus est: & pro Daniele posuit cor ut liberaret eum, & usque ad occasum solis laborabat ut erueret illum.
15 Viri autem illi intelligentes regem, dixerunt ei: Scito rex, quia lex Medorum atque Persarum est, ut omne decretum quod constituit rex, non liceat immutari.
16 Tunc rex præcepit, & adduxerunt Danielem, & miserunt eum in lacum leonum. Dixitque rex Danieli: Deus tuus, quem colis semper, ipse liberabit te.
17 Allatusque est lapis unus, & positus est super os laci: quem obsignavit rex annulo suo, & annulo optimatum suorum, ne quid fieret contra Danielem.
18 Et abiit rex in domum suam, & dormivit incœnatus, cibique non sunt allati coram eo, insuper & somnum recessit ab eo.
19 Tunc rex primo diluculo consurgens, festinus ad lacum leonum perrexit:
20 Appropinquansque lacui, Danielem voce lacrymabili inclamavit, & affatus est eum: Daniel serve Dei viventis, Deus tuus, cui tu servis semper, putasne valuit te liberare a leonibus?
21 Et Daniel regi respondens ait: Rex in æternum vive:
22 † Deus meus misit angelum suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt mihi: quia coram eo justitia inventa est in me: sed & coram te, rex, delictum non feci. † *1 Machab. 2. 60.*
23 Tunc vehementer rex gavisus est

super

ſuper eo, & Danielem præcepit educi de lacu: eductuſque eſt Daniel de lacu, & nulla læſio inventa eſt in eo, quia credidit Deo ſuo.

24 Jubente autem rege, adducti ſunt viri illi, qui accuſaverant Danielem: & in lacum leonum miſi ſunt, ipſi, & filii, & uxores eorum: & non pervenerunt uſque ad pavimentum laci, donec arriperent eos leones, & omnia oſſa eorum comminuerunt.

25 Tunc Darius rex ſcripſit univerſis populis, tribubus, & linguis, habitantibus in univerſa terra: PAX vobis multiplicetur.

26 A me conſtitutum eſt decretum, ut in univerſo imperio & regno meo, tremiſcant & paveant Deum Danielis. Ipſe eſt enim Deus vivens, & æternus in ſæcula: & regnum ejus non diſſipabitur, & poteſtas ejus uſque in æternum.

27 Ipſe liberator, atque ſalvator, faciens ſigna, & mirabilia in cælo & in terra: qui liberavit Danielem de lacu leonum.

†Supr. 1. 21.

28 † Porro Daniel perſeveravit uſque ad regnum Darii, regnumque Cyri Perſæ.

CAPUT VII.

Viſio Danielis de quatuor beſtiis quatuor regna deſignantibus: de antiquo dierum & throno ejus ac miniſtris, quo judicante perierunt beſtiæ: ad hunc accedens filius hominis accipit poteſtatem æternam & incorruptibile regnum: declarantur regna per beſtias deſignata, & maxime quæ per quartam beſtiam & ejus cornua deſignentur, quæ regnabit uſque ad tempus & tempora & dimidium temporis.

1 ANno primo Baltaſſar regis Babylonis, Daniel ſomnium vidit: viſio autem capitis ejus in cubili ſuo: & ſomnium ſcribens brevi ſermone comprehendit: ſummatimque perſtringens, ait:

2 Videbam in viſione mea nocte, & ecce quatuor venti cæli pugnabant in mari magno.

3 Et quatuor beſtiæ grandes aſcendebant de mari diverſæ inter ſe.

4 Prima quaſi leæna, & alas habebat aquilæ: aſpiciebam donec evulſæ ſunt alæ ejus, & ſublata eſt de terra, & ſuper pedes quaſi homo ſtetit, & cor hominis datum eſt ei.

5 Et ecce beſtia alia ſimilis urſo in parte ſtetit: & tres ordines erant in ore ejus, & in dentibus ejus, & ſic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas.

6 Poſt hæc aſpiciebam, & ecce alia quaſi pardus, & alas habebat quaſi avis, quatuor ſuper ſe, & quatuor capita erant in beſtia, & poteſtas data eſt ei.

7 Poſt hæc aſpiciebam in viſione noctis, & ecce beſtia quarta terribilis, atque mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus ſuis conculcans: diſſimilis autem erat ceteris beſtiis, quas videram ante eam, & habebat cornua decem:

8 Conſiderabam cornua, & ecce cornu aliud parvulum ortum eſt de medio eorum: & tria de cornibus primis evulſa ſunt a facie ejus: & ecce oculi, quaſi oculi hominis erant in cornu iſto, & os loquens ingentia.

9 Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit: veſtimentum ejus candidum quaſi nix, & capilli capitis ejus quaſi lana munda: thronus ejus flammæ ignis: rotæ ejus ignis accenſus.

10 Fluvius igneus, rapiduſque egrediebatur a facie ejus. † millia millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſſiſtebant ei: judicium ſedit & libri aperti ſunt. †Apoc 5. 11.

11 Aſpiciebam propter vocem ſermonum grandium, quos cornu illud loquebatur: vidi quoniam interfecta eſſet beſtia, & periſſet corpus ejus, & traditum eſſet ad comburendum igni:

12 Aliarum quoque beſtiarum ablata eſſet poteſtas, & tempora vitæ conſtituta eſſent eis uſque ad tempus & tempus.

13 Aſpiciebam ergo in viſione noctis, & ecce cum nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat, & uſque ad antiquum dierum pervenit: & in conſpectu ejus obtulerunt eum.

14 Et dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ ipſi ſervient: † poteſtas ejus, poteſtas æterna, quæ non auferetur: & regnum ejus, quod non corrumpetur. †Supr. 3. 100. & 4. 31. Mich. 4. 7. Luc. 1. 32.

15 Horruit ſpiritus meus, ego Daniel territus ſum in his, & viſiones capitis mei conturbaverunt me.

15 Accessi ad unum de assistentibus,
& veritatem quærebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem sermonum, & docuit me:
17 Hæ quatuor bestiæ magnæ: quatuor sunt regna, quæ consurgent de terra.
18 Suscipient autem regnum sancti Dei altissimi: & obtinebunt regnum usque in sæculum, & sæculum sæculorum.
19 Post hoc volui diligenter discere de bestia quarta, quæ erat dissimilis valde ab omnibus, & terribilis nimis: dentes & ungues ejus ferrei: comedebat, & comminuebat, & reliqua pedibus suis conculcabat:
20 Et de cornibus decem, quæ habebat in capite: & de alio, quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua: & de cornu illo, quod habebat oculos, & os loquens grandia, & majus erat ceteris.
21 Aspiciebam, & ecce cornu illud faciebat bellum adversus sanctos, & prævalebat eis,
22 Donec venit antiquus dierum, & judicium dedit sanctis Excelsi, & tempus advenit, & regnum obtinuerunt sancti.
23 Et sic ait: Bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod majus erit omnibus regnis, & devorabit universam terram, & conculcabit, & & comminuet eam.
24 Porro cornua decem ipsius regni, decem reges erunt: & alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit.
25 Et sermones contra Excelsum loquetur, & sanctos Altissimi conteret: & putabit quod possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manu ejus usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.
26 Et judicium sedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & dispereat usque in finem.
27 Regnum autem, & potestas, & magnitudo regni, quæ est subter omne cælum, detur populo sanctorum Altissimi: cujus regnum, regnum sempiternum est, & omnes servient ei, & obedient.
28 Hucusque finis verbi. Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata est in me: verbum autem in corde meo conservavi.

CAPUT VIII.

Visio de ariete duorum cornuum, & hirco unius ac postmodum quatuor cornuum, qui devicit arietem: quorum ille regem Medorum ac Persarum designat, hic autem regem Græcorum: additur prophetia de rege impudente, ipsiusque tyrannide, dolo & superbia, qui sine manu conteretur.

1 ANno tertio regni Baltassar regis, visio apparuit mihi. Ego Daniel, post id quod videram in principio,
2 Vidi in visione mea, cum essem in Susis castro, quod est in Ælam regione: vidi autem in visione esse me super portam Ulai.
3 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce aries unus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, & unum excelsius altero atque succrescens. Postea
4 Vidi arietem cornibus ventilantem contra Occidentem, & contra Aquilonem, & contra Meridiem, & omnes bestiæ non poterant resistere ei, neque liberari de manu ejus, fecitque secundum voluntatem suam, & magnificatus est.
5 Et ego intelligebam: ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terræ, & non tangebat terram: porro hircus habebat cornu insigne inter oculos suos.
6 Et venit usque ad arietem illum cornutum, quem videram stantem ante portam, & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suæ.
7 Cumque appropinquasset prope arietem, efferatus est in eum, & percussit arietem: & comminuit duo cornua ejus, & non poterat aries resistere ei: cumque eum misisset in terram, conculcavit, & nemo quibat liberare arietem de manu ejus.
8 Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: cumque crevisset, factum est cornu magnum, & orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos cæli.
9 De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum: & factum est grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem.
10 Et magnificatum est usque ad

fortitudinem cæli: & dejecit de fortitudine, & de stellis & conculcavit eas.

11 Et usque ad principem fortitudinis magnificatum est: & ab eo tulit juge sacrificium, & dejecit locum sanctificationis ejus.

12 Robur autem datum est ei contra juge sacrificium propter peccata: & prosternetur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur.

13 Et audivi unum de sanctis loquentem: & dixit unus sanctus alteri nescio cui loquenti: Usquequo visio, & juge sacrificium, & peccatum desolationis, quæ facta est: & sanctuarium, & fortitudo conculcabitur?

14 Et dixit ei: Usque ad vesperam & mane, dies duo millia trecenti: & mundabitur sanctuarium.

15 Factum est autem cum viderem ego Daniel visionem, & quærerem intelligentiam: ecce stetit in conspectu meo quasi species viri.

16 Et audivi vocem viri inter Ulai: & clamavit, & ait: Gabriel fac intelligere istum visionem.

17 Et venit, & stetit juxta ubi ego stabam: cumque venisset, pavens corrui in faciem meam, & ait ad me: Intellige fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur visio.

18 Cumque loqueretur ad me, collapsus sum pronus in terram: & tetigit me, & statuit me in gradu meo,

19 Dixitque mihi: Ego ostendam tibi quæ futura sunt in novissimo maledictionis: quoniam habet tempus finem suum.

20 Aries, quem vidisti habere cornua, rex Medorum est atq; Persarum.

21 Porro hircus caprarum, rex Græcorum est, & cornu grande, quod erat inter oculos ejus, ipse est rex primus.

22 Quod autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo: quatuor reges de gente ejus consurgent, sed non in fortitudine ejus.

23 Et post regnum eorum, cum creverint iniquitates, consurget rex impudens facie, & intelligens propositiones.

24 Et roborabitur fortitudo ejus, sed non in viribus suis: & supra quam credi potest, universa vastabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & populum sanctorum

25 Secundum voluntatem suam, & dirigetur dolus in manu ejus: & cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: & contra principem principum consurget, & sine manu conteretur.

26 Et visio vespere & mane, quæ dicta est, vera est: tu ergo visionem signa, quia post multos dies erit.

27 Et ego Daniel langui, & ægrotavi per dies: cumque surrexissem, faciebam opera regis, & stupebam ad visionem, & non erat qui interpretaretur.

CAPUT IX.

Post orationem Danielis, qua confitetur Judæos propter sua & patrum peccata venisse in magnam afflictionem, petens Dei misericordiam erga populum suum, fit ipsi revelatio, de 70 hebdomadibus usque ad unctionem Sancti sanctorum, & de Christi morte, populoque ejus perdendo, & abominatione desolationis in templo.

1 IN anno primo Darii filii Assueri de semine Medorum, qui imperavit super regnum Chaldæorum:

2 Anno uno regni ejus, ego Daniel intellexi in libris † numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam prophetam, ut complerentur desolationis Jerusalem septuaginta anni. † *Jer.* 25. 11. *&* 29. 10.

3 Et posui faciem ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in jejuniis, sacco, & cinere.

4 Et oravi Dominum Deum meum, & confessus sum, & dixi: † Obsecro Domine Deus magne & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus, & custodientibus mandata tua. †2 *Esd.* 1. 5.

5 † Peccavimus, iniquitatem fecimus, impie egimus, & recessimus, & declinavimus a mandatis tuis, ac judiciis. † *Bar.* 1. 17.

6 Non obedivimus servis tuis prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omnique populo terræ.

7 Tibi Domine justitia: nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Juda, & habitatoribus Jerusalem, & omni Israel, his qui prope sunt, & his qui procul, in universis terris ad quas ejecisti eos, propter iniquitates eorum, in quibus peccaverunt in te.

8 Domi-

8 Domine nobis confuſio faciei, regibus noſtris, principibus noſtris, & patribus noſtris, qui peccaverunt.

9 Tibi autem Domino Deo noſtro miſericordia, & propitiatio, quia receſſimus a te:

10 Et non audivimus vocem Domini Dei noſtri, ut ambularemus in lege ejus, quam poſuit nobis per ſervos ſuos prophetas.

11 Et omnis Iſrael prævaricati ſunt legem tuam, & declinaverunt ne audirent vocem tuam, & ſtillavit ſuper nos maledictio, & deteſtatio

† Deut. 27. 14. † quæ ſcripta eſt in libro Moyſi, ſervi Dei, quia peccavimus ei.

12 Et ſtatuit ſermones ſuos, quos locutus eſt ſuper nos, & ſuper principes noſtros, qui judicaverunt nos, ut ſuperinduceret in nos magnum malum, quale numquam fuit ſub omni cælo, ſecundum quod factum eſt in Jeruſalem.

13 Sicut ſcriptum eſt in lege Moyſi, omne malum hoc venit ſuper nos: & non rogavimus faciem tuam Domine Deus noſter, ut reverteremur ab iniquitatibus noſtris, & cogitaremus veritatem tuam.

14 Et vigilavit Dominus ſuper malitiam, & adduxit eam ſuper nos: juſtus Dominus Deus noſter in omnibus operibus ſuis, quæ fecit: non enim audivimus vocem ejus.

† Bar. 2. 11. 15 † Et nunc Domine Deus noſter,

† Exod. 14. 22. † qui eduxiſti populum tuum de Terra Ægypti in manu forti, & feciſti tibi nomen ſecundum diem hanc: peccavimus, iniquitatem fecimus,

16 Domine in omnem juſtitiam tuam: avertatur obſecro ira tua, & furor tuus, a civitate tua Jeruſalem, & monte ſancto tuo. Propter peccata enim noſtra, & iniquitates patrum noſtrorum, Jeruſalem & populus tuus in opprobrium ſunt omnibus per circuitum noſtrum.

17 Nunc ergo exaudi Deus noſter orationem ſervi tui, & preces ejus: & oſtende faciem tuam ſuper ſanctuarium tuum, quod deſertum eſt, propter temetipſum.

18 Inclina Deus meus aurem tuam, & audi: aperi oculos tuos, & vide deſolationem noſtram, & civitatem, ſuper quam invocatum eſt nomen tuum: neque enim in juſtificationibus noſtris proſternimus preces ante faciem tuam, ſed in miſerationibus tuis multis.

19 Exaudi Domine, placare Domine: attende & fac: ne moreris propter temetipſum Deus meus: quia nomen tuum invocatum eſt ſuper civitatem, & ſuper populum tuum.

20 Cumque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Iſrael, & proſternerem preces meas in conſpectu Dei mei, pro monte ſancto Dei mei:

21 Adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel, quem videram in viſione a principio, cito volans tetigit me in tempore ſacrificii veſpertini.

22 Et docuit me, & locutus eſt mihi, dixitque: Daniel nunc egreſſus ſum ut docerem te, & intelligeres.

23 Ab exordio precum tuarum egreſſus eſt ſermo: ego autem veni ut indicarem tibi, quia vir deſideriorum es: tu ergo animadverte ſermonem, & intellige viſionem.

24 † Septuaginta hebdomades abbreviatæ ſunt ſuper populum tuum, † Joan. 1. 45.
& ſuper urbem ſanctam tuam, ut conſummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur juſtitia ſempiterna, & impleatur viſio, & prophetia, & ungatur Sanctus ſanctorum.

25 Scito ergo, & animadverte: Ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem, uſque ad Chriſtum ducem, hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ erunt: & rurſum ædificabitur platea, & muri in anguſtia temporum.

26 Et poſt hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus: & non erit ejus populus, qui eum negaturus eſt. Et civitatem & ſanctuarium diſſipabit populus cum duce venturo: & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio.

27 Confirmabit autem pactum multis hebdomada una: & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium: & † erit in templo abominatio deſolationis: & uſque ad † Mat. 24. 15.
conſummationem & finem perſeverabit deſolatio.

CAPUT X.

Ubi se afflixisset Daniel, videt virum lineis vestitum qui hic describitur, & territus ac tremens confortatur semel & iterum: de resistente principe regni Persarum, de principe Græcorum, & de Michaele principe Judæorum quis solus auxiliatur.

1 ANno tertio Cyri regis Persarum, verbum revelatum est Danieli cognomento Baltassar,& verbum verum, & fortitudo magna: intellexitque sermonem: intelligentia enim est opus in visione.
2 In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus,
3 Panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, sed neque unguento unctus sum: donec complerentur trium hebdomadarum dies.
4 Die autem vigesima & quarta mensis primi, eram juxta fluvium magnum, qui est Tigris.
5 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce vir unus vestitus lineis, & renes ejus accincti auro obrizo:
6 Et corpus ejus quasi chrysolithus, & facies ejus velut species fulguris, & oculi ejus ut lampas ardens: & brachia ejus, & quæ deorsum sunt usque ad pedes, quasi species æris candentis: & vox sermonum ejus ut vox multitudinis.
7 Vidi autem ego Daniel solus visionem: porro viri, qui erant mecum, non viderunt: sed terror nimius irruit super eos, & fugerunt in absconditum.
8 Ego autem relictus solus vidi visionem grandem hanc: & non remansit in me fortitudo,sed & species mea immutata est in me,& emarcui, nec habui quidquam virium.
9 Et audivi vocem sermonum ejus: & audiens jacebam consternatus super faciem meam, & vultus meus hærebat terræ.
10 Et ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearum.
11 Et dixit ad me: Daniel vir desideriorum, intellige verba, quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc enim sum missus ad te. Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens.
12 Et ait ad me: Noli metuere Daniel: quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum ut te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua: & ego veni propter sermones tuos.
13 Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & uno diebus: & ecce Michael unus de principibus primis venit in adjutorium meum, & ego remansi ibi juxta regem Persarum.
14 Veni autem ut docerem te quæ ventura sunt populo tuo in novissimis diebus, quoniam adhuc visio in dies.
11 Cumque loqueretur mihi hujuscemodi verbis, dejeci vultum meum ad terram, & tacui.
16 Et ecce quasi similitudo filii hominis tetigit labia mea: & aperiens os meum locutus sum,& dixi ad eum qui stabat contra me: Domine mi, in visione tua dissolutæ sunt compages meæ,& nihil in me remansit virium.
17 Et quomodo poterit servus Domini mei loqui cum Domino meo? nihil enim in me remansit virium, sed & halitus meus intercluditur.
18 Rursum ergo tetigit me quasi visio hominis, & confortavit me,
19 Et dixit: Noli timere vir desideriorum: pax tibi: confortare, & esto robustus. Cumque loqueretur mecum, convalui, & dixi: Loquere Domine mi, quia confortasti me.
20 Et ait: Numquid scis quare venerim ad te? & nunc revertar ut prælier adversum principem Persarum. cum ego egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens.
21 Verumtamen annuntiabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis: & nemo est adjutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester.

CAPUT XI.

Vaticinium de regibus Persarum & rege Græcorum: de bellis ac insidiis inter reges Austri & Aquilonis, & de rege qui Deum deorum non reputabit, sed plurima adversus ipsum loquetur, & quæ provinciæ ab illo evadent, quibusve dominabitur.

1 EGo autem ab anno primo Darii Medi stabam ut confortaretur, & roboraretur.

2 Et nunc veritatem annuntiabo tibi. Ecce adhuc tres reges ſtabunt in Perſide, & quartus ditabitur opibus nimiis ſuper omnes: & cum invaluerit divitiis ſuis, concitabit omnes adverſum regnum Græciæ.

3 Surget vero rex fortis, & dominabitur poteſtate multa, & faciet quod placuerit ei.

4 Et cum ſteterit, conteretur regnum ejus, & dividetur in quatuor ventos cæli; ſed non in poſteros ejus, neque ſecundum potentiam illius, qua dominatus eſt. lacerabitur enim regnum ejus etiam in externos, exceptis his.

5 Et confortabitur rex Auſtri: & de Principibus ejus prævalebit ſuper eum, & dominabitur ditione: multa enim dominatio ejus.

6 Et poſt finem annorum fœderabuntur: filiaque regis Auſtri veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachii, nec ſtabit ſemen ejus: & tradetur ipſa, & qui adduxerunt eam, adoleſcentes ejus, & qui confortabant eam in temporibus.

7 Et ſtabit de germine radicum ejus plantatio: & veniet cum exercitu, & ingredietur provinciam regis Aquilonis: & abutetur eis, & obtinebit.

8 Inſuper & deos eorum, & ſculptilia, vaſa quoque pretioſa argenti & auri, captiva ducet in Ægyptum: ipſe prævalebit adverſus regē Aquilonis.

9 Et intrabit in regnum rex Auſtri, & revertetur ad terram ſuam.

10 Filii autem ejus, provocabuntur, & congregabunt multitudinem exercituum plurimorum: & veniet properans, & inundans: & revertetur, & concitabitur, & congredietur cum robore ejus.

11 Et provocatus rex Auſtri egredietur, & pugnabit adverſus regem Aquilonis, & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu ejus.

12 Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor ejus, & dejiciet multa millia, ſed non prævalebit.

13 Convertetur enim rex Aquilonis, & præparabit multitudinem multo majorem quam prius: & in fine temporum annorumque, veniet properans cum exercitu magno, & opibus nimiis.

† *Iſai.* 19. 16.

14 † Et in temporibus illis multi conſurgent adverſus regem Auſtri: filii quoque prævaricatorum populi tui extollentur ut impleant viſionem, & corruent.

15 Et veniet rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet urbes munitiſſimas: & brachia Auſtri non ſuſtinebunt, & conſurgent electi ejus ad reſiſtendum, & non erit fortitudo.

16 Et faciet veniens ſuper eam juxta placitum ſuum, & non erit qui ſtet contra faciem ejus: & ſtabit in terra inclyta, & conſummetur in manu ejus.

17 Et ponet faciem ſuam ut veniat ad tenendum univerſum regnum ejus, & recta faciet cum eo: & filiam feminarum dabit ei, ut evertat illud: & non ſtabit, nec illius erit.

18 Et convertet faciem ſuam ad inſulas, & capiet multas: & ceſſare faciet principem opprobrii ſui, & opprobrium ejus convertetur in eum.

19 Et convertet faciem ſuam ad imperium terræ ſuæ, & impinget, & corruet, & non invenietur.

20 Et ſtabit in loco ejus viliſſimus, & indignus decore regio: & in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in prælio.

21 Et ſtabit in loco ejus deſpectus, & non tribuetur ei honor regius: & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia.

22 Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie ejus, & conterentur: inſuper & dux fœderis.

23 Et poſt amicitias, cum eo faciet dolum: & aſcendet, & ſuperabit in modico populo.

24 Et abundantes & uberes urbes ingredietur: & faciet quę non fecerunt patres ejus, & patres patrum ejus: rapinas, & prædam, & divitias eorum diſſipabit, & contra firmiſſimas cogitationes inibit: & hoc uſque ad tempus.

25 Et concitabitur fortitudo ejus, & cor ejus adverſum regem Auſtri in exercitu magno: & rex Auſtri provocabitur ad bellum multis auxiliis, & fortibus nimis: & non ſtabunt, quia inibunt adverſus eum conſilia.

26 Et comedentes panem cum eo, conterent illum, exercituſque ejus opprimetur: & cadent interfecti plurimi.

27 Duorum quoque regum cor erit ut malefaciant, & ad menſam unam mendacium loquentur, &

non proficient: quia adhuc finis in aliud tempus.
28 Et revertetur in terram suam cum opibus multis: & cor ejus adversum testamentum sanctum, & faciet, & revertetur in terram suam.
29 Statuto tempore revertetur, & veniet ad Austrum: & non erit priori simile novissimum.
30 Et venient super eum Trieres & Romani: & percutietur, & revertetur, & indignabitur contra testamentum sanctuarii, & faciet: reverteturque & cogitabit adversum eos, qui dereliquerunt testamentum sanctuarii.
31 Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent juge sacrificium: & dabunt abominationem in desolationem.
32 Et impii in testamentum simulabunt fraudulenter: populus autem sciens Deum suum, obtinebit, & faciet.
33 Et docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio, & in flamma; & in captivitate, & in rapina dierum.
34 Cumque corruerint, sublevabuntur auxilio parvulo: & applicabuntur eis plurimi fraudulenter.
35 Et de eruditis ruent, ut conflentur, & eligantur, & dealbentur usque ad tempus præfinitum: quia adhuc aliud tempus erit.
36 Et faciet juxta voluntatem suam rex, & elevabitur, & magnificabitur adversus omnem deum: & adversus Deum deorum loquetur magnifica, & dirigetur, donec compleatur iracundia: perpetrata quippe est definitio.
37 Et Deum patrum suorum non reputabit: & erit in concupiscentiis feminarum, nec quemquam deorum curabit: quia adversum universa consurget.
38 Deum autem Maozim in loco suo venerabitur: & deum, quem ignoraverunt patres ejus, colet auro, & argento, & lapide pretioso, rebusque pretiosis.
39 Et faciet ut muniat Maozim cum deo alieno, quem cognovit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram dividet gratuito.
40 Et in tempore præfinito præliabitur adversus eum rex Austri, & quasi tempestas veniet contra illum rex Aquilonis, in curribus, & in equitibus, & in classe magna, & ingredietur terras, & conteret & pertransiet.
41 Et introibit in terram gloriosam, & multæ corruent: hæ autem solæ salvabuntur de manu ejus, Edom, & Moab, & principium filiorum Ammon.
42 Et mittet manum suam in terras: & terra Ægypti non effugiet.
43 Et dominabitur thesaurorum auri & argenti, & in omnibus pretiosis Ægypti: per Libyam quoque & Æthiopiam transibit.
44 Et fama turbabit eum ab Oriente & ab Aquilone: & veniet in multitudine magna ut conterat & interficiat plurimos.
45 Et figet tabernaculum suum Apadno inter maria, super montem inclytum & sanctum: & veniet usque ad summitatem ejus, & nemo auxiliabitur ei.

CAPUT XII.

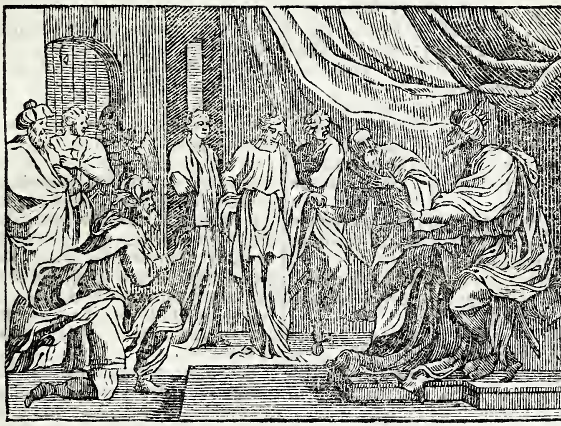
Post magnam afflictionem tandem salvabuntur reliquiæ Judæorum, & ex mortuis quidam resurgent ad vitam, & quidam ad opprobrium; docti vero ac doctores fulgebunt: de duobus ad ripas fluminis stantibus, & viro lineis vestito, qui temporis aperit determinationem: & de completione hujus prophetiæ post statutum tempus.

1 IN tempore autem illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui: & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse cœperunt usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus, omnis qui inventus fuerit scriptus in libro.
2 Et multi de his qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt: † alii in vitam æternam, & alii in opprobrium ut videant semper. † Mat. 25. 46.
3 Qui autem docti fuerint, † fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. † Sup. 3. 7.
4 Tu autem Daniel claude sermones, & signa librum, usque ad tempus statutum: plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia.
5 Et vidi ego Daniel, & ecce quasi duo alii stabant: unus hinc super ripam fluminis, & alius inde ex altera ripa fluminis.

6 Et

6 Et dixi viro, qui erat indutus ſi-
neis, qui ſtabat ſuper aquas fluminis:
Uſquequo finis horum mirabilium.
7 Et audivi virum, qui indutus erat
lineis, qui ſtabat ſuper aquas flumi-
† *Apo.* nis, † cum elevaſſet dexteram & ſi-
10. 5. niſtram ſuam in cælum, & juraſſet
per viventem in æternum, quia in
tempus, & tempora, & dimidium
temporis. Et cum completa fuerit
diſperſio manus populi ſancti, com-
plebuntur univerſa hæc.
8 Et ego audivi, & non intellexi. Et
dixi: Domine mi, quid erit poſt hæc?
9 Et ait: Vade Daniel, quia clauſi
ſunt, ſignatique ſermones, uſque ad
præfinitum tempus.
10 Eligentur, & dealbabuntur, &
quaſi ignis probabuntur multi: &
impie agent impii, neque intelli-
gent omnes impii, porro docti in-
telligent.
11 Et a tempore cum ablatum fue-
rit juge ſacrificium, & poſita fuerit
abominatio in deſolationem, dies
mille ducenti nonaginta.
12 Beatus, qui expectat, & perve-
nit uſque ad dies mille trecentos tri-
gintaquinque.
13 Tu autem vade ad præfinitum:
& requieſces, & ſtabis in ſorte tua in
finem dierum.

Hucuſque Danielem in Hebræo volumi-ne legimus. Quæ ſequuntur uſque ad finem libri, de Theodotionis editio-ne translata ſunt.

CAPUT XIII.

Caſtiſſimam Suſannam impudici preſbyteri, cum ejus concubitu frui non poſſent, falſo adulterii accuſant: ſed cum ad mortem duceretur, orantem exaudivit Deus: & per puerum Danielem proprio ore convictos ſenes, jure talionis populus interimit.

1 ET erat vir habitans in Baby-
lone, & nomen ejus Joa-
kim:
2 Et accepit uxorem nomine Suſan-
nam, filiam Helciæ, pulchram ni-
mis, & timentem Deum:
3 Parentes enim illius, cum eſſent
juſti, erudierunt filiam ſuam ſecun-
dum legem Moyſi.
4 Erat autem Joakim dives valde,
& erat ei pomarium vicinum domui
ſuæ: & ad ipſum confluebant Judæi,
eo quod eſſet honorabilior om-
nium.
5 Et conſtituti ſunt de populo duo
ſenes judices in illo anno: de quibus
locutus eſt Dominus: Quia egreſſa
eſt iniquitas de Babylone a ſeniori-
bus judicibus, qui videbantur rege-
re populum.
6 Iſti frequentabant domum Joa-
kim, & veniebant ad eos omnes qui
habebant judicia.
7 Cum autem populus revertiſſet
per meridiem, ingrediebatur Suſan-
na, & deambulabat in pomario viri
ſui.
8 Et videbant eam ſenes quotidie

ingredientem, & deambulantem: &
exarserunt in concupiscentiam ejus:
9 Et everterunt sensum suum, &
declinaverunt oculos suos ut non
viderent cælum, neque recordaren-
tur judiciorum justorum.
10 Erant ergo ambo vulnerati amo-
re ejus, nec indicaverunt sibi vicis-
sim dolorem suum:
11 Erubescebant enim indicare sibi
concupiscentiam suam, volentes
concumbere cum ea.
12 Et observabant quotidie solici-
tius videre eam. Dixitque alter ad
alterum:
13 Eamus domum, quia hora pran-
dii est. Et egressi recesserunt a se.
14 Cumque revertissent, venerunt
in unum: & sciscitantes ab invicem
causam, confessi sunt concupiscen-
tiam suam: & tunc in communi sta-
tuerunt tempus, quando eam pos-
sent invenire solam.
15 Factum est autem, cum observa-
rent diem aptum, ingressa est ali-
quando sicut heri & nudiustertius,
cum duabus solis puellis, voluitque
lavari in pomario: æstus quippe
erat:
16 Et non erat ibi quisquam, præter
duos senes absconditos, & contem-
plantes eam.
17 Dixit ergo puellis: Afferte mihi
oleum, & smigmata, & ostia poma-
rii claudite, ut laver.
18 Et fecerunt sicut præceperat:
clauseruntque ostia pomarii, & e-
gressę sunt per posticum, ut afferrent
quæ jusserat: nesciebantque senes in-
tus esse absconditos.
19 Cum autem egressæ essent puel-
læ, surrexerunt duo senes, & accur-
rerunt ad eam, & dixerunt.
20 Ecce ostia pomarii clausa sunt,
& nemo nos videt, & nos in concu-
piscentia tui sumus: quam ob rem
assentire nobis, & commiscere no-
biscum.
21 Quod si nolueris, dicemus con-
tra te testimonium, quod fuerit te-
cum juvenis, & ob hanc causam e-
miseris puellas a te.
22 Ingemuit Susanna, & ait: An-
gustiæ sunt mihi undique: si enim
hoc egero, mors mihi est: si autem
non egero, non effugiam manus ve-
stras.
23 Sed melius est mihi absque ope-
re incidere in manus vestras, quam
peccare in conspectu Domini.
24 Et exclamavit voce magna Su-
sanna: exclamaverunt autem & se-
nes adversus eam.
25 Et cucurrit unus ad ostia poma-
rii, & aperuit.
26 Cum ergo audissent clamorem
famuli domus in pomario, irruerunt
per posticum ut viderent quidnam
esset.
27 Postquam autem senes locuti
sunt, erubuerunt servi vehementer:
quia numquam dictus fuerat sermo
hujuscemodi de Susanna. Et facta
est dies crastina.
28 Cumque venisset populus ad
Joakim virum ejus, venerunt & duo
presbyteri pleni iniqua cogitatione
adversus Susannam, ut interficerent
eam.
29 Et dixerunt coram populo: Mit-
tite ad Susannam filiam Helcię uxo-
rem Joakim. Et statim miserunt.
30 Et venit cum parentibus, & fi-
liis, & universis cognatis suis.
31 Porro Susanna erat delicata ni-
mis, & pulchra specie.
32 At iniqui illi jusserunt ut discoo-
periretur (erat enim cooperta) ut
vel sic satiarentur decore ejus.
33 Flebant igitur sui, & omnes
qui noverant eam.
34 Consurgentes autem duo presby-
teri in medio populi, posuerunt ma-
nus suas super caput ejus.
35 Quæ flens suspexit ad cælum:
erat enim cor ejus fiduciam habens
in Domino.
36 Et dixerunt presbyteri: Cum
deambularemus in pomario soli, in-
gressa est hæc cum duabus puellis:
& clausit ostia pomarii, & dimisit
a se puellas.
37 Venitque ad eam adolescens, qui
erat absconditus, & concubuit cum
ea.
38 Porro nos cum essemus in angu-
lo pomarii, videntes iniquitatem,
cucurrimus ad eos, & vidimus eos
pariter commisceri.
39 Et illum quidem non quivimus
comprehendere, quia fortior nobis
erat, & apertis ostiis exilivit:
40 Hanc autem cum apprehendis-
semus, interrogavimus, quisnam
esset adolescens, & noluit indicare
nobis: hujus rei testes sumus.
41 Credidit eis multitudo, quasi
senibus & judicibus populi, & con-
demnaverunt eam ad mortem.
42 Exclamavit autem voce magna

Suſanna, & dixit : Deus æterne ,
qui abſconditorum es cognitor , qui
noſti omnia antequam fiant ,
43 Tu ſcis quoniam falſum teſti-
monium tulerunt contra me : &
ecce morior , cum nihil horum fe-
cerim , quæ iſti malitioſe compo-
ſuerunt adverſum me .
44 Exaudivit autem Dominus vo-
cem ejus .
45 Cumque duceretur ad mortem,
ſuſcitavit Dominus ſpiritum ſan-
ctum pueri junioris , cujus nomen
Daniel .
46 Et exclamavit voce magna :
Mundus ego ſum a ſanguine hujus .
47 Et converſus omnis populus ad
eum : dixit : Quis eſt iſte ſermo ,
quem tu locutus es ?
48 Qui cum ſtaret in medio eorum,
ait : Sic fatui filii Iſrael , non judi-
cantes , neque quod verum eſt co-
gnoſcentes , condemnaſtis filiam Iſ-
rael ?
49 Revertimini ad judicium , quia
falſum teſtimonium locuti ſunt ad-
verſus eam .
50 Reverſus eſt ergo populus cum
feſtinatione , & dixerunt ei ſenes :
Veni , & ſede in medio noſtrum , &
indica nobis : quia tibi Deus dedit
honorem ſenectutis .
51 Et dixit ad eos Daniel : Separa-
te illos ab invicem procul , & diju-
dicabo eos .
52 Cum ergo diviſi eſſent alter ab
altero , vocavit unum de eis , & di-
xit ad eum : Inveterate dierum ma-
lorum , nunc venerunt peccata tua,
quæ operabaris prius ;
53 Judicans judicia injuſta , inno-
centes opprimens , & dimittens no-
† *Exod* 23. 7. xios , dicente Domino : † Innocen-
tem & juſtum non interficies .
54 Nunc ergo ſi vidiſti eam , dic
ſub qua arbore videris eos collo-
quentes ſibi . Qui ait : Sub ſchino .
55 Dixit autem Daniel : Recte men-
titus es in caput tuum : Ecce enim
Angelus Dei accepta ſententia ab
eo , ſcindet te medium .
56 Et , amoto eo , juſſit venire a-
lium , & dixit ei : Semen Chanaan,
& non Juda , ſpecies decepit te , &
concupiſcentia ſubvertit cor tuum :
57 Sic faciebatis filiabus Iſrael , &
illæ timentes loquebantur vobis :
ſed filia Juda non ſuſtinuit iniquita-
tem veſtram .
58 Nunc ergo dic mihi , ſub qua
arbore comprehenderis eos loquen-
tes ſibi . Qui ait : Sub prino .
59 Dixit autem ei Daniel : Recte
mentitus es & tu in caput tuum :
manet enim Angelus Domini , gla-
dium habens , ut ſecet te medium ,
& interficiat vos .
60 Exclamavit itaque omnis cœtus
voce magna , & benedixerunt De-
um , qui ſalvat ſperantes in ſe .
61 Et conſurrexerunt adverſus
duos presbyteros (convicerat enim
eos Daniel ex ore ſuo falſum dixiſſe
teſtimonium) feceruntque eis ſicut
male egerant adverſus proximum , † *Deut* 19. 18.
62 † Ut facerent ſecundum legem 19.
Moyſi : & interfecerunt eos , & ſal-
vatus eſt ſanguis innoxius in die il-
la .
63 Helcias autem & uxor ejus lau-
daverunt Deum pro filia ſua Suſan-
na , cum Joakim marito ejus , &
cognatis omnibus , quia non eſſet
inventa in ea res turpis .
64 Daniel autem factus eſt magnus
in conſpectu populi , a die illa , &
deinceps .
65 Et rex Aſtyages appoſitus eſt ad
patres ſuos , & ſuſcepit Cyrus Per-
ſes regnum ejus .

C A-

CAPUT XIV.

Fraudes sacerdotum idoli Bel, qui appositos illi cibos occulte auferebant, regi per Danielem detecta sunt; ipsisque interemptis, idolum una cum templo suo eversum est: similiter & draconem, quem colebant Babylonii, injecta in os massa ex pice, adipe & pilis confecta, Daniel interfecit: quapropter instantibus Babyloniis missus est in lacum leonum, illæsusque servatus, allato etiam illi per prophetam Habacuc prandio ex Judæa: quod videns rex, adversariis illius a leonibus in momento devoratis, jubet omnes timere Deum Danielis.

1 Erat autem Daniel conviva
regis, & honoratus super
omnes amicos ejus.
2 Erat quoque idolum apud Babylonios nomine Bel: & impendebantur in eo per dies singulos similæ artabæ duodecim, & oves quadraginta, vinique amphoræ sex.
3 Rex quoque colebat eum, & ibat per singulos dies adorare eum: porro Daniel adorabat Deum suum. Dixitque ei rex: Quare non adoras Bel?
4 Qui respondens ait ei: Quia non colo idola manufacta, sed viventem Deum, qui creavit cælum & terram, & habet potestatem omnis carnis.
5 Et dixit rex ad eum: Non videtur tibi esse Bel vivens deus? An non vides quanta comedat & bibat quotidie?
6 Et ait Daniel arridens: Ne erres rex. iste enim intrinsecus luteus est, & forinsecus æreus, neque comedit aliquando.
7 Et iratus rex vocavit sacerdotes ejus, & ait eis: Nisi dixeritis mihi, quis est qui comedat impensas has, moriemini.
8 Si autem ostenderitis, quoniam Bel comedat hæc, morietur Daniel, quia blasphemavit in Bel. Et dixit Daniel regi: Fiat juxta verbum tuum.
9 Erant autem sacerdotes Bel septuaginta, exceptis uxoribus, & parvulis, & filiis. Et venit rex cum Daniele in templum Bel.
10 Et dixerunt sacerdotes Bel: Ecce nos egredimur foras: & tu rex pone escas, & vinum misce, & claude ostium, & signa annulo tuo:
11 Et cum ingressus fueris mane, nisi inveneris omnia comesta a Bel, morte moriemur, vel Daniel qui mentitus est adversum nos.
12 Contemnebant autem, quia fecerant sub mensa absconditum introitum, & per illum ingrediebantur semper, & devorabant ea.
13 Factum est igitur postquam egressi sunt illi, rex posuit cibos ante Bel: præcepit Daniel pueris suis, & attulerunt cinerem, & cribravit per totum templum coram rege: &

egressi clauserunt ostium: & signantes annulo regis abierunt.
14 Sacerdotes autem ingressi sunt nocte juxta consuetudinem suam, & uxores, & filii eorum: & comederunt omnia, & biberunt.
15 Surrexit autem rex primo diluculo, & Daniel cum eo.
16 Et ait rex: Salvane sunt signacula, Daniel? Qui respondit: Salva rex.
17 Statimque cum aperuisset ostium, intuitus rex mensam, exclamavit voce magna: Magnus es Bel, & non est apud te dolus quisquam.
18 Et risit Daniel: & tenuit regem ne ingrederetur intro: & dixit: Ecce pavimentum, animadverte cujus vestigia sint hæc.
19 Et dixit rex: Video vestigia virorum, & mulierum, & infantium. Et iratus est rex.
20 Tunc apprehendit sacerdotes, & uxores, & filios eorum: & ostenderunt ei abscondita ostiola, per quę ingrediebantur, & consumebant quæ erant super mensam.
21 Occidit ergo illos rex, & tradidit Bel in potestatem Danielis: qui subvertit eum, & templum ejus.
22 Et erat draco magnus in loco illo, & colebant eum Babylonii.
23 Et dixit rex Danieli: Ecce nunc non potes dicere quia iste non sit Deus vivens: adora ergo eum.
24 Dixitque Daniel: Dominum Deum meum adoro: quia ipse est Deus vivens: iste autem non est Deus vivens.
25 Tu autem rex da mihi potestatem, & interficiam draconem absque gladio & fuste. Et ait rex: Do tibi.
26 Tulit ergo Daniel picem, & adipem, & pilos, & coxit pariter: fecitque massas, & dedit in os draconis, & diruptus est draco. Et dixit: Ecce quem colebatis.
27 Quod cum audissent Babylonii, indignati sunt vehementer: & congregati adversum regem, dixerunt: Judæus factus est rex: Bel destruxit, draconem interfecit, & sacerdotes occidit.
28 Et dixerunt cum venissent ad regem: Trade nobis Danielem, alioquin interficiemus te, & domum tuam.
29 Vidit ergo rex quod irruerent in eum vehementer: & necessitate compulsus tradidit eis Danielem.
30 Qui miserunt eum in lacum leonum, & erat ibi diebus sex.
31 Porro in lacu erant leones septem, & dabantur eis duo corpora quotidie, & duæ oves: & tunc non data sunt eis, ut devorarent Danielem.
32 Erat autem Habacuc propheta in Judæa, & ipse coxerat pulmentum, & intriverat panes in alveolo: & ibat in campum ut ferret messoribus.
33 Dixitque Angelus Domini ad Habacuc: Fer prandium, quod habes, in Babylonem Danieli, qui est in lacu leonum.
34 Et dixit Habacuc: Domine, Babylonem non vidi, & lacum nescio.
35 † Et apprehendit eum Angelus Domini in vertice ejus, & portavit eum capillo capitis sui, posuitque eum in Babylone supra lacum in impetu spiritus sui. †*Ezec* 8. 3.
36 Et clamavit Habacuc, dicens: Daniel serve Dei, tolle prandium, quod misit tibi Deus.
37 Et ait Daniel: Recordatus es mei Deus, & non dereliquisti diligentes te.
38 Surgensque Daniel comedit. Porro Angelus Domini restituit Habacuc confestim in loco suo.
39 Venit ergo rex die septimo ut lugeret Danielem: & venit ad lacum, & introspexit, & ecce Daniel sedens in medio leonum.
40 Et exclamavit voce magna rex, dicens: Magnus es Domine Deus Danielis. Et extraxit eum de lacu leonum.
41 Porro illos, qui perditionis ejus causa fuerant, intromisit in lacum, & devorati sunt in momento coram eo.
42 Tunc rex ait: Paveant omnes habitantes in universa terra Deum Danielis: quia ipse est salvator, faciens signa & mirabilia in terra: qui liberavit Danielem de lacu leonum.

PROPHETIA OSEE.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Osee prophetaverit; qui jussus fornicariam accipere uxorem, duos filios unamq; filiam ex ea generavit: quibus nomina jubetur imponere juxta effectus quos Dominus in populo suo decreverat inducere: de Gentium conversione, & futuro eodem capite filiorum Judæ & Israel.

1 VErbum Domini, quod factum est ad Osee filium Beeri, in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, Ezechiæ, regum Juda, & in diebus Jeroboam filii Joas regis Israel.
2 Principium loquendi Domino in Osee: & dixit Dominus ad Osee: Vade, sume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum: quia fornicans fornicabitur terra a Domino.
3 Et abiit, & accepit Gomer filiam Debelaim: & concepit & peperit ei filium.
4 Et dixit Dominus ad eum: Voca nomen ejus Jezrahel: quoniam adhuc modicum, & visitabo sanguinem Jezrahel super domum Jehu, & quiescere faciam regnum domus Israel.
5 Et in illa die conteram arcum Israel in valle Jezrahel.
6 Et concepit adhuc, & peperit filiam. Et dixit ei: Voca nomen ejus Absque misericordia: quia non addam ultra misereri domui Israel, sed oblivione obliviscar eorum.
7 Et domui Juda miserebor, & salvabo eos in Domino Deo suo: & non salvabo eos in arcu, & gladio, & in bello, & in equis, & in equitibus.
8 Et ablactavit eam, quæ erat Absque misericordia. Et concepit, & peperit filium.
9 Et dixit: Voca nomen ejus: Non populus meus: quia vos non populus meus, & ego non ero vester.
10 Et erit numerus filiorum Israel quasi arena maris, quæ sine mensura est, & non numerabitur. † Et erit in loco ubi dicetur eis: Non populus meus vos: dicetur eis: Filii Dei viventis.

† *Rom. 9. 26.*

11 Et congregabuntur filii Juda, & filii Israel pariter: & ponent sibimet caput unum, & ascendent de terra: quia magnus dies Jezrahel.

CAPUT II.

Minatur Dominus Israeli tamquam uxori adulteræ repudium, & sepit vias ejus spinis, ut ad virum suum revertatur: cumque non advertat a quo habeat bonorum abundantiam, ablaturum se ab ea dicit cuncta in quibus delectatur, sitque ipsum tandem ad se reducturum, magnaque felicitate donaturum: & de Gentium vocatione.

1 DIcite fratribus vestris: Populus meus, & sorori vestræ, Misericordiam consecuta.
2 Indicate matrem vestram, judicate: quoniam ipsa non uxor mea, & ego non vir ejus. auferat fornicationes suas a facie sua, & adulteria sua de medio uberum suorum.
3 Ne forte expoliam eam nudam, & statuam eam secundum diem nativitatis suæ: & ponam eam quasi solitudinem, & statuam eam velut terram inviam, & interficiam eam siti.
4 Et filiorum illius non miserebor: quoniam filii fornicationum sunt.
5 Quia fornicata est mater eorum, confusa est quæ concepit eos: quia dixit: Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, lanam meam, & linum meum, oleum meum, & potum meum.
6 Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inveniet.
7 Et sequetur amatores suos, & non apprehendet eos: & quæret eos, & non inveniet, & dicet: Vadam, & revertar ad virum meum priorem: quia bene mihi erat tunc magis quam nunc.
8 Et hæc nescivit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicavi ei, & aurum, quæ fecerunt Baal.
9 Idcirco convertar, & sumam frumentum meum in tempore suo, & vinum meum in tempore suo, & liberabo lanam meam & linum meum, quæ operiebant ignominiam ejus.
10 Et nunc revelabo stultitiam ejus in oculis amatorum ejus: & vir non eruet eam de manu mea:

11 Et cessare faciam omne gaudium
ejus, solemnitatem ejus, neome-
niam ejus, sabbatum ejus, & omnia
festa tempora ejus.
12 Et corrumpam vineam ejus, &
ficum ejus: de quibus dixit: Merce-
des hæ, meę sunt, quas dederunt mi-
hi amatores mei: & ponam eam in
saltum, & comedet eam bestia agri.
13 Et visitabo super eam dies Baa-
lim, quibus accendebat incensum,
& ornabatur inaure sua, & monili
suo, & ibat post amatores suos, &
mei obliviscebatur, dicit Dominus.
14 Propter hoc, ecce ego lactabo
eam, & ducam eam in solitudinem:
& loquar ad cor ejus.
15 Et dabo ei vinitores ejus ex eo-
dem loco, & vallem Achor ad ape-
riendam spem: & canet ibi juxta dies
juventutis suæ, & juxta dies ascen-
sionis suæ de terra Ægypti.
16 Et erit in die illa, ait Dominus:
vocabit me: Vir meus: & non vo-
cabit me ultra, Baali.
17 Et auferam nomina Baalim de
ore ejus, & non recordabitur ultra
nominis eorum.
18 Et percutiam cum eis fœdus in
die illa, cum bestia agri, & cum vo-
lucre cæli, & cum reptili terræ: &
arcum, & gladium, & bellum con-
teram de terra: & dormire eos fa-
ciam fiducialiter.
19 Et sponsabo te mihi in sempiter-
num: & sponsabo te mihi in justi-
tia, & judicio, & in misericordia,
& in miserationibus.
20 Et sponsabo te mihi in fide: &
scies quia ego Dominus.
21 Et erit in die illa: Exaudiam,
dicit Dominus, exaudiam cælos, &
illi exaudient terram.
22 Et terra exaudiet triticum, & vi-
num, & oleum: & hæc exaudient
Jezrahel.
23 Et seminabo eam mihi in terra,
& miserebor ejus, quæ fuit Absque
misericordia.
† Rom. 9. 25. 1 Petr. 2. 10.
24 † Et dicam non populo meo:
Populus meus es tu: & ipse dicet:
Deus meus es tu.

CAPUT III.

Rursum jubetur Propheta diligere adulteram, quæ tamen multis diebus illum expectet, quia filios Israel multis diebus sine rege & sacrificio sedentes, tandem ad Dominum dicit reversuros.

1 ET dixit Dominus ad me: Ad-
huc vade, & dilige mulie-
rem dilectam amico & adulteram:
sicut diligit Dominus filios Israel, &
ipsi respiciunt ad deos alienos, &
diligunt vinacia uvarum.
2 Et fodi eam mihi quindecim ar-
genteis, & coro hordei, & dimidio
coro hordei.
3 Et dixi ad eam: Dies multos ex-
pectabis me: non fornicaberis, &
non eris viro: sed & ego expectabo te.
4 Quia dies multos sedebunt filii
Israel sine rege, & sine principe, &
sine sacrificio, & sine altari, & sine
ephod, & sine theraphim.
5 † Et post hæc revertentur filii Is- † Ezec
rael, & quærent Dominum Deum 34. 23.
suum, & David regem suum: & pa-
vebunt ad Dominum, & ad bonum
ejus, in novissimo dierum.

CAPUT IV.

Minatur terræ Israel, propter multa populi peccata, qui & scientiam repulit, & idololatriæ fuit deditus: dicit se relicturum Israel in peccatis suis, cupiens ne Juda ipsum imitetur.

1 AUdite verbum Domini filii
Israel, quia judicium Do-
mino cum habitatoribus terrę: non
est enim veritas, & non est misericor-
dia, & non est scientia Dei in terra.
2 Maledictum, & mendacium, &
homicidium, & furtum, & adulte-
rium inundaverunt, & sanguis san-
guinem tetigit.
3 Propter hoc lugebitur terra, &
infirmabitur omnis qui habitat in
ea, in bestia agri, & in volucre cæ-
li: sed & pisces maris congregabun-
tur.
4 Verumtamen unusquisque non
judicet: & non arguatur vir: popu-
lus enim tuus, sicut hi qui contra-
dicunt sacerdoti.
5 Et corrues hodie, & corruet et-
iam propheta tecum, nocte tacere
feci matrem tuam.

6 Conticuit populus meus, eo quod
non habuerit ſcientiam : quia tu
ſcientiam repuliſti, repellam te, ne
ſacerdotio fungaris mihi : & oblita
es legis Dei tui, obliviſcar filiorum
tuorum & ego.
7 Secundum multitudinem eorum
ſic peccaverunt mihi : gloriam eo-
rum in ignominiam commutabo.
8 Peccata populi mei comedent, &
ad iniquitatem eorum ſublevabunt
animas eorum.
† *Iſai.* 24. 2. 9 † Et erit ſicut populus, ſic ſacer-
dos : & viſitabo ſuper eum vias ejus,
& cogitationes ejus reddam ei.
10 Et comedent, & non ſatura-
buntur : fornicati ſunt, & non ceſ-
ſaverunt : quoniam Dominum de-
reliquerunt in non cuſtodiendo.
11 Fornicatio, & vinum, & ebrie-
tas auferunt cor.
12 Populus meus in ligno ſuo inter-
rogavit, & baculus ejus annuntiavit
ei : ſpiritus enim fornicationum de-
cepit eos, & fornicati ſunt a Deo ſuo.
13 Super capita montium ſacrifi-
cabant & ſuper colles accendebant
thymiama ; ſubtus quercum, & po-
pulum, & terebinthum, quia bona
erat umbra ejus: ideo fornicabuntur
filiæ veſtræ, & ſponſæ veſtræ adul-
teræ erunt.
14 Non viſitabo ſuper filias veſtras
cum fuerint fornicatę, & ſuper ſpon-
ſas veſtras cum adulteraverint: quo-
niam ipſi cum meretricibus conver-
ſabantur, & cum effeminatis ſacri-
ficabant, & populus non intelligens
vapulabit.
15 Si fornicaris tu Iſrael, non de-
linquat ſaltem Juda : & nolite in-
gredi in Galgala, & ne aſcenderitis
in Bethaven, neque juraveritis : Vi-
vit Dominus.
16 Quoniam ſicut vacca laſciviens
declinavit Iſrael : nunc paſcet eos
Dominus, quaſi agnum in latitu-
dine.
17 Particeps idolorum Ephraim,
dimitte eum.
18 Separatum eſt convivium eo-
rum, fornicatione fornicati ſunt :
dilexerunt afferre ignominiam pro-
tectores ejus.
19 Ligavit eum ſpiritus in alis ſuis,
& confundentur a ſacrificiis ſuis.

CAPUT V.

Minatus Dominus ſe puniturum Iſrael propter peccata ſua, ſimiliter & Judam : nec proderit humanum auxilium, cum Dominus ei adverſetur.

1 AUdite hoc ſacerdotes, & at-
tendite domus Iſrael, &
domus regis auſcultate: quia vobis
judicium eſt, quoniam laqueus facti
eſtis ſpeculationi, & rete expanſum
ſuper Thabor.
2 Et victimas declinaſtis in profun-
dum : & ego eruditor omnium eo-
rum.
3 Ego ſcio Ephraim, & Iſrael non
eſt abſconditus a me : quia nunc for-
nicatus eſt Ephraim, contaminatus
eſt Iſrael.
4 Non dabunt cogitationes ſuas ut
revertantur ad Deum ſuum : quia
ſpiritus fornicationum in medio eo-
rum, & Dominum non cognoverunt:
5 Et reſpondebit arrogantia Iſrael
in facie ejus : & Iſrael & Ephraim
ruent in iniquitate ſua, ruet etiam
Judas cum eis.
6 In gregibus ſuis, & in armentis
ſuis vadent ad quærendum Domi-
num, & non invenient : ablatus eſt
ab eis.
7 In Dominum prævaricati ſunt,
quia filios alienos genuerunt : nunc
devorabit eos menſis cum patribus
ſuis.
8 Clangite buccina in Gabaa, tuba
in Rama : ululate in Bethaven, poſt
tergum tuum Benjamin.
9 Ephraim in deſolatione erit in
die correptionis : in tribubus Iſrael
oſtendi fidem.
10 Facti ſunt principes Juda quaſi
aſſumentem terminum : ſuper eos ef-
fundam quaſi aquam iram meam.
11 Calumniam patiens eſt Ephra-
im, fractus judicio : quoniam cœ-
pit abire poſt ſordes.
12 Et ego quaſi tinea Ephraim : &
quaſi putredo domui Juda.
13 Et vidit Ephraim languorem
ſuum, & Juda vinculum ſuum : &
abiit Ephraim ad Aſſur, & miſit ad
regem Ultorem : & ipſe non poterit
ſanare vos, nec ſolvere poterit a vo-
bis vinculum.
14 Quoniam ego quaſi leęna Ephra-
im, & quaſi catulus leonis domui
Juda : ego ego capiam, & vadam :
tollam, & non eſt qui eruat.

15 Vadens

15 Vadens revertar ad locum me-
um : donec deficiatis, & quæratis
faciem meam.

CAPUT VI.

Reversi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia salutem sibi ab eo promittunt: expostulat Dominus cum Israel & Juda, quod neque beneficiis, neque prophetarum comminationibus ab idololatria aliisque iniquitatibus sint revocati, quum præferat misericordiam sacrificio.

1 IN tribulatione sua mane con-
surgent ad me : venite, & re-
vertamur ad Dominum,
2 Quia ipse cepit, & sanabit nos:
percutiet, & curabit nos.
†1 Cor. 3 † Vivificabit nos post duos dies:
15. 4. in die tertia suscitabit nos, & vive-
mus in conspectu ejus. Sciemus, se-
quemurq; ut cognoscamus Dominũ:
quasi diluculum præparatus est e-
gressus ejus, & veniet quasi imber no-
bis temporaneus, & serotinus terræ.
4 Quid faciam tibi Ephraim? quid
faciam tibi Juda? misericordia ve-
stra quasi nubes matutina, & quasi
ros mane pertransiens.
5 Propter hoc dolavi in prophetis,
occidi eos in verbis oris mei: & ju-
dicia tua quasi lux egredientur.
†1 Reg. 6 † Quia misericordiam volui, &
15. 12. non sacrificium, & scientiam Dei,
Eccl. 4. plusquam holocausta.
17. 7 Ipsi autem sicut Adam transgressi
Matth. sunt pactum, ibi prævaricati sunt
9. 13. & in me.
12. 7. 8 Galaad civitas operantium ido-
lum, supplantata sanguine.
9 Et quasi fauces virorum latronum,
particeps sacerdotum, in via interfi-
cientium pergentes de Sichem: quia
scelus operati sunt.
10 In domo Israel vidi horrendum:
ibi fornicationes Ephraim: conta-
minatus est Israel.
11 Sed & Juda pone messem tibi, cum
convertero captivitatem populi mei.

CAPUT VII.

Cum sanaturus esset Dominus Israel, obstiterunt iniquitates eorum: consentientes enim regum suorum malitiæ, omnes in idololatriam vehementer exarserunt: Dominoque relicto, conversi ad Ægypti auxilium, translati sunt in Assyrios.

1 CUm sanare vellem Israel, re-
velata est iniquitas Ephra-
im, & malitia Samariæ, quia ope-
rati sunt mendacium: & fur ingres-
sus est spolians, latrunculus foris.
2 Et ne forte dicant in cordibus
suis, omnem malitiam eorum me
recordatum: nunc circumdederunt
eos adinventiones suæ, coram facie
mea factæ sunt.
3 In malitia sua lætificaverunt re-
gem: & in mendaciis suis principes.
4 Omnes adulterantes, quasi cliba-
nus succensus a coquente; quievit
paululum civitas a commistione fer-
menti, donec fermentaretur totum.
5 Dies regis nostri: cœperunt prin-
cipes furere a vino: extendit manum
suam cum illusoribus.
6 Quia applicuerunt quasi cliba-
num cor suum, cum insidiaretur eis:
tota nocte dormivit coquens eos, ma-
ne ipse succensus quasi ignis flammæ.
7 Omnes calefacti sunt quasi cliba-
nus, & devoraverunt judices suos:
omnes reges eorum ceciderunt: non
est qui clamet in eis ad me.
8 Ephraim in populis ipse commi-
scebatur: Ephraim factus est subci-
nericius panis, qui non reversatur.
9 Comederunt alieni robur ejus, &
ipse nescivit: sed & cani effusi sunt
in eo, & ipse ignoravit.
10 Et humiliabitur superbia Israel
in facie ejus: nec reversi sunt ad Do-
minum Deum suum, & non quæ-
sierunt eum in omnibus his.
11 Et factus est Ephraim quasi co-
lumba seducta non habens cor: Æ-
gyptum invocabant, ad Assyrios
abierunt.
12 Et cum profecti fuerint, expan-
dam super eos rete meum: quasi vo-
lucrem cæli detraham eos, cædam
eos secundum auditionem cœtus eo-
rum.
13 Væ eis, quoniam recesserunt a
me: vastabuntur, quia prævaricati
sunt in me: & ego redemi eos: & ipsi
locuti sunt contra me mendacia.
14 Et non clamaverunt ad me in
corde suo, sed ululabant in cubili-
bus suis: super triticum & vinum
ruminabant, recesserunt a me.
15 Et ego erudivi eos, & conforta-
vi brachia eorum: & in me cogita-
verunt malitiam.
16 Reversi sunt ut essent absque ju-
go: facti sunt quasi arcus dolosus:
cadent in gladio principes eorum, a
furore linguæ suæ. Ista subsannatio
eorum in Terra Ægypti.

CAPUT VIII.

Samariam prædicit cum vitulo suo destruendam per Nabuchodonosor, propter idololatriam; nec ipsorum hostiæ suscipientur: civitates autem Juda etiam concremabuntur.

1 IN gutture tuo sit tuba quasi aquila super domum Domini pro eo quod transgressi sunt fœdus meum, & legem meam prævaricati sunt.
2 Me invocabunt: Deus meus cognovimus te Israel.
3 Projecit Israel bonum, inimicus persequetur eum.
4 Ipsi regnaverunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognovi: argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent:
5 Projectus est vitulus tuus Samaria, iratus est furor meus in eos. usquequo non poterunt emundari?
6 Quia ex Israel & ipse est: artifex fecit illum, & non est Deus: quoniam in aranearum telas erit vitulus Samariæ.
7 Quia ventum seminabunt, & turbinem metent: cumulus stans non est in eo, germen non faciet farinam: quod & si fecerit, alieni comedent eam.
8 Devoratus est Israel: nunc factus est in nationibus quasi vas immundum.
9 Quia ipsi ascenderunt ad Assur, onager solitarius sibi: Ephraim munera dederunt amatoribus.
10 Sed & cum mercede conduxerint nationes, nunc congregabo eos: & quiescent paulisper ab onere regis, & principum.
11 Quia multiplicavit Ephraim altaria ad peccandum: factæ sunt ei aræ in delictum.
12 Scribam ei multiplices leges meas, quę velut alienæ computatæ sunt.
13 Hostias offerent, immolabunt carnes, & comedent, & Dominus non suscipiet eas: nunc recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum: ipsi in Ægyptum convertentur.
14 Et oblitus est Israel factoris sui, & ædificavit delubra: & Judas multiplicavit urbes munitas: & mittam ignem in civitates ejus, & devorabit ædes illius.

CAPUT IX.

Dominus in populum Israel famem & captivitatem propter ipsius peccata immittet: nec grata ipsi erunt eorum sacrificia: & quia in peccatis perseverant, perpetuo ejecti a Domino permanebunt, vagi inter nationes.

1 NOli lætari Israel, noli exultare sicut populi: quia fornicatus es a Deo tuo, dilexisti mercedem super omnes areas tritici.
2 Area & torcular non pascet eos, & vinum mentietur eis.
3 Non habitabunt in terram Domini: reversus est Ephraim in Ægyptum, & in Assyriis pollutum comedit.
4 Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei: sacrificia eorum, quasi panis lugentium. omnes, qui comedent eum, contaminabuntur: quia panis eorum animæ ipsorum, non intrabit in domum Domini.
5 Quid facietis in die solemni, in die festivitatis Domini?
6 Ecce enim profecti sunt a vastitate: Ægyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos: desiderabile argentum eorum urtica hereditabit, lappa in tabernaculis eorum.
7 Venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis: scitote Israel stultum prophetam, insanum virum spiritualem, propter multitudinem iniquitatis tuæ, & multitudinem amentiæ.
8 Speculator Ephraim cum Deo meo: propheta laqueus ruinæ factus est super omnes vias ejus, insania in domo Dei ejus.
9 † Profunde peccaverunt, sicut in diebus Gabaa: recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum. † Judic. 19. 25.
10 Quasi uvas in deserto, inveni Israel: quasi prima poma ficulneę in cacumine ejus, vidi patres eorum: ipsi autem intraverunt ad Beelphegor, & abalienati sunt in confusionem, & facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt.
11 Ephraim quasi avis avolavit, gloria eorum a partu, & ab utero, & a conceptu.
12 Quod & si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciam in hominibus: sed & væ eis cum recessero ab eis.

13 Ephraim, ut vidi, Tyrus erat fundata in pulchritudine: & Ephraim educet ad interfectorem filios suos.

14 Da eis Domine. Quid dabis eis? Da eis vulvam sine liberis, & ubera arentia.

†1 Reg. 6. 5. 15 † Omnes nequitiæ eorum in Galgal, quia ibi exosos habui eos: propter malitiam adinventionum eorum, de domo mea ejiciam eos: non addam ut diligam eos, omnes principes eorum recedentes.

16 Percussus est Ephraim, radix eorum exsiccata est: fructum nequaquam facient. Quod & si genuerint, interficiam amantissima uteri eorum.

17 Abjiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum: & erunt vagi in nationibus.

CAPUT X.

Propter idololatriam Israel traditur Assiriis: & cum a Domino revocati ad justitiam, pergant sequi vias suas, omnes eorum munitiones vastabuntur.

1 Vitis frondosa Israel, fructus adæquatus est ei: secundum multitudinem fructus sui multiplicavit altaria, juxta ubertatem terræ suæ exuberavit simulacris.

2 Divisum est cor eorum, nunc interibunt: ipse confringet simulacra eorum, depopulabitur aras eorum.

3 Quia nunc dicent: Non est rex nobis: non enim timemus Dominum: & rex quid faciet nobis?

4 Loquimini verba visionis inutilis, & ferietis fœdus: & germinabit quasi amaritudo judicium super sulcos agri.

5 Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariæ: quia luxit super eum populus ejus, & æditui ejus super eum exultaverunt in gloria ejus, quia migravit ab eo.

6 Siquidem & ipse in Assur delatus est: munus regi ultori: confusio Ephraim capiet, & confundetur Israel in voluntate sua.

7 Transire fecit Samaria regem suum quasi spumam super faciem aquæ.

† Isai. 2. 19. Luc. 23. 30. Apoc. 6. 16. 8 Et disperdentur excelsa idoli, peccatum Israel: lappa & tribulus ascendet super aras eorum: & dicent montibus: † Operite nos; & collibus: Cadite super nos.

9 † Ex diebus Gabaa, peccavit Israel, ibi steterunt: non comprehendet eos in Gabaa prælium super filios iniquitatis. † Judic. 19. 25.

10 Juxta desiderium meum corripiam eos: congregabuntur super eos populi, cum corripientur propter duas iniquitates suas.

11 Ephraim vitula docta diligere trituram, & ego transivi super pulchritudinem colli ejus: ascendam super Ephraim, arabit Judas, confringet sibi sulcos Jacob.

12 † Seminate vobis in justitia, & metite in ore misericordiæ, innovate vobis novale: tempus autem requirendi Dominum, cum venerit qui docebit vos justitiam. † Jer. 4. 3.

13 Arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacii: quia confisus es in viis tuis, in multitudine fortium tuorum.

14 Consurget tumultus in populo tuo: & omnes munitiones tuæ vastabuntur, sicut vastatus est † Salmana a domo ejus qui judicavit Baal in die prælii, matre super filios allisa. † Judic. 8. 12.

15 Sic fecit vobis Bethel, a facie malitiæ nequitiarum vestrarum.

CAPUT XI.

Beneficiis ostendit Dominus se diligere populum Israel: sed propter illius scelera tradidit eum Assyriis: attamen propter suam misericordiam reducet eos, ut in terra sua serviant Domino, una cum Gentibus ad Deum conversis.

1 Sicut mane transiit, pertransiit rex Israel. Quia puer Israel, & dilexi eum: † ex Ægypto vocavi filium meum. † Matt. 2. 15.

2 Vocaverunt eos, sic abierunt a facie eorum: Baalim immolabant, & simulacris sacrificabant.

3 Et ego quasi nutritius Ephraim, portabam eos in brachiis meis: & nescierunt quod curarem eos.

4 In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis: & ero eis quasi exaltans jugum super maxillas eorum: & declinavi ad eum ut vesceretur.

5 Non revertetur in terram Ægypti, & Assur ipse rex ejus: quoniam noluerunt converti.

6 Cœpit gladius in civitatibus ejus, & consumet electos ejus, & comedet capita eorum.

7 Et populus meus pendebit ad red-
itum meum : jugum autem impo-
netur eis simul,quod non auferetur.
8 Quomodo dabo te Ephraim, pro-
† Gen. tegam te Israel ? † quomodo dabo te
19. 24. sicut Adama, ponam te ut Seboim ?
Conversum est in me cor meum, pa-
riter conturbata est pœnitudo mea.
9 Non faciam furorem iræ meæ :
non convertar ut disperdam Ephra-
im : quoniam Deus ego, & non ho-
mo : in medio tui sanctus, & non
ingrediar civitatem.
10 Post Dominum ambulabunt,
quasi leo rugiet : quia ipse rugiet, &
formidabunt filii maris.
11 Et avolabunt quasi avis ex Ægy-
pto, & quasi columba de terra As-
syriorum : & collocabo eos in domi-
bus suis, dicit Dominus.
12 Circumdedit me in negatione
Ephraim, & in dolo domus Israel :
Judas autem testis descendit cum
Deo, & cum sanctis fidelis.

CAPUT XII.

Vane fidit Israel in Ægypto, ut ab Assur liberetur : sed tam ipsi quam Juda reddet Dominus juxta merita ipsorum qui immemores beneficiorum Jacob patriarchæ præstitorum, declinaverunt in avaritiam : quibus tamen pacem offert : carpens potissimum idololatriam Galaad.

1 EPhraim pascit ventum, &
sequitur æstum : tota die
mendacium & vastitatem multipli-
cat : & fœdus cum Assyriis iniit, &
oleum in Ægyptum ferebat.
2 Judicium ergo Domini cum Ju-
da, & visitatio super Jacob : juxta
vias ejus, & juxta adinventiones ejus
reddet ei.
† Gen. 3 † In utero supplantavit fratrem
25. 25. suum : & in fortitudine sua directus
& 32. est cum angelo.
24. 4 Et invaluit ad angelum, & con-
fortatus est : flevit, & rogavit eum :
in Bethel invenit eum, & ibi locutus
est nobiscum.
5 Et Dominus Deus exercituum,
Dominus memoriale ejus.
6 Et tu ad Deum tuum converteris :
misericordiam & judicium custodi,
& spera in Deo tuo semper.
7 Chanaan, in manu ejus statera
dolosa, calumniam dilexit.
8 Et dixit Ephraim : Verumtamen
dives effectus sum, inveni idolum
mihi : omnes labores mei non inve-
nient mihi iniquitatem, quam pec-
cavi.
9 Et ego Dominus Deus tuus ex
terra Ægypti, adhuc sedere te fa-
ciam in tabernaculis, sicut in diebus
festivitatis.
10 Et locutus sum super prophetas,
& ego visionem multiplicavi, & in
manu prophetarum assimilatus sum.
11 Si Galaad idolum, ergo frustra
erant in Galgal bobus immolantes :
nam & altaris eorum quasi acervi su-
per sulcos agri.
12 † Fugit Jacob in regionem Sy- † Gen.
riæ, & servivit Israel in uxorem, & 28. 5.
in uxorem servavit.
13 † In propheta autem eduxit Do- † Exod.
minus Israel de Ægypto : & in pro- 14. 21.
pheta servatus est. 22.
14 Ad iracundiam me provocavit
Ephraim in amaritudinibus suis, &
sanguis ejus super eum veniet, & op-
probrium ejus restituet ei Dominus
suus.

CAPUT XIII.

Abominationes Israel ostendit, propter quas ipsi minatur exitium : Dominus dicit se solum esse Deum & liberatorem, arguens Israel ingratitudinis de beneficiis in deserto acceptis, gravemque ob id vindictam illis comminatur : addens se eos de morte liberaturum, devictis morte & inferno.

1 LOquente Ephraim, horror
invasit Israel, & deliquit in
Baal, & mortuus est.
2 Et nunc addiderunt ad peccan-
dum : feceruntque sibi conflatile de
argento suo quasi similitudinem
idolorum, factura artificum totum
est : his ipsi dicunt : Immolate ho-
mines vitulos adorantes.
3 Idcirco erunt quasi nubes matu-
tina, & sicut ros matutinus præter-
iens, sicut pulvis turbine raptus ex
area, & sicut fumus de fumario.
4 † Ego autem Dominus Deus tuus † Isai.
ex terra Ægypti : & Deum absque 43. 11.
me nescies, & salvator non est præ-
ter me.
5 Ego cognovi te in deserto, in
terra solitudinis.
6 Juxta pascua sua adimpleti sunt,
& saturati sunt : & levaverunt cor
suum, & obliti sunt mei.

7 Et ego ero eis quasi læna, sicut
pardus in via Assyriorum.
8 Occurram eis quasi ursa raptis
catulis, & dirumpam interiora je-
coris eorum: & consumam eos ibi
quasi leo, bestia agri scindet eos.
9 Perditio tua Israel: tantummo-
do in me auxilium tuum.
10 Ubi est rex tuus? maxime nunc
salvet te in omnibus urbibus tuis; &
judices tui, de quibus dixisti: † Da
mihi regem, & principes.
11 Dabo tibi regem in furore meo,
& auferam in indignatione mea.
12 Colligata est iniquitas Ephraim,
absconditum peccatum ejus.
13 Dolores parturientis venient ei:
ipse filius non sapiens: nunc enim
non stabit in contritione filiorum.
14 De manu mortis liberabo eos,
de morte redimam eos: † ero mors
tua o mors, morsus tuus ero inferne:
consolatio abscondita est ab oculis
meis.
15 Quia ipse inter fratres dividet:
† adducet urentem ventum Domi-
nus de deserto ascendentem: & sic-
cabit venas ejus, & desolabit fon-
tem ejus, & ipse diripiet thesaurum
omnis vasis desiderabilis.

† 1 Reg. 8.5.

† 1 Cor. 15.54. Hebr. 2.14.

† Ezec 19.12.

CAPUT XIV.

Perditionem annuntiat Israeli, propter ipsius peccata: revocat tamen ad se, & conversis plurima bona promittit.

1 PEreat Samaria, quoniam ad a-
maritudinem concitavit De-
um suum: in gladio pereant, par-
vuli eorum elidantur, & fœtæ ejus
discindantur.
2 Convertere Israel ad Dominum
Deum tuum: quoniam corruisti in
iniquitate tua.
3 Tollite vobiscum verba, & con-
vertimini ad Dominum: & dicite ei:
Omnem aufer iniquitatem, accipe
bonum & reddemus vitulos labio-
rum nostrorum.
4 Assur non salvabit nos, super
equum non ascendemus, nec dice-
mus ultra: Dii nostri opera manuum
nostrarum: quia ejus, qui in te est,
misereberis pupilli.
5 Sanabo contritiones eorum, dili-
gam eos spontanee: quia aversus est
furor meus ab eis.
6 Ero quasi ros, Israel germinabit
sicut lilium, & erumpet radix ejus
ut Libani.
7 Ibunt rami ejus, & erit quasi oli-
va gloria ejus, & odor ejus ut Libani.
8 Convertentur sedentes in umbra
ejus: vivent tritico, & germinabunt
quasi vinea: memoriale ejus sicut
vinum Libani.
9 Ephraim quid mihi ultra idola?
ego exaudiam, & dirigam eum ego
ut abietem virentem: ex me fructus
tuus inventus est.
10 Quis sapiens, & intelliget ista?
intelligens, & sciet hæc? quia rectæ
viæ Domini, & justi ambulabunt
in eis: prævaricatores vero corruent
in eis.

PROPHETIA JOEL.

CAPUT PRIMUM.

Joel parabola proposita de eruca, locusta brucho, & rubigine, quatuor plagas contra Judam vaticinando, hortatur omnes & potissimum sacerdotes ad planctum, jejunium & orationem, plangens & ipse vastitatem terræ suæ.

1 VErbum Domini, quod
factum est ad Joel fi-
lium Phatuel.
2 Audite hoc senes, &
auribus percipite om-
nes habitatores terræ: si factum est
istud in diebus vestris, aut in diebus
patrum vestrorum?
3 Super hoc filiis vestris narrate, &
filii vestri filiis suis, & filii eorum
generationi alteræ.
4 Residuum erucæ comedit locusta,
& residuum locustæ comedit bru-
chus, & residuum bruchi comedit
rubigo.
5 Expergiscimini ebrii, & flete, &
ululate omnes, qui bibitis vinum in
dulcedine: quoniam periit ab ore
vestro.
6 Gens enim ascendit super terram
meam fortis & innumerabilis: den-
tes ejus ut dentes leonis: & molares
ejus ut catuli leonis.
7 Posuit vineam meam in deser-
tum, & ficum meam decorticavit:
nudans spoliavit eam, & projecit;
albi facti sunt rami ejus.

8 Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ.

9 Periit sacrificium & libatio de domo Domini: luxerunt sacerdotes ministri Domini.

10 Depopulata est regio, luxit humus: quoniam devastatum est triticum, confusum est vinum, elanguit oleum.

11 Confusi sunt agricolę, ululaverunt vinitores super frumento & hordeo, quia periit messis agri.

12 Vinea confusa est, & ficus elanguit: malogranatum, & palma, & malum, & omnia ligna agri aruerunt: quia confusum est gaudium a filiis hominum.

13 Accingite vos, & plangite sacerdotes, ululate ministri altaris: ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei: quoniam interiit de domo Dei vestri sacrificium & libatio,

† Infra 2. 15. 14 † Sanctificate jejunium, vocate cœtum, congregate senes, omnes habitatores terræ in domum Dei vestri: & clamate ad Dominum:

15 A a a, diei. quia prope est dies Domini, & quasi vastitas a potente veniet.

16 Numquid non coram oculis vestris alimenta perierunt de domo Dei nostri, lætitia & exultatio?

17 Computruerunt jumenta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipatæ sunt apothecæ: quoniam confusum est triticum.

18 Quid ingemuit animal, mugierunt greges armenti? Quia non est pascua eis: sed & greges pecorum disperierunt.

19 Ad te Domine clamabo: quia ignis comedit speciosa deserti, & flamma succendit omnia ligna regionis.

20 Sed & bestiæ agri, quasi area sitiens imbrem, suspexerunt ad te: quoniam exiccati sunt fontes aquarum, & ignis devoravit speciosa deserti.

CAPUT II.

Propheta Judæis crudelitatem hostium suorum denuntiat, & quam terribilis erit ipsis dies illa: quapropter ad pęnitentiam eos hortatur: & conversis magnam pollicetur Dominus prosperitatem, seque daturum spiritum suum super omnem carnem, & magna prodigia ante diem Domini magnum & terribilem; eritque salvus omnis qui invocaverit nomen Domini.

1 Canite tuba in Sion, ululate in monte sancto meo, conturbentur omnes habitatores terrę: Quia venit dies Domini, quia prope est

2 Dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis: quasi mane expansum super montes populus multus & fortis: similis ei non fuit a principio, & post eum non erit usque in annos generationis & generationis.

3 Ante faciem ejus ignis vorans, & post eum exurens flamma: quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti, neque est qui effugiat eum.

4 Quasi aspectus equorum, aspectus eorum: & quasi equites sic current.

5 Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exilient, sicut sonitus flammę ignis devorantis stipulam, velut populus fortis præparatus ad prælium.

6 A facie ejus cruciabuntur populi: omnes vultus redigentur in ollam.

7 Sicut fortes current: quasi viri bellatores ascendent murum: viri in viis suis gradientur, & non declinabunt a semitis suis.

8 Unusquisque fratrem suum non coarctabit, singuli in calle suo ambulabunt: sed & per fenestras cadent, & non demolientur.

9 Urbem ingredientur, in muro current: domos conscendent, per fenestras intrabunt quasi fur.

10 A facie ejus contremuit terra, moti sunt cæli: † sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum. † Isai. 13. 10. Ezech. 32. 7. Infra v. 31. & 3. 15. Matth. 24. 29. Marc. 13. 24. Luc. 21. 25.

11 Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis castra ejus, quia fortia & facientia verbum ejus: † magnus enim dies Domini, & terribilis valde: & quis sustinebit eum? † Jere. 30. 7. Amos 5. 18. Soph. 1. 15.

12 Nunc ergo dicit Dominus: Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, & in fletu, & in planctu.

13 Et scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & convertimini ad Dominum Deum vestrum: † quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia. † Psal. 85. 5. Jon. 4. 2.

14 † Quis scit si convertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem, sacrificium & libamen Domino Deo vestro. † Jon. 3. 9.

15 Canite tuba in Sion, † sanctificate jejunium, vocate cœtum, † Supr. 1. 14.

16 Con-

16 Congregate populum, sanctificate ecclesiam, coadunate senes, congregate parvulos, & sugentes ubera: egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo.

17 Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes ministri Domini, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo: & ne des hereditatem tuam in opprobrium, ut dominentur eis nationes: quare dicunt in populis: Ubi est Deus eorum?

18 Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo:

19 Et respondit Dominus, & dixit populo suo: Ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini eis: & non dabo vos ultra opprobrium in Gentibus.

20 Et eum, qui ab Aquilone est, procul faciam a vobis: & expellam eum in terram inviam & desertam: faciem ejus contra mare Orientale, & extremum ejus ad mare novissimum: & ascendet fœtor ejus, & ascendet putredo ejus, quia superbe egit.

21 Noli timere terra, exulta & lætare: quoniam magnificavit Dominus ut faceret.

22 Nolite timere animalia regionis: quia germinaverunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructum suum, ficus & vinea dederunt virtutem suam.

23 Et filii Sion exultate, & lætamini in Domino Deo vestro: quia dedit vobis doctorem justitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum & serotinum, sicut in principio.

24 Et implebuntur areæ frumento, & redundabunt torcularia vino & oleo.

25 Et reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, & rubigo, & eruca: fortitudo mea magna, quam misi in vos.

26 Et comedetis vescentes, & saturabimini: & laudabitis nomen Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum: & non confundetur populus meus in sempiternum.

27 Et scietis quia in medio Israel ego sum: & ego Dominus Deus vester, & non est amplius: & non confundetur populus meus in æternum.

† *Isai.* 44. 3. *Actor.* 2. 17.

28 Et erit post hæc: † Effundam spiritum meum super omnem carnem: & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: senes vestri somnia somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt.

29 Sed & super servos meos & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum.

30 Et dabo prodigia in cælo, & in terra, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

31 † Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem: antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.

† *Sup.* 2. 10. *Matt.* 24. 29. *Luc.* 21. 25. *Actor.* 2. 20.

32 Et erit: † omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit: quia in monte Sion, & in Jerusalem erit salvatio, sicut dixit Dominus, & in residuis, quos Dominus vocaverit.

† *Rom.* 10. 13.

CAPUT III.

Minatur Dominus afflictionem magnam Gentibus, quæ populum suum afflixerunt, seque omnes in valle Josaphat judicaturum: fons de domo Domini egredietur, & Judæa in æternum inhabitabitur, sanguine ipsius emundato.

1 Quia ecce in diebus illis, & in tempore illo, cum convertero captivitatem Juda & Jerusalem:

2 Congregabo omnes Gentes, & deducam eas in vallem Josaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hereditate mea Israel, quos dispersserunt in nationibus, & terram meam diviserunt.

3 Et super populum meum miserunt sortem: & posuerunt puerum in prostibulo, & puellam vendiderunt pro vino ut biberent.

4 Verum quid mihi & vobis Tyrus & Sidon, & omnis terminus Palæstinorum? numquid ultionem vos reddetis mihi? & si ulciscimini vos contra me, cito velociter reddam vicissitudinem vobis super caput vestrum.

5 Argentum enim meum & aurum tulistis: & desiderabilia mea & pulcherrima intulistis in delubra vestra.

6 Et filios Juda, & filios Jerusalem vendidistis filiis Græcorum; ut longe faceretis eos de finibus suis.

7 Ecce ego suscitabo eos de loco, in quo vendidistis eos: & convertam retributionem vestram in caput vestrum.

8 Et vendam filios vestros, & filias vestras in manibus filiorum Juda, & venumdabunt eos Sabæis genti longinquæ, quia Dominus locutus est.

9 Clamate hoc in Gentibus, sanctificate bellum: suscitate robustos: accedant, ascendant omnes viri bellatores.

10 Concidite aratra vestra in gladios, & ligones vestros in lanceas. Infirmus dicat: Quia fortis ego sum.

11 Erumpite, & venite omnes gentes de circuitu, & congregamini; ibi occumbere faciet Dominus robustos tuos.

12 Consurgant, & ascendant Gentes in vallem Josaphat: quia ibi sedebo ut judicem omnes gentes in circuitu.

† Apo. 14. 15. 13 † Mittite falces, quoniam maturavit messis: venite, & descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia: quia multiplicata est malitia eorum.

14 Populi populi in valle concisionis: quia juxta est dies Domini in valle concisionis.

† Sup. 2. 10. 31. 15 † Sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum.

† Jer. 25. 30. Amos 1. 2. 16 † Et Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam: & movebuntur cæli, & terra: & Dominus spes populi sui, & fortitudo filiorum Israel.

17 Et scietis quia ego Dominus Deus vester, habitans in Sion monte sancto meo: & erit Jerusalem sancta, & alieni non transibunt per eam amplius.

† Amos 9. 13. 18 † Et erit in die illa: stillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lacte: & per omnes rivos Juda ibunt aquæ: & fons de domo Domini egredietur, & irrigabit torrentem spinarum.

19 Ægyptus in desolationem erit, & Idumæa in desertum perditionis: pro eo quod inique egerint in filios Juda, & effuderint sanguinem innocentem in terra sua.

20 Et Judæa in æternum habitabitur, & Jerusalem in generationem & generationem.

21 Et mundabo sanguinem eorum, quem non mundaveram: & Dominus commorabitur in Sion.

PROPHETIA AMOS.

CAPUT PRIMUM.

Tempus prophetiæ Amos: ultio Domini in Damascum, Philisthæos, Tyrum, Idumæam, & filios Ammon, quos super quatuor sceleribus non convertet.

1 VErba Amos, qui fuit in pastoribus de Thecue: quæ vidit super Israel in diebus Oziæ regis Juda, & in diebus Jeroboam filii Joas regis Israel, † ante duos annos terræ motus. *† Zach. 14. 5.*

2 Et dixit: † Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam: & luxerunt speciosa pastorum, & exsiccatus est vertex Carmeli. *† Jer. 25. 30. Joel 3. 16.*

3 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non convertam eum, eo quod trituraverint in plaustris ferreis Galaad.

4 Et mittam ignem in domum Azael: & devorabit domos Benadad.

5 Et conteram vectem Damasci: & disperdam habitatorem de campo idoli, & tenentem sceptrum de domo voluptatis: & transferetur populus Syriæ Cyrenem, dicit Dominus.

6 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Gazæ, & super quatuor non convertam eum: eo quod transtulerint captivitatem perfectam, ut concluderent eam in Idumæa.

7 Et mittam ignem in murum Gazæ, & devorabit ædes ejus.

8 Et disperdam habitatorem de Azoto, & tenentem sceptrum de Ascalone: & convertam manum meam super Accaron, & peribunt reliqui Philisthinorum, dicit Dominus Deus.

9 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor non convertam eum: eo quod concluserint captivitatem perfectam in Idumæa, & non sint recordati fœderis fratrum.

10 Et mittam ignem in murum Tyri, & devorabit ædes ejus.

11 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non convertam eum: eo quod persecutus sit in gladio fratrem

suum, & violaverit misericordiam
ejus, & tenuerit ultra furorem
suum, & indignationem suam ser-
vaverit usque in finem.
12 Mittam ignem in Theman: &
devorabit ædes Bosræ.
13 Hæc dicit Dominus: Super tri-
bus sceleribus filiorum Ammon, &
super quatuor non convertam eam:
eo quod dissecuerit prægnantes Ga-
laad ad dilatandum terminum suũ:
14 Et succendam ignem in muro
Rabba: & devorabit ædes ejus in u-
lulatu in die belli, & in turbine in
die commotionis.
15 Et ibit Melchom in captivita-
tem, ipse, & principes ejus simul,
dicit Dominus.

CAPUT II.

Ultio Domini in Moab, Judam & Israelem, hisque minatur interitum, quem effugere non poterunt: quia acceptis beneficiis semper fuerunt ingrati, Deique legem abjecerint.

1 HÆc dicit Dominus: Super
tribus sceleribus Moab, &
super quatuor non convertam eum:
eo quod incenderit ossa regis Idu-
mææ usque ad cinerem.
2 Et mittam ignem in Moab, &
devorabit ædes Carioth: & morie-
tur in sonitu Moab, in clangore tu-
bæ:
3 Et disperdam judicem de medio
ejus, & omnes principes ejus interfi-
ciam cum eo, dicit Dominus.
4 Hæc dicit Dominus: Super tribus
sceleribus Juda, & super quatuor
non convertam eum: eo quod abje-
cerit legem Domini & mandata ejus
non custodierit: deceperunt enim
eos idola sua, post quæ abierant pa-
tres eorum.
5 Et mittam ignem in Juda, & de-
vorabit ædes Jerusalem.
6 Hæc dicit Dominus: Super tribus
sceleribus Israel, & super quatuor
non convertam eum: pro eo quod
vendiderit pro argento justum, &
pauperem pro calceamentis.
7 Qui conterunt super pulverem
terræ capita pauperum, & viam hu-
milium declinant: & filius ac pater
ejus ierunt ad puellam, ut violarent
nomen sanctum meum.
8 Et super vestimentis pignoratis
accubuerunt juxta omne altare: &
vinum damnatorum bibebant in do-
mo Dei sui.
9 † Ego autem exterminavi Amor-
rhæum a facie eorum: cujus altitudo,
cedrorum altitudo ejus, & fortis ipse
quasi quercus: & contrivi fructum
ejus desuper, & radices ejus subter.
10 † Ego sum, qui ascendere vos fe-
ci de Terra Ægypti, & duxi vos in
deserto quadraginta annis, ut possi-
deretis terram Amorrhæi.
11 Et suscitavi de filiis vestris in
prophetas, & de juvenibus vestris
nazaræos: numquid non ita est fi-
lii Israel, dicit Dominus?
12 Et propinabitis nazaræis vinum:
& prophetis mandabitis, dicentes:
Ne prophetetis.
13 Ecce ego stridebo subter vos, sic-
ut stridet plaustrum onustum fœno.
14 Et peribit fuga a veloce, & for-
tis non obtinebit virtutem suam,
& robustus non salvabit animam
suam:
15 Et tenens arcum non stabit, &
velox pedibus suis non salvabitur, &
ascensor equi non salvabit animam
suam:
16 Et robustus corde inter fortes nu-
dus fugiet in illa die, dicit Domi-
nus.

† *Num* 21. 24. *Deut.* 2. 24.

† *Exod* 14. 21. *Deut.* 8. 2.

CAPUT III.

Domum Israel populum olim unice electum arguit variorum scelerum: ex quibus paucos dicit servandos in superventura afflictione, quam ipsis comminatur.

1 AUdite verbum, quod locu-
tus est Dominus super vos,
filii Israel: super omnem cognatio-
nem, quam eduxi de terra Ægypti,
dicens:
2 Tantummodo vos cognovi ex o-
mnibus cognationibus terræ: idcir-
co visitabo super vos omnes iniqui-
tates vestras.
3 Numquid ambulabunt duo pari-
ter, nisi convenerit eis?
4 Numquid rugiet leo in saltu, nisi
habuerit prædam? numquid dabit
catulus leonis vocem de cubili suo,
nisi aliquid apprehenderit?
5 Numquid cadet avis in laqueum
terræ absque aucupe? numquid au-
feretur laqueus de terra antequam
quid ceperit?
6 Si clanget tuba in civitate, &
populus non expavescet? si erit ma-

lum in civitate, quod Dominus non fecerit?

7 Quia non facit Dominus Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos prophetas.

8 Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit?

9 Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædibus terræ Ægypti: & dicite: Congregamini super montes Samariæ, & videte insanias multas in medio ejus, & calumniam patientes in penetralibus ejus.

10 Et nescierunt facere rectum, dicit Dominus, thesaurizantes iniquitatem & rapinas in ædibus suis.

11 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Tribulabitur, & circuietur terra: & detrahetur ex te fortitudo tua, & diripientur ædes tuæ.

12 Hæc dicit Dominus: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ: sic eruentur filii Israel, qui habitant in Samaria in plaga lectuli, & in Damasci grabato.

13 Audite, & contestamini in domo Jacob, dicit Dominus Deus exercituum:

14 Quia in die cum visitare cœpero prævaricationes Israel, super eum visitabo, & super altaria Bethel: & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram.

15 Et percutiam domum hiemalem cum domo æstiva: & peribunt domus eburneæ, & dissipabuntur ædes multæ, dicit Dominus.

CAPUT IV.

Invehitur sub typo vaccarum pinguium in iniquos primates Samariæ, ipsorum subsannans idololatriam, & quia filii Israel variis flagellis a peccatis suis revocari non potuerunt, minatur eis Dominus similia his quæ prius passi fuerant; hortando ut ad Deum omnipotentem convertantur.

1 Audite verbum hoc vaccæ pingues, quæ estis in monte Samariæ: quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes: quæ dicitis dominis vestris: Afferte, & bibemus.

2 Juravit Dominus Deus in sancto suo: quia ecce dies venient super vos, & levabunt vos in contis, & reliquias vestras in ollis ferventibus.

3 Et per aperturas exibitis altera contra alteram, & projiciemini in Armon, dicit Dominus.

4 Venite ad Bethel, & impie agite: ad Galgalam, & multiplicate prævaricationem: & afferte mane victimas vestras, tribus diebus decimas vestras.

5 Et sacrificate de fermentato laudem: & vocate voluntarias oblationes, & annuntiate: sic enim voluistis filii Israel, dicit Dominus Deus.

6 Unde & ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis urbibus vestris, & indigentiam panum in omnibus locis vestris: & non estis reversi ad me, dicit Dominus.

7 Ego quoque prohibui a vobis imbrem, cum adhuc tres menses superessent usque ad messem: & plui super unam civitatem, & super alteram civitatem non plui: pars una compluta est, & pars, super quam non plui, aruit.

8 Et venerunt duæ & tres civitates ad unam civitatem ut biberent aquam, & non sunt satiatæ: & non redistis ad me, dicit Dominus.

9 † Percussi vos in vento urente, † *Agg.*
& in aurugine, multitudinem hor- 2. 18.
torum vestrorum, & vinearum vestrarum: oliveta vestra, & ficeta vestra comedit eruca: & non redistis ad me, dicit Dominus.

10 Misi in vos mortem in via Ægypti, percussi in gladio juvenes vestros, usque ad captivitatem equorum vestrorum: & ascendere feci putredinem castrorum vestrorum in nares vestras: & non redistis ad me, dicit Dominus.

11 Subverti vos, † sicut subvertit † *Gen.*
Deus Sodomam & Gomorrham, & 19. 24.
facti estis quasi torris raptus ab incendio: & non redistis ad me, dicit Dominus.

12 Quapropter hæc faciam tibi Israel: postquam autem hæc fecero tibi, præparare in occursum Dei tui Israel.

13 Quia ecce formans montes, & creans ventum, & annuntians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam, & gradiens super excelsa terræ: Dominus Deus exercituum nomen ejus.

CA-

CAPUT V.

Luget casum Israelis propheta, revocans eos ad quærendum Dominum, ut ita possint evadere afflictiones suis peccatis debitas, propter quas ubique planctus erit: odit dominus festivitates ac sacrificia eorum, quibus propter idololatriam minatur captivitatem.

1 AUdite verbum istud, quod
ego levo super vos plan-
ctum: Domus Israel cecidit, &
non adjiciet ut resurgat.
2 Virgo Israel projecta est in ter-
ram suam, non est qui suscitet eam.
3 Quia hæc dicit Dominus Deus:
Urbs de qua egrediebantur mille,
relinquentur in ea centum: & de
qua egrediebantur centum, relin-
quentur in ea decem in domo Israel.
4 Quia hæc dicit Dominus domui
Israel: Quærite me, & vivetis.
5 Et nolite quærere Bethel, & in
Galgalam nolite intrare, & in Bersa-
bee non transibitis: quia Galgala ca-
ptiva ducetur: & Bethel erit inutilis.
6 Quærite Dominum, & vivite: ne
forte comburatur ut ignis domus Jo-
seph, & devorabit, & non erit qui
extinguat Bethel.
7 Qui convertitis in absinthium
judicium, & justitiam in terra re-
linquitis.
8 Facientem Arcturum & Orionem,
& convertentem in mane tenebras,
† Infr. 9. 6. & diem in noctem mutantem: † qui
vocat aquas maris, & effundit eas
super faciem terræ: Dominus no-
men est ejus.
9 Qui subridet vastitatem super ro-
bustum, & depopulationem super
potentem affert.
10 Odio habuerunt corripientem
in porta: & loquentem perfecte
abominati sunt.
11 Idcirco, pro eo quod diripiebatis
pauperem, & prædam electam tolle-
† Soph. 1. 13. batis ab eo: † domos quadro lapide
ædificabitis, & non habitabitis in
eis: vineas plantabitis amantissimas,
& non bibetis vinum earum.
12 Quia cognovi multa scelera ve-
stra, & fortia peccata vestra: hostes
justi accipientes munus, & paupe-
res deprimentes in porta:
13 Ideo prudens in tempore illo ta-
cebit, quia tempus malum est.
14 Quærite bonum, & non ma-
lum, ut vivatis: & erit Dominus
Deus exercituum vobiscum, sicut
dixistis.
15 † Odite malum, & diligite bo- † Psal. 96. 10. Rom. 12.9.
num, & constituite in porta judi-
cium: si forte misereatur Dominus
Deus exercituum reliquiis Joseph.
16 Propterea hæc dicit Dominus
Deus exercituum dominator: in o-
mnibus plateis planctus: & in cun-
ctis, quæ foris sunt, dicetur væ væ:
& vocabunt agricolam ad luctum, &
ad planctum eos qui sciunt plange-
re.
17 Et in omnibus vineis erit plan-
ctus: quia pertransibo in medio tui,
dicit Dominus.
18 † Væ desiderantibus diem Do- † Jer. 30. 7. Joel 2. 11. Soph. 1. 15.
mini: ad quid eam vobis? dies Do-
mini ista, tenebræ, & non lux.
19 Quomodo si fugiat vir a facie
leonis, & occurrat ei ursus: & in-
grediatur domum, & innitatur ma-
nu sua super parietem & mordeat
eum coluber. † Isai. 1. 11. Jerem. 6. 20. Malac. 1. 12.
20 Numquid non tenebræ dies Do-
mini, & non lux: & caligo, &
non splendor in ea?
21 † Odi, & projeci festivitates
vestras: & non capiam odorem cœ-
tuum vestrorum.
22 Quod si obtuleritis mihi holo-
cautomata, & munera vestra, non
suscipiam: & vota pinguium ve-
strorum non respiciam.
23 Aufer a me tumultum carmi-
num tuorum: & cantica lyræ tuæ
non audiam.
24 Et revelabitur quasi aqua judi-
cium, & justitia quasi torrens fortis.
25 † Numquid hostias & sacrifi- † Act. 7. 42.
cium obtulistis mihi in deserto qua-
draginta annis, domus Israel?
26 Et portastis tabernaculum Mo-
loch vestro, & imaginem idolorum
vestrorum, sidus dei vestri, quæ fe-
cistis vobis.
27 Et migrare vos faciam trans Da-
mascum, dicit Dominus, Deus
exercituum nomen ejus.

CAPUT VI.

Comminatur Dominus superbis, & in deliciis agentibus exitium ac transmigrationem, una cum reliquo populo Israel, cujus detestatur superbiam.

1 VÆ qui opulenti estis in Sion, Luc. 6. 24.
& confiditis in monte Sa-
mariæ:

mariæ: optimates capita populorum, ingredientes pompatice domum Israel.
2 Transite in Chalane, & videte, & ite inde in Emath magnam: & descendite in Geth Palæstinorum, & ad optima quæque regna horum: si latior terminus eorum termino vestro est.
3 Qui separati estis in diem malum: & appropinquatis solio iniquitatis.
4 Qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti.
5 Qui canitis ad vocem psalterii, sicut David putaverunt se habere vasa cantici.
6 Bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti: & nihil patiebantur super contritione Joseph.
7 Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantium: & auferetur factio lascivientium.
† Jer. 51.14. 8 † Juravit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum: Detestor ego superbiam Jacob, & domos ejus odi, & tradam civitatem cum habitatoribus suis.
9 Quod si reliqui fuerint decem viri in domo una, & ipsi morientur.
10 Et tollet eum propinquus suus, & comburet eum, ut efferat ossa de domo: & dicet ei, qui in penetralibus domus est: Numquid adhuc es penes te?
11 Et respondebit: Finis est. Et dicet ei: Tace, & non recorderis nominis Domini.
12 Quia ecce Dominus mandabit, & percutiet domum majorem ruinis, & domum minorem scissionibus.
13 Numquid currere queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis, quoniam convertistis in amaritudinem judicium, & fructum justitiæ in absinthium?
14 Qui lætamini in nihilo: qui dicitis: Numquid non in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua?
15 Ecce enim suscitabo super vos domus Israel, dicit Dominus Deus exercituum, gentem: & conteret vos ab introitu Emath, usque ad torrentem deserti.

CAPUT VII.

Deprecatur propheta pœnas quas videt imminere, & Dominus comminatur captivitatem, quam Amos sub parabola trullæ cæmentarii vaticinatur, adversante licet Amasia sacerdote Bethel: qui coram rege Israel accusat Amos, suadens ipsi Amos, ut eat prophetatum in terram Juda: sed ostendit se factum a Domino prophetam ut super Israel prophetaret, qui & Amasiæ & Israeli vaticinatur afflictiones.

1 HÆc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce fictor locustæ in principio germinantium serotini imbris, & ecce serotinus post tonsionem regis.
2 Et factum est: cum consummasset comedere herbam terræ, dixi: Domine Deus propitius esto, obsecro quis suscitabit Jacob, quia parvulus est?
3 Misertus est Dominus super hoc: Non erit, dixit Dominus.
4 Hæc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce vocabat judicium ad ignē Dominus Deus: & devoravit abyssum multā, & comedit simul partē.
5 Et dixi: Domine Deus quiesce, obsecro: quis suscitabit Jacob, quia parvulus est?
6 Misertus est Dominus super hoc: Sed & istud non erit, dixit Dominus Deus.
7 Hæc ostendit mihi Dominus: & ecce Dominus stans super murum litum, & in manu ejus trulla cæmentarii.
8 Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Amos? Et dixi: Trullam cæmentarii. Et dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israel: non adjiciam ultra superinducere eum.
9 Et demolientur excelsa idoli, & sanctificationes Israel desolabuntur: & consurgam super domum Jeroboam in gladio.
10 Et misit Amasias sacerdos Bethel ad Jeroboam regem Israel, dicens: Rebellavit contra te Amos in medio domus Israel: non poterit terra sustinere universos sermones ejus.
11 Hæc enim dicit Amos: In gladio morietur Jeroboam, & Israel captivus migrabit de terra sua:
12 Et dixit Amasias ad Amos: Qui vides, gradere, fuge in terram Juda: & comede ibi panē, & prophetabis ibi.

13 Et in Bethel non adjicies ultra ut prophetes: quia sanctificatio regis est, & domus regni est.
14 Responditque Amos, & dixit ad Amasiam: Non sum propheta, & non sum filius prophetę. sed armentarius ego sum vellicans sycomoros.
15 Et tulit me Dominus cum sequerer gregem: & dixit Dominus ad me: Vade propheta ad populum meum Israel.
16 Et nunc audi verbum Domini: Tu dicis: Non prophetabis super Israel, & non stillabis super domum idoli.
17 Propter hoc hæc dicit Dominus: Uxor tua in civitate fornicabitur: & filii tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris, & Israel captivus migrabit de terra sua.

CAPUT VIII.

Amos sub parabola uncini pomorum prophetat finem imminere regni Israel, propter pauperum oppressiones: acerbitatem vero imminentis calamitatis explicat: ac festivitates eorum dicit in luctum convertendas, famemque verbi Dei futuram denuntiat.

1 HÆc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce uncinus pomorum.
2 Et dixit: Quid tu vides Amos? Et dixi: Uncinum Pomorum. Et dixit Dominus ad me: Venit finis super populum meum Israel: non adjiciam ultra ut pertranseam eum.
3 Et stridebunt cardines templi in die illa, dicit Dominus Deus: multi morientur: in omni loco projicietur silentium.
4 Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terrę,
5 Dicentes: Quando transibit mensis, & venumdabimus merces; & sabbatum, & aperiemus frumentum: ut imminuamus mensuram, & augeamus siclum, & supponamus stateras dolosas,
6 Ut possideamus in argento egenos & pauperes pro calceamentis, & quisquilias frumenti vendamus?
7 Juravit Dominus in superbiam Jacob: Si oblitus fuero usque ad finem omnia opera eorum.
8 Numquid super isto non commovebitur terra, & lugebit omnis habitator ejus: & ascendet quasi fluvius universus, & ejicietur, & defluet quasi rivus Ægypti?
9 Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis:
10 † Et convertam festivitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum: & inducam super omne dorsum vestrum saccum, & super omne caput calvitium: & ponam eam quasi luctum unigeniti, & novissima ejus quasi diem amarum. † Tob. 2. 6. 1 Machab. 1. 41.
11 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mittam famem in terram: non famem panis, neque sitim aquę, sed audiendi verbum Domini.
12 Et commovebuntur a mari usque ad mare, & ab aquilone usque ad orientem: circuibunt quærentes verbum Domini, & non invenient.
13 In die illa deficient virgines pulchræ, & adolescentes in siti.
14 Qui jurant in delicto Samariæ, & dicunt: Vivit Deus tuus Dan, & vivit via Bersabee: & cadent, & non resurgent ultra.

CAPUT IX.

Vastaturum se dicit Dominus impios, sic ut nulli pateat effugium; postea tamen suscitabit tabernaculum David, & captivitatem filiorum Israel convertet, cum magna ipsorum felicitate.

1 VIdi Dominum stantem super altare, & dixit: Percute cardinem, & commoveantur superliminaria: avaritia enim in capite omnium, & novissimum eorum in gladio interficiam: non erit fuga eis. Fugient, & non salvabitur ex eis qui fugerit.
2 † Si descenderint usque ad infernum, inde manus mea educet eos: & si ascenderint usque in cælum, inde detraham eos. † Psal. 138. 8.
3 Et si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutans auferam eos: & si celaverint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos.
4 Et si abierint in captivitatem coram inimicis suis, & ibi mandabo gladio, & occidet eos: & † ponam oculos meos super eos in malum, & non in bonum. † Jere. 44. 11.
5 Et Dominus Deus exercituum, qui tangit terram, & tabescet: &

lugebunt omnes habitantes in ea: &
ascendet sicut rivus omnis, & de-
fluet sicut fluvius Ægypti.
6 Qui ædificat in cælo ascensionem
suam, & fasciculum suum super ter-
† Supr. ram fundavit: † qui vocat aquas
5. 8. maris, & effundit eas super faciem
terræ, Dominus nomen ejus.
7 Numquid non ut filii Æthiopum
vos estis mihi, filii Israel, ait Do-
minus? numquid non Israel ascen-
dere feci de terra Ægypti: & Palæ-
stinos de Cappadocia; & Syros de
Cyrene?
8 Ecce oculi Domini Dei super re-
gnum peccans, & conteram illud a
facie terræ: Verumtamen conterens
non conteram domum Jacob, dicit
Dominus.
9 Ecce enim mandabo ego, & con-
cutiam in omnibus gentibus do-
mum Israel, sicut concutitur triti-
cum in cribro: & non cadet lapillus
super terram,
10 In gladio morientur omnes pec-
catores populi mei qui dicunt: Non
appropinquabit, & non veniet su-
per nos malum.
† Act. 11 In die illa † suscitabo taberna-
15. 16. culum David, quod cecidit: & ree-
dificabo aperturas murorum ejus, &
ea quæ corruerant instaurabo: &
reædificabo illud sicut in diebus an-
tiquis.
12 Ut possideant reliquias Idu-
mææ, & omnes nationes, eo quod
invocatum sit nomen meum super
eos: dicit Dominus faciens hæc.
13 Ecce dies veniunt, dicit Domi-
nus: & comprehendet arator mes-
sorem, & calcator uvæ mittentem
† Joel. semen: † & stillabunt montes dul-
3. 18. cedinem, & omnes colles culti
erunt.
14 Et convertam captivitatem po-
puli mei Israel: & ædificabunt civi-
tates desertas, & inhabitabunt: &
plantabunt vineas, & bibent vinum
earum: & facient hortos, & come-
dent fructus eorum.
15 Et plantabo eos super humum
suam: & non evellam eos ultra de
terra sua, quam dedi eis, dicit
Dominus Deus tuus.

PROPHETIA
ABDIÆ.

Vaticinatur exitium adversus Idumęos qui affligebant ac subsannabant filios Israel: qui tamen reducti, dominium accipient in eos qui ipsos afflixerant.

1 Visio Abdiæ. Hæc dicit
Dominus Deus ad E-
dom: † Auditum au- † Jere.
divimus a Domino, 49. 14.
& legatum ad gentes
misit: Surgite, & consurgamus ad-
versus eum in prælium.
2 Ecce parvulum dedi te in genti-
bus: contemptibilis tu es valde.
3 Superbia cordis tui extulit te, ha-
bitantem in scissuris petrarum, exal-
tantem solium tuum: qui dicis in
corde tuo: Quis detrahet me in ter-
ram?
4 Si exaltatus fueris ut aquila, & si
inter sidera posueris nidum tuum:
inde detraham te, dicit Dominus.
5 Si fures introissent ad te, si latro-
nes per noctem, quomodo conticuis-
ses? nonne furati essent sufficientia
sibi? si vindemiatores introissent ad
te, numquid saltem racemum reli-
quissent tibi?
6 Quomodo scrutati sunt Esau, in-
vestigaverunt abscondita ejus?
7 Usque ad terminum emiserunt
te, omnes viri fęderis tui illuserunt
tibi: invaluerunt adversum te viri
pacis tuæ: qui comedunt tecum,
ponent insidias subter te: non est
prudentia in eo.
8 † Numquid non in die illa, dicit † Isai.
Dominus, perdam sapientes de Idu- 29. 14.
męa, & prudentiam de monte Esau? 1 Cor. 1.
9 Et timebunt fortes tui a Meridie, 19.
ut intereat vir de monte Esau?
10 † Propter interfectionem, & † Gen.
propter iniquitatem in fratrem tu- 27. 41.
um Jacob, operiet te confusio, &
peribis in æternum.
11 In die cum stares adversus eum,
quando capiebant alieni exercitum
ejus, & extranei ingrediebantur por-
tas ejus, & super Jerusalem mitte-
bant sortem: tu quoque eras quasi
unus ex eis.
12 Et non despicies in die fratris
tui, in die peregrinationis ejus: &
non lætaberis super filios Juda in die

perditionis eorum: & non magnificabis os tuum in die angustiæ.
13 Neque ingredieris portam populi mei in die ruinæ eorum: neque despicies & tu in malis ejus in die vastitatis illius: & non emitteris adversus exercitum ejus in die vastitatis illius.
14 Neq; stabis in exitibus ut interficias eos qui fugerint: & non concludes reliquos ejus in die tribulationis.
15 Quoniam juxta est dies Domini super omnes gentes: sicut fecisti, fiet tibi: retributionem tuam convertet in caput tuum.
16 Quomodo enim bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes gentes jugiter: & bibent, & absorbebunt, & erunt quasi non sint.
17 In monte Sion erit salvatio, & erit sanctus: & possidebit domus Jacob eos qui se possederant.
18 Et erit domus Jacob ignis, & domus Joseph flamma, & domus Esau stipula: & succendentur in eis, & devorabunt eos: & non erunt reliquiæ domus Esau, quia Dominus locutus est.
19 Et hereditabunt hi qui ad austrum sunt, montem Esau, & qui in campestribus Philisthiim: & possidebunt regionem Ephraim, & regionem Samariæ: & Benjamin possidebit Galaad.
20 Et transmigratio exercitus hujus filiorum Israel, omnia loca Chananæorum usque ad Sareptam: & transmigratio Jerusalem, quæ in Bosphoro est, possidebit civitates austri.
21 Et ascendent salvatores in montem Sion judicare montem Esau: & erit Domino regnum.

PROPHETIA JONÆ.

CAPUT PRIMUM.

Jonas a Domino missus ut in Ninive prædicaret, navigio fugit in Tharsis a facie Domini: quo immittente in navim tempestatem, jactisque sortibus, deprehensus Jonas in mare mittitur, cessatq; tempestas.

1 ET factum est verbum Domini ad Jonam filium Amathi, dicens:
2 Surge, & vade in Niniven civitatem grandem, & prædica in ea: quia ascendit malitia ejus coram me.
3 Et surrexit Jonas, ut fugeret in Tharsis a facie Domini, & descendit in Joppen, & invenit navem euntem in Tharsis: & dedit naulum ejus, & descendit in eam ut iret cum eis in Tharsis a facie Domini.
4 Dominus autem misit ventum magnum in mare: & facta est tempestas magna in mari, & navis periclitabatur conteri.
5 Et timuerunt nautæ, & clamaverunt viri ad deum suum: & miserunt vasa, quæ erant in navi, in mare, ut alleviaretur ab eis: & Jonas descendit ad interiora navis: & dormiebat sopore gravi.
6 Et accessit ad eum gubernator, & dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? surge, invoca Deum tuum, si forte recogitet Deus de nobis, & non pereamus.
7 Et dixit vir ad collegam suum: Venite, & mittamus sortes, & sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes: & cecidit sors super Jonam.
8 Et dixerunt ad eum: Indica nobis cujus causa malum istud sit nobis: quod est opus tuum? quæ terra tua, & quo vadis? vel ex quo populo es tu?
9 Et dixit ad eos: Hebręus ego sum, & Dominum Deum cæli ego timeo, qui fecit mare & aridam.
10 Et timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum: Quid hoc fecisti? (cognoverunt enim viri quod a facie Domini fugeret, quia indicaverat eis)
11 Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, & cessabit mare a nobis? quia mare ibat, & intumescebat.
12 Et dixit ad eos: Tollite me, & mittite in mare, & cessabit mare a vobis: scio enim ego quoniam propter me tempestas hæc grandis venit super vos.
13 Et remigabant viri ut reverterentur ad aridam, & non valebant: quia mare ibat, & intumescebat super eos.
14 Et clamaverunt ad Dominum, & dixerunt: Quæsumus Domine, ne pereamus in anima viri istius, & ne des super nos sanguinem innocentem: quia tu Domine, sicut voluisti, fecisti.

15 Et tulerunt Jonam, & miserunt in mare: & stetit mare a fervore suo.

16 Et timuerunt viri timore magno Dominum, & immolaverunt hostias Domino, & voverunt vota.

CAPUT II.

Jonas a ceto, quem Dominus præparaverat, absorptus, fuit in eo tribus diebus & tribus noctibus, cumque de ventre ejus orasset Dominum, ipsius jussu in aridam evomitur.

1 ET præparavit Dominus piscem grandem ut deglutiret
† *Mat.* Jonam: † & erat Jonas in ventre
12. 40. piscis tribus diebus, & tribus no-
& 16. 4. ctibus.
Lucæ 2 Et oravit Jonas ad Dominum De-
11. 30. um suum de ventre piscis.
1 *Cor.* 3 Et dixit:
15. 4. † Clamavi de tribulatione mea ad
† *Psal.* Dominum, & exaudivit me: de ven-
119. 1. tre inferi clamavi, & exaudisti vocem meam.
4 Et projecisti me in profundum in corde maris, & flumen circumdedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt.
5 Et ego dixi: Abjectus sum a conspectu oculorum tuorum: verumtamen rursus videbo templum sanctum tuum.
† *Psal.* 6 † Circumdederunt me aquæ us-
68. 2. que ad animam: abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum.
7 Ad extrema montium descendi: terræ vectes concluserunt me in æternum: & sublevabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.
8 Cum angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum: ut veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum.
9 Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt.
10 Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcumque vovi, reddam pro salute Domino.
11 Et dixit Dominus pisci: & evomuit Jonam in aridam.

CAPUT III.

Rursum missus Jonas ad Ninivitas prædicit civitatis subversionem; illis autem ad Deum conversis, & magna pœnitentiæ signa ostendentibus, parcit Dominus civitati.

1 ET factum est verbum Domini ad Jonam secundo, dicens:
2 Surge, & vade in Niniven civitatem magnam: & prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te.
3 Et surrexit Jonas, & abiit in Niniven juxta verbum Domini: & Ninive erat civitas magna itinere trium dierum.

4 Et cœpit Jonas introire in civitatem itinere diei unius: & clamavit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.
† Mat. 12. 41. Lucæ 11. 32. 5 † Et crediderunt viri Ninivitę in Deum: & prædicaverunt jejunium, & vestiti sunt saccis a majore usque ad minorem.
6 Et pervenit verbum ad regem Ninive: & surrexit de solio suo, & abjecit vestimentum suum a se, & indutus est sacco, & sedit in cinere.
7 Et clamavit, & dixit in Ninive ex ore regis & principum ejus, dicens: Homines, & jumenta, & boves, & pecora non gustent quidquam: nec pascantur, & aquam non bibant.
8 Et operiantur saccis homines, & jumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, & convertatur vir a via sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus eorum.
† Jere. 18. 11. Joel. 2. 14. 9 †Quis scit si convertatur & ignoscat Deus: & revertatur a furore irę suæ, & non peribimus?
10 Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala: & misertus est Deus super malitiam, quam locutus fuerat ut faceret eis, & non fecit.

CAPUT IV.

Afflictus Jonas quia vaticinium suum adversus Ninivem videbat non impleri, mortem optat: verum a Domino corripitur, qui injustam ipsius indignationem convincit, quod putaret se recte dolere de arefacta hedera, & tamen noluerit Dominus parcere Ninive civitati maximæ, in qua erant plus quam 120000, *eorum qui non peccaverant.*

1 ET afflictus est Jonas afflictione magna, & iratus est:
2 Et oravit ad Dominum, & dixit: Obsecro Domine, numquid non hoc est verbum meum, cum adhuc essem in terra mea? propter hoc præoccupavi ut fugerem in Tharsis. † scio enim quia tu Deus clemens & misericors es, patiens & multæ miserationis, & ignoscens super malitia.
† Psal. 85. 5. Joel. 2. 13.
3 Et nunc Domine tolle quæso animam meam a me: quia melior est mihi mors quam vita.
4 Et dixit Dominus: Putasne bene irasceris tu?
5 Et egressus est Jonas de civitate, & sedit contra orientem civitatis: & fecit sibimet umbraculum ibi, & sedebat subter illud in umbra, donec videret quid accideret civitati.
6 Et præparavit Dominus Deus hederam, & ascendit super caput Jonæ, ut esset umbra super caput ejus, & protegeret eum (laboraverat enim) & lætatus est Jonas super hedera, lætitia magna.
7 Et paravit Deus vermem ascensu diluculi in crastinum: & percussit hederam, & exaruit.
8 Et cum ortus fuisset sol precepit Dominus vento calido & urenti: & percussit sol super caput Jonæ, & æstuabat: & petivit animæ suæ ut moreretur, & dixit: Melius est mihi mori, quam vivere.
9 Et dixit Dominus ad Jonam: Putasne bene irasceris tu super hedera? Et dixit: Bene irascor ego usque ad mortem.
10 Et dixit Dominus: Tu doles super hederam, in qua non laborasti, neque fecisti ut cresceret. quæ sub una nocte nata est, & sub una nocte periit.
11 Et ego non parcam Ninive civitati magnæ, in qua sunt plusquam centum viginti millia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram suam, & jumenta multa?

PROPHETIA MICHÆÆ.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Michæas prophetaverit: comminatur Samariæ & Jerusalem exitium & captivitatem propter idololatriam ipsorum: quos plangit Propheta & ad planctum provocat.

1 VErbum Domini, quod factum est ad Michęam Morasthiten, in diebus Joathan, Achaz, & Ezechiæ, regum Juda: quod vidit super Samariam, & Jerusalem.
2 † Audite populi omnes, & attendat terra, & plenitudo ejus: & sit Dominus Deus vobis in testem, Dominus de templo sancto suo. †Deut. 32. 1. Isai. 1. 2.
3 † Quia ecce Dominus egredietur † Isai. 26. 21.

de loco

de loco ſuo: & deſcendet & calcabit
ſuper excelſa terræ.
4 Et conſumentur montes ſubtus
eum: & valles ſcindentur ſicut cera
a facie ignis, & ſicut aquę, quæ de-
currunt in præceps.
5 In ſcelere Jacob omne iſtud, & in
peccatis domus Iſrael, quod ſcelus
Jacob? nonne Samaria? & quæ ex-
celſa Judæ? nonne Jeruſalem?
6 Et ponam Samariam quaſi acer-
vum lapidum in agro cum plantatur
vinea: & detraham in vallem lapi-
des ejus, & fundamenta ejus reve-
labo.
7 Et omnia ſculptilia ejus conci-
dentur, & omnes mercedes ejus com-
burentur igne, & omnia idola ejus
ponam in perditionem: quia de mer-
cedibus meretricis congregata ſunt,
& uſque ad mercedem meretricis re-
vertentur.
8 Super hoc plangam, & ululabo:
vadam ſpoliatus, & nudus: faciam
planctum velut draconum, & lu-
ctum quaſi ſtruthionum.
9 Quia deſerta eſt plaga ejus, quia
venit uſque ad Judam, tetigit por-
tam populi mei uſque ad Jeruſalem.
10 In Geth nolite annuntiare, la-
crymis ne ploretis, in domo Pulve-
ris pulvere vos conſpergite.
11 Et tranſite vobis habitatio Pul-
chra, confuſa ignominia: non eſt
egreſſa quæ habitat in exitu: plan-
ctum domus vicina accipiet ex vobis,
quæ ſtetit ſibimet.
12 Quia infirmata eſt in bonum,
quæ habitat in amaritudinibus: quia
deſcendit malum a Domino in por-
tam Jeruſalem.
13 Tumultus quadrigę ſtuporis ha-
bitanti Lachis: principium peccati
eſt filiæ Sion, quia in te inventa ſunt
ſcelera Iſrael.
14 Propterea dabit emiſſarios ſuper
hereditatem Geth: domus mendacii
in deceptionem regibus Iſrael.
15 Adhuc heredem adducam tibi
quæ habitas in Mareſa: uſque ad
Odollam veniet gloria Iſrael.
16 Decalvare, & tondere ſuper fi-
lios deliciarum tuarum: dilata cal-
vitium tuum ſicut aquila: quoniam
captivi ducti ſunt ex te.

CAPUT II.

*Propheta populi ſui multiplicem inju-
ſtitiam, aliaque peccata recenſens, præ-
dicit vindictam & captivitatem ipſi im-
minere, & ob id lugens, reliquiarum fu-
turam congregationem denuntiat.*

1 VÆ qui cogitatis inutile, &
operamini malum in cubi-
libus veſtris: in luce matutina fa-
ciunt illud, quoniam contra Deum
eſt manus eorum.
2 Et concupierunt agros, & vio-
lenter tulerunt, & rapuerunt do-
mos: & calumniabantur virum, &
domum ejus; virum, & heredita-
tem ejus.
3 Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce
ego cogito ſuper familiam iſtam ma-
lum: unde non auferetis colla ve-
ſtra, & non ambulabitis ſuperbi,
quoniam tempus peſſimum eſt.
4 In die illa ſumetur ſuper vos pa-
rabola, & cantabitur canticum cum
ſuavitate, dicentium: Depopulatio-
ne vaſtati ſumus: pars populi mei
commutata eſt: quomodo recedet
a me, cum revertatur, qui regiones
noſtras dividat?
5 Propter hoc non erit tibi mittens
funiculum ſortis in cœtu Domini.
6 Ne loquamini loquentes: Non
ſtillabit ſuper iſtos, non comprehen-
det confuſio.
7 Dicit domus Jacob: Numquid
abbreviatus eſt ſpiritus Domini, aut
tales ſunt cogitationes ejus? Nonne
verba mea bona ſunt cum eo, qui
recte graditur?
8 Et econtrario populus meus in
adverſarium conſurrexit: deſuper
tunica pallium ſuſtuliſtis: & eos,
qui tranſibant ſimpliciter, conver-
tiſtis in bellum.
9 Mulieres populi mei ejeciſtis de
domo deliciarum ſuarum: a parvu-
lis earum tuliſtis laudem meam in
perpetuum.
10 Surgite, & ite, quia non habetis
hic requiem: propter immunditiam
ejus corrumpetur putredine peſſima.
11 Utinam non eſſem vir habens
ſpiritum, & mendacium potius lo-
querer: ſtillabo tibi in vinum, & in
ebrietatem: & erit ſuper quem ſtil-
latur populus iſte.
12 Congregatione congregabo Ja-
cob totum te: in unum conducam

reliquias Israel, pariter ponam il-
lum quasi gregem in ovili, quasi pe-
cus in medio caularum, tumultua-
buntur a multitudine hominum.
13 Ascendet enim pandens iter an-
te eos: divident, & transibunt por-
tam, & ingredientur per eam: &
transibit rex eorum coram eis, &
Dominus in capite eorum.

CAPUT III.

Propter peccata principum, judicum, pseudoprophetarum ac sacerdotum populi Israel, comminatur Dominus gravem ultionem, & Jerosolymæ deletionem.

1 ET dixi: Audite principes Ja-
cob, & duces domus Israel:
Numquid non vestrum est scire judi-
cium,
2 Qui odio habetis bonum, & dili-
gitis malum: qui violenter tollitis
pelles eorum desuper eis, & carnem
eorum desuper ossibus eorum?
3 Qui comederunt carnem populi
mei, & pellem eorum desuper exco-
riaverunt: & ossa eorum confrege-
runt, & conciderunt sicut in lebete
& quasi carnem in medio ollæ.
4 Tunc clamabunt ad Dominum
& non exaudiet eos: & abscondet
faciem suam ab eis in tempore illo,
sicut nequiter egerunt in adinven-
tionibus suis.
5 Hæc dicit Dominus super pro-
phetas, qui seducunt populum me-
um: qui mordent dentibus suis, &
prædicant pacem: & si quis non de-
derit in ore eorum quippiam, san-
ctificant super eum prælium.
6 Propterea nox vobis pro visione
erit, & tenebræ vobis pro divinatio-
ne: & occumbet sol super prophe-
tas, & obtenebrabitur super eos dies.
7 Et confundentur qui vident vi-
siones: & confundentur divini: &
operient omnes vultus suos, quia
non est responsum Dei.
8 Verumtamen ego repletus sum
fortitudine spiritus Domini, judi-
cio, & virtute: ut annuntiem Ja-
cob scelus suum, & Israel pecca-
tum suum.
9 Audite hoc principes domus Ja-
cob, & judices domus Israel: quia
abominamini judicium, & omnia
recta pervertitis.
10 Qui ædificatis Sion in sanguini-
bus, & Jerusalem in iniquitate.
11 † Principes ejus in muneribus ju- *† Ezec.*
dicabant, & sacerdotes ejus in mer- *22. 27.*
cede docebant, & prophetæ ejus in *Soph. 3.*
pecunia divinabant: & super Domi- *3.*
num requiescebant, dicentes: Num-
quid non Dominus in medio no-
strum? non venient super nos
mala.
12 Propter hoc, causa vestri, † Sion *† Jere.*
quasi ager arabitur, & Jerusalem *26. 18.*
quasi acervus lapidum erit, & mons
templi in excelsa silvarum.

CAPUT IV.

Tempore gratiæ plurimæ nationes accedent ad Ecclesiam & cultum Dei, cum magna securitate: consolatur Sion quod de captivitate sit a Domino redimenda ut se de suis inimicis ulciscatur.

1 ET erit: In novissimo dierum *Isai. 2.*
erit mons domus Domini *2.*
præparatus in vertice montium, &
sublimis super colles: & fluent ad
eum populi.
2 Et properabunt gentes multæ, &
dicent: Venite, ascendamus ad
montem Domini, & ad domum Dei
Jacob: & docebit nos de viis suis, &
ibimus in semitis ejus: quia de Sion
egredietur lex, & verbum Domini
de Jerusalem.
3 Et judicabit inter populos mul-
tos, & corripiet gentes fortes usque
in longinquum: & concident gla-
dios suos in vomeres, & hastas suas
in ligones: non sumet gens adver-
sus gentem gladium: & non discent
ultra belligerare.
4 Et sedebit vir subtus vitem suam,
& subtus ficum suam, & non erit
qui deterreat: quia os Domini exer-
cituum locutum est.
5 Quia omnes populi ambulabunt
unusquisque in nomine Dei sui: nos
autem ambulabimus in nomine
Domini Dei nostri in æternum &
ultra.
6 In die illa, dicit Dominus, con-
gregabo claudicantem: & eam,
quam ejeceram, colligam, & quam
afflixeram:
7 † Et ponam claudicantem in re- *† Soph.*
liquias: & eam, quæ laboraverat, *3. 19.*
in gentem robustam: † & regnabit *† Dan.*
Dominus super eos in monte Sion, *7. 14.*
ex hoc nunc & usque in æternum. *Luc. 1.*
8 Et tu turris gregis nebulosa fi- *32.*
liæ Sion usque ad te veniet: & veniet

potestas prima, regnum filiæ Jerusalem.

9 Nunc quare mœrore contraheris? numquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem?

10 Dole & satage filia Sion, quasi parturiens: quia nunc egredieris de civitate, & habitabis in regione, & venies usque ad Babylonem: ibi liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.

11 Et nunc congregatæ sunt super te gentes multæ, quæ dicunt: Lapidetur: & aspiciat in Sion oculus noster.

12 Ipsi autem non cognoverunt cogitationes Domini, & non intellexerunt consilium ejus: quia congregavit eos quasi fœnum areæ.

13 Surge, & tritura filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, & ungulas tuas ponam æreas: & comminues populos multos, & interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino universæ terræ.

CAPUT V.

Imminens urbis Jerusalem vastatio ostenditur, & Christus in Bethlehem nasciturus: reliquiæ Israel exaltabuntur, devictis inimicis, & ablata ab ipsis idolatria.

1 NUnc vastaberis filia latronis: obsidionem posuerunt super nos, in virga percutient maxillam judicis Israel.

† *Matt* 2. 6. *Joan.* 7. 42. 2 † ET TU BETHLEHEM Ephrata parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, & egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis.

3 Propter hoc dabit eos usque ad tempus, in quo parturiens pariet: & reliquiæ fratrum ejus convertentur ad filios Israel.

4 Et stabit, & pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini Dei sui: & convertentur, quia nunc magnificabitur usque ad terminos terræ.

5 Et erit iste pax: cum venerit Assyrius in terram nostram, & quando calcaverit in domibus nostris: & suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates homines.

6 Et pascent terram Assur in gladio, & terram Nemrod in lanceis ejus: & liberabit ab Assur cum venerit in terram nostram, & cum calcaverit in finibus nostris.

7 Et erunt reliquiæ Jacob in medio populorum multorum quasi ros a Domino, & quasi stillæ super herbam, quæ non expectat virum, & non præstolatur filios hominum.

8 Et erunt reliquiæ Jacob in Gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in jumentis silvarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorum: quia cum transierit, & conculcaverit, & ceperit, non est qui eruat.

9 Exaltabitur manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibunt.

10 Et erit in die illa, dicit Dominus: Auferam equos tuos de medio tui, & disperdam quadrigas tuas.

11 Et perdam civitates terræ tuæ, & destruam omnes munitiones tuas, & auferam maleficia de manu tua, & divinationes non erunt in te.

12 Et perire faciam sculptilia tua, & statuas tuas de medio tui: & non adorabis ultra opera manuum tuarum.

13 Et evellam lucos tuos de medio tui, & conteram civitates tuas.

14 Et faciam in furore & in indignatione ultionem in omnibus gentibus, quæ non audierunt.

CAPUT VI.

Disceptat Dominus cum ingratis, recensens collata illis beneficia, indicans etiam quid sit bonum, & quid Dominus a populo suo requirat: sed propter injustitiam aliaque scelera filiorum Israel comminatur eis Dominus varias afflictiones.

1 AUdite quæ Dominus loquitur: Surge, contende judicio adversum montes, & audiant colles vocem tuam.

2 Audiant montes judicium Domini, & fortia fundamenta terræ: quia judicium Domini cum populo suo, & cum Israel dijudicabitur.

3 † Popule meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? responde mihi. † *Jere.* 2. 5.

4 Quia eduxi te de terra Ægypti, & de domo servientium liberavi te: & misi ante faciem tuam Moysen, & Aaron, & Mariam?

5 † Popule meus memento quæso quid cogitaverit Balach rex Moab, † *Num* 22. & 23.

& quid responderit ei Balaam filius
Beor, de Setim usque ad Galgalam,
ut cognosceres justitias Domini.
6 Quid dignum offeram Domino?
curvabo genu Deo excelso? numquid
offeram ei holocautomata, &
vitulos anniculos?
7 Numquid placari potest Dominus
in millibus arietum, aut in multis
millibus hircorum pinguium? numquid
dabo primogenitum meum pro
scelere meo, fructum ventris mei
pro peccato animæ meæ?
8 Indicabo tibi o homo quid sit bonum,
& qui Dominus requirat a te;
Utique facere judicium, & diligere
misericordiam, & solicitum ambulare
cum Deo tuo.
9 Vox Domini ad civitatem clamat,
& salus erit timentibus nomen
tuum: Audite tribus, & quis
approbastis illud?
10 Adhuc ignis in domo impii thesauri
iniquitatis, & mensura minor
iræ plena.
11 Numquid justificabo stateram
impiam, & saccelli pondera dolosa?
12 In quibus divites ejus repleti
sunt iniquitate, & habitantes in ea
loquebantur mendacium, & lingua
eorum fraudulenta in ore eorum.
13 Et ego ergo cœpi percutere te
perditione super peccatis tuis.
14 Tu comedes, & non saturaberis:
& humiliatio tua in medio tui: &
apprehendes, & non salvabis: & quos
salvaveris, in gladium dabo.
†Deut. 28. 38. Aggai. 1. 6. 15 † Tu seminabis, & non metes: tu
calcabis olivam, & non ungeris oleo;
& mustum, & non bibes vinum.
16 Et custodisti præcepta Amri, &
omne opus domus Achab, & ambulasti
in voluntatibus eorum, ut darem
te in perditionem, & habitantes
in ea in sibilum: & opprobrium
populi mei portabitis.

CAPUT VII.

Luget Propheta tam paucos esse reliquos qui non sint iniqui: in nullo homine ostendit esse confidendum, sed in solo Deo salvatore: qui miserebitur Sion: & pudefactis inimicis, eam ad se reducet; complens factas ad patres promissiones.

1 VÆ mihi, quia factus sum sicut
qui colligit in autumno
racemos vindemiæ: non est botrus
ad comedendum, præcoquas ficus
desideravit anima mea.
2 Periit sanctus de terra, & rectus
in hominibus non est: omnes in sanguine
insidiantur, vir fratrem suum
ad mortem venatur.
3 Malum manuum suarum dicunt
bonum: princeps postulat, & judex
in reddendo est: & magnus locutus
est desiderium animæ suæ, & conturbaverunt
eam.
4 Qui optimus in eis est, quasi paliurus:
& qui rectus, quasi spina
de sepe. Dies speculationis tuæ, visitatio
tua venit: nunc erit vastitas
eorum.
5 Nolite credere amico: & nolite
confidere in duce: ab ea, quæ dormit
in sinu tuo, custodi claustra oris tui.
6 † Quia filius contumeliam facit †Matt 10. 35.
patri, & filia consurgit adversus matrem
suam, nurus adversus socrum
suam: † & inimici hominis domestici †Matt 10. 36.
ejus.
7 Ego autem ad Dominum aspiciam,
expectabo Deum salvatorem
meum: audiet me Deus meus.
8 Ne læteris inimica mea super me,
quia cecidi: consurgam, cum sedero
in tenebris, Dominus lux mea est.
9 Iram Domini portabo, quoniam
peccavi ei, donec causam meam judicet,
& faciat judicium meum: educet
me in lucem, videbo justitiam ejus.
10 Et aspiciet inimica mea, & operietur
confusione, quæ dicit ad me:
Ubi est Dominus Deus tuus? Oculi
mei videbunt in eam: nunc erit in
conculcationem ut lutum platearum.
11 Dies, ut ædificentur maceriæ
tuæ: in die illa longe fiet lex.
12 In die illa & usque ad te veniet
de Assur, & usque ad civitates munitas;
& a civitatibus munitis usque
ad flumen, & ad mare de mari, &
ad montem de monte.
13 Et terra erit in desolationem
propter habitatores suos, & propter
fructum cogitationum eorum.
14 Pasce populum tuum in virga
tua, gregem hereditatis tuæ, habitantes
solos in saltu, in medio Carmeli:
pascentur Basan & Galaad juxta
dies antiquos.
15 Secundum dies egressionis tuæ
de Terra Ægypti ostendam ei mirabilia.
16 Videbunt gentes, & confundentur
super omni fortitudine sua: ponent
manum super os, aures eorum
surdæ erunt.

17 Lingent pulverem sicut serpen-
tes, velut reptilia terræ perturbabun-
tur in ædibus suis: Dominum Deum
nostrum formidabunt, & timebunt
te.
† Jere. 18 † Quis Deus similis tui, qui au-
10. 6. fers iniquitatem, & transis pecca-
Actor. tum reliquiarum hereditatis tuæ?
10. 43. non immittet ultra furorem suum,
quoniam volens misericordiam est.
19 Revertetur, & miserebitur no-
stri: deponet iniquitates nostras, &
projiciet in profundum maris omnia
peccata nostra.
20 Dabis veritatem Jacob, miseri-
cordiam Abraham: quæ jurasti pa-
tribus nostris a diebus antiquis.

PROPHETIA NAHUM.

CAPUT PRIMUM.

Zelus Dei adversus hostes suos, qui patiens est & fortitudine magnus, cujus iræ nemo potest resistere, & in se sperantium est liberator, suique populi hostes est consumpturus.

1 ONus Ninive: Liber
visionis Nahum El-
cesæi.
2 Deus æmulator, &
ulciscens Dominus:
ulciscens Dominus, & habens furo-
rem: ulciscens Dominus in hostes
suos, & irascens ipse inimicis suis.
3 Dominus patiens, & magnus for-
titudine, & mundans non faciet in-
nocentem. Dominus in tempestate,
& turbine viæ ejus, & nebulæ pulvis
pedum ejus.
4 Increpans mare, & exsiccans il-
lud: & omnia flumina ad desertum
deducens. Infirmatus est Basan, &
Carmelus: & flos Libani elanguit.
5 Montes commoti sunt ab eo, &
colles desolati sunt: & contremuit
terra a facie ejus, & orbis, & omnes
habitantes in eo.
6 Ante faciem indignationis ejus
quis stabit? & quis resistet in ira furo-
ris ejus? indignatio ejus effusa est ut
ignis: & petræ dissolutæ sunt ab eo.
7 Bonus Dominus, & confortans
in die tribulationis: & sciens spe-
rantes in se.
8 Et in diluvio prætereunte, con-
summationem faciet loci ejus: & ini-
micos ejus persequentur tenebræ.
9 Quid cogitatis contra Dominum?
consummationem ipse faciet: non
consurget duplex tribulatio.
10 Quia sicut spinæ se invicem com-
plectuntur, sic convivium eorum
pariter potantium: consumentur
quasi stipula ariditate plena.
11 Ex te exibit cogitans contra Do-
minum malitiam: mente pertra-
ctans prævaricationem.
12 Hæc dicit Dominus: Si perfecti
fuerint, & ita plures; sic quoque at-
tondentur, & pertransibit: afflixi
te, & non affligam te ultra.
13 Et nunc conteram virgam ejus de
dorso tuo, & vincula tua disrumpã.
14 Et præcipiet super te Dominus,
non seminabitur ex nomine tuo am-
plius: de domo Dei tui interficiam
sculptile, & conflatile, ponam sepul-
crum tuum, quia inhonoratus es.
15 † Ecce super montes pedes evan- † Isai.
gelizantis, & annuntiantis pacem: 52. 7.
celebra Juda festivitates tuas, & red- Rom.
de vota tua: quia non adjiciet ultra 10. 15.
ut pertranseat in te Belial: univer-
sus interiit.

CAPUT II.

Obsidio Ninive ejusque a Chaldæis depopulatio, quia superbe egit contra populum Domini.

1 AScendit qui dispergat co-
ram te, qui custodiat obsi-
dionem: contemplare viam, conforta
lumbos, robora virtutem valde.
2 Quia reddidit Dominus super-
biam Jacob, sicut superbiam Israel:
quia vastatores dissipaverunt eos, &
propagines eorum corruperunt.
3 Clypeus fortium ejus ignitus, viri
exercitus in coccineis: igneæ habe-
næ currus in die præparationis ejus,
& agitatores consopiti sunt.
4 In itineribus conturbati sunt:
quadrigæ collisæ sunt in plateis:
aspectus eorum quasi lampades,
quasi fulgura discurrentia.
5 Recordabitur fortium suorum,
ruent in itineribus suis: velociter
ascendent muros ejus, & præpara-
bitur umbraculum.
6 Portæ fluviorum apertæ sunt, &
templum ad solum dirutum.
7 Et miles captivus abductus est:
& ancillæ ejus minabantur gemen-
tes ut columbæ, murmurantes in
cordibus suis.

8 Et Ninive quasi piscina aquarum aquæ ejus: ipsi vero fugerunt: state, state, & non est qui revertatur.

9 Diripite argentum, diripite aurum: & non est finis divitiarum ex omnibus vasis desiderabilibus.

10 Dissipata est, & scissa, & dilacerata: & cor tabescens, & dissolutio geniculorum, & defectio in cunctis renibus: & facies omnium eorum sicut nigredo ollæ.

11 Ubi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum, ad quam ivit leo ut ingrederetur illuc, catulus leonis & non est qui exterreat?

12 Leo cepit sufficienter catulis suis, & necavit leænis suis: & implevit præda speluncas suas, & cubile suum rapina.

13 Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & succendam usque ad fumum quadrigas tuas, & leunculos tuos comedet gladius: & exterminabo de terra prædam tuam, & non audietur ultra vox nuntiorum tuorum.

CAPUT III.

Ninive urbs sanguinum sub nomine adulteræ vastanda prædicatur: quod exemplo Alexandriæ a Babyloniis devastatæ confirmatur: nec erit qui Ninive condoleat, aut eam consoletur super ipsius devastatione.

Ezech 24. 9. Hab. 2. 12. 1 VÆ civitas sanguinum, universa mendacii dilaceratione plena: non recedet a te rapina.

2 Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ ferventis, & equitis ascendentis:

3 Et micantis gladii, & fulgurantis hastæ, & multitudinis interfectæ, & gravis ruinæ: nec est finis cadaverum, & corruent in corporibus suis.

4 Propter multitudinem fornicationum meretricis speciosæ, & gratæ, & habentis maleficia, quæ vendidit gentes in fornicationibus suis, & familias in maleficiis suis:

† Isai. 47. 3. 5 Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & † revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam Gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.

6 Et projiciam super te abominationes, & contumeliis te afficiam, & ponam te in exemplum.

7 Et erit: omnis, qui viderit te, resiliet a te, & dicet: Vastata est Ninive: quis commovebit super te caput? unde quæram consolatorem tibi?

8 Numquid melior es Alexandria populorum, quæ habitat in fluminibus? aquæ in circuitu ejus: cujus divitiæ, mare: aquæ, muri ejus.

9 Æthiopia fortitudo ejus, & Ægyptus, & non est finis: Africæ & Libyes fuerunt in auxilio tuo.

10 Sed & ipsa in transmigrationem ducta est in captivitatem: parvuli ejus elisi sunt in capite omnium viarum, & super inclytos ejus miserunt sortem, & omnes optimates ejus confixi sunt in compedibus.

11 Et tu ergo inebriaberis, & eris despecta: & tu quæres auxilium ab inimico.

12 Omnes munitiones tuæ sicut ficus cum grossis suis: si concussæ fuerint, cadent in os comedentis.

13 Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis adapertione pandentur portæ terræ tuæ, devorabit ignis vectes tuos.

14 Aquam propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas: intra in lutum, & calca, subigens tene laterem.

15 Ibi comedet te ignis: peribis gladio, devorabit te ut bruchus: congregare ut bruchus: multiplicare ut locusta.

16 Plures fecisti negotiationes tuas quam stellæ sint cæli: bruchus expansus est, & avolavit.

17 Custodes tui quasi locustæ: & parvuli tui quasi locustæ locustarum, quæ considunt in sepibus in die frigoris: sol ortus est, & avolaverunt, & non est cognitus locus earum ubi fuerint.

18 Dormitaverunt pastores tui, rex Assur: sepelientur principes tui: latitavit populus tuus in montibus, & non est qui congreget.

19 Non est obscura contritio tua, pessima est plaga tua: omnes qui audierunt auditionem tuam, compresserunt manum super te: quia super quem non transiit malitia tua semper?

PROPHETIA HABACUC.

CAPUT PRIMUM.

Miratur propheta impium proſperari, & prævalere adverſus juſtum: nam adverſus Judæos ſuſcitat Dominus Chaldæos, qui victoriam non Domino, ſed idolo ſuo tribuunt.

1 ONus, quod vidit Habacuc
propheta.
2 Uſquequo Domine clamabo, &
non exaudies? vociferabor ad te vim
patiens; & non ſalvabis?
3 Quare oſtendiſti mihi iniquitatem & laborem, videre prædam &
injuſtitiam contra me? & factum eſt
judicium, & contradictio potentior.
4 Propter hoc lacerata eſt lex, &
non pervenit uſque ad finem judicium: quia impius prævalet adverſus juſtum, propterea egreditur judicium perverſum.
† Act. 15. 41. 5 † Aſpicite in gentibus, & videte:
admiramini, & obſtupeſcite: quia
opus factum eſt in diebus veſtris,
quod nemo credet cum narrabitur.
6 Quia ecce ego ſuſcitabo Chaldæos,
gentem amaram & velocem, ambulantem ſuper latitudinem terræ, ut
poſſideat tabernacula non ſua.
7 Horribilis, & terribilis eſt: ex
ſemetipſa judicium, & onus ejus
egredietur.
8 Leviores pardis equi ejus, & velociores lupis veſpertinis; & diffundentur equites ejus: equites namque
ejus de longe venient, volabunt
quaſi aquila feſtinans ad comedendum.
9 Omnes ad prædam venient, facies eorum ventus urens: & congregabit quaſi arenam, captivitatem.
10 Et ipſe de regibus triumphabit,
& tyranni ridiculi ejus erunt: ipſe
ſuper omnem munitionem ridebit,
& comportabit aggerem, & capiet
eam.
11 Tunc mutabitur ſpiritus, &
pertranſibit, & corruet: hæc eſt
fortitudo ejus dei ſui.
12 Numquid non tu a principio
Domine Deus meus, ſancte meus,
& non moriemur? Domine in judicium poſuiſti eum: & fortem, ut
corriperes, fundaſti eum.
13 Mundi ſunt oculi tui, ne videas
malum; & reſpicere ad iniquitatem
non poteris. quare reſpicis ſuper
iniqua agentes, & taces devorante
impio juſtiorem ſe?
14 Et facies homines quaſi piſces
maris, & quaſi reptile non habens
principem.
15 Totum in hamo ſublevavit, traxit illud in ſagena ſua, & congregavit in rete ſuum. Super hoc lætabitur & exultabit.
16 Propterea immolabit ſagenæ
ſuæ, & ſacrificabit reti ſuo: quia
in ipſis incraſſata eſt pars ejus, &
cibus ejus electus.
17 Propter hoc ergo expandit ſagenam ſuam, & ſemper interficere
Gentes non parcet.

CAPUT II.

Propheta a Domino reſponſum expectanti præcipitur, ut ſcribat viſionem, ac longanimiter ipſius eventum expectet: deſtructio Babylonis propter multa ipſorum ſcelera deſcribitur, & quod idola eis non proderunt.

1 SUper cuſtodiam meam ſtabo,
& figam gradum ſuper munitionem: & contemplabor, ut videam quid dicatur mihi, & quid
reſpondeam ad arguentem me.
2 Et reſpondit mihi Dominus, &
dixit: Scribe viſum, & explana
eum ſuper tabulas, ut percurrat qui
legerit eum.
3 Quia adhuc viſus procul, & apparebit in finem, & non mentietur,
ſi moram fecerit, expecta illum,
quia veniens veniet, & non tardabit.
4 Ecce qui incredulus eſt, non erit
recta anima ejus in ſemetipſo: † juſtus autem in fide ſua vivet. † Joan. 3. 36. Rom. 1. 17. Gal. 3. 11. Hebr. 10. 38.
5 Et quomodo vinum potantem
decipit: ſic erit vir ſuperbus, & non
decorabitur: qui dilatavit quaſi infernus animam ſuam: & ipſe quaſi
mors, & non adimpletur: & congregabit ad ſe omnes gentes, & coacervabit ad ſe omnes populos.
6 Numquid non omnes iſti ſuper
eum parabolam ſument, & loquelam ænigmatum ejus: & dicetur:
Væ ei, qui multiplicat non ſua?
uſquequo & aggravat contra ſe denſum lutum?
7 Numquid non repente conſurgent qui mordeant te: & ſuſcita-

buntur

buntur lacerantes te, & eris in rapinam eis?

8 Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis, propter sanguinem hominis, & iniquitatem terræ civitatis, & omnium habitantium in ea.

9 Væ qui congregat avaritiam malam domui suæ, ut sit in excelso nidus ejus, & liberari se putat de manu mali.

10 Cogitasti confusionem domui tuæ, concidisti populos multos, & peccavit anima tua.

11 Quia lapis de pariete clamabit: & lignum, quod inter juncturas ædificiorum est, respondebit.

12 † Væ qui ædificat civitatem in sanguinibus, & præparat urbem in iniquitate.

† Ezec 24. 9. Nah. 3. 1.

13 Numquid non hæc sunt a Domino exercituum? Laborabunt enim populi in multo igne, & gentes in vacuum, & deficient.

14 Quia replebitur terra, ut cognoscant gloriam Domini, quasi aquæ operientes mare.

15 Væ qui potum dat amico suo mittens fel suum, & inebrians ut aspiciat nuditatem ejus.

16 Repletus es ignominia pro gloria: bibe tu quoque, & consopire: circumdabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuam.

17 Quia iniquitas Libani operiet te, & vastitas animalium deterrebit eos de sanguinibus hominum, & iniquitate terræ, & civitatis, & omnium habitantium in ea.

18 Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus, conflatile, & imaginem falsam? quia speravit in figmento fictor ejus, ut faceret simulacra muta.

19 Væ qui dicit ligno: Expergiscere; Surge, lapidi tacenti: numquid ipse docere poterit? Ecce iste coopertus est auro & argento: & omnis spiritus non est in visceribus ejus.

20 † Dominus autem in templo sancto suo: sileat a facie ejus omnis terra.

† Psal. 10. 5.

1 ORATIO HABACUC PROPHETÆ PRO IGNORANTIIS.

CAPUT III.

2 Domine audivi auditionem tuam, & timui.
Domine opus tuum, in medio annorum vivifica illud.
In medio annorum notum facies: cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis.
3 Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharan:
Operuit cælos gloria ejus: & laudis ejus plena est terra.
4 Splendor ejus ut lux erit: cornua in manibus ejus.
Ibi abscondita est fortitudo ejus:
5 Ante faciem ejus ibit mors.
Et egredietur diabolus ante pedes ejus.
6 Stetit, & mensus est terram.
Aspexit, & dissolvit Gentes: & contriti sunt montes sæculi.
Incurvati sunt colles mundi, ab itineribus æternitatis ejus.
7 Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian.
8 Numquid in fluminibus iratus es Domine? aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indignatio tua?
Qui ascendes super equos tuos: & quadrigæ tuæ salvatio.
9 Suscitans suscitabis arcum tuum, juramenta tribubus quæ locutus es.
Fluvios scindes terræ:
10 Viderunt te, & doluerunt montes: gurges aquarum transiit.
Dedit abyssus vocem suam: altitudo manus suas levavit.
11 Sol & luna steterunt in habitaculo suo, in luce sagittarum tuarum, ibunt in splendore fulgurantis hastæ tuæ.
12 In fremitu conculcabis terram: in furore obstupefacies Gentes.
13 Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo.
Percussisti caput de domo impii: denudasti fundamentum ejus usque ad collum.
14 Maledixisti sceptris ejus, capiti bellatorum ejus, venientibus ut turbo ad dispergendum me.

Exultatio eorum, ſicut ejus qui
devorat pauperem in abſcondito.
15 Viam feciſti in mari equis tuis,
in luto aquarum multarum.
16 Audivi, & conturbatus eſt venter meus: a voce contremuerunt labia mea.
Ingrediatur putredo in oſſibus meis, & ſubter me ſcateat.
Ut requieſcam in die tribulationis: ut aſcendam ad populum accinctum noſtrum.
17 Ficus enim non florebit: & non erit germen in vineis.
Mentietur opus olivæ: & arva non afferent cibum.
Abſcindetur de ovili pecus: & non erit armentum in præſepibus.
18 Ego autem in Domino gaudebo: & exultabo in Deo Jeſu meo.
19 Deus Dominus fortitudo mea: & ponet pedes meos quaſi cervorum.
Et ſuper excelſa mea deducet me victor in Pſalmis canentem.

PROPHETIA SOPHONIÆ.

CAPUT PRIMUM,

Quo tempore Sophonias prophetaverit: qui primum peccatoribus univerſis, deinde Judæis comminatur, ob idololatriam & Dei contemptum, divinam ultionem: Jeruſalem quoque lucernis ſcrutanda dicitur, & quam erit amara dies ultionis Domini.

1 VErbum Domini quod factum eſt ad Sophoniam filium Chuſi, filii Godoliæ, filii Amariæ, filii Ezeciæ, in diebus Joſiæ filii Amon regis Judæ.
2 Congregans congregabo omnia a facie terræ, dicit Dominus:
3 Congregans hominem & pecus, congregans volatilia cæli & piſces maris: & ruinæ impiorum erunt: & diſperdam homines a facie terræ, dicit Dominus.
4 Et extendam manum meam ſuper Judam, & ſuper omnes habitantes Jeruſalem: & diſperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina æditorum cum ſacerdotibus;
5 Et eos qui adorant ſuper tecta militiam cæli, & adorant & jurant in Domino, & jurant in Melchom.
6 Et qui avertuntur de poſt tergum Domini, & qui non quæſierunt Dominum, nec inveſtigaverunt eum.
7 Silete a facie Domini Dei: quia juxta eſt dies Domini, quia præparavit Dominus hoſtiam, ſanctificavit vocatos ſuos.
8 Et erit: in die hoſtiæ Domini, viſitabo ſuper principes, & ſuper filios regis, & ſuper omnes qui induti ſunt veſte peregrina:
9 Et viſitabo ſuper omnem, qui arroganter ingreditur ſuper limen in die illa: qui complent domum Domini Dei ſui iniquitate & dolo.
10 Et erit in die illa, dicit Dominus, vox clamoris a porta piſcium, & ululatus a Secunda, & contritio magna a collibus.
11 Ululate habitatores Pilæ: conticuit omnis populus Chanaan, diſperierunt omnes involuti argento.
12 Et erit in tempore illo: ſcrutabor Jeruſalem in lucernis: & viſitabo ſuper viros defixos in fecibus ſuis: qui dicunt in cordibus ſuis: Non faciet bene Dominus, & non faciet male.
13 Et erit fortitudo eorum in direptionem, & domus eorum in deſertum: & † ædificabunt domos, & non habitabunt: & plantabunt vineas, & non bibent vinum earum. † *Amos* 5. 11.
14 Juxta eſt dies Domini magnus, juxta eſt & velox nimis: vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis.
15 † Dies iræ dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis. † *Jere.* 30. 7. *Joel* 2. 11. *Amos* 5. 18.
16 Dies tubæ & clangoris ſuper civitates munitas, & ſuper angulos excelſos.
17 Et tribulabo homines, & ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt: & effundetur ſanguis eorum ſicut humus, & corpora eorum ſicut ſtercora.
18 † Sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: † in igne zeli ejus devorabitur omnis terra, quia conſummationem cum feſtinatione faciet cunctis habitantibus terram. † *Ezec.* 7. 19. † *Infra* 3. 8.

CAPUT II.

Hortatur Propheta populum ut ad Deum convertatur, priusquam ira Domini ei superveniat, omnesque mansuetos terræ ut Dominum quærant: denuntians destructionem imminere Philisthæis, Moabitis, Ammonitis, Æthiopibus & Assyriis.

1 CONvenite, congregamini gens non amabilis:
2 Priusquam pariat jussio quasi pulverem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris Domini, antequam veniat super vos dies indignationis Domini.
3 Quærite Dominum omnes mansueti terræ, qui judicium ejus estis operati: quærite justum, quærite mansuetum: si quomodo abscondamini in die furoris Domini.
4 Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum, Azotum in meridie ejicient, & Accaron eradicabitur.
5 Væ qui habitatis funiculum maris, gens perditorum: verbum Domini super vos Chanaan terra Philisthinorum, & disperdam te, ita ut non sit inhabitator.
6 Et erit funiculus maris requies pastorum, & caulæ pecorum:
7 Et erit funiculus ejus, qui remanserit de domo Juda: ibi pascentur, in domibus Ascalonis ad vesperam requiescent: quia visitabit eos Dominus Deus eorum, & avertet captivitatem eorum.
8 Audivi opprobrium Moab, & blasphemias filiorum Ammon: quæ exprobraverunt populo meo, & magnificati sunt super terminos eorũ.
9 Propterea vivo ego, dicit Dominus exercituum Deus Israel, quia Moab ut Sodoma erit, & filii Ammon quasi Gomorrha, siccitas spinarum, & acervi salis, & desertum usque in æternum: reliquiæ populi mei diripient eos, & residui gentis meæ possidebunt illos.
10 Hoc eis eveniet pro superbia sua: quia blasphemaverunt, & magnificati sunt super populum Domini exercituum.
11 Horribilis Dominus super eos, & attenuabit omnes deos terræ: & adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulæ Gentium.
12 Sed & vos Æthiopes interfecti gladio meo eritis.
13 Et extendet manum suam super Aquilonem, & perdet Assur: & ponet speciosam in solitudinem, & in invium, & quasi desertum.
14 † Et accubabunt in medio ejus greges, omnes bestiæ Gentium: & † *Isai.* 34. 11.
onocrotalus & ericius in liminibus ejus morabuntur: vox cantantis in fenestra, corvus in superliminari, quoniam attenuabo robur ejus.
15 Hæc est civitas gloriosa habitans in confidentia: quæ dicebat in corde suo: Ego sum, & extra me non est alia amplius: quomodo facta est in desertum cubile bestiæ? omnis qui transit per eam, sibilabit, & movebit manum suam.

CAPUT III.

Arguit Jerusalem, & præcipue rectores ejus, quibus minatur celerem Dei vindictam, quod neque beneficiis neque flagellis sint ad ipsum conversi: de felicitate novæ legis, ac multiplicatione credentium: pœnaque iniquorum prædicitur.

1 VÆ provocatrix, & redempta civitas, columba.
2 Non audivit vocem, & non suscepit disciplinam: in Domino non est confisa, ad Deum suum non appropinquavit.
3 † Principes ejus in medio ejus quasi leones rugientes: judices ejus lupi vespere, non relinquebant in mane. † *Ezec.* 22. 27. *Mich.* 3. 11.
4 Prophetæ ejus vesani, viri infideles: sacerdotes ejus polluerunt sanctum, injuste egerunt contra legem.
5 Dominus justus in medio ejus non faciet iniquitatem: mane mane judicium suum dabit in lucem, & non abscondetur: nescivit autem iniquus confusionem.
6 Disperdidi Gentes, & dissipati sunt anguli earum: desertas feci vias eorum, dum non est qui transeat: desolatæ sunt civitates eorum, non remanente viro, neque ullo habitatore.
7 Dixi: Attamen timebis me, suscipies disciplinam: & non peribit habitaculum ejus, propter omnia in quibus visitavi eam: verumtamen diluculo surgentes corrupuerunt omnes cogitationes suas.
8 Quapropter expecta me, dicit

Dominus, in die resurrectionis meæ
in futurum, quia judicium meum
ut congregem Gentes, & colligam
regna: & effundam super eos indi-
gnationem meam, omnem iram fu-
roris mei: † in igne enim zeli mei † Sup. 1. 18.
devorabitur omnis terra.
9 Quia tunc reddam populis la-
bium electum, ut invocent omnes
in nomine Domini, & serviant ei
humero uno.
10 Ultra flumina Æthiopiæ, inde
supplices mei, filii dispersorum meo-
rum deferent munus mihi.
11 In die illa non confunderis su-
per cunctis adinventionibus tuis,
quibus prævaricata es in me: quia
tunc auferam de medio tui magni-
loquos superbiæ tuæ, & non adjicies
exaltari amplius in monte sancto
meo.
12 Et derelinquam in medio tui
populum pauperem & egenum: &
sperabunt in nomine Domini.
13 Reliquiæ Israel non facient ini-
quitatem, nec loquentur menda-
cium, & non invenietur in ore eo-
rum lingua dolosa: quoniam ipsi
pascentur, & accubabunt, & non
erit qui exterreat.
14 Lauda filia Sion: jubila Israel:
lætare, & exulta in omni corde fi-
lia Jerusalem.
15 Abstulit Dominus judicium tu-
um, avertit inimicos tuos: rex Is-
rael Dominus in medio tui, non ti-
mebis malum ultra.
16 In die illa dicetur Jerusalem:
Noli timere: Sion, non dissolvan-
tur manus tuæ.
17 Dominus Deus tuus in medio tui
fortis, ipse salvabit: gaudebit su-
per te in lætitia, silebit in dilectio-
ne sua, exultabit super te in laude.
18 Nugas, qui a lege recesserant,
congregabo, quia ex te erant: ut
non ultra habeas super eis oppro-
brium.
19 Ecce ego interficiam omnes, qui
afflixerunt te in tempore illo: &
salvabo claudicantem: & eam, quæ
ejecta fuerat, congregabo: & ponam
eos in laudem, & in nomen, in om-
ni terra confusionis eorum:
20 In tempore illo, quo adducam
vos; & in tempore, quo congregabo
vos. dabo enim vos in nomen, & in
laudem omnibus populis terræ, cum
convertero captivitatem vestram
coram oculis vestris, dicit Dominus.

PROPHETIA AGGÆI.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore prophetaverit Aggæus: qui increpat Judæos, quod neglecta domo Dei propria ædificia curarent: ob quam causam dicit illis immissam a Deo sterilitatem: eoque tempore dux Zorobabel & Jesus sacerdos magnus una cum populo excitati, incipiunt ædificare domum Dei.

1 IN anno secundo Darii regis,
in mense sexto, in die una 1 Esdr. 5. 1.
mensis, factum est verbum Domini
in manu Aggæi prophetæ, ad Zoro-
babel filium Salathiel, ducem Ju-
da, & ad Jesum, filium Josedec,
sacerdotem magnum, dicens:
2 Hæc ait Dominus exercituum,
dicens: Populus iste dicit: Nodum
venit tempus domus Domini ædifi-
candæ.
3 Et factum est verbum Domini in
manu Aggæi prophetæ, dicens:
4 Numquid tempus vobis est ut ha-
bitetis in domibus laqueatis, & do-
mus ista deserta?
5 Et nunc hæc dicit Dominus exer-
cituum: Ponite corda vestra super
vias vestras.
6 † Seminastis multum, & intuli- † Deut 28. 38. Mich. 6. 15.
stis parum: comedistis, & non estis
satiati: bibistis, & non estis ine-
briati: operuistis vos, & non estis
calefacti: & qui mercedes congre-
gavit, misit eas in sacculum pertu-
sum.
7 Hæc dicit Dominus exercituum:
Ponite corda vestra super vias ve-
stras.
8 Ascendite in montem: portate li-
gna, & ædificate domum: & acce-
ptabilis mihi erit, & glorificabor,
dicit Dominus.
9 Respexistis ad amplius, & ecce fa-
ctum est minus: & intulistis in do-
mum, & exufflavi illud: quam ob
causam, dicit Dominus exercituum?
quia domus mea deserta est, & vos
festinatis unusquisq; in domum suã.
10 Propter hoc super vos prohibiti
sunt cæli ne darent rorem, & terra
prohibita est ne daret germen suum:
11 Et vocavi siccitatem super ter-
rã, & super montes, & super triticũ,

& super vinum, & super oleum, &
quæcumque profert humus, & su-
per homines, & super jumenta, &
super omnem laborem manuum.
12 Et audivit Zorobabel filius Sala-
thiel, & Jesus filius Josedec sacerdos
magnus, & omnes reliquiæ populi,
vocem Domini Dei sui, & verba Ag-
gæi prophetæ, sicut misit eum Do-
minus Deus eorum ad eos: & timuit
populus a facie Domini.
13 Et dixit Aggæus nuntius Domi-
ni de nuntiis Domini, populo di-
cens: Ego vobiscum sum, dicit
Dominus.
14 Et suscitavit Dominus spiritum
Zorobabel filii Salathiel, ducis Ju-
da, & spiritum Jesu filii Josedec sa-
cerdotis magni, & spiritum reliquo-
rum de omni populo: & ingressi
sunt, & faciebant opus in domo Do-
mini exercituum Dei sui.

CAPUT II.

Etsi templum reædificatum nihil videatur priori collatum, postea tamen veniente Messia, replebitur gloria majori, quam fuerit prioris templi: & sicut Judæi ob neglectam templi reædificationem facti fuerant immundi coram Deo, ipsorumque sacrificia, & sterilitas adducta; ita post inceptam reædificationem omnia ipsis facta sunt prospera.

1 IN die vigesima & quarta men-
sis, in sexto mense, in anno
secundo Darii regis.
2 In septimo mense, vigesima &
prima mensis, factum est verbum
Domini in manu Aggæi prophetę,
dicens:
3 Loquere ad Zorobabel filium Sa-
lathiel ducem Juda, & ad Jesum fi-
lium Josedec sacerdotem magnum,
& ad reliquos populi, dicens:
4 Quis in vobis est derelictus, qui
vidit domum istam in gloria sua pri-
ma? & quid vos videtis hanc nunc?
numquid non ita est, quasi non sit
in oculis vestris?
5 Et nunc confortare Zorobabel,
dicit Dominus: & confortare Jesu
fili Josedec sacerdos magne, & con-
fortare omnis populus terræ, dicit
Dominus exercituum: & facite (quo-
niam ego vobiscum sum, dicit Do-
minus exercituum)
6 Verbum quod pepigi vobiscum
cum egrederemini de Terra Ægypti:
& spiritus meus erit in medio ve-
strum, nolite timere.
7 Quia hæc dicit Dominus exerci-
tuum: † Adhuc unum modicum † *Hebr.*
est, & ego commovebo cælum, & *12. 26.*
terram, & mare, & aridam.
8 Et movebo omnes Gentes: ET
VENIET DESIDERATUS cunctis
Gentibus: & implebo domum istam
gloria, dicit Dominus exercituum.
9 Meum est argentum, & meum est
aurum, dicit Dominus exercituum.
10 Magna erit gloria domus istius
novissimæ plus quam primæ, dicit
Dominus exercituum: & in loco isto
dabo pacem, dicit Dominus exerci-
tuum.
11 In vigesima & quarta noni men-
sis, in anno secundo Darii regis, fa-
ctum est verbum Domini ad Ag-
gæum prophetam, dicens:
12 Hęc dicit Dominus exercituum:
Interroga sacerdotes legem, dicens:
13 Si tulerit homo carnem sanctifi-
catam in ora vestimenti sui, & teti-
gerit de summitate ejus panem, aut
pulmentum, aut vinum, aut oleum,
aut omnem cibum: numquid san-
ctificabitur? Respondentes autem
sacerdotes, dixerunt: Non.
14 Et dixit Aggæus: Si tetigerit
pollutus in anima ex omnibus his,
numquid contaminabitur? Et re-
sponderunt sacerdotes, & dixerunt:
Contaminabitur.
15 Et respondit Aggæus, & dixit:
Sic populus iste, & sic gens ista ante
faciem meam, dicit Dominus, & sic
omne opus manuum eorum: & om-
nia quæ obtulerunt ibi, contamina-
ta erunt.
16 Et nunc ponite corda vestra a die
hac & supra, antequam poneretur
lapis super lapidem in templo Do-
mini.
17 Cum accederetis ad acervum vi-
ginti modiorum, & fierent decem:
& intraretis ad torcular, ut expri-
meretis quinquaginta lagenas, &
fiebant viginti.
18 † Percussi vos vento urente, & † *Amos*
aurugine, & grandine omnia opera *4. 9.*
manuum vestrarum: & non fuit in
vobis, qui reverteretur ad me, dicit
Dominus.
19 Ponite corda vestra ex die ista,
& in futurum, a die vigesima &
quarta noni mensis: a die, qua fun-
damenta jacta sunt templi Domini,
ponite super cor vestrum.

20 Num-

20 Numquid jam semen in germine est: & adhuc vinea, & ficus, & malogranatum,& lignum olivæ non floruit? ex die ista benedicam.

21 Et factum est verbum Domini secundo ad Aggæum in vigesima & quarta mensis, dicens:

22 Loquere ad Zorobabel ducem Juda, dicens: Ego movebo cælum pariter & terram.

23 Et subvertam solium regnorum, & conteram fortitudinem regni Gentium: & subvertam quadrigam, & ascensorem ejus: & descendent equi, & ascensores eorum: vir in gladio fratris sui.

24 In die illa, dicit Dominus exercituum, assumam te † Zorobabel fili Salathiel serve meus, dicit Dominus: & ponam te quasi signaculum, quia te elegi, dicit Dominus exercituum.

† *Eccli.* 49. 13.

PROPHETIA

ZACHARIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Zacharias prophetaverit: qui hortatur populum ad resipiscentiam, ne imitentur patres suos, qui prophetas contemnentes puniti sunt: duplici figura ostendit Dominus se puniturum Gentes quæ populum suum afflixerant; hunc autem in Jerusalem revocandum, in qua ædificabitur ipsi Domino templum.

1 IN mense octavo, in anno secundo Darii regis, factum est verbum Domini ad Zachariam, filium Barachiæ filii Addo, prophetam, dicens:

2 Iratus est Dominus super patres vestros iracundia.

3 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: † Convertimini ad me, ait Dominus exercituum: & convertar ad vos, dicit Dominus exercituum.

† *Isaiæ* 21. 12. *&* 31. 6. *&* 45. 22. *Jer.* 3. 12. *Ezech.* 18. 30. *&* 33. 11. *Ose.* 14. 2. *Joel.* 2. 12. *Malac.* 3. 7.

4 Ne sitis sicut patres vestri, ad quos clamabant prophetæ priores, dicentes: Hęc dicit Dominus exercituum: Convertimini de viis vestris malis, & de cogitationibus vestris pessimis: & non audierunt, neque attenderunt ad me, dicit Dominus.

5 Patres vestri ubi sunt? & Prophetę numquid in sempiternum vivent?

6 Verumtamen verba mea, & legitima mea, quę mandavi servis meis prohetis, numquid non comprehenderunt patres vestros, & conversi sunt, & dixerunt: Sicut cogitavit Dominus exercituum facere nobis secundum vias nostras, & secundum adinventiones nostras, fecit nobis?

7 In die vigesima & quarta undecimi mensis Sabath, in anno secundo Darii, factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachiæ, filii Addo, prophetam, dicens:

8 Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta, quæ erant in profundo: & post eum equi rufi, varii, & albi.

9 Et dixi: Quid sunt isti, Domine mi? & dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me: Ego ostendam tibi quid sint hæc.

10 Et respondit vir, qui stabat inter myrteta, & dixit: Isti sunt, quos misit Dominus ut perambulent terram.

11 Et responderunt Angelo Domini, qui stabat inter myrteta, & dixerunt: Pereambulavimus terram, & ecce omnis terra habitatur, & quiescit.

12 Et respondit Angelus Domini, & dixit: Domine exercituum usquequo tu non misereberis Jerusalem, & urbium Juda, quibus iratus es? Iste jam septuagesimus annus est.

13 Et respondit Dominus Angelo, qui loquebatur in me verba bona, verba consolatoria.

14 Et dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me: Clama, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: † Zelatus sum Jerusalem & Sion zelo magno.

† *Infra* 8. 2.

15 Et ira magna ego irascor super gentes opulentas: quia ego iratus sum parum, ipsi vero adjuverunt in malum.

16 Propterea hæc dicit Dominus: Revertar ad Jerusalem in misericordiis: & domus mea ædificabitur in ea, ait Dominus exercituum, & perpendiculum extendetur super Jerusalem.

17 Adhuc clama, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc affluent civitates meę bonis: & consolabitur adhuc Dominus Sion, & eliget adhuc Jerusalem.

18 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce quatuor cornua.

19 Et dixi ad Angelum, qui loque-
batur in me: Quid sunt hæc? & di-
xit ad me: Hæc sunt cornua, quę
ventilaverunt Judam, & Israel, &
Jerusalem.
20 Et ostendit mihi Dominus qua-
tuor fabros.
21 Et dixi: Quid isti veniunt face-
re? Qui ait, dicens: Hæc sunt cor-
nua quæ ventilaverunt Judam per
singulos viros, & nemo eorum le-
vavit caput suum: & venerunt isti
deterrere ea, ut dejiciant cornua gen-
tium, quę levaverunt cornu super
terram Juda ut dispergerent eam.

CAPUT II.

Apparet vir mensuraturus Jerusalem, quæ post captivitatem solutam vehementer replenda est habitatoribus: cui Deus pro muro erit; & afflictis Chaldæis ac ceteris qui filios Israel afflixerant, multæ gentes una cum Sion læta venient ad serviendum Domino, quas ipse suscipiet in populum.

1 ET levavi oculos meos, & vidi:
& ecce vir, & in manu ejus
funiculum mensorum.
2 Et dixi: Quo tu vadis? Et dixit
ad me: Ut metiar Jerusalem, & vi-
deam quanta sit latitudo ejus, &
quanta longitudo ejus.
3 Et ecce angelus, qui loquebatur
in me, egrediebatur, & angelus alius
egrediebatur in occursum ejus.
4 Et dixit ad eum: Curre, loquere
ad puerum istum, dicens: Absque
muro habitabitur Jerusalem, præ
multitudine hominum & jumento-
rum in medio ejus.
5 Et ego ero ei, ait Dominus, mu-
rus ignis in circuitu: & in gloria ero
in medio ejus.
6 O, o fugite de terra aquilonis, dicit
Dominus: quoniam in quatuor ven-
tos cæli dispersi vos, dicit Dominus.
7 O Sion, fuge quæ habitas apud
filiam Babylonis:
8 Quia hæc dicit Dominus exerci-
tuum: Post gloriam misit me ad
gentes, quæ spoliaverunt vos: qui
enim tetigerit vos, tangit pupillam
oculi mei:
9 Quia ecce ego levo manum me-
am super eos, & erunt prædæ his,
qui serviebant sibi: & cognoscetis
quia Dominus exercituum misit me.
10 Lauda & lætare filia Sion: quia
ecce ego venio, & habitabo in medio
tui, ait Dominus.
11 Et applicabuntur Gentes multæ
ad Dominum in die illa, & erunt
mihi in populum, & habitabo in
medio tui: & scies quia Dominus
exercituum misit me ad te.
12 Et possidebit Dominus Judam
partem suam in terra sanctificata: &
eliget adhuc Jerusalem.
13 Sileat omnis caro a facie Domi-
ni: quia consurrexit de habitaculo
sancto suo.

CAPUT III.

Jesus sacerdos exutus sordidis, induitur mutatoriis, qui judicaturus est domum Domini, si in viis ipsius ambulet: adducet Dominus servum suum orientem: & de lapide agit super quem septem oculi sunt.

1 ET ostendit mihi Dominus Je-
sum sacerdotem magnum
stantem coram angelo Domini: &
satan stabat a dextris ejus ut adver-
saretur ei.
2 Et dixit Dominus ad satan: In-
crepet Dominus in te satan: & in-
crepet Dominus in te, qui elegit Je-
rusalem: numquid non iste torris est
erutus de igne?
3 Et Jesus erat indutus vestibus sor-
didis: & stabat ante faciem angeli.
4 Qui respondit, & ait ad eos qui
stabant coram se, dicens: Auferte
vestimenta sordida ab eo. Et dixit
ad eum: Ecce abstuli a te iniquita-
tem tuam, & indui te mutatoriis.
5 Et dixit: Ponite cidarim mun-
dam super caput ejus. Et posuerunt
cidarim mundam super caput ejus,
& induerunt eum vestibus: & ange-
lus Domini stabat.
6 Et contestabatur angelus Domini
Jesum, dicens:
7 Hæc dicit Dominus exercituum:
Si in viis meis ambulaveris, & custo-
diam meam custodieris: tu quoque
judicabis domum meam, & custo-
dies atria mea, & dabo tibi ambu-
lantes de his, qui nunc hic assistunt.
8 Audi Jesu sacerdos magne, tu &
amici tui, qui habitant coram te,
quia viri portendentes sunt. ecce
enim ego † ADDUCAM SERVUM † *Luc.*
MEUM ORIENTEM. I. 78.
9 Quia ecce lapis, quem dedi co-
ram Jesu: super lapidem unum se-
ptem oculi sunt: ecce ego cælabo
sculpturam ejus, ait Dominus exerci-

tuum: & auferam iniquitatem terræ illius in die una.
10 In die illa, dicit Dominus exercituum, vocabit vir amicum suum subter vitem, & subter ficum.

CAPUT IV.

De candelabro aureo cum duabus olivis, lapide primario & stanneo, ac septem oculis Domini, & horum interpretatio: quodque templum a Zorobabel fundatum, ab ipso consummabitur.

1 ET reversus est angelus, qui loquebatur in me, & suscitavit me, quasi virum qui suscitatur de somno suo.
2 Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas ejus super caput ipsius septem lucernæ ejus super illud: & septem infusoria lucernis, quæ erant super caput ejus.
3 Et duæ olivæ super illud; una a dextris lampadis, & una a sinistris ejus.
4 Et respondi, & ajo ad angelum, qui loquebatur in me, dicens: Quid sunt hæc domine mi?
5 Et respondit angelus, qui loquebatur in me, & dixit ad me: Numquid nescis quid sunt hæc? Et dixi: non, domine mi.
6 Et respondit, & ait ad me, dicens: Hoc est verbum Domini ad Zorobabel, dicens: Non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo, dicit Dominus exercituum.
7 Quis tu mons magne coram Zorobabel? in planum: & educet lapidem primarium, & exęquabit gratiam gratiæ ejus.
8 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:
9 Manus Zorobabel fundaverunt domum istam, & manus ejus perficient eam: & scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos.
10 Quis enim despexit dies parvos? & lætabuntur, & videbunt lapidem stanneum in manu Zorobabel. Septem isti oculi sunt Domini, qui discurrunt in universam terram.
11 Et respondi, & dixi ad eum: Quid sunt duę olivæ istę, ad dexteram candelabri, & ad sinistram ejus?
12 Et respondi secundo, & dixi ad eum: Quid sunt duæ spicæ olivarum, quæ sunt juxta duo rostra aurea, in quibus sunt suffusoria ex auro?
13 Et ait ad me, dicens: Numquid nescis quid sunt hæc? Et dixi: Non, domine mi.
14 Et dixit: Isti sunt duo filii olei, qui assistunt Dominatori universæ terræ.

CAPUT V.

Volumen volans, quo iniqui judicabuntur: mulier in amphora sedens cum massa plumbi, designat impietatem: & duę mulieres alatæ levant illam in aera.

1 ET conversus sum, & levavi oculos meos: & vidi, & ecce volumen volans.
2 Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Ego video volumen volans: longitudo ejus viginti cubitorum, & latitudo ejus decem cubitorum.
3 Et dixit ad me: Hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, judicabitur: & omnis jurans, ex hoc similiter judicabitur.
4 Educam illud, dicit Dominus exercituum: & veniet ad domum furis, & ad domum jurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus ejus, & consumet eam, & ligna ejus, & lapides ejus.
5 Et egressus est angelus, qui loquebatur in me: & dixit ad me: Leva oculos tuos, & vide quid est hoc, quod egreditur.
6 Et dixi: Quidnam est? Et ait: Hæc est amphora egrediens. Et dixit: Hęc est oculus eorum in universa terra.
7 Et ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier una sedens in medio amphoræ.
8 Et dixit: Hæc est impietas. Et projecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os ejus.
9 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earum, & habebant alas quasi alas milvi: & levaverunt amphoram inter terram & cælum.
10 Et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quo istæ deferunt amphoram?
11 Et dixit ad me: Ut ædificetur ei domus in terra Sennaar: & stabiliatur, & ponatur ibi super basem suam.

CAPUT VI.

Quatuor quadrigæ visæ de medio duorum montium æreorum, quatuor venti sunt, egredientes in terram: de coronis in capite Jesu sacerdotis imponendis: de viro cujus nomen Oriens, qui templum ædificabit Domino, & dominabitur in solio suo.

1 ET conversus sum, & levavi
oculos meos, & vidi: & ecce quatuor quadrigæ egredientes, de
medio duorum montium: & montes, montes ærei.
2 In quadriga prima equi rufi, & in
quadriga secunda equi nigri,
3 Et in quadriga tertia equi albi, &
in quadriga quarta equi varii, &
fortes.
4 Et respondi, & dixi ad angelum,
qui loquebatur in me: Quid sunt
hæc, domine mi?
5 Et respondit angelus, & ait ad
me: Isti sunt quatuor venti cæli, qui
egrediuntur, ut stent coram Dominatore omnis terræ.
6 In qua erant equi nigri, egrediebantur in terram Aquilonis: & albi
egressi sunt post eos: & varii egressi
sunt ad terram Austri.
7 Qui autem erant robustissimi,
exierunt, & quærebant ire & discurrere per omnem terram. Et dixit:
Ite, perambulate terram: & perambulaverunt terram.
8 Et vocavit me, & locutus est ad
me, dicens: Ecce qui egrediuntur in
terram Aquilonis, requiescere fecerunt spiritum meum in terra Aquilonis,
9 Et factum est verbum Domini ad
me, dicens:
10 Sume a transmigratione, ab
Holdai, & a Tobia, & ab Idaja; &
venies tu in die illa, & intrabis domum Josiæ, filii Sophoniæ, qui venerunt de Babylone.
11 Et sumes aurum & argentum: &
facies coronas, & pones in capite Jesu filii Josedec sacerdotis magni,
12 Et loqueris ad eum, dicens: Hæc
Luc. 1. 78. ait Dominus exercituum, dicens:
† ECCE VIR ORIENS NOMEN
EJUS: & subter eum orietur, &
ædificabit templum Domino.
13 Et ipse extruet templum Domino: & ipse portabit gloriam, & sedebit, & dominabitur super solio
suo, & erit sacerdos super solio suo, &
consilium pacis erit inter illos duos.
14 Et coronæ erunt Helem, & Tobiæ, & Idajæ, & Hem, filio Sophoniæ, memoriale in templo Domini.
15 Et qui procul sunt, venient, &
ædificabunt in templo Domini: &
scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos. Erit autem hoc, si
auditu audieritis vocem Domini Dei
vestri.

CAPUT VII.

Jejunia quibus Judæi per 70 annos captivitatis jejunaverunt non placebant Domino, quia in iniquitatibus suis permanebant: proinde hortatur eos ad resipiscentiam, nam quia prophetas olim non audierant, dispersit eos Dominus in gentes, terraque desolata facta est propter ipsorum iniquitates.

1 ET factum est in anno quarto
Darii regis, factum est verbum Domini ad Zachariam, in quarta mensis noni, qui est Calseu.
2 Et miserunt ad domum Dei, Sarasar, & Rogommelech, & viri qui
erant cum eo, ad deprecandam faciem Domini:
3 Ut dicerent sacerdotibus domus
Domini exercituum, & prophetis,
loquentes: Numquid flendum est
mihi in quinto mense, vel sanctificare me debeo, sicut jam feci multis
annis?
4 Et factum est verbum Domini
exercituum ad me, dicens:
5 Loquere ad omnem populum terræ, & ad sacerdotes, dicens: † Cum † Isai. 58. 5.
jejunaretis, & plangeretis in quinto & septimo per hos septuaginta
annos: numquid jejunium jejunastis
mihi?
6 Et cum comedistis, & bibistis,
numquid non vobis comedistis, &
vobismetipsis bibistis?
7 Numquid non sunt verba, quæ
locutus est Dominus in manu prophetarum priorum, cum adhuc Jerusalem habitaretur, & esset opulenta, ipsa & urbes in circuitu ejus,
& ad Austrum, & in campestribus
habitaretur?
8 Et factum est verbum Domini ad
Zachariam, dicens:
9 Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Judicium verum judicate, &
misericordiam & miserationes facite, unusquisque cum fratre suo.

† Exod. 22. 22. Isai. 1. 23. Jer. 5. 28.

10 † Et viduam, & pupillum, & advenam, & pauperem nolite calumniari: & malum vir fratri suo non cogitet in corde suo.

11 Et noluerunt attendere, & averterunt scapulam recedentem, & aures suas aggravaverunt ne audirent.

12 Et cor suum posuerunt ut adamantem, ne audirent legem, & verba quæ misit Dominus exercituum in spiritu suo per manum prophetarum priorum: & facta est indignatio magna a Domino exercituum.

13 Et factum est sicut locutus est, & non audierunt: sic clamabunt, & non exaudiam, dicit Dominus exercituum.

14 Et dispersi eos per omnia regna, quæ nesciunt: & terra desolata est ab eis, eo quod non esset transiens & revertens: & posuerunt terram desiderabilem in desertum.

CAPUT VIII.

Sicut Dominus propter peccata populi sui afffixit eum, & desolatam fecit Jerusalem; sic nunc facit illam plurimum habitari, omniaque dabit prospera, modo ei serviant: quibus adjungentur & aliæ gentes: de fimbria Judæi a decem viris ethnicis apprehensa.

1 Et factum est verbum Domini exercituum, dicens:

2 Hæc dicit Dominus exercituum: Zelatus sum Sion zelo magno, & indignatione magna zelatus sum eam.

3 Hæc dicit Dominus exercituum: Reversus sum ad Sion, & habitabo in medio Jerusalem: & vocabitur Jerusalem civitas veritatis, & mons Domini exercituum non sanctificatus.

4 Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc habitabunt senes & anus in plateis Jerusalem: & viri baculus in manu ejus prę multitudine dierum.

5 Et plateę civitatis complebuntur infantibus & puellis, ludentibus in plateis ejus.

6 Hæc dicit Dominus exercituum: Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi hujus in diebus illis, numquid in oculis meis difficile erit, dicit Dominus exercituum?

7 Hęc dicit Dominus exercituum: Ecce ego salvabo populum meum de terra Orientis, & de terra Occasus solis.

8 Et adducam eos, & habitabunt in medio Jerusalem: & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum, in veritate & in justitia.

9 Hæc dicit Dominus exercituum: Confortentur manus vestræ, qui auditis in his diebus sermones istos per os prophetarum, in die qua fundata est Domus Domini exercituum, ut templum ædificaretur.

10 Siquidem ante dies illos merces hominum non erat, nec merces jumentorum erat: neque introeunti, neque exeunti erat pax præ tribulatione: & dimisi omnes homines, unumquemque contra proximum suum.

11 Nunc autem non juxta dies priores ego faciam reliquiis populi hujus, dicit Dominus exercituum,

12 Sed semen pacis erit: vinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum, & cæli dabunt rorem suum: & possidere faciam reliquias populi hujus universa hæc.

13 Et erit: sicut eratis maledictio in gentibus, domus Juda, & domus Israel: sic salvabo vos, & eritis benedictio: nolite timere, confortentur manus vestræ.

14 Quia hæc dicit Dominus exercituum: Sicut cogitavi ut affligerem vos, cum ad iracundiam provocassent patres vestri me, dicit Dominus,

15 Et non sum misertus: sic conversus cogitavi in diebus istis ut benefaciam domui Juda, & Jerusalem: nolite timere.

16 Hæc sunt ergo verba, quæ facietis: † Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo: veritatem, & judicium pacis judicate in portis vestris.

† Eph. 4. 25.

17 Et unusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris: & juramentum mendax ne diligatis; omnia enim hæc sunt, quæ odi, dicit Dominus.

18 Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens:

19 Hęc dicit Dominus exercituum: Jejunium quarti, & jejunium quinti, & jejunium septimi, & jejunium decimi erit domui Juda in gaudium, & lætitiam, & in solemnitates pręclaras: veritatem tantum, & pacem diligite.

20 Hęc dicit Dominus exercituum: Usquequo veniant populi, & habitent in civitatibus multis,

21 Et vadant habitatores, unus ad
alterum, dicentes: Eamus, & deprecemur
faciem Domini, & quæramus Dominum exercituum: vadam
etiam ego.
22 Et venient populi multi, & gentes
robustæ, ad quærendum Dominum exercituum in Jerusalem, &
deprecandam faciem Domini.
23 Hæc dicit Dominus exercituum:
In diebus illis, in quibus apprehendent
decem homines ex omnibus linguis gentium, & apprehendent fimbriam
viri Judæi, dicentes: Ibimus
vobiscum: audivimus enim quoniam
Deus vobiscum est.

CAPUT IX.

Vaticinatur adversus civitates Syriæ, & superbos Philisthæos: rex Christus venturus est ad Sion insidens pullo asini, & ablato bello imperabit mundo in magna pace: qui etiam emisit vinctos de lacu in sanguine testamenti sui: omnia dicuntur futura populo Dei prospera, quoniam ipse eum proteget.

1 ONus verbi Domini in terra
Hadrach, & Damasci requiei
ejus: quia Domini est oculus hominis, & omnium tribuum Israel.
2 Emath quoque in terminis ejus,
& Tyrus, & Sidon: assumpserunt
quippe sibi sapientiam valde.
3 Et ædificavit Tyrus munitionem
suam, & coacervavit argentum quasi
humum, & aurum ut lutum platearum.
4 Ecce Dominus possidebit eam, &
percutiet in mari fortitudinem ejus,
& hæc igni devorabitur.
5 Videbit Ascalon, & timebit: &
Gaza, & dolebit nimis; & Accaron,
quoniam confusa est spes ejus: &
peribit rex Gaza, & Ascalon non
habitabitur.
6 Et sedebit separator in Azoto, &
disperdam superbiam Philisthinorũ.
7 Et auferam sanguinem ejus de ore
ejus, & abominationes ejus de medio
dentium ejus, & relinquetur etiam
ipse Deo nostro, & erit quasi dux in
Juda, & Accaron quasi Jebusæus.
8 Et circumdabo domum meam ex
his, qui militant mihi euntes &
revertentes, & non transibit super
eos ultra exactor: quia nunc vidi in
oculis meis.
9 † Exulta satis filia Sion, jubila
filia Jerusalem: ECCE REX TUUS
veniet tibi justus, & salvator: ipse
pauper, & ascendens super asinam,
& super pullum filium asinæ.

† *Isa.* 62.11. *Matth.* 21. 5.

10 Et disperdam quadrigam ex Ephraim,
& equum de Jerusalem, &
dissipabitur arcus belli: & loquetur
pacem gentibus, & potestas ejus a
mari usque ad mare, & a fluminibus
usque ad fines terræ.
11 Tu quoque in sanguine testamenti
tui emisisti vinctos tuos de lacu,
in quo non est aqua.
12 Convertimini ad munitionem
vincti spei, hodie quoque annuntians
duplicia reddam tibi.
13 Quoniam extendi mihi Judam
quasi arcum, implevi Ephraim: &
suscitabo filios tuos Sion super filios
tuos Græcia: & ponam te quasi gladium
fortium.
14 Et Dominus Deus super eos videbitur;
& exibit ut fulgur, jaculum ejus:
& Dominus Deus in tuba
canet, & vadet in turbine Austri.
15 Dominus exercituum proteget
eos: & devorabunt, & subjicient lapidibus
fundæ: & bibentes inebriabuntur
quasi a vino, & replebuntur
ut phialæ, & quasi cornua altaris.
16 Et salvabit eos Dominus Deus
eorum in die illa, ut gregem populi
sui: quia lapides sancti elevabuntur
super terram ejus.
17 Quid enim bonum ejus est, &
quid pulchrum ejus, nisi frumentum
electorum, & vinum germinans virgines?

CAPUT X.

Solus Dominus potest petita præstare, qui confortabit Judæos: & misertus ipsorum congregabit eos de variis locis captivitatis in terram pristinam, humiliatis ipsorum inimicis.

1 PEtite a Domino pluviam in
tempore serotino, & Dominus
faciet nives, & pluviam imbris
dabit eis, singulis herbam in agro.
2 Quia simulacra locuta sunt inutile,
& divini viderunt mendacium,
& somniatores locuti sunt frustra:
vane consolabantur: idcirco abducti
sunt quasi grex: affligentur, quia
non est eis pastor.
3 Super pastores iratus est furor
meus, & super hircos visitabo: quia
visitavit Dominus exercituum gregem
suum, domum Juda, & posuit
eos quasi equum gloriæ suæ in bello.

4 Ex ipso angulus, ex ipso paxillus,
ex ipso arcus prælii, ex ipso egredietur omnis exactor simul.
5 Et erunt quasi fortes conculcantes
lutum viarum in prælio: & bellabunt, quia Dominus cum eis: &
confundentur ascensores equorum.
6 Et confortabo domum Juda, &
domum Joseph salvabo: & convertam eos, quia miserebor eorum: &
erunt sicut fuerunt quando non projeceram eos: ego enim Dominus Deus eorum, & exaudiam eos.
7 Et erunt quasi fortes Ephraim,
& lętabitur cor eorum quasi a vino:
& filii eorum videbunt, & lætabuntur, & exultabit cor eorum in Domino.
8 Sibilabo eis, & congregabo illos,
quia redemi eos: & multiplicabo eos
sicut ante fuerant multiplicati.
9 Et seminabo eos in populis, & de
longe recordabuntur mei: & vivent
cum filiis suis, & revertentur.
10 Et reducam eos de terra Ægypti,
& de Assyriis congregabo eos, & ad
terram Galaad & Libani adducam
eos, & non invenietur eis locus:
11 Et transibit in maris freto, &
percutiet in mari fluctus, & confundentur omnia profunda fluminis,
& humiliabitur superbia Assur, &
sceptrum Ægypti recedet.
12 Confortabo eos in Domino, &
in nomine ejus ambulabunt, dicit
Dominus.

CAPUT XI.

Jubet Dominus pasci pecora occisionis, quibus non parcet, quia pastores eorum non parcebant eis: de duabus virgis tandem abscissis, & tribus pastoribus uno mense succisis: de appensa mercede triginta argenteorum projectorum ad statuarium: de alio malo pastore a Domino suscitando.

1 APeri Libane portas tuas, &
comedat ignis cedros tuas.
2 Ulula abies, quia cecidit cedrus,
quoniam magnifici vastati sunt: ululate quercus Basan, quoniam succisus est saltus munitus.
3 Vox ululatus pastorum, quia vastata est magnificentia eorum: vox
rugitus leonum, quoniam vastata
est superbia Jordanis.
4 Hæc dicit Dominus Deus meus:
Pasce pecora occisionis,
5 Quę qui possederant, occidebant,
& non dolebant, & vendebant ea,
dicentes: Benedictus Dominus, divites facti sumus: & pastores eorum
non parcebant eis.
6 Et ego non parcam ultra super
habitantes terram, dicit Dominus:
ecce ego tradam homines, unumquemque in manu proximi sui, & in
manu regis sui: & concident terram,
& non eruam de manu eorum.
7 Et pascam pecus occisionis propter hoc, o pauperes gregis. Et assumpsi mihi duas virgas, unam vocavi Decorem, & alteram vocavi Funiculum: & pavi gregem.
8 Et succidi tres pastores in mense
uno, & contracta est anima mea in
eis: siquidem & anima eorum variavit in me.
9 Et dixi: Non pascam vos: quod
moritur, moriatur: & quod succiditur, succidatur: & reliqui devorent unusquisq; carnem proximi sui.
10 Et tuli virgam meam, quæ vocabatur Decus; & abscidi eam, ut
irritum facerem fœdus meum, quod
percussi cum omnibus populis.
11 Et in irritum deductum est in
die illa: & cognoverunt sic pauperes
gregis, qui custodiunt mihi, quia
verbum Domini est.
12 Et dixi ad eos: Si bonum est in
oculis vestris, afferte mercedem
meam; & si non, quiescite. † Et † Mat. 27. 9.
appenderunt mercedem meam triginta argenteos.
13 Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis. Et
tuli triginta argenteos, & projeci illos in domum Domini ad statuarium.
14 Et præcidi virgam meam secundam, quæ appellabatur Funiculus,
ut dissolverem germanitatem inter
Judam & Israel.
15 Et dixit Dominus ad me: Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti.
16 Quia ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quæret, & contritum non sanabit, & id quod stat
non enutriet, & carnes pinguium comedet, & ungulas eorum dissolvet.
17 O pastor, & idolum derelinquens gregem: gladius super brachium ejus: & super oculum dextrum ejus: brachium ejus ariditate
siccabitur, & oculus dexter ejus tenebrescens obscurabitur.

CAPUT XII.

Juda & Jerusalem a variis regnis affligitur, sed rursum reducti filii Israel in terram suam superiores erunt his qui se afflixerant: effusoque a Domino spiritu gratiæ super habitatores Jerusalem, aspicient ad eum quem confixerunt, & super eum dolebunt, plangentes, singulæ familiæ seorsum.

1 ONus verbi Domini super Israel. Dicit Dominus extendens cælum, & fundans terram, & fingens spiritum hominis in eo:

2 Ecce ego ponam Jerusalem superliminare crapulæ omnibus populis in circuitu: sed & Juda erit in obsidione contra Jerusalem.

3 Et erit: In die illa ponam Jerusalem lapidem oneris cunctis populis: omnes, qui levabunt eam, concisione lacerabuntur, & colligentur adversus eam omnia regna terræ.

4 In die illa, dicit Dominus, percutiam omnem equum in stuporem, & ascensorem ejus in amentiam: & super domum Juda aperiam oculos meos, & omnem equum populorum percutiam cæcitate.

5 Et dicent duces Juda in corde suo: Confortentur mihi habitatores Jerusalem in Domino exercituum Deo eorum.

6 In die illa ponam duces Juda sicut caminum ignis in lignis, & sicut facem ignis in fœno: & devorabunt ad dexteram, & ad sinistram omnes populos in circuitu: & habitabitur Jerusalem rursus in loco suo in Jerusalem.

7 Et salvabit Dominus tabernacula Juda, sicut in principio: ut non magnifice glorietur domus David, & gloria habitantium Jerusalem contra Judam.

8 In die illa proteget Dominus habitatores Jerusalem, & erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi David; & domus David quasi Dei, sicut angelus Domini in conspectu eorum.

9 Et erit in die illa: quæram conterere omnes gentes quæ veniunt contra Jerusalem.

10 Et effundam super domum David, & super habitatores Jerusalem, spiritum gratiæ & precum: † & aspicient ad me, quem confixerunt: & plangent eum planctu quasi super unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti.

† Joan. 19. 37.

11 In die illa magnus erit planctus in Jerusalem, † sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon.

† 2 Par. 35. 22.

12 Et planget terra: familiæ & familiæ seorsum: familiæ domus David seorsum, & mulieres eorum seorsum:

13 Familiæ domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ domus Levi seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ Semei seorsum, & mulieres eorum seorsum.

14 Omnes familiæ reliquæ, familiæ & familiæ seorsum, & mulieres eorum seorsum.

CAPUT XIII.

Cum fuerit fons patens domui David in ablutionem peccatoris, tollentur idola; & pseudoprophetæ a sibi charissimis lapidabuntur: quæ sint plagæ in medio manuum: percutiendus pastor, & oves dispergendæ: duæ partes hominum dispergentur in omni terra, & tertia per ignem probabitur.

1 IN die illa erit fons patens domui David, & habitantibus Jerusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ.

2 † Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur ultra: & pseudoprophetas, & spiritum immundum auferam de terra.

† Ezec. 30. 13.

3 Et erit cum prophetaverit quispiam ultra, dicent ei pater ejus & mater ejus, qui genuerunt eum: Non vives: quia mendacium locutus es in nomine Domini, & configent eum pater ejus & mater ejus, genitores ejus, cum prophetaverit.

4 Et erit: In die illa confundentur prophetæ, unusquisque ex visione sua cum prophetaverit: nec operientur pallio saccino, ut mentiantur:

5 Sed dicet: Non sum propheta, homo agricola ego sum: quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea.

6 Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.

7 Framea suscitare super pastorem meum, & super virum cohærentem

mihi, dicit Dominus exercituum: † percute pastorem, & dispergentur oves: & convertam manum meam ad parvulos.

† Matt 26. 31. Marc. 14. 27.

8 Et erunt in omni terra, dicit Dominus: partes duæ in ea dispergentur, & deficient; & tertia pars relinquetur in ea.

9 Et ducam tertiam partem per ignem, & uram eos sicut uritur argentum, & probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam: Populus meus es: & ipse dicet: Dominus Deus meus.

CAPUT XIV.

Postquam Jerusalem passa fuerit captivitatem, aliasque afflictiones a Gentibus, erit dies nota Domino, cum exibunt aquæ vivæ de Jerusalem: & filii Israel revertentur, habitaturi secure in Jerusalem: percutietque Dominus plaga Gentes quæ pugnaverunt adversum Jerusalem, & harum reliquiæ ascendent, ut adorent Dominum in Jerusalem, sanctumque erit quod est super frænum equi.

1 Ecce venient dies Domini, & dividentur spolia tua in medio tui.

2 Et congregabo omnes Gentes ad Jerusalem in prælium, & capietur civitas, & vastabuntur domus, & mulieres violabuntur: & egredietur media pars civitatis in captivitatem, & reliquum populi non auferetur ex urbe.

3 Et egredietur Dominus, & præliabitur contra Gentes illas, sicut præliatus est in die certaminis.

4 Et stabunt pedes ejus in die illa super Montem olivarum, qui est contra Jerusalem ad orientem: & scindetur Mons olivarum ex media parte sui ad orientem, & ad occidentem, prærupto grandi valde; & separabitur medium montis ad Aquilonem, & medium ejus ad Meridiem.

5 Et fugietis ad vallem montium eorum, quoniam conjungetur vallis montium usque ad proximum: & fugietis † sicut fugistis a facie terræmotus in diebus Oziæ regis Juda: & veniet Dominus Deus meus, omnesque sancti cum eo.

† Am. 1. 1

6 Et erit in die illa: Non erit lux, sed frigus & gelu.

7 Et erit dies una, quæ nota est Domino, non dies neque nox: & in tempore vesperi erit lux.

8 Et erit in die illa: Exibunt aquæ vivæ de Jerusalem: medium earum ad mare orientale, & medium earum ad mare novissimum: in æstate & in hieme erunt.

9 Et erit Dominus Rex super omnem terram: in die illa erit Dominus unus, & erit nomen ejus unum.

10 Et revertetur omnis terra usque ad desertum, de colle Remmon ad Austrum Jerusalem: & exaltabitur, & habitabit in loco suo, a porta Benjamin usque ad locum portæ prioris, & usque ad portam angulorum: & a turre Hananeel usque ad torcularia regis.

11 Et habitabunt in ea, & anathema non erit amplius: sed sedebit Jerusalem secura.

12 Et hæc erit plaga, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ pugnaverunt adversus Jerusalem: tabescet caro uniuscujusque stantis super pedes suos, & oculi ejus contabescent in foraminibus suis, & lingua eorum contabescet in ore suo.

13 In die illa erit tumultus Domini magnus in eis: & apprehendet vir manum proximi sui, & conseretur manus ejus super manum proximi sui.

14 Sed & Judas pugnabit adversus Jerusalem: & congregabuntur divitiæ omnium Gentium in circuitu, aurum, & argentum, & vestes multæ satis.

15 Et sic erit ruina equi, & muli, & cameli, & asini, & omnium jumentorum, quæ fuerint in castris illis, sicut ruina hæc.

16 Et omnes qui reliqui fuerint de universis Gentibus, quæ venerunt contra Jerusalem, ascendent ab anno in annum, ut adorent Regem, Dominum exercituum, & celebrent festivitatem tabernaculorum.

17 Et erit: qui non ascenderit de familiis terræ ad Jerusalem, ut adoret Regem, Dominum exercituum, non erit super eos imber.

18 Quod & si familia Ægypti non ascenderit, & non venerit: nec super eos erit, sed erit ruina, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ non ascenderint ad celebrandam festivitatem tabernaculorum.

19 Hoc erit peccatum Ægypti, & hoc peccatum omnium Gentium, quæ

non ascenderint ad celebrandam festivitatem tabernaculorum.
20 In die illa erit quod super frænum equi est, sanctum Domino: & erunt lebetes in domo Domini quasi phialæ coram altari.
21 Et erit omnis lebes in Jerusalem & in Juda sanctificatus Domino exercituum: & venient omnes immolantes, & sument ex eis, & coquent in eis: & non erit mercator ultra in domo Domini exercituum in die illo.

PROPHETIA MALACHIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Prophetia Malachiæ ad Israel, quem Dominus arguit ingratitudinis, quod non agnoscebat se in Jacob, unde descenderat, dilectum, rejecto Esau cum populo suo: ideo conqueritur se ab Israel non honorari neque timeri, quodque sacerdotes despiciant nomen Domini, quorum rejicit sacrificia, gratam habens oblationem mundam quæ in omni loco ei offertur.

1 ONus verbi Domini ad Israel in manu Malachiæ.
2 Dilexi vos, dicit Dominus, & dixistis: In quo dilexisti nos? Nonne frater erat Esau Jacob, dicit Dominus, & † dilexi Jacob, † Rom. 9.13.
3 Esau autem odio habui? & posui montes ejus in solitudinem, & hereditatem ejus in dracones deserti.
4 Quod si dixerit Idumæa? Destructi sumus, sed revertentes ædificabimus quæ destructa sunt: Hæc dicit Dominus exercituum: Isti ædificabunt, & ego destruam: & vocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus est Dominus usque in æternum.
5 Et oculi vestri videbunt: & vos dicetis: Magnificetur Dominus super terminum Israel.
6 Filius honorat patrem, & servus dominum suum: si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus? & si Dominus ego sum, ubi est timor meus? dicit Dominus exercituum. ad vos, o sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixistis: In quo despeximus nomen tuum?
7 Offertis super altare meum panem pollutum, & dicitis: In quo polluimus te? In eo quod dicitis: Mensa Domini despecta est.
8 Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? & si offeratis claudum, & languidum, nonne malum est? offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam, dicit Dominus exercituum.
9 Et nunc deprecamini vultum Dei ut misereatur vestri (de manu enim vestra factum est hoc) si quo modo suscipiat facies vestras, dicit Dominus exercituum.
10 Quis est in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito? non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra.
11 † Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum. † Psal. 112. 3.
12 Et vos polluistis illud in eo quod dicitis: Mensa Domini contaminata est: & quod superponitur, contemptibile est, cum igne qui illud devorat.
13 Et dixistis: Ecce de labore, & exufflastis illud, dicit Dominus exercituum, & intulistis de rapinis claudum, & languidum, & intulistis munus: numquid suscipiam illud de manu vestra dicit Dominus?
14 Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile Domino: quia Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in Gentibus.

CAPUT II.

Comminatur Dominus se maledicturum benedictionibus sacerdotum, nisi resipiscant: ipsius enim legem contemnunt, irritum facientes pactum Levi, qui hic laudatur: transgressus est & Juda ducens alienigenas, quapropter non respiciet deinceps Dominus ad sacrificium eorum: de uxore diligenda, seu dimittenda: laborare fecerunt Dominum in sermonibus suis.

1 ET nunc ad vos mandatum hoc, o sacerdotes.

† Lev. 26. 14. Deut. 28. 15.

2 † Si nolueritis audire, & si nolueritis ponere super cor ut detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum: mittam in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis: quoniam non posuistis super cor.

3 Ecce ego projiciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum, & assumet vos secum.

4 Et scietis quia misi ad vos mandatum istud, ut esset pactum meum cum Levi, dicit Dominus exercituũ.

5 Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis: & dedi ei timorem, & timuit me, & a facie nominis mei pavebat.

6 Lex veritatis fuit in ore ejus: & iniquitas non est inventa in labiis ejus: in pace & in æquitate ambulavit mecum, & multos avertit ab iniquitate.

7 Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus: quia angelus Domini exercituum est.

8 Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum Levi, dicit Dominus exercituum.

9 Propter quod & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis, sicut non servastis vias meas, & accepistis faciem in lege.

† Mat. 23. 9. Ephes. 4. 6.

10 † Numquid non pater unus omnium nostrum? numquid non Deus unus creavit nos? quare ergo despicit unusquisque nostrum fratrem suum, violans pactum patrum nostrorum?

11 Transgressus est Juda, & abominatio facta est in Israel, & in Jerusalem: quia contaminavit Judas sanctificationem Domini, quam dilexit, & habuit filiam dei alieni.

12 Disperdet Dominus virum qui fecerit hoc, magistrum & discipulum de tabernaculis Jacob, & offerentem munus Domino exercituum.

13 Et hoc rursum fecistis, operiebatis lacrymis altare Domini fletu, & mugitu, ita ut non respiciam ultra ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra.

14 Et dixistis: Quam ob causam? quia Dominus testificatus est inter te, & uxorem pubertatis tuæ, quam tu despexisti: & hæc particeps tua, & uxor fœderis tui.

15 Nonne unus fecit: & residuum spiritus ejus est? Et quid unus quærit, nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, & uxorem adolescentiæ tuæ noli despicere.

16 Cum odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Israel: operiet autem iniquitas vestimentum ejus, dicit Dominus exercituum: custodite spiritum vestrum, & nolite despicere.

17 Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris, & dixistis: In quo eum fecimus laborare? In eo quod dicitis: Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu Domini, & tales ei placent: aut certe ubi est Deus judicii?

CAPUT III.

De præcursore Christi, & hujus adventu, ac futuro judicio: qui purgatis filiis Levi gratum habebit sacrificium Juda & Jerusalem: comminatur sceleratis gravem ultionem; quos tamen ad se revocat, plurima bona conversis promittens: conqueritur de ingratitudine filiorum Israel, & quod ipsum in decimis suis configant, quodque dicant Deo non esse curæ suos cultores, cujus contrarium tandem experientur.

1 Ecce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum suum Dominator, quem vos quæritis; & angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum:

Matth. 11. 10. Marc. 1. 2. Lucæ 1. 17. & 7. 27.

2 Et quis poterit cogitare diem adventus ejus, & quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum:

3 Et sedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in justitia.

4 Et placebit Domino sacrificium Juda & Jerusalem, sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui.

5 Et accedam ad vos in judicio, & ero testis velox maleficis, & adulteris, & perjuris, & qui calumniantur mercedem mercenarii, viduas, & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum.

6 Ego enim Dominus, & non mutor: & vos filii Jacob non estis consumpti.

7 A diebus enim patrum vestrorum
recessistis a legitimis meis, & non
†Zach custodistis. †Revertimini ad me, &
1.3. revertar ad vos, dicit Dominus ex-
ercituum. Et dixistis: In quo re-
vertemur?
8 Si affiget homo Deum, quia vos
configitis me? Et dixistis: In quo con-
figimus te? In decimis, & in primi-
tiis.
9 Et in penuria vos maledicti estis,
& me vos configitis gens tota.
10 Inferte omnem decimam in hor-
reum, & sit cibus in domo mea, &
probate me super hoc, dicit Domi-
nus: si non aperuero vobis cataractas
cæli, & effudero vobis benedictionem
usque ad abundantiam,
11 Et increpabo pro vobis devoran-
tem, & non corrumpet fructum ter-
ræ vestræ; nec erit sterilis vinea in
agro, dicit Dominus exercituum.
12 Et beatos vos dicent omnes Gen-
tes: eritis enim vos terra desiderabi-
lis, dicit Dominus exercituum.
13 Invaluerunt super me verba ve-
stra, dicit Dominus.
14 Et dixistis: Quid locuti sumus
†Job. contra te? Dixistis: †Vanus est, qui
2.15. servit Deo: & quod emolumentum
quia custodivimus præcepta ejus, &
quia ambulavimus tristes coram Do-
mino exercituum?
15 Ergo nunc beatos dicimus arro-
gantes: siquidem ædificati sunt fa-
cientes impietatem; & tentaverunt
Deum, & salvi facti sunt.
16 Tunc locuti sunt timentes Do-
minum, unusquisque cum proximo
suo: Et attendit Dominus, & audi-
vit: & scriptus est liber monumenti
coram eo timentibus Dominum, &
cogitantibus nomen ejus.
17 Et erunt mihi, ait Dominus exer-
cituum, in die qua ego facio, in pecu-
lium: & parcam eis, sicut parcit vir
filio suo servienti sibi.
18 Et convertemini, & videbitis quid
sit inter justum & impium; & inter
servientē Deo, & non servientem ei.

CAPUT IV.

Dies Domini inflammabit omnes facientes impietatem, evulsa ipsorum radice: orietur sol justitiæ Deum timentibus, qui calcabunt impios: jubet reminisci legis Moysi: Elias antequam veniat dies Domini mittendus prædicitur, qui convertat cor patrum ad filios.

1 ECce enim dies veniet succen-
sa quasi caminus: & erunt
omnes superbi, & omnes facientes
impietatem, stipula: & inflamma-
bit eos dies veniens, dicit Dominus
exercituum, quæ non derelinquet
eis radicem & germen.
2 †Et orietur vobis timentibus no- †Lucæ
men meum Sol justitiæ, & sanitas in 1.78.
pennis ejus: & egrediemini, & salie-
tis sicut vituli de armento.
3 Et calcabitis impios, cum fuerint
cinis sub planta pedum vestrorum,
in die qua ego facio, dicit Dominus
exercituum.
4 †Mementote legis Moysi servi †Exod
mei, quam mandavi ei in Horeb ad 20.
omnem Israel, præcepta & judicia. Deut.
5 †Ecce ego mittam vobis Eliam 4.5.6.
prophetam, antequam veniat dies †Matt.
Domini magnus, & horribilis. 17.10.
6 Et convertet cor patrum ad fi- Marc
lios, & cor filiorum ad patres eo- 9.10.
rum: ne forte veniam, & percutiam Lucæ
terram anathemate. 1.17.

LIBER PRIMUS MACHABÆORUM.

CAPUT PRIMUM.

Mortuo Alexandro Magno, qui Darium percusserat, successit tandem in Græcia Antiochus illustris: sub quo scelerati quidam ex filiis Israel profanarunt Jerusalem: Antiochus autem, devicto Ptolemæo rege Ægypti, invasit Jerusalem; & ablatis omnibus vasis templi ac thesauris, fecit cædem magnam, unde ortus est ingens planctus: simile fecit & princeps tributorum ab eo missus, incensa Jerusalem, plurimisque in captivitatem ductis: Antiochus leges idololatriæ Judæis statuit, ablatis cunctis divini cultus cæremoniis, & ædificato idolo desolationis, renitentes misere trucidans: cujus edicta plurimi impii secuti sunt, pii vero respuerunt, mortem potius subire parati.

1 ET factum est, postquam
percussit Alexander Phi-
lippi Macedo, qui primus regnavit
in Græcia, egressus de terra Cethim,
Darium regem Persarum & Medo-
rum:
2 Constituit prælia multa, & obti-
nuit omnium munitiones, & inter-
fecit reges terræ:
3 Et pertransiit usque ad fines ter-
ræ: & accepit spolia multitudinis

Gentium: & ſiluit terra in conſpe-
ctu ejus.
4 Et congregavit virtutem, & ex-
ercitum fortem nimis: & exalta-
tum eſt, & elevatum cor ejus:
5 Et obtinuit regiones Gentium, &
tyrannos: & facti ſunt illi in tributū.
6 Et poſt hæc decidit in lectum, &
cognovit quia moreretur.
7 Et vocavit pueros ſuos nobiles,
qui ſecum erant nutriti a juventute:
& diviſit illis regnum ſuum, cum
adhuc viveret.
8 Et regnavit Alexander annis duo-
decim, & mortuus eſt.
9 Et obtinuerunt pueri ejus re-
gnum, unuſquiſque in loco ſuo:
10 Et impoſuerunt omnes ſibi dia-
demata poſt mortem ejus, & filii eo-
rum poſt eos annis multis, & multi-
plicata ſunt mala in terra.
11 Et exiit ex eis radix peccatrix,
Antiochus illuſtris, filius Antiochi
regis, qui fuerat Romæ obſes: &
regnavit in anno centeſimo trigeſi-
mo ſeptimo regni Græcorum.
12 In diebus illis exierunt ex Iſrael
filii iniqui, & ſuaſerunt multis, di-
centes: Eamus, & diſponamus te-
ſtamentum cum Gentibus, quæ cir-
ca nos ſunt: quia ex quo receſſimus
ab eis, invenerunt nos multa mala.
13 Et bonus viſus eſt ſermo in ocu-
lis eorum.
14 Et deſtinaverunt aliqui de popu-
lo, & abierunt ad regem: & dedit
illis poteſtatem ut facerent juſtitiam
Gentium.
15 Et ædificaverunt gymnaſium in
Jeroſolymis ſecundum leges Natio-
num:
16 Et fecerunt ſibi præputia, & re-
ceſſerunt a teſtamento ſancto, &
juncti ſunt Nationibus, & venum-
dati ſunt ut facerent malum.
17 Et paratum eſt regnum in con-
ſpectu Antiochi, & cœpit regnare in
terra Ægypti, ut regnaret ſuper duo
regna.
18 Et intravit in Ægyptum in mul-
titudine gravi, in curribus, & ele-
phantis, & equitibus, & copioſa
navium multitudine:
19 Et conſtituit bellum adverſus
Ptolemæum regem Ægypti, & veri-
tus eſt Ptolemæus a facie ejus, & fu-
git, & ceciderunt vulnerati multi.
20 Et comprehendit civitates mu-
nitas in Terra Ægypti: & accepit
ſpolia Terræ Ægypti.
21 Et convertit Antiochus, poſt-
quam percuſſit Ægyptum in centeſi-
mo & quadrageſimo tertio anno: &
aſcendit ad Iſrael.
22 Et aſcendit Jeroſolymam in mul-
titudine gravi.
23 Et intravit in ſanctificationem
cum ſuperbia, & accepit altare au-
reum, & candelabrum luminis, &
univerſa vaſa ejus, & menſam pro-
poſitionis, & libatoria, & phialas,
& mortariola aurea, & velum, &
coronas, & ornamentum aureum,
quod in facie templi erat: & com-
minuit omnia.
24 Et accepit argentum, & aurum,
& vaſa concupiſcibilia: & accepit
theſauros occultos, quos invenit:
& ſublatis omnibus abiit in terram
ſuam.
25 Et fecit cædem hominum, &
locutus eſt in ſuperbia magna.
26 Et factus eſt planctus magnus in
Iſrael, & in omni loco eorum:
27 Et ingemuerunt principes, &
ſeniores: virgines, & juvenes infir-
mati ſunt: & ſpecioſitas mulierum
immutata eſt.
28 Omnis maritus ſumpſit lamen-
tum: & quæ ſedebant in thoro ma-
ritali, lugebant:
29 Et commota eſt terra ſuper habi-
tantes in ea, & univerſa domus Ja-
cob induit confuſionem.
30 Et poſt duos annos dierum, miſit
Rex principem tributorum in civita-
tes Juda, & venit Jeruſalem cum
turba magna.
31 Et locutus eſt ad eos verba paci-
fica in dolo: & crediderunt ei.
32 Et irruit ſuper civitatem repen-
te, & percuſſit eam plaga magna, &
perdidit populum multum ex Iſrael.
33 Et accepit ſpolia civitatis: & ſuc-
cendit eam igni, & deſtruxit domos
ejus, & muros ejus in circuitu:
34 Et captivas duxerunt mulieres:
& natos, & pecora poſſederunt.
35 Et ædificaverunt civitatem Da-
vid muro magno & firmo, & turri-
bus firmis, & facta eſt illis in ar-
cem:
36 Et poſuerunt illic gentem pecca-
tricem, viros iniquos, & convalue-
runt in ea, & poſuerunt arma, &
eſcas, & congregaverunt ſpolia Je-
ruſalem;
37 Et repoſuerunt illic: & facti
ſunt in laqueum magnum.
38 Et factum eſt hoc ad inſidias ſan-

ctificationi, & in diabolum malum
in Israel :
39 Et effuderunt sanguinem inno-
centem per circuitum sanctificatio-
nis, & contaminaverunt sanctifica-
tionem.
40 Et fugerunt habitatores Jerusa-
lem propter eos, & facta est habita-
tio exterorum, & facta est extera se-
mini suo, & nati ejus reliquerunt
eam.
41 Sanctificatio ejus desolata est sic-
† Tob. 2. 6. Amos 8. 10. ut solitudo, † dies festi ejus conversi
sunt in luctum, sabbata ejus in op-
probrium, honores ejus in nihilum.
42 Secundum gloriam ejus multipli-
cata est ignominia ejus: & sublimi-
tas ejus conversa est in luctum.
43 Et scripsit rex Antiochus omni
regno suo, ut esset omnis populus,
unus: & relinqueret unusquisque le-
gem suam.
44 Et consenserunt omnes gentes se-
cundum verbum regis Antiochi:
45 Et multi ex Israel consenserunt
servituti ejus, & sacrificaverunt ido-
lis, & coinquinaverunt sabbatum.
46 Et misit Rex libros per manus
nuntiorum in Jerusalem, & in om-
nes civitates Juda: ut sequerentur
leges gentium terræ,
47 Et prohiberent holocausta, &
sacrificia, & placationes fieri in tem-
plo Dei,
48 Et prohiberent celebrari sabba-
tum, & dies solemnes:
49 Et jussit coinquinari sancta, &
sanctum populum Israel.
50 Et jussit ædificari aras, & tem-
pla, & idola, & immolari carnes
suillas, & pecora communia,
51 Et relinquere filios suos incir-
cumcisos, & coinquinari animas eo-
rum in omnibus immundis, & abo-
minationibus, ita ut oblivisceren-
tur legem, & immutarent omnes ju-
stificationes Dei.
52 Et quicumque non fecissent se-
cundum verbum regis Antiochi, mo-
rerentur.
53 Secundum omnia verba hæc scri-
psit omni regno suo: & præposuit
principes populo, qui hæc fieri co-
gerent.
54 Et jusserunt civitatibus Juda sa-
crificare.
55 Et congregati sunt multi de po-
pulo, ad eos qui dereliquerant le-
gem Domini: & fecerunt mala su-
per terram:
56 Et effugaverunt populum Israel
in abditis, & in absconditis fugiti-
vorum locis.
57 Die quintadecima mensis Cas-
leu, quinto & quadragesimo & cen-
tesimo anno, ædificavit Rex Antio-
chus abominandum idolum desola-
tionis super altare Dei, & per uni-
versas civitates Juda in circuitu ædi-
ficaverunt aras:
58 Et ante januas domorum, & in
plateis incendebant thura, & sacri-
ficabant:
59 Et libros legis Dei combusserunt
igni, scindentes eos:
60 Et apud quemcumque invenie-
bantur libri testamenti Domini, &
quicumque observabat legem Domi-
ni, secundum edictum regis truci-
dabant eum.
61 In virtute sua faciebant hæc po-
pulo Israel, qui inveniebatur in o-
mni mense & mense in civitatibus.
62 Et quinta & vigesima die men-
sis sacrificabant super aram, quæ
erat contra altare.
63 Et mulieres, quæ circumcide-
bant filios suos, trucidabantur se-
cundum jussum regis Antiochi.
64 Et suspendebant pueros a cervici-
bus per universas domos eorum: &
eos, qui circumciderant illos, tru-
cidabant.
65 Et multi de populo Israel defi-
nierunt apud se, ut non manduca-
rent immunda: & elegerunt magis
mori, quam cibis coinquinari im-
mundis:
66 Et noluerunt infringere legem
Dei sanctam, & trucidati sunt:
67 Et facta est ira magna super po-
pulum valde.

CAPUT II.

Mathathias cum filiis luget afflictionem civitatis, & sanctorum profanationem; ostensisque signis mœstitiæ, respondet his qui a rege missi erant, nec se nec cognationem suam impio decreto obtemperaturos: occisisque idololatra Judæo & regis ministro, fugit cum filiis in montes: plurimi nolentes obtemperare trucidantur, cum nollent sabbato inimicis resistere: Mathathias collecto piorum exercitu, revocat Dei cultum, destructa idololatria cæsoque Antiochi præsidio: & moriturus hortatur filios, ut patrum exemplo semper tueantur legem Domini, dans Simonem filium suum in consultorem, & Judam in militiæ principem.

1 IN diebus illis surrexit Matha-
thias filius Joannis, filii Simeo-
nis, sacerdos ex filiis Joarib ab Jeru-
salem, & consedit in monte Modin:
2 Et habebat filios quinque, Joan-
nem, qui cognominabatur Gaddis:
3 Et Simonem, qui cognominaba-
tur Thasi:
4 Et Judam, qui vocabatur Macha-
bæus:
5 Et Eleazarum, qui cognominaba-
tur Abaron: & Jonathan, qui cogno-
minabatur Apphus.
6 Hi viderunt mala, quæ fiebant in
populo Juda, & in Jerusalem.
7 Et dixit Mathathias: Væ mihi, ut
quid natus sum videre contritionem
populi mei, & contritionem civita-
tis sanctæ, & sedere illic, cum datur
in manibus inimicorum?
8 Sancta in manu extraneorum fa-
cta sunt: templum ejus sicut homo
ignobilis.
9 Vasa gloriæ ejus captiva abducta
sunt: trucidati sunt senes ejus in
plateis, & juvenes ejus ceciderunt
in gladio inimicorum.
10 Quæ gens non hereditavit regnum
ejus, & non obtinuit spolia ejus?
11 Omnis compositio ejus ablata est.
Quæ erat libera, facta est ancilla.
12 Et ecce sancta nostra, & pulchri-
tudo nostra, & claritas nostra desola-
ta est, & coinquinaverunt ea Gentes.
13 Quo ergo nobis adhuc vivere?
14 Et scidit vestimenta sua Matha-
thias, & filii ejus: & operuerunt se
ciliciis, & planxerunt valde.
15 Et venerunt illuc qui missi erant
a rege Antiocho, ut cogerent eos,
qui confugerant in civitatem Mo-
din, immolare, & accendere thura,
& a lege Dei discedere.
16 Et multi de populo Israel consen-
tiētes accesserunt ad eos: sed Matha-
thias, & filii ejus cōstanter steterunt.
17 Et respondentes qui missi erant
ab Antiocho, dixerunt Mathathiæ:
Princeps & clarissimus & magnus es
in hac civitate, & ornatus filiis &
fratribus.
18 Ergo accede prior, & fac jussum
regis, sicut fecerunt omnes Gentes &
viri Juda, & qui remanserunt in Je-
rusalem: & eris tu, & filii tui, inter

amicos

amicos regis, & amplificatus auro & argento, & muneribus multis.

19 Et respondit Mathathias, & dixit magna voce: Et si omnes Gentes regi Antiocho obediunt, ut discedat unusquisque a servitute legis patrum suorum, & consentiat mandatis ejus:

20 Ego, & filii mei, & fratres mei, obediemus legi patrum nostrorum.

21 Propitius sit nobis Deus: non est nobis utile relinquere legem & justitias Dei:

22 Non audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus transgredientes legis nostræ mandata, ut eamus altera via.

23 Et ut cessavit loqui verba hæc, accessit quidam Judæus in omnium oculis sacrificare idolis super aram in civitate Modin, secundum jussum regis:

24 Et vidit Mathathias, & doluit, & contremuerunt renes ejus, & accensus est furor ejus secundum judicium legis, & insiliens trucidavit eum super aram:

25 Sed & virum, quem rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tempore, & aram destruxit,

26 Et zelatus est legem, † sicut fecit Phinees Zamri filio Salomi. († Num. 25. 13.)

27 Et exclamavit Mathathias voce magna in civitate, dicens: Omnis, qui zelum habet legis statuens testamentum, exeat post me.

28 Et fugit ipse, & filii ejus in montes, & reliquerunt quęcumque habebant in civitate.

29 Tunc descenderunt multi quærentes judicium, & justitiam, in desertum:

30 Et sederunt ibi ipsi, & filii eorum, & mulieres eorum, & pecora eorum: quoniam inundaverunt super eos mala.

31 Et renuntiatum est viris regis, & exercitui, qui erat in Jerusalem civitate David, quoniam discessissent viri quidam, qui dissipaverunt mandatum regis, in loca occulta in deserto, & abiissent post illos multi.

32 Et statim perrexerunt ad eos, & constituerunt adversus eos prælium in die sabbatorum,

33 Et dixerunt ad eos: Resistitis & nunc adhuc? exite, & facite secundum verbum regis Antiochi, & vivetis.

34 Et dixerunt: Non exibimus, neque faciemus verbum regis, ut polluamus diem sabbatorum.

35 Et concitaverunt adversus eos prælium.

36 Et non responderunt eis, nec lapidem miserunt in eos, nec oppilaverunt loca occulta,

37 Dicentes: Moriamur omnes in simplicitate nostra: & testes erunt super nos cælum, & terra, quod injuste perditis nos.

38 Et intulerunt illis bellum sabbatis: & mortui sunt ipsi, & uxores eorum, & filii eorum, & pecora eorum, usque ad mille animas hominum.

39 Et cognovit Mathathias, & amici ejus, & luctum habuerunt super eos valde.

40 Et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, & non pugnaverimus adversus gentes pro animabus nostris, & justificationibus nostris: nunc citius disperdent nos a terra.

41 Et cogitaverunt in die illa, dicentes: Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello die sabbatorum, pugnemus adversus eum: & non moriemur omnes sicut mortui sunt fratres nostri in occultis.

42 Tunc congregata est ad eos synagoga Assidęorum fortis viribus ex Israel, omnis voluntarius in lege:

43 Et omnes, qui fugiebant a malis, additi sunt ad eos, & facti sunt illis ad firmamentum.

44 Et collegerunt exercitum, & percusserunt peccatores in ira sua, & viros iniquos in indignatione sua: & ceteri fugerunt ad nationes, ut evaderent.

45 Et circuivit Mathathias, & amici ejus, & destruxerunt aras:

46 Et circumciderunt pueros incircumcisos quotquot invenerunt in finibus Israel: & in fortitudine.

47 Et persecuti sunt filios superbię, & prosperatum est opus in manibus eorum:

48 Et obtinuerunt legem de manibus gentium, & de manibus regum: & non dederunt cornu peccatori.

49 Et appropinquaverunt dies Mathathiæ moriendi, & dixit filiis suis: Nunc confortata est superbia, & castigatio, & tempus eversionis, & ira indignationis.

50 Nunc ergo, o filii, æmulatores

estote legis, & date animas vestras
pro testamento patrum vestrorum,
51 Et mementote operum patrum,
quæ fecerunt in generationibus suis:
& accipietis gloriam magnam, &
nomen æternum.
† Gen. 52 † Abraham nonne in tentatione
22. 2. inventus est fidelis, & reputatus est
ei ad justitiam?
† Gen. 53 † Joseph in tempore angustiæ
41. 40. suæ custodivit mandatum, & factus
est dominus Ægypti.
† Num. 54 † Phinees pater noster, zelan-
25. 13. do zelum Dei, accepit testamentum
Eccli. sacerdotii æterni.
45. 28. 55 † Jesus dum implevit verbum,
† Jos. 1. factus est dux in Israel.
2. 56 † Caleb, dum testificatur in ec-
† Num. clesia, accepit hereditatem.
14. 6. 57 † David in sua misericordia con-
Jos. 14. secutus est sedem regni in sæcula.
14. 58 † Elias, dum zelat zelum le-
† 2 Reg. gis, receptus est in cælum.
2. 4. 59 † Ananias & Azarias & Misael
† 4 Reg. credentes, liberati sunt de flamma.
1. 11. 60 † Daniel in sua simplicitate li-
† Dan. beratus est de ore leonum.
3. 50. 61 Et ita cogitate per generationem
† Dan. & generationem: quia omnes qui
6. 22. sperant in eum, non infirmantur.
62 Et a verbis viri peccatoris ne ti-
mueritis: quia gloria ejus, stercus
& vermis est.
63 Hodie extollitur, & cras non
invenietur: quia conversus est in ter-
ram suam, & cogitatio ejus periit.
64 Vos ergo filii confortamini, &
viriliter agite in lege: quia in ipsa
gloriosi eritis.
65 Et ecce Simon frater vester, scio
quod vir consilii est: ipsum audite
semper, & ipse erit vobis pater.
66 Et Judas Machabæus fortis viri-
bus a juventute sua, sit vobis prin-
ceps militiæ, & ipse aget bellum po-
puli.
67 Et adducetis ad vos omnes fa-
ctores legis: & vindicate vindictam
populi vestri.
68 Retribuite retributionem Gen-
tibus, & intendite in præceptum le-
gis.
69 Et benedixit eos, & appositus
est ad patres suos.
70 Et defunctus est anno centesimo
& quadragesimo sexto: & sepultus
est a filiis suis in sepulcris patrum
suorum in Modin, & planxerunt
eum omnis Israel planctu magno.

CAPUT III.

Judas Machabæus dux eximius prædicatur, qui perambulans civitates Juda, trucidabat omnes impios: & occiso duce Apollonio, ejusque exercitu disperso, vicit cum paucis potentissimum Syriæ exercitum una cum duce Serone: iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Persidem constituit Lysiam viceregem, dato belli in Judæos apparatu, qui misit contra terram Juda Gorgiam cum exercitu: Judas autem & sui ad bellum se parant, maxime operibus pœnitentiæ & oratione ad Deum.

1 ET surrexit Judas, qui voca-
batur Machabæus, filius
ejus pro eo:
2 Et adjuvabant eum omnes fratres
ejus, & universi qui se conjuxerant
patri ejus, & præliabantur prælium
Israel cum lætitia.
3 Et dilatavit gloriam populo suo,
& induit se loricam sicut gigas, &
succinxit se arma bellica sua in pre-
liis, & protegebat castra gladio suo.
4 Similis factus est leoni in operi-
bus suis, & sicut catulus leonis ru-
giens in venatione.
5 Et persecutus est iniquos perscru-
tans eos: & qui conturbabant popu-
lum suum, eos succendit flammis:
6 Et repulsi sunt inimici ejus præ
timore ejus, & omnes operarii ini-
quitatis conturbati sunt: & directa
est salus in manu ejus.
7 Et exacerbabat reges multos, &
lætificabat Jacob in operibus suis, &
in sæculum memoria ejus in benedi-
ctione.
8 Et pereambulavit civitates Juda,
& perdidit impios ex eis, & avertit
iram ab Israel.
9 Et nominatus est usque ad novis-
simum terræ, & congregavit per-
euntes.
10 Et congregavit Apollonius Gen-
tes, & a Samaria virtutem multam
& magnam, ad bellandum contra
Israel.
11 Et cognovit Judas, & exiit ob-
viam illi: & percussit, & occidit il-
lum: & ceciderunt vulnerati mul-
ti, & reliqui fugerunt.
12 Et accepit spolia eorum: & gla-
dium Apollonii abstulit Judas, &
erat pugnans in eo omnibus diebus.

13 Et

13 Et audivit Seron princeps exercitus Syriæ, quod congregavit Judas congregationem fidelium, & ecclesiam secum,
14 Et ait: Faciam mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Judam, & eos qui cum ipso sunt, qui spernebant verbum regis.
15 Et præparavit se: & ascenderunt cum eo castra impiorum, fortes auxiliarii, ut facerent vindictam in filios Israel.
16 Et appropinquaverunt usque ad Bethoron, & exivit Judas obviam illi cum paucis.
17 Ut autem viderunt exercitum venientem sibi obviam, dixerunt Judæ: Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, & tam fortem, & nos fatigati sumus jejunio hodie?
18 Et ait Judas: Facile est concludi multos in manus paucorum: & non est differentia in conspectu Dei cæli liberare in multis, & in paucis:
19 Quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, sed de cælo fortitudo est.
20 Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci & superbia, ut disperdant nos, & uxores nostras, & filios nostros, & ut spolient nos:
21 Nos vero pugnabimus pro animabus nostris, & legibus nostris:
22 Et ipse Dominus conteret eos ante faciem nostram: vos autem ne timueritis eos.
23 Ut cessavit autem loqui, insiluit in eos subito: & contritus est Seron, & exercitus ejus in conspectu ipsius:
24 Et persecutus est eum in descensu Bethoron usque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terram Philisthiim.
25 Et cecidit timor Judę, ac fratrum ejus, & formido super omnes gentes in circuitu eorum.
26 Et pervenit ad regem nomen ejus, & de præliis Judæ narrabant omnes gentes.
27 Ut audivit autem rex Antiochus sermones istos, iratus est animo: & misit, & congregavit exercitum universi regni sui, castra fortia valde:
28 Et aperuit ærarium suum, & dedit stipendia exercitui in annum: & mandavit illis ut essent parati ad omnia.
29 Et vidit quod defecit pecunia de thesauris suis, & tributa regionis modica propter dissensionem, & plagam, quam fecit in terra, ut tolleret legitima, quæ erant a primis diebus:
30 Et timuit ne non haberet ut semel & bis, in sumptus & donaria, quæ dederat ante larga manu: & abundaverat super reges, qui ante eum fuerant.
31 Et consternatus erat animo valde, & cogitavit ire in Persidem, & accipere tributa regionum, & congregare argentum multum.
32 Et reliquit Lysiam hominem nobilem de genere regali, super negotia regia, a flumine Euphrate usque ad flumen Ægypti:
33 Et ut nutriret Antiochum filium suum, donec rediret.
34 Et tradidit ei medium exercitum, & elephantos: & mandavit ei de omnibus quæ volebat, & de inhabitantibus Judæam & Jerusalem:
35 Et ut mitteret ad eos exercitum, ad conterendam & extirpandam virtutem Israel, & reliquias Jerusalem, & auferendam memoriam eorum de loco:
36 Et ut constitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum, & sorte distribueret terram eorum.
37 Et rex assumpsit partem exercitus residui, & exivit ab Antiochia civitate regni sui, anno centesimo & quadragesimo septimo: & transfretavit Euphraten flumen, & perambulabat superiores regiones.
38 Et elegit Lysias Ptolemæum filium Dorymini, & Nicanorem, & Gorgiam, viros potentes ex amicis regis:
39 Et misit cum eis quadraginta millia virorum, & septem millia equitum, ut venirent in terram Juda, & disperderent eam secundum verbum regis.
40 Et processerunt cum universa virtute sua, & venerunt, & applicuerunt Emmaum in terra campestri.
41 Et audierunt mercatores regionum nomen eorum: & acceperunt argentum & aurum multum valde, & pueros: & venerunt in castra, ut acciperent filios Israel in servos, & additi sunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ alienigenarum.
42 Et vidit Judas, & fratres ejus,

quia multiplicata ſunt mala, & exercitus applicabant ad fines eorum: & cognoverunt verba regis, quæ mandavit populo facere in interitum & conſummationem:

43 Et dixerunt unuſquiſque ad proximum ſuum: Erigamus dejectionem populi noſtri, & pugnemus pro populo noſtro, & ſanctis noſtris.

44 Et congregatus eſt conventus ut eſſent parati in prælium; & ut orarent, & peterent miſericordiam & miſerationes.

45 Et Jeruſalem non habitabatur, ſed erat ſicut deſertum: non erat qui ingrederetur & egrederetur de natis ejus: & ſanctum conculcabatur: & filii alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio gentium: & ablata eſt voluptas a Jacob, & defecit ibi tibia & cithara.

46 Et congregati ſunt, & venerunt in Maſpha contra Jeruſalem: quia locus orationis erat in Maſpha ante in Iſrael.

47 Et jejunaverunt illa die, & induerunt ſe ciliciis, & cinerem impoſuerunt capiti ſuo, & diſciderunt veſtimenta ſua:

48 Et expanderunt libros legis, de quibus ſcrutabantur gentes ſimilitudinem ſimulacrorum ſuorum:

49 Et attulerunt ornamenta ſacerdotalia, & primitias, & decimas: & ſuſcitaverunt Nazaræos, qui impleverant dies:

50 Et clamaverunt voce magna in cælum, dicentes: Quid faciemus iſtis, & quo eos ducemus?

51 Et ſancta tua conculcata ſunt, & contaminata ſunt, & ſacerdotes tui facti ſunt in luctum, & humilitatem.

52 Et ecce nationes convenerunt adverſum nos ut nos diſperdant: tu ſcis quæ cogitant in nos.

53 Quomodo poterimus ſubſiſtere ante faciem eorum, niſi tu Deus adjuves nos?

54 Et tubis exclamaverunt voce magna.

55 Et poſt hæc conſtituit Judas duces populi, tribunos, & centuriones, & pentacontarchos, & decuriones.

† *Deut.* 20.5,6,7,8. *Judic.* 7.3. 56 † Et dixit his, qui ædificabant domos, & ſponſabant uxores, & plantabant vineas, & formidoloſis, ut redirent unuſquiſque in domum ſuam ſecundum legem.

57 Et moverunt caſtra: & collocaverunt ad auſtrum Emmaum.

58 Et ait Judas: Accingimini, & eſtote filii potentes, & eſtote parati in mane, ut pugnetis adverſus nationes has, quæ convenerunt adverſus nos, diſperdere nos & ſancta noſtra:

59 Quoniam melius eſt nos mori in bello, quam videre mala gentis noſtræ, & ſanctorum.

60 Sicut autem fuerit voluntas in cælo, ſic fiat.

CAPUT IV.

Gorgias quærit Judam: at hic ſuos hortatus fudit hoſtes, rurſumque Gorgiæ exercitu fuſo colligit ſpolia; & iterum fuſis ad Deum precibus, devincit Lyſiæ exercitum, ac poſtmodum purificato templo, novum erigit altare: & omnibus quæ ad Dei cultum requirebantur præparatis, ſacrificiiſque oblatis, magna lætitia celebrant illius dedicationem diebus octo; ſtatuto etiam hujus dedicationis annuo feſto ad dies octo.

1 ET aſſumpſit Gorgias quinque millia virorum, & mille equites electos: & moverunt caſtra nocte,

2 Ut applicarent ad caſtra Judæorum, & percuterent eos ſubito: & filii, qui erant ex arce, erant illis duces.

3 Et audivit Judas, & ſurrexit ipſe, & potentes, percutere virtutem exercituum regis, qui erant in Emmaum.

4 Adhuc enim diſperſus erat exercitus a caſtris.

5 Et venit Gorgias in caſtra Judæ noctu, & neminem invenit, & quærebat eos in montibus: quoniam dixit: Fugiunt hi a nobis.

6 Et cum dies factus eſſet, apparuit Judas in campo cum tribus millibus virorum tantum; qui tegumenta & gladios non habebant:

7 Et viderunt caſtra gentium valida, & loricatos, & equitatus in circuitu eorum, & hi docti ad prælium.

8 Et ait Judas viris, qui ſecum erant: Ne timueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne formidetis.

9 † Mementote qualiter ſalvi facti ſunt patres noſtri in mari rubro, cum ſequeretur eos Pharao cum exercitu multo. † *Exod.* 14.9.

10 Et nunc clamemus in cælum; & miſerebitur noſtri Dominus, & me-

mor

mor erit teſtamenti patrum noſtro-
rum, & conteret exercitum iſtum
ante faciem noſtram hodie:
11 Et ſcient omnes gentes, quia eſt
qui redimat, & liberet Iſrael.
12 Et elevaverunt alienigenæ ocu-
los ſuos, & viderunt eos venientes
ex adverſo.
13 Et exierunt de caſtris in præ-
lium, & tuba cecinerunt hi qui
erant cum Juda.
14 Et congreſſi ſunt: & contritæ
ſunt gentes, & fugerunt in campum.
15 Noviſſimi autem omnes cecide-
runt in gladio, & perſecuti ſunt eos
uſque Gezeron, & uſque in campos
Idumææ, & Azoti, & Jamniæ: &
ceciderunt ex illis uſque ad tria mil-
lia virorum.
16 Et reverſus eſt Judas, & exerci-
tus ejus, ſequens eum.
17 Dixitque ad populum: Non
concupiſcatis ſpolia: quia bellum
contra nos eſt,
18 Et Gorgias & exercitus ejus pro-
pe nos in monte: ſed ſtate nunc con-
tra inimicos noſtros, & expugnate
eos, & ſumetis poſtea ſpolia ſecuri.
19 Et adhuc loquente Juda hæc,
ecce apparuit pars quædam proſpi-
ciens de monte.
20 Et vidit Gorgias quod in fugam
converſi ſunt ſui, & ſuccenderunt
caſtra: fumus enim, qui videbatur,
declarabat quod factum eſt.
21 Quibus illi conſpectis timuerunt
valde, aſpicientes ſimul & Judam,
& exercitum in campo paratum ad
prælium.
22 Et fugerunt omnes in campum
alienigenarum:
23 Et Judas reverſus eſt ad ſpolia
caſtrorum, & acceperunt aurum
multum, & argentum, & hyacin-
thum, & purpuram marinam, &
opes magnas.
24 Et converſi, hymnum canebant,
& benedicebant Deum in cælum,
quoniam bonus eſt, quoniam in ſæ-
culum miſericordia ejus.
25 Et facta eſt ſalus magna in Iſrael
in die illa.
26 Quicumq; autem alienigenarum
evaſerunt, venerunt, & nuntiave-
runt Lyſiæ univerſa quæ acciderant.
27 Quibus ille auditis, conſterna-
tus animo deficiebat: quod non qua-
lia voluit, talia contigerunt in Iſ-
rael, & qualia mandavit rex.
28 Et ſequenti anno congregavit
Lyſias virorum electorum ſexaginta
millia, & equitum quinque millia,
ut debellaret eos.
29 Et venerunt in Judæam, & caſtra
poſuerunt in Bethoron, & occurrit
illis Judas cum decem millibus viris.
30 Et viderunt exercitum fortem,
& oravit, & dixit: Benedictus es
ſalvator Iſrael, † qui contriviſti im- † 1 *Reg.*
petum potentis in manu ſervi tui 17. 50.
David, † & tradidiſti caſtra alieni- † 1 *Reg.*
genarum in manu Jonathę filii Saul, 14. 13.
& armigeri ejus.
31 Conclude exercitum iſtum in
manu populi tui Iſrael, & confun-
dantur in exercitu ſuo & equitibus.
32 Da illis formidinem, & tabefac
audaciam virtutis eorum, & com-
moveantur contritione ſua.
33 Dejice illos gladio diligentium
te: & collaudent te omnes, qui no-
verunt nomen tuum, in hymnis.
34 Et commiſerunt prælium: &
ceciderunt de exercitu Lyſiæ quin-
que millia virorum.
35 Videns autem Lyſias fugam ſuo-
rum, & Judæorum audaciam, &
quod parati ſunt aut vivere, aut mo-
ri fortiter, abiit Antiochiam, & ele-
git milites, ut multiplicati rurſus
venirent in Judæam.
36 Dixit autem Judas, & fratres
ejus: Ecce contriti ſunt inimici no-
ſtri: aſcendamus nunc mundare
ſancta, & renovare.
37 Et congregatus eſt omnis exerci-
tus, & aſcenderunt in montem Sion.
38 Et viderunt ſanctificationem
deſertam, & altare profanatum,
& portas exuſtas, & in atriis vir-
gulta nata ſicut in ſaltu vel in mon-
tibus, & paſtophoria diruta.
39 Et ſciderunt veſtimenta ſua, &
planxerunt planctu magno, & impo-
ſuerunt cinerem ſuper caput ſuum.
40 Et ceciderunt in faciem ſuper
terram, & exclamaverunt tubis ſi-
gnorum, & clamaverunt in cælum.
41 Tunc ordinavit Judas viros, ut
pugnarent adverſus eos qui erant in
arce, donec emundarent ſancta.
42 Et elegit ſacerdotes ſine macula,
voluntatem habentes in lege Dei:
43 Et mundaverunt ſancta, & tu-
lerunt lapides contaminationis in
locum immundum.
44 Et cogitavit de altari holocau-
ſtorum, quod profanatum erat,
quid de eo faceret.
45 Et incidit illis conſilium bonum

ut de-

ut deſtruerent illud: ne forte illis
eſſet in opprobrium, quia contami-
naverunt illud gentes, & demoliti
ſunt illud.
46 Et repoſuerunt lapides in monte
domus in loco apto, quoaduſque ve-
niret propheta, & reſponderet de eis.
47 Et acceperunt lapides integros
ſecundum legem; & ædificaverunt
altare novum, ſecundum illud quod
fuit prius:
48 Et ædificaverunt ſancta, & quæ
intra domum erant intrinſecus: &
ædem, & atria ſanctificaverunt.
49 Et fecerunt vaſa ſancta nova, &
intulerunt candelabrum, & altare
incenſorum, & menſam in templum.
50 Et incenſum poſuerunt ſuper al-
tare, & accenderunt lucernas, quę
ſuper candelabrum erant, & luce-
bant in templo.
51 Et poſuerunt ſuper menſam pa-
nes, & appenderunt vela, & conſum-
maverunt omnia opera quę fecerant.
52 Et ante matutinum ſurrexerunt
quinta & vigeſima die menſis noni
(hic eſt menſis Casleu) centeſimi
quadrageſimi octavi anni:
53 Et obtulerunt ſacrificium ſecun-
dum legem, ſuper altare holocau-
ſtorum novum quod fecerunt.
54 Secundum tempus & ſecundum
diem, in qua contaminaverunt il-
lud gentes, in ipſa renovatum eſt in
canticis, & citharis, & cinyris, &
in cymbalis.
55 Et cecidit omnis populus in fa-
ciem, & adoraverunt, & benedixe-
runt in cælum eum, qui proſpera-
vit eis.
56 Et fecerunt dedicationem alta-
ris diebus octo, & obtulerunt holo-
cauſta cum lętitia, & ſacrificium ſa-
lutaris & laudis.
57 Et ornaverunt faciem templi co-
ronis aureis & ſcutulis: & dedica-
verunt portas, & paſtophoria, &
impoſuerunt eis januas.
58 Et facta eſt lætitia in populo
magna valde, & averſum eſt oppro-
brium gentium.
† *Joan.* 59 † Et ſtatuit Judas, & fratres ejus,
10. 22. & univerſa eccleſia Iſrael, ut agatur
dies dedicationis altaris in tempori-
bus ſuis, ab anno in annum, per dies
octo, a quinta & vigeſima die menſis
Casleu, cum lætitia & gaudio.
60 Et ędificaverunt in tempore illo
montem Sion, & per circuitum mu-
ros altos, & turres firmas, ne quan-
do venirent gentes, & conculcarent
eum, ſicut antea fecerunt.
61 Et collocavit illic exercitum, ut
ſervarent eum, & munivit eum ad
cuſtodiendam Bethſuram, ut habe-
ret populus munitionem contra fa-
ciem Idumææ.

CAPUT V.

Percuſſit Judas plurimas Gentes finitimas: obſeſſoſque Galaaditas & Galilæos ipſe una cum fratre Simone liberat: & devicto ſemel atque iterum Timotheo, captaque civitate Ephron, quæ tranſitum ipſi præbere noluerat, & omni maſculo ipſius interempto; tandem integro numero læti revertuntur in montem Sion ad ſacrificandum Domino: interea qui relicti fuerant duces in Jeruſalem, dum contra Judæ præceptum pugnant adverſus Gentes, cæduntur: Judas vero percutit Chebron & Azotum, ſubverſis ipſarum ſimulacris.

1 ET factum eſt, ut audierunt
gentes in circuitu, quia ędi-
ficatum eſt altare & ſanctuarium ſic-
ut prius, iratæ ſunt valde:
2 Et cogitabant tollere genus Jacob,
qui erant inter eos, & cœperunt oc-
cidere de populo, & perſequi.
3 Et debellabat Judas filios Eſau in
Idumæa, & eos qui erant in Acraba-
thane, quia circumſedebat Iſraeli-
tas, & percuſſit eos plaga magna.
4 Et recordatus eſt malitiam filio-
rum Bean, qui erant populo in la-
queum, & in ſcandalum, inſidian-
tes ei in via.
5 Et concluſi ſunt ab eo in turribus,
& applicuit ad eos, & anathemati-
zavit eos, & incendit turres eorum
igni, cum omnibus qui in eis erant.
6 Et tranſivit ad filios Ammon, &
invenit manum fortem, & populum
copioſum, & Timotheum ducem
ipſorum:
7 Et commiſit cum eis prælia mul-
ta, & contriti ſunt in conſpectu eo-
rum, & percuſſit eos:
8 Et cepit Gazer civitatem, & filias
ejus, & reverſus eſt in Judæam.
9 Et congregatæ ſunt gentes quæ
ſunt in Galaad, adverſus Iſraelitas
qui erant in finibus eorum, ut tol-
lerent eos: & fugerunt in Datheman
munitionem,
10 Et miſerunt litteras ad Judam &
fratres ejus, dicentes: Congregatæ
ſunt adverſum nos gentes per circui-
tum, ut nos auferant:

11 Et

11 Et parant venire, & occupare munitionem, in quam confugimus: & Timotheus est dux exercitus eorum.
12 Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo de nobis.
13 Et omnes fratres nostri, qui erant in locis Tubin, interfecti sunt: & captivas duxerunt uxores eorum, & natos, & spolia, & peremerunt illic fere mille viros.
14 Et adhuc epistolæ legebantur, & ecce alii nuntii venerunt de Galilæa conscissis tunicis, nuntiantes secundum verba hæc:
15 Dicentes convenisse adversum se a Ptolemaida, & Tyro, & Sidone: & repleta est omnis Galilæa alienigenis, ut nos consumant.
16 Ut audivit autem Judas, & populus, sermones istos, convenit ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis, qui in tribulatione erant, & expugnabantur ab eis.
17 Dixitque Judas Simoni fratri suo: Elige tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in Galilæa: ego autem & frater meus Jonathas ibimus in Galaaditim.
18 Et reliquit Josephum filium Zachariæ & Azariam, duces populi, cum residuo exercitu in Judæa ad custodiam:
19 Et præcepit illis, dicens: Præestote populo huic: & nolite bellum committere adversum gentes, donec revertamur.
20 Et partiti sunt Simoni viri tria millia, ut iret in Galilæam: Judæ autem octo millia in Galaaditim.
21 Et abiit Simon in Galilæam, & commisit prælia multa cum gentibus: & contritæ sunt gentes a facie ejus, & persecutus est eos usque ad portam
22 Ptolemaidis: & ceciderunt de gentibus fere tria millia virorum, & accepit spolia eorum.
23 Et assumpsit eos, qui erant in Galilæa, & in Arbatis, cum uxoribus, & natis, & omnibus quæ erant illis, & adduxit in Judæam cum lætitia magna.
24 Et Judas Machabæus & Jonathas frater ejus transierunt Jordanem, & abierunt viam trium dierum per desertum.
25 Et occurrerunt eis Nabuthæi, & susceperunt eos pacifice, & narraverunt ei omnia, quæ acciderant fratribus eorum in Galaaditide.
26 Et quia multi ex eis comprehensi sunt in Barasa, & Bosor, & in Alimis, & in Casphor, & Mageth, & Carnaim: hæ omnes civitates munitæ, & magnæ.
27 Sed & in ceteris civitatibus Galaaditidis tenentur comprehensi, & in crastinum constituerunt admovere exercitum civitatibus his, & comprehendere, & tollere eos in una die.
28 Et convertit Judas, & exercitus ejus, viam in desertum Bosor repente, & occupavit civitatem: & occidit omnem masculum in ore gladii, & accepit omnia spolia eorum, & succendit eam igni.
29 Et surrexerunt inde nocte, & ibant usque ad munitionem.
30 Et factum est diluculo, cum elevassent oculos suos, ecce populus multus, cujus non erat numerus, portantes scalas & machinas, ut comprehenderent munitionem, & expugnarent eos.
31 Et vidit Judas quia cœpit bellum, & clamor belli ascendit ad cælum sicut tuba, & clamor magnus, de civitate:
32 Et dixit exercitui suo: Pugnate hodie pro fratribus vestris.
33 Et venit tribus ordinibus post eos, & exclamaverunt tubis, & clamaverunt in oratione.
34 Et cognoverunt castra Timothei quia Machabæus est, & refugerunt a facie ejus & percusserunt eos plaga magna. & ceciderunt ex eis in die illa fere octo millia virorum.
35 Et divertit Judas in Maspha, & expugnavit, & cepit eam: & occidit omnem masculum ejus, & sumpsit spolia ejus, & succendit eam igni.
36 Inde perrexit, & cepit Casbon, & Mageth, & Bosor, & reliquas civitates Galaaditidis.
37 Post hæc autem verba congregavit Timotheus exercitum alium, & castra posuit contra Raphon trans torrentem.
38 Et misit Judas speculari exercitum: & renuntiaverunt ei, dicentes: Quia convenerunt ad eum omnes gentes, quæ in circuitu nostro sunt, exercitus multus nimis.
39 Et Arabas conduxerunt in auxi-

lium sibi, & castra posuerunt trans
torrentem, parati ad te venire in prælium. Et abiit Judas obviam illis.
40 Et ait Timotheus principibus exercitus sui: Cum appropinquaverit Judas, & exercitus ejus ad torrentem aquæ: si transierit ad nos prior, non poterimus sustinere eum; quia potens poterit adversum nos.
41 Si vero timuerit transire, & posuerit castra extra flumen, transfretemus ad eos, & poterimus adversus illum.
42 Ut autem appropinquavit Judas ad torrentem aquæ, statuit scribas populi secus torrentem, & mandavit eis, dicens: Neminem hominum reliqueritis: sed veniant omnes in prælium.
43 Et transfretavit ad illos prior, & omnis populus post eum: & contritæ sunt omnes gentes a facie eorum, & projecerunt arma sua, & fugerunt ad fanum, quod erat in Carnaim.
44 Et occupavit ipsam civitatem, & fanum succendit igni, cum omnibus qui erant in ipso: & oppressa est Carnaim, & non potuit sustinere contra faciem Judæ.
45 Et congregavit Judas universos Israelitas, qui erant in Galaaditide, a minimo usque ad maximum, & uxores eorum, & natos, & exercitum magnum valde, ut venirent in terram Juda.
46 Et venerunt usque Ephron: & hæc civitas magna in ingressu posita, munita valde, & non erat declinare ab ea dextra vel sinistra, sed per mediam iter erat.
47 Et incluserunt se qui erant in civitate, & obstruxerunt portas lapidibus: & misit ad eos Judas verbis pacificis,
48 Dicens: Transeamus per terram vestram, ut eamus in terram nostram: & nemo vobis nocebit: tantum pedibus transibimus. Et nolebant eis aperire.
49 Et præcepit Judas prædicare in castris, ut applicarent unusquisque in quo erat loco.
50 Et applicuerunt se viri virtutis: & oppugnavit civitatem illam tota die, & tota nocte, & tradita est civitas in manu ejus:
51 Et peremerunt omnem masculum in ore gladii, & eradicavit eam, & accepit spolia ejus, & transivit per totam civitatem super interfectos.
52 Et transgressi sunt Jordanem in campo magno, contra faciem Bethsan.
53 Et erat Judas congregans extremos, & exhortabatur populum per totam viam, donec venirent in terram Juda.
54 Et ascenderunt in montem Sion cum lætitia & gaudio, & obtulerunt holocausta, quod nemo ex eis cecidisset, donec reverterentur in pace.
55 Et in diebus, quibus erat Judas & Jonathas in terra Galaad, & Simon frater ejus in Galilæa contra faciem Ptolemaidis,
56 Audivit Josephus Zachariæ filius, & Azarias princeps virtutis, res bene gestas, & prælia quæ facta sunt,
57 Et dixit: Faciamus & ipsi nobis nomen, & eamus pugnare adversus gentes, quæ in circuitu nostro sunt.
58 Et præcepit his qui erant in exercitu suo, & abierunt Jamniam.
59 Et exivit Gorgias de civitate, & viri ejus obviam illis in pugnam.
60 Et fugati sunt Josephus & Azarias usque in fines Judææ: & ceciderunt illo die de populo Israel ad duo millia viri, & facta est fuga magna in populo:
61 Quia non audierunt Judam, & fratres ejus, existimantes fortiter se acturos.
62 Ipsi autem non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israel.
63 Et viri Juda magnificati sunt valde in conspectu omnis Israel, & gentium omnium ubi audiebatur nomen eorum.
64 Et convenerunt ad eos fausta acclamantes.
65 Et exivit Judas, & fratres ejus, & expugnabant filios Esau, in terra quæ ad austrum est, & percussit Chebron & filias ejus: & muros ejus & turres succendit igni in circuitu.
66 Et movit castra ut iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam.
67 In die illa ceciderunt sacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum sine consilio exeunt in prælium.
68 Et declinavit Judas in Azotum in terram alienigenarum, & diruit aras eorum, & sculptilia deorum ipsorum succendit igni: & cepit spolia civitatum, & reversus est in terram Juda.

CAPUT VI.

Antiochus repulsus ab opulenta civitate Elymaide venit in Babylonem; ubi auditis infortuniis quæ sui in Judæa passi erant, incidit præ tristitia in mortis languorem, confitens hoc sibi contigisse ob impietatem quam in Judæos exercuerat: qui ibi mortuo, & Juda arcem Jerusalem obsidente, successor ejus filius Antiochus dictus Eupator, congregato adversus Judam potentissimo exercitu non potuit eum vincere; & Eleazar, occiso ingenti elephante, ab eo oppressus interiit: Rex autem oppugnans Jerusalem revocatur a Lysia; sed post juratam pacem non servat jusjurandum.

1 ET rex Antiochus perambulabat superiores regiones, & audivit esse civitatem Elymaidem in Perside nobilissimam, & copiosam in argento & auro,
2 Templumque in ea locuplex valde: & illic velamina aurea, & loricæ, & scuta, quæ reliquit Alexander Philippi rex Macedo, qui regnavit primus in Græcia.
3 Et venit, & quærebat capere civitatem, & deprædari eam: & non potuit, quoniam innotuit sermo his qui erant in civitate:
4 Et insurrexerunt in prælium, & fugit inde, & abiit cum tristitia magna, & reversus est in Babyloniam.
5 Et venit qui nuntiaret ei in Perside, quia fugata sunt castra, quæ erant in terra Juda:
6 Et quia abiit Lysias cum virtute forti in primis, & fugatus est a facie Judæorum, & invaluerunt armis, & viribus, & spoliis multis, quæ ceperunt de castris, quæ exciderunt:
7 Et quia diruerunt abominationem, quam ædificaverat super altare, quod erat in Jerusalem, & sanctificationem, sicut prius, circumdederunt muris excelsis, sed & Bethsuram civitatem suam.
8 Et factus est ut audivit rex sermones istos, expavit, & commotus est valde: & decidit in lectum, & incidit in languorem præ tristitia, quia non factum est ei sicut cogitabat.
9 Et erat illic per dies multos: quia renovata est in eo tristitia magna, & arbitratus est se mori.
10 Et vocavit omnes amicos suos & dixit illis: Recessit somnus ab oculis meis, & concidi, & corrui corde præ solicitudine:
11 Et dixi in corde meo: In quantam tribulationem deveni, & in quos fluctus tristitiæ, in qua nunc sum: qui jucundus eram, & dilectus in potestate mea!
12 Nunc vero reminiscor malorum, quæ feci in Jerusalem, unde & abstuli omnia spolia aurea & argentea, quæ erant in ea, & misi auferre habitantes Judæam sine causa.
13 Cognovi ergo quia propterea

invenerunt me mala ista: & ecce pereo tristitia magna in terra aliena.
14 Et vocavit Philippum, unum de amicis suis, & præposuit eum super universum regnum suum:
15 Et dedi ei diadema, & stolam suam, & annulum, ut adduceret Antiochum filium suum, & nutriret eum, & regnaret.
16 Et mortuus est illic Antiochus rex, anno centesimo quadragesimo nono.
17 Et cognovit Lysias quoniam mortuus est rex, & constituit regnare Antiochum filium ejus, quem nutrivit adolescentem: & vocavit nomen ejus Eupator.
18 Et hi qui erant in arce, concluserant Israel in circuitu sanctorum: & quærebant eis mala semper, & firmamentum gentium.
19 Et cogitavit Judas disperdere eos: & convocavit universum populum, ut obsiderent eos.
20 Et convenerunt simul, & obsederunt eos, anno centesimo quinquagesimo, & fecerunt balistas & machinas.
21 Et exierunt quidam ex eis qui obsidebantur, & adjunxerunt se illis aliqui impii ex Israel,
22 Et abierunt ad regem, & dixerunt: Quousque non facis judicium, & vindicas fratres nostros?
23 Nos decrevimus servire patri tuo, & ambulare in præceptis ejus, & obsequi edictis ejus:
24 Et filii populi nostri propter hoc alienabant se a nobis, & quicumque inveniebantur ex nobis, interficiebantur, & hereditates nostrę diripiebantur.
25 Et non ad nos tantum extenderunt manum, sed & in omnes fines nostros.
26 Et ecce applicuerunt hodie ad arcem Jerusalem occupare eam, & munitionem Bethsuram munierunt:
27 Et nisi præveneris eos velocius, majora quam hæc facient, & non poteris obtinere eos.
28 Et iratus est rex, ut hæc audivit: & convocavit omnes amicos suos, & principes exercitus sui, & eos qui super equites erant.
29 Sed & de regnis aliis, & de insulis maritimis, venerunt ad eum exercitus conductitii.
30 Et erat numerus exercitus ejus, centum millia peditum, & viginti millia equitum, & elephanti triginta duo, docti ad prælium.
31 Et venerunt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethsuram, & pugnaverunt dies multos, & fecerunt machinas; & exierunt, & succenderunt eas igni, & pugnaverunt viriliter.
32 Et recessit Judas ab arce, & movit castra ad Bethzacharam contra castra regis.
33 Et surrexit rex ante lucem, & concitavit exercitus in impetum contra viam Bethzacharam: & comparaverunt se exercitus in prælium, & tubis cecinerunt:
34 Et elephantis ostenderunt sanguinem uvæ & mori, ad acuendos eos in prælium:
35 Et diviserunt bestias per legiones: & astiterunt singulis elephantis mille viri in loricis concatenatis, & galeę æreæ in capitibus eorum: & quingenti equites ordinati unicuique bestiæ electi erant.
36 Hi ante tempus ubicumque erat bestia, ibi erant: & quocumque ibat, ibant, & non discedebant ab ea.
37 Sed & turres ligneæ super eos firmæ protegentes super singulas bestias: & super eas machinæ: & super singulas viri virtutis triginta duo, qui pugnabant desuper, & Indus magister bestiæ.
38 Et residuum equitum hinc & inde statuit in duas partes, tubis exercitum commovere, & perurgere constipatos in legionibus ejus.
39 Et ut refulsit sol in clypeos aureos, & æreos, resplenduerunt montes ab eis, & resplenduerunt sicut lampades ignis.
40 Et distincta est pars exercitus regis per montes excelsos, & alia per loca humilia: & ibant caute & ordinate.
41 Et commovebantur omnes inhabitantes terram a voce multitudinis, & incessu turbæ, & collisione armorum: erat enim exercitus magnus valde, & fortis.
42 Et appropiavit Judas, & exercitus ejus in prælium: & ceciderunt de exercitu regis sexcenti viri.
43 Et vidit Eleazar filius Saura unam de bestiis loricatam loricis regis: & erat eminens super ceteras bestias. & visum est ei quod in ea esset rex:

44 Et dedit se ut liberaret populum suum, & acquireret sibi nomen æternum.

45 Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis, interficiens a dextris & a sinistris, & cadebant ab eo huc atque illuc.

46 Et ivit sub pedes elephantis, & supposuit se ei, & occidit eum: & cecidit in terram super ipsum, & mortuus est illic.

47 Et videntes virtutem regis, & impetum exercitus ejus, diverterunt se ab eis.

48 Castra autem regis ascenderunt contra eos in Jerusalem, & applicuerunt castra regis ad Judæam & montem Sion.

49 Et fecit pacem cum his qui erant in Bethsura: & exierunt de civitate, quia non erant eis ibi alimenta conclusis, quia sabbata erant terræ.

50 Et comprehendit rex Bethsuram: & constituit illic custodiam servare eam.

51 Et convertit castra ad locum sanctificationis dies multos: & statuit illic balistas, & machinas, & ignis jacula, & tormenta ad lapides jactandos, & spicula, & scorpios ad mittendas sagittas, & fundibula.

52 Fecerunt autem & ipsi machinas adversus machinas eorum, & pugnaverunt dies multos.

53 Escæ autem non erant in civitate, eo quod septimus annus esset: & qui remanserant in Judæa de gentibus, consumpserant reliquias eorum, quæ reposita fuerant.

54 Et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: & dispersi sunt unusquisque in locum suum.

55 Et audivit Lysias quod Philippus, quem constituerat rex Antiochus, cum adhuc viveret, ut nutriret Antiochum filium suum, & regnaret,

56 Reversus esset a Perside, & Media, & exercitus qui abierat cum ipso, & quia quærebat suscipere regni negotia:

57 Festinavit ire, & dicere ad regem, & duces exercitus: Deficimus quotidie, & esca nobis modica est, & locus, quem obsidemus, est munitus, & incumbit nobis ordinare de regno.

58 Nunc itaque demus dextras hominibus istis, & faciamus cum illis pacem, & cum omni gente eorum:

59 Et constituamus illis ut ambulent in legitimis suis sicut prius. propter legitima enim ipsorum, quæ despeximus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc.

60 Et placuit sermo in conspectu regis & principum: & misit ad eos pacem facere, & receperunt illam.

61 Et juravit illis rex, & principes: & exierunt de munitione.

62 Et intravit rex montem Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citius juramentum, quod juravit: & mandavit destruere murum in gyro.

63 Et discessit festinanter, & reversus est Antiochiam, & invenit Philippum dominantem civitati: & pugnavit adversus eum, & occupavit civitatem.

CAPUT VII.

Demetrius Seleuci filius, occisis Antiocho & Lysia, obtinet regnum patrum suorum: qui, accusato apud se Juda Machabæo, mittit ducem Bacchidem & accusatorem Alcimum constitutum sacerdotem ad affligendum filios Israel: sed cum non possent adversus Judam prævalere, missus est a rege Nicanor, qui, ut & priores, cum dolo nequiret, vi Judam aggressus, semel atque iterum ab eo devictus est, & præmissis ad Deum precibus, cum toto suo exercitu occisus, amputato ipsius capite ac dextera, quam irrisis Judæorum sacrificiis superbe contra locum sanctum extulerat: cujus victoriæ dies annuus apud Judæos celebris instituitur.

1 ANno centesimo quinquagesimo primo, exiit Demetrius Seleuci filius ab urbe Roma, & ascendit cum paucis viris in civitatem maritimam, & regnavit illic.

2 Et factum est, ut ingressus est domum regni patrum suorum, comprehendit exercitus Antiochum & Lysiam, ut adducerent eos ad eum.

3 Et res ei innotuit: & ait: Nolite mihi ostendere faciem eorum.

4 Et occidit eos exercitus. Et sedit Demetrius super sedem regni sui:

5 Et venerunt ad eum viri iniqui & impii ex Israel: & Alcimus dux eorum, qui volebat fieri sacerdos.

6 Et accusaverunt populum apud regem, dicentes: Perdidit Judas, & fratres ejus, omnes amicos tuos, & nos dispersit de terra nostra.

7 Nunc ergo mitte virum, cui credis, ut eat, & videat exterminium omne, quod fecit nobis, & regionibus regis: & puniat omnes amicos ejus, & adjutores eorum.

8 Et elegit rex ex amicis suis Bacchidem, qui dominabatur trans flumen magnum in regno, & fidelem regi: & misit eum,

9 Ut videret exterminium, quod fecit Judas: sed & Alcimum impium constituit in sacerdotium, & mandavit ei facere ultionem in filios Israel.

10 Et surrexerunt, & venerunt cum exercitu magno in terram Juda: & miserunt nuntios, & locuti sunt ad Judam, & ad fratres ejus, verbis pacificis in dolo.

11 Et non intenderunt sermonibus eorum: viderunt enim quia venerunt cum exercitu magno.

12 Et convenerunt ad Alcimum & Bacchidem congregatio scribarum requirere quæ justa sunt:

13 Et primi, Assidæi qui erant in filiis Israel, & exquirebant ab eis pacem.

14 Dixerunt enim: Homo sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet nos.

15 Et locutus est cum eis verba pacifica: & juravit illis, dicens: Non inferemus vobis malum, neque amicis vestris.

16 Et crediderunt ei: & comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in una die, secundum verbum quod scriptum est:

† Psal. 78. 1. 2. 3. 17 † Carnes sanctorum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu Jerusalem, & non erat qui sepeliret.

18 Et incubuit timor & tremor in omnem populum: quia dixerunt: Non est veritas & judicium in eis: transgressi sunt enim constitutum, & jusjurandum quod juraverunt.

19 Et movit Bacchides castra ab Jerusalem, & applicuit in Bethzecha: & misit, & comprehendit multos ex eis qui a se effugerant, & quosdam de populo mactavit, & in puteum magnum projecit.

20 Et commisit regionem Alcimo, & reliquit cum eo auxilium in adjutorium ipsi. Et abiit Bacchides ad regem:

21 Et satis agebat Alcimus pro principatu sacerdotii sui.

22 Et convenerunt ad eum omnes, qui perturbabant populum suum, & obtinuerunt terram Juda, & fecerunt plagam magnam in Israel.

23 Et vidit Judas omnia mala quæ fecit Alcimus, & qui cum eo erant, filiis Israel, multo plus quam gentes.

24 Et exiit in omnes fines Judææ in circuitu, & fecit vindictam in viros desertores, & cessaverunt ultra exire in regionem.

25 Vidit autem Alcimus quod prævaluit Judas, & qui cum eo erant: & cognovit quia non potest sustinere eos, & regressus est ad regem, & accusavit eos multis criminibus.

26 † Et misit rex Nicanorem, unum ex principibus suis nobilioribus: qui erat inimicitias exercens contra Israel: & mandavit ei evertere populum. † 2 Machab. 15. 1.

27 Et venit Nicanor in Jerusalem cum exercitu magno, & misit ad Judam & ad fratres ejus verbis pacificis cum dolo,

28 Dicens: Non sit pugna inter me & vos: veniam cum viris paucis, ut videam facies vestras cum pace.

29 Et venit ad Judam, & salutaverunt se invicem pacifice: & hostes parati erant rapere Judam.

30 Et innotuit sermo Judæ, quoniam cum dolo venerat ad eum: & conterritus est ab eo, & amplius noluit videre faciem ejus.

31 Et cognovit Nicanor quoniam denudatum est consilium ejus: & exivit obviam Judæ in pugnam juxta Capharsalama.

32 Et ceciderunt de Nicanoris exercitu fere quinque millia viri, & fugerunt in civitatem David.

33 Et post hæc verba ascendit Nicanor in montem Sion: & exierunt de sacerdotibus populi salutare eum in pace, & demonstrare ei holocautomata, quæ offerebantur pro rege.

34 Et irridens sprevit eos, & polluit: & locutus est superbe,

35 Et juravit cum ira, dicens: Nisi traditus fuerit Judas, & exercitus ejus in manus meas, continuo cum regressus fuero in pace, succendam domum istam. Et exiit cum ira magna.

36 Et intraverunt sacerdotes, & steterunt ante faciem altaris & templi: & flentes dixerunt:

37 Tu Domine elegisti domum istam ad invocandum nomen tuum

in

in ea, ut eſſet domus orationis &
obſecrationis populo tuo.
38 Fac vindictam in homine iſto, &
exercitu ejus, & cadant in gladio:
memento blaſphemias eorum, & ne
dederis eis ut permaneant.
39 Et exiit Nicanor ab Jeruſalem,
& caſtra applicuit ad Bethoron: &
occurrit illi exercitus Syriæ.
40 Et Judas applicuit in Adarſa cum
tribus millibus viris: & oravit Judas,
& dixit:
† 4 Reg. 19. 35. Tob. 1. 21. Eccli. 48. 24. Iſai. 37. 36. 2. Machab. 8. 19.
41 † Qui miſſi erant a rege Senna-
cherib, Domine, quia blaſphema-
verunt te, exiit angelus, & per-
cuſſit ex eis centum octogintaquin-
que millia:
42 Sic contere exercitum iſtum in
conſpectu noſtro hodie: & ſciant
ceteri quia male locutus eſt ſuper
ſancta tua: & judica illum ſecun-
dum malitiam illius.
43 Et commiſerunt exercitus præ-
lium tertiadecima die menſis Adar:
& contrita ſunt caſtra Nicanoris, &
cecidit ipſe primus in prælio.
44 Ut autem vidit exercitus ejus
quia cecidiſſet Nicanor, projece-
runt arma ſua, & fugerunt:
45 Et perſecuti ſunt eos viam unius
diei, ab Adazer uſquequo veniatur
in Gazara, & tubis cecinerunt poſt
eos cum ſignificationibus:
46 Et exierunt de omnibus caſtel-
lis Judææ in circuitu, & ventilabant
eos cornibus, & convertebantur ite-
rum ad eos, & ceciderunt omnes
gladio, & non eſt relictus ex eis nec
unus.
47 Et acceperunt ſpolia eorum in
prædam: & caput Nicanoris am-
putaverunt, & dexteram ejus,
quam extenderat ſuperbe, & attu-
lerunt & ſuſpenderunt contra Je-
ruſalem.
48 Et lætatus eſt populus valde, &
egerunt diem illam in lætitia ma-
gna.
49 Et conſtituit agi omnibus annis
diem iſtam, tertiadecima die men-
ſis Adar.
50 Et ſiluit terra Juda dies paucos.

CAPUT VIII.

Judas, audita celeberrima Romanorum fama ac virtute quæ hic recitantur, miſſis nuntiis fœdus cum illis percutit, ut ipſorum præſidio Judæi a Græcorum jugo liberentur: Romani autem Judæ remittunt icti fœderis reſcriptum in tabulis æreis ſculptum, quod hic refertur.

1 ET audivit Judas nomen Ro-
manorum, quia ſunt poten-
tes viribus, & acquieſcunt ad om-
nia, quæ poſtulantur ab eis: & qui-
cumque acceſſerunt ad eos, ſtatue-
runt cum eis amicitias, & quia ſunt
potentes viribus.
2 Et audierunt prælia eorum, &
virtutes bonas, quas fecerunt in Ga-
latia, quia obtinuerunt eos, & du-
xerunt ſub tributum:
3 Et quanta fecerunt in regione
Hiſpaniæ, & quod in poteſtatem red-
egerunt metalla argenti & auri,
quæ illic ſunt, & poſſederunt om-
nem locum conſilio ſuo, & patien-
tia:
4 Locaque quæ longe erant valde ab
eis, & Reges qui ſupervenerant eis
ab extremis terræ, contriverunt, &
percuſſerunt eos plaga magna, ceteri
autem dant eis tributum omnibus
annis.
5 Et Philippum & Perſen Ceteo-
rum regem, & ceteros qui adverſum
eos arma tulerant, contriverunt in
bello, & obtinuerunt eos:
6 Et Antiochum magnum regem
Aſiæ, qui eis pugnam intulerat ha-
bens centum viginti elephantos, &
equitatum, & currus, & exercitum
magnum valde, contritum ab eis.
7 Et quia ceperunt eum vivum, &
ſtatuerunt ei ut daret ipſe, & qui re-
gnarent poſt ipſum, tributum ma-
gnum, & daret obſides, & conſtitu-
tum,
8 Et regionem Indorum, & Medos,
& Lydos, de optimis regionibus eo-
rum: & acceptas eas ab eis, dederunt
Eumeni regi.
9 Et quia qui erant apud Helladam,
voluerunt ire, & tollere eos: & in-
notuit ſermo his,
10 Et miſerunt ad eos ducem unum,
& pugnaverunt contra illos, & ceci-
derunt ex eis multi, & captivas du-
xerunt uxores eorum, & filios, & di-
ripuerunt eos, & terram eorum poſ-

federunt, & destruxerunt muros eorum, & in servitutem illos redegerunt usque in hunc diem :
11 Et residua regna, & insulas, quæ aliquando restiterant illis, exterminaverunt, & in potestatem redegerunt.
12 Cum amicis autem suis, & qui in ipsis requiem habebant, conservaverunt amicitiam, & obtinuerunt regna, quæ erant proxima, & quæ erant longe : quia quicumque audiebant nomen eorum, timebant eos :
13 Quibus vero vellent auxilio esse ut regnarent, regnabant : quos autem vellent, regno deturbabant : & exaltati sunt valde.
14 Et in omnibus istis nemo portabat diadema, nec induebatur purpura, ut magnificaretur in ea.
15 Et quia curiam fecerunt sibi, & quotidie consulebant trecentos viginti, consilium agentes semper de multitudine, ut quæ digna sunt gerant :
16 Et committunt uni homini magistratum suum per singulos annos dominari universæ terræ suæ, & omnes obediunt uni, & non est invidia, neque zelus inter eos.
17 Et elegit Judas Eupolemum, filium Joannis, filii Jacob, & Jasonem, filium Eleazari. & misit eos Romam constituere cum illis amicitiam, & societatem :
18 Et ut auferrent ab eis jugum Græcorum, quia viderunt quod in servitutem premerent regnum Israel.
19 Et abierunt Romam viam multam valde, & introierunt curiam, & dixerunt :
20 Judas Machabæus, & fratres ejus, & populus Judæorum miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem & pacem, & conscribere nos socios & amicos vestros.
21 Et placuit sermo in conspectu eorum.
22 Et hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt in Jerusalem, ut esset apud eos ibi memoriale pacis & societatis.
23 BENE SIT ROMANIS, & genti Judæorum, in mari & in terra in æternum : gladiusque & hostis procul sit ab eis.
24 Quod si institerit bellum Romanis prius, aut omnibus sociis eorum in omni dominatione eorum :
25 Auxilium feret gens Judæorum, prout tempus dictaverit, corde pleno :
26 Et prælantibus non dabunt, neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam, naves, sicut placuit Romanis : & custodient mandata eorum, nihil ab eis accipientes.
27 Similiter autem & si genti Judæorum prius acciderit bellum, adjuvabunt Romani ex animo, prout eis tempus permiserit :
28 Et adjuvantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naves, sicut placuit Romanis : & custodient mandata eorum absque dolo.
29 Secundum hæc verba constituerunt Romani populo Judæorum.
30 Quod si post hæc verba hi aut illi addere aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex proposito suo : & quæcumque addiderint, vel dempserint, rata erunt.
31 Sed & de malis, quæ Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes : Quare gravasti jugum tuum super amicos nostros, & socios Judæos?
32 Si ergo iterum adierint nos, adversum te faciemus illis judicium, & pugnabimus tecum mari terraque.

CAPUT IX.

Bacchide & Alcimo contra Judam missis a Demetrio, Judas minimo exercitu fortissime resistens occiditur, ac lugetur : graviterque afflictis piis Israelitis frater ipsius Jonathas in ejus locum sufficitur : qui ob fratris Joannis mortem percutit filios Jambri in nuptiis : rursumque percussis de Bacchidis exercitu mille viris, Alcimus ob impia in locum sanctum opera percussus a Deo paralysi, mortuus est : sed & Bacchides cum nec dolo nec vi posset Jonathan perdere, inito cum eo fœdere discessit, nec amplius in Judæam reversus est.

1 INterea ut audivit Demetrius, quia cecidit Nicanor & exercitus ejus in prælio, apposuit Bacchidem & Alcimum rursum mittere in Judæam, & dextrum cornu cum illis.
2 Et abierunt viam, quæ ducit in Galgala, & castra posuerunt in Masaloth, quæ est in Arbellis : & occupaverunt eam, & peremerunt animas hominum multas.
3 In mense primo anni centesimi & quinquagesimi secundi applicuerunt exercitum ad Jerusalem :

4 Et surrexerunt, & abierunt in Beream viginti millia virorum, & duo millia equitum.
5 Et Judas posuerat castra in Laisa, & tria millia viri electi cum eo:
6 Et viderunt multitudinem exercitus quia multi sunt, & timuerunt valde: & multi subtraxerunt se de castris, & non remanserunt ex eis nisi octingenti viri.
7 Et vidit Judas quod defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum, & confractus est corde, quia non habebat tempus congregandi eos, & dissolutus est.
8 Et dixit his qui residui erant: Surgamus, & eamus ad adversarios nostros, si poterimus pugnare adversus eos.
9 Et avertebant eum, dicentes: Non poterimus, sed liberemus animas nostras modo, & revertamur ad fratres nostros, & tunc pugnabimus adversus eos: nos autem pauci sumus.
10 Et ait Judas: Absit istam rem facere ut fugiamus ab eis: & si appropiavit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriæ nostræ.
11 Et movit exercitus de castris, & steterunt illis obviam: & divisi sunt equites in duas partes, & fundibularii & sagittarii præibant exercitum, & primi certaminis omnes potentes.
12 Bacchides autem erat in dextero cornu, & proximavit legio ex duabus partibus, & clamabant tubis:
13 Exclamaverunt autem & hi, qui erant ex parte Judæ, etiam ipsi, & commota est terra a voce exercituum: & commissum est prælium a mane usque ad vesperam.
14 Et vidit Judas, quod firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, & convenerunt cum ipso omnes constantes corde:
15 Et contrita est dextera pars ab eis, & persecutus est eos usque ad montem Azoti.
16 Et qui in sinistro cornu erant, viderunt quod contritum est dextrum cornu, & secuti sunt post Judam, & eos qui cum ipso erant, a tergo:
17 Et ingravatum est prælium, & ceciderunt vulnerati multi ex his & ex illis.
18 Et Judas cecidit, & ceteri fugerunt.
19 Et Jonathas & Simon tulerunt Judam fratrem suum, & sepelierunt eum in sepulcro patrum suorum in civitate Modin.
20 Et fleverunt eum omnis populus Israel planctu magno, & lugebant dies multos,
21 Et dixerunt: Quomodo cecidit potens, qui salvum faciebat populum Israel!
22 Et cetera verba bellorum Judæ, & virtutum quas fecit, & magnitudinis ejus, non sunt descripta: multa enim erant valde.
23 Et factum est: post obitum Judæ emerserunt iniqui in omnibus finibus Israel, & exorti sunt omnes qui operabantur iniquitatem.
24 In diebus illis facta est fames magna valde, & tradidit se Bacchidi omnis regio eorum cum ipsis.
25 Et elegit Bacchides viros impios, & constituit eos dominos regionis:
26 Et exquirebant, & perscrutabantur amicos Judæ, & adducebant eos ad Bacchidem, & vindicabat in illos, & illudebat.
27 Et facta est tribulatio magna in Israel, qualis non fuit ex die, qua non est visus propheta in Israel.
28 Et congregati sunt omnes amici Judæ, & dixerunt Jonathæ:
29 Ex quo frater tuus Judas defunctus est, vir similis ei non est, qui exeat contra inimicos nostros Bacchidem, & eos qui inimici sunt gentis nostræ.
30 Nunc itaque te hodie elegimus esse pro eo nobis in principem, & ducem ad bellandum bellum nostrum.
31 Et suscepit Jonathas tempore illo principatum, & surrexit loco Judæ fratris sui.
32 Et cognovit Bacchides, & quærebat eum occidere.
33 Et cognovit Jonathas, & Simon frater ejus, & omnes qui cum eo erant: & fugerunt in desertum Thecuæ, & consederunt ad aquam lacus Asphar.
34 Et cognovit Bacchides, & die sabbatorum venit ipse, & omnis exercitus ejus, trans Jordanem.
35 Et Jonathas misit fratrem suum ducem populi, & rogavit Nabuthæos amicos suos, ut commodarent illis apparatum suum, qui erat copiosus.

36 Et exierunt filii Jambri ex Madaba, & comprehenderunt Joannem, & omnia quæ habebat, & abierunt habentes ea.

37 Post hæc verba, renuntiatum est Jonathæ, & Simoni fratri ejus, quia filii Jambri faciunt nuptias magnas, & ducunt sponsam ex Madaba, filiam unius de magnis principibus Chanaan, cum ambitione magna.

38 Et recordati sunt sanguinis Joannis fratris sui: & ascenderunt, & absconderunt se sub tegumento montis.

39 Et elevaverunt oculos suos, & viderunt: & ecce tumultus, & apparatus multus: & sponsus processit, & amici ejus, & fratres ejus obviam illis cum tympanis & musicis, & armis multis.

40 Et surrexerunt ad eos ex insidiis, & occiderunt eos, & ceciderunt vulnerati multi, & residui fugerunt in montes: & acceperunt omnia spolia eorum:

41 Et conversæ sunt nuptiæ in luctum, & vox musicorum ipsorum in lamentum.

42 Et vindicaverunt vindictam sanguinis fratris sui: & reversi sunt ad ripam Jordanis.

43 Et audivit Bacchides, & venit die sabbatorum usque ad oram Jordanis in virtute magna.

44 Et dixit ad suos Jonathas: Surgamus, & pugnemus contra inimicos nostros: non est enim hodie sicut heri & nudiustertius.

45 Ecce enim bellum ex adverso, aqua vero Jordanis hinc & inde, & ripæ, & paludes, & saltus: & non est locus divertendi.

†2Par. 20. 3. 46 †Nunc ergo clamate in cælum, ut liberemini de manu inimicorum vestrorum. Et commissum est bellum.

47 Et extendit Jonathas manum suam percutere Bacchidem, & divertit ab eo retro:

48 Et dissiliit Jonathas, & qui cum eo erant, in Jordanem, & transnataverunt ad eos Jordanem.

49 Et ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri. Et reversi sunt in Jerusalem,

50 Et ædificaverunt civitates munitas in Judæa, munitionem, quæ erat in Jericho, & in Ammaum, & in Bethoron, & in Bethel, & Thamnata, & Phara, & Thopo muris excelsis, & portis, & seris.

51 Et posuit custodiam in eis, ut inimicitias exercerent in Israel:

52 Et munivit civitatem Bethsuram, & Gazaram, & arcem, & posuit in eis auxilia, & apparatum escarum:

53 Et accepit filios principum regionis obsides, & posuit eos in arce in Jerusalem in custodiam.

54 Et anno centesimo quinquagesimo tertio, mense secundo, præcepit Alcimus destrui muros domus sanctæ interioris, & destrui opera prophetarum: & cœpit destruere.

55 In tempore illo percussus est Alcimus: & impedita sunt opera illius, & occlusum est os ejus, & dissolutus est paralysi, nec ultra potuit loqui verbum, & mandare de domo sua.

56 Et mortuus est Alcimus in tempore illo cum tormento magno.

57 Et vidit Bacchides quoniam mortuus est Alcimus: & reversus est ad regem, & siluit terra annis duobus.

58 Et cogitaverunt omnes iniqui dicentes: Ecce Jonathas, & qui cum eo sunt, in silentio habitant confidenter: nunc ergo adducamus Bacchidē, & cōprehendet eos omnes una nocte.

59 Et abierunt, & consilium ei dederunt.

60 Et surrexit ut veniret cum exercitu multo: & misit occulte epistolas sociis suis, qui erant in Judęa, ut comprehenderent Jonathan, & eos qui cum eo erant: sed non potuerunt, quia innotuit eis consilium eorum.

61 Et apprehendit de viris regionis, qui principes erant militiæ, quinquaginta viros, & occidit eos:

62 Et secessit Jonathas, & Simon, & qui cum eo erant, in Bethbessen, quæ est in deserto: & extruxit diruta ejus, & firmaverunt eam.

63 Et cognovit Bacchides, & congregavit universam multitudinem suam: & his, qui de Judæa erant, denuntiavit.

64 Et venit, & castra posuit desuper Bethbessen: & oppugnavit eam dies multos, & fecit machinas.

65 Et reliquit Jonathas Simonem fratrem suum in civitate, & exiit in regionem, & venit cum numero,

66 Et percussit Odaren, & fratres ejus, & filios Phaseron in tabernaculis ipsorum; & cœpit cædere, & crescere in virtutibus.

67 Simon vero, & qui cum ipso erant, exierunt de civitate, & succenderunt machinas,

68 Et pugnaverunt contra Bacchidem, & contritus est ab eis: & afflixerunt eum valde, quoniam consilium ejus, & congressus ejus erat inanis.
69 Et iratus contra viros iniquos, qui ei consilium dederant ut veniret in regionem ipsorum, multos ex eis occidit: ipse autem cogitavit cum reliquis abire in regionem suam.
70 Et cognovit Jonathas, & misit ad eum legatos componere pacem cum ipso, & reddere ei captivitatem.
71 Et libenter accepit, & fecit secundum verba ejus, & juravit se nihil facturum ei mali omnibus diebus vitæ ejus.
72 Et reddidit ei captivitatem, quam prius erat prædatus de terra Juda: & conversus abiit in terram suam, & non apposuit amplius venire in fines ejus.
73 Et cessavit gladius ex Israel: & habitavit Jonathas in Machmas, & cœpit Jonathas ibi judicare populum, & exterminavit impios ex Israel.

CAPUT X.

Alexandro Nobilis Antiochi filio occupante Ptolemaidam, conatur Demetrius ferire fœdus cum Jonatha, semel ac iterum plurima pollicens: at ille praelegit oblatas ab Alexandro amicitias: qui Alexander, devicto occisoque Demetrio, ducit uxorem Cleopatram Ptolemæi regis Ægypti filiam, plurimum Jonathan honorans: porro Apollonium ducem junioris Demetrii devicit Jonathas, succensa Azoto & templo Dagon: rursumque ab Alexandro honoratur data sibi Accaron ac fibula aurea.

1 ET anno centesimo sexagesimo ascendit Alexander Antiochi filius, qui cognominatus est Nobilis: & occupavit Ptolemaidam: & receperunt eum, & regnavit illic.
2 Et audivit Demetrius rex, & congregavit exercitum copiosum valde, & exivit obviam illi in prælium.
3 Et misit Demetrius epistolam ad Jonathan verbis pacificis, ut magnificaret eum.
4 Dixit enim: Anticipemus facere pacem cum eo, priusquam faciat cum Alexandro adversum nos.
5 Recordabitur enim omnium malorum, quæ fecimus in eum, & in fratrem ejus, & in gentem ejus.
6 Et dedit ei potestatem congregandi exercitum, & fabricare arma, & esse ipsum socium ejus: & obsides, qui erant in arce, jussit tradi ei.
7 Et venit Jonathas in Jerusalem, & legit epistolas in auditu omnis populi, & eorum qui in arce erant.
8 Et timuerunt timore magno, quoniam audierunt quod dedit ei rex potestatem congregandi exercitum.
9 Et traditi sunt Jonathæ obsides, & reddidit eos parentibus suis?
10 Et habitavit Jonathas in Jerusalem, & cœpit ædificare & innovare civitatem.

11 Et dixit facientibus opera, ut extruerent muros, & montem Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem, & ita fecerunt.

12 Et fugerunt alienigenæ, qui erant in munitionibus, quas Bacchides ædificaverat:

13 Et reliquit unusquisque locum suum, & abiit in terram suam:

14 Tantum in Bethsura remanserunt aliqui, ex his qui reliquerant legem & præcepta Dei. erat enim hæc eis ad refugium.

15 Et audivit Alexander rex promissa, quæ promisit Demetrius Jonathæ: & narraverunt ei prælia, & virtutes, quas ipse fecit, & fratres ejus, & labores, quos laboraverunt.

16 Et ait: Numquid inveniemus aliquem virum talem? & nunc faciemus eum amicum, & socium nostrum.

17 Et scripsit epistolam, & misit ei secundum hæc verba, dicens:

18 REX Alexander fratri Jonathæ salutem.

19 Audivimus de te, quod vir potens sis viribus, & aptus es ut sis amicus noster:

20 Et nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tuæ, & ut amicus voceris regis, (& misit ei purpuram, & coronam auream) & quæ nostra sunt sentias nobiscum, & conserves amicitias ad nos.

21 Et induit se Jonathas stola sancta septimo mense, anno centesimo sexagesimo, in die solemni scenopegiæ: & congregavit exercitum, & fecit arma copiosa.

22 Et audivit Demetrius verba ista, & contristatus est nimis, & ait:

23 Quid hoc fecimus, quod præoccupavit nos Alexander apprehendere amicitiam Judęorum ad munimen sui?

24 Scribam & ego illis verba deprecatoria, & dignitates, & dona: ut sint mecum in adjutorium.

25 Et scripsit eis in hęc verba: REX Demetrius genti Judęorum salutem:

26 Quoniam servastis ad nos pactum, & mansistis in amicitia nostra, & non accessistis ad inimicos nostros, audivimus, & gavisi sumus.

27 Et nunc perseverate adhuc conservare ad nos fidem, & retribuemus vobis bona pro his quæ fecistis nobiscum:

28 Et remittemus vobis præstationes multas, & dabimus vobis donationes.

29 Et nunc absolvo vos & omnes Judæos a tributis, & pretia salis indulgeo, & coronas remitto, & tertias seminis:

30 Et dimidiam partem fructus ligni, quod est portionis meæ, relinquo vobis ex hodierno die, & deinceps ne accipiatur a terra Juda, & a tribus civitatibus, quæ additæ sunt illi ex Samaria & Galilęa, ex hodierna die & in totum tempus:

31 Et Jerusalem sit sancta, & libera cum finibus suis: & decimę & tributa ipsius sint.

32 Remitto etiam potestatem arcis, quæ est in Jerusalem: & do eam summo sacerdoti, ut constituat in ea viros quoscumque ipse elegerit, qui custodiant eam.

33 Et omnem animam Judæorum, quæ captiva est a terra Juda in omni regno meo, relinquo liberam gratis, ut omnes a tributis solvantur, etiam pecorum suorum.

34 Et omnes dies solemnes, & sabbata, & neomeniæ, & dies decreti, & tres dies ante diem solemnem, & tres dies post diem solemnem, sint omnes immunitatis & remissionis omnibus Judæis, qui sunt in regno meo:

35 Et nemo habebit potestatem agere aliquid, & movere negotia adversus aliquem illorum, in omni causa.

36 Et ascribantur ex Judæis in exercitu regis ad triginta millia virorum: & dabuntur illis copię ut oportet omnibus exercitibus regis, & ex eis ordinabuntur qui sint in munitionibus regis magni:

37 Et ex his constituentur super negotia regni, quæ aguntur ex fide, & principes sint ex eis, & ambulent in legibus suis, sicut pręcepit rex in terra Juda.

38 Et tres civitates, quæ additæ sunt Judææ ex regione Samariæ, cum Judæa reputentur: ut sint sub uno, & non obediant alii potestati, nisi summi sacerdotis.

39 Ptolemaida, & confines ejus, quas dedi donum sanctis, qui sunt in Jerusalem, ad necessarios sumptus sanctorum.

40 Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus regis, quæ me contingunt:

41 Et omne quod reliquum fuerit,

quod non reddiderant qui super
negotia erant annis prioribus, ex
hoc dabunt in opera domus.
42 Et super hæc quinque millia
siclorum argenti, quæ accipiebant
de sanctorum ratione per singulos
annos: & hæc ad sacerdotes perti-
neant, qui ministerio funguntur.
43 Et quicumque confugerint in
templum, quod est Jerosolymis, &
in omnibus finibus ejus, obnoxii re-
gi in omni negotio dimittantur, &
universa, quæ sunt eis in regno
meo, libera habeant.
44 Et ad ædificanda vel restauran-
da opera sanctorum, sumptus da-
buntur de ratione regis:
45 Et ad extruendos muros Jerusa-
lem, & communiendos in circuitu,
sumptus dabuntur de ratione regis,
& ad construendos muros in Judæa.
46 Ut audivit autem Jonathas &
† Supr. c. 11. populus sermones istos, † non cre-
diderunt eis, nec receperunt eos:
quia recordati sunt malitiæ magnæ,
quam fecerat in Israel, & tribula-
verat eos valde.
47 Et complacuit eis in Alexan-
drum, quia ipse fuerat eis princeps
sermonum pacis, & ipsi auxilium
ferebant omnibus diebus.
48 Et congregavit rex Alexander
exercitum magnum, & admovit ca-
stra contra Demetrium.
49 Et commiserunt prælium duo
reges, & fugit exercitus Demetrii,
& insecutus est eum Alexander, &
incubuit super eos.
50 Et invaluit prælium nimis, do-
nec occidit sol: & cecidit Demetrius
in die illa.
51 Et misit Alexander ad Ptoleme-
um regem Ægypti legatos secundum
hæc verba, dicens:
52 QUONIAM regressus sum in
regnum meum, & sedi in sede pa-
trum meorum, & obtinui princi-
patum, & contrivi Demetrium, &
possedi regionem nostram,
53 Et commisi pugnam cum eo, &
contritus est ipse, & castra ejus a no-
bis, & sedimus in sede regni ejus:
54 Et nunc statuamus ad invicem
amicitiam: & da mihi filiam tuam
uxorem; & ego ero gener tuus, &
dabo tibi dona, & ipsi, digna te.
55 Et respondit rex Ptolemæus, di-
cens: FELIX dies, in qua reversus
es ad terram patrum tuorum, & se-
disti in sede regni eorum.
56 Et nunc faciam tibi quod scri-
psisti: sed occurre mihi Ptolemai-
dam, ut videamus invicem nos, &
spondeam tibi sicut dixisti.
57 Et exivit Ptolemæus de Ægypto,
ipse, & Cleopatra filia ejus, & ve-
nit Ptolemaidam, anno centesimo
sexagesimo secundo.
58 Et occurrit ei Alexander rex, &
dedit ei Cleopatram filiam suam: &
fecit nuptias ejus Ptolemaidæ, sicut
reges, in magna gloria.
59 Et scripsit rex Alexander Jona-
thæ, ut veniret obviam sibi.
60 Et abiit cum gloria Ptolemai-
dam, & occurrit ibi duobus regibus,
& dedit illis argentum multum, &
aurum, & dona: & invenit gratiam
in conspectu eorum.
61 Et convenerunt adversus eum
viri pestilentes ex Israel, viri iniqui
interpellantes adversus eum: & non
intendit ad eos rex.
62 Et jussit spoliari Jonathan vesti-
bus suis, & indui eum purpura: &
ita fecerunt. Et collocavit eum rex
sedere secum.
63 Dixitque principibus suis: Exite
cum eo in medium civitatis, & præ-
dicate, ut nemo adversus eum in-
terpellet de ullo negotio, nec quis-
quam ei molestus sit de ulla ratione.
64 Et factum est, ut viderunt qui
interpellabant gloriam ejus, quæ
prædicabatur, & opertum eum pur-
pura, fugerunt omnes:
65 Et magnificavit eum rex, & scri-
psit eũ inter primos amicos, & posuit
eum ducẽ, & participem principatus.
66 Et reversus est Jonathas in Jeru-
salem cum pace, & lætitia.
67 In anno centesimo sexagesimo-
quinto, venit Demetrius filius Deme-
trii a Creta in terram patrum suorũ.
68 Et audivit Alexander rex, &
contristatus est valde, & reversus
est Antiochiam.
69 Et constituit Demetrius rex
Apollonium ducem, qui præerat
Cœlesyriæ: & congregavit exerci-
tum magnum, & accessit ad Jam-
niam: & misit ad Jonathan sum-
mum sacerdotem,
70 Dicens: Tu solus resistis nobis:
ego autem factus sum in derisum, &
in opprobrium, propterea quia tu
potestatem adversum nos exerces in
montibus.
71 Nunc ergo si confidis in virtuti-
bus tuis, descende ad nos in campum,

& com-

& comparemus illic invicem: quia mecum eſt virtus bellorum.
72 Interroga, & diſce quis ſum ego, & ceteri, qui auxilio ſunt mihi, qui & dicunt quia non poteſt ſtare pes veſter ante faciem noſtram, quia bis in fugam converſi ſunt patres tui in terra ſua:
73 Et nunc quomodo poteris ſuſtinere equitatum & exercitum tantum in campo, ubi non eſt lapis, neque ſaxum, neque locus fugiendi?
74 Ut audivit autem Jonathas ſermones Apollonii, motus eſt animo: & elegit decem millia virorum, & exiit ab Jeruſalem, & occurrit ei Simon frater ejus in adjutorium:
75 Et applicuerunt caſtra in Joppen, & excluſit eum a civitate (quia cuſtodia Apollonii Joppe erat) & oppugnavit eam.
76 Et exterriti qui erant in civitate, aperuerunt ei, & obtinuit Jonathas Joppen.
77 Et audivit Apollonius, & admovit tria millia equitum, & exercitum multum.
78 Et abiit Azotum tamquam iter faciens, & ſtatim exiit in campum, eo quod haberet multitudinem equitum, & confideret in eis. Et inſecutus eſt eum Jonathas in Azotum, & commiſerunt prælium.
79 Et reliquit Apollonius in caſtris mille equites poſt eos occulte.
80 Et cognovit Jonathas quoniam inſidiæ ſunt poſt ſe, & circuierunt caſtra ejus, & jecerunt jacula in populum a mane uſque ad veſperam.
81 Populus autem ſtabat, ſicut præceperat Jonathas: & laboraverunt equi eorum.
82 Et ejecit Simon exercitum ſuum, & commiſit contra legionem: equites enim fatigati erant: & contriti ſunt ab eo, & fugerunt.
83 Et qui diſperſi ſunt per campum, fugerunt in Azotum, & intraverunt in Bethdagon idolum ſuum, ut ibi ſe liberarent.
84 Et ſuccendit Jonathas Azotum, & civitates, quæ erant in circuitu ejus, & accepit ſpolia eorum, & templum Dagon: & omnes, qui fugerunt in illud, ſuccendit igni.
85 Et fuerunt qui ceciderunt gladio, cum his qui ſuccenſi ſunt, fere octo millia virorum.
86 Et movit inde Jonathas caſtra, & applicuit ea Aſcalonem: & exierunt de civitate obviam illi in magna gloria.
87 Et reverſus eſt Jonathas in Jeruſalem cum ſuis, habentibus ſpolia multa.
88 Et factum eſt: ut audivit Alexander rex ſermones iſtos, addidit adhuc glorificare Jonathan.
89 Et miſit ei fibulam auream, ſicut conſuetudo eſt dari cognatis regum. Et dedit ei Accaron, & omnes fines ejus, in poſſeſſionem.

CAPUT XI.

Mortuo Alexandro, & ſimiliter Ptolemæo, qui Alexandri regnum dolo invaſerat, ablata ab eo filia ſua & tradita in uxorem Demetrio, hic Demetrius Jonathan honorat datis litteris immunitatis a tributis: Jonathas autem mittit ei auxiliares milites, qui occiſis uno die centum millibus, regem a civibus Antiochiæ liberarunt, & Antiochiam incenderunt: illo autem fœdus cum Jonatha initum prævaricante, Antiochus filius Alexandri devicto Demetrio regnans, fœdus init cum Jonatha, qui una cum fratre Simone ſæpius victor evadit adverſus alienigenas.

1 ET rex Ægypti congregavit exercitum, ſicut arena quæ eſt circa oram maris, & naves multas: & quærebat obtinere regnum Alexandri dolo, & addere illud regno ſuo.
2 Et exiit in Syriam verbis pacificis, & aperiebant ei civitates, & occurrebant ei: quia mandaverat Alexander rex exire ei obviam, eo quod ſocer ſuus eſſet.
3 Cum autem introiret civitatem Ptolemæus, ponebat cuſtodias militum in ſingulis civitatibus.
4 Et ut appropiavit Azoto, oſtenderunt ei templum Dagon ſuccenſum igni, & Azotum & cetera ejus demolita, & corpora projecta, & eorum qui cæſi erant in bello tumulos, quod fecerant ſecus viam.
5 Et narraverunt regi quia hæc fecit Jonathas, ut invidiam facerent ei: & tacuit rex.
6 Et occurrit Jonathas regi in Joppen cum gloria, & invicem ſe ſalutaverunt, & dormierunt illic.
7 Et abiit Jonathas cum rege uſque ad fluvium, qui vocatur Eleutherius: & reverſus eſt in Jeruſalem.
8 Rex autem Ptolemæus obtinuit dominium civitatum uſque Seleuciam

mari-

maritimam, & cogitabat in Alexandrum consilia mala.
9 Et misit legatos ad Demetrium, dicens: VENI, componamus inter nos pactum, & dabo tibi filiam meam, quam habet Alexander, & regnabis in regno patris tui.
10 Pœnitet enim me quod dederim illi filiam meam: quęsivit enim me occidere.
11 Et vituperavit eum, propterea quod concupierat regnum ejus.
12 Et abstulit filiam suam, & dedit eam Demetrio, & alienavit se ab Alexandro, & manifestatæ sunt inimicitiæ ejus.
13 Et intravit Ptolemæus Antiochiam, & imposuit duo diademata capiti suo, Ægypti & Asiæ.
14 Alexander autem rex erat in Cilicia illis temporibus: quia rebellabant qui erant in locis illis.
15 Et audivit Alexander, & venit ad eum in bellum: & produxit Ptolemæus rex exercitum, & occurrit ei in manu valida, & fugavit eum.
16 Et fugit Alexander in Arabiam, ut ibi protegeretur: Rex autem Ptolemæus exaltatus est.
17 Et abstulit Zabdiel Arabs caput Alexandri, & misit Ptolemæô.
18 Et rex Ptolemæus mortuus est in die tertia: & qui erant in munitionibus, perierunt ab his qui erant intra castra.
19 Et regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo.
20 In diebus illis congregavit Jonathas eos qui erant in Judæa, ut expugnarent arcem, quæ est in Jerusalem: & fecerunt contra eam machinas multas.
21 Et abierunt quidam qui oderant gentem suam viri iniqui ad regem Demetrium, & renuntiaverunt ei quod Jonathas obsideret arcem.
22 Et ut audivit, iratus est: & statim venit ad Ptolemaidam, & scripsit Jonathæ ne obsideret arcem, sed occurreret sibi ad colloquium festinato.
23 Ut audivit autem Jonathas, jussit obsidere: & elegit de senioribus Israel, & de sacerdotibus, & dedit se periculo.
24 Et accepit aurum, & argentum, & vestem, & alia xenia multa, & abiit ad regem Ptolemaidam, & invenit gratiam in conspectu ejus.
25 Et interpellabant adversus eum quidam iniqui ex gente sua.
26 Et fecit ei rex, sicut fecerant ei qui ante eum fuerant: & exaltavit eum in conspectu omnium amicorum suorum,
27 Et statuit ei principatum sacerdotii, & quæcumque alia habuit prius pretiosa, & fecit eum principem amicorum.
28 Et postulavit Jonathas a rege, ut immunem faceret Judæam, & tres toparchias, & Samariam, & confines ejus: & promisit ei talenta trecenta.
29 Et consensit rex: & scripsit Jonathæ epistolas de his omnibus, hunc modum continentes:
30 REX Demetrius fratri Jonathę salutem, & genti Judæorum.
31 Exemplum epistolę, quam scripsimus Lastheni parenti nostro de vobis, misimus ad vos ut sciretis:
32 Rex Demetrius Lastheni parenti salutem.
33 Genti Judæorum, amicis nostris, & conservantibus quæ justa sunt apud nos, decrevimus benefacere, propter benignitatem ipsorum, quam erga nos habent.
34 Statuimus ergo illis omnes fines Judææ, & tres civitates, Lydan, & Ramathan, quæ additæ sunt Judææ ex Samaria, & omnes confines earum, sequestrari omnibus sacrificantibus in Jerosolymis, pro his quę ab eis prius accipiebat rex per singulos annos, & pro fructibus terræ & pomorum.
35 Et alia quæ ad nos pertinebant decimarum & tributorum, ex hoc tempore remittimus eis: & areas salinarum, & coronas quæ nobis deferebantur.
36 Omnia ipsis concedimus: & nihil horum irritum erit ex hoc, & in omne tempus.
37 Nunc ergo curate facere horum exemplum, & detur Jonathæ, & ponatur in monte sancto, in loco celebri.
38 Et videns Demetrius rex quod siluit terra in conspectu suo, & nihil ei resistit, dimisit totum exercitum suum, unumquemque in locum suum, excepto peregrino exercitu, quem contraxit ab insulis Gentium: & inimici erant ei omnes exercitus patrum ejus.
39 Tryphon autem erat quidam

partium Alexandri prius: & vidit quoniam omnis exercitus murmurabat, contra Demetrium, & ivit ad Emalchuel Arabem; qui nutriebat Antiochum filium Alexandri.

40 Et assidebat ei, ut traderet eum ipsi, ut regnaret loco patris sui: & enuntiavit ei quanta fecit Demetrius, & inimicitias exercituum ejus adversus illum. Et mansit ibi diebus multis.

41 Et misit Jonathas ad Demetrium regem, ut ejiceret eos, qui in arce erant in Jerusalem, & qui in præsidiis erant: quia impugnabant Israel.

42 Et misit Demetrius ad Jonathan, dicens: Non hæc tantum faciam tibi, & genti tuæ: sed gloria illustrabo te, & gentem tuam, cum fuerit opportunum.

43 Nunc ergo recte feceris, si miseris in auxilium mihi viros: quia discessit omnis exercitus meus.

44 Et misit ei Jonathas tria millia virorum fortium Antiochiam: & venerunt ad regem, & delectatus est rex in adventu eorum.

45 Et convenerunt qui erant de civitate, centum viginti millia virorum, & volebant interficere regem.

46 Et fugit rex in aulam: & occupaverunt qui erant de civitate, itinera civitatis, & cœperunt pugnare.

47 Et vocavit rex Judæos in auxilium, & convenerunt omnes simul ad eum, & dispersi sunt omnes per civitatem:

48 Et occiderunt in illa die centum millia hominum, & succenderunt civitatem, & ceperunt spolia multa in die illa, & liberaverunt regem.

49 Et viderunt qui erant de civitate, quod obtinuissent Judæi civitatem sicut volebant: & infirmati sunt mente sua, & clamaverunt ad regem cum precibus, dicentes:

50 Da nobis dextras, & cessent Judæi oppugnare nos & civitatem.

51 Et projecerunt arma sua, & fecerunt pacem, & glorificati sunt Judæi in conspectu regis, & in conspectu omnium qui erant in regno ejus, & nominati sunt in regno: & regressi sunt in Jerusalem habentes spolia multa.

52 Et sedit Demetrius rex in sede regni sui: & siluit terra in conspectu ejus.

53 Et mentitus est omnia quecumque dixit, & abalienavit se a Jonatha, & non retribuit ei secundum beneficia quæ sibi tribuerat, & vexabat eum valde.

54 Post hæc autem reversus est Tryphon, & Antiochus cum eo puer adolescens, & regnavit, & imposuit sibi diadema.

55 Et congregati sunt ad eum omnes exercitus, quos disperserat Demetrius, & pugnaverunt contra eum: & fugit, & terga vertit.

56 Et accepit Tryphon bestias, & obtinuit Antiochiam:

57 Et scripsit Antiochus adolescens Jonathæ, dicens: Constituo tibi sacerdotium, & constituo te super quatuor civitates, ut sis de amicis regis.

58 Et misit illi vasa aurea in ministerium, & dedit ei potestatem bibendi in auro, & esse in purpura, & habere fibulam auream:

59 Et Simonem fratrem ejus constituit ducem a terminis Tyri usque ad fines Ægypti.

60 Et exiit Jonathas, & perambulabat trans flumen civitates: & congregatus est ad eum omnis exercitus Syriæ in auxilium, & venit Ascalonem, & occurrerunt ei honorifice de civitate.

61 Et abiit inde Gazam: & concluserunt se qui erant Gazæ: & obsedit eam, & succendit quæ erant in circuitu civitatis, & prædatus est ea.

62 Et rogaverunt Gazenses Jonathan, & dedit illis dexteram: & accepit filios eorum obsides, & misit illos in Jerusalem: & perambulavit regionem usque Damascum.

63 Et audivit Jonathas quod prævaricati sunt principes Demetrii in Cades, quæ est in Galilæa, cum exercitu multo, volentes eum removere a negotio regni:

64 Et occurrit illis: fratrem autem suum Simonem reliquit intra provinciam.

65 Et applicuit Simon ad Bethsuram, & expugnabat eam diebus multis, & conclusit eos.

66 Et postulaverunt ab eo dextras accipere, & dedit illis: & ejecit eos inde, & cepit civitatem, & posuit in ea præsidium.

67 Et Jonathas & castra ejus applicuerunt ad aquam Genesar, & ante lucem vigilaverunt in campo Asor.

68 Et ecce castra alienigenarum occurre-

currebant in campo, & tendebant ei
insidias in montibus: ipse autem occurrit ex adverso.
69 Insidiæ vero exsurrexerunt de locis suis, & commiserunt prælium.
70 Et fugerunt qui erant ex parte Jonathæ omnes, & nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias filius Absalomi, & Judas filius Calphi, princeps militiæ exercitus.
71 Et scidit Jonathas vestimenta sua, & posuit terram in capite suo, & oravit.
72 Et reversus est Jonathas ad eos in prælium, & convertit eos in fugam, & pugnaverunt.
73 Et viderunt qui fugiebant partis illius, & reversi sunt ad eum, & insequebantur cum eo omnes usque Cades ad castra sua, & pervenerunt usque illuc.
74 Et ceciderunt de alienigenis in die illa tria millia virorum: & reversus est Jonathas in Jerusalem.

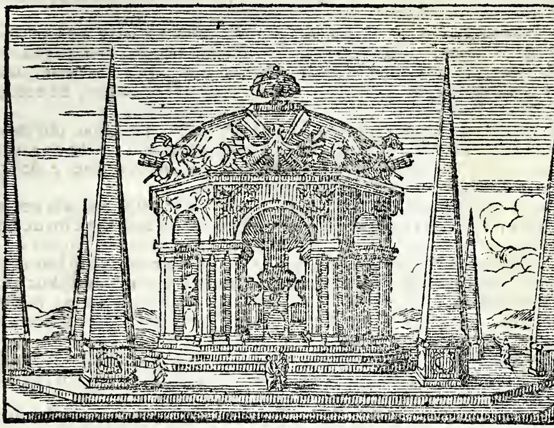
CAPUT XII.

Jonathas cum Romanis ac Spartiatis fœdus renovat: principes Demetrii ipsum invadentes fugat: percussisque Arabibus ordinat ædificare præsidia in Judæa, & muros contra arcem in Jerusalem: sed a Tryphone cupiente regnum Antiochi invadere, & fingente se amicum, apud Ptolemaidam dolo captus est, omnesque qui cum eo erant, interfecti.

1 ET vidit Jonathas quia tempus eum juvat, & elegit viros, & misit eos Romam, statuere & renovare cum eis amicitiam:
2 Et ad Spartiatas, & ad alia loca misit epistolas secundum eamdem formam.
3 Et abierunt Romam, & intraverunt curiam, & dixerunt: Jonathas summus sacerdos, & gens Judæorum miserunt nos, ut renovaremus amicitiam, & societatem secundum pristinum.
4 Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca, ut deducerent eos in terram Juda cum pace.
5 Et hoc est exemplum epistolarum, quas scripsit Jonathas Spartiatis:
6 JONATHAS summus sacerdos, & seniores gentis, & sacerdotes, & reliquus populus Judæorum, Spartiatis fratribus salutem.
7 Jampridem missæ erant epistolę ad Oniam summum sacerdotem, ab Ario, qui regnabat apud vos, quoniam estis fratres nostri, sicut rescriptum continet, quod subjectum est.
8 Et suscepit Onias virum, qui missus fuerat, cum honore: & accepit epistolas, in quibus significabatur de societate & amicitia.
9 Nos, cum nullo horum indigeremus, habentes solatio sanctos libros, qui sunt in manibus nostris,
10 Maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem, & amicitiam, ne forte alieni efficiamur a vobis: multa enim tempora transierunt, ex quo misistis ad nos.
11 Nos ergo in omni tempore sine intermissione in diebus solemnibus, & ceteris quibus oportet, memores sumus vestri in sacrificiis quæ offerimus, & in observationibus, sicut fas est & decet meminisse fratrum.
12 Lætamur itaque de gloria vestra.
13 Nos autem circumdederunt multæ tribulationes, & multa prælia, & impugnaverunt nos reges, qui sunt in circuitu nostro.
14 Noluimus ergo vobis molesti esse, neque ceteris sociis & amicis nostris, in his præliis.
15 Habuimus enim de cælo auxilium, & liberati sumus nos, & humiliati sunt inimici nostri.
16 Elegimus itaque Numenium Antiochi filium, & Antipatrem Jasonis filium, & misimus ad Romanos renovare cum eis amicitiam & societatem pristinam.
17 Mandavimus itaque eis ut veniant etiam ad vos, & salutent vos; & reddant vobis epistolas nostras de innovatione fraternitatis nostræ.
18 Et nunc benefacietis respondentes nobis ad hæc.
19 Et hoc est rescriptum epistolarum, quod miserat Oniæ:
20 Arius, rex Spartiatarum, Oniæ sacerdoti magno salutem.
21 Inventum est in scriptura de Spartiatis & Judæis, quoniam sunt fratres, & quod sunt de genere Abraham.
22 Et nunc ex quo hæc cognovimus, benefacitis scribentes nobis de pace vestra.
23 Sed & nos rescripsimus vobis: Pecora nostra, & possessiones nostrę,

vestræ sunt, & vestræ, nostræ: mandavimus itaque hæc nuntiari vobis.
24 Et audivit Jonathas, quoniam regressi sunt principes Demetrii cum exercitu multo supra quam prius, pugnare adversus eum.
25 Et exiit ab Jerusalem, & occurrit eis in Amathite regione: non enim dederat eis spatium ut ingrederentur regionem ejus.
26 Et misit speculatores in castra eorum: & reversi renuntiaverunt quod constituunt supervenire illis nocte.
27 Cum occidisset autem sol, præcepit Jonathas suis vigilare, & esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, & posuit custodes per circuitum castrorum.
28 Et audierunt adversarii quod paratus est Jonathas cum suis in bello: & timuerunt, & formidaverunt in corde suo: & accenderunt focos in castris suis.
29 Jonathas autem, & qui cum eo erant, non cognoverunt usque mane: videbant autem luminaria ardentia:
30 Et secutus est eos Jonathas, & non comprehendit eos: transierunt enim flumen Eleutherum.
31 Et divertit Jonathas ad Arabas, qui vocantur Zabadæi, & percussit eos, & accepit spolia eorum.
32 Et junxit, & venit Damascum, & perambulabat omnem regionem illam.
33 Simon autem exiit, & venit usque ad Ascalonem, & ad proxima præsidia: & declinavit in Joppen, & occupavit eam
34 (Audivit enim quod vellent præsidium tradere partibus Demetrii) & posuit ibi custodes ut custodirent eam.
35 Et reversus est Jonathas, & convocavit seniores populi, & cogitavit cum eis ædificare præsidia in Judæa,
36 Et ædificare muros in Jerusalem, & exaltare altitudinem magnam inter medium arcis & civitatis, ut separaret eam a civitate, ut esset ipsa singulariter, & neque emant, neque vendant.
37 Et convenerunt, ut ædificarent civitatem: & cecidit murus, qui erat super torrentem ab ortu solis, & reparavit eum, qui vocatur Caphetetha:
38 Et Simon ædificavit Adiada in Sephela, & munivit eam, & imposuit portas & seras.
39 Et cum cogitasset Tryphon regnare Asiæ, & assumere diadema, & extendere manum in Antiochum regem:
40 Timens ne forte non permitteret eum Jonathas, sed pugnaret adversus eum, quærebat comprehendere eum, & occidere. Et exurgens abiit in Bethsan.
41 Et exivit Jonathas obviam illi cum quadraginta millibus virorum electorum in prælium, & venit Bethsan.
42 Et vidit Tryphon quia venit Jonathas cum exercitu multo ut extenderet in eum manus, timuit.
43 Et excepit eum cum honore, & commendavit eum omnibus amicis suis, & dedit ei munera: & præcepit exercitibus suis ut obedirent ei, sicut sibi.
44 Et dixit Jonathæ: Ut quid vexasti universum populum, cum bellum nobis non sit?
45 Et nunc remitte eos in domos suas: elige autem tibi viros paucos, qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua præsidia, & exercitum, & universos præpositos negotii, & conversus abibo: propterea enim veni.
46 Et credidit ei, & fecit sicut dixit: & dimisit exercitum. & abierunt in terram Juda.
47 Retinuit autem secum tria millia virorum: ex quibus remisit in Galilæa duo millia, mille autem venerunt cum eo.
48 Ut autem intravit Ptolemaidam Jonathas, clauserunt portas civitatis Ptolemenses: & comprehenderunt eum: & omnes, qui cum eo intraverant, gladio interfecerunt.
49 Et misit Tryphon exercitum & equites in Galilæam, & in campum magnum, ut perderent omnes socios Jonathæ.
50 At illi cum cognovissent quia comprehensus est Jonathas, & periit, & omnes qui cum eo erant, hortati sunt semetipsos, & exierunt parati in prælium.
51 Et videntes hi qui insecuti fuerant, quia pro anima res est illis, reversi sunt:
52 Illi autem venerunt omnes cum pace in terram Juda. Et planxerunt Jonathan, & eos qui cum ipso fuerāt,

valde: & luxit Israel luctu magno.
53 Et quæsierunt omnes gentes, quæ erant in circuitu eorum, conterere eos, dixerunt enim:
54 Non habent principem, & adjuvantem: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

CAPUT XIII.

Suscepto Simon principatu pro fratre Jonatha misit petitam a Tryphone pecuniam, una cum filiis Jonathæ, ad ejus redemptionem: Tryphon autem, accepta pecunia, patrem occidit cum filiis: quibus sepultis ac defletis, Simon magnificum extruxit parentibus ac fratribus sepulcrum in Modin: Tryphon vero, occiso Antiocho, regnum ejus invasit: & Simon, impetratis a rege Demetrio litteris fœderis ac immunitatis, expugnavit Gazaram, & arcem Jerosolymorum obtinuit: propter quod lætum agunt festum, quod etiam quotannis apud Judæos agi præcipitur.

1 Et audivit Simon quod congregavit Tryphon exercitum copiosum, ut veniret in terram Juda, & attereret eam.
2 Videns quia in tremore populus est, & in timore, ascendit Jerusalem, & congregavit populum:
3 Et adhortans dixit: Vos scitis quanta ego, & fratres mei, & domus patris mei, fecimus pro legibus, & pro sanctis prælia, & angustias quales vidimus:
4 Horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Israel, & relictus sum ego solus.
5 Et nunc non mihi contingat parcere animæ meæ in omni tempore tribulationis: non enim melior sum fratribus meis.
6 Vindicabo itaque gentem meam, & sancta, natos quoque nostros, & uxores: quia congregatæ sunt universæ gentes conterere nos inimicitiæ gratia.
7 Et accensus est spiritus populi simul ut audivit sermones istos:
8 Et responderunt voce magna dicentes: Tu es dux noster loco Judæ & Jonathæ fratris tui:
9 Pugna prælium nostrum: & omnia, quæcumque dixeris nobis, faciemus.
10 Et congregans omnes viros bellatores, acceleravit consummare universos muros Jerusalem, & munivit eam in gyro.
11 Et misit Jonathan filium Absalomi, & cum eo exercitum novum, in Joppen; & ejectis his, qui erant in ea, remansit illic ipse.
12 Et movit Tryphon a Ptolemaida cum exercitu multo, ut veniret in terram Juda, & Jonathas cum eo in custodia.
13 Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi.
14 Et ut cognovit Tryphon quia

surrexit Simon loco fratris sui Jonathæ: & quia commissurus esset cum eo prælium, misit ad eum legatos,
15 Dicens: Pro argento, quod debebat frater tuus Jonathas in ratione regis, propter negotia quæ habuit, detinuimus eum.
16 Et nunc mitte argenti talenta centum, & duos filios ejus obsides, ut non dimissus fugiat a nobis, & remittemus eum.
17 Et cognovit Simon quia cum dolo loqueretur secum, jussit tamen dari argentum, & pueros: ne inimicitiam magnam sumeret ad populum Israel, dicentem:
18 Quia non misit ei argentum, & pueros, propterea periit.
19 Et misit pueros, & centum talenta: & mentitus est, & non dimisit Jonathan.
20 Et post hæc venit Tryphon intra regionem, ut contereret eam: & gyraverunt per viam quæ ducit Ador: & Simon, & castra ejus ambulabant in omnem locum quocumque ibant.
21 Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, ut festinaret venire per desertum, & mitteret illis alimonias.
22 Et paravit Tryphon omnem equitatum, ut veniret illa nocte: erat autem nix multa valde, & non venit in Galaaditim.
23 Et cum appropinquasset Bascaman, occidit Jonathan & filios ejus illic.
24 Et convertit Tryphon, & abiit in terram suam.
25 Et misit Simon, & accepit ossa Jonathæ fratris sui, & sepelivit ea in Modin civitate patrum ejus.
26 Et planxerunt eum omnis Israel planctu magno, & luxerunt eum dies multos.
27 Et ædificavit Simon super sepulcrum patris sui & fratrum suorum ædificium altum visu, lapide polito retro & ante:
28 Et statuit septem pyramidas, unam contra unam patri & matri, & quatuor fratribus:
29 Et his circumposuit columnas magnas; & super columnas arma, ad memoriam æternam; & juxta arma naves sculptas, quæ viderentur ab omnibus navigantibus mare.
30 Hoc est sepulcrum, quod fecit in Modin, usque in hunc diem.
31 Tryphon autem cum iter faceret cum Antiocho rege adolescente, dolo occidit eum.
32 Et regnavit loco ejus, & imposuit sibi diadema Asiæ, & fecit plagam magnam in terra.
33 Et ædificavit Simon præsidia Judææ, muniens ea turribus excelsis, & muris magnis, & portis, & seris: & posuit alimenta in munitionibus.
34 Et elegit Simon viros, & misit ad Demetrium regem, ut faceret remissionem regioni: quia actus omnes Tryphonis per direptionem fuerant gesti.
35 Et Demetrius rex ad verba ista respondit ei, & scripsit epistolam talem:
36 REX Demetrius Simoni summo sacerdoti, & amico regum, & senioribus & genti Judæorum, salutem.
37 Coronam auream, & bahem, quam misistis, suscepimus: & parati sumus facere vobiscum pacem magnam, & scribere præpositis regis remittere vobis quæ indulsimus.
38 Quæcumque enim constituimus, vobis constant. Munitiones, quas ædificastis, vobis sint.
39 Remittimus quoque ignorantias, & peccata usque in hodiernum diem, & coronam quam debebatis: & si quid aliud erat tributarium in Jerusalem, jam non sit tributarium.
40 Et si qui ex vobis apti sunt conscribi inter nostros, conscribantur, & sit inter nos pax.
41 Anno centesimo septuagesimo ablatum est jugum Gentium ab Israel.
42 Et cœpit populus Israel scribere in tabulis & gestis publicis, anno primo sub Simone summo sacerdote, magno duce, & principe Judæorum.
43 In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circumdedit eam castris, & fecit machinas, & applicuit ad civitatem, & percussit turrem unam, & comprehendit eam.
44 Et eruperant qui erant intra machinam in civitatem: & factus est motus magnus in civitate.
45 Et ascenderunt qui erant in civitate, cum uxoribus & filiis supra murum, scissis tunicis suis, & clamaverunt voce magna, postulantes a Simone dextras sibi dari,
46 Et dixerunt: Non nobis reddas secundum malitias nostras, sed secundum misericordias tuas.

47 Et flexus Simon, non debellavit
eos: ejecit tamen eos de civitate, &
mundavit ædes in quibus fuerant si-
mulacra, & tunc intravit in eam
cum hymnis benedicens Dominum:
48 Et ejecta ab ea omni immunditia,
collocavit in ea viros qui legem fa-
cerent: & munivit eam, & fecit si-
bi habitationem.
49 Qui autem erant in arce Jerusa-
lem, prohibebantur egredi & ingre-
di regionem, & emere, ac vendere:
& esurierunt valde, & multi ex eis
fame perierunt.
50 Et clamaverunt ad Simonem ut
dextras acciperent: & dedit illis:
& ejecit eos inde, & mundavit arcem
a contaminationibus:
51 Et intraverunt in eam tertia &
vigesima die secundi mensis, anno
centesimo septuagesimo primo, cum
laude, & ramis palmarum, & ciny-
ris, & cymbalis, & nablis, & hym-
nis, & canticis, quia contritus est
inimicus magnus ex Israel.
52 Et constituit ut omnibus annis
agerentur dies hi cum lætitia.
53 Et munivit montem templi, qui
erat secus arcem, & habitavit ibi
ipse, & qui cum eo erant.
54 Et vidit Simon Joannem filium
suum, quod fortis prælii vir esset:
& posuit eum ducem virtutum uni-
versarum: & habitavit in Gazaris.

CAPUT XIV.

Demetrio a duce Arsacis devicto & capto, Simon cum suo populo magna pace fruitur: ad quem missæ sunt litteræ renovati fœderis a Spartiatis & Romanis cum maxima laude Simonis, qui Romanis clypeum aureum mnarum mille miserat.

1 ANno centesimo septuagesi-
mo secundo congregavit rex
Demetrius exercitum suum, & abiit
in Mediam ad contrahenda sibi au-
xilia, ut expugnaret Tryphonem.
2 Et audivit Arsaces rex Persidis &
Mediæ, quia intravit Demetrius con-
fines suos, & misit unum de princi-
pibus suis ut comprehenderet eum
vivum, & adduceret eum ad se.
3 Et abiit, & percussit castra De-
metrii: & comprehendit eum, &
duxit eum ad Arsacem, & posuit
eum in custodiam.
4 Et siluit omnis terra Juda omni-
bus diebus Simonis, & quæsivit bo-
na genti suæ: & placuit illis pote-
stas ejus, & gloria ejus, omnibus
diebus.
5 Et cum omni gloria sua accepit
Joppen in portum, & fecit introi-
tum in insulis maris.
6 Et dilatavit fines gentis suæ, &
obtinuit regionem.
7 Et congregavit captivitatem mul-
tam, & dominatus est Gazaræ, &
Bethsuræ, & arci: & abstulit im-
munditias ex ea, & non erat qui re-
sisteret ei.
8 Et unusquisque colebat terram
suam cum pace: & terra Juda dabat
fructus suos, & ligna camporum
fructum suum.
9 Seniores in plateis sedebant om-
nes, & de bonis terræ tractabant, &
juvenes induebant se gloriam & sto-
las belli.
10 Et civitatibus tribuebat alimo-
nias, & constituebat eas ut essent
vasa munitionis, quoadusque nomi-
natum est nomen gloriæ ejus usque
ad extremum terræ.
11 Fecit pacem super terram, & læ-
tatus est Israel lætitia magna.
12 Et sedit unusquisque sub vite
sua, & sub ficulnea sua: & non erat
qui eos terreret.
13 Defecit impugnans eos super ter-
ram: reges contriti sunt in diebus
illis.
14 Et confirmavit omnes humiles
populi sui, & legem exquisivit, &
abstulit omnem iniquum & malum:
15 Sancta glorificavit, & multipli-
cavit vasa sanctorum.
16 Et auditum est Romæ quia de-
functus esset Jonathas, & usque in
Spartiatas: & contristati sunt valde.
17 Ut audierunt autem quod Si-
mon frater ejus factus esset summus
sacerdos loco ejus, & ipse obtineret
omnem regionem, & civitates in ea:
18 Scripserunt ad eum in tabulis æ-
reis, ut renovarent amicitias & so-
cietatem, quam fecerant cum Juda,
& cum Jonatha fratribus ejus.
19 Et lectæ sunt in conspectu eccle-
siæ in Jerusalem. Et hoc exem-
plum epistolarum, quas Spartiatæ
miserunt:
20 SPARTIANORUM principes,
& civitates, Simoni Sacerdoti ma-
gno, & senioribus, & sacerdotibus,
& reliquo populo Judæorum, fratri-
bus, salutem.
21 Legati, qui missi sunt ad popu-

lum nostrum, nuntiaverunt nobis de vestra gloria, & honore, ac lætitia: & gavisi sumus in introitu eorum.

22 Et scripsimus quæ ab eis erant dicta in conciliis populi, sic: Numenius Antiochi, & Antipater Jasonis filius, legati Judæorum, venerunt ad nos, renovantes nobiscum amicitiam pristinam.

23 Et placuit populo excipere viros gloriose, & ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, ut sit ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem horum scripsimus Simoni magno sacerdoti.

24 Post hæc autem misit Simon Numenium Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mnarum mille, ad statuendam cum eis societatem. Cum autem audisset populus Romanus

25 Sermones istos, dixerunt: Quam gratiarum actionem reddemus Simoni, & filiis ejus?

26 Restituit enim ipse fratres suos, & expugnavit inimicos Israel ab eis: & statuerunt ei libertatem, & descripserunt in tabulis æreis, & posuerunt in titulis in monte Sion.

27 Et hoc est exemplum scripturæ: OCTAVA decima die mensis Elul, anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio sub Simone sacerdote magno in Asaramel,

28 In conventu magno sacerdotum, & populi, & principum gentis, & seniorum regionis, nota facta sunt hæc: Quoniam frequenter facta sunt prælia in regione nostra.

29 Simon autem Mathathiæ filius ex filiis Jarib, & fratres ejus dederunt se periculo, & restiterunt adversariis gentis suæ, ut starent sancta ipsorum, & lex: & gloria magna glorificaverunt gentem suam.

30 Et congregavit Jonathas gentem suam, & factus est illis sacerdos magnus, & appositus est ad populum suum.

31 Et voluerunt inimici eorum calcare, & atterere regionem ipsorum, & extendere manus in sancta eorum.

32 Tunc restitit Simon, & pugnavit pro gente sua, & erogavit pecunias multas, & armavit viros virtutis gentis suæ, & dedit illis stipendia:

33 Et munivit civitates Judææ, & Bethsuram, quæ erat in finibus Judææ, ubi erant arma hostium aurea: & posuit illic præsidium viros Judæos.

34 Et Joppen munivit, quæ erat ad mare: & Gazaram, quæ est in finibus Azoti, in qua hostes antea habitabant, & collocavit illic Judæos: & quæcumque apta erant ad correptionem eorum, posuit in eis.

35 Et vidit populus actum Simonis, & gloriam quam cogitabat facere genti suæ, & posuerunt eum ducem suum, & principem sacerdotum, eo quod ipse fecerat hæc omnia, & justitiam, & fidem, quam conservavit genti suæ, & exquisivit omni modo exaltare populum suum.

36 Et in diebus ejus prosperatum est in manibus ejus, ut tollerentur gentes de regione ipsorum, & qui in civitate David erant in Jerusalem, in arce, de qua procedebant, & contaminabant omnia quæ in circuitu sanctorum sunt, & inferebant plagam magnam castitati:

37 Et collocavit in ea viros Judæos ad tutamentum regionis, & civitatis, & exaltavit muros Jerusalem.

38 Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium.

39 Secundum hæc fecit eum amicum suum, & glorificavit eum gloria magna.

40 Audivit enim quod appellati sunt Judæi a Romanis amici, & socii, & fratres, & quia susceperunt legatos Simonis gloriose:

41 Et quia Judæi, & sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum, & summum sacerdotem in æternum, donec surgat propheta fidelis:

42 Et ut sit super eos dux, & ut cura esset illi pro sanctis, & ut constitueret præpositos super opera eorum, & super regionem, & super arma, & super præsidia:

43 Et cura sit illi de sanctis: & ut audiatur ab omnibus, & scribantur in nomine ejus omnes conscriptiones in regione, & ut operiatur purpura, & auro:

44 Et ne liceat ulli ex populo, & ex sacerdotibus, irritum facere aliquid horum, & contradicere his quæ ab eo dicuntur, aut convocare conventum in regione sine ipso: & vestiri purpura, & uti fibula aurea.

45 Qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit.

46 Et complacuit omni populo statuere Simonem, & facere secundum verba ista.
47 Et suscepit Simon, & placuit ei ut summo sacerdotio fungeretur, & esset dux & princeps gentis Judæorum, & sacerdotum, & præesset omnibus.
48 Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis æreis, & ponere eas in peribolo sanctorum, in loco celebri:
49 Exemplum autem eorum ponere in ærario, ut habeat Simon, & filii ejus.

CAPUT XV.

Antiochus Demetrii filius litteras amicitiarum mittit ad Simonem: Romani fœderatos sibi Judæos ceteris nationibus per litteras commendant: Antiochus dum Tryphonem insequitur, missum a Simone militum auxilium recusat, mittitque ad eum Athenobium qui multa tamquam debita reposcat: & Simonis responso accepto, constituit adversus eum Cendebæum ducem exercitus, ipse vero Tryphonem persequitur.

1 ET misit rex Antiochus filius Demetrii epistolas ab insulis maris Simoni sacerdoti, & principi gentis Judæorum, & universæ genti:
2 Et erant continentes hunc modum: REX Antiochus Simoni sacerdoti magno, & genti Judæorum, salutem.
3 Quoniam quidem pestilentes, obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vendicare regnum, & restituere illud sicut erat antea: & electam feci multitudinem exercitus, & feci naves bellicas.
4 Volo autem procedere per regionem, ut ulciscar in eos, qui corruperunt regionem nostram, & qui desolaverunt civitates multas in regno meo.
5 Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes, quas remiserunt tibi ante me omnes reges, & quæcumque alia dona remiserunt tibi.
6 Et permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua:
7 Jerusalem autem sanctam esse, & liberam: & omnia arma quæ fabricata sunt, & præsidia quæ construxisti, quæ tenes, maneant tibi.
8 Et omne debitum regis, & quæ futura sunt regi, ex hoc & in totum tempus remittuntur tibi.
9 Cum autem obtinuerimus regnum nostrum, glorificabimus te, & gentem tuam, & templum gloria magna, ita ut manifestetur gloria vestra in universa terra.
10 Anno centesimo septuagesimo quarto exiit Antiochus in terram patrum suorum, & convenerunt ad eum omnes exercitus, ita ut pauci relicti essent cum Tryphone.
11 Et insecutus est eum Antiochus rex, & venit Doram fugiens per maritimam.
12 Sciebat enim quod congregata sunt mala in eum, & reliquit eum exercitus.
13 Et applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti millibus virorum belligeratorum, & octo millibus equitum:
14 Et circuivit civitatem, & naves a mari accesserunt: & vexabant civitatem a terra & mari, & neminem sinebant ingredi vel egredi.
15 Venit autem Numenius, & qui cum eo fuerant, ab urbe Roma, habentes epistolas regibus & regionibus scriptas, in quibus continebantur hæc:
16 LUCIUS consul Romanorum, Ptolemæo regi salutem.
17 Legati Judæorum venerunt ad nos amici nostri, renovantes pristinam amicitiam & societatem, missi a Simone principe Sacerdotum, & populo Judæorum.
18 Attulerunt autem & clypeum aureum mnarum mille.
19 Placuit itaque nobis scribere regibus, & regionibus, ut non inferant illis mala, neque impugnent eos, & civitates eorum, & regiones eorum: & ut non ferant auxilium pugnantibus adversus eos.
20 Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum.
21 Si qui ergo pestilentes refugerunt de regione ipsorum ad vos, tradite eos Simoni principi sacerdotum, ut vindicet in eos secundum legem suam.
22 Hæc eadem scripta sunt Demetrio regi, & Attalo, & Ariarathi, & Arsaci,
23 Et in omnes regiones: & Lampsaco, & Spartiatis, & in Delum, & in Myndum, & in Sicyonem, & in Cariam, & in Samum, & in Pam-

phyliam, & in Lyciam, & in Alicar-
naſſum, & in Coo, & in Siden, & in
Aradon, & in Rhodum, & in Phaſe-
lidem, & in Gortynam, & Gnidum,
& Cyprum, & Cyrenen.
24 Exemplum autem eorum ſcripſe-
runt Simoni principi ſacerdotum, &
populo Judæorum.
25 Antiochus autem rex applicuit
caſtra in Doram ſecundo, admovens
ei ſemper manus, & machinas fa-
ciens: & concluſit Tryphonem, ne
procederet.
26 Et miſit ad eum Simon duo mil-
lia virorum electorum in auxilium,
& argentum, & aurum, & vaſa copio-
ſa:
27 Et noluit ea accipere, ſed rupit
omnia, quæ pactus eſt cum eo antea,
& alienavit ſe ab eo.
28 Et miſit ad eum Athenobium u-
num de amicis ſuis, ut tractaret cum
ipſo, dicens: Vos tenetis Joppen, &
Gazaram, & arcem quæ eſt in Jeru-
ſalem, civitates regni mei:
29 Fines earum deſolaſtis, & feci-
ſtis plagam magnam in terra, & do-
minati eſtis per loca multa in regno
meo.
30 Nunc ergo tradite civitates, quas
occupaſtis; & tributa locorum, in
quibus dominati eſtis extra fines Ju-
dææ.
31 Sin autem, date pro illis quin-
genta talenta argenti, & exterminii,
quod exterminaſtis, & tributorum
civitatum alia talenta quingenta: ſin
autem, veniemus, & expugnabimus
vos.
32 Et venit Athenobius amicus re-
gis in Jeruſalem, & vidit gloriam Si-
monis, & claritatem in auro & ar-
gento, & apparatum copioſum: &
obſtupuit: & retulit ei verba Regis.
33 Et reſpondit ei Simon, & dixit
ei: Neque alienam terram ſumpſi-
mus, neque aliena detinemus: ſed
hereditatem patrum noſtrorum, quæ
injuſte ab inimicis noſtris aliquo
tempore poſſeſſa eſt.
34 Nos vero tempus habentes, vin-
dicamus hereditatem patrum no-
ſtrorum.
35 Nam de Joppe & Gazara quæ ex-
poſtulas, ipſi faciebant in populo
plagam magnam, & in regione no-
ſtra : horum damus talenta centum.
Et non reſpondit ei Athenobius ver-
bum.
36 Reverſus autem cum ira ad re-
gem, renuntiavit ei verba iſta, &
gloriam Simonis, & univerſa quæ vi-
dit: & iratus eſt rex ira magna.
37 Tryphon autem fugit navi in
Orthoſiada.
38 Et conſtituit rex Cendebæum du-
cem maritimum, & exercitum pedi-
tum & equitum dedit illi.
39 Et mandavit illi movere caſtra
contra faciem Judææ: & mandavit
ei ædificare Gedorem, & obſtruere
portas civitatis, & debellare popu-
lum. Rex autem perſequebatur Try-
phonem.
40 Et pervenit Cendebæus Jam-
niam, & cœpit irritare plebem, &
conculcare Judæam, & captivare po
pulum, & interficere, & ædificare
Gedorem.
41 Et collocavit illic equites, &
exercitum: ut egreſſi perambularent
viam Judææ, ſicut conſtituit ei rex.

CAPUT XVI.

Simon ſenex mittit exercitum ſuum cum filiis ſuis Juda & Joanne adverſus Cendebæum: quo devicto, Ptolemæus gener Simonis dominandi ambitione inflammatus, acceptos convivio ſocerum ejuſque filios Mathathiam & Judam dolo interfecit, ut ita Judææ provincias obtineret: porro nuntii quos ad Joannem dolo interimendum miſerat, ſunt ab illo interfecti, & Joannes patri in ſummo ſacerdotio ſucceſſit.

1 ET aſcendit Joannes de Gaza-
ris, & nuntiavit Simoni pa-
tri ſuo quæ fecit Cendebæus in po-
pulo ipſorum.
2 Et vocavit Simon duos filios ſe-
niores: Judam & Joannem, & ait il-
lis: Ego, & fratres mei, & domus pa-
tris mei, expugnavimus hoſtes Iſrael
ab adoleſcentia uſque in hunc diem:
& proſperatum eſt in manibus no-
ſtris liberare Iſrael aliquoties.
3 Nunc autem ſenui, ſed eſtote lo-
co meo, & fratres mei, & egreſſi
pugnate pro gente noſtra: auxilium
vero de cælo vobiſcum ſit.
4 Et elegit de regione viginti millia
virorum belligeratorum, & equites;
& profecti ſunt ad Cendebæum: &
dormierunt in Modin.
5 Et ſurrexerunt mane, & abierunt
in campum: & ecce exercitus copio-
ſus in obviam illis peditum, & equi-
tum, & fluvius torrens erat inter me-
dium ipſorum.

6 Et admovit castra contra faciem
eorum ipse, & populus ejus, & vidit
populum trepidantem ad transfre-
tandum torrentem, & transfretavit
primus: & viderunt eum viri, &
transierunt post eum.
7 Et divisit populum, & equites in
medio peditum: erat autem equita-
tus adversariorum copiosus nimis.
8 Et exclamaverunt sacris tubis, &
in fugam conversus est Cendebæus,
& castra ejus: & ceciderunt ex eis
multi vulnerati: residui autem in
munitionem fugerunt.
9 Tunc vulneratus est Judas frater
Joannis: Joannes autem insecutus
est eos, donec venit Cedronem, quam
ædificavit:
10 Et fugerunt usque ad turres, quæ
erant in agris Azoti, & succendit eas
igni. Et ceciderunt ex illis duo mil-
lia virorum, & reversus est in Ju-
dæam in pace.
11 Et Ptolemæus filius Abobi con-
stitutus erat dux in campo Jericho,
& habebat argentum & aurum mul-
tum.
12 Erat enim gener summi sacerdo-
tis.
13 Et exaltatum est cor ejus, & vo-
lebat obtinere regionem, & cogita-
bat dolum adversus Simonem, & fi-
lios ejus, ut tolleret eos.
14 Simon autem perambulans civi-
tates quæ erant in regione Judææ, &
solicitudinem gerens earum, descen-
dit in Jericho ipse, & Mathathias fi-
lius ejus, & Judas, anno centesimo
septuagesimo septimo, mense unde-
cimo: hic est mensis Sabath.
15 Et suscepit eos filius Abobi in mu-
nitiunculam, quæ vocatur Doch,
cum dolo, quam ædificavit: & fecit
eis convivium magnum, & abscondit
illic viros.
16 Et cum inebriatus esset Simon, &
filii ejus, surrexit Ptolemæus cum
suis, & sumpserunt arma sua, &
intraverunt in convivium, & occi-
derunt eum, & duos filios ejus, &
quosdam pueros ejus.
17 Et fecit deceptionem magnam
in Israel, & reddidit mala pro bo-
nis.
18 Et scripsit hæc Ptolemæus, &
misit regi, ut mitteret ei exercitum
in auxilium, & traderet ei regionem,
& civitates eorum, & tributa.
19 Et misit alios in Gazaram tolle-
re Joannem: & tribunis misit episto-
las, ut venirent ad se, & daret eis
argentum & aurum, & dona.
20 Et alios misit occupare Jerusa-
lem, & montem templi.
21 Et præcurrens quidam, nuntia-
vit Joanni in Gazara, quia periit
pater ejus, & fratres ejus, & quia
misit te quoque interfici.
22 Ut audivit autem, vehementer
expavit: & comprehendit viros,
qui venerant perdere eum, & occi-
dit eos: cognovit enim quia quære-
bant eum perdere.
23 Et cetera sermonum Joannis, &
bellorum ejus, & bonarum virtu-
tum, quibus fortiter gessit, & ædi-
ficii murorum quos extruxit, & re-
rum gestarum ejus:
24 Ecce hæc scripta sunt in libro
dierum sacerdotii ejus, ex quo factus
est princeps sacerdotum post patrem
suum.

LIBER SECUNDUS MACHABÆORUM.

CAPUT PRIMUM.

Judæi habitantes Jerosolymis scribunt Judæis in Ægypto commorantibus mortem Antiochi ac suorum quæ in Perside contigerat, gratias Deo agentes, & hortantes ut celebrent diem scenopegiæ & diem dati ignis post reductionem captivitatis: cujus rei narratur hic historia, & oratio Nehemiæ.

1 FRATRIBUS, qui sunt per
Ægyptum, Judæis, salutem
dicunt fratres, qui sunt in Jerosoly-
mis, Judæi, & qui in regione Ju-
dææ, & pacem bonam.
2 Benefaciat vobis Deus, & memi-
nerit testamenti sui, quod locutus est
ad Abraham, & Isaac, & Jacob, ser-
vorum suorum fidelium:
3 Et det vobis cor omnibus, ut co-
latis eum, & faciatis ejus volunta-
tem, corde magno, & animo volen-
ti.
4 Adaperiat cor vestrum in lege sua,
& in præceptis suis, & faciat pacem.
5 Exaudiat orationes vestras, & re-
concilietur vobis, nec vos deserat in
tempore malo.
6 Et nunc hic sumus orantes pro vo-
bis.

7 Regnante Demetrio, anno centesimo sexagesimo nono, nos Judæi scripsimus vobis in tribulatione, & impetu, qui supervenit nobis in istis annis, ex quo recessit Jason a sancta terra, & a regno.

8 Portam succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem: & oravimus ad Dominum, & exauditi sumus, & obtulimus sacrificium, & similaginem, & accendimus lucernas, & proposuimus panes.

9 Et nunc frequentate dies scenopegiæ mensis Casleu.

10 Anno centesimo octogesimo octavo, populus, qui est Jerosolymis, & in Judæa, Senatusque & Judas, Aristobolo magistro Ptolemæi regis, qui est de genere christorum sacerdotum, & his, qui in Ægypto sunt, Judæis, salutem & sanitatem.

11 De magnis periculis a Deo liberati, magnifice gratias agimus ipsi, utpote qui adversus talem regem dimicavimus.

12 Ipse enim ebullire fecit de Perside eos, qui pugnaverunt contra nos, & sanctam civitatem.

13 Nam cum in Perside esset dux ipse, & cum ipso immensus exercitus, cecidit in templo Naneæ, consilio deceptus sacerdotum Naneæ.

14 Etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus, & amici ejus, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine.

15 Cumque proposuissent eas sacerdotes Naneæ, & ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum fani, clauserunt templum.

16 Cum intrasset Antiochus: apertoque occulto aditu templi, mittentes lapides percusserunt ducem & eos qui cum eo erant, & diviserunt membratim, & capitibus amputatis foras projecerunt.

17 Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios.

18 Facturi igitur quinta & vigesima die mensis Casleu purificationem templi, necessarium duximus significare vobis: ut & vos quoque agatis diem scenopegiæ, & diem ignis qui datus est quando Nehemias ædificato templo & altari obtulit sacrificia.

19 Nam cum in Persidem ducerentur patres nostri; sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occulte absconderunt in valle, ubi erat puteus altus & siccus, & in eo contutati sunt eum, ita ut omnibus ignotus esset locus.

20 Cum autem præterissent anni multi, & placuit Deo ut mitteretur Nehemias a rege Persidis: nepotes sacerdotum illorum, qui absconderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam crassam.

21 Et jussit eos haurire, & afferre sibi: & sacrificia, quæ imposita erant, jussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erant superposita.

22 Utque hoc factum est, & tempus affuit, quo sol refulsit, qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur.

23 Orationem autem faciebant omnes sacerdotes, dum consummaretur sacrificium, Jonatha inchoante, ceteris autem respondentibus.

24 Et Nehemiæ erat oratio hunc habens modum: DOMINE Deus omnium creator, terribilis & fortis, justus & misericors, qui solus es bonus rex,

25 Solus præstans, solus justus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Israel de omni malo, qui fecisti patres electos, & sanctificasti eos:

26 Accipe sacrificium pro universo populo tuo Israel, & custodi partem tuam, & sanctifica.

27 Congrega dispersionem nostram, libera eos qui serviunt Gentibus, & contemptos & abominatos respice: ut sciant Gentes quia tu es Deus noster.

28 Afflige opprimentes nos, & contumeliam facientes in superbia.

29 Constitue populum tuum in loco sancto tuo, † sicut dixit Moyses. † *Deut.* 30.3.5 *Infra* 2.18.

30 Sacerdotes autem psallebant hymnos, usquequo consumptum esset sacrificium.

31 Cum autem consumptum esset sacrificium, ex residua aqua Nehemias jussit lapides majores perfundi.

32 Quod ut factum est, ex eis flamma accensa est: sed ex lumine, quod refulsit ab altari, consumpta est.

33 Ut vero manifestata est res, renuntiatum est regi Persarum, quod in loco, in quo ignem absconderant hi qui translati fuerant sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias, & qui cum eo erant, purificaverunt sacrificia.

34 Considerans autem rex, & rem

diligenter examinans, fecit ei tem-
plum, ut probaret quod factum erat.
35 Et cum probasset, sacerdotibus
donavit multa bona, & alia atque
alia munera, & accipiens manu sua,
tribuebat eis.
36 Appellavit autem Nehemias
hunc locum Nephtha, quod inter-
pretatur purificatio. Vocatur autem
apud plures Nephi.

CAPUT II.

Jeremias sub Babylonicam captivitatem tradito transmigrantibus igne & lege Dei, in eo monte ad quem ascendens Moyses vidit terram promissionis, abscondit tabernaculum, arcam & altare incensi, ut ibi essent usque ad populi reditum ex captivitate Babylonica: quædam Moysi & Salomonis facta hic attinguntur: de factis Judæ Machabæi & fratrum ejus, de quo quinque Jasonis volumina in unum hunc librum contrahuntur.

1 INvenitur autem in descriptio-
nibus Jeremiæ prophetæ,
quod jussit eos ignem accipere qui
transmigrabant: ut significatum est,
& ut mandavit transmigratis.
2 Et dedit illis legem ne oblivisce-
rentur præcepta Domini, & ut non
exerrarent mentibus videntes simu-
lacra aurea & argentea, & orna-
menta eorum.
3 Et alia hujusmodi dicens, horta-
batur ne legem amoverent a corde
suo.
4 Erat autem in ipsa scriptura,
quomodo tabernaculum & arcam
jussit propheta divino responso ad
† Deut. se facto comitari secum, usquequo
34. 1. exiit in montem, † in quo Moyses
ascendit, & vidit Dei hereditatem.
5 Et veniens ibi Jeremias invenit
locum speluncæ: & tabernaculum,
& arcam, & altare incensi intulit
illuc, & ostium obstruxit.
6 Et accesserunt quidam simul, qui
sequebantur, ut notarent sibi lo-
cum: & non potuerunt invenire.
7 Ut autem cognovit Jeremias, cul-
pans illos, dixit: Quod ignotus erit
locus, donec congreget Deus con-
gregationem populi, & propitius
fiat:
8 Et tunc Dominus ostendet hæc,
& apparebit majestas Domini, &
† 3 Reg. nubes erit, sicut & Moysi manife-
8. 11. stabatur, & † sicut cum Salomon
petiit ut locus sanctificaretur magno 2 Par.
Deo, manifestabat hæc. 6. 14.
9 Magnifice etenim sapientiam tra-
ctabat: & ut sapientiam habens,
obtulit sacrificium dedicationis &
consummationis templi.
10 Sicut † & Moyses orabat ad Do- † Levi.
minum, & descendit ignis de cælo, 9. 24.
& consumpsit holocaustum, sic † & † 2 Par.
Salomon oravit, & descendit ignis 7. 1.
de cælo, & consumpsit holocaustum.
11 Et dixit Moyses, † eo quod non † Levi.
sit comestum quod erat pro peccato, 10. 16.
consumptum est. 17.
12 Similiter & Salomon octo die-
bus celebravit dedicationem.
13 Inferebantur autem in descri-
ptionibus & commentariis Nehemiæ
hæc eadem: & ut construens Biblio-
thecam congregavit de regionibus
libros, & Prophetarum, & David,
& epistolas Regum, & de donariis.
14 Similiter autem & Judas ea, quæ
deciderant per bellum, quod nobis
acciderat, congregavit omnia, &
sunt apud nos.
15 Si ergo desideratis hæc, mittite
qui perferant vobis.
16 Acturi itaque purificationem
scripsimus vobis: bene ergo facietis,
si egeritis hos dies.
17 Deus autem, qui liberavit popu-
lum suum, & reddidit hereditatem
omnibus, & regnum, & sacerdo-
tium, & sanctificationem,
18 † Sicut promisit in lege, spera- † Deut.
mus quod cito nostri miserebitur, & 30. 3, 5.
congregabit de sub cælo in locum Supr. 1.
sanctum. 29.
19 Eripuit enim nos de magnis pe-
riculis, & locum purgavit.
20 De Juda vero Machabæo, & fra-
tribus ejus, & de templi magni puri-
ficatione, & de aræ dedicatione,
21 Sed & de præliis, quæ pertinent
ad Antiochum Nobilem, & filium
ejus Eupatorem;
22 Et de illuminationibus quæ de
cælo factæ sunt ad eos, qui pro Ju-
dæis fortiter fecerunt, ita ut uni-
versam regionem, cum pauci essent,
vindicarent, & barbaram multitu-
dinem fugarent.
23 Et famosissimum in toto orbe
templum recuperarent, & civita-
tem liberarent, & leges, quæ abo-
litæ erant, restituerentur, Domi-
no cum omni tranquillitate propi-
tio facto illis;
24 Itemq; ab Jasone Cyrenæo quin-

que libris comprehensa, tentavimus nos uno volumine breviare.
25 Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum,
26 Curavimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio: studiosi vero, ut facilius possint memoriæ commendare: omnibus autem legentibus utilitas conferatur.
27 Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breviandi causa suscepimus, non facilem laborem, immo vero negotium plenum vigiliarum & sudoris assumpsimus.
28 Sicut hi qui præparant convivium, & quærunt aliorum voluntati parere propter multorum gratiam, libenter laborem sustinemus.
29 Veritatem quidem de singulis auctoribus concedentes, ipsi autem secundum datam formam brevitati studentes.
30 Sicut enim novæ domus architecto de universa structura curandum est: ei vero qui pingere curat, quæ apta sunt ad ornatum exquirenda sunt: ita æstimandum est & in nobis.
31 Etenim intellectum colligere, & ordinare sermonem, & curiosius partes singulas quasque disquirere, historiæ congruit auctori:
32 Brevitatem vero dictionis sectari, & executiones rerum vitare, brevianti concedendum est.
33 Hinc ergo narrationem incipiemus: de præfatione tantum dixisse sufficiat: stultum etenim est ante historiam effluere, in ipsa autem historia succingi.

CAPUT III.

Simon templi præpositus thesauros ejus Apollonio duci prodit: ad quos rapiendos missus a rege Heliodorus, post fusas Judæorum orationes, a Deo percutitur, sed Oniæ pontificis sacrificio ac precibus liberatur, actisque Deo & Oniæ gratiis, narrat regi ac ceteris omnibus Dei magnalia.

1 IGitur cum sancta civitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optime custodirentur, propter Oniæ pontificis pietatem, & animos odio habentes mala,
2 Fiebat ut & ipsi reges & principes locum summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent:
3 Ita ut Seleucus Asiæ rex de redditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.
4 Simon autem de tribu Benjamin præpositus templi constitutus, contendebat, obsistente sibi principe sacerdotum, iniquum aliquid in civitate moliri.
5 Sed cum vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharsææ filium, qui eo tempore erat dux Cœlesyriæ, & Phœnicis:

6 Et nuntiavit ei, pecuniis innumerabilibus plenum esse ærarium Jerosolymis, & communes copias immensas esse, quæ non pertinent ad rationem sacrificiorum: esse autem possibile sub potestate regis cadere universa.

7 Cumque retulisset ad regem Apollonius de pecuniis quæ delatæ erant, ille accitum Heliodorum, qui erat super negotia ejus, misit cum mandatis, ut prædictam pecuniam transportaret.

8 Statimque Heliodorus iter est aggressus, specie quidem quasi per Cœlesyriam & Phœnicen civitates esset peragraturus, revera autem regis propositum perfecturus.

9 Sed, cum venisset Jerosolymam, & benigne a summo sacerdote in civitate esset exceptus, narravit de dato indicio pecuniarum: &, cujus rei gratia adesset, aperuit: interrogabat autem, si vere hæc ita essent.

10 Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse hæc, & victualia viduarum & pupillorum:

11 Quædam vero esse Hircani Tobiæ viri valde eminentis, in his quæ detulerat impius Simon: universa autem argenti talenta esse quadringenta, & auri ducenta.

12 Decipi vero eos, qui credidissent loco & templo, quod per universum mundum honoratur, pro sui veneratione & sanctitate omnino impossibile esse.

13 At ille pro his quæ habebat in mandatis a rege, dicebat omni genere regi ea esse deferenda.

14 Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica vero per universam civitatem erat trepidatio.

15 Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus jactaverunt se, & invocabant de cælo eum, qui de depositis legem posuit, ut his, qui deposuerant ea, salva custodiret.

16 Jam vero qui videbat summi sacerdotis vultum, mente vulnerabatur: facies enim & color immutatus, declarabat internum animi dolorem.

17 Circumfusa enim erat mœstitia quædam viro, & horror corporis, per quem manifestus aspicientibus dolor cordis ejus efficiebatur.

18 Alii etiam gregatim de domibus confluebant, publica supplicatione obsecrantes, pro eo quod in contemptum locus esset venturus.

19 Accinctæque mulieres ciliciis pectus, per plateas confluebant. sed & virgines, quæ conclusæ erant, procurrebant ad Oniam, aliæ autem ad muros, quædam vero per fenestras aspiciebant:

20 Universæ autem protendentes manus in cælum deprecabantur.

21 Erat enim misera commistæ multitudinis, & magni sacerdotis in agone constituti expectatio.

22 Et hi quidem invocabant omnipotentem Deum, ut credita sibi, his qui crediderant, cum omni integritate conservarentur.

23 Heliodorus autem, quod decreverat, perficiebat eodem loco ipse cum satellitibus circa ærarium præsens.

24 Sed spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suæ ostensionis evidentiam, ita ut omnes, qui ausi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionem & formidinem converterentur.

25 Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit. qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea.

26 Alii etiam apparuerunt duo juvenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu: qui circumsteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes.

27 Subito autem Heliodorus concidit in terram, eumque multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum ejecerunt.

28 Et is, qui cum multis cursoribus & satellitibus prædictum ingressus est ærarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei cognita virtute:

29 Et ille quidem per divinam virtutem jacebat mutus, atque omni spe & salute privatus.

30 Hi autem Dominum benedicebant, quia magnificabat locum suum: & templum, quod paulo ante timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio & lætitia impletum est.

31 Tunc vero ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam, ut invocaret Altissimum, ut vitam

donaret

donaret ei, qui in supremo spiritu erat constitutus.

32 Considerans autem summus sacerdos, ne forte rex suspicaretur malitiam aliquam ex Judæis circa Heliodorum consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem.

33 Cumque summus sacerdos exoraret, iidem juvenes eisdem vestibus amicti, astantes Heliodoro, dixerunt: Oniæ sacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitam donavit.

34 Tu autem a Deo flagellatus, nuntia omnibus magnalia Dei, & potestatem. Et his dictis, non comparuerunt.

35 Heliodorus autem, hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei, qui vivere illi concessit, & Oniæ gratias agens, recepto exercitu, repedabat ad regem.

36 Testabatur autem omnibus ea quæ sub oculis suis viderat opera magni Dei.

37 Cum autem rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus adhuc semel Jerosolymam mitti, ait:

38 Si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, & flagellatum eum recipies, si tamen evaserit: eo quod in loco sit vere Dei quædam virtus.

39 Nam ipse, qui habet in cælis habitationem, visitator & adjutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit, ac perdit.

40 Igitur de Heliodoro, & ærarii custodia, ita res se habet.

CAPUT IV.

Onias ob Simonis detractiones ad Seleucum concessit: cujus pontificatum ambiens frater ejus Jason, promisit regi plurima talenta; acceptoque pontificatu omnem Dei cultum pervertit; quem pontificatu privari curat Menelaus, plura regi talenta pollicitus: cui promissa non præstanti succedit frater ipsius Lysimachus: Onias cum Menelaum de sacrilegio argueret, illius suasu ab Andronico perimitur; propter quod jussu Antiochi in eodem loco Andronicus interimitur: Lysimacho a populo oppresso, Menelaus apud regem accusatus, intercedentibus donis absolvitur, occisis innocentibus ejus accusatoribus.

1 SImon autem prædictus pecuniarum & patriæ delator, male loquebatur de Onia, tamquam ipse Heliodorum instigasset ad hæc, & ipse fuisset incentor malorum:

2 Provisoremque civitatis, ac defensorem gentis suæ, & æmulatorem legis Dei, audebat insidiatorem regni dicere.

3 Sed, cum inimicitiæ in tantum procederent, ut etiam per quosdam Simonis necessarios homicidia fierent:

4 Considerans Onias periculum contentionis, & Apollonium insanire, utpote ducem Cœlesyriæ & Phœnicis, ad augendam malitiam Simonis, ad regem se contulit,

5 Non ut civium accusator, sed communem utilitatem apud semetipsum universæ multitudinis considerans.

6 Videbat enim sine regali providentia impossibile esse pacem rebus dari, nec Simonem posse cessare a stultitia sua.

7 Sed post Seleuci vitæ excessum, cum suscepisset regnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur, ambiebat Jason frater Oniæ summum sacerdotium:

8 Adito rege, promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, & ex redditibus aliis talenta octoginta,

9 Super hæc promittebat & alia centum quinquaginta, si potestati ejus concederetur gymnasium & ephebiam sibi constituere, & eos, qui in Jerosolymis erant, Antiochenos scribere.

10 Quod cum rex annuisset, & obtinuisset principatum, statim ad gentilem ritum contribules suos transferre cœpit.

11 Et amotis his, quæ humanitatis causa Judæis a regibus fuerant constituta, per Joannem patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia & societate functus est legatione legitima, civium jura destituens, prava instituta sanciebat.

12 Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, & optimos quosque epheborum in lupanaribus ponere.

13 Erat autem hoc non initium, sed incrementum quoddam, & profectus gentilis & alienigenæ conversationis, propter impii & non sacerdotis Jasonis nefarium & inauditum scelus:

14 Ita ut sacerdotes jam non circa

altaris officia dediti essent, sed contempto templo, & sacrificiis neglectis, festinarent participes fieri palæstræ, & præbitionis ejus injustæ, & in exercitiis disci.

15 Et patrios quidem honores nihil habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur:

16 Quarum gratia periculosa eos contentio habebat, & eorum instituta æmulabantur, ac per omnia his consimiles esse cupiebant, quos hostes & peremptores habuerant.

17 In leges enim divinas impie agere impune non cedit: sed hoc tempus sequens declarabit.

18 Cum autem quinquennalis agon Tyri celebraretur, & rex præsens esset,

19 Misit Jason facinorosus, ab Jerosolymis viros peccatores, portantes argenti didrachmas trecentas in sacrificium Herculis: quas postulaverunt hi qui asportaverant ne in sacrificiis erogarentur, quia non oporteret, sed in alios sumptus eas deputari.

20 Sed hæ oblatæ sunt quidem ab eo, qui miserat, in sacrificium Herculis: propter præsentes autem datæ sunt in fabricam navium triremium.

21 Misso autem in Ægyptum Apollonio Mnesthei filio, propter primates Ptolemæi Philometoris regis, cum cognovisset Antiochus alienum se a negotiis regni effectum, propriis utilitatibus consulens, profectus inde venit Joppen, & inde Jerosolymam.

22 Et magnifice ab Jasone & civitate susceptus, cum facularum luminibus & laudibus ingressus est: & inde in Phęnicen exercitum convertit.

23 Et post triennii tempus misit Jason Menelaum, supradicti Simonis fratrem, portantem pecunias regi, & de negotiis necessariis responsa perlaturum.

24 At ille commendatus regi, cum magnificasset faciem potestatis ejus, in semetipsum retorsit summum sacerdotium, superponens Jasoni talenta argenti trecenta.

25 Acceptisque a rege mandatis venit, nihil quidem habens dignum sacerdotio; animos vero crudelis tyranni, & feræ beluæ iram gerens.

26 Et Jason quidem, qui proprium fratrem captivaverat, ipse deceptus profugus in Ammanitem expulsus est regionem:

27 Menelaus autem principatum quidem obtinuit: de pecuniis vero regi promissis, nihil agebat, cum exactionem faceret Sostratus, qui arci erat præpositus:

28 (Nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat) quam ob causam utrique ad regem sunt evocati.

29 Et Menelaus amotus est a sacerdotio, succedente Lysimacho fratre suo: Sostratus autem prælatus est Cypriis.

30 Et cum hæc agerentur, contigit, Tharsenses & Mallotas seditionem movere, eo quod Antiochidi regis concubinæ dono essent dati.

31 Festinanter itaque rex venit sedare illos, relicto suffecto uno ex comitibus suis Andronico.

32 Ratus autem Menelaus accepisse se tempus opportunum, aurea quædam vasa e templo furatus donavit Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas civitates.

33 Quod cum certissime cognovisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochię secus Daphnem.

34 Unde Menelaus accedens ad Andronicum, rogabat ut Oniam interficeret. Qui cum venisset ad Oniam, & datis dextris cum jurejurando (quamvis esset ei suspectus) suasisset de asylo procedere, statim eum peremit, non veritus justitiam.

35 Ob quam causam non solum Judæi, sed aliæ quoque nationes indignabantur, & moleste ferebant de nece tanti viri injusta.

36 Sed regressum regem de Ciliciæ locis, adierunt Judæi apud Antiochiam, simul & Græci, conquerentes de iniqua nece Oniæ.

37 Contristatus itaque animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad misericordiam, lacrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem, & modestiam.

38 Accensisque animis, Andronicum purpura exutum, per totam civitatem jubet circumduci: & in eodem loco, in quo in Oniam impietatem commiserat, sacrilegum vita privari, Domino illi condignam retribuente pœnam.

39 Multis autem sacrilegiis in templo a Lysimacho commissis Menelai consilio, & divulgata fama, con-

gregata est multitudo adversum Lysimachum, multo jam auro exportato.

40 Turbis autem insurgentibus, & animis ira repletis, Lysimachus armatis fere tribus millibus iniquis manibus uti cœpit, duce quodam tyranno, ætate pariter & dementia provecto.

41 Sed, ut intellexerunt conatum Lysimachi, alii lapides, alii fustes validos arripuere: quidam vero cinerem in Lysimachum jecere.

42 Et multi quidem vulnerati, quidam autem & prostrati, omnes vero in fugam conversi sunt: ipsum etiam sacrilegum secus ærarium interfecerunt.

43 De his ergo cœpit judicium adversus Menelaum agitari.

44 Et cum venisset rex Tyrum, ad ipsum negotium detulerunt missi tres viri a senioribus.

45 Et cum superaretur Menelaus, promisit Ptolemæo multas pecunias dare ad suadendum regi.

46 Itaque Ptolemæus in quodam atrio positum quasi refrigerandi gratia regem adiit, & deduxit a sententia:

47 Et Menelaum quidem universæ malitiæ reum criminibus absolvit: miseros autem, qui, etiamsi apud Scythas causam dixissent, innocentes judicarentur, hos morte damnavit.

48 Cito ergo injustam pœnam dederunt, qui pro civitate, & populo, & sacris vasis, causam prosecuti sunt.

49 Quam ob rem Tyrii quoque indignati, erga sepulturam eorum liberalissimi extiterunt.

50 Menelaus autem, propter eorum, qui in potentia erant, avaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias civium.

CAPUT V.

Armati exercitus, ipsorumque congressiones Jerosolymis in aere quadraginta diebus conspiciuntur: Jason Jerusalem invadens, & cives crudeliter trucidans, apud exteros misere moritur: Antiochus, innumeris in Jerusalem trucidatis, vinctis ac venumdatis, templum spoliat: & discedens, relinquit crudeles præpositos qui populum affligant: rursumque misso duce Apollonio plurimos interficit: Judas vero Machabæus cum suis in desertum locum secessit.

1 EOdem tempore Antiochus secundam profectionem paravit in Ægyptum.

2 Contigit autem per universam Jerosolymorum civitatem videri diebus quadraginta per aera equites discurrentes, auratas stolas habentes, & hastis, quasi cohortes, armatos.

3 Et cursus equorum per ordines digestos, & congressiones fieri cominus, & scutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis districtis, & telorum jactus, & aureorum armorum splendorem, omnisque generis loricarum.

4 Quapropter omnes rogabant in bonum monstra converti.

5 Sed cum falsus rumor exisset, tamquam vita excessisset Antiochus, assumptis Jason non minus mille viris, repente aggressus est civitatem: & civibus ad murum convolantibus, ad ultimum apprehensa civitate, Menelaus fugit in arcem:

6 Jason vero non parcebat in cæde civibus suis, nec cogitabat prosperitatem adversum cognatos malum esse maximum, arbitrans hostium & non civium se trophæa capturum.

7 Et principatum quidem non obtinuit, finem vero insidiarum suarum confusionem accepit, & profugus iterum abiit in Ammaniten.

8 Ad ultimum, in exitium sui conclusus ab Areta Arabum tyranno, fugiens de civitate in civitatem, omnibus odiosus, ut refuga legum & execrabilis, ut patriæ & civium hostis, in Ægyptum extrusus est:

9 Et qui multos de patria sua expulerat, peregre periit, Lacedæmonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus:

10 Et qui insepultos multos abjecerat, ipse & illamentatus, & insepultus abjicitur, sepultura neque peregrina usus, neque patrio sepulcro participans.

11 His itaque gestis, suspicatus est rex societatem deserturos Judæos: & ob hoc profectus ex Ægypto efferatis animis, civitatem quidem armis cepit.

12 Jussit autem militibus interficere, nec parcere occursantibus, & per domos ascendentes trucidare.

13 Fiebant ergo cædes juvenum ac seniorum, & mulierum & natorum exterminia, virginumque & parvulorum neces.

14 Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minus autem venumdati.

15 Sed nec ista sufficiunt: ausus est etiam intrare templum universa terra sanctius Menelao ductore, qui legum & patriæ fuit proditor:

16 Et scelestis manibus sumens sancta vasa, quæ ab aliis regibus & civitatibus erant posita ad ornatum loci, & gloriam, contrectabat indigne, & contaminabat.

17 Ita alienatus mente Antiochus, non considerabat, quod propter peccata habitantium civitatem, modicum Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locum despectio:

18 Alioquin nisi contigisset eos
† *Supr.* 3. 25. 27. multis peccatis esse involutos, † sicut Heliodorus, qui missus est a Seleuco rege ad expoliandum ærarium, etiam hic statim adveniens flagellatus, & repulsus utique fuisset ab audacia.

19 Verum non propter locum, gentem; sed propter gentem locum Deus elegit.

20 Ideoque & ipse locus particeps factus est populi malorum: postea autem fiet socius bonorum, & qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterum in magni Domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur.

21 Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis de templo talentis velociter Antiochiam regressus est, existimans se præ superbia terram ad navigandum, pelagus vero ad iter agendum deducturum propter mentis elationem.

22 Reliquit autem & præpositos ad affligendam gentem: Jerosolymis quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipso, a quo constitutus est;

23 In Garizim autem Andronicum & Menelaum, qui gravius quam ceteri imminebant civibus.

24 Cumque appositus esset contra Judæos, misit odiosum principem Apollonium cum exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres ac juvenes vendere.

25 Qui cum venisset Jerosolymam, pacem simulans, quievit usque ad diem sanctum sabbati: & tunc feriatis Judæis, arma capere suis præcepit.

26 Omnesque qui ad spectaculum processerant, trucidavit: & civitatem cum armatis discurrens, ingentem multitudinem peremit.

27 Judas autem Machabæus, qui decimus fuerat, secesserat in desertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat: & fœni cibo vescentes, demorabantur, ne participes essent coinquinationis.

CAPUT VI.

Per ducem a rege missum Judæi a lege Dei arcentur, templumque fœdissime profanatur. & Judæi etiam per varias regiones dispersi ad idolorum coguntur sacrificia: describitur duarum mulierum supplicium eo quod filios suos circumcidissent; sabbatumque celebrantes concremantur: ostenditur tamen hæc afflictio non esse Dei deserentis, sed suos corripientis, egregium Eleazari senis martyrium nolentis porcinis vesci carnibus, nec id simulare.

1 SEd non post multum temporis, misit rex senem quemdam Antiochenum, qui compelleret Judæos, ut se transferrent a patriis & Dei legibus:

2 Contaminare etiam quod in Jerosolymis erat templum, & cognominare Jovis Olympii: & in Garizim, prout erant hi, qui locum inhabitabant, Jovis hospitalis.

3 Pessima autem & universis gravis erat malorum incursio:

4 Nam templum luxuria & comessationibus gentium erat plenum, & scortantium cum meretricibus, sacratisque ædibus mulieres se ultro ingerebant, intro ferentes ea, quæ non licebat.

5 Altare etiam plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebantur.

6 Neque autem sabbata custodiebantur, neque dies solemnes patrii servabantur, nec simpliciter Judæum se esse quisquam confitebatur.

7 Ducebantur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia: &, cum Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire.

8 Decretum autem exiit in proximas gentilium civitates, suggerentibus Ptolemæis, ut pari modo & ipsi adversus Judæos agerent, ut sacrificarent:

9 Eos autem, qui nollent transire ad instituta gentium, interficerent: erat ergo videre miseriam.

10 Duæ enim mulieres delatæ sunt natos suos circumcidisse: quas infantibus ad ubera suspensis, cum publice per civitatem circumduxissent, per muros præcipitaverunt.

11 Alii vero, ad proximas coeuntes speluncas, & latenter sabbati diem celebrantes, cum indicati essent Philippo, flammis succensi sunt, eo quod verebantur, propter religionem & observantiam, manu sibimet auxilium ferre.

12 Obsecro autem eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus, sed reputent, ea quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri.

13 Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii est indicium.

14 Non

14 Non enim, sicut in aliis nationibus, Dominus patienter expectat, ut eas, cum judicii dies advenerit, in plenitudine peccatorum puniat:
15 Ita & in nobis statuit, ut peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindicet.
16 Propter quod numquam quidem a nobis misericordiam suam amovet: corripiens vero in adversis, populum suum non derelinquit.
17 Sed hæc nobis ad commonitionem legentium dicta sint paucis. Jam autem veniendum est ad narrationem.
18 Igitur Eleazarus unus de primoribus scribarum, vir ætate provectus, & vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare.
19 At ille gloriosissimam mortem magis quam odibilem vitam complectens, voluntarie præibat ad supplicium.
20 Intuens autem, quemadmodum oporteret accedere; patienter sustinens, destinavit non admittere illicita propter vitæ amorem.
21 Hi autem qui astabant, iniqua miseratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secreto rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, ut simularetur manducasse, sicut rex imperaverat, de sacrificii carnibus:
22 Ut, hoc facto, a morte liberaretur: & propter veterem viri amicitiam, hanc in eo faciebant humanitatem.
23 At ille cogitare cœpit ætatis ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atque a puero optimæ conversationis actus: & secundum sanctæ & a Deo conditæ legis constituta, respondit cito, dicens, præmitti se velle in infernum.
24 Non enim ætati nostræ dignum est, inquit, fingere, ut multi adolescentium, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum;
25 Et ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur; & per hoc maculam, atque execrationem meæ senectuti conquiram.
26 Nam, etsi in præsenti tempore suppliciis hominum eripiar, sed manum Omnipotentis nec vivus, nec defunctus effugiam.
27 Quamobrem fortiter vita excedendo, senectute quidem dignus apparebo:
28 Adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro gravissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis, confestim ad supplicium trahebatur.
29 Hi autem, qui eum ducebant, & paulo ante fuerant mitiores, in iram conversi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur.
30 Sed, cum plagis perimeretur, ingemuit, & dixit: Domine, qui habes sanctam scientiam, manifeste tu scis, quia, cum a morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores: secundum animam vero propter timorem tuum libenter hæc patior.
31 Et iste quidem hoc modo vita discessit, non solum juvenibus, sed & universæ genti memoriam mortis suæ ad exemplum virtutis & fortitudinis derelinquens.

CAPUT VII.

Septem fratrum matrisque eorum ingentia fortissimeque tolerata supplicia, quod porcinis nollent vesci carnibus: & quam constanter regi ob suam crudelitatem ostenderint paratam esse damnationem, & mater suos filios sit exhortata.

1 Contigit autem & septem fratres una cum matre sua apprehensos, compelli a rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & taureis cruciatos.
2 Unus autem ex illis, qui erat primus, sic ait: Quid quæris, & quid vis discere a nobis? parati sumus mori, magis quam patrias Dei leges prævaricari.
3 Iratus itaque rex, jussit sartagines & ollas æneas succendi: quibus statim succensis,
4 Jussit, ei qui prior fuerat locutus, amputari linguam: & cute capitis abstracta, summas quoque manus & pedes ei præscindi, ceteris ejus fratribus & matre inspicientibus.
5 Et, cum jam per omnia inutilis factus esset, jussit ignem admoveri, & adhuc spirantem torreri in sartagine: in qua cum diu cruciaretur,

ceteri una cum matre invicem se hortabantur mori fortiter,

6 Dicentes: Dominus Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in nobis, † quemadmodum in protestatione cantici declaravit Moyses: Et in servis suis consolabitur.

† Deut. 32. 36. 43.

7 Mortuo itaque illo primo, hoc modo, sequentem deducebant ad illudendum: &, cute capitis ejus cum capillis abstracta, interrogabant, si manducaret prius, quam toto corpore per membra singula puniretur.

8 At ille, respondens patria voce, dixit: Non faciam. Propter quod & iste, sequenti loco, primi tormenta suscepit:

9 Et in ultimo spiritu constitutus, sic ait: Tu quidem scelestissime in præsenti vita nos perdis: sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectione suscitabit.

10 Post hunc tertius illuditur, & linguam postulatus cito protulit, & manus constanter extendit:

11 Et cum fiducia ait: E cælo ista possideo, sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero:

12 Ita ut rex, & qui cum ipso erant, mirarentur adolescentis animum, quod tamquam nihilum duceret cruciatus.

13 Et hoc ita defuncto, quartum vexabant similiter torquentes.

14 Et, cum jam esset ad mortem, sic ait: Potius est ab hominibus morti datos spem exspectare a Deo, iterum ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam non erit.

15 Et cum admovissent quintum, vexabant eum. At ille respiciens in eum, dixit:

16 Potestatem inter homines habens, cum sis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus nostrum a Deo esse derelictum.

17 Tu autem patienter sustine, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te & semen tuum torquebit.

18 Post hunc ducebant sextum, & is, mori incipiens, sic ait: Noli frustra errare: nos enim propter nosmetipsos hæc patimur, peccantes in Deum nostrum, & digna admiratione facta sunt in nobis:

19 Tu autem ne existimes tibi impune futurum, quod contra Deum pugnare tentaveris.

20 Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes septem filios sub unius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat, propter spem quam in Deum habebat:

21 Singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: &, femineæ cogitationi masculinum animum inserens,

22 Dixit ad eos: Nescio qualiter in utero meo apparuistis: neque enim ego spiritum & animam donavi vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi:

23 Sed enim mundi Creator, qui formavit hominis nativitatem, quique omnium invenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges ejus.

24 Antiochus autem, contemni se arbitratus, simul & exprobrantis voce despecta, cũ adhuc adolescentior superesset, non solũ verbis hortabatur, sed & cũ juramento affirmabat, se divitẽ & beatũ facturũ, & translatum a patriis legibus amicum habiturum, & res necessarias ei præbiturum.

25 Sed ad hæc cum adolescens nequaquam inclinaretur, vocavit rex matrem, & suadebat ei ut adolescenti fieret in salutem.

26 Cum autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suasuram se filio suo.

27 Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce: Fili mi, miserere mei, quæ te in utero novem mensibus portavi, & lac triennio dedi & alui, & in ætatem istam perduxi:

28 Peto, nate, ut aspicias ad cęlum & terram, & ad omnia quæ in eis sunt: & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus:

29 Ita fiet, ut non timeas carnificem istum; sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam.

30 Cum hęc illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem sustinetis? non obedio præcepto regis, sed præcepto legis, quæ data est nobis per Moysen.

31 Tu vero, qui inventor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei.

32 Nos enim pro peccatis nostris hæc patimur.

33 Et si nobis propter increpationem & correptionem Dominus Deus noster modicum iratus est: sed iterum reconciliabitur servis suis.
34 Tu autem, o scelestè, & omnium hominum flagitiosissime, noli frustra extolli vanis spebus in servos ejus inflammatus.
35 Nondum enim omnipotentis Dei, & omnia inspicientis, judicium effugisti.
36 Nam fratres mei, modico nunc dolore sustentato, sub testamento æternæ vitæ effecti sunt: tu vero judicio Dei justas superbiæ tuæ pœnas exolves.
37 Ego autem, sicut & fratres mei, animam & corpus meum trado pro patriis legibus: invocans Deum maturius genti nostræ propitium fieri, teque cum tormentis & verberibus confiteri quod ipse est Deus solus.
38 In me vero & in fratribus meis desinet Omnipotentis ira, quæ super omne genus nostrum juste superducta est.
39 Tunc rex accensus ira, in hunc super omnes crudelius desævit, indigne ferens se derisum.
40 Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens.
41 Novissime autem post filios & mater consumpta est.
42 Igitur de sacrificiis, & de nimiis crudelitatibus satis dictum est.

CAPUT VIII.

Judas Machabæus, invocato Dei auxilio, post aliquot victorias, Nicanorem qui certam sibi de Judæis pollicebatur victoriam; suos primum ad constantiam adhortatus, profligavit, interfectis de ejus exercitu una cum Timotheo & Bacchide plusquam 29000. ita ut Nicanor solus effugiens prædicaret Judæos Deum habere protectorem.

1 JUdas vero Machabæus, & qui cum illo erant, introibant latenter in castella: & convocantes cognatos & amicos, & eos, qui permanserunt in Judaismo, assumentes, eduxerunt ad se sex millia virorum.
2 Et invocabant Dominum, ut respiceret in populum, qui ab omnibus calcabatur: & misereretur templo, quod contaminabatur ab impiis:
3 Misereretur etiam exterminio civitatis, quæ esset illico complananda, & vocem sanguinis ad se clamantis audiret:
4 Memoraretur quoque iniquissimas mortes parvulorum innocentum, & blasphemias nomini suo illatas, & indignaretur super his.
5 At Machabæus, congregata multitudine, intolerabilis gentibus efficiebatur: ira enim Domini in misericordiam conversa est.
6 Et superveniens castellis & civitatibus improvisus, succendebat eas: & opportuna loca occupans, non paucas hostium strages dabat:
7 Maxime autem noctibus ad hujuscemodi excursus ferebatur, & fama virtutis ejus ubique diffundebatur.
8 Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentius res ei cedere prospere, ad Ptolemæum ducem Cœlesyriæ & Phœnicis scripsit, ut auxilium ferret regis negotiis.
9 At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicum, datis ei de permistis gentibus, armatis non minus viginti millibus, ut universum Judæorum genus deleret, adjuncto ei & Gorgia viro militari, & in bellicis rebus experientissimo.
10 Constituit autem Nicanor, ut regi tributum, quod Romanis erat dandum duo millia talentorum, de captivitate Judæorum suppleret:
11 Statimque ad maritimas civitates misit, convocans ad coemptionem Judaicorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam, quæ eum ab Omnipotente esset consecutura.
12 Judas autem ubi comperit, indicavit his qui secum erant Judæis, Nicanoris adventum.
13 Ex quibus quidam formidantes, & non credentes Dei justitiæ, in fugam vertebantur:
14 Alii vero si quid ei supererat vendebant, simulque Dominum deprecabantur, ut eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos, priusquam cominus veniret, vendiderat;
15 Et si non propter eos, propter testamentum tamen quod erat ad patres eorum, & propter invocationem sancti & magnifici nominis ejus super ipsos.
16 Convocatis autem Machabæus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent inique venientium adversum se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent,

17 Ante oculos habentes contumeliam, quæ loco sancto ab his injuste esset illata, itemque & ludibrio habitæ civitatis injuriam, adhuc etiam veterum instituta convulsa.

18 Nam illi quidem armis confidunt, ait, simul & audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui potest & venientes adversum nos, & universum mundum uno nutu delere, confidimus.

19 Admonuit autem eos & de auxiliis Dei, quæ facta sunt erga parentes: & † quod sub Sennacherib centum octoginta quinque millia perierunt:

† 4 Reg. 19. 35. Tob. 1. 21. Eccli. 48. 24. Isai. 37. 36. 1 Mac. 7. 41.

20 Et de prælio, quod eis adversus Galatas fuit in Babylonia, ut omnes, ubi ad rem ventum est, Macedonibus sociis hæsitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt centum viginti millia, propter auxilium illis datum de cælo, & beneficia pro his plurima consecuti sunt.

21 His verbis constantes effecti sunt, & pro legibus & patria mori parati.

22 Constituit itaque fratres suos duces utrique ordini, Simonem, & Josephum, & Jonathan, subjectis unicuique millenis & quingentenis.

23 Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, & dato signo adjutorii Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore.

24 Et facto sibi adjutore Omnipotente, interfecerunt super novem millia hominum: majorem autem partẽ exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere cõpulerunt.

25 Pecuniis vero eorum, qui ad emptionem ipsorum venerant, sublatis, ipsos usquequaque persecuti sunt,

26 Sed reversi sunt hora conclusi: nam erat ante sabbatum: quam ob causam non perseveraverunt insequentes.

27 Arma autem ipsorum & spolia congregantes, sabbatum agebant: benedicentes Dominum qui liberavit eos in isto die, misericordiæ initium stillans in eos.

28 Post sabbatum vero, debilibus, & orphanis, & viduis diviserunt spolia: & residua ipsi cum suis habuere.

29 His itaque gestis, & communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum postulabant, ut in finem servis suis reconciliaretur.

30 Et ex his, qui cum Timotheo & Bacchide erant contra se contendentes, super viginti millia interfecerunt, & munitiones excelsas obtinuerunt: & plures predas diviserunt, æquam portionem debilibus, pupillis & viduis, sed & senioribus facientes.

31 Et cum arma eorum diligenter collegissent, omnia composuerunt in locis opportunis, residua vero spolia Jerosolymam detulerunt:

32 Et Philarchen, qui cum Timotheo erat, interfecerunt, virum scelestum, qui in multis Judæos afflixerat.

33 Et cum epinicia agerent Jerosolymis, eum, qui sacras januas incenderat, id est, Callisthenem, cum in quoddam domicilium refugisset, incenderunt, digna ei mercede pro impietatibus suis reddita.

34 Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negotiantes ad Judæorum venditionem adduxerat,

35 Humiliatus auxilio Domini, ab his quos nullos existimaverat, deposita veste gloriæ, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus.

36 Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captivitate Jerosolymorum prædicabat nunc protectorem Deum habere Judæos, & ob ipsum invulnerabiles esse, eo quod sequerentur leges ab ipso cõstitutas.

CAPUT IX.

Antiochus a Persepoli fugatus, dum Judæos ad internecionem perdere meditaretur, maximis viscerum doloribus a Deo percussus, cum fœtore intolerabili scaturientibus e corpore vermibus, post suorum criminum agnitionem, & sero promissam emendationem, merita morte occubuit, scriptis ad Judæos litteris ut filio suo subditi persisterent.

1 EOdem tempore Antiochus inhoneste revertebatur de Perside.

2 Intraverat enim in eam, quæ dicitur Persepolis, & tentavit expoliare templum, & civitatem opprimere: sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt: & ita contigit ut Antiochus post fugam turpiter rediret.

3 Et cum venisset circa Ecbatanam, recognovit quæ erga Nicanorem & Timotheum gesta sunt.

4 Elatus autem in ira, arbitrabatur

se,

se, injuriam illorum qui se fugaverant, posse in Judæos retorquere: ideoque jussit agitari currum suum, sine intermissione agens iter, cælesti eum judicio perurgente, eo quod ita superbe locutus est se venturum Jerosolymam, & congeriem sepulcri Judæorum eam facturum.

†2Par. 16.9.

5 † Sed qui universa conspicit Dominus Deus Israel, percussit eum insanabili & invisibili plaga. Ut enim finivit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara internorum tormenta:

6 Et quidem satis juste, quippe qui multis & novis cruciatibus aliorum torserat viscera, licet ille nullo modo a sua malitia cessaret.

7 Super hoc autem superbia repletus, ignem spirans animo in Judæos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & gravi corporis collisione membra vexari.

8 Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans:

9 Ita ut de corpore impii vermes scaturirent, ac viventis in doloribus carnes ejus effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitus gravaretur.

10 Et qui paulo ante sidera cæli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fœtoris portare.

11 Hinc igitur cœpit ex gravi superbia deductus ad agnitionem sui venire, divina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus:

12 Et cum nec ipse jam fœtorem suum ferre posset, ita ait: Justum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire.

13 Orabat autem hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus.

14 Et civitatem, ad quam festinans veniebat ut eam ad solum deduceret, ac sepulcrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere:

15 Et Judęos, quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed avibus ac feris diripiendos traditurum, & cũ parvulis exterminaturum dixerat, æquale nunc Atheniensibus facturum pollicetur:

16 Templum etiam sanctum, quod prius expoliaverat, optimis donis ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, & pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis præstaturum:

17 Super hæc, & Judæum se futurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & prædicaturum Dei potestatem.

18 Sed non cessantibus doloribus (supervenerat enim in eum justum Dei judicium) desperans scripsit ad Judæos in modum deprecationis epistolam hæc continentem:

19 OPTIMIS civibus Judæis plurimam salutem, & bene valere, & esse felices, rex & princeps Antiochus.

20 Si bene valetis, & filii vestri, & ex sententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias.

21 Et ego in infirmitate constitutus, vestri autem memor benigne, reversus de Persidis locis, & infirmitate gravi apprehensus, necessarium duxi pro communi utilitate curam habere:

22 Non desperans memetipsum, sed spem multam habens effugiendi infirmitatem.

23 Respiciens autem quod & pater meus, quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum:

24 Ut si quid contrarium accideret, aut difficile nuntiaretur, scientes hi qui in regionibus erant, cui esset rerum summa derelicta, non turbarentur.

25 Ad hæc considerans de proximo potentes quosque & vicinos temporibus insidiantes, & eventum expectantes, designavi filium meum Antiochum regem, quem sæpe recurrens in superiora regna multis vestrum commendabam: & scripsi ad eum quæ subjecta sunt.

26 Oro itaque vos & peto, memores beneficiorum publice & privatim, ut unusquisque conservet fidem ad me & ad filium meum.

27 Confido enim, eum modeste, & humane acturum, & sequentem propositum meum, & commune vobis fore.

28 Igitur homicida & blasphemus pessime percussus, & ut ipse alios

tractaverat, peregre in montibus miserabili obitu vita functus est.

29 Transferebat autem corpus Philippus collactaneus ejus, qui metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptū abiit.

CAPUT X.

Judas Machabæus, purgatis templo ac civitate, octo diebus solemnitatem celebrat, & quotannis celebrandam ordinat: Eupator Antiocho patri in regno succedens, Ptolemæo veneno extincto, Gorgiam ducem locorum constituit, Judæos sæpius pugnæ molestantem: Judæi & hunc & Timotheum variasque hostium munitiones devincunt, occisis plurimis millibus, quinque etiam equitibus de cælo apparentibus, qui Judæis in auxilium venerant.

1 Machabæus autem, & qui cum eo erant, Domino se protegente, templum quidem, & civitatem recepit:

2 Aras autem, quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemque delubra demolitus est.

3 Et purgato templo, aliud altare fecerunt: & de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium, & incensum, & lucernas, & panes propositionis posuerunt.

4 Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in terram, ne amplius talibus malis inciderent: sed &, si quando peccassent, ut ab ipso mitius corriperentur, & non barbaris ac blasphemis hominibus traderentur.

5 Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, vigesima quinta mensis, qui fuit Casleu.

6 Et cum lætitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, recordantes quod ante modicum temporis, diem solemnem tabernaculorum in montibus & in speluncis more bestiarum egerant.

7 Propter quod thyrsos, & ramos virides, & palmas præferebant ei, qui prosperavit mundari locum suum.

8 Et decreverunt communi præcepto & decreto, universæ genti Judæorum, omnibus annis agere dies istos.

9 Et Antiochi quidem, qui appellatus est Nobilis, vitæ excessus ita se habuit.

10 Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio, quæ gesta sunt narrabimus, breviantes mala, quæ in bellis gesta sunt.

11 Hic enim suscepto regno, constituit super negotia regni Lysiam quemdam, Phœnicis & Syriæ militiæ principem.

12 Nam Ptolemæus, qui dicebatur Macer, justi tenax erga Judæos esse constituit, & præcipue propter iniquitatem quæ facta erat in eos, & pacifice agere cum eis.

13 Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem, cum frequenter proditor audiret, eo quod Cyprum creditam sibi a Philometore deseruisset, & ad Antiochum Nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finivit.

14 Gorgias autem, cum esset dux locorum, assumptis advenis frequenter Judæos debellabat.

15 Judæi vero, qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Jerosolymis suscipiebant, & bellare tentabant.

16 Hi vero qui erant cum Machabæo, per orationes Dominum rogantes ut esset sibi adjutor, impetum fecerunt in munitiones Idumæorum:

17 Multaque vi insistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, & omnes simul non minus viginti millibus trucidaverunt.

18 Quidam autem, cum confugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatum ad repugnandū habentes,

19 Machabæus ad eorum expugnationem, relicto Simone, & Josepho, itemque Zachæo, eisque qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas, quæ amplius perurgebant, pugnas conversus est.

20 Hi vero qui cum Simone erant, cupiditate ducti, a quibusdam qui in turribus erant, suasi sunt pecunia: & septuaginta millibus didrachmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere.

21 Cum autem Machabæo nuntiatum esset quod factum est, principibus populi congregatis, accusavit, quod pecunia fratres vendidissent, adversariis eorum dimissis.

22 Hos igitur proditores factos interfecit, & confestim duas turres occupavit.

23 Armis autem ac manibus omnia prospere agendo, in duabus munitionibus plus quam viginti millia peremit.

24 At Timotheus, qui prius a Judæis

fuerat superatus, convocato exercitu peregrinæ multitudinis: & congregato equitatu Asiano, advenit quasi armis Judæam capturus.
25 Machabæus autem, & qui cum ipso erant appropinquante illo, deprecabantur Dominum, caput terra aspergentes, lumbosque ciliciis præcincti,
26 Ad altaris crepidinem provoluti, ut sibi propitius, inimicis autem eorum esset inimicus, & adversariis adversaretur, sicut lex dicit.
27 Et ita post orationem, sumptis armis, longius de civitate procedentes, & proximi hostibus effecti, resederunt.
28 Primo autem solis ortu utrique commiserunt: isti quidem victoriæ & prosperitatis sponsorem cum virtute Dominum habentes: illi autem ducem belli animum habebant.
29 Sed, cum vehemens pugna esset, apparuerunt adversariis de cælo viri quinque in equis, frænis aureis decori, ducatum Judæis præstantes:
30 Ex quibus duo Machabæum medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conservabant: in adversarios autem tela & fulmina jaciebant, ex quo & cæcitate confusi, & repleti perturbatione cadebant.
31 Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, & equites sexcenti.
32 Timotheus vero confugit in Gazaram præsidium munitum, cui præerat Chæreas.
33 Machabæus autem, & qui cum eo erant, lætantes obsederunt præsidium diebus quatuor.
34 At qui intus erant, loci firmitate confisi, supra modum maledicebant, & sermones nefandos jactabant.
35 Sed cum dies quinta illucesceret, viginti juvenes ex his qui cum Machabæo erant, accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad murum, & feroci animo incedentes ascendebant:
36 Sed & alii similiter ascendentes, turres portasque succendere aggressi sunt, atque ipsos maledicos vivos concremare.
37 Per continuum autem biduum præsidio vastato, Timotheum occultantem se, in quodam repertum loco peremerunt: & fratrem illius Chæream & Apollophanem occiderunt.
38 Quibus gestis, in hymnis & confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israel, & victoriam dedit illis.

CAPUT XI.

Judas Machabæus ferocis Lysiæ maximum prostravit exercitum fretus auxilio missi cælitus equitis; quod animadvertens Lysias pacem inter Judæos & regem componit: referuntur epistolæ Lysiæ, Antiochi, ac Romanorum ad Judæos, & Antiochi ad Lysiam pro Judæis.

1 SEd parvo post tempore, Lysias procurator regis, & propinquus, ac negotiorum præpositus, graviter ferens de his quę acciderant,
2 Congregatis octoginta millibus, & equitatu universo, veniebat adversus Judæos, existimans se civitatem quidem captam gentibus habitaculum facturum,
3 Templum vero in pecuniæ quæstum, sicut cetera delubra gentium, habiturum, & per singulos annos venale sacerdotium:
4 Nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrænatus, in multitudine peditum, & in millibus equitum, & in octoginta elephantis confidebat.
5 Ingressus autem Judæam, & appropians Bethsuræ, quæ erat in angusto loco, ab Jerosolyma intervallo quinque stadiorum, illud præsidium expugnabat.
6 Ut autem Machabæus, & qui cum eo erant, cognoverunt expugnari præsidia, cum fletu & lacrymis rogabant Dominum, & omnis turba simul, ut bonum angelum mitteret ad salutem Israel.
7 Et ipse primus Machabæus, sumptis armis, ceteros adhortatus est simul secum periculum subire, & ferre auxilium fratribus suis.
8 Cumque pariter prompto animo procederent, Jerosolymis apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans.
9 Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, & convaluerunt animis: non solum homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare.
10 Ibant igitur prompti, de cælo habentes adjutorem, & miserantem super eos Dominum.
11 Leonum autem more impetu

irruen-

irruentes in hostes, prostraverunt ex eis undecim millia peditum, & equitum mille sexcentos :

12 Universos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati nudi evaserunt. Sed & ipse Lysias turpiter fugiens evasit.

13 Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans, factam erga se diminutionem, & intelligens invictos esse Hebræos, omnipotentis Dei auxilio innitentes, misit ad eos :

14 Promisitque se consensurum omnibus quæ justa sunt, & regem compulsurum amicum fieri.

15 Annuit autem Machabæus precibus Lysiæ, in omnibus utilitati consulens : & quæcumque Machabæus scripsit Lysiæ de Judæis, ea rex concessit.

16 Nam erant scriptæ Judæis epistolę a Lysia quidem hunc modum continentes :

LYSIAS populo Judæorum salutem.

17 Joannes & Abesalom, qui missi fuerant a vobis, tradentes scripta, postulabant ut ea, quæ per illos significabantur, implerem.

18 Quæcumque igitur regi potuerunt perferri, exposui : & quæ res permittebat, concessit.

19 Si igitur in negotiis fidem conservaveritis, & deinceps bonorum vobis causa esse tentabo.

20 De ceteris autem per singula verbo mandavi, & istis, & his qui a me missi sunt, colloqui vobiscum.

21 Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, mensis Dioscori die vigesima & quarta.

22 Regis autem epistola ista continebat : REX Antiochus Lysiæ fratri salutem.

23 Patre nostro inter deos translato, nos volentes eos, qui sunt in regno nostro, sine tumultu agere ; & rebus suis adhibere diligentiam,

24 Audivimus Judæos non consensisse patri meo ut transferrentur ad ritum Græcorum, sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulare a nobis concedi sibi legitima sua.

25 Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes judicavimus, templum restitui illis, ut agerent secundum suorum majorum consuetudinem.

26 Bene igitur feceris, si miseris ad eos, & dexteram dederis : ut cognita nostra voluntate, bono animo sint, & utilitatibus propriis deserviant.

27 Ad Judæos vero regis epistola talis erat :

REX Antiochus senatui Judæorum, & ceteris Judæis salutem.

28 Si valetis, sic estis ut volumus : sed & ipsi bene valemus.

29 Adiit nos Menelaus, dicens velle vos descendere ad vestros, qui sunt apud nos.

30 His igitur, qui commeant usque ad diem trigesimum mensis Xanthici, damus dextras securitatis,

31 Ut Judæi utantur cibis & legibus suis, sicut & prius : & nemo eorum ullo modo molestiam patiatur de his quæ per ignorantiam gesta sunt.

32 Misimus autem & Menelaum, qui vos alloquatur.

33 Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, Xanthici mensis quintadecima die.

34 Miserunt autem etiam Romani epistolam, ita se habentem :

QUINTUS Memmius & Titus Manilius legati Romanorum, populo Judæorum salutem.

35 De his, quæ Lysias cognatus regis concessit vobis, & nos concessimus.

36 De quibus autem ad regem judicavit referendum, confestim aliquem mittite, diligentius inter vos conferentes, ut decernamus, sicut congruit vobis : nos enim Antiochiam accedimus.

37 Ideoque festinate rescribere, ut nos quoque sciamus cujus estis voluntatis.

38 Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, quintadecima die mensis Xanthici.

CAPUT XII.

Judas ac duces ipsius divino freti auxilio pugnant feliciter adversus Joppitas, Jamnitas, Arabes, Casphin & Ephron civitates; item adversus Timotheum habentem ingentem exercitum, adversus præsidium Carnion, & Gorgiam : occisis autem quibusdam Judæis, qui de donariis idolorum sustulerant, Judas curat pro ipsorum peccatis offerri sacrificium.

1 HIs factis pactionibus, Lysias pergebat ad regem, Judæi autem agriculturæ operam dabant.

2 Sed hi qui resederant, Timotheus, & Apollonius Gennæi filius, sed

& Hiero-

& Hieronymus, & Demophon super nos, & Nicanor Cypriarches, non sinebant eos in silentio agere, & quiete.
3 Joppitæ vero tale quoddam flagitium perpetrarunt: rogaverunt Judęos, cum quibus habitabant, ascendere scaphas, quas paraverant, cum uxoribus & filiis, quasi nullis inimicitiis inter eos subjacentibus.
4 Secundum commune itaq: decretum civitatis, & ipsis acquiescentibus, pacisq; causa nihil suspectum habentibus: cum in altum processissent, submerserunt non minus ducentos.
5 Quam crudelitatem Judas in suæ gentis homines factam ut cognovit, præcepit viris, qui erant cum ipso: & invocato justo judice Deo,
6 Venit adversus interfectores fratrum, & portum quidem noctu succendit, scaphas exussit, eos autem qui ab igne refugerant, gladio peremit.
7 Et cum hæc ita egisset, discessit quasi iterum reversurus, & universos Joppitas eradicaturus.
8 Sed cum cognovisset & eos, qui erant Jamnię, velle pari modo facere habitantibus secum Judæis,
9 Jamnitis quoq; nocte supervenit, & portum cum navibus succendit: ita ut lumen ignis appareret Jerosolymis a stadiis ducentis quadraginta.
10 Inde cum jam abiissent novem stadiis, & ita facerent ad Timotheum, commiserunt cum eo Arabes, quinque millia viri, & equites quingenti.
11 Cumq; pugna valida fieret, & auxilio Dei prospere cessisset, residui Arabes victi, petebant a Juda dextram sibi dari, promittentes se pascua daturos, & in ceteris profuturos.
12 Judas autem, arbitratus vere in multis eos utiles, promisit pacem: dextrisque acceptis, discessere ad tabernacula sua.
13 Aggressus est autem & civitatem quamdam firmam, pontibus murisque circumseptam, quæ a turbis habitabatur Gentium promiscuarum, cui nomen Casphin.
14 Hi vero qui intus erant, confidentes in stabilitate murorum, & apparatu alimoniarum, remissius agebant, maledictis lacessentes Judam, & blasphemantes, ac loquentes quæ fas non est.
15 Machabæus autem, invocato magno mundi Principe, qui sine arietibus & machinis † temporibus Jesu præcipitavit Jericho, irruit ferociter muris: † Jos. 6. 20.
16 Et capta civitate per Domini voluntatem, innumerabiles cædes fecit, ita ut adjacens stagnum stadiorum duorum latitudinis, sanguine interfectorum fluere videretur.
17 Inde discesserunt stadia septingenta quinquaginta, & venerunt in Characa ad eos, qui dicuntur Tubianæi, Judæos:
18 Et Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloq: negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo pręsidio.
19 Dositheus autem & Sosipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt a Timotheo relictos in præsidio, decem millia viros.
20 At Machabæus, ordinatis circum se sex millibus & constitutis per cohortes, adversus Timotheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum, equitumque duo millia quingentos.
21 Cognito autem Judæ adventu, Timotheus præmisit mulieres, & filios, & reliquum apparatum, in præsidium, quod Carnion dicitur: erat enim inexpugnabile, & accessu difficile propter locorum angustias.
22 Cumque cohors Judæ prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex præsentia Dei, qui universa conspicit, & in fugam versi sunt alius ab alio, ita ut magis a suis dejicerentur, & gladiorum suorum ictibus debilitarentur.
23 Judas autem vehementer instabat puniens profanos, & prostravit ex eis triginta millia virorum.
24 Ipse vero Timotheus incidit in partes Dosithei, & Sosipatris: & multis precibus postulabat ut vivus dimitteretur, eo quod multorum ex Judæis parentes haberet, ac fratres, quos morte ejus decipi eveniret.
25 Et cum fidem dedisset restituturum se eos secundum constitutum, illęsum eum dimiserunt propter fratrum salutem.
26 Judas autem egressus est ad Carnion, interfectis vigintiquinque millibus.
27 Post horum fugam, & necem, movit exercitum ad Ephron civitatem munitam, in qua multitudo diversarum gentium habitabat: & robusti juvenes pro muris consistentes

fortiter repugnabant: in hac autem machinæ multæ, & telorum erat apparatus.

28 Sed, cum Omnipotentem invocassent, qui potestate sua vires hostium confringit, ceperunt civitatem: & ex eis qui intus erant, vigintiquinque millia prostraverunt.

29 Inde ad civitatem Scytharum abierunt, quæ ab Jerosolymis sexcentis stadiis aberat.

30 Contestantibus autem his, qui apud Scythopolitas erant, Judæis, quod benigne ab eis haberentur, etiam temporibus infelicitatis quod modeste secum egerint:

31 Gratias agentes eis, & exhortati etiam de cetero erga genus suum benignos esse, venerunt Jerosolymam die solemni septimanarum instante.

32 Et post Pentecosten abierunt contra Gorgiam præpositum Idumææ.

33 Exivit autem cum peditibus tribus millibus, & equitibus quadringentis.

34 Quibus congressis, contigit paucos ruere Judæorum.

35 Dositheus vero quidam de Bacenoris eques, vir fortis, Gorgiam tenebat: &, cum vellet illum capere vivum, eques quidam de Thracibus irruit in eum, humerumque ejus amputavit: atque ita Gorgias effugit in Maresa.

36 At illis, qui cum Esdrin erant, diutius pugnantibus, & fatigatis, invocavit Judas Dominum adjutorem & ducem belli fieri:

37 Incipiens voce patria, & cum hymnis clamorem extollens, fugam Gorgiæ militibus incussit.

38 Judas autem collecto exercitu venit in civitatem Odollam: &, cum septima dies superveniret, secundum consuetudinem purificati, in eodem loco sabbatum egerunt.

39 Et sequenti die venit cum suis Judas, ut corpora prostratorum tolleret, & cum parentibus poneret in sepulcris paternis.

40 Invenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud Jamniam fuerunt, † a quibus lex prohibet Judæos: omnibus ergo manifestum factum est, ob hanc causam eos corruisse.

† Deut 7. 25.

41 Omnes itaque benedixerunt justum judicium Domini, qui occulta fecerat manifesta.

42 Atque ita ad preces conversi, rogaverunt, ut id quod factum erat delictum oblivioni traderetur. At vero fortissimus Judas hortabatur populum conservare se sine peccato, sub oculis videntes quæ facta sunt pro peccatis eorum qui prostrati sunt.

43 Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Jerosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene & religiose de resurrectione cogitans.

44 (Nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret: superfluum videretur & vanum orare pro mortuis)

45 Et quia considerabat quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam.

46 Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.

CAPUT XIII.

Menelaus Judæus transfuga jussu Antiochi extremo afficitur supplicio: Antiochus vero maximum ducens in Judæos exercitum semel ac iterum victus & repulsus, multisque millibus ex suis occisis, & Philippo rebellante, supplex pacem cum Judæis firmat juramento, oblato in templo sacrificio, Judaque in principem Ptolemaidis constituto.

1 ANno centesimo quadragesimo nono, cognovit Judas Antiochum Eupatorem venire cum multitudine adversus Judæam,

2 Et cum eo Lysiam procuratorem & præpositum negotiorum, secum habentem peditum centum decem millia, & equitum quinque millia, & elephantos viginti duos, currus cum falcibus trecentos.

3 Commiscuit autem se illis & Menelaus: & cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patriæ salute, sed sperans se constitui in principatum.

4 Sed Rex regum suscitavit animos Antiochi in peccatorem: & suggerente Lysia hunc esse causam omnium malorum, jussit (ut eis est consuetudo) apprehensum in eodem loco necari.

5 Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum undique habens cineris: hæc prospectum habebat in præceps.

6 Inde ei cinerem dejici jussit sacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum.
7 Et tali lege prævaricatorem legis contigit mori, nec terræ dari Menelaum.
8 Et quidem satis juste: nam quia multa erga aram Dei delicta commisit, cujus ignis & cinis erat sanctus, ipse in cineris morte damnatus est.
9 Sed rex mente effrænatus veniebat, nequiorem se patre suo Judæis ostensurus.
10 Quibus Judas cognitis, præcepit populo ut die ac nocte Dominum invocarent, quo, sicut semper, & nunc adjuvaret eos:
11 Quippe qui lege, & patria, sanctoque templo privari vererentur: ac populum, qui nuper paululum respirasset, ne sineret blasphemis rursus nationibus subdi.
12 Omnibus itaq; simul id facientibus, & petentibus a Domino misericordiam, cum fletu & jejuniis, per triduum continuum prostratis, hortatus est eos Judas ut se præpararent.
13 Ipse vero cum senioribus cogitavit, priusquam rex admoveret exercitum ad Judæam, & obtineret civitatem exire, & Domini judicio committere exitum rei.
14 Dans itaque potestatem omnium Deo mundi creatori, & exhortatus suos ut fortiter dimicarent, & usque ad mortem pro legibus, templo, civitate, patria, & civibus starent, circa Modin exercitum constituit.
15 Et dato signo suis Dei victoriæ, juvenibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros quatuor millia, & maximum elephantorum cum his qui superpositi fuerant:
16 Summoque metu ac perturbatione hostium castra replentes, rebus prospere gestis, abierunt.
17 Hoc autem factum est die illucescente, adjuvante eum Domini protectione.
18 Sed rex, accepto gustu audaciæ Judæorum, arte difficultatem locorum tentabat:
19 Et Bethsuræ, quæ erat Judæorum præsidium munitum, castra admovebat: sed fugabatur, impingebat, minorabatur.
20 His autem, qui intus erant, Judas necessaria mittebat.
21 Enuntiavit autem mysteria hostibus Rhodocus quidam de Judaico exercitu, qui requisitus comprehensus est, & conclusus.
22 Iterum rex sermonem habuit ad eos qui erant in Bethsuris: dextram dedit; accepit: abiit.
23 Commisit cum Juda: superatus est. Ut autem cognovit rebellasse Philippum Antiochiæ, qui relictus erat super negotia, mente consternatus, Judæos deprecans, subditusque eis, jurat de omnibus quibus justum visum est: & reconciliatus obtulit sacrificium, honoravit templum, & munera posuit.
24 Machabæum amplexatus est, & fecit eum a Ptolemaide usque ad Gerrenos ducem & principem.
25 Ut autem venit Ptolemaidam, graviter ferebant Ptolemenses amicitiæ conventionem, indignantes ne forte fœdus irrumperent.
26 Tunc ascendit Lysias tribunal, & exposuit rationem, & populum sedavit, regressusque est Antiochiam: & hoc modo regis profectio & reditus processit.

CAPUT XIV.

Suggerente Alcimo, qui summo destitutus erat sacerdotio, Nicanor in Judæos missus a rege Demetrio, auditis Judæ præclaris facinoribus, amicitiam cum eo contrahit; quam postmodum rege cogente solvens, dum Judam nequit comprehendere, templi minatur eversionem, & senem Raziam Judæum magnanimum apprehendere conatur: qui dum ab hostibus jam se capiendum videret, elegit potius constantissimo animo sibi mortem inferre quam indigna pati ab hostibus, in quos propriis manibus sua intestina projecit.

1 SEd post triennii tẽpus, cognovit Judas, & qui cum eo erant, Demetrium Seleuci, cum multitudine valida, & navibus, per portum Tripolis ascendisse ad loca opportuna,
2 Et tenuisse regiones adversus Antiochum, & ducem ejus Lysiam.
3 Alcimus autem quidam, qui summus sacerdos fuerat, sed voluntarie coinquinatus est temporibus commistionis, considerans nullo modo sibi esse salutem, neq; accessum ad altare,
4 Venit ad regem Demetrium, centesimo quinquagesimo anno, offerens ei coronam auream, & palmam, super hæc & thallos, qui templi esse

pli esse videbantur. Et ipsa quidem die siluit.
5 Tempus autem opportunum dementiæ suæ nactus, convocatus a Demetrio ad consilium, & interrogatus quibus rebus & consiliis Judæi niterentur,
6 Respondit: Ipsi qui dicuntur Assidæi Judæorum, quibus præest Judas Machabæus, bella nutriunt, & seditiones movent, nec patiuntur regnum esse quietum.
7 Nam & ego defraudatus parentum gloria (dico autem summo sacerdotio) huc veni:
8 Primo quidem utilitatibus regis fidem servans, secundo autem etiam civibus consulens: nam illorum pravitate universum genus nostrum non minime vexatur.
9 Sed oro his singulis, o rex, cognitis, & regioni, & generi, secundum humanitatem tuam pervulgatam omnibus, prospice.
10 Nam, quamdiu superest Judas, impossibile est, pacem esse negotiis.
11 Talibus autem ab hoc dictis, & ceteri amici, hostiliter se habentes adversus Judam, inflammaverunt Demetrium.
12 Qui statim Nicanorem præpositum elephantorum ducem misit in Judæam:
13 Datis mandatis, ut ipsum quidem Judam caperet; eos vero, qui cum illo erant, dispergeret, & constitueret Alcimum maximi templi summum sacerdotem.
14 Tunc gentes, quæ de Judæa fugerant Judam, gregatim se Nicanori miscebant; miserias & clades Judæorum, prosperitates rerum suarum existimantes.
15 Audito itaque Judæi Nicanoris adventu, & conventu nationum, conspersi terra rogabant eum, qui populum suum constituit, ut in æternum custodiret, quique suam portionem signis evidentibus protegit.
16 Imperante autem duce, statim inde moverunt, conveneruntque ad castellum Dessau.
17 Simon vero frater Judæ commiserat cum Nicanore: sed conterritus est repentino adventu adversariorū.
18 Nicanor tamen, audiens virtutem comitum Judæ, & animi magnitudinem, quam pro patriæ certaminibus habebant, sanguine judicium facere metuebat.
19 Quam ob rem præmisit Posidonium, & Theodotium, & Matthiam, ut darent dextras atque acciperent.
20 Et cum diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium una fuit sententia amicitiis annuere.
21 Itaque diem constituerunt, qua secreto inter se agerent: & singulis sellæ prolatæ sunt, & positæ.
22 Præcepit autem Judas armatos esse locis opportunis, ne forte ab hostibus repente mali aliquid oriretur: & congruum colloquium fecerunt.
23 Morabatur autem Nicanor Jerosolymis, nihilque inique agebat, gregesque turbarum, quæ congregatæ fuerant, dimisit.
24 Habebat autem Judam semper charum ex animo, & erat viro inclinatus.
25 Rogavitque eum ducere uxorem, filiosque procreare. Nuptias fecit: quiete egit, communiterq; vivebant.
26 Alcimus autem, videns charitatem illorum adinvicem, & conventiones, venit ad Demetrium, & dicebat, Nicanorem rebus alienis assentire, Judamque regni insidiatorem successorem sibi destinasse.
27 Itaque rex exasperatus, & pessimis hujus criminationibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens, graviter quidem se ferre de amicitiæ conventione, jubere tamen Machabæum citius vinctum mittere Antiochiam.
28 Quibus cognitis, Nicanor consternabatur, & graviter ferebat, si ea, quę convenerant, irrita faceret, nihil læsus a viro:
29 Sed, quia regi resistere non poterat, opportunitatem observabat qua præceptum perficeret.
30 At Machabæus, videns secum austerius agere Nicanorem, & consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis, occultavit se a Nicanore.
31 Quod cum ille cognovit fortiter se a viro pręventum, venit ad maximum & sanctissimum templum: & sacerdotibus solitas hostias offerentibus, jussit sibi tradi virum.
32 Quibus cum juramento dicentibus nescire se ubi esset qui quærebatur, extendens manum ad templum,
33 Juravit, dicens: Nisi Judam mihi vinctum tradideritis, istud Dei

fanum in planitiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo.
34 Et his dictis, abiit: Sacerdotes autem protendentes manus in cælum, invocabant eum, qui semper propugnator esset gentis ipsorum, hæc dicentes:
35 Tu Domine universorum, qui nullius indiges, voluisti templum habitationis tuæ fieri in nobis.
36 Et nunc sancte sanctorum omnium Domine, conserva in æternum impollutam domum istam, quæ nuper mundata est.
37 Razias autem quidam de senioribus ab Jerosolymis delatus est Nicanori, vir amator civitatis, & bene audiens: qui pro affectu pater Judæorum appellabatur.
38 Hic multis temporibus continentiæ propositum tenuit in Judaismo, corpusque & animam tradere contentus pro perseverantia.
39 Volens autem Nicanor manifestare odium, quod habebat in Judæos, misit milites quingentos, ut eum comprehenderent.
40 Putabat enim, si illum decepisset, se cladem Judæis maximam illaturum.
41 Turbis autem irruere in domum ejus, & januam disrumpere, atque ignem admovere cupientibus, cum jam comprehenderetur, gladio se petiit;
42 Eligens nobiliter mori potius, quam subditus fieri peccatoribus, & contra natales suos indignis injuriis agi.
43 Sed, cum per festinationem non certo ictu plagam dedisset, & turbæ intra ostia irrumperent, recurrens audacter ad murum, præcipitavit semetipsum viriliter in turbas:
44 Quibus velociter locum dantibus casui ejus, venit per mediam cervicem:
45 Et cum adhuc spiraret, accensus animo, surrexit: & cum sanguis ejus magno fluxu deflueret, & gravissimis vulneribus esset saucius, cursu turbam pertransiit:
46 Et stans supra quamdam petram præruptam, & jam exsanguis effectus, complexus intestina sua, utrisque manibus projecit super turbas, invocans dominatorem vitæ ac spiritus, ut hæc illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

CAPUT XV.

Judas suos contra Nicaronem Dei potentiam contemnentem roborat, tum exhortatione, tum nocturnæ apparitionis manifestatione de viso Jeremia pro populo Israel orante; qui in Deum spem habentes ingentem prosternunt exercitum, amputatis capite & manu Nicanoris, quæ Jerosolymis in memoriam divinæ protectionis suspensa sunt, lingua ejus blasphema avibus particulatim tradita, eoque die in annuam solemnitatem instituto.

1 Nicanor autem, ut comperit Judam esse in locis Samariæ, cogitavit cum omni impetu die sabbati committere bellum.
2 Judęis vero, qui illum per necessitatem sequebantur, dicentibus: Ne ita ferociter & barbare feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, & honora eum, qui universa conspicit:
3 Ille infelix interrogavit, si est potens in cælo, qui imperavit agi diem sabbatorum.
4 Et respondentibus illis, Est Dominus vivus ipse in cælo potens, qui jussit agi septimam diem.
5 At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit ut consilium perficeret.
6 Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus, cogitaverat commune trophæum statuere de Juda.
7 Machabæus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi a Deo affuturum.
8 Et hortabatur suos ne formidarent ad adventum nationum, sed in mente haberent adjutoria sibi facta de cælo, & nunc sperarent ab Omnipotente sibi affuturam victoriam.
9 Et allocutus eos de lege & prophetis, admonens etiam certamina quæ fecerant prius, promptiores constituit eos:
10 Et ita animis eorum erectis, simul ostendebat Gentium fallaciam, & juramentorum prævaricationem.
11 Singulos autem illorum armavit, non clypei & hastæ munitione, sed sermonibus optimis, & exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod universos lætificavit.
12 Erat autem hujuscemodi visus: Oniam, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum & benignum, verecundum visu, modestum moribus,

& elo-

& eloquio decorum, & qui a puero
in virtutibus exercitatus sit, manus
protendentem, orare pro omni po-
pulo Judæorum:
13 Post hoc apparuisse & alium vi-
rum, ætate & gloria mirabilẽ, & ma-
gni decoris habitudine circa illum:
14 Respondentem vero Oniam di-
xisse: Hic est fratrum amator, &
populi Israel: hic est, qui multum
orat pro populo, & universa sancta
civitate, Jeremias propheta Dei.
15 Extendisse autem Jeremiam dex-
tram, & dedisse Judæ gladium au-
reum, dicentem:
16 Accipe sanctum gladium munus
a Deo, in quo dejicies adversarios
populi mei Israel.
17 Exhortati itaque Judę sermoni-
bus bonis valde, de quibus extolli
posset impetus, & animi juvenum
confortari, statuerunt dimicare &
confligere fortiter, ut virtus de neg-
otiis judicaret; eo quod civitas san-
cta & templum periclitarentur.
18 Erat enim pro uxoribus, & filiis,
itemq; pro fratribus, & cognatis, mi-
nor solicitudo: maximus vero & pri-
mus pro sãctitate timor erat templi.
19 Sed & eos qui in civitate erant,
non minima solicitudo habebat pro
his qui congressuri erant.
20 Et, cum jam omnes sperarent ju-
dicium futurum, hostesque adessent,
atq; exercitus esset ordinatus: bestię
equitesq; opportuno in loco cõpositi,
21 Considerans Machabęus adven-
tum multitudinis, & apparatum va-
rium armorum, & ferocitatem be-
stiarum, extendens manus in cæ-
lum, prodigia facientem Dominum
invocavit, qui non secundum armo-
rum potentiam, sed prout ipsis pla-
cet, dat dignis victoriam.
22 Dixit autem invocans hoc mo- † *Supra* 8. 19.
do: † Tu Domine, qui misisti an-
gelum tuum sub Ezechia rege Juda,
& interfecisti de castris Sennacherib
centum octogintaquinque millia:
23 Et nunc dominator cælorum
mitte angelum tuum bonum ante
nos, in timore & tremore magni-
tudinis brachii tui,
24 Ut metuant qui cum blasphemia
veniunt adversus sanctum populum
tuum. Et hic quidem ita peroravit.
25 Nicanor autem, & qui cum ipso
erant, cum tubis & canticis admo-
vebant.
26 Judas vero, & qui cum eo erant,
invocato Deo, per orationes con-
gressi sunt:
27 Manu quidem pugnantes, sed Do-
minũ cordibus orantes, prostraverunt
non minus trigintaquinque militia,
præsentia Dei magnifice delectati.
28 Cumque cessassent, & cum gau-
dio redirent, cognoverunt Nicano-
rem ruisse cum armis suis.
29 Facto itaque clamore, & pertur-
batione excitata, patria voce omni-
potentem Dominum benedicebant.
30 Præcepit autem Judas, qui per
omnia corpore & animo mori pro
civibus paratus erat, caput Nicano-
ris, & manum cum humero abscis-
sam, Jerosolymam perferri.
31 Quo cum pervenisset, convocatis
contribulibus, & sacerdotibus ad al-
tare, accersit & eos qui in arce erant.
32 Et ostenso capite Nicanoris, &
manu nefaria, quam extendens con-
tra domum sanctam omnipotentis
Dei, magnifice gloriatus est:
33 Linguam etiam impii Nicanoris
præcisam jussit particulatim avibus
dari: manum autem dementis con-
tra templum suspendi.
34 Omnes igitur cæli benedixerunt
Dominum, dicentes: Benedictus, qui
locum suum incontaminatũ servavit.
35 Suspendit autem Nicanoris ca-
put in summa arce, ut evidens esset
& manifestum signum auxilii Dei.
36 Itaque omnes communi consi-
lio decreverunt nullo modo diem
istum absque celebritate prætterire:
37 Habere autem celebritatem ter-
tiadecima die mensis Adar, quod di-
citur voce Syriaca, pridie Mardo-
chæi diei.
38 Igitur his erga Nicanorem ge-
stis, & ex illis temporibus ab He-
bræis civitate possessa, ego quoque
in his faciam finem sermonis.
39 Et si quidem bene, & ut historiæ
competit, hoc & ipse velim: sin autem
minus digne, concedendum est mihi.
40 Sicut enim vinum semper bibe-
re, aut semper aquam, contrarium
est; alternis autem uti, delectabile:
ita legentibus, si semper exactus sit
sermo, non erit gratus. Hic ergo
erit consummatus.

FINIS.

REGULÆ

Quas in Bibliorum nostrorum limine promisimus, Hæ sunt.

REGULA I.

Sua sunt Idiomata, hoc est linguæ proprietates Sacræ Scripturæ. Sanctus Pater Augustinus super Gen. quæst. 31. & Hieronym. in 5. commentar. in Isaiam.

HAbet linguam suam Sacra Scriptura, & quicumque hanc nescit, turbatur. Ut cum legimus in Evangelio Luc. c. 8. vers. 31. *Fratres Domini*: quærimus, unde fratres Domino? Num enim iterum Maria peperit? Absit. Inde cœpit dignitas Virginum. Dicta est autem Mulier secundum femineum sexum, non secundum corruptionem integritatis. Nam & Eva statim facta de latere viri sui, nondum contacta a viro suo, Mulier est appellata, *& formavit eam in mulierem*, Gen. 1. Frater Abrahæ dictus est Loth: filius erat Fratris, Gen. 13. Unde? nisi quia cognati. Leges Scripturam, & invenies quia fratres dicuntur avunculus, & sororis filius. Qua regula cognita, invenies omnes consanguineos Mariæ fratres esse Christi. Etiam filiorum filios scriptura appellat filios, nam Laban Gen. c. 31. ver. 28. filiarum liberos filios vocat. *Non es passus, ut oscularer filios meos, & filias meas*. Hac etiam regula solvitur nodus ille, qui diu interpretum ingenia torsit, quod Job. scilicet c. 19. vers. 17. supplex factus fuerit filiis suis, illos vocando *filios uteri mei*. Extincta erat sub nota illa calamitate universa familia Job, nati natæque; igitur hoc unum restat ut nepotes filii dicantur. Nam etiam 3. Reg. c. 19. ver. 24. Isboseth Saulis dicitur filius, qui tamen Jonatham fratris Saulis filius erat.

REGULA II.

Sacræ Scripturæ si defenduntur secundum locutiones proprias quæ appellantur Idiomata, quanto magis secundum eas quas cum aliis communes habent. S. P. Augustinus lib. I. *quæst. super Gen. c.* 31.

DAbo, inquit Deus ad Abraaham, *tibi & semini tuo post te terram in qua habitas, in possessionem æternam*, Gen. c. 13. v. 15. quæstio est, quomodo dixerit æternam, cum Israelitis temporaliter data sit. Æternum Hebræis *Leolam* non semper infinitam & nullo limite circumscriptam durationem significat: sed aliquando tempus longum, & continuum usque ad naturalem rei præscriptæ terminum, ut Exod. c. 21. v. 6. *& serviet in æternum*: hoc est, usque ad Jubilæum. Æternum aliquando etiam significat, breve tempus, non vero intermissum, ut habitatio Samuelis coram arca 1. Regum c. 1. v. 22. Hebraice *perpetuo* dicitur, licet vulgata nostra *jugiter* legit. Æterna etiam res dicitur, diuturna, & cujus finis est nobis absconditus: sic Psalm. 105. de terra dicitur *non inclinabitur in sæculum sæculi*: & tamen firmitas terræ absolute æterna esse nequit. Qui æternitatem significantes voces probe assequi cupit, hanc teneat regulam, paucis licet contentam verbis. *Si æternitas dicitur de accidente, tunc metienda est duratione subjecti; si de appendice vel parte, metienda est rei principalis duratione; si de medio videndum quamdiu intendatur finis.* Sic Edom non poterat persequi fratrem nisi tempore finito. Apud Job c. 19. v. 24. Sculptura verborum in silice, una cum superficie erat interitura. Cavendum vero ne ex hac regula inferorum pœnas temporales tantum esse inferas. Nam æternitas incircumscripta non ex una vel altera dumtaxat voce desumitur, sed ex circumstantibus vel circumadjacentibus verbis. Christi Domini integram animadverte sententiam, ubi non modo æternus appellatur ignis, sed etiam inextinguibilis, atque insuper vim & extensionem habere sempiternam; quandoquidem verba illa *vermis illorum non morietur* &c. plane indicant eo esse sermonem de pœnis nullum omnino finem suscepturis.

REGULA III.

Interpres nonnumquam voces admodum affines in medium adducit, & quamvis unam tantum rem significare videntur, haud parvum tamen discrimen existit. S. Augustinus ad Paul.

HAC igitur de causa solertis lectoris officium erit diligenter excutere vocum, quæ affines videntur, proprias differentias. Prioris ad Timoth. c. 2. *Adhortor*, inquit Apostolus, *ut ante omnia fiant deprecationes, obsecrationes, interpellationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus.* Nonnulli arbitrantur hæc Apostoli verba plane inter se convenire; nullumque discrimen inter eas ponendum. Atqui Augustinus in Epist. 59. ad Paulinum, docet deprecationem proprie esse, cum petimus prohiberi, atque averti nobis mala, ne veniant: obsecrationem vero, cum oramus, ut dentur bona: interpellationem, cum non pro nobis modo, verum etiam pro aliis, veluti intercedere cupientes precamur, ut quando populus a ministro Ecclesiæ benedicitur; gratiarum vero actionem fieri post beneficia impetrata, acceptaque. Quo pacto etiam alii nonnulli easdem voces discreverint, quemadmodum meminere Theophilactus, atque Primasius. Sic vero illas voces, lex, præceptum, mandatum vel judicium, justitiam, verbum vel testimonium, & eloquium, quamquam affines admodum appareant, tamen recte quidam admonuerunt, quando conspiciuntur invicem sibi junctæ, uti sæpe Psal. 18. esse prudenter distinguendas. Lex, generale est Vocabulum: præceptum est quod lege ipsa jubetur: mandatum est præcepto adjunctum, veluti appendix aut certa interpretatio: verbum similiter generale est, eloquium respicit præcipue promissiones: testimonium additur seu ad comprobandum easdem: judicium est quo plerumque damnantur sontes: justitia qua insontes absolvuntur.

REGULA IV.

Habet omnis lingua sua quædam propria genera locutionum, quæ cum in aliam linguam trasfunduntur, videntur absurda.

HAHC ob causam nonnulli interpretes ejusmodi voces præterire sunt conati aliis vocabulis, quæ latinis auribus magis accepta sunt, & sententiæ explicandæ

ſatis conveniunt in locum illorum ſuffectis. Nonnulli vero malunt, itaut Hebræis ſignificant, bona fide, & habita ratione Etymi exacte reddere. Hæc igitur res difficultatem iis, qui minus aſſueti ſunt gignet. Addito exemplo magis perſpicua redditur hæc noſtra regula. Hebraica vox eſt *berech*, ſimpliciter ſignificans benedicere. Cum autem hæc vox non perinde ſit auribus latinis uſitata, gaudet interpres aliquis pro ea uſurpare has voces, laudare, prædicare, fortunare, beare, bene ominari, ſeu præcari, & alias id genus. Alius vero pro his omnibus ſignificatis verbum benedicere ubique retinet, hac fretus ratione, quod id poſtulet Idioma, & phraſis Hebraica. Quo circa nominant etiam hujuſmodi locutiones, Hebraiſmos, atque phraſes Hebraicas. Igitur cum occurrit *benedic Deo*: idem pollet hæc phraſis, quod, lauda Deum, prædica Deum. *Benedicat nos Deus noſter*, ideſt, faveat nobis, fortunet noſtra omnia, beet nos. Iſaac benedicit filiis, ideſt, bene ominatur, aut precatur. Alia quamplurima extant hujus generis Hebraiſmi, ut ædificare, pro docere. Timor, pro religione, reverentia, cultu, amore. Jonæ c. 1. *Dominum Deum cœli ego timeo*. Panis pro omni genere cibi. Aqua pro omni genere potus. Nomen, pro potentia, dignitate, auctoritate; lege Pſalmiſtam, *Protegam eum, quoniam cognovit nomen meum*; & Chriſtus ipſe: *Ubi duo vel tres erunt congregati in nomine meo. In nomine meo Dæmonia ejicient*. Vas pro inſtrumento, machina miniſtro, unde dicitur Pſalm. *in vaſis Pſalmi*, ſcilicet in muſices inſtrumento quo utebatur Pſalmiſta dum laudaret Deum. Confiteri pro celebrare, gratulari, & gratias agere. Cognoſcere pro concumbere. Ambulare pro vivere, vitam inſtituere. *Beati immaculati in via, qui ambulant*, ideſt, vitam inſtituunt *in lege Domini*. Ita Roboam tribus annis ambulaſſe dicitur, cum populo in viis David, & Salomonis 2. Par. c. 11. 17. hoc eſt vitam pie ſancteque egit juxta vitam David, & Salomonis. Ex quibus verbis plane deducitur Salomonem æterna frui ſalute. Nec dicas de viis primis Salomonis ſacram loqui Hiſtoriam: nam phraſis iſta uſurpari non ſolet niſi de iis, qui via bona vel conſtanter inſtiterunt, vel in eam redierunt.

Occurrunt etiam in Divinis Scripturis quædam locutionum ſchemata, quæ vix a latinis intelligi, vel apte reddi latine poſſunt, niſi habita ratione ad uſitatam apud Hebræos phraſim, ut in Canticis dum ſponſus ſponſæ caput, & naſum laudat, dicit: *caput tuum ſicut Carmelus, naſus tuus*

ſicut turris Libani Cantic. c. 5. & 7. Id genus tropi quamvis latinis inuſitati, Orientalibus tamen perquam familiares & ſignificantiſſimi.

REGULA V.

In Sacris libris quædam occurrunt locutiones, quæ licet pluribus, & commutatis verbis diverſa dicere videantur, unam tamen eamdemque exprimunt ſententiam.

GEneſ. c. 39. *Præfectus carceris non videbat quidquam in manu Joſeph, poſtquam Deus erat cum illo. Nam quidquid ille faciebat, Deus proſperum faciebat.* Quo loco verba hæc; Deus erat cum illo: &, Deus proſpera faciebat omnia, idem plane ſibi volunt, & poſteriori membro exponitur prius. Ita etiam Gen. c. 34. de Filiis Jacob, moleſte ferentibus ſtupratam ſororem ſuam a Sichem: *Contriſtati ſunt viri illi, & exarſit ira eorum valde, quod ille rem abſurdam feciſſet in Iſrael, dormiendo cum filia Jacob, quod minime fieri conveniebat.* Facere rem abſurdam, & facere quod minime conveniebat, vix ulla ratione diſtant. Non eſt autem difficile de his formulis judicare. Quamquam fere ſemper uno membro aliquid amplius vehementiuſque aut dilucidius ſaltem ſignificetur, quam altero, adeoque poſterius additamentum exegeſim continet. Lege regulam primam.

REGULA VI.

Eadem prorſus cura juvat diſtinguere eas locutiones, quæ cum videantur non multum diſtare, res tamen diverſiſſimas ſignificant.

NON ſemel contingunt in Sacris Scripturis locutiones, quæ multum inter ſe diſtant, licet affines videantur. Verbi cauſa: loqui ad cor, vel ſuper cor, vel loqui in corde, cenſeret quiſpiam nihil disjungi: & tamen ſi ad rationem loquendi Hebræis uſitatam advertimus, comperiemus illud Hebræis eſſe blande, ſuaviter alloqui, & conſolari: iſtud vero idem quod cogitare. Prioris formæ exempla ſunt Gen. c. 34. *locutus ſit ſichem ad cor puellæ Dinæ*, ideſt, delinivit animum ejus blandis verbis. Gen. c. 50. *Joſeph conſolatus eſt fratres ſuos, locutuſque eſt ad cor eorum.* Iſai. c. 40. *loquimini ad cor Jeruſalem.* Poſterioris: Pſalm. 14. *dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus.* Pſalm. 15. *qui loqui-*

tur veritatem in corde suo; qui non est transgressus in lingua sua. Et aliæ quamplurimæ unius formæ locutiones in Sacris libris occurrunt divinas Scripturas legenti satis obviæ. vide 2. Regulam.

REGULA VII.

Quidquid in Sermone Divino neque ad morum honestatem neque ad fidei veritatem proprie referri potest, figuratum esse cognoscas. S.P.Aug.l.3.de Doctrina Christiana c.10.

EAmdem hanc regulam multis illustrat sanctissimus Doctor c. 15. ejusdem libri: servabitur, inquit, in locutionibus figuratis regula hujusmodi, ut tamdiu versetur diligenti consideratione quod legitur, donec ad regulam Charitatis interpretatio perducatur. Et addit c. 16. si præceptiva locutio est, aut flagitium, aut facinus, vetans aut utilitatem, aut beneficentiam jubens, non est figurata. Si autem flagitium, aut facinus videtur jubere, aut utilitatem, aut beneficentiam vetare, figurata est. *Nisi manducaveritis*, inquit Joan. c. 6. *carnem filii hominis, & sanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis.* Facinus, vel flagitium videtur jubere: figurata est ergo, præcipiens passioni Christi esse communicandum, non modo tamen carnali. Ait Scriptura Proverb. 25. *si esurierit inimicus, ciba illum; si sitit, potum da illi.* Hic, nullo dubitante, beneficentiam præcipit. Sed quod sequitur: *hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput ejus:* malevolentiæ facinus putes juberi. Ne igitur dubitaveris, figurate dictum. Et cum possit dupliciter interpretari, uno modo ad nocendum, altero ad præstandam beneficentiam, potius Charitas revocet, ut intelligas carbones ignis esse urentes pœnitentię gemitus, quibus superbia sanatur ejus, qui dolet se inimicum fuisse hominis, a quo ejus miseriæ subvenitur. Hæc *ille.* Neque vero hæc tantum de præceptis, verum etiam de quibuscumque tum dictis, tum factis accipies: quod idem Augustinus adnotavit lib. 12. dicens, quæ quasi flagitiosa imperitis videntur, sive tantum dicta, sive etiam facta sunt, vel ex Dei persona, vel ex hominum, quorum nobis sanctitas commendatur, tota figurata sunt, quorum ad Charitatis pastum enucleanda secreta sunt. Eadem via incedere oportet in vaticiniis, promissionibus, narrationibus, quæ de Christo, & regno ejus, itemque de piis credentibus in Prophetarum libris occurrunt. Multa namque de iis dicuntur magnifica, & præclara, quæ si verborum tantum

spe-

ſpectetur ſenſus, incerta, immo falſa judicari queant. Audis enim de Chriſto, quod Deus impoſuerit capiti ejus coronam de lapide pretioſo: audis quod gentes, & populos attriverit: quod dominari debuerit a mari uſque ad mare &c. Hæc autem cum non ita evenerint, cauſam præbuerunt etiam Apoſtolis dubitandi de regno Chriſti. Quales autem deſcribuntur triumphi Eccleſiæ? Quam auguſta ſunt omnia, quæ promittuntur piis? At interim minime videntur talia promiſſa opere comprobata. Neceſſe eſt igitur, ut dicamus tales locutiones omnes eſſe figuratas: nec non ex deſcriptionibus rerum temporalium, & civilium, tacite colligendam eſſe interpretationem de bonis ſpiritualibus, quæ revera affatim ſuppetere in regno Chriſti, ideſt, Eccleſia, & apud pios abundare invenientur.

REGULA VIII.

Non minus abſurdum eſſet figuratam ſententiam ad litteram interpretari, quam nativam veram, & litteralem figuratam putare.

Diligens danda eſt opera, ut in locis obſcuris, & intricatis ſolidam, ſtabilem, quamque tutum ſit retinere, interpretationem inveniamus. Nam multi fuerunt, qui nimis audacter figuratis explicationibus in exponendis Sacrarum Scripturarum eloquiis uſi ſunt: atque etiam quamlibet ſententiam in qua duæ treſve occurrebant tranſlativæ dictiones, ſtatim ſuſpicati ſunt totam figurate accipiendam: poſt autem aliquanto eo prolapſi ſunt ſtultitiæ, ut etiam ubi plana in verbis proprie acceptis conſpiciebatur ſententia, interpretationes tamen allegoricas intempeſtive, & valde anxie excogitarent. Auguſtinus refert, ſua ætate quoſdam, qui nuptias aſpernabantur, omnia quæ de diligenda, & regenda uxore in Sacris extant litteris, alio ſenſu tamquam allegorice dicta expoſuiſſe. Sicut aliqui ſimili perſuaſione imbuti, locum Apoſtoli de Epiſcopo unius uxoris marito enarrantes, de una Eccleſia, ſeu uno Sacerdotio occupando intellexerunt: quam tamen interpretationum, ut a vero nimis abhorrentem, Theophilactus diſerte reicit. Ut vero magis hujus regulæ ratio eniteſcat, hanc quam mox ſubjiciemus regulam, ſedulo animadvertat divinæ Scripturæ ſtudioſus.

REGULA IX.

Ubi sermo figuratus non est, de alia interpretatione non oportet esse solicitum, quam de ea quæ in verbis ipsis clare est reposita. Ubi vero Sermonem figuratum esse plane constat, cura sit genuinam sententiam eruere, prætermissa ipsarum vocum nativa interpretatione. Ita S.P. Aug.

QUI rectam, ac germanam Scripturæ sententiam assequi desiderat; Attendat primum, quibus de rebus, & quem ad finem instituta sit tota oratio: deinde quænam præcedant sequanturque sine involucris clare enuntiata: hinc colligere præstat id quod consentit cum regula fidei, quam Catholica docet, & habet Ecclesia Romana, quodque ad veram pietatem promovendam utile est. In hæc si mentis aciem intendis, procul dubio statim subibit animum, quod ad Scriptoris mentem quam proxime accedit. Necesse revera est, ut omnis figurate dictorum interpretatio ad antecedentia, & sequentia semper quadret. Etenim suam ipsam mentem Scriptura exponit, atque aut vicinorum, aut quod extremum perfugium, aliunde petitorum locorum inter se collatio reddit manifesta, quæ abstrusa ante apparuerat. Siquidem recte Augustinus enarrans Psalmum octavum: Hæc regula, inquit, in omni Scripturæ Allegoria retinenda, ut videlicet pro sententia præsentis loci consideretur, quod per similitudinem dicitur. Exemplo reddetur quod dicimus magis pervium. Apostolus ad Rom. 7. 20. concupiscentiam inhabitans peccatum vocat, unde Lutherana impietas ansam arripuit, ut post baptismum in renatis peccatum perseverare doceret. Si vero Pauli verba cum altera ipsius sententia conferantur, ubi docet nihil damnationis esse in iis, qui sunt in Christo Jesu, statim omnis difficultas evanescet.

REGULA X.

Ut verus, ac germanus divinæ Scripturæ sensus dignoscatur, circumstantiæ diligenter considerandæ sunt.

SUNT autem notæ circumstantiæ, quæ sæpe, aut ferme semper comitantur sacrarum Scripturarum oracula; scilicet, Persona, Tempus, Modus, Causa sive Con-

filium &c. De Persona expendere primum oportet quis loquatur, sive agat: Propheta ne, an aliquis alius. Si Propheta loquitur, num in persona sua an alterius: num Dei sive hominis: & num hominis pii, an impii: deinde de se, an de alio. Etenim sæpe numero induunt sacrorum librorum scriptores personam alienam, & subinde etiam impiorum, atque hostium. In Ecclesiaste ubi disputatur de summo bono multa proferuntur nomine impiorum, negantium Dei providentiam, negantium aliam vitam feliciorem huic ærumnosæ successuram: diceres ex schola Epicuri, aut Diagoræ profectos, qui ibi differunt. Qua de re satis in regula ubi de Mimesi verba faciemus. In libro Job, cum multæ introducuntur personæ loquentes, eamdem adhiberi prudentiam necesse est. Prophetæ insuper crebro detegunt improborum hominum judicia, atque consilia; exemplum extat locupletissimum in Apostolo Paulo ad Colossenses c. 2. *Ne tetigeritis, ne gustaveritis* &c. Quæ omnia ex Judæorum persona Apostolus recitat. Ad hæc etiam atque etiam videre expedit ad quos sermo habeatur: ad superiores ne, an ad inferiores: ad omnes ne, an ad paucos: ad bonos ne, an ad malos: ad segnes ne, an ad alacres: ad hostes, an ad amicos. Etenim pro ingenio, & cognitione eorum de quibus differitur, Prophetæ atque Apostoli solent orationes, sive conciones suas temperare, necnon in servando personarum decore esse oppido diligentes. Unde longe aliam vides institui concionem a Christo ad tumidos Pharisæos, Scribas, Legisperitos, quam ad abjectam plebeculam, vel ad paulo rectius, & doctos discipulos. Divus Paulus acriore, & severiore orationis schemate utitur ad Hebræos, quorum segnes animi debebant adhuc minis, atque exemplis legalibus, quibus quondam addicti fuerant extimulari, quam ad Romanos vel Corinthios, tum diligentiores, tum numquam antea legi obstrictos: Multa quoque dicuntur, quæ ad omnes, simul homines spectant, multaque tantum ad paucos certo gaudentes vitæ genere. Sic Lucæ c. 12. Christus ad suos Discipulos ait: *dico autem vobis, amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus* &c. Quæ sane verba ad Discipulos nominatim quidem dicta sunt, sic tamen debent accipi, ut intelligantur ad omnes in genere credentes pertinere. At cum iterum ait Christus Discipulis Luc. c. 22. *Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos benefici vocantur, vos autem non sic*. Hæc verba nequaquam ad omnes homines pertinent, sed proprie ad Discipulos eorumdemque successores, Episcopos, & Ecclesiarum

mini-

ministros. Quapropter recte admonuit Augustinus libr. 3. de Doctrina Christiana c. 17. dicens: *erit hoc in observationibus intelligendarum scripturarum, ut sciamus, alia omnibus communiter præcipi, alia singulis quibusque generibus personarum, ut non solum ad universum statum, sed etiam ad suam cujusque membri propriam infirmitatem medicina pertineat.*

Secunda circumstantia est temporis, in universis tum dictis, tum factis, non oscitanter consideranda. Alia est eorum, quæ ante legem, alia eorum, quæ sub lege, alia eorum, quę sub Evangelio: & rursus alia quę in primitiva Ecclesia, alia quę in sequenti ętate gesta, vel præcepta, vel quacumque ratione exposita sunt. Frequenter, quę apparent cum charitatis legibus non satis convenire, vel alias absurda reputantur, ea ubi temporum inspicitur ratio, inveniuntur nequaquam esse talia. Unde opportune S. P. Aug. lib. 3. de Doctrina Christiana c. 18. quod forte in deliberationibus aliquando usui esse queat. *Cavendum*, inquit, *ne forte quod in Scripturis veteribus, pro illorum temporum conditione, etiam si non figurate, sed proprie intelligatur, non est flagitium, neque facinus, ad ista etiam tempora quis putet in usum vitæ posse transferri.* Et c. 22. *multa sunt, quæ illo tempore officiose facta sunt, quæ modo nisi libidinose fieri non possunt.* Sentit autem de polygamia, sive de uxorum, & concubinarum frequentia, quę licet priscis patribus concessa fuerit, nobis tamen minime venit imitanda. Plurimum sane conducit hujus circumstantiæ observatio ad conciliandos eos Sacrę Scripturę locos, qui videntur in speciem dissentientes. Unde illud multorum ore tritum est ex Augustino de verbis Domini serm. 16. *Distribuite tempora, & concordat Scriptura.* In concionibus igitur Prophetarum, in disputationibus, in Historiis, in Psalmis, in Evangelio oportet sapienter distinguere. Primum quo tempore (est enim tempus legis, tempus Evangelii, tempus misericordię, tempus irę, tempus pacis, tempus belli, tempus quo floret Ecclesia, tempus quo eadem opprimitur.) Exemplo notissimo hæc omnia illustrantur. De Caipha apud Matth. dicitur, quod erat Pontifex anni illius. Ultra Caipham alius item erat Pontifex Anna nomine, quę res penitus adversatur Hebræorum legibus sanctissime ab ipso Deo institutis: nam uni tantum Pontificia potestas usque ad vitę terminum competebat. Circumstantia tamen temporis res plana redditur: quandoquidem subjugata ab Ethnicis Judæa Ecclesię economia magnum detrimentum acceperat; adeo ut altaris officia ab imperantibus Ethnicis sine

ullo hominum, vel tribuum delectu plus offerentibus divenderentur. Unde temporis circumstantia omnem difficultatem dissolvit. Aliud exemplum breve subjiciam. Matth. c. 10. dicit Christus, *in viam gentium ne abieritis* : Ad Matth. c. 28. idem ait : *euntes docete omnes gentes* &c. quibus locis si animadvertas circumstantias, comperies, prioris loci verba diu ante resurrectionem esse habita ; alterius vero, a resurrectione. Itaque hi loci sic conciliandi, ut intelligamus Christum ante mortem suam voluisse proprie Judæis & quasi solis Evangelium annuntiari, ne ipsis superesset, quo se excusarent : atqui a resurrectione sua, quando frustra omnia apud illos fuere tentata, præterea abunde perfecta, quæ ab æterno decreverat Deus Pater exequenda, mandasse ut apud gentes quoque Evangelium divulgaretur.

Tertia circumstantia, modus est, quem pariter in dictis, & factis observari prodest. Quod enim ad dicta attinet, si modum respiciamus, mollitur aliquando sententia, quæ videbatur aspera : & vicissim, quæ mollis apparet, deprehenditur acrimoniæ aliquid continere. Quod vero ad facta attinet, commendabilis redditur actio, quæ alias durior existimari poterat. Exempla de modo in sententia hæc sunt. Christus Joan. c. 2. ad Virginem Matrem ait : *quid mihi, & tibi est Mulier?* Item Matth. c. 12. 23. vocat Judæos serpentes, progeniem Viperarum, Joan. c. 8. Filios Diaboli. Matth. c. 16. Petrum Satanam : quæ omnia duri aut impatientis atque iracundi esse videntur animi. Quod si tamen in his pensetur modus instituto conveniens, deprehendetur nihil culpa dignum admissum. Nam illa ad Matrem verba continent utilem admonitionem de agnoscenda divinæ naturæ suæ amplitudine, & potentia, necnon de expectanda edendorum miraculorum oportunitate. Itaque blande potius quam contentiose dicta sunt. Ad Judæos vero, semper mali aliquid machinantes, accerbas illas, ac in speciem vehementes objurgationes, ex animo vere studioso gloriæ Dei, & salutis ipsorum profectas non est ei dubium, qui ceteras circumstantias, quæ sequuntur, & præeunt, intuetur. Quin etiam dispicere oportet, utrum quis aliquid dixerit, ut simpliciter proponens, ac veluti dubitans, an ut affirmans, atque definiens, vel ut in medio relinquens. Alibi namque in Scripturis quædam simpliciter proponuntur, veluti quod Christus ait Matth. c. 19. quosdam sese castrare propter regnum Dei. Quædam etiam suadentur, quomodo Apostolus amplectendam consulit Virginitatem 1. ad Co-

rinth. 7. quædam vero ſeveriter præcipiuntur, ut caſtitas etiam in conjugio, qua videlicet ſervatur thorus immaculatus, & adulterii vitatur crimen: Exempla de modo in actionibus expendere nunc licet. Abraham quinque debellavit Reges, & opimam abduxit prædam, Gen. 14. Iſraelitæ ſpoliaverunt Ægyptios, Exod. 12. David comedit panes propoſitionis, Sacerdotes Sabbato mactabant, & coquebant, Matth. 12. in quibus actionibus ſi conſideres jus belli, vim charitatis qua frater fratri auxiliari obſtringitur, neceſſitatem urgentem; denique pios affectus animorum in agentibus recte facta eſſe omnia protinus decernes. Quod autem de honeſtis, aut potius de piis actionibus dicimus, idem de illis quoque, quæ in ſpeciem videntur improbæ, cenſeri convenit: hac ratione, quæ facinora in Abrahamo, Iſraelitis, Davide, Sacerdotibus ſunt habita decora, propter modum videlicet adhibitum, atque ſimiles circumſtantias: eadem in aliis qui nequaquam iiſdem moventur rationibus probroſa judicabuntur.

Quarta circumſtantia eſt cauſa, ſive conſilium, ut Paulus 2. ad Galatas acerrime invectus eſt in Petrum, quod advenientibus quibuſdam fratribus e Judæa, iis cibis abſtineret, quibus antea, ubi ſoli gentiles erant præſentes, libere utebatur. Hoc factum Pauli judicaret aliquis plenum improbitatis, & pene ſeditioſum, quemadmodum Porphyrius odioſiſſime ob id dignitatem Apoſtolorum adeoque univerſam Religionem noſtram procidit, atque inſectatus eſt. Verum ſi cui vacat explorare varias, & graves, quæ Paulum moverunt cauſas, facile is videbit, nec minus juſte, eum ita fuiſſe concitatum. Primo egit Petrus id repugnante propria conſcientia, inductus tantum inani metu (noverat quippe legem abrogatam) ſecundo inducebantur ejus exemplo ſtatim in errorem etiam ceteri, & coacti ſunt ſuſpicari legem Moſaicam ad ſalutem eſſe neceſſariam. Tertio leſæ ſunt conſcientiæ infirmorum fratrum gentilium, exiſtimantium ſe jam reos criminis fore, qui tales cæremonias non obſervaſſent. Quarto detrahebat ea res non parum dignitati Chriſti: quandoquidem ſignificari videbatur hunc ſolum ad juſtificationem noſtram haud ſufficere ſed deſiderari inſuper legales ritus, atque obſervationes.

RE-

REGULA XI.

Sacra Scriptura de Christo loquens, subinde eidem orationi admiscet alia convenientia soli personæ Christi tamquam capiti, alia convenientia Ecclesiæ tamquam corpori, sive membris. Ex Aug. in Psalm. 22.

CHristus namque & Ecclesia unum revera corpus misticum efficiunt, in quo Christus se habet, ut caput, Ecclesia sive credentes, ut corporis membra. Unde frequenter in Scripturis Christus caput personam Ecclesiæ interdum in se recipit, ut ipse loquatur, quæ non competunt nisi in Ecclesiam. Est ergo non oscitabundi lectoris ista omnia acurate perpendere. Psalmus 69. totus attribuitur Christo, pro nostra salute periculum Crucis subeunti, atque interim ibi ait: *Deus tu scis insipientiam meam, & delicta mea a te non sunt abscondita*. Istud ergo a capite ad Ecclesiam sive membra transfertur. Rursus per contrarium a corpore transitio fit ad caput, Zacharia 3.6.7. depingitur in persona Ecclesiæ indutus vestibus sordidis quibus mox exuitur, atque aliis ornatur, & statim subjicitur, *& contestabatur Angelus Domini Jesum dicens: hæc dicit Dominus exercituum, si in viis meis ambulaveris, & custodiam meam custodieris: tu quoque judicabis domum meam, & custodies atria mea*. En quod membris convenit tribuitur capiti, sive a membris transitio fit ad caput. S. P. Augustinus ennarrans illud Psalmi 37.4. ubi dicitur, *non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ: non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum:* rursus Psalm. 39. *Posuit in os meum canticum novum carmen Deo nostro :* denique Psalm. 75. statim in initio, inculcat, ac repetit, Christum aliquando loqui in persona capitis, aliquando in persona corporis, sive membrorum. Apud eumdem Augustinum Tyconius inscribit hanc regulam, de Christo, & ejus corpore, eamque inter illas a se congestas primam constituit, adducens exemplum ex Isaiæ 61. *quasi sponsum ornavit decore, & quasi sponsam, quæ ornatur monilibus suis*. Ubi prior pars de Christo capite, posterior de Ecclesia seu corpore debet intelligi.

REGULA XII.

Quemadmodum de Christo diximus respectu Ecclesiæ: sic ex adverso intelligere convenit Scripturas frequenter loqui de Diabolo; atque unam orationis partem accipi debere de persona Diaboli, tamquam de capite, alteram partem de corpore, sive membris ejus, idest, de cœtu impiorum.

HÆC regula apud Sanctum Augustinum Tyconio septima est sive ultima. Sicut autem Christus est caput piorum: ita Diabolus caput impiorum, & in unum corpus ipse & impii coalescunt. Unde ad Ephes. c. 2. vocatur *Princeps, potestatem habens super aerem, & Spiritus agens in filiis contumacibus*: sicut etiam a Christo ante appellatus fuerat princeps hujus mundi. Pleraque igitur dicuntur de persona Diaboli, quæ tamen quadrant in impios homines: & rursus de impiis dicta, ad Diabolum commodissime transferuntur. Exemplum apud Divum Augustinum extat ex Isai. c. 14. 12. *quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris?* quæ verba cum de rege Babyloniæ pronuntiata sint, pertinent nihilominus, & ad Satanam omnium impiorum principem, qui de summa dignitate, in qua primum erat a Deo conditus, propter superbiam, & contemptum Dei dejectus est. Ex libro Apocalypsis Joannis & alia idonea exempla peti possent.

REGULA XIII.

Promissiones de rebus temporalibus editæ sæpenumero intermixta habent spiritualia: ita ut promissionum veritas, & certitudo percipi nequeant, nisi earum pars de bonis temporalibus, pars de Spiritualibus explicetur.

SUNT corporalia bona in hac communi vita necessaria, atque in iisdem cum adsunt, debemus Dei erga nos benevolentiam singularem agnoscere: sed qui cura ulla salutis ac melioris vitæ spe tanguntur, ii non sic inhasce res fluxas animo sunt intenti, qui multo ardentius adspirent ad æternas, ac cælestes. Exempla subjiciemus, tam de rebus, quam de personis: nam de utrisque promissiones non obscuras cernimus. Abrahæ promissus est filius futurus hæres, promissum est semen: non ita Isaac tantum, sed ipse insuper Christus, quem Scriptura appellat filium Abrahæ, quique est semen illud benedictum, in quo benedictionem

accipere omnes gentes debent. Gen. c. 22. Apostolus Paulus Actorum decimo tertio docet ex multis, quæ canit Psalmus decimus quintus de persona Davidis, aliquotam partem, præsertim illa verba, *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem*, de Christo a morte resuscitato accipi debere. Isai. c. 42. Vaticinium, & promissio habetur de Cyro Persarum Rege, per quem populus Judaicus erat a captivitate liberandus: ex qua tamen promissione de Christo nonnulla explicat Evangelista Matthæus c.12. Sed longe locupletissimus locus occurrit 2. Regum 7.13. ubi Nathan ad Davidem jussu Dei de Salomone hæc loquitur: *Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum ejus. Ipse ædificabit nomini meo domum, & stabiliam thronum regni ejus usque in sempiternum; Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium: qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum. Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli a Saul, quem amovi a facie mea. Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum usque in æternum ante faciem tuam.* Hæc de Salomone quidem primum sunt dicta, sed pleraque in personam ejus haud quadrant. Ut de confirmando regno ejus in sempiternum, & quod misericordia ejus non recedet ab eo, quemadmodum recesserat a Saule. Palam enim est, potentiam Salomonis valde fuisse, etiam cum viverat, imminutam, atque ipsum propemodum Saulis more dejectum, quando regna plura ab ipso defecerunt, & filio ejus, nihil præter unam tribum, relictum. Ergo opere pretium est ad aliam personam illud transferamus. Cum autem non possit æternum agnosci nisi quod spirituale est (nam corporalia fluxa sunt, & caduca) de regno Christi, quod spirituale est & æternum, aptissime omnia illa exponentur. Atque id quidem eo justius quo manifestius est, quod Salomon in ædificanda Domo Domini, aliisque multis typum Christi tantum gesserit, quandoquidem solus Christus veram, & stabilem domum idest Ecclesiam domino Patri extruxit, cujus fuit fidelissimus administrator, ad Hebræos 3. quid? quod de solo Christo naturali Dei filio proprie illud dictum est, *ego ero ei in Patrem, & ipse erit mihi in filium*, monstante id nobis Apostolo, quia verba de Christo ad Hebræos 1. interpretatur. Ad eumdem insuper modum Augustinus enarrans Psalmum supputatione Hebræorum 12. cujus initium est: *Deus judicium tuum regi da*, aperte ait, multa esse in eo opposita,

quæ nullo modo queunt Salomoni aptari, sed potius conveniunt vero Salomoni, auctori pacis Christo. Iterum super Psalm. 78. sic incipit. *Attendite popule meus legem meam;* ubi narrantur Ægiptiis mala inflicta, paulo tamen aliter, quam in libro Exodi describuntur, in hunc modum ait: quod in Exodo dictum non est, non frustra, in Psalmo dictum esse certi sumus, neque id interpretari nisi figurate possumus, ut intelligamus etiam cetera, quæ facta esse constat, ob aliquam figuratam significationem facta, atque conscripta, pro quorum planiori, & apertiori intelligentia alteram regulam mox subjiciemus; sit igitur.

REGULA XIV.

Sæpe Scriptura aliquid narrat, quod in illa re gesta, quam videtur commemorare non invenitur.

ALiquando aliquid Scriptura refert, quod in illa re gesta, cujus mentio fit non solum non invenitur, sed etiam aliter esse invenitur; ut hinc intelligatur, non hoc dicere quod potest putari, sed aliud potius, quod magis debet adverti. Sicut est illud, *dominabitur a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum*, quod in illius Salomonis regno constat non esse completum, de quo putari potest iste Psalmus loqui, cum de Christo Domino loqueretur tantum Augustinus ad hæc Psalm. 89. de Davide non pauca prædicantur, at major interim pars necessario de Christo vult exponi. Jam addamus exempla de rebus promissis. Promissa est Abrahæ aliisque Sanctis Patriarchis terra Chanaam, promissi sunt fructus terræ, agri, aliaque amplissima bona temporalia, sed in iisdem promissionibus asperguntur, quæ simpliciter de spiritualibus bonis intelligi necessitas postulat. Quantum enim terrarum tractum possedit Abraham? Videlicet exiguum agellum, in quo uxorem Saram sepeliret, pretio numerato debuit comparare. Quin etiam multa magnifica promissa fuerunt facta de regno Judæorum terreno, de insigni civitate, & regia Jerusalem, quod scilicet dominatura sit omnes gentes, & alia id genus quam plurima: quæ tamen non invenientur completa, si ad interpretationem de bonis spiritualibus, quæ conspecta sunt in spirituali regno Christi, idest Ecclesia non confugiatur. Hieronymus ad Dardanum scribens, manifeste docet, Davidem, cujus regnum fuerat multo florentissimum numquam possedisse eas ditiones, quæ Num. 34. promissa fuerunt. Quamobrem recte Sanctus Pater Augu-

ſtinus de Civitate Dei libr. 17. c. 10. definit, multa non eſſe in regno Judaico perfecta, uti promiſſa fuerant, ut intelligeretur, promiſſionis veritas, ad alterius regis, nempe Chriſti, & alterius regni quod eſt Eccleſia gloriam pertinere. Valde igitur neceſſarius eſt, hujus regulæ ad rectam interpretationem Scripturarum uſus. Judæi, quia nolunt eam admittere, ſemper hærent in denſiſſimis errorum tenebris, nec poſſunt ad veritatis lucem attollere caput: noſtri vero per eam multa abſtruſa eruunt, atque in fide promiſſionum de Chriſto mirifice confirmantur. Vide Reg. 15.

REGULA XV.

Multa dicuntur in Scripturis, tamquam jam præſtita, & perfecta re ipſa eſſent; quæ interim promiſſa potius ſunt, expectandaque adhuc in ſpe. Sanctus Pater Auguſtinus Epiſt. 57. ad Dardanum.

HANC regulam Sanctus Auguſtinus ſumpſit ex verbis Apoſtoli ad Romanos octavo: *ſpe ſalvi facti ſumus*. Hujus rationis exempla multa profert; ut ad Titum 3. dicitur: *Salvos non fecit per lavacrum regenerationis.* Cum hic dicat Apoſtolus, ſalvos nos fecit, tamquam ſalus ipſa jam data ſit, illic exponit, ubi ait, *ſpe ſalvi facti ſumus*. Item Joan. quinto decimo 15. Dominus ad Diſcipulos, *omnia quæ audivi a Patre meo, nota feci vobis*: quod uſque adeo ſecundum ſpem dictum eſt, inquit, futurorum, ut eis poſtmodum dicat Joan. 16. *multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo*. Præterea, Chriſtus ſuo Sanguine parat ſibi Eccleſiam glorioſam, non habentem maculam aut rugam: non quod talis exiſtere in terris poſſit, ſed quod talis primum futura ſit in Cælis. Convenit igitur Auguſtino docente, hujus generis locos potius de rebus promiſſis & exhibendis, quam de exhibitis interpretari, quantumlibet ipſo verborum ductu ſignificatum videatur res jam eſſe perfectas.

REGULA XVI.

Non protinus ad mores pertrahendum, imitandumque, quod a bonis etiam benefactum legitur: S. P. Augustinus in Epist. contra Gaudentium.

SAmson sibi ipsi accersivit mortem, idque Spiritu Sancto suggerente, & ad rem arduam adjuvante. Abraham ferrum stringit, mactaturus filium, offerendum in sacrificio. Atqui, aut se occidere, aut filium immolare ideo alius cogitabit nemo. Quod enim viri illi Sancti perfecerunt jussi novo & singulari mandato Dei, id aliis, quibus præter ordinem non est præceptum, nulla licet ratione imitari. Ubi enim illi fidem suam atque obedientiam illa perficiendo declararunt: nos si paria in causa non pari auderemus, incredulitatis, perfidiæ, atque inobedientiæ de nobis præberemus argumenta. Similiter, etsi Jacob mentitus est apud Patrem asseverans se Esau cum non esset, eoque facto benedictionem, & jus Patriarchatus obtinuit: obstetrices item Hebrææ apud Pharaonem utentes mendacio, mercedem pietatis a Deo accipiunt: non tamen nobis ideo indulgebimus mentiendi ulla in re facultatem. Sed de tota hac re ipsum Augustinum audire præstat. Sic enim contra secundam Gaudentii Epistolam lib. 2. c. 23. scribens ait: *Non debemus quidquid in scripturis, etiam de testimonio laudatos homines fecisse legerimus, consentiendo approbare, sed considerando discernere, adhibentes judicium, non sane nostræ auctoritatis, sed Scripturarum divinarum, atque Sanctarum, quæ nos nec illorum hominum, quibus illic bonum, atque præclarum testimonium perhibetur, omnia vel imitari, vel laudare facta permittit, si quæ non recte ab eis facta sunt, vel huic jam tempori non conveniunt.* Unde ex adducto optimo Augustini documento dicere oportet, aliud esse quod a Sanctis fit, singulari quadam Dei dispensatione; aliud quod fit juxta ordinaria præcepta. Certe ordinariorum præceptorum opera ad omnes ex æquo pertinent, singularis autem dispensationis opera, non nisi ad paucissimos. Ex his igitur recte colligimus non esse tutum quævis sequi exempla. Hinc apud multos usitatum est dictum: actiones bonorum non facere legem universalem.

REGULA XVII.

Usitatum est in Divinis Scripturis, quoties ingens hominum memoratur multitudo, servos, mulieres, puellas, & pueros præterire: idque, ut apparet quodam synecdoche.

DOcent nec immerito aliqui hanc esse Scripturæ consuetudinem, ex eo animadversam, quod Exod. 12. cum numerantur exeuntes ex Ægypto ad sexcenta millia peditum, subjicitur, ab eo numero excludi parvulos, & promiscum vulgus, nec mulierum ulla fit mentio. Similiter Matth. c. 14. ubi narratur quinquies mille viros saturatos de quinque panibus, mox diserte additur, *præter mulieres, & pueros*. Hæc igitur verba de exceptione mulierum, parvulorum, & promiscui vulgi, alibi quoque, ubi de magna hominum frequentia agitur, eruditi existimant subintelligi. Omnium vero minime nomina mulierum exprimuntur in texendis generationibus: quod adnotatum video ab Hieronymo ad caput primum Matthæi, ubi servatoris nostri Christi genealogia explicatur: aut si quæ in illis nominatur mulier, id propter aliquod insigne factum, vel certe quia aut ante, aut paulopost ejusdem iterum fit mentio. Ita plures fuisse filias Patriarchæ Jacob, non est dubium, præsertim cum id testatur Gen. c. 46. & tamen de nulla, nisi de Dina, quicquam est litteris Sacris proditum, Gen. 34.

REGULA XVIII.

Pluribus rebus, vel personis enumerandis, solet Scriptura præcipuas tantum recensere.

EXponitur hæc regula a Divo Hieronymo in commentariis ad caput undecimum Danielis. Nostri, inquit, hæc omnia de antechristo prophetari arbitrantur, qui ultimo tempore futurus est. Cumque videatur illud opponi, quare tantos in medio reliquerit a Seleuco usque ad consummationem mundi: respondent, quod & in priori Storia, ubi de regibus Persis dicebatur, quatuor tantum reges post Cyrum Persarum posuerit; & multis in medio prætermissis repente venerit ad Alexandrum regem Macedonum: hanc autem esse Scripturæ consuetudinem, non universa narrare, sed ea quæ potissimum historiam illustrant. Hac etiam ratione optime conciliantur ea que

Matthæus Evangelista in attexenda Christi genealogia narrat, quamquam haud exigua difficultate laborent. Salmon qui vixit circa tempora Josue dicitur genuisse Boozum, qui trecentis post annis vixit circa tempora Heli teste Josepho. Præterea vix ac ne vix quidem intelligi potest quomodo inter Salmonem, & Davidem, non nisi tres viri Booz, Obed, & Jesse numerantur, cum constet 366. annos intercessisse. Statuere igitur oportet, quod in libris veteris testamenti, e quibus Matthæus genealogiam hanc descripsit, aliqui omissi fuerint viri inter Salmonem, & Boozum, ac inter Salmonem, & Davidem, forte ideo quod obscuriores, & ignoti essent.

REGULA XIX.

Cogit nonnumquam sententiæ ratio, ut in temporum supputatione quædam adhibeantur per Synecdochem, hoc est, ut partem pro toto, aut totum pro parte accipiamus. Sanctus Pater Augustinus de Doctrina Christiana lib. 3.

SAncti Evangelistæ exponunt transfigurationem Domini in monte, Lucas quidem capite nono dicit factum *post dies fere octo*: at Matthæus c. 17. *post dies sex*; hic sane ut aptum sensum teneas scire oportet, eum qui dies fere octo constituit, numerare duorum dierum, primi videlicet atque ultimi partes pro diebus integris: ab altero vero easdem partes prorsus omitti. Eadem ratione intelliges, quod Christus post dies tres resurrexisse memoratur: partes namque duorum dierum, primi inquam ac tertii, pro diebus integris putare oportet. Etiam cum agitur de numero personarum hæc regula observanda est; ut cum dicitur hominum fere quinque millia saturatos fuisse ex quinque panibus, ubi potior, & major numerus sumitur pro toto perfecto.

REGULA XX.

Ita in Scripturis digeritur aliquando temporum supputatio, ut etiam si de perfectioris numeri summa aliquid desit, aut aliquid supersit, numerus tamen certus, & perfectus statuatur. Sanctus Pater Augustinus super Exodum.

GEnesis decimo quinto prædixit Deus Abrahamo, posteritatem ejus peregrinaturam, necnon servitute apud exteros premendam annis 400. Ceterum Exod. 12.

Moyses refert, Israelitas exegisse in Ægypto annos quadringentos, & triginta. Jam non exiguum est inter hos numeros discrimen. Nam si numerentur colliganturque generationes in Scripturis expressæ ab Abrahami ætate ad migrationem usque ex Ægypto, perdifficile est, certam annorum summam constituere. Itaque qui conciliare locos illos student, autumant verba in Exodo accipienda de toto eo tempore, quod intercessit inter promissionem primam, factam ab Abraham usque ad illud, quo Israelitæ ex Ægypto migrarunt: non autem de eo solo, quo in Ægypto, pressi sunt a morte Joseph gravi servitute. Quadringenti autem anni, de quibus Deus Abraham, non de servitutis duratione, sed de universo tempore quo posteri Abrahæ peregrinari, sive in Chanaan, sive in Ægypto cœperunt, recte intelliguntur. Hanc interpretandi rationem confirmant, non modo codex Samaritanus, sed versio item ipsa septuaginta interpretum: ubi Israelitæ 430. annis habitasse dicuntur, *in terra Chanaan, & in terra Ægypti*. Quod si jam exactius supputando omnes annos, qui ex Scripturis possunt deduci, deesse aut redundare aliqui videantur: conquiescendum est in præsentis regulæ sententia. Qua de re qui meliora desiderat Divum Augustinum adeat in quæstionibus super Exodum quæst. 47.

REGULA XXI.

Mos est divinarum Scripturarum quædam omittere, quæ tamen ex narrationis forma ac fine debent subintelligi.

Exodi 14. Dominus ait ad Moysen: *Quid clamas ad me?* cum autem nihil præcedat de Moyse ad Deum clamore, vel precationibus, necessarium est intelligamus Moysen valde anxie ardentique affectu Dei opem prius implorasse. Gen. 14. *Egressus est autem rex Sodomorum in occursum ejus, postquam reversus est a cæde Chodorlahomor.* Quæ autem in occursu isto facta sunt, quomodo collocuti, quidque constituerint, non dicitur, sed unicuique in animo relinquitur exsistimandum. Iis affine est, quod interdum præcipua tantum capita, & summa factorum vel dictorum exprimitur, quæ materiam præbent judicandi de ceteris, sicut ex conspectis unguibus, juxta proverbium, solent de toto leonis corpore judicare. Quod genus est,

cum Joannes Baptista memoratur sic concionari solitus: *pœnitentiam agite, appropinquat enim regnum cœlorum*. Non dubium, quin multæ, & graves fuerunt conciones Joannis, qui tantam multitudinem ad se pertraxerit: sed omnium ea summa atque status fuit, ut videlicet pœnitentia ducerentur, atque remissionem peccatorum a Christo, seu per Christum expectarent. Ad hunc quoque modum S. P. Augustinus libro de fide, & operibus c. 9. ratiocinatur Philippum Act. 8. non tantum habuisse sermones de Christo, & fide in Christum; verum etiam de multis aliis ad fidem pertinentibus, præterea & de vita moribusque ejus, qui Christi membrum fieri cupiat. Similiter Eunuchum sine dubio pleniorem edidisse fidei confessionem, quam quæ ibi scripta habetur hisce verbis, *credo filium Dei esse Jesum Christum*. Unde breviter, egregie tamen Augustinus libro quæstionum super Leviticum quæst. 31. cernens quædam alicubi in libris Sacris prætermissa, quæ alibi in iisdem memorantur, non dubitavit dicere, non omnia scripta esse, quæ Deus locutus est eis, per quos nobis Sancta Scriptura tradita, atque manifestata est.

REGULA XXII.

Aliquoties Sacra Scriptura in Historia narranda aliquid prætermittit, quæ alio in loco, dum sermo iisdem de rebus incidit, aperte narrat. Sanctus Pater Augustinus qu. 31. super Leviticum.

LEvitici decimo exemplum extat ubi refertur, quod filii Aaron postquam consumpti essent flammis ignem offerentes alienum contra præceptum Domini, ait Moses ad Aaron: *Hoc est quod locutus est Dominus: sanctificabor in iis quod appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor*. Atqui ubi hoc dixerit Dominus, quod eum dixisse Moses commemoravit in Scriptura quæ retro est, non invenitur. Alterum exemplum extat Exodi c. 33. 12. ubi Moses dicit ad Dominum: *cum dixeris: novi te ex nomine, & invenisti gratiam coram me*. Quo autem loco Deus iis verbis ante usus fuerit, non invenitur. Sed quoniam inquit Sanctus Augustinus, mendaciter hoc numquam Moses diceret, intelligitur idem etiam ante dixisse, quamvis scriptum non fuerit. Idem ennarrans Psalmum juxta illius lectionem 78. admonet de damnis illatis Ægypto per bruchum ac fulmina, ut aliquæ res igne absumptæ fuerint, quemadmodum Psalmus innuit, nihil prorsus

ſus in Exodo contineri. Ita etiam Oſeas Propehta c.12. 4. ait de Jacob cum Angelo luctante: *flevit*, *& rogavit eum*, *&c.* Conſule Geneſim, non invenies eum tunc fleviſſe. Id genus exempla abunde ſatis inveniuntur ad Hebræos 11. in Hiſtoriis, quæ e variis Scripturæ locis deſumuntur.

REGULA XXIII.

Scripturæ frequenter ſolent in una eademque ſententia perſonarum ſubitas mutationes inducere.

IN Scripturis conſpiciuntur ſubitæ perſonarum mutationes; itaut qui primum loquitur in ſuo ipſius nomine, ſtatim aliquid dicat in perſona Dei: mox aliud in perſona alterius: rurſumque aliud in perſona ſua. Diceres Dialogos, in quibus plures colloquuntur. Niſi autem mutationes iſtæ accurate obſerventur, ſtatim errorem inducunt. Sicut apud Poetas, ita & apud Pſalmografos paſſim invenias. Iſai. c. 42. 1. primum loquitur Pater Cæleſtis de Chriſto: *Ecce ſervus meus*, *ſuſcipiam eum electus meus*, *complacuit ſibi in illo anima mea*. Tum Propheta ver. 5. *hæc dicit Dominus Deus*, *creans cælos &c.* Rurſus Pater de Chriſto: *ego Dominus vocavi te in juſtitia.* Hinc Propheta, excitans omnes ad laudandum Deum: *cantate Domino*, ait, *canticum novum*. Iterum Deus Pater, expoſtulans, & interminans, *tacui ſemper*, *ſilui*, *patiens fui &c.* Mox Propheta: *Dominus volvit ut ſanctificaret eum.* Multo brevius, & argutius Pſalm. 2. Propheta velut admirans incipit: *Quare fremuerunt gentes*: inde in perſona impiorum tumultuantium, *dirumpamus vincula eorum*, *&c.* Iterum Propheta: *qui habitat in cælis irridebit eos*. Tum ipſe Chriſtus: *Dominus dixit ad me filius meus es tu*. Poſtremo rurſus Propheta, exhortans impios ad reſipiſcentiam, *& nunc reges intelligite &c.* Iſti Dialogiſmi magnam referunt venuſtatem, præſertim ubi ex affectus vehementia proficiſcuntur. Apud profanos occurrunt ſæpe. In Sacris autem libris magna cum utilitate legentium exiſtunt, non ſolum quod illorum animi mirabiliter excitantur, atque accenduntur: verum etiam quod omnis generis homines tacite ibi de ſua ſalute docentur, atque ſubinde quaſi aculeis quibuſdam ſe pungi; qui legunt, ſentiunt.

REGULA XXIV.

In Scripturis quædam per recapitulationem ennarrantur, hoc est, quædam proponuntur quasi facta, cum tamen eo tempore sive ordine facta nondum fuerint. Ex August. libr. 3. de Doctrina Christiana c. 36.

EXemplum extat Genesis c. 2. 8. ubi Moyses describit formationem hominis ex terra, & statim addit: *Plantaverat autem Dominus Deus paradisum voluptatis a principio : in quem posuit hominem quem formaverat* ; hinc subjiciuntur alia de ejusdem horti institutione atque ornatu. Postque denuo, incipit dicere : *tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum &c.* Non debes proinde intelligere, Adam positum in hortum tunc cum primum diceba-tur, sed cum jam secundo loco narratur, postquam videlicet hortus esset optime instructus. Aliud exemplum valde perspicuum Gen. c. 10. Initio capitis recensentur generationes filiorum Noe, Sem, Cam, & Japhet, in cognationibus suis, in linguis suis, terris suis, & gentibus suis, & tamen initio capitis undecimi dicitur, *erat autem terra labii unius*, & sermonum eorumdem. Videbitur autem pugnantia loqui Scriptura, quod ante quidem dicitur divisas cognationes filiorum Noe in linguas & populum : paulo post sequitur, terram universam fuisse unius labii, & verborum eorumdem. Quo circa recta ratio suadet, ut intelligamus, non esse factam illam divisionem eo tempore, quo narratur c. 10. ante linguarum confusionem, quæ postea describitur c. 11. sed post istam. Eamque ob causam c. 11. absoluta narratione de confusis linguis diserte repetitur : *inde dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum*. Est ergo illis verbis habenda recapitulationis ratio. Gen. c. 21. dicitur Agar errasse in *deserto Bersabee*. Paulo autem post, Abraham jurasse dicitur in loco Bersabee, indeque id nominis loco inditum. Cum igitur, ubi Agar erravit, id nominis nondum extitit, sed Abraham longe post, ob rei eventum illud primus imposuit : palam fit, aut priori loco anticipationem, aut posteriori recapitulationem inesse.

REGULA XXV.

Prophetarum oracula, atque conciones non eo ordine digestæ quo habitæ sunt. Sanctus Hieronymus in Jeremiam.

ORdinis perturbatio plerumque in causa est, cur aliquando difficilius perspiciatur, quomodo librorum partes cohæreant, & mutuo sese sequantur. Cujus rei commonefacit nos Origenes, Homilia 1. in Cant. dicens: *Prophetica dicta non temporibus, sed ratione pensanda esse.* Ac multo clarius Divus Hieronymus in c. 21. Jeremiæ. Notandum, inquit, quod in Prophetis maximeque in Ezechiele, & Jeremia, nequaquam Regum, & temporum ordo servetur, sed præpostere, quod juxta Historiam postea factum sit, prius referri: & quod prius gestum sit, postea. Exemplum ibidem luculentum est propositum, nam illo ipso capite 21. pulchre describitur quomodo urbe jam obsessa, Rex Sedecias ad Jeremiam miserit, cupiens de successu expectando aliquid cognoscere. At capite sequenti, protinus sequitur concio habita diu ante illa tempora, nempe sub rege Joachim. Plura exempla extant in Isaia, ad quæ Hieronymus animadversiones non aspernendas adjecit.

REGULA XXVI.

Quædam a Sanctis viris peracta Scriptura narrat, quæ per se quidem vituperanda, tamen ob certas circumstantias excusanda. Sanctus Pater Augustinus de Doctrina Christiana c. 12. 13. 14.

ISraelitæ spoliarunt Ægyptios, Moyses interfecit Ægyptium: Samson mulierculas peregrinas, & in iis meretricem amplexus est, Phinees injustus occidit virum Principem: David comedit panes propositionis, quibus vesci fas non erat. In primo exemplo excusationem adfert, Dei speciale mandatum: in secundo, ac tertio, typi latent rerum per Christum gerendarum: in altero quidem, quod Moyses paulo post liberaturus esset universum populum Israeliticum a Pharaonis tyrannide, præcipue vero quod Christus olim eriperet miserum genus mortalium e potestate Diaboli: in altero vero quod Christus sibi copulaturus esset Ecclesiam de gentibus collectam. In penultimo ardens studium avertendæ publicæ ignomi-

niæ & vindictæ, quæ a Deo ipso erat infligenda: in postremo, necessitas cui licet legem solvere, spectari debet. Nonnulla etiam sine reprehensione facta sunt a Patribus in testamento veteri, quæ agentes sub Evangelio, & testamento novo æmulari neque deceret, neque expediret. Pro exemplo sit, ut Augustinus refert, polygamia. Ergo eatenus pro benefactis & licitis facta Sanctorum Patrum accipies, quatenus videris ea aut aperte in Scripturis a Spiritu Sancto commendari, aut aliqua ejusmodi legitima ratione, quales jam aliquot commemoravimus, excusari a crimine: aut ad officia charitatis promovenda directe tendere, aut denique a nobis absque offendiculo posse hoc tempore in Ecclesia usurpari. Qui plura de his rebus videre avet, ipsum consulat Augustinum.

REGULA XXVII.

Genus non raro ponitur pro specie, ac ex adverso species pro genere.

HÆC regula late patet, ac magnus est ejus in Scripturis usus, quod exemplis aliquot docebimus. Levitico decimo nono: *Statera justa, lapides justi, Epha justum erit vobis*. Levit. 20. *qui dederit de semine suo ipsi Moloc, morte morietur*. Hic species nominantur pro generibus, certæ quædam mensuræ pro omni mensura. Moloc pro quocumque Idolo. Amos c. 5. 6. *Quærite Dominum, & vivete: ne forte comburatur ut ignis domus Joseph, & devorabitur, & non erit qui extinguat Bethel.* Pars pro toto, Joseph pro omnibus tribubus, Bethel pro universa terra Judaica. Item Exod. c. 22. *Viduam ullam aut pupillum non affligetis*. Per viduam & pupillum intellige quascumque personas auxilio destitutas. Sunt autem longe majori diligentia ista consideranda in promissionibus, comminationibus, quibusdam præceptis, itemque in laudationibus, & vituperationibus. Etenim dici quidem multa videntur ad quosdam speciatim, quæ nihilominus convenit de quamplurimis generatim interpretari. Extant non pauca, ad Israeliticum populum quasi solum habita, quæ tamen ad omnes omnium nationum, & sæculorum pios multos rectissime transferas, si veritatem sententiæ cupis assequi. Cujus generis sunt eæ in primis promissiones, quæ de beneficiis spiritualibus per Christum conferendis aliquid continent. Rursus quædam comminationes dicuntur adversus Babylonem, seu de incolis Babyloniæ, quæ interim in

omnes

omnes gentes, omnesque quarumcumque provinciarum impios quadrant, adeoque debent simpliciter universis accommodari impiis, quando alias in sola Babylone haud cernuntur perfecta, quæ de ea dicuntur. Isaiæ c. 14. locus est manifestus, in quo dicta adversus potentiam & superbiam Regis Babyloniæ, de quibuscumque Tyrannis recte explicabuntur. Quod ad laudationes ac vituperationes attinet, Apostolus Corinthios alibi laudat, quasi omnes boni, vereque pii fuerint: alibi vero reprehendit, atque objurgat eosdem, quasi omnes fuerint improbi. Verum illa quidem tantum de bonis, ista tantum de malis intelligentur, Apostolo loquente de parte tamquam de toto. Adnotavit ista Augustinus Epist. 59. ad quæstionem 6. a Paulino propositam.

REGULA XXVIII.

Sacra Scripturæ dubitandi adverbiis sæpe utuntur, quamvis de re notissima, atque certissima disserant. Ita Hieronymus, & Augustinus.

DUbitantis more loquitur Scriptura ad rei difficultatem significandam, vel ad indicandam hominis libertatem: unde Sanctus Hieronymus in Jeremiam c. 26. ver. 3. ubi dubitandi particula occurrit, ita docte docet, & monet: *Verbum ambiguum forsitan, majestati Domini non potest convenire: sed nostro loquitur affectu, ut liberum hominis servetur arbitrium, ne ex præscientia ejus, quasi necessitate, vel facere quid, vel non facere cogatur.* Aliquando potius diceres bene sperantis, imo & optantis, quam dubitantis esse, ut secundo Regum c.16. ver.12. *Si forte respiciat Dominus afflictionem meam.* Aliquando dubitandi particulæ ideo ponuntur, ut excitetur hominum desidia, vel ad ostendendam alcujus delicti gravitatem, ut Exod. c. 32. v. 30. *Ascendam ad Dominum, si quo modo quivero eum deprecari pro scelere vestro.* Sæpenumero particulæ istæ licet dubitativæ videantur, expletivæ tamen sunt, & vim habent particularum, vere, certe, sane, ut Actorum octavo c. 22. *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi.* Particula forte in Græco exemplari vim potius addere videtur, ac si diceret, ut sane dimittatur tibi. Joan. octavo decimonono: *Si me sciretis, forsitan & patrem meum sciretis.* Idest utique & patrem meum sciretis.

REGULA XXIX.

Evangelica narratio quamvis veriſſima ſit, non tamen omnia quæ ibi dicuntur vera eſſe creduntur. Sanctus Auguſtinus contra Priſcillianiſtas cap. 8.

NON ab Evangeliſtis modo, ſed a quovis etiam ſcriptore Canonico traditur aliquid, quod ab iis dictum eſt, minus ſapienter ac vere; & tunc ſcriptor non probat dicta, ſed tantum refert. Sic Jephte Judicum c. 11. v. 29. trecentos annos dicit terram ab Hebræis poſſeſſam, cum tamen verum non ſit. Locupletiſſimum vero exemplum extat in libro Job, ubi multæ perſonæ locutæ eſſe narrantur; unde conſiderandum eſt non ſolum quid dicatur, ſed a quo etiam dicatur: ne paſſim quæ in Sancto libro ſcripta ſunt, recipientes, cogantur fateri, quod abſit, vera & juſta fuiſſe, quæ marito ſancto mulier inſipiens ſuggerebat, ut aliquid adverſus Deum loquens, ab illa intolerabili pœna moriendo liberaretur. Quod non ideo dixerim, quia illi amici a Domino reprobati, & ab ipſo Sancto Dei ſervo merito culpati, nihil veri loqui potuerunt: ſed quia non omnia quæ locuti ſunt, vera putanda ſunt. Neque enim, quia ille cujus cæci nati oculos Dominus aperuerat, ait, Joan. c. 9. ver. 31. *ſcimus quia peccatores Deus non audit*, ideo iſtam ſententiam pro Evangelica auctoritate ſic debemus accipere, ut ipſis in Evangelio verbis Domini reſiſtamus, qui dixit Luc. c. 18. *Domine propitius eſto mihi peccatori*, magis juſtificatum deſcendiſſe de templo, quam Phariſæum juſtitias ſuas commemorantem atque jactantem, Divina voce firmavit. Sic etiam ut Hieronymus docet, Matthæus c. 11. ver. 6. verba retulit, non ut erant a Michæa ſcripta, ſed ut a Scribis recitata: *Et tu Bethlehem terra Juda nequaqum minima es &c.* Ex hac firmiſſima regula celebris veritatis diſtinctio nata eſſe putatur; ut ſcilicet una veritas Facti dicitur, Altera Normæ. Prima ea eſt, ſecundum quam aliquid vere factum vel dictum eſſe credamus, ſed nihil oneris nobis addit, ut credamus id eſſe recte factum vel bene dictum. Veritas vero normæ eſt morum, & fidei noſtræ regula, ad cujus amuſſim, qui facit vel credit, probe facere, & credere putatur.

RE-

REGULA XXX.

Propter unius loci translationem non totus locus figurate accipiendus est.

IN uno eodemque loco Scripturæ quædam proprie, quædam figurate accipi usitatissimum est. In Genesi legimus Adam & Evæ oculos apertos fuisse postquam de ligno vitæ comederunt. Quod verbum translatitium est & non proprium, cum constet Gen. c. 3. ver. 6. & Adam, & Evam vidisse oculis fructum ligni pulchrum visu, & animalia, & volatilia, quando adducta sunt ad eum, ut videret, quid vocaret ea. Vidit præterea Evam, quando os ex ossibus suis appellavit. *Ergo aperti sunt oculi*, in alia significatione accipiendum est, quam in propria, non tamen quod sequitur, figurate est accipiendum, sed Historica narratione. Et Lucas Evangelista c. 24. ver. 31. Cum diceret de illis duobus, qui Emmaus petebant, quod *aperti sunt oculi eorrum, & cognoverunt eum in fractione panis*. Non enim per viam clausis oculis ambulabant, sed eum cognoscere non valentibus. Sic Joan. c. 4. ver. 31. rogabant Jesum discipuli, dicentes: *Rabbi manduca*. Ille autem dixit eis: *ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis*. Manducandi verbum per discipulos prolatum proprie accipitur: in Christi vero sermone metaphorice & figurate. Christus ibi de Samariæ conversione quam valde desiderabat, magis quam corporalem cibum intelligit. Sic etiam est intelligendus Apostolus 2. Corinth. 5. cum de Christo ait: *Eum qui peccatum non noverat, pro nobis peccatum fecit*. Peccatum in priori sententiæ pericope proprie sumitur, posteriori vero tropice & figurate.

REGULA XXXI.

Interdum veteris consuetudinis & Historiæ ignoratio studioso sacrarum Scripturarum lectori dubitationes parit gravissimas.

OPortet eum, qui sacros Libros percipere cupit earum rerum de quibus differunt non esse prorsus rudem, atque explorare addiscereque cuncta debet, sine quibus nequit de illis recte judicare. Exempla aliqua proferre juvat. Ac primum de antiquæ seu veteris consuetudinis notitia; sit illud Isaiæ capit. 15. vers. 23. *in cunctis capitibus ejus Calvitium, & omnis barba*

radetur. *In triviis ejus accincti sunt sacco*. Hunc locum ut assequaris opere pretium est scias, vetustissimum fuisse morem Hebræis, testari dolorem animi, ac luctus, radendo caput, & barbam, induendo saccum, vestes incidendo. Ejusdem rationis etiam est illud Psalmi 39. v. 7. *Sacrificium & oblationes noluisti, aures autem perfecisti* (Hebraice vero) *perfodisti mihi*. Sine vetustioris Historiæ præsidio verba ista intelligi nequaquam possunt. Hac phrasi alluditur ad morem Hebræorum, qui servis fidelibus libertatem usque ad vitæ terminum sponte abdicantibus, ut propriis Heris perpetuo servirent aures fibula perfodiebant. Unde sententiæ verus sensus hic est. A me non tantum sacrificium & oblationem exigis, quam cultum fidelem & perennem ac legitimam servitutem. Lecturis sacras Historias cognitio Topographiæ, præsertim Palæstinæ, atque provinciarum adjacentium; nec non regnorum confinium, quæ Judæam olim bello, & incursionibus adoriebantur, maximopere est necessaria. Non pauci ex tali ignoratione in Sacra exploranda Historia turpiter lapsi sunt. Sit exemplum in lib. 2. Paralipomenon c. 21. ver. 16. *Suscitavit ergo Dominus contra Joram spiritum Philisthinorum, & Arabum, qui confines sunt Æthiopibus*: numquam vero narrationis sensum percipies, nisi scias duplicem esse Æthiopiam, Africanam, & Asiaticam; hæc posterior Madianitas habebat propinquos & Arabes. Qui topographiam probe non callet quomodo illud Psalmi effatum 132. v. 3. explicare valet: *sicut ros Hermon qui descendit super montem Sion*. Enim mons Sion est Jerosolymis, Hermon vero prope lacum Galilææ, qui loci sunt longo dissiti terrarum intervallo. Non unus tamen sed triplex legitur Hermon: Primus ultra Jordanem, & hic celsissimus; secundus cis Jordanem juxta Thabor; tertius in Septemtrionali parte Aser, de quo hic agi putamus, quia hic præ ceteris fertilis & pascuis refertissimus. Qui hæc omnia sedulo expendet, totam difficultatem illico explanabit.

REGULA XXXII.

Modus discendæ Divinæ Scripturæ omnibus patet, ipsa tamen non omnibus est penetrabilis. Augustinus Epist. 3. ad Volusianum.

QUÆ aperta continet, quasi amicus familiaris sine fuco ad cor loquitur indoctorum atque doctorum. Ea vero quæ in mysteriis occultat, nec ipsa elo-

quio

quio superbo erigit, quo non audeat accedere mens tardiuscula & inerudita, quasi pauper ad divitem: sed invitat omnes humili sermone, quos non solum manifesta pascat, sed etiam secreta exerceat veritate: hoc in promptis, quod in reconditis habens. Sed ne aperta fastidirentur, eadem rursus aperta desiderantur: desiderata quodammodo renovantur, renovata suaviter intimantur, His salubriter & prava corriguntur & parva nutriuntur, & magna oblectantur ingenia. Ille huic doctrinæ inimicus est animus, qui vel errando eam nescit saluberrimam, vel odit ægrotando medicinam.

REGULA XXXIII.

Divinæ Scripturæ sæpe consuetudo est, ut unum vocabulum secundo in eodem loco positum diversa significet. Orig. lib. 3. super Epist. ad Rom.

IN Evangelio secundum Joannem legitur, *Nonne vos dicitis, quia adhuc quatuor menses sunt, ut veniat Messis? Elevate oculos vestros, & videte Regiones, quia albæ sunt ad Messem.* Joann. 4. Nonne & hoc loco *Messis* secundo loco nominata, primo ad corporalem *Messem* refertur, secundo ad spiritualem? Et iterum in Evangelio cum dicit ad Samaritanam Mulierem Salvator, *Da mihi bibere*: Joann. 4. & post responsum ejus iterum dicit ad eam, *Si scires, quis est, qui dicit tibi, da mihi bibere: tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.* Et iterum addidit ad eam, *Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Vide quomodo & *bibere ex aqua*, nunc quidem corporaliter, nunc autem spiritualiter in uno eodemque accipitur loco.

REGULA XXXIV.

Antequam, sive priusquam, sive ante, licet sæpe consequentiam indicent, tamen nonnumquam ea, quæ cogitabantur, ostendit. Hieron. adversus Helvidium.

INsanus Helvidius *antequam*, seu *priusquam* apud Matth. 1. ver. 18. cum ait, *antequam convenirent*, significare consequentiam, scilicet Matrem Domini a Joseph cognitam, dicit. Doleamne, an rideam, nescio: imperitiæ arguam, & temeritatis accusem. Quasi si quis dixerit, an-

te-

r quam in portu pranderem, ad Africam navigavi: non possit stare sententia, nisi in eo portu prandendum quandoque sit. Aut si velimus dicere, Paulus Apostolus antequam ad Hispanias pergeret, Romæ in vincula conjectus est. Aut certe illud, Helvidius antequam pœnitentiam ageret morte præventus est; statim aut Paulo post vincula in Hispanias sit eundum, aut Helvidio pœnitentia agenda post mortem, cum Scriptura dicat: *In inferno autem quis confitebitur tibi?* Psalm. 6. v. 6. Igitur cum Evangelista dicat, *priusquam convenirent*, proximum nuptiarum tempus ostendit, & in eo jam rem fuisse, ut quæ prius sponsa fuerit, esse uxor inciperet. Quasi diceret, antequam oscula amplexusque miscerent, *antequam* rem agerent nuptiarum, *inventa est habens in utero*.

Regula XXXV.

Familiare est illi linguæ, qua Prophetæ locuti sunt, ut conjunctione utatur, cum nil præcessit annectendum. Augustinus in Psalmo 4.

SÆpe invenis ita cœptum. *Et factum est verbum Domini ad illum. Et dixit Dominus ad illum.* Quæ junctura conjunctionis, cum sententia non præcesserit, cui annectatur, mirabiliter fortassis insinuat, prolationem veritatis in voce cum ea visione, quæ fit in corde, esse conjunctam. Quamquam in illo Psalm. 4. v. 4. *Et scitote quoniam mirificavit*, dici potest, quod superior sententia, *ut quid diligitis vanitatem*: ita posita est, ac si diceretur, nolite diligere vanitatem, & quærere mendacium, quo ita posito, rectissima locutione sequitur, *& scitote* &c. Gregorius homilia 2. super Ezechielem, in mentem Prophetarum ita conjuncta sunt exterioribus interiora, quatenus simul utraque videant, simulque in eis fiat, & intus verbum quod audiunt, & foras quod dicunt. Et ideo cum nil præcessit, incipiunt, *& factum est:* quia verbum quod foris protulit, illi verbo, quod intus audierant, conjunxit.

REGULA XXXVI.

Corporalium rerum modo Deus loquitur, ut ad excellentiam Divinarum rerum per corporalia homines attollat. Hilarius 6. & 12. de Trinit. & Gregor. in homil. de thesauro absсondito in agro & 32. morali. cap. 4. & 5.

HIlarius, Incorporalis Deus cum generationem Filii sui commemoraret, ait, *Ex utero ante Luciferum genui te.* Psal. 109. v. 3. Sed inenarrabilem illam Unigeniti nativitatem ex Divinitatis suæ veritate confirmans, ad intelligentiæ fidem locutus est, ut de divinis suis rebus secundum humanam naturam, humanæ naturæ sensum ad fidei scientiam erudiret, ut cum ait, *Ex utero*, non ex nihilo creationem substitisse, sed ex se Unigeniti sui naturalis doceretur nativitas: quia Scriptura per corporalia spiritualia docet, & invisibilia per visibilia demonstrat. Plerumque per nostrorum corporum membra operationum suarum nobis Deus momenta significans, sensum nostrum usu intelligentiæ communis edocet. Operum efficientia per *manum* intelligitur, cum ait, *cujus manus creaverunt omnem militiam cæli*. Universitatis cognitio per *oculum* significatur, quia extra scientiam Dei nihil sit. Per *cor* voluntas enuntiatur, per quam David morum probitate complacuit. *Inveni*, inquit, *David secundum cor meum*. Gregorius. Sed cum aliquod membrum Dei dicitur, cavendum summopere est, ne quid in eo mens corporeum suspicetur. In Anthropophormitarum namque hæresim cadere est, eum, qui incircumscripte implet, & circumplectitur omnia, intra corporalia lineamenta concludere. Et non solum ab humanis membris similitudinem in se Deus trahit, sed etiam ab humanis mentibus. Aliquando etiam ab avibus, aliquando ab insensatis rebus quasdam dissimiles in se similitudines trahit. Omnipotens enim Deus ad sua nos trahens, usque ad nostra se humiliat, atque ut alta insinuet, humilibus condescendit, quatenus parvulorum animus rebus cognitis enutritus, ad inquirenda surgat incognita: atque ab eo, qui longe super ipsum est, quædam juxta se audiens, quasi quibusdam ad illum passibus moveatur. Unde fit, ut per Scripturam suam aliquando a corporibus hominum similitudines trahat, sicut de eo Propheta ad Israel dicit, *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* Zach. 2. v. 8. Et sicut de eo speranti homini per Prophetam di-

citur, *Scapulis ſuis obumbravit tibi*. Pſal. 90. ver. 4. Conſtat nimirum, quod in natura ſua nec oculum Deus, nec ſcapulas habeat, ſed quia nos per oculum cernimus, in ſcapulis vero onera ſuſtinemus: Deus, quod omnia videat, oculum habere perhibetur: quod vero nos tolerat, atque eo ipſo quo tolerat, ſervat, obumbrare nobis in ſcapulis dicitur. A mentibus etiam humanis ſimilitudines trahit, ſicut per Prophetam ad Iſrael dicit: *Recordatus ſum tui, miſerans adoleſcentiam tuam*. Jerem. 2. Et rurſus per ſponſæ comparationem locutus, ait: *Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliviſcar tui*. Iſa. 49. Quis enim neſciat quia Dei memoria nec oblivione rumpitur, nec recordatione ſarcitur? Sed dum aliqua deſerens, prætermittit, more mentium obliviſci dicitur: & cum poſt longum tempus quæ voluerit, viſitat, noſtræ mutabilitatis conſuetudine recordatus vocatur. Quo enim pacto divinitatis vim oblivio diſſipat, cui ipſa quoque laudabilis memoria eſſentialiter concordat? Aliquando ab avibus in illum ſimilitudo trahitur, ſicut per Moyſen dicitur, *Expandit alas ſuas, & aſſumpſit eos*. Deut. 32. Et ſicut Propheta ait: *Sub umbra alarum tuarum protege me*. Pſal. 16. Quia enim nos parvulos dum protegit, nutrit, & dum non gravi atque oneroſa, ſed leni & blanda protectione nos refovet, dum ſuas in nos miſericordias exerit; quaſi more avium ſuper nos alas tendit. Aliquando inſenſatis rebus propter infirmitatem noſtram alta condeſcenſione ſe comparat, ſicut per Prophetam dicitur: *Ecce ego ſtridebo ſubter vos, ſicut ſtridet plauſtrum onuſtum fæno*. Amos. 2. ver. 13. Quia enim *fænum* eſt vita carnalium, ſicut ſcriptum eſt, *Omnis caro fænum*. Iſai. 40. In eo quod Dominus vitam carnalium patitur, more *plauſtri fænum* ſe portare teſtatur. Cui ſub *fæni* onere *ſtridere*, eſt pondera & iniquitates peccantium cum querela portare.

REGULA XXXVII.

Divina Scriptura verarum rerum nomina aliquando tribuit rerum ſimilitudinibus. Auguſtinus lib. 2. de mirabilibus Sacræ Scripturæ cap. 9.

S*Aul* Rex ad Pythoniſſam perrexit, ut ex mortuis aliquem ſibi per ſuæ artis incantationes ſuſcitaret, 1. Reg. 28. quæ cum quæreret ex eo, quem mortuum de ſomno cuperet reſolvi, ille etiam *Samuelem* velle reſpondit

ſuſcitari. Suſcitatus voro *Samuel*, *Sauli* quod eveniret, nuntiat. *Hac*, inquiens, *hora tu & Filii tui mecum eritis. Sed & Iſrael tradam tecum in manum inimicorum ejus.* Qualiter ergo *Samuel* de Pythoniſſa ſuſcitari dicitur, dum Pythoniſſa dæmoniacis incantationibus, & præſtigiis uti videretur? Et quomodo *Saul*, qui in viventibus Prophetis Dei reſponſum non invenit, reſuſcitatum a morte Prophetam audire meruit? Unde non hunc eſſe *Samuelem* illum Prophetam, per factum facilius intelligitur, ſed diabolus, qui ſe transfert *in Angelum lucis* in phantaſia *Samuelis* conſideretur. Quod ex Sermonibus ejus recte dignoſcitur, quoniam funeſto *Sauli* dicebat, *Tu & filii tui mecum eritis*. Etenim ſi verus hic *Samuel* oſtenſus eſſet, nullo modo iniquum Regem conſortem ſui meriti poſt mortem diceret. Si ergo a Pythoniſſa diabolus oſtenditur, quare *Samuel* in S. Scriptura dicitur ſuſcitatus? In multis S. Scripturæ locis imaginatis rebus verarum rerum nomina ſæpe adſcribuntur. Quomodo & *virga* in ſimilitudinem *Serpentis* imaginata, & phantaſtica illa Magorum ſerpentum in Ægypto, & ille *æneus ſerpens* nominatur. *Duo* quoque *Cherubim* pro ſimilitudine obumbrare propitiatorium nuntiantur: quinque *mures*, vel quinque *Annuli* de terra Philiſthiim in capſella cum *Arca Domini* deferuntur; *Cherubim* quoque, & *Palma*, & *Malogranata*, & *Retia* in Templi ædificio deſcribuntur. Cum hæc omnia non ipſa rerum veritate, ſed pro ſimilitudine iſta nomina recipiuntur. Ipſæ tamen Scripturæ ſine ulla incertitudinis regula quaſi res veras hic nominatim ponunt.

REGULA XXXVIII.

Nil fere de obſcuritatibus S. Scripturæ eruitur, quod non planiſſime dictum alibi reperiatur. Auguſtinus de Doctrina Chriſtiana cap. 6.

HAs duas regula ſuperiores Auguſtinus declarat unico Teſtamenti Veteris loco, ex libro Cant. 4. ver. 2. *Dentes tui ſicut grex Tonſarum quæ aſcenderunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas.* Auguſtinus, num aliud homo diſcit, quam cum illud planiſſimis verbis ſine ſimilitudinis adminiculo audiret? Et tamen neſcioquomodo ſuavius intueor ſanctos, cum eos quaſi *dentes* Eccleſiæ video præcidere ab erroribus homines, atque in ejus corpus, emollita duritia, quaſi demerſos manſoſque transferre. Oves quoque jucundiſſime agnoſco detonſas

ſas oneribus ſæcularibus tamquam velleribus politis, & *aſcendentes de lavacro*, ideſt, de Baptiſmate, *creare omnes geminos*, ideſt, duo præcepta dilectionis: & nullam eſſe ab iſto ſancto fructu *ſterilem* video. Nemo igitur ambigit, & per ſimilitudines libentius quæque cognoſci, & cum aliqua difficultate quæſita multo gratius inveniri. Qui enim prorſus non inveniunt quod quærunt, ſame laborant: qui autem non quærunt, quia in promptu habent, faſtidio ſæpe marceſcunt. Magnifice igitur & ſalubriter Spiritus Sanctus, ita Scripturas Sanctas modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obſcurioribus autem faſtidia detergeret.

REGULA XXXIX.

Hanc habet conſuetudinem Sermo Divinus, ut per tropologiam, & metaphoram hiſtoriæ exprimat veritatem. Hieronymus in Oſee cap. 10. *Nam tropis omnibus S. Scriptura utitur, Aug.* 3. *de Doct. Chriſt. cap.* 29. *Nec tropi quibus utitur, mendacia ſunt. Auguſtinus contra mendacium ad Conſentium capite* 10.

NOn eſt mendacium, quando ad intelligentiam veritatis aliud ex alio ſignificantia referuntur. Ut cum Chriſtus *petra*, aut *leo*, aut *vitis* dicitur per ſimilitudinem, non per proprietatem. Id quod frequenter in SS. Litteris occurrit. Sciant, inquit Auguſtinus, Litterati, modis omnibus locutionis, quos Grammatici Græco nomine τρόπȣς vocant, Auctores noſtros uſos fuiſſe, & multiplicatius atque copioſius, quam poſſunt exiſtimare vel credere, qui neſciunt eos, & in aliis iſta didicerunt. Quos tamen tropos qui noverunt, agnoſcunt in litteris Sanctis, eorumque ſcientia ad eas intelligendas aliquantum adjuvantur. Admoneo ergo a Grammaticis diſcantur. Venerabilis Beda Presb. hujuſmodi tropos omnes S. Scripturæ exemplis exornat, quem legendum conſulimus hujuſmodi rerum parum peritis. Occurrunt enim paſſim Sacræ Scripturæ Lectoribus, & res ipſa facilior eſt, quam ut hic doceri debeat. Subjicimus autem ex Auguſtino hyperbolem & antiphraſim, ut Lector intelligat alios tropos non deeſſe SS. Litteris, quando hujuſmodi non deſunt.

REGULA XL.

Hyperbole in S. Litteris quandoque invenitur. August. 16. de Civitate Dei cap. 2. Et in ultimo capite Evangelii Joannis. Invenitur & antiphrasis. August. contra mendacia ad Consentium cap. 10. Unde tropi mendacia non sunt.

HYperbolica locutio tropica est, & non propria: quo tamen modo ut ceteris tropis uti solere Scripturam, nullus qui eam didicit, ambigit. Iste autem tropus, id est, modus locutionis, fit, quando id, quod dicitur, longe est amplius, quam quod eo dicto significatur. Dixit enim Deus ad Abraham, Genes. 13. ver. 16. *Faciam semen tuum, tamquam pulverem terræ*. Quis enim non videat, quam sit incomparabiliter amplior *pulveris numerus*, quam potest esse omnium hominum ab ipso *Adam* usque ad terminum sæculi? Quanto ergo magis quam *Semen Abrahæ*, non solum quod pertinet ad Israeliticam gentem, verumetiam quod est, & futurum est secundum imitationem Fidei toto orbe terrarum in omnibus gentibus? Eodem locutionis genere dictum est & a Joanne in Evangelio (cap. ultimo ver. ultimo.) *totum mundum capere non posse libros qui scribi possunt de signis*, quæ Dominus Jesus fecit. Salva enim rerum fide, plerumque verba excedere videntur fidem, quod non fit, quando aliquid, quod erat obscurum vel dubium, causa & ratione reddita exponitur, sed quando id, quod apertum est, vel augetur, vel extenuatur, nec tamen a tramite significandæ veritatis erratur. Quoniam sic verba rem, quæ indicatur, excedunt, ut voluntas loquentis nec fallentis appareat, qui novit quousque credatur, a quo ultra quam credendum est, vel minuitur loquendo aliquid, vel augetur. Neque enim mendacium est, quando ad intelligentiam veritatis aliud ex alio significantia referuntur. Ut Christus *petra*, aut *vitis*, aut *leo*, dicitur, & ejusmodi multa. Quid quod tropica locutio usque ad eam pervenit, quæ appellatur *antiphrasis*, ut dicatur abundare, quod non est, dicatur dulce quod est acidum. Unde illud in S. Scripturis Job. 2. ver. 5. *Si non in faciem benedixerit tibi*. Quod diabolus ait Domino de S. Job, & intelligitur, *maledixerit*. Quo verbo & Nabuthei fictum crimen a calumniantibus nominatum est. Dictum est enim quod *benedixerit Regi*, hoc est, *maledixerit*.

REGULA XLI.

Nullo locutionis genere utitur Sacra Scriptura, quod in consuetudine hominum non inveniatur; quia utique hominibus loquitur. Augustinus primo de Trinitate capite 12.

SI *quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt:* Rom. 15. ver. 4. convenientissimum fuit Divinas Litteras ad nostrum se attemperare sermonem. Nam & Paulus 1. Cor. 2. ver. 6. *Sapientiam* loquitur *inter perfectos*. Et quibusdam dicit, 1. Cor. 3. ver. 1. Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. *Gregorius*, si enim quæ vellet, per ignota nobis nomina diceret homo, pro quo hæc eadem scriptura facta est: nesciret procul dubio, quid audiret.

REGULA XLII.

Parabolæ non sunt ad verbum exponendæ, ne multa sequantur absurda. Chrysostomus in cap. 3. Matthæi Homil. 13. & in cap. 19. ejusdem Homil. 65. Est enim parabola natura discrepantium rerum sub aliqua similitudine facta comparatio. Hieronymus in Marcum cap. 4.

NON oportet in parabolis nimia in singulis verbis cura perangi, sed cum quid per parabolam intendat, didicerimus, inde utilitate collecta nihil ulterius anxio est conatu investigandum. Hilar. 8. de Trinitate. Omnis comparatio ad intelligentiæ formam præsumitur, ut id de quo agitur, secundum propositum exemplum assequamur. Hieron. More providentiæ suæ Dominus parabolas proponit, ut qui cœlestia capere non poterant, per similitudines terrenas audita percipere potuissent. παροβολή Græco vocabulo similitudo dicitur, quando illud, quod intelligi volumus, per comparationes aliquas indicamus. Sic enim ferreum quemdam dicimus, cum durum ac fortem desideramus intelligi; cum velocem, ventis aut avibus comparamus. Quod in trigesimo & sexagesimo & centesimo fructu continetur, hoc est, Lege, & Prophetia, & Evangelio: quod in ore trium testium mysterium Regni in monte ostensum, idest, Moysi, & Eliæ & Jesu consistat. Parabolæ enim, ut ait *Hieronymus in* 10. *cap. Ezechielis, & in Ecclesiastes cap.* 12. aliud præferunt in verbis, aliud tenent in sensibus, aliud

in

in medulla, aliud in superficie pollicentur. Quasi in terra aurum, in nuce nucleus, in hirsutis castanearum operculis absconditus fructus inquiritur.

REGULA XLIII.

Allegoria aliud prætendit in verbis, aliud significat in sensu. Non tamen est quærenda in præceptis quæ ad vitam pertinent, aut in his quæ perspicua & manifesta sunt, nam hæc regula S.S. Scripturarum est Hieron. in epist. ad Galat. cap. 4. & in cap. 4. Zachariæ Prophetæ.

PLeni sunt Oratorum, & Poetarum libri; Scriptura quoque Divina per hanc non modica ex parte contexta est. Non tamen ubi manifestissima prophetia de futuris texitur, per incerta allegoriæ extenuanda est. Malachiæ prophetia cap. 1. ver. 10. ubi aperte reprobantur Sacrificia Judæorum, & Christianorum sacrificia acceptanda esse dicuntur, non est allegorice intelligenda. Dicit enim: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus.* Et cetera quæ ibi sequuntur.

REGULA XLIV.

Tropologia libera est, & his tantum lægibus circumscripta, ut pietatem sequatur, intelligentiæ sermonisque contextum nec in rebus multum inter se contrariis violenta sit copulandis. Neque enim eadem est historiæ lex & tropologiæ. Hieron. in cap. 1. Abacuc.

HIeronymus in cap. 1. Jonæ: Apostolus, inquit, *Agar*, & *Saram ad duo Testamenta* refert, & tamen non omnia, quæ in historia illa narrantur, tropologice interpretari possumus. Et ad Ephesios cap. 5. v. 31. & 32. de *Adam & Eva* disputans, ait: *Propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo & Ecclesia.* Numquid totum principium Geneseos & fabricam mundi & hominum conditionem ad *Christum*, & Ecclesiam referre possumus, quia hoc testimonio sic usus est Apostolus? Hoc enim quod scriptum est, *Ideo relinquet homo Patrem suum*, referamus ad *Christum*, ut dicamus, eum in cœlis Patrem reliquisse Deum, ut gentium populus jungeretur Ecclesiæ. Hoc quod sequi-

tur, *Matrem suam*, quomodo possumus interpretari? Nisi forte dicamus reliquisse eum cælestem Jerusalem, quæ est Mater Sanctorum: & cetera multo his difficiliora. Illud etiam quod ab eodem Apostolo scribitur 1. Cor. 10. v. 1. *Bibebant autem de spirituali consequente eos petra: petra autem erat Christus*, nequaquam nos arctat, ut omnem *Exodi* librum referamus ad *Christum*. Quid enim possumus dicere, quod hæc *petra a Moyse percussa* sit non semel, sed bis: quod aquæ fluxerint, & torrentes repleti sint? Num universam loci hujus historiam sub hac occasione cogemus sub leges allegoriæ, & non potius unusquisque locus secundum historiæ diversitatem diversam recipiet intelligentiam spiritualem? Historia vero stricta est, & evagandi non habet facultatem.

REGULA XLV.

Numerus finitus plerumque ponitur in Sacris Litteris pro infinito. Tantumdem etiam valet varie multiplicatus. Unde multæ quæstiones solvuntur. Augustinus 3. de Doctrina Christiana cap. 35.

CUM enim dicitur in Psalmo 118. *Septies in die laudem dixi tibi*, nihil est aliud, quam *semper laus ejus in ore meo*. Tantumdem valent etiam cum multiplicantur sive per denarium, sicut septuaginta, & septingenti. Unde possunt & septuaginta anni Jeremiæ cap. 25. v. 11. cap. 29. v. 10. pro universo tempore spiritualiter accipi, quo est apud alienos Ecclesia, sive per seipsos, sicut decem per decem centum sunt, & duodecim per duodecim, centum quadraginta quatuor: quo numero significatur universitas Sanctorum in Apoc. c. 7. Unde apparet non solas temporum quæstiones istis numeris esse solvendas, sed latius patere significationes eorum, & in multa proserpere. Neque enim numerus iste in Apocalypsi ad tempora pertinet, sed ad homines.

REGULA XLVI.

Vetus Testamentum quadrifariam traditur: secundum historiam, secundum ætiologiam, secundum analogiam, secundum allegoriam. Augustinus de utilitate credendi ad Honoratum c. 3.

NE me ineptum putes Græcis nominibus utentem. Primum quia sic accepi, nec tibi hoc aliter audeo intimare quam accepi. Deinde tu quoque animadvertis, non esse harum rerum apud nos usitata nomina, quæ si fabricassem interpretando, essem profecto ineptior; si autem circumloquerer, minus essem in differendo expeditus. Secundum historiam ergo traditur, cum docetur quid scriptum, aut quid gestum sit, quid non gestum, sed tantummodo scriptum quasi gestum sit. Secundum ætiologiam, cum ostenditur qua de causa vel factum vel dictum sit. Secundum analogiam, cum demonstratur non sibi adversari duo Testamenta, Vetus & Novum. Secundum allegoriam, cum docetur, non ad litteram esse accipienda quædam, quæ scripta sunt, sed figurate intelligenda. His omnibus modis Dominus noster *Jesus Christus* & Apostoli usi sunt. Nam de historia illud sumptum est Matth. 12. v. 3. & 4. cum obiectum esset, quod die Sabbati discipuli ejus spicas evulsissent, *Non legistis*, inquit, *quod fecit David, cum esuriret: & qui cum eo erant?* & 1. Reg. 21. v. 6. *Quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis manducavit, quos non licebat ei manducare, neque eis, qui cum eo erant, nisi solis Sacerdotibus?* Ad ætiologiam vero illud pertinet, quod cum Christus prohibuisset uxorem abjici, nisi fornicationis causa: relatumque esset ab interrogantibus, Moysen libello dato repudii, permisisse licentiam: *Hoc*, inquit Matth. 19. v. 8. *Moyses fecit propter duritiam cordis vestri.* Hic enim causa reddita est, cur illud a *Moyse* pro tempore bene permissum sit, ut hoc quod Christus præcipiebat, alia jam tempora demonstrare videretur. Horum autem temporum vices atque ordinem mira quadam Divinæ providentiæ dispositione digestum atque compositum, longum est explanare. Porro analogia est, qua utriusque Testamenti congruentia perspicitur. Allegoria, cum figurate dicta intelliguntur. Ut *Christus* allegoria utitur ex Veteri Testamento Matth. 11. v. 39. *Generatio*, inquit, *hæc signum quærit, & signum non*

dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ. Sicut enim Jonas in ventre ceti tribus diebus, & noctibus; fuit sic filius hominis tribus diebus, & tribus noctibus erit in corde terræ, *Joan.* 2. *v.* 1. Et Apostolus ipsam Exodi historiam futuræ Christianæ plebis allegoriam fuisse significat ad 1. Cor. c. 10. v. 1. & sequentibus. *Nolo autem vos ignorare fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari, & omnes eundem cibum spiritalem manducaverunt, & omnes eumdem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spiritali consequente eos petra, petra autem erat Christus.*

REGULA XLVII.

Veteris præsertim Testamenti lectionem non probe intelligentes, noxam incurrunt non Scripturæ culpa, sed legentis. Basilius ad Chilonem de vita solitaria, & Hieronym. in Epist. ad Galat. cap. 5.

OMnis namque panis nutrimentum affert ac salutem: ægris autem sæpe inutilis. Sic & omnis Scriptura Divina ex Deo est, atque admodum fructuosa, nihilque per se immundum atque impurum retinet, aut præbet, nisi ei qui putaverit illud esse impurum. Unde & Beatus Pater Benedictus in Regula libros quosdam veteris Testamenti legi prohibet in monachorum conventu ea hora, qua paulo post cubitum eundum est. Sic enim ait, Mox ut surrexerint a cana, sedeant omnes in unum, & legat unus collationes vel vitas Patrum, aut certe aliquid, quod ædificet audientes. Non autem Heptaticum aut Regum, quia infirmis intellectibus non erit utile illa hora hanc Scripturam audire. Hieronymus in Epistolam ad Galat. cap. 5. Quia opera, inquit, carnis divinarum Voluminum historia continet, non valde eos juvans, qui sic eam intelligunt, ut Scriptura est. Quis enim non docebitur servire luxuriæ, & fornicationem habere pro nihilo, cum, Gen. 38. v. 15. Judam ad meretricem legerit ingredientem? Patriarchas habuisse multas pariter uxores? Quomodo non ad Idololatriam provocabitur, qui sanguinem taurorum, & ceteras Levitici victimas non plus quam quod in littera sonat, putaverit indicare? Quod autem inimicitias in aperto positus Scripturæ sermo doceat, & ex hoc loco probatur, Psalm. 136. v. 8. & 9. *Gaudia Babylonis misera, bea-*

tus qui retribuet tibi retributionem tuam quam retribuisti nobis : beatus qui tenebit , & allidet parvulos tuos ad petram. Et ex illo Psalm. 110. v. 8. *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ*. Et cetera his similia de contentionibus, videlicet, ira, rixis, dissensionibus, ad quæ, si non altius aliquid sentiamus, provocant nos magis historiæ exempla, quam prohibent. Hæreses quoque magis de carnali Scripturæ intelligentia, quam de opere carnis nostræ, ut plurimi æstimant, substiterunt. Nec non invidiam, & ebrietates per Legis litteram discimus, Gen. 9. v. 12. *Inebriatur Noe* post diluvium, & Patriarchæ apud fratrem Joseph in Egypto. Gen. 34. v. 34. Sed & commessationes in Regum libro scriptæ sunt *Saltante David*, & concrepante tympanis *coram Arca Testamenti* Dei, 2. Reg. 6. v. 16. & his similia. Quæritur, quomodo ad veneficia, & ad maleficas artes simplex Scripturæ divinæ sermo, qui dicitur caro, nos provocet, nisi ad ejusdem Scripturæ spiritum transcendamus? Puto hoc significare decies *Danielem*, & tres pueros Magis, Incantatoribus, & Gazarenis, atque Chaldæis sapientiores repertos, & Moysen omni sapientia, & doctrina Ægyptiorum eruditum. Multorum ergo malorum occasio est, si quis in Scripturæ carne permaneat, quæ qui fecerint, Regnum Dei non consequentur. Quamobrem spiritum Scripturæ fructusque quæramus, qui non dicuntur esse manifesti. Multo quippe labore, & sudore, & digno cultu in Scripturis fructus invenitur. Unde arbitror Paulum ad Galat. 5. v. 19. diligenter, & caute de Scripturæ sensibus dixisse carnalibus, *Manifesta sunt autem opera carnis*.

REGULA XLVIII.

In Testamento Novo pene nullæ in Evangelica aut Apostolica Doctrina reperiuntur, quamvis ardua, & divina Præcepta, & promissa, quæ illis etiam veteribus desint. Aug. 1. Retract. cap. 22.

QUid est, quod in Sermone Evangelico Matth. 5. in monte Dominus dicit: *Audistis quia dictum est antiquis hoc? Ego autem dico vobis hoc;* si nihil ipse amplius præcepit, quam præceptum est in illis veteribus libris? Deinde regnum Cælorum illi populo fuisse promissum non legimus in his, quæ promissa sunt, Lege data per Moysen in monte Sina, quod proprie dicitur vetus

Testamentum, quod præfiguratum dicit Apostolus Galat. 4. v. 24. per *ancillam Saræ, & filium ejus*. Sed ibi figuratum est & novum per ipsam *Saram*, *& filium ejus*: proinde si figuræ discutiantur, omnia ibi prophetata reperiuntur, quæ sunt præsentata, vel exspectantur præsentanda per *Christum*. Verumtamen propter quædam præcepta non figurata sed propria, quæ non in Veteri testamento sed in novo inveniuntur, cautius, & moderatius diceretur pene nulla, quam nulla hic esse, quæ non sunt in illis, quamvis, & illic sint illa duo præcepta de dilectione Dei & proximi, quo rectissime omnia & legitime & Prophetica, Evangelica & Apostolica referuntur. Quamquam enim utrumque in utroque sit, prævalet tamen in Veteri timor, amor in Novo, quia ibi servitus, hic libertas ab Apostolis prædicatur. *Hieronymus* in Epistola ad Damasum de prima visione *Isaiæ*, *pulchre*, inquit, *Seraphim clamat alter ad alterum*. Quidquid enim in Veteri legimus Testamento, hoc idem in Evangelio reperimus: & quod in Evangelio fuerat lectitatum, hoc ex veteris Testamenti auctoritate deducitur, nihil in eis dissonum, nihil diversum est.

REGULA XLIX.

Vetus Testamentum est occultatio Novi & Novum manifestatio Veteris. Quæ Testamenta differunt figuris & figuratis, multitudine ac paucitate Sacramentorum, timore & amore, servitute & libertate. Aug. de vera Religione, capitulo 17. & de catechizandis rudibus, capitulo 4. & de moribus Ecclesiæ Catholicæ, capitulo 28.

MAnifestum est, non tantum totam Legem & Prophetas in illis duobus pendere præceptis dilectionis Dei & proximi, quæ adhuc sola Scriptura Sancta erat, cum Dominus hoc diceret, sed etiam quæcumque posterius salubriter consecrata sunt, memoriæque mandata Divinarum volumina Litterarum. Quapropter in veteri Testamento est occultatio Novi, & in Novo Testamento est manifestatio Veteris. Secundum illam occultationem carnaliter intelligentes carnales, & tunc & nunc pœnali timore subjugati sunt. Secundum hanc autem manifestationem Spirituales, & tunc quibus pie pulsantibus etiam occulta patuerunt, & nunc qui non superbe quærunt, nec etiam aperta claudunt, spiritua-

ritualiter intelligentes, donata charitate, liberati sunt. Quoniam vero pietas timore inchoatur, charitate perficitur: populus timore constrictus, tempore servitutis in veteri Lege multis Sacramentis onerabatur: hoc enim talibus utile erat ad desiderandum gratiam Dei, quæ per Prophetas ventura canebatur. Quæ uti venit ab ipsa Dei sapientia homine assumpto, a quo in libertatem vocati sumus, pauca Sacramenta saluberrima constituta sunt, quæ societatem Christianam populi, hoc est sub uno Deo liberæ multitudinis continerent. Multa vero quæ populo Hebræo, hoc est, sub eodem uno Deo compeditæ multitudini erant imposita, ab actione remota sunt, in fide atque interpretatione manserunt. Ita nunc nec scurriliter alligant, & exercent liberaliter animum. Ita ut coercitio in Veteri Testamento sit, instructio vero amore perficitur. In his duobus Deus ipse, cujus bonitate atque clementia fit omnino ut aliquid simus, duobus Testamentis Vetere & Novo, disciplinæ nobis regulam dedit. Duorum differentiam sic probamus, ut in illo sint onera servorum: in isto gloria liberorum. In illo cognoscatur Præfiguratio possessionis nostræ, in isto teneatur ipsa possessio. In Veteri homini fugienti, tamquam Dominus apposuit, quod timeret: in Novo redeunti, tamquam Pater apposuit, quod amaret. *Hieronymus* dialogorum primo contra Pelagium sub persona Attici, in Lege, inquit, veteri servi, in Nova præsens dominus loquitur. Ibi promittitur, hic completur: ibi initia, hic perfectio est. In illa operum fundamenta jaciuntur, hic fidei & gratiæ culmen imponitur. Idem etiam super Matthæum cap. 11. Si quæras, inquit, quomodo Lege levius est Evangelium, cum in Lege homicidium, in Evangelio ira damnetur? qua ratione Evangelii gratia facilior, cum in Lege adulterium, in Evangelio concupiscentia puniatur? in Lege multa præcepta sunt, quæ Apostolus non posse compleri plenissime docet. In Lege opera requiruntur, quæ qui fecerit, vivet in eis. In Evangelio voluntas quæritur, quæ etiam si effectum non habuerit, tamen præmium non amittit. Evangelium ea præcipit, quæ possumus, ne scilicet concupiscamus: hoc in arbitrio nostro est. Lex cum voluntatem non puniat, punit effectum, ne adulterium facias. Finge in persecutione aliquam virginem prostitutam: hæc apud Evangelium, quia voluntate non peccat, virgo suscipitur. In lege quasi corrupta repudiatur.

REGULA L.

Intellectus ſacri Eloquii inter textum & myſterium tanta eſt libratione penſandus, ut utriuſque pars lance moderata, hunc neque nimiæ diſcuſſionis pondus deprimat, neque rurſus torpor incuriæ vacuum relinquat. Gregor. 21. Mor. cap. 1.

MUltæ ſacri Eloquii ſententiæ tanta allegoriarum conceptione ſunt gravidæ, ut quiſquis eas ad ſolam tenere hiſtoriam nititur, earum notitia per ſuam injuriam privetur. Nonnullæ vero ita exterioribus præceptis inſerviunt, ut ſi quis eas ſubtilius penetrare deſiderat, intus quidem nihil inveniat, ſed hoc ſibi etiam quod foris loquuntur, abſcondat. Unde bene quoque narratione hiſtorica per ſignificationem dicitur, Gen. 30. v. 37. & 38. *Tollens Jacob virgas populeas virides & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticavit eas, detractiſque corticibus, in his quæ ſpoliata fuerant, candor apparuit: illa vero, quæ integra fuerant viridia permanſerunt. Atque hunc in modum color effectus eſt varius.* Ubi & ſubditur, *Poſuitque eas in canalibus, in quibus effundebatur aqua, ut cum veniſſent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aſpectu earum conciperent. Factumque eſt, ut in ipſo calore coitus oves intuerentur virgas, & parerent maculoſa & varia & diverſo colore reſperſa.* Quid eſt enim virides amygdalinas atque ex platanis ante gregum oculos ponere, niſi per S. Scripturæ ſeriem antiquorum Patrum vitas atque ſententias in exemplum populis præbere? Quæ nimirum, quia juxta rationis examen rectæ ſunt, virgæ nominantur. Quibus ex parte corticem ſubtrahit, ex parte relinquit, dum quaſi litteræ intellectum fugimus, quaſi corticem ſubtrahimus: & dum plerumque intellectum litteræ ſequimur, quaſi corticem reſervamus.

REGULA LI.

Si secundum litteram, id est, ut littera sonat, aliqua intelligi pie & digne non possunt, nisi figurate atque ænigmatibus ista credamus, auctoritates habemus Apostolicas, a quibus tam multa veteris Testamenti solvuntur ænigmata. August. 8. de Gen. ad litteram cap. 2.

GRegorius 18. *Moralium cap.* 30. plerumque in sacro Eloquio sic nonnulla mystica describuntur, ut tamen juxta narrationem historicam prolata videantur: sed sæpe in eadem narratione permixta quædam sunt per quæ superficies historiæ cuncta quassetur. Quæ dum nihil historicum resonant, aliud in eis inquirere Lectorem cogunt. Apud Job. 28. v. 17. legis, *Non adæquabitur ei aurum vel vitrum.* Quis sapiens hoc juxta litteram sentire dignetur? vitrum quippe auro est longe vilius, & postquam dictum est, quod aurum huic sapientiæ non æquatur, adhuc quasi crescendo subjungitur, quod ei quoque neque vitrum possit æquari. Sed ipsa nos littera ab historico intellectu ad indagandum allegoriæ mysterium mittit. Quid ergo in auro vel vitro accipimus, nisi illam Beatorum civium societatem, quorum corda sibi invicem & charitate fulgent, & veritate translucent? Quam *Joannes in Apocalypsi* 21. *v.* 18. conspexerat, cum dicebat, *Ipsa vero civitas auro mundo similis, vitro mundo.*

REGULA LII.

Sacra Scriptura plurima continet, quorum quædam in contrariam, quædam in diversam, quædam in ambiguam significationem accipiuntur. August. 3. de Doct. Christ. cap. 25.

QUoniam multis modis res similes rebus apparent; non putemus esse præscriptum, ut quod in aliquo loco res aliqua per similitudinem significaverit, hoc eam semper significare credamus. Nam in vituperatione fermentum posuit Dominus, cum diceret, Matth. 16. v. 6. *Cavete a fermento Pharisæorum.* Et in laude cum diceret, Luc. 3. v. 21. *Simile est regnum cælorum mulieri, quæ abscondit fermentum in tribus mensuris farinæ, donec fermentaretur totum.* Hujus igitur varietatis observatio duas

habet

habet formas. Sic enim aliud atque aliud res quæque significant, ut aut contraria, aut tantummodo diversa significent. Contraria scilicet, cum alias in bono, alias in malo res eadem per similitudinem ponitur, sicut hoc est, quod de fermento supra diximus. Tale est etiam quod *leo* significat *Christus*, ubi dicitur, Apocal. 5. v. 5. *Vicit leo de tribu Juda*. Significat & diabolum, uti scriptum est, 1. Petri 5. v. 8. *Adversarius vester diabolus circuit, quærens quem devoret. Ita serpens in bono est*. Matth. 10. v. 16. *Prudentes ut serpentes*. In malo autem, *Serpens Evam seduxit astutia sua*. In bono *panis*, Joannis 6. v. 52. *Ego sum panis vivus qui de cælo descendi* In malo autem *panis*, *Panes occultos libenter edite*. Sic & alia plurima. Et hæc quidem quæ commemoravi, minime dubiam significationem gerunt, quia exempli gratia commemorari non nisi manifestissima debuerunt. Sunt autem quæ incertum sit, in quam partem accipi debeant, sicut Psal. 74. v. 9. *Calix in manu Domini vini meri plenus mixto*. Incertum est enim, utrum *iram Dei* significet non usque ad novissimam pœnam, id est, usque ad fæcem: an potius *gratiam Scripturarum* a Judæis ad Gentes transeuntem. Quia inclinavit ex hoc in hoc, remanentibus apud Judæos observationibus, quas carnaliter capiunt: quia fæx ejus non est exinanita. Cum vero res eadem non in contraria, sed tantum in diversa significatione ponitur, illud est in exemplo, quod *aqua & populum* significat, sicut in Apoc. 17. v. 15. legimus, & *Spiritum Sanctum*. Unde est illud Joan. 7. v. 38. *Flumina aquæ vivæ fluent de ventre ejus*: & si quid aliud atque aliud pro locis in quibus ponitur, aqua significari intelligitur. Sic & aliæ res non singulæ, sed unaquæque earum non solum duo aliqua diversa, sed etiam nonnumquam multa significant pro loco sententiæ, sicut posita reperitur. Vides erudite Theologe, quam immensa dictionum diversa, aut contraria, aut ambigua in Sacris litteris significantium sylva. Huic Augustini regulæ velut appendix aliquid subnecti poterat, si alienis vigiliis insidiari, aliorumque labores pro nostris venditare in animo nobis fuisset. Verum cum & a Christiano candore, & a meis moribus id sit alienissimum, ad eos Auctores legendos te mittimus, qui in hujusmodi negotio nec sine laude, nec sine fructu versati sunt. Quod si & nos quædam hujusmodi dictionum tractamus, talia erunt, quorum illi prorsus non meminerunt.

REGULA LIII.

Litteralis expositio maxime commendatur, ubi commode fieri potest. Basilius in Hexamer. Congressione 9.

SCio vertendi leges alias in alias sententias *Scripturam*, & si non a me ipso compleri, sed elaboratas ab aliis ostendi. Nam qui non acceptant sententias Scripturæ communes, ii non aquam ut aquam accipiunt, sed aliam quamdam naturam inquiunt esse, & plantam & piscem ad id quod ipsis videtur, immutant. Reptilium etiam ortum atque ferarum ad suas sententias vertentes, interpretantur perinde ut somniorum Interpretes; ad id respicientes quod sibi proposuerunt, eorum quæ secundum quietem visa sunt, interpretationes afferre solent. Ego vero cum fœnum audio, fœnum intelligo, & stirpem & piscem & jumentum, omnia, uti dicta sunt, ita accipio. Non enim me Religionis nostræ Legisquepudet. *Epiphanius* Salaminæ Episcopus *Origenem* carpit, quod allegorice tantum interpretetur, ut auctor est *Hieronymus*. Quo etiam nomine Origenes objurgatur a Divo Hieronymo, ut in præfatione decem visionum Isaiæ ad Amabilem Episcopum: Origenes, inquit, liberis allegoriæ spatiis evagatur, & ingenium suum facit Ecclesiæ Sacramenta.

REGULA LIV.

Non quid omnipotentia Dei facere possit, cui cuncta possibilia sunt, sed quid in naturæ ordine ab eo institutum sit, videndum est. August. 2. de Genesi ad litteram, cap. 1.

NEque enim si vellet Deus sub aqua oleum aliquando manere, non fieret, non ex eo tamen olei natura nobis esset incognita, quod ita facta sit, ut appetendo suum locum, etiam si subterfusa fuerit, perrumpat aquas, eisque se superpositam collocet. Sic & de *aquis, quæ super cælos sunt*, Psalm. 148. vers. 4. dicendum, ut eas illic esse credamus, ubi Sacra Scriptura illas esse dicit.

REGULA LV.

Sententia aliqua probabilis tam diu non est contra Fidem, donec veritate certissima refellatur. Augustinus 1. de Gen. ad litteram, cap. 9.

POnamus enim in eo quod scriptum est Gen. 1. vers. 3. *Dixit Deus fiat lux, & facta est lux*; aliam sensisse lucem corporalem factam, & aliam spiritualem esse lucem in creatura Spirituali, quod nostra Fides non dubitat esse ante lucem corporalem cælestem, aut etiam super cælum, vel ante cælum, cui succedere nox potuerit, tam diu non est contra Fidem, donec veritate certissima refellatur. Quod si factum fuerit, non hoc habebat Divina Scriptura, sed hoc senserat humana ignorantia. Si autem hoc verum esse certa ratio demonstraverit, adhuc incertum erit, utrum hoc in illis verbis Sanctorum Librorum scriptor sentire voluerit, an aliud non minus verum. Quod si cetera contextio sermonis non hoc eum voluisse probaverit, non ideo falsum erit aliud, quod ipse intelligi voluit, sed & verum & quod utilius cognoscatur. Si autem contextio Scripturæ hoc voluisse intelligi scriptorem non repugnabit, adhuc restabit quærere, utrum & aliud non potuerit. Quod si & aliud potuisse invenerimus, incertum erit, quidnam eorum, ille voluerit, an utrumque. Sentire voluisse non inconvenienter creditur, si utriusque sententiæ certa circumstantia suffragatur.

REGULA LVI.

IN rebus obscuris atque a nostris oculis remotissimis, si qua inde scripta etiam Divina legimus, quæ possint salva fide, qua imbuimur, aliis atque aliis favere sententiis: in nullam earum nos præcipiti affirmatione ita projiciamus, ut si forte diligentius discussa veritas eam recte labefactaverit, corruamus non pro sententia Divinarum Scripturarum, sed pro nostra ita dimicantes, ut eam velimus Scripturarum, quæ nostra est, cum potius eam quæ Scripturarum est, nostram esse velle debeamus. Augustinus de Genesi ad litteram capite 18. Lege explanationem præcedentis regulæ.

REGULA LVII.

Divina Scriptura aliquando tamquam infirmis infirmiter loquitur, & tamen innuit aliquid, quod intelligat, qui valuerit. August. 5. de Genesi ad litteram cap. 6.

CUm Sacra Scriptura dies seorsum commemoret, quibus Deus cuncta creavit, subjungit, dicens Gen. 2. vers. 4. & 5. *In die quo fecit Dominus Deus Cælum & terram, & omne virgultum agri, &c.* Quod idcirco dictum est, ut quomodo possemus cogitaremus simul omnia Deum fecisse, quamvis superior sex dierum enumeratio, velut temporum intervalla ostendisse videretur.

REGULA LVIII.

Moris est Scripturarum obscuris manifesta subnectere, & quod prius sub ænigmate dixerint, aperta voce proferre. Hieronym. in Isai. cap. 19. lib. 5. Comment.

CUm contra Ægyptum fuerat Propheta minatus Isai. 18. v. 1. *Væ terræ cymbalo alarum, quæ est trans flumina Æthiopiæ &c.* Quæ propheticus sermo contexuit, postea manifestiorem fecit intelligentiam, & ad ipsam comminans Egyptum, loquitur quod nequaquam per Angelos, sed ipse Dominus veniat super nubem levem, id est velocem, & ingrediatur Ægyptum: & Idola Ægypti contremiscant, tabescatque consortium, & *Ezechielis* vaticinium compleatur cap. 46. v. 13. *Disperdam Simulacra, & cessare faciam Idola de Memphis.*

REGULA LIX.

Quæ pertinent ad fidem & bonos mores aperte traduntur in Sacra Scriptura. August. 2. de Doct. Christ. cap. 9.

CUm in Scripturis *voluntas Dei* quæratur, & hæc sit, ut Apostolus ait, 1. Thes. 4. vers. 3. *Sanctificatio nostra:* nimirum aperta esse illa debent, quæ communia sunt omnibus, ut cognoscantur, ut inde Sancti fiant: alioquin ad paucos perveniret & fides, & bene vivendi

regula, cum præsertim Deus velit *omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*. 1. Timoth. 2. vers. 4.

REGULA LX.

Scriptura Divina ex visibilibus & invisibilibus constat, veluti ex corpore quodam, littera scilicet, quæ videtur, & anima, sensus qui intra ipsum deprehenditur, & spiritu secundum id, quod etiam quædam in se cælestia teneat. Per litteram corporalia significant Divinæ litteræ: per spiritum intellectualia, quæ spiritualia dicimus. Orig. Periarch. lib. 4.

SIcut ergo cognitionem sui ad invicem gerunt visibilia, & invisibilia, terra & cælum, anima & caro, corpus & spiritus, & ex eorum conjunctionibus constat hic mundus: ita etiam Sacram Scripturam credendum est constare. Quia ergo hæc ita se habent, invocantes Deum, qui fecit Scripturæ, animam & corpus & spiritum: Corpus quidem iis, qui ante fuerunt, animam vero nobis, spiritum autem iis qui in futuro hæreditatem vitæ æternæ consequentur, per quam perveniant ad regna cælestia. Verum viam, quæ nobis videtur recta esse ad intelligendas Scripturas, & sensum earum requirendum hujusmodi arbitramur; sicut ab ipsa nihilominus Scriptura, qualiter de ea sentiri deceat, docemur. Apud *Salomonem* invenimus in *Proverbiis* tale aliquid de *Divinæ Scripturæ* observantia præcipi: *Ecce*, inquit, *descripsi eam tibi tripliciter in cogitationibus, ut ostenderem tibi firmitatem, & eloquia veritatis, respondere ex his illis, qui miserunt te*. cap. 22. v. 20. Tripliciter ergo describere oportet unumquemque intelligentiam *Divinarum Litterarum*, id est, ut simpliciores quique ædificentur ab ipso, ut ita dixerim, corpore *Scripturarum*: sic enim appellamus communem istum & historialem intellectum. Si qui vero aliquantum jam proficere cœperunt, & possunt aliquid amplius intueri, ab ipsa *Scripturæ* anima ædificentur. Qui vero perfecti sunt, & similes iis, de quibus Apost. 1. Cor. 2. vers. 6. & 7. dicit, *Sapientiam autem loquitur inter perfectos: sapientiam vero non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram*. Hi tales ab ipsa Spirituali lege quæ *umbram habet futurorum bonorum*,

tam-

tamquam a *Spiritu* ædificantur. Illud sane non ignorandum, esse quædam in *Scripturis*, in quibus hoc quod diximus corpus, id est, convenientia historialis intelligentiæ, non semper invenitur, sicut in consequentibus demonstrabimus, & est, ubi ea, quam diximus, *anima*, vel *spiritus* solummodo intelligenda sunt, quod etiam in *Evangeliis* designari puto, cum dicuntur Joan. 2. ver. 6. *Secundum purificationem Judæorum sex hydriæ positæ, capientes metretas binas, vel ternas.* In quo, ut dixi, videtur *Sermo Evangelicus* indicare de his qui dicuntur ab *Apostolo* Judæi, quod hi purificentur per Verbum *Scripturæ*, capientes interdum quidem *duas metretas*, id est, *animæ vel spiritus*, secundum quod supra diximus, intellectum recipientes: interdum autem *tres* cum etiam corporalem intelligentiam, quæ est *historiæ*, servari lectio ad ædificationem potest. *Sex* vero *hydriæ* convenienter dictæ sunt de his, qui in mundo positi purificantur. In *sex* enim *diebus*, qui perfectus est numerus, mundum hunc, & omnia, quæ in eo sunt, legimus consummata. Quanta igitur sit utilitas in hoc primo, quem diximus historiali intellectu, testimonium est omnium credentium multitudo, quæ & satis fideliter, & simpliciter credit, nec multa assertione indiget, quod palam omnibus patet. Ejus vero intelligentiæ, quam velut *animam* esse *Scripturæ* supra diximus, exempla nobis quam plurima dedit *Apostolus Paulus* sicut est in 1. Epist. ad Cor. 4. cap. 6. v. 9. *Scriptum est enim* (Deut. cap. 25. vers. 4.) *Non alligabis os bovi trituranti*. Tunc deinde explanans, qualiter præceptum istud debeat intelligi, addit dicens, *Numquid de bobus cura est Deo? An propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt, quoniam debet in spe qui arat, arare, & qui triturat, in spe fructus percipiendi*; sed & alia hujusmodi quam plurima, quæ hoc modo sunt interpretata de Lege, instructionemque plurimam audientibus conferunt. *Spiritualis* autem explanatio est talis, ut quod dicit Apost. 1. Cor. 10. vers. 11. *Quod omnia contingebant ipsis in figura:. Scripta sunt autem ad correptionem nostram in quos fines sæculorum devenerunt.* Et occasionem nobis præstat intelligentiæ, ut possimus nos advertere, quorum figuræ erant ista, quæ illis accidebant. Et quod de *tabernaculo* in Epistola meminit illius dicti, quod *Moysi* fuerat præceptum, *Vide*, inquit Heb. 8. vers. 5. *Omnia facito secundum exemplar quod tibi ostensum est in monte*. Ad Galat. vero cap. 4.

verſ. 21. & ſeq. ſcribens, exprobrans quibuſdam qui videbantur ſibi legere *Legem*, ſed non intelligere, pro eo quod allegoriam eſſe in his quæ ſcripta ſunt, ignorabant: ita cum increpatione quadam ad eos dicit: *Dicite mihi, qui ſub Lege vultis eſſe, Legem non legiſtis? Scriptum eſt enim, quod Abraham duos filios habuit, &c. Hæc enim ſunt duo teſtamenta*, ad Galat. 4. verſ. 22. Et multa ſimilia *Apoſtolus* dicit Cor. 2. cap. 3. verſ. 15. & 16. *Uſque in hodiernum diem cum legitur Moyſes velamen poſitum eſt ſuper cor eorum. Cum autem converſus fuerit ad Dominum, auferetur velamen. Dominus autem Spiritus eſt, ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas*. Donec autem quis non ſe converterit ad intelligentiam *ſpiritualem*, eſt poſitum *velamen* ſuper cor ejus, quo *velamine*, id eſt, intelligentia craſſiore *Scriptura* ipſa velari dicitur, vel putatur: & hoc eſt quod ait, ſuperpoſitum velamen vultui *Moyſis*, cum loqueretur ad populum, id eſt, cum *Lex* Vulgo recitaretur. Si autem convertamus nos ad *Dominum* ubi eſt, & *verbum Dei*, & ubi *Spiritus Sanctus* revelat *ſcientiam ſpiritualem*, tunc auferetur *velamen*, & tunc revelata facie, in *Scripturis Sanctis* gloriam *Domini* ſpeculabimur.

REGULA LXI.

Sacra Scriptura plerumque de virtutibus & vitiis ſic agit, ut dum loquendo aliud inſinuat, aliud tacendo innoteſcat. Gregorius 1. Mor. cap. 56.

CONtra Divitem in Evangelio Luc. 16. v. 24. de loquacitate memoratur, quæ in convivio inter alias gravior fuerit culpa, monſtratur. Nam cum venter reficitur, lingua defrenatur. Unde dives apud Inferos aquam appetere deſcribitur, dicens, *Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti ſui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma*. Prius epulatus dicitur quotidie ſplendide, & poſt aquam petere in lingua memoratur: quia inter epulas valde diffluere loquacitas ſolet. Ex pœna indicat culpam, cum eum quem epulatum quotidie ſplendide *Veritas* dixerat, in lingua plus ardere perhibebat. Hi quippe qui chordarum armoniam temperant, tanta hanc arte diſpenſant, ut plerumque cum una tangitur, longe alia ac multis interjacentibus poſita chorda quatiatur. Cumque iſta ſo-

nitum reddit, illa quæ in eo cantu temperata est, aliis impercussis tremit.

REGULA LXII.

Mos est Divinarum Litterarum, ut cum aliquid narrant, interposita alterius causæ sententia, ad superiora protinus redeant. Gregor. 5. Mor. cap. 29.

PAulus *Apostolus* cum *dilectum discipulum* de instituendis Ecclesiæ officiis admoneret, ne quos forte ad Sacros ordines inordinate proveheret, dixit, 1. ad Tit. 5. vers. 22. 23. & 24. *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis: teipsum castum custodi.* Qui ad infirmitatem ejus corporis protinus verba convertens, ait, *Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates*; statimque subiungit, dicens, *Quorumdam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad judicium, quosdam autem & subsequuntur.* Quid ergo ad illud pertinet, quod ab infirmo aquam bibi prohibuit, hoc de peccatis absconditis quorumdam hominum manifestisque subiunxit, nisi quod interposita de ejus infirmitate sententia, ad hoc in extremo rediit, quod superius dixit, *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.*

REGULA LXIII.

Ad Sanctas Scripturas si admissa fuerint vel officiosa mendacia, quid in eis remanebit auctoritatis? Nulla ergo mendacii suspicio admittenda est. August. ad Hieron. Epist. 9.

QUæ tandem de *Scripturis* illis sententia proferetur, cujus pondere contentiosæ falsitatis obteratur improbitas? Statim enim ut protuleris, si aliter sapit, qui contra nititur, dicit, illud quod prolatum erit, honesto aliquo officio scriptorem fuisse mentitum. Non enim deesse poterunt causæ, cur existimetur, non solum potuisse, verum etiam debuisse mentiri, si officioso mendacio conceditur locus. Idem Epist. 19. Ego solis eis *Scripturarum* Libris, qui jam *Canonici* appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum

auctorem scribendo aliquid errasse firmissime credam. Ac si aliquid in eis offender litteris, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quam vel mendosum esse Codicem, vel Interpretem non assecutum esse, quod dictum est, vel me minime intellexisse non ambigam.

Regula LXIV.

Ambiguitas & repugnantia quæ videtur in Sacris litteris ex ipsius Textus consequentibus & adjunctis tollenda est. Si autem Scripturæ repugnantia pertractari ac discuti non potest, saltem id intelligatur, quod fides sana præscribit. August. 3. de Doct. Christ. cap. 2. & de Gen. ad litt. lib. 1. cap. ult. & contra Faustum Manichæum lib. 9. cap. 6. 7.

ALiud est, quod potissimum scriptor senserit, non dignoscere, aliud autem a regula pietatis errare. Si utrumque vitetur, perfecte se habet fructus legentis: si vero utrumque vitari non potest, etiamsi voluntas scriptoris incerta sit, sanæ Fidei congruam non inutile est tenuisse sententiam. *Paulus* scribit ad *Romanos* 1. vers. 3. *Filium Dei ex semine David secundum carnem*, & 2. Corinthiorum 5. vers. 16. *Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus*. Restat ergo, ut nos demonstremus, quam possit utrumque verum esse, & quam sibi hæc duo non sint contraria. Unum quippe eorum, scilicet non esse *Pauli*, nullo modo possumus dicere, quia nulla in eo variat Codicum auctoritas. *Christus* enim ex *Semine David* secundum carnem omnium librorum atque linguarum concordat auctoritas. In hoc autem *Paulum* aliquando errasse, & proficiendo mutasse sententiam, absit, ut dicamus. Quapropter quisquis es, quem velut pugnantia ista moverunt, quod alibi scriptum, *Filium Dei ex semine David*: alibi autem, *& si cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus*: & si non utrumque ex unius *Apostoli* litteris proferretur, sed unum eorum *Paulus* dixisset, alterum *Petrus*, aut *Isaias*, aut alius quisquam *Apostolorum* sive *Prophetarum*, quia ita sibi omnia in *Canonica veritate* concordant, ut tamquam uno ore dicta justissima & prudentissima pietate credantur, & serenissimo intellectu inveniantur, & solertissima diligentia demonstrentur, non liceret de alterutro dubitare. Proinde quia ex *Apostoli Pauli Canonicis*, id est, vere *Pauli Epistolis* utrum-

que profertur, & non possumus dicere aut mendosum esse Codicem, aut Interpretem errasse, restat ostendere, quomodo neutrum ab altero dissonet, sed in eadem *sanæ fidei* regula utrumque concordet. Nam quod *Filius Dei* ex *semine David* homo factus est, nec idem *Apostolus* uno loco dicit, & aliæ *Sanctæ Scripturæ* apertissime prædicant. Quod vero dicit, *Et si noveramus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus*; ea ipsa circumstantia *Scripturæ* loci ejus satis ostendit, quid loquatur *Apostolus*. Suo quippe more vitam nostram futuram, quæ jam in ipso homine *Mediatore Christo Jesu* capite nostro surgente completa est, ita spe certa meditatur, tamquam adsit, præsensque teneatur. Quæ utique vita non erit secundum carnem, sicut *Christi* vita non est secundum carnem: nam hoc loco non ipsam corporis nostri substantiam, quam *Dominus* etiam post resurrectionem suam carnem appellat, Luc. 24. v. 39. dicens: *Palpate, & videte quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere*: sed corruptionem mortalitatemque carnis vult intelligi, quæ tunc non erit in nobis, sicut jam in *Christo* non est. Hanc etiam proprie carnem nominabat, etiam cum de ipsa resurrectione satis evidenter loqueretur: *Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt*. Noveramus ergo *Christum* secundum carnem, id est, secundum carnis mortalitatem, antequam resurgeret: sed nunc jam non novimus, quia sicut idem dicit *Apostolus* Rom. 6. vers. 9. *Christus resurgens a mortuis, jam non moritur, & mors ei ultra non dominabitur.*

REGULA LXV.

Sacra Scriptura pro auditorum viribus, & utilitate dimetitur, quæ denuntiat. Orig. lib. 4. *contra Celsum.*

Dicendum est, quod quemadmodum ipsi, ubi cum pueris minutioribus oborta est disceptatio, non nostras dicendi vires attendimus, sed illorum imbecillitati nos ipsos accommodantes, non solum his consentanea fabulamur, sed ea etiam facimus, quæ ad puerorum videntur emendationem satisfacere et illis non parum conducere. Sic item, & Dei verbum videtur, quæ supra sunt, dispensasse. Quemadmodum vero quæ ad Deum spectant, denuntientur, in Deuteronomio 1. v. 31. sic proferuntur,

Portabit te Dominus Deus tuus, ut solet homo gestare parvulum filium suum. Quasi humanos mores Deo *Sacra Scriptura* imponat, ut hominibus conferant.

REGULA LXVI.

Quæ in divinis Libris scripta non sunt, tractare debemus per ea quæ scripta sunt. Origenes in Matth. cap. 23.

SCriptum est Matth. 25. ver. 35. & 36. Christum propter esurientes & sitientes dixisse, *esurivi, & sitivi*; & propter nudos & peregrinos, & ægrotantes, & in carcere positos, *nudus fui, & hospes fui, & in carcere fui, & infirmus fui*. Secundum consequentiam similitudinis addamus & nos, injurias passus sum, cæsus sum, & tentatus sum, & omnia. Et sicut in illis, quæ scripta sunt, verus est sermo Domini dicentis: *Quamdiu uni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis*: sic cum injuriam passus fuerit justus, velut blasphematus, vel aliud tale passus, pone *Christum* in eos, qui fecerunt, dicentem eis, quando uni ex minimis istis fecistis injuriam, me tentastis, me blasphemastis.

REGULA LXVII.

In Sacris Libris quædam inveniuntur assumpta ex Gentilium Libris. Hieronymus in Epistola ad Magnum Oratorem.

QUis enim nesciat, & in *Moyse* & in Prophetarum voluminibus quædam assumpta de Gentilium Libris, & *Salomonem* Philosophis *Tyri* & nonnulla proposuisse, & aliqua respondisse? Unde in exordio *Proverbiorum* 1. commonet, ut intelligamus *Sermones prudentiæ*, *versutiasque verborum*, *parabolas & obscurum Sermonem*, *dicta sapientium*, *& Ænigmata*, quæ proprie Dialecticorum & Philosophorum sunt. Sed & *Paulus* Apostolus *Epimenidis* Poetæ versiculo usus est, scribens ad *Titum* 1. v. 12. *Cretenses semper mendaces*, *malæ bestiæ*, *ventres pigri*. Cujus Heroici Hemistichium postea *Callimachus* usurpavit. Nec mirum, si apud Latinos metrum non servet ad verbum expressa translatio, cum *Homerus* eadem lingua versus in prosam, vix cohæreat. In alia quoque epist. 1. Cor. 15. ver. 33. *Menandri* ponit senarium, *Corrumpunt enim bonos mores colloquia mala*. Et apud *Athenienses* in *Martia* curia disputans, Act. 17. Aratum testem

vocat

vocat. *Ipsius enim, & genus sumus.* Quod Græce dicitur τοῦ γὰρ γένος ἐσμεν. Et est clausula versus heroici. Ac ne parum hoc esset, Ductor Christiani Exercitus & Orator invictus, pro *Christo* causam agens, etiam in scriptionem fortuitam arte torquet in argumentum Fidei. Didicerat enim a vero *David* extorquere de manibus hostium gladium, & *Goliæ* superbissimi caput proprio mucrone truncare.

REGULA LXVIII.

Profunditas mysteriorum atque Judiciorum Dei non est perquirenda. Ambrosius de vocatione Gentium lib. 1. *cap.* 4.

NEque sapientiores aut scientiores Beatissimo Apostolo sumus, qui cum de gratiæ potentia disputaret, magnorum mysteriorum ingressus arcanum, iis quæ impossibile erat enarrare, succubuit. Cum enim dixisset Rom. 11. ver. 25. & sequent. *Nolo vos ignorare, Fratres, mysterium hoc, ut non sitis vobis ipsis sapientes, quia cæcitas ex parte in Israel contigit, donec plenitudo gentium intraret: & sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est,* Isaiæ 59. *ver.* 20. *Veniet ex Sion qui eripiat, & avertat impietatem a Jacob. Et hoc illis a me testamentum, cum abstulero peccata eorum. Secundum Evangelium quidem inimici propter vos, secundum Evangelium vero charissimi Patres. Sine pœnitentia enim sunt dona, & vocatio Dei. Sicut enim aliquando, & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter illorum incredulitatem: ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut & ipsi misericordiam consequantur. Conclusit enim Deus omnia in incredulitate, at omnium misereatur.* Cum ergo hæc divinorum operum Mysteria supra mensuras humanæ intelligentiæ excellentia quodam mentis suæ profudisset excessu, totam expositionis rationem transtulit ad stuporem, & admirator eorum quæ protulerat, exclamavit, & dixit: *O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!*

R E G U L A LXIX.

Si quis quærat illa in Scripturis Divinis, quæ miranda putant Philosophi, inveniet. Ambrof. in præfat. Evang. Lucæ.

TRia funt quæ Philofophi mundi iftius præcellentiffima putaverunt, triplicem fcilicet effe Sapientiam, quod aut naturalis fit, aut moralis, aut rationalis. Hæc tria jam in Veteri Teftamento potuimus advertere. Quid enim aliud fignificant Gen. 16. 26. 46. tres illi *putei*, quorum unus eft *vifionis*, alius *abundantiæ*, tertius *juramenti*, nifi triplicem iftam in Patriarchis fuiffe virtutem? Rationalis eft *puteus vifionis*, eo quod ratio vifum mentis acuat, & animi purget obtutum. Ethicus *puteus abundantiæ*, eo quod cedentibus allophylis, quorum fpecie vitia corporis figurantur, vivæ *Ifaac* liquorem mentis invenit. Pure enim profluunt boni mores, & bonitas ipfa popularis abundat aliis, fibi reftrictior. Tertius *puteus juramenti*, hoc eft, Sapientiæ naturalis, quæ ea quæ fupra naturam vel naturæ funt comprehendat. Quod enim affirmatur, & quafi Deo tefte juratur, etiam divina complectitur, cum Dominus naturæ fidei teftis adhibetur. Quid etiam tres libri *Salomonis*, unus de *Proverbiis*, alius *Ecclefiaftes*, tertius de *Canticis Canticorum*, nifi trinæ hujus oftendunt nobis fapientiæ Sanctum *Salomonem* fuiffe folertem? Qui de rationabilibus, & Ethicis in *Proverbiis* fcripfit, de naturalibus in *Ecclefiafte* 1. ver. 2. quia *vanitas vanitatum*, *& omnia vanitas*, quæ in hoc mundo funt conftituta. *Vanitati enim creatura fubjecta eft*. Rom. 8. ver. 20. De moralibus autem & rationalibus in *Canticis Canticorum*, eo quod cum animæ noftræ amor verbi Cæleftis infunditur, & rationi mens Sancta quadam focietate connectitur, admiranda myfteria revelantur. *Evangeliftis* quoque quam putas defuiffe Sapientiam? quorum alii cum variis generibus fint referti, finguli tamen diverfo genere præftant. Eft enim vera Sapientia naturalis in libro *Evangelii*, qui fcribitur fecundum *Joannem*. Nemo enim, audeo dicere, tanta fublimitate Sapientiæ majeftatem Dei vidit, & nobis proprio Sermone referavit. Tranfcendit nubes, tranfcendit virtutes Cælorum, tranfcendit Angelos, & *Verbum in principio* reperit, *& Verbum apud Deum* vidit. Joan. 1. ver. 1. Quis autem moralius fecundum hominem fingula profecutus, quam Sanctus *Matthæus*, qui

edidit nobis *præcepta vivendi?* Quid rationabilius illo *admirabili copulatu*, quam quod Sanctus *Marcus* in principio statim locandum putavit? *Ecce mitto Angelum meum. Et vox clamantis in deserto:* ut & admirationem moveret, & doceret hominem, humilitate atque abstinentia, & fide placere debere, sicut ille Sanctus *Joannes Baptista* his ad immortalitatem gradibus ascendit, vestimento, cibo, nuntio. At vero *S. Lucas*, velut quemdam historicum ordinem tenuit, & plura nobis gestorum Domini miracula revelavit: ita tamen ut omnes Sapientiæ virtutes Evangelii istius complecteretur historia. Quid enim præcellentius ad Sapientiam naturalem, quam quod *Spiritum Sanctum* creatorem etiam Dominicæ Incarnationis extitisse reseravit? Docet ergo naturalia, si creat *Spiritus*. Unde & David docens Sapientiam naturalem, *Emitte*, inquit, *Spiritum tuum*, *& creabuntur*. Docet moralia in eodem libro cum me in illis beatitudinibus docet mores, quemadmodum amare inimicum debeam, quemadmodum non referire, & non repercutere verberantem: quemadmodum benefacere, mutuum dare cum desperatione recuperationis, & cum remuneratione mercedis. Merces enim facilius sequitur non expectantem. Docet etiam rationabilia cum lego, *Quoniam qui fidelis est in minimo, etiam in magnis fidelis est*. Quid adhuc de naturalibus dicam? Qui docuit virtutes cælorum moveri, Dominum solum esse *Unigenitum Dei Filium*, in cujus Passione tenebræ per diem factæ sunt, terra obscurata est, sol refugit. Ergo omnem, quem mundana sibi prudentia falso vendicat, principatum, Sapientia vere possidet spiritualis, præsertim cum (ut aliquid audacius usurpemus) ipsa fides nostra ipsum *mysterium Trinitatis*, sine hac triplici sapientia esse non possit, nisi credamus illum naturaliter *Patrem*, qui nobis genuit Redemptorem, & illum Ethicum, qui *Patri* usque ad mortem secundum hominem obediens, nos redemit, & illum rationabilem *Spiritum*, qui rationem colendæ Divinitatis, & vitæ regendæ humanis pectoribus infundit.

REGULA LXX.

Rationibus exponere Sacram Scripturam, & non auctoritate periculosum est. August. 3. de Doct. Christ. cap. 28.

QUid in Divinis eloquiis largius, & uberius potuit divinitus provideri, quam ut eadem verba pluribus

intelligantur modis, quos alia non minus Divina contestantia faciant approbare? Ubi autem talis sensus eruitur, cujus incertum certis Sanctarum Scripturarum testimoniis possit aperiri, restat, ut ratione reddita, manifestus appareat, etiamsi ille, cujus verba intelligere quærimus, eum forte non sensit. Sed hæc consuetudo periculosa est. Per Scripturas enim Divinas multo tutius ambulatur, quas verbis translatis occupatas cum scrutari volumus, aut hoc inde exeat, quod non habeat controversiam, aut si habet, ex eadem Scriptura ubicumque inventis atque adhibitis ejus testibus terminetur.

REGULA LXXI.

Sacra Scriptura ferarum nomine aliquos homines appellat propter affectiones interturbantes. Chrysost. super Genesim Homilia 12.

INterdum *canes* ob impudentiam, & impetum vocat dicens, Isaiæ 56. ver. 10. *Canes muti non valentes latrare*. Interdum ob libidinem *Equos*, Hier. 5. ver. 8. *Nam equi amatores, & emissarii facti sunt; unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat*. Interdum vero *asinos* ob stupiditatem, & ruditatem. *Comparatus est enim*, inquit Scriptura Psal. 48. ver. 21. & Osee. 13. *Jumentis insipientibus, & similis factus est illis*. Interdum *leones*, *& pardos* vocat ob rapacitatem, & habendi aviditatem. Psal. 139 ver. 4. Aliquando autem *aspides* ob fraudulentiam. *Venenum*, inquit, Matth. 3. ver. 7. *aspidum sub labiis eorum*. Nonnumquam *Serpentes*, & *viperas*, ob latens venenum & malitiam, sicut beatus *Joannes* clamat dicens, *Serpentes, progenies viperarum, quis vobis demonstravit fugere a ventura ira?* Insuper & alia affectionibus respondentia nomina imponit, ut sic vel tarde confusi, ad suam aliquando redeant nobilitatem, & confœderentur affectionibus, quæ suis Divinas Leges præferant, quibus sese delinquendo permiserunt. Sic Nabucdonosor in bovem imutatum fuisse Danielis narrat istoria, & hoc propter affectiones interturbantes dicitur; cum talis sibi ipsi videretur.

REGULA LXXII.

Res ipsa unde trahitur similitudo in Sacris Litteris, non laudatur, sed tantum similitudinem de illa trahi ostenditur. August. in Psal. 57.

SIcut *aspidis*, inquit Propheta Psal. 57. v. 5. *surdæ, & obturantis aures suas, quæ non exaudit vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter*. Non igitur confugiendum est ad incantationem, quia similitudo aspidis adducta est, quæ incantantem Magum non audit. Non laudavit Dominus iniquum judicem, Luc. 18. qui nolebat audire illam viduam, *qui nec Deum timebat, nec homines venerabatur*, & tamen inde similitudinem Dominus dedit. Nec illum laudavit pigrum, qui tres panes non propter amicitiam dedit petenti, sed tædio victus, & tamen inde similitudinem dedit. De rebus ergo non laudandis traduntur secundum quemdam modum nonnullæ similitudines.

REGULA LXXIII.

Historia plurimum juvat ad Sacrarum Litterarum intelligentiam. August. 2. de doct. Christ. cap. 28.

QUidquid de ordine temporum transactorum indicat ea, quæ appellatur historia, plurimum nos adjuvat ad Sanctos libros intelligendos, etiam si præter Ecclesiam puerili eruditione discantur. Nam & per Olympiadas, & per Consulum nomina multa sæpe quæruntur a nobis. Et ignorantia Consulatus, quo natus est Dominus, vel quo passus est, nonnullos coegit errare, ut putarent, quadraginta sex annorum ætate passum esse Dominum, quia per tot annos ædificatum esse templum dictum est a Judæis, Joan. 2. v. 19. quod imaginem Dominici corporis habebat. Et annorum quidem triginta fere baptizatum esse, retinemus auctoritate Evangelica. Sed postea quot annos in hac vita egerit, quamquam textu ipso actionum ejus animadverti possit, tamen ne abunde caligo dubitationis oriatur, de historia Gentium collata cum Evangelio lucidius certiusque colligitur. Tunc enim videbitur, non frustra dictum esse, quod quadraginta sex annis templum ædificatum sit, ut cum referri iste numerus ad ætatem Domini non potuerit, ad secretiorem instructionem humani corporis referatur, quo indui propter nos non dedignatus est unicus *Dei filius*,

per quem facta sunt omnia. Quia video plerosque magni alioqui nominis Theologos lapsos fuisse, dum ætatem Domini, & Passionis ejus diem conantur recta supputatione tradere, placuit hoc loco certam hujus dubii rationem explicare; satis igitur constat inter eos, qui solerti indagine tempus vitæ, & mortis Domini nostri *Jesu Christi* secundum carnem perscrutati sunt, passum eum fuisse anno trigesimo tertio vitæ suæ, hoc est, trigesimo secundo completo, & tertio per tres menses, & dies decem inchoato. Tempus vero mortis ejus incidit in decimum octavum annum Tiberii Cæsaris, & in quartum Olympiadis ducentesimæ secundæ, Eusebio, Hieronymo, Augustino, & Beda auctoribus. Ex quibus aperte refellitur Aphricani, & Tertulliani error, qui contra Evangeli veritatem asseverant, Dominum passum anno quinto decimo imperi Tiberi Cæsaris, cum *Lucas* Evangelista scribat eo anno *Christum* baptizatum. Quod autem passus fuerit eo anno, quem supra retulimus, sic accipe: Lucas Evangelista 22. v. 8. his verbis refert, *Venit dies azymorum, in qua necessè erat occidi Pascha, & misit Jesus Petrum & Joannem dicens, Euntes, parate nobis Pascha, ut manducemus.* Ex quibus colligitur illum diem, quo *Christus* agnum comedit, quartam decimam lunam fuisse, in qua ex præscrito Legis, ut in Exodo, & Levitico præcipitur, Paschalis agnus jubebatur manducari. Cum itaque *Christus* per omnia Legem impleverit, illo die agnum comedisse cum discipulis suis manifestum est. Fuisse autem illum diem, quo *Christus* agnum comedit Jovis diem, seu feriam quintam, probat universalis Ecclesiæ consuetudo, quæ ab initio, ut ita dicam, suæ nativitatis feria quinta Dominicam cœnam celebravit, cum præsertim in principio nascentis Ecclesiæ multi superessent testes oculati, qui *Christum* eo die Cœnam celebrasse conspexerint. Crucifixum vero die seguente Cœnam illam, hoc est, feria sexta, *Marcus Evangelista* aperte ostendit, cum ait, *Erat autem Parasceve*, quando Crucifixus est Dominus. Quod Ecclesiæ consuetudo in illo festo semper observavit. Parasceve autem dies erat præcedens Pascha. Dicta vero *Parasceve* hoc est, præparatio, quod illa die Judæi præparabant ea, quibus opus erat in Pascha, ne festum violarent. Si ergo retrogrediamur attenta temporum supputatione ex *ephemeridibus* perpetuis Astrologorum, liquido comperiemus, neque anno trigesimo ætatis Domini, ut *Aphricanus*, & *Tertullianus* crediderunt, neque anno quadragesimo sexto, ut manifesto errore falluntur hi, quorum *Augustinus* meminit, potuisse

quar-

quartam decimam lunam, in qua *agnus* jubebatur comedi, feriam quintam esse, aut *Parasceve* in feriam sextam, sed id incidisse in annum Domini trigesimum tertium, ut feria quinta fuerit quarta decima luna, quarto Nonas Aprilis, & *Parasceve* fuerit feria sexta, tertio Nonas ejusdem Aprilis, idest tertio die Aprilis, in quo *Christus* crucifixus est. Evangelistæ vero cum Hebræorum more tempus Passionis Domini signarent, Lunares menses, qui mobiles sunt, sequebantur. Nam Hebræi ab ætate lunæ dies nominant. Mensis autem, qui est primus in mensibus anni, ut S. Scriptura dicit, Martius est. Hujus autem mensis plenilunia nonnumquam in ipsum mensem, aliquando in Aprilem incidunt, ut ex Astrologorum tabulis facile intelligi potest. Unde fit, ut aliquando mense Martio, aliquando Aprili celebretur Cœna Domini. Quod autem communis sententia videtur dicere, *Christum* mense Martio passum, inde traxit originem, quod prima lunatio est Martii, licet mensem Aprilem aliquando occupet, secundum Lunæ motum. *Cyrillus* vero, qui eo die conceptum esse & passum Dominum dicit, intelligendus est, quod feria sexta conceptus fuit *Christus*, & feria sexta passus, non tamen eodem mensis die, cum conceptus fuerit vigesimo quinto die mensis Martii, feria sexta, passus tamen feria sexta, tertio die Aprilis; *Christum* verò Dominum tot annos ætatis suæ attigisse, quot diximus, scilicet triginta duos integros annos, & tres menses, & dies decem, ex Evangelistarum, & Historiographorum traditione declaratur. Anno igitur imperii *Augusti* Cæsaris quadragesimo secundo propemodum completo natus est Dominus octavo Calendas Januarii, hoc est vigesimo quinto die mensis Decembris, Olympiade centesima nonagesima quarta, anno quarto ejusdem Olympiadis, anno ab urbe condita septingentesimo quinquagesimo secundo, Consulibus C. *Lentulo*, & *M. Messala* ut scribit *Cassiodorus*, & *Herode* hujus nominis primo regnante in Judæa, sui regni legitimi anno primo, cum uno, & triginta annis Judæorum regnum per vim occupasset; a mundi creatione anno ter millesimo nongentesimo sexagesimo circiter completo, secundum Hieronymi ex Hebræo traslationem. Natus est autem media nocte, quæ est solis, idest Dominici diei diem præcedebat. Die autem sexta Januarii, quæ fuit feria sexta, a Magis adoratur. Die quadragesimo ab ejus ortu, qui fuit feria quinta, & dies secundus Februarii, præsentatur in templo. Deinde in Egyptum fugit usque ad obitum Herodis. Obitus autem Herodis incidit in an-

num Domini quintum, quoniam anno ſeptimo ſui regni obiit, ex *Joſepho*: Anno Domini ſexto inchoato, & regnante *Archelao Herodis* filio, rediit ex Ægypto in terram *Iſrael*. Annum agens Dominus duodecimum remanſit in *Jeruſalem*. Anno Domini decimo ſexto obiit *Auguſtus*, ut omnes Hiſtorici dicunt, quia obiit Olympiade centeſima nonageſima tertia, anno ab Urbe condita ſeptingenteſimo ſexageſimo ſexto. Anno vero quintodecimo imperii *Tiberii* Cæſaris baptizatur Dominus, & erat incipiens annum trigeſimum. Baptiſmi dies fuit ſexta menſis Januarii, ut oſtenditur ex officio Eccleſiaſtico, quod in Eccleſia cantatur in feſto Epiphaniæ. Ubi & de adoratione Regum, & de aqua in vinum converſa, & *Chriſti* baptiſmo frequens mentio fit. Ex his omnibus conſtat egiſſe Dominum annum vigeſimum nonum, & dies tredecim, quando baptizatus eſt. Ab hoc ergo tempore ad *Chriſti* Paſſionem ſuperſunt anni illi, & dies, qui explent numerum annorum vitæ *Chriſti*, quem ſuperius docuimus.

REGULA LXXIV.

Diſputationis diſciplina ad omnia genera quæſtionum, quæ in Litteris Sanctis ſunt penetranda, & diſſolvenda, plurimum valet. Sophiſtica tamen cavenda eſt. Auguſt. 2. de Doct. Chriſt. cap. 31.

SUnt enim multæ, quæ appellantur *Sophiſmata*, falſæ concluſiones rationum, & plerumque ita veras imitantes, ut non ſolum tardos, ſed ingenioſos etiam minus diligenter attentos decipiant. Propoſuit enim quidam, dicens ei, cum quo loquebatur, Quod ego ſum, tu non es. At ille conſenſit. Verum enim erat ex parte, vel eo ipſo, quod iſte inſidioſus, ille ſimplex erat. Tunc iſte addidit, Ego autem homo ſum: hoc quoque cum ab illo accepiſſet, concluſit dicens, Tu igitur non es homo. Quod genus captioſarum concluſionum Scriptura, deteſtatur illo loco, ubi dictum eſt, Eccl. 37. ver. 23. *Qui ſophiſtice loquitur, odibilis eſt*. Quamquam etiam ſermo non captioſus, ſed tamen abundantius quam gravitatem decet, verborum ornamenta conſectans, *Sophiſticus dicitur*. Sunt enim veræ connexiones ratiocinationis falſas habentes ſententias, quæ conſequuntur errorem illius cum quo agitur, quæ tamen ad hoc inferuntur a bono, & docto homine, ut in his erubeſcens ille, cujus errorem conſequuntur, eumdem relinquat

er-

errorem, quod si in eodem manere voluerit, necesse est, ut etiam illa, quæ damnat, tenere cogatur. Non enim vera inferebat *Apostolus* cum diceret 1. Cor. 15. ver. 13. *Neque Christus resurrexit*. Et illa alia, *Inanis est prædicatio nostra, inanis est fides vestra*. Et deinceps alia, quæ omnino falsa sunt, quia & *Christus* resurrexit, & non erat inanis prædicatio eorum, qui hoc annuntiabant, nec fides eorum, qui hoc credebant. Sed ista falsa verissime connectebantur illi sententiæ, qua dicebatur, non esse resurrectionem mortuorum. Istis autem falsis repudiatis, quoniam vera erant, *si mortui non resurgunt*, consequens erit resurrectio mortuorum.

REGULA LXXV.

In Sacris Litteris nihil est quod non ingentem thesaurum contineat, modo scrutatorem habeat. Ideo in S. Litteris nil contemnatur, aut obiter prætereatur, etiam si nomina recenseantur. Chrysostomus Hom. 21. & 24.

EGo omnes vos obsecro, ne simpliciter ea, quæ in Scripturis Sacris continua sunt, transeatis. Nihil enim hic scriptum est, quod non multas sensuum habeat divitias. Quandoquidem *Divino Spiritu* afflati, *Prophetæ* locuti sunt. Ideo uti a *Spiritu* scripta, ingentem in se continens Thesaurum. Nec enim vel syllaba vel articulus est in Sacris Litteris, in cujus profundo non sit grandis quispiam thesaurus. Proinde nobis opus est, Divina gratia ducamur. Et *Spiritus S.* illustrati, eloquia divina adeamus. Neque opus habet *Divina Scriptura* hominum sapientia, ut intelligatur, sed revelatione *Spiritus*, ut hausto inde vero sensu magnum nobis hinc lucrum accrescat. Nam si in scriptis, quæ de sæcularibus negotiis ab hominibus conficiuntur, sæpeque tempore corrumpuntur, vel unam proœmii syllabam deesse multum momenti habet: quanto magis hoc in Scripturis Divinis a *Spiritu Sancto* compositis invenitur, modo sobrii simus, ut non temere progrediamur, sed intenta mente diligenter omnia consideremus, & non negligentiores simus aliis, qui hoc studio in prophanis utuntur? Enim vero qui metalla effodiunt, non in superficie manent, sed cum valde profunde descenderint, & auri ramenta habere potuerint, magno labore & constantia ea a terra separant, postque multum illum laborem brevem aliquam laborum inveniunt consolationem. Verumtamen licet hi sciant,

quod ſæpe utilitatem percipiant laboribus non reſpondentem utpote minorem, & quod ſæpe poſt tot vigilias, & labores etiam exſpectatione ſua fruſtrentur, neque ſic deſiſtunt, ſed ſpe aluntur, & ſenſu laboris carent. Quod ſi illi tantum præ ſe ferunt ſtudium in corruptibilibus, incertis & noxiis, multum magis addecet, ut nos ubi divitiæ auferri nequeunt, & theſaurus abſumi non poteſt, & ſpe non aberratur, par vel magis ſtudium adhibeamus, ut hinc aliquo fructu percepto deſiderata aſſequi poſſimus, agnitaque ineffabili miſericordia Dei gratias agentes Domino *Deo* noſtro, ejus nobis favorem conciliemus, & diaboli retibus non illaqueamur. Cum autem myſteriis tota gravida ſit *Sriptura*. quis ambigat vel in ipſis nominibus propriis ſeu impoſitione, ſeu interpretatione multum theſaurum doctrinæ latere? Etenim non fruſtra Beatus *David* in Pſalmo 118. verſ. 18. *Revela oculos meos*, inquit, *& conſiderabo mirabilia de lege tua*. Item ejus filius, quod *oportet tamquam argentum exquirere ſapientiam, & tamquam aurum perſcrutari*. Nam ſi quis ipſa dumtaxat verba nuda, & ut dicuntur, acciperet, multa abſurda de Deo neceſſe eſset ſuſpicari.

REGULA LXXVI.

Sacræ Scripturæ mens eſt ubique in ſuperficie illius. Chryſoſt. in Geneſim homilia 4.

DIvinorum eloquiorum natura in paucis verbis multas ſententiarum adfert divitias, & ineffabilem diligenter ſcrutari volentibus theſaurum largitur. Nam & *Chriſtus* dicebat Joan. 5. verſ. 39. *Scrutamini Scripturas*. Opus ergo eſt ſcrutinio, ut ne quod in profundo latet, nobis remaneat abſconditum. Etenim miſericordem habemus Dominum, & quando videt nos ſolicitos, & magnum deſiderium ad cognoſcendum *Divina eloquia*, habere, non permittit nos ulla re indigere, ſed ſtatim illuſtrat mentem noſtram, & ſuum fulgorem largitur, & pro ſapientia illa ſua mira induſtria omnem veram doctrinam animæ noſtræ inſerit.

Regula LXXVII.

Una eademque res multis & variis similitudinibus insinuatur in Sacris Litteris, ut varietur ipse dicendi modus propter fastidium. August. in Psalm. 8.

ECclesia & *sagena*, & *area*, dicitur in Evangelio Matth. 13. & *vinea*, in Psalmis torcular, & his multa similia. In *area* sive *torculari* nihil aliud agitur, nisi ut fructus ab integumentis purgentur, quæ necessaria erant, ut nascerentur, & crescerent, atque ad maturitatem, vel messis vel vindemiæ pervenirent. His ergo vel integumentis, vel sustentaculis, id est, paleis in *area*, frumento, & vinaceis in *torcularibus* vina exuuntur, sicut in *Ecclesia* a multitudine sæcularium hominum, quæ simul cum bonis congregatur, quibus ut nascerentur, & apti fierent verbo divino, necessaria erat illa multitudo, id agitur ut spirituali amore per operationem ministrorum Dei separentur. Agitur enim nunc, ut non loco, sed affectu interim separentur boni a malis, quamvis simul in Ecclesiis, quantum attinet ad Corporalem præsentiam, conversentur. Aliud autem erit tempus quo vel frumenta in horrea, vel vina in cella segregentur. *Frumenta*, inquit, *recondet in horreis*, *paleas autem comburet igne inextinguibili*. Vina recondet in apothecis, vinatia vero pecoribus projiciet, ut ventres pecorum pro pœnis gehennarum per similitudinem intelligere liceat.

Regula LXXVIII.

In Sacris Litteris nihil est supervacuum. Chrysost. de verbis Isaiæ, Vidi Dominum, &c. Homil. 2.

SUnt homines quidam, qui posteaquam *sacros libros* in manus sumpserunt, deinde repererunt vel annorum numerum, vel nomina recensionum, illico prætercurrunt, & incusantibus respondent, nomina tantum sunt, neque quidquam utilitatis habent. Quid ais? *Deus* loquitur, & tu audes dicere, nulla est dictorum utilitas? Etenim si ad nudam *Scripturam* aspexeris tantum, dic mihi, nonne resistes cum studio, repositasque scrutaberis opes?

Etenim ii ii qui fodiunt metalla, nec minima quidem frustula prætereunt, verum ubi nacti fuerint aliquam venam auri, meatus omnes exacte circumspiciunt: multo magis hoc facere nos oportet in *Scripturis*, & tamen in metallis difficile est invenire quod venantur. Etenim cum & metalla sint terra, & aurum nihil aliud sit quam terra, ipsa quoque naturæ communio similitudoque celat aspectum eorum quæ quæruntur. Attamen nec sic quidem desistunt illi, sed omnem adhibent diligentiam, etiamsi posteaquam inspexerint, sciant quid vere sit terra, quid vere aurum. In *Scripturis* autem non est eadem ratio. Neque enim proponitur aurum terræ mixtum, sed purum est aurum. *Eloquia*, inquit, *Dei pura*, *argentum igne exploratum*, *ploratum terræ*. Siquidem Scripturæ non sunt metalla, quæ indigent operariis, sed thesaurum præbent paratum iis, qui quærunt opes in ipsius reconditas. Satis est enim introspexisse, ut omni expleti fructu, discedatis: satis est apparuisse; ut illico videas gemmarum splendorem. Sed quid loquor de temporibus, & nominibus titulisque? Disce quantum valeat unius tantum litterculæ adjectio, ac desine tota contemnere nomina. Patriarcha noster *Abraham* (noster enim est potius quam Judæorum) prius dictus est *Abram*, quod interpretatum sonat *transitorem*. Post hæc nomine commutato, dictus *Abraham*, *Pater* factus *omnium gentium*, & unicum elementum adjectum tantum principatum vendicavit justo. Hieron. in cap. 3. epist. ad Ephes. Singuli, inquit, sermones, syllabæ, apices & puncta in *Divinis Scripturis* plena sunt sensibus.

REGULA LXXIX.

Sacræ Scripturæ locus quilibet si diligenter excutiatur, ingentem doctrinæ materiam potest suppeditare. Origenes in Exodum Homil. 1. Unde Divina Eloquia tanto quisque altius intelligit, quanto altius in eis extendit. Gregor. super Ezech. Homil. 7.

Videtur mihi unusquisque sermo *Scripturæ Divinæ* similis esse alicui seminum, cujus natura hæc est, ut cum jactum fuerit in terram, regeneratum in spicam, vel in quamcumque sui generis speciem, multipliciter diffundatur, & tanto cumulatius, quanto vel peritus agricola plus seminibus laboris impenderit, vel beneficium terræ fecundioris indulserit. Sic ergo efficitur, ut

culturæ diligentia exiguum ſemen, verbi cauſa *Sinapis*, *quod eſt minimum omnium, efficiatur majus omnibus oleribus, & fiat arbor, ita ut veniant volatilia cæli, & habitent in ramis ejus*. Ita & ſermo qui nobis ex *Divinis Voluminibus* legitur, ſi peritum inveniat & diligentem colonum, cum primo attactu inveniatur exiguus & brevis, ut cœperit excoli, & ſpiritualiter retractari, creſcit in arborem, in ramos & in virgulta diffunditur, ita ut poſſint venire diſputatores & Rhetores hujus mundi, qui velut *aves cæli* levibus pennis verborum dumtaxat pompa excelſa ſectantur & ardua, & rationibus capti, velint habitare in ramis iſtis, in quibus non loquendi decor eſt, ſed ratio vivendi. *Gregorius*, ubi ſupra. In Ezechiele 1. verſ. 19. legimus, *Cum ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ juxta ea. Et cum elevarentur animalia de terra, elevabantur ſimul & rotæ. Ambulant animalia*, cum Sancti viri *in S. Scriptura* intelligunt, quemadmodum *moraliter* vivant. *Elevantur vero a terra animalia*, cum Sancti viri ſe *in contemplatione* ſuſpendunt. Recte dicitur, *cum animalia ambularent, ambulabant pariter & rotæ; & cum elevarentur animalia, de terra elevabantur ſimul & rotæ*. Nam unuſquiſque *Sanctorum* quanto ipſe in *Scriptura Sacra* proficit ad ipſum. Unde nec elevantur *rotæ*, ſi non elevantur *animalia*. Quia niſi legentium mentes ad alta profecerint, *Divina Dicta* velut in imis non intellecta jacent. Cum enim legenti cuilibet ſermo *Scripturæ Sacræ* ſi tepidus videtur ſenſus *Divini eloquii*, ejus mentem non excitat, & in cogitatione ſua nullo intellectus lumine emicat, *rota* & otioſa & in terra eſt, quia *animal non elevatur a terra*. At vero ſi *animal ambulet*, id eſt, bene vivendi ordinem quærat, & progreſſum cordis inveniat, quemadmodum greſſum boni operis ponat, *ambulant pariter & rotæ*: quia tanto in *Sacro Eloquio* profectum invenies, quanto apud illum ipſe profeceris. Si enim *pennatum animal* ſeſe in *contemplatione* tenderet, *rotæ* protinus a terra ſublevarentur, quia terrena non eſſe intelligis, quæ prius in *Sacro Eloquio* juxta terrenum morem dicta credidiſti, fitque ut *Scripturæ Sacræ* verba eſſe cæleſtia ſentias, ſi accenſus per *contemplationis* gratiam temetipſum ad cæleſtia ſuſpendas. Et mira atque ineffabilis Sacri Eloquii virtus agnoſcitur, cum ſuperno amore legentis animus penetratur. Quia ergo animal ad alta ſe ſublevat, *rota* volat. Unde ſequitur, *quocumque ibat ſpiritus, illic eunte ſpiritu, & rotæ pariter levabantur, ſequentes eum*. Quo

enim ſpiritus legentis tendit, illuc & *Divina Eloquia* levantur: quia ſi in eis altum quid videndo & ſentiendo quæſieris, hæc eadem *Sacra Eloquia* tecum creſcunt, tecum in altioribus aſcendunt. Bene autem de eiſdem *rotis* dicitur, *ſequentes eum*. Legentis enim ſpiritus ſi quid in eis ſive *morale* aut *hiſtoricum* quærit, ſenſus hunc *moralis* hiſtoriæ ſequitur. Si quid *typicum*, mox figurata locutio agnoſcitur. Si quid *contemplativum*, ſtatim *rotæ* quaſi *pennas* accipiunt, & in aere ſuſpenduntur: quia in verbis *Sacri Eloquii* intelligentia cæleſtis aperitur. In una enim eademque *ſcripturæ* ſententia alius ſola *hiſtoria* paſcitur, alius *typica*, alius vero intelligentiam per *typum* contemplativam quærit. Et fit plerumque, ut in una eademque ſententia cuncta ſimul tria valeant inveniri. *Moyſes* enim cum de *ardenti rubo* vocatus fuiſſet, acceſſit propius ut videret viſum. *Et ecce rubus ardebat & non conſumebatur*. Exod. 3. verſ. 2. Magnum eſt hoc miraculum, ſi ſolam in eo hiſtoriam requiras. Eſt unde legentis nutriatur animus, ut videas, quod in ligno ignis ardeat, & non conſumat. At vero ſi *typicam* intelligentiam quæras, quid flamma, niſi lex? De qua ſcriptum eſt Deut. 33. verſ. 2. *In dextera ejus ignea Lex*. Et quid *rubus* ille, niſi *Judaicum Populum* deſignavit, peccatorum ſuorum ſpinis obſitum? Sed *rubus ardens* conſumi non potuit, quia *Judaicus Populus* & ignem quidem Legis accepit, & tamen peccatorum ſuorum ſpinas non deſeruit, neque ejus vitia *Divini ſermonis* flamma concremavit. Fortaſſe in hoc facto alius majora per typum contemplari deſiderat. Hujus quia ſenſus excreſcit, *elevantur pariter & rotæ*. Inter homines enim perfectus homo factus eſt unius *Dei filius*, qui ſua peccata non habuit, ſed ſpinas noſtræ nequitiæ ſuſcepit, atque uſque ad Paſſionem pro nobis humiliari dignatus eſt, & in ſemetipſo ignem tribulationis noſtræ ſuſcipere. Sed arſit, & non arſit, quia ex *humanitate* eſt mortuus, & tamen *immortalis ex Divinitate permanſit*. Suſcepit a nobis, unde Sacrificium fieret pro nobis, & tamen *impaſſibilis* atque *incommutabilis* permanſit in propriis, ut nos commutaret a noſtris. Alius fortaſſe hiſtoriæ moralitatem, atque per allegoriam intelligentiæ contemplationem requirit. Patet cunctis juxta hiſtoriam hoc quod in Lege (Levit. 1. verſ. 15.) ſcriptum, eſt, *ut Turtur quæ pro peccato offertur, retorquetur caput ejus ad pennulas, ita ut collo inhæreat, & non penitus abrumpatur*. In quibus verbis dubius legentibus ſenſus hiſtoricus non eſt. Sed

ſi

ſi hæc intelligere moraliter requiras, agitur *rota*, dum ad moralem intelligentiam ducitur *Sacri Verbi* ſententia. Nos enim ipſi in *omnipotentis Dei* Sacrificium eſſe turtur debemus, ita ut *caput* noſtrum retorqueatur ad *pennulas*, id eſt, *animus* ad *virtutes*. Non enim immerito per *caput*, *mentem* intelligimus, quia ſicut *caput* corpus, ita *mens* actiones regit. Sed *caput* ad *pennulas* retorqueri præcipitur, ut ea quæ dicis, facias, & os ad opera conjungas. Neque ita *caput* abſcindendum eſt, ut a corpore dividatur, ſed ex parte deciſum corpori ſuo jubetur inhærere, quia videlicet *mens* noſtra a carnali delectatione incidenda eſt, ſed a carnis cura neceſſaria incidenda non eſt. Hinc enim ſcriptum eſt, Rom. 13. verſ. 14. *Carnis curam ne feceritis in deſideriis*. Quæ ergo in *deſideriis* fieri prohibetur, proculdubio in neceſſitate conceditur. Quod ſi hoc ſacrificii genus ſub *typica Redemptoris* noſtri intelligentia alius ad *contemplationem* requirat, aſcendat ergo ad fortiora animus, eleventur *animalia*, ut eleventur pariter & *rotæ*. Quis enim *caput* noſtrum eſt, niſi Redemptor generis humani? de quo ſcriptum eſt Epheſ. 1. verſ. 22. & 23. *Ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius*. Quem cum Judæi perſequerentur, nomen ejus delere de terra conati ſunt. Cumque eum *crucifixum* & *ſepultum* viderunt, hunc ſe ab amore omnium diviſiſſe crediderunt, ſed *caput turturis* eſt inciſum, & tamen a ſuo corpore diviſum non eſt: quia ex eo, quod pro nobis mortem pertulit, omnes nos ſibi verius in ipſa ſua morte conjunxit. *Caput* ergo *turturis* inciſum inhæſit *corpori*, quia pro nobis quidem *Redemptor* noſter paſſus eſt, ſed a nobis ſeparatus per paſſionem non eſt. Certe ſi legentis animum ſpiritus vitæ in zeli fervore tetigerit, protinus in *Sacris Eloquiis* videt, quod *Moyſes* ad caſtra rediens, & populum per Idola peccaſſe cognoſcens, Exod. 32. verſ. 19. hunc per fervorem ſpiritus gladiis ſtravit. Quod *Phinees* perſequendo luxuriam, Num. 25. verſ. 7. iram *Domini* gladio placavit. Quod *Petrus* ſibimet mentientes verbo perculit, & occidit. Actorum 5. verſ. 3. Quod *Paulus* negligentibus diſcipulis virga minatur. 1. Cor. 4. verſ. 21. Si vitæ *Spiritus* legentis animum ad ſervandam patientiam tangit, ſtatim ſequuntur & *rotæ*, quia in *Sacris eloquiis* invenit. Num. 20. verſ. 6. Quod *Moyſes & Aaron* cum loquentes recta perſecutionem paſſi ſunt, ad *tabernaculum* cucurrerunt pro ipſo populo exorantes, quem fugiebant. In eiſdem *elogiis* invenit, 1. Reg. 8. verſ. 6.

Quod

Quod *Samuel* de Principatus culmine dejectus, orasse se etiam pro dejicientibus confitetur. Quod nemo *Sanctorum* ad cælestem gloriam, nisi patientiam servando pervenit. Quod ipse *Auctor*, & *Redemptor* generis humani Sputa, Colaphos, Spineam Coronam, Crucem, Lanceam pertulit, & tamen pro persecutoribus oravit. Si vitæ *Spiritus* legentis animum ad studium prædicationis excitat, statim sequuntur & *rotæ*, quia in Sacris *Eloquiis* invenit, quod *Moyses* jubente *Domino*, contra Ægypti Regem in quantis se prædicationibus libere verbis erexit. Quod *Stephanus* Judæis perfidis diceret, Act. 7. vers. 51. *Vos semper Spiritui Sancto resistitis*. Nec inter lapides timuit. Quod *Petrus* fustibus cæsus, ne in nomine *Jesu* loqueretur, cum magna libertate respondit: Act. 5. vers. 29. *Obedire magis oportet Deo quam hominibus*. *Quod Paulus* catenarum vinculis stringitur, sed tamen *verbum Dei non est alligatum*, 2. Tim. 2. vers. 9. Si vitæ Spiritus ad pœnitentiæ lamenta compungit, sequuntur protinus *rotæ* cum *Scripturæ Sacræ* verba *David* pœnitentiam proferunt, 2. Reg. 12. vers. 31. Quod Rex reprehensus a Propheta, quia subjectus cælesti Regi non fuit, subjecto increpanti non erubuit confiteri, quod fuit. Quod *Publicanus* (Luc. 18. vers. 14.) qui reatum suæ nequitiæ cognovit, etsi *injustus* ad Templum venit, *justificatus* a templo rediit. Quod Matth. 26. vers. 75. *Petrus* negationis maculas *lacrymis lavit*. Quod Luc. 23. vers. 43. *Latro*, qui in cruce cognovit culpam, in ipsa jam morte invenit veniam.

REGULA LXXX.

In Divinis Scripturis vera aliquando tacentur non mentiendo, sed tacendo. Aug. contra Mendacium ad Consentium cap. 10.

QUamvis enim omnis qui mentitur, velit celare, quod verum est, non tamen omnis, qui vult quod verum est celare, mentitur. Neque enim mentitus est *Dominus*, ubi ait, Joann. 16. vers. 12. *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo*. Vera tacuit, non falsa locutus est. Quibus veris audiendis eos minus idoneos judicavit. Quod si eis hoc ipsum non indicasset, id est, non eos posse portare, quæ dicere noluit, occultaret nihilominus aliquid veritatis: sed posse hoc recte fieri forsitan nesciremus, aut non tanto firmaremus

exem-

exemplo. Unde qui asserunt aliquando esse mentiendum, non convenienter commemorant *Abraham* hoc fecisse de *Sara*, quam *Sororem suam* dixit. Gen 12. vers. 13. Non enim dixit, *non est uxor mea*, sed *soror mea est*. Erat enim tam propinqua genere, ut *Soror* non mendaciter diceretur. Quod & postea jam sibi illo qui abduxerat, ea reddita, confirmavit, respondens illi, & dicens: Et vere *Soror mea de Patre non de Matre*, hoc est de Materno genere, non de Paterno. Non est ergo mendacium, cum silendo absconditur verum, sed cum loquendo promitur falsum. *Jacob* autem quod matre fecit auctore, Gen. 27. vers. 19. non est mendacium, sed mysterium.

REGULA LXXXI.

Mos est Sacræ Scripturæ futurorum veritatem in typis præmittere. Hieron. super Danielem cap. 11.

DE *Domino Salvatore* in 71. Psalmo dicitur, qui prænotatur *Salomonis*, & omnia, quæ de eo dicuntur, *Salomoni* non valent convenire. Neque enim *permansit, ille cum sole & ante lunam generationis generationum*, neque dominatus est *a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum*; neque *omnes gentes servierunt ei*, neque *ante solem permansit nomen ejus*, neque *benedictæ sunt in ipso omnes* Tribus *terræ*, *neque omnes gentes magnificaverunt eum*. Ex parte autem & quasi in umbra & imagine veritatis in *Salomone* præmissa sunt, ut in *Domino Salvatore* perfectius implerentur. *Salomonem* igitur & ceteros *Sanctos* in *typum* adventus sui præmisit.

REGULA LXXXII.

Apertis Sacrarum Litterarum testimoniis probandum est, quod credi volumus, & adversus Ecclesiæ hostes illis utendum. Augustinus contra epistolam Petiliani Donatistæ de unitate Ecclesiæ capitulo 19.

AMbigua testimonia non minus adversariorum quam nostram causam adjuvant. Doceamus *Scripturas Canonicas* aperte aliquid dixisse, & vicimus. Unde quidam Hæretici irrisi sunt, quod testimoniis *Scripturarum*, non

ſatis ad ſuam cauſam aptis uſi fuerint. Myſtica quæ ſunt, aperta ſunt, *figurata* ſunt. Aliquid manifeſtum, quod Interprete non egeat, flagitatur.

REGULA LXXXIII.

Sacra Scriptura ea tradit, quæ ad animarum extructionem noſtrarum commodumque ſpectant. Ea autem quorum pondus ferre non valemus, ſilentio occultavit. Baſilius Hexa. congreſſione 9. & Damaſcenus lib. 1. Orthodoxæ fidei cap. 1.

QUoniam qui conſcripſere de mundo, complura de terræ figuris diſſeruere, globoſa ſit, ſive columnæ æmula, ſive rotæ perſimilis tereti, ſive concava ſit, in alveumque redacta. Ad has enim opiniones, hi qui de mundo diſſeruerunt, deducti ſunt. Suam quiſque comprobans, ceterorum diluens demolienſque ſententiam, non ob id ipſum compulſus fuero Moyſis mundi conſcriptionem inferiorem exiſtimare ac dicere, quia nihil de figuris ſervus Dei *Moyſes* ille diſſeruit. Neque quia terræ circuitum ducentorum quadraginta duum millium ſtadiorum eſſe non dixit, & umbram terræ cum ſol movetur ſub terra quantum ad aeris protenditur ſpatium, non eſt metitus, quoque modo defectiones hæc efficit, cum in ipſam incidit luna, non aſſignavit. Quippe cum ea, quæ nihil ad nos attinent ut inutilia nobis prætermiſit, ideo inferiora ſapientiæ mundi, quæ ſtulta jam evaſit, *Sancti* verba *Spiritus* eſſe cenſebo? Quin potius ei gratias agam, qui noſtram ab inanibus vaniſque rebus mentem ſubmovit. Quod cum percepiſſent, ut mihi videtur, nonnulli, deductionibus modiſque conati ſunt elegantiam quamdam gravitatemque ſuis propriis ſententiis his adjunxiſſe. Verum hoc hominis eſt profecto *Spiritus Sancti* verbis ſeſe ſapientiorem efficientis, interpretationiſque prætextu ſuas ſententias aſſerentis.

Regula LXXXIV.

Non omnium librorum Sacræ Scripturæ tractatio omnibus ætatibus permittitur apud Hebræos. Nazianz. in Apologia, & Hieron. in Proœmio commentar. in Ezechiel.

HEbræorum ſeniores tradunt, quod fuerit apud eos quædam talis antiquitus laudabilis obſervatio, ut non omni ætate omnis *Scriptura* vel legenda, vel diſcenda committeretur, pro eo quod non expediret omnes omnia cito diſcere: quia nec capere poſſunt omnes omnia, & idcirco lædi eos potius quam juvari, ſi nondum capaces, ea quæ ſunt profundiora cognoverint. Sed cetera quidem omnia, quorum etiam hiſtorica narratio improbabilis non eſt, a puero ſtatim diſcunt. Eas vero *Scripturas*, quæ vili indumento Litteræ pretioſa intrinſecus contegunt *Sacramenta*, nulli ante vigeſimum quintum annum diſcere, aut etiam ſcire committitur. Quod ſcilicet ſit hoc velut munus quoddam propoſitum virtutis his, in quibus ad illud ætatis & vita probabilis, & ornatus morum, & intelligentiæ capacitas apparebit: qui itaque jam valeant bene, & confidenter aſcendere ab inferioribus Litteræ ad ſuperiora *Spiritus* excelſa. Hieron. ubi ſupra. Hebræorum, inquit, probatur traditio, quod niſi quis apud eos ætatem Sacerdotalis miniſterii, id eſt trigeſimum annum impleverit, nec principia *Geneſeos*, nec *Canticum Canticorum*, nec *Ezechielis* exordium, & finem legere permittitur, ut ad perfectam ſcientiam, & myſticos intellectus plenum humanæ naturæ tempus accedat.

Regula LXXXV.

Quoſdam libros Eccleſia in Canonem Librorum Sacrorum non recipit, eos tamen qui eorum Librorum Auctores dicuntur, veneratur. Auguſt. 18. *de Civit. Dei cap.* 38.

ANte illud grande diluvium noſter erat utique *Noe Patriarcha*, quem *Prophetam*, non quoque immerito dixerim. Siquidem ipſa *Arca* quam fecit, & in qua cum ſuis evaſit, *Prophetia* noſtrorum temporum fuit. Quid *Enoch ſeptimus ab Adam*, Nonne in *Canonica Epi-*

stola Apostoli Judæ 14. prophetasse prædicatur? Quorum scripta ut apud Judæos & apud nos in auctoritate non essent, nimia fecit antiquitas, propter quam videbantur habenda esse suspecta, ne proferrentur falsa pro veris. Nam proferuntur quædam, quæ ipsorum esse dicuntur, ab eis, qui pro suo sensu passim quod volunt credunt. Multa enim sub nominibus *Prophetarum*, & recentiora sub nominibus *Apostolorum* ab Hæreticis proferuntur, sed ea castitas *Canonis* non recipit: non quod eorum hominum, qui *Deo* placuerunt, reprobetur auctoritas, sed quod ista esse non credantur ipsorum. Nec mirum debet videri, quod suspecta habentur, quæ sub tantæ antiquitatis nomine proferuntur.

REGULA LXXXVI.

Sacra Scriptura quosdam Libros citat, qui tamen non inveniuntur in Canone. Cujus rei causa non liquido constat. August. 18. *de Civit. Dei c.* 38.

IN ipsa *historia* Regum *Judæ*, & Regum *Israel*, quæ res gestas continet, de quibus eidem *Scripturæ Canonicæ* credimus, commemorantur plurima, quæ ibi non explicantur, & libris aliis inveniri dicuntur, quos *Prophetæ* scripserunt. Et alicubi eorum quoque *Prophetarum* nomina non tacentur, nec tamen inveniuntur in *Canone*, quem *populus Dei* recipit. Cujus rei fateor causa me latet, nisi quod existimo, etiam ipsos, quibus ea, quæ in auctoritate Religionis esse deberent, *Sanctus* utique *Spiritus* revelabat, alia sicut homines historica diligentia, alia sicut *Prophetas inspiratione Divina* scribere potuisse. Atque hæc ita fuisse distincta, ut illa tamquam *Deo* per ipsos loquenti judicarentur esse tribuenda. Ac sic illa pertinerent ad ubertatem cognitionis; hæc ad Religionis auctoritatem: in qua auctoritate custoditur *Canon*, præter quæ, si qua jam etiam sub nomine verorum Prophetarum scripta proferuntur nec ad ipsam copiam sententiæ valent: quoniam utrum eorum sint, quorum esse dicuntur, incertum est, & ob hoc eis non adhibetur fides, maxime his, in quibus etiam contra fidem *Librorum Canonicorum* quædam leguntur, propter quod ea prorsus illorum non esse apparet. Divus *Chrysostomus* in Matth. cap. 2. cum testimonium illud, scilicet, *Quoniam Nazaræus vocabitur*, citatum ab *Evangelista* legeret, nec tamen in *Veteri Testamento* Græco haberetur, putavit per

negli-

negligentiam Judæorum, & ob continuas eorum captivitates multos e *Sacris* Libros desiderari. Quod non *Judæorum* captivitatibus, aut temporum incuria, sed septuaginta Interpretum oblivione, aut Librariorum potius negligentia factum, probat *Hieronymus*, qui locum illum, quem Evangelista citat, & pleraque alia ex Hebræorum voluminibus ad nos transtulit, ut ipse scribit, de optimo genere interpretandi, & in Prologo Paralipom. & in Osee cap. 2.

REGULA LXXXVII.

Mos est Scripturarum, semper adversis læta subjungere, & postquam tristia comminatus fuerit, ad pœnitentiam eos, quos terruit, provocat; rursus negligentes & nolentes agere pœnitentiam comminatione deterret, ne bonitas Dei induret cor nostrum. Hieron. 2. commentar. in Osee cap. 5. & 6. Commentar. in Isai. cap. 16.

IN *Isaiæ* 1. vers. 4. legimus, *Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis:* cumque dixisset, *terra vestra deserta, civitates vestræ succensæ igni: Regionem vestram coram vobis alieni devorant*; loquitur ad eos majora promittens: *Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: Quiescite agere perverse, discite benefacere: Quærite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam, & venite & arguite me, dicit Dominus*: ut quos serena voce terruerat, blanda voce sustentet. Et in centesimo quadragesimo quarto Psalmo vers. 9. legimus, *Suavis Dominus universis, & miserationes ejus super omnia opera illius*. Et paulo post, *Allevat Dominus omnes, qui corruunt, & erigit omnes elisos*. Cumque præmisisset, *Custodit Dominus omnes diligentes se*; ne negligentem faceret auditorem, intulit, *& omnes peccatores disperdet*.

REGULA LXXXVIII.

Interrogationes quædam in Sacris Litteris, quæ negationem inferre videntur, non sunt negative intelligendæ. Ambros. de pœnitentia lib. 1. cap. 8.

SCriptum eſt enim, 1. Reg. 2. verſ. 25. *Si peccaverit vir in virum, placari ei poteſt Deus, ſi autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo?* Non enim ſcriptum eſt, *nullus orabit pro eo*, ſed, *quis orabit pro eo?* Hoc eſt, quis ille ſit qui in tali caſu orare poſſit? quæritur, non excluditur. Denique habes in Pſalm. 14. verſ. 1. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?* Non enim nullus, ſed probatus habitabit: nec hoc dicit, quod nemo requieſcat, ſed requieſcat electus, ut ſcias hoc eſſe verum, quod non multo poſt in Pſalm. 23. verſ. 3. ait: *Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in monte ſancto ejus?* Id eſt, non quicumque de vulgo, nec plebejæ vilitatis aliquis, ſed vitæ egregiæ ſingulariſque meriti. Et ut ſcias, quia cum dicitur, quis non intelligitur nullus, ſed aliquis ſignificatur. Cum dixiſſet, *Quis aſcendet in montem Domini?* ſubjecit: *Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vanum animam ſuam*. Et Oſee 14. verſ. 10. *Quis ſapiens & intelliget iſta?* Numquid dicit, quia nullus intelliget? Et in Evangelio, Luc. 12. verſ. 42. & 43. *Quis fidelis diſpenſator & prudens, quem conſtituet Dominus ſuper familiam ſuam, ut det illis in tempore tritici menſuram?* Et ut comprehendas, quia de eo dixit, qui utique eſt, non de eo, qui non eſt, ſubjungit, *beatus ille ſervus, quem cum venerit Dominus, invenerit ſic facientem*. Et illud ita opinor dictum, Pſalmi 82. verſ. 2. *Deus quis ſimilis tibi?* Non utique nullus: quia imago Patris Filius eſt. D. Hieronymus quamvis agnoſcat hoc Sacræ Scripturæ idioma in eo ſenſu, quo *Ambroſius* tradit, aliquando tamen inveniri interrogationes dicit, quæ negationem & impoſſibile inferant, ut illud *Apoſtoli* Rom. 8. verſ. 35. *Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti?* Et illud *Abacuc* 2. verſ. 8. *Quid prodeſt ſculptile, quia ſculpſit illud fictor ſuus?* In utroque enim teſtimonio impoſſibilitas demonſtratur, quod nec *Apoſtoli* charitatem ulla tribulatio & anguſtia dividere poſſit a *Chriſto*, nec in ido-

lis sit ulla utilitas. Hæc Hieronymus in 2. caput Abacuc Prophetæ.

REGULA LXXXIX.

Libri quidam Sacræ Scripturæ sui auctoris nomen habent. Chrysostomus in Epistola ad Roman. Homilia 1.

Moyses Libris quinque a se scriptis nusquam nomen suum addidit, neque qui illum subsecuti, quæ post illum gesta sunt, scripsere. Sed neque *Matthæus*, neque *Joannes*, non *Marcus*, non *Lucas*. At Beatus *Paulus* ubique Epistolarum suarum nomen suum præponit. Quid ita? Quod illi quidem præsentibus scribebant, atque supervacanea illis erat præsentiæ suæ declaratio. *Paulus* autem a longinquo litteras mittebat, & sub epistolari figura: idcirco necessaria erat nominis additio. Quod si in ea, quam ad Hebræos scripsit Epistola, secus facit, id suo quodam proprio consilio facit. Nam quod inimico essent Hebræi erga illum animo, ut ne e prooemiis audito ejus nomine sermoni aditum occluderent, illorum audientiam occultanda nominis sui declaratione artificiose captaret. Quod si Prophetæ nomina sua apposuere, & *Salomon*, id vobis investigandum relinquo: qua de causa alii quidem apposuere, alii autem non apposuere.

REGULA XC.

Scriptura Sacra hanc habet consuetudinem, ut omnes Reges Veteris Testamenti mortuos referat & sepultos, præter Joachim filium Josiæ. Hieron. in Jerem. cap. 1.

Joachim *Josiæ* filium *Nechao Pharao* Rex Egypti constituit Regem *Judæ* pro *Joachaz* fratre suo, 4. Reg. 24. quem vinctum duxit in Ægyptum, quem legimus in *Regum* & *Paralipomenon* historia undecim annis regnasse in *Hierusalem*, & regnasse crudeliter, & extitisse impium, & postea mortuum, nec tamen ejus sepultura narratur. Quem interfectum a latrunculis Chaldæorum *Syriæ* Ammonitarum & Moabitarum Hebræa narrat historia. Unde & in Malachim mortuus scribitur, & sepultus tacetur. Pulchre autem sepultura asini dicit *Isaias* sepeliendum, ut aliis verbis significet insepultum, hoc est

a bestiis avibusque lacerandum. Hæc est enim asini sepultura.

Regula XCI.

Tota S. Scriptura unus liber dicitur, quia uno spiritu scripta est. Hieron. in Isaiæ cap. 29. Et hic liber Sacræ Scripturæ intus scriptus est per allegoriam, foris per historiam. Gregorius super Ezechielem, homilia. 9.

DE hoc uno *libro Ezechiel* mystico sermone testatur, Ezech. 2. Quod *scriptus fuerit intus & foris*, in *Spiritu* & in *Littera*. De quo & *Salvator* loquitur in Psalm. 39. vers. 8. *in capite libri scriptum est de me*. Non *Jeremiæ*, *non Isaiæ*, sed in omni *Sacra Scriptura*, quæ *unus liber* appellatur. Et *Augustinus* in Psalm. 150 Sunt, inquit, qui universas omnino *Scripturas Canonicas unum librum* vocent, quod valde mirabili & Divina unitate concordent. Gregor. ubi supra, inquit, scriptus per Spiritualem intellectum, foris autem per sensum litteræ simplicem infirmantibus congruentem. Intus quia invisibilia promittit: foris quia visibilia Præceptorum suorum rectitudinem disponit. Intus quia Cælestia pollicetur: foris autem, quia terrena contemptibilia qualiter sint vel in usu habenda, vel ex desiderio fugienda præcipit. Alia namque de secretis cælestibus loquitur, alia vero in exterioribus actionibus jubet. Et ea quidem, quæ foris præcipit, patent: sed illa quæ de internis narrat, pene apprehendi nequeunt. Unde scriptum est, Psalm. 103. vers. 2. *Extendens Cælum sicut pellem, qui tegis aquis superiora ejus*. Quid enim *cæli* nomine, nisi *S. Scriptura* signatur, de qua nobis est *sol sapientiæ*, *& luna scientiæ*, & ex antiquis Patribus *stellæ* exemplorum atque virtutum lucent? Quid vero *aquarum* nomine, nisi Sanctissimi *Angelorum* significantur chori? De quibus scriptum est Psalm. 148. vers. 4. *Et aquæ omnes, quæ super Cælos sunt, laudent nomen Domini*. Hujus ergo superiora *Dominus aquis tegit*, quia *alta Sacri eloquii*, idest, ea, quæ de natura *Divinitatis*, vel de æternis gaudiis narrat, nobis adhuc nescientibus, solis *Angelis* in secreto sunt cognita. Cælum ergo hoc & coram nobis extenditur, & tamen *aquis* superiora ejus conteguntur, quia & quædam *Sacri eloquii* jam nobis per apertionem *Spiritus* patent, & quædam, quæ solis *Angelis* possunt esse manifesta, nobis adhuc servantur oculta.

REGULA XCII.

Cum ea, quæ non accidunt Deo, tamquam illi accidant, loquimur, eum facere agnoscimus, ut nobis accidant ea dumtaxat, quæ laudabilia sunt. Et hoc quantum Scripturarum usus admittit. August. 4. de Gen. ad litteram, cap. 9.

SIcut recte dicitur *Deus* facere quidquid ipso in nobis operante, fecerimus: ita recte dicitur requiescere, cum ejus munere requiescimus. Hoc quidem recte intelligimus, quia & verum, & est non magna intentione indiget: ut videamur ita dicere, requiescere *Deum*, cum nos requiescere facit: sicut dicitur cognoscere, cum efficit ut cognoscamus. Neque enim *Deus* temporaliter cognoscit, quod antea non noverat, & tamen dicit ad Abraham Gen. 22. vers. 12. *Nunc cognovi, quoniam times Deum*; Ubi quid aliud accipimus, nisi nunc feci, ut cognosceretur? Et hoc locutionis modo arbitror dictum illud ab Apostolo Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei, in quo signati estis in diem Redemptionis*. Neque enim ipsa Spiritus Sancti qua est, quidquid est, substantia contristari potest, cum habeat *æternam*, atque incommutabilem beatitudinem; magisque sit ipsa *æterna & incommutabilis beatitudo*. Sed quia ita in Sanctis habitat ut eos impleat charitate, qua necesse est, ut homines ex tempore gaudeant profectu fidelium, & bonis operibus, & ideo necesse est, etiam contristentur, lapsu vel peccatis eorum, de quorum fide ac pietate gaudebant. Quæ tristitia laudabilis est, quia venit ex dilectione, quam *Spiritus Sanctus* infundit. Propterea ipse *Spiritus* dicitur *contristari* ab eis, qui sic agunt, ut eorum factis contristentur *Sancti* non ob aliud, nisi quia *Spiritum Sanctum* habent. Hoc genere locutionis rursus idem *Apostolus* mirabiliter usus est, ubi ait, Gal. 4. vers. 9. *Nunc autem cum cognoveritis Deum, imo cogniti sitis a Deo*. Neque enim tunc eos cognoverat *Deus*, præcognitos videlicet ante constitutionem mundi, sed quia tunc ipsi eum illius munere, non suo merito vel facultate cognoverant, maluit *tropice* loqui, ut tunc ab illo cognitos diceret, cum eis cognoscendum se præstitit.

REGULA XCIII.

Deus in S. Scriptura aliquando nuncupative, aliquando essentialiter dicitur. Gregor. super Ezech. Hom. 8.

NUncupative enim dicitur, sicut scriptum est, Exod. 7. vers. 1. *Ecce constitui te Deum Pharaonis*. Et sicut *Moyses* ait Exod. 22. vers. 28. Si quis hoc vel illud fecerit, applica illum ad Deos, videlicet ad Sacerdotes. Qui rursum dicit, Psalm. 81. *Diis non detrahes*, id est *Sacerdotibus*. Et sicut Psalmista ait, Exod. 3. vers. 6. *Deus stetit in synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat*. *Essentialiter* autem *Deus* dicitur, sicut ad *Moysen* dicitur: *Ego sum Deus Patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob*. Unde *Paulus* Apostolus volens nuncupativum Dei nomen ab essentiali discernere, de *Redemptore* nostro (Rom. 9. vers. 5.) locutus est dicens, *Quorum Patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula*. Qui enim *nuncupative* dicitur, *Deus inter omnia*: qui vero *essentialiter*, *Deus super omnia*. Ut ergo ostenderet *Christum* naturaliter Deum, non hunc Deum tantummodo, sed *Deum super omnia* esse memoravit: quia & electus quisque sicut præmisimus, vel in exemplo justitiæ prærogando positus, dici *Deus* potest, sed inter omnia: quoniam *nuncupative Deus*. *Christus* autem *Deus super omnia*, quia *naturaliter Deus*.

REGULA XCIV.

Moris est Scripturarum, quamvis plures libros, si inter se non discrepent, & de eadem re scribuntur, unum volumen dicere. Hieron. in Ecclesiast. cap. ultimo.

SIquidem & *Evangelium & Lex Domini immaculata convertens animas*, Psalm. 18. vers. 8. singulariter appellatur; cum plura Evangelia, & multa sint mandata Legis: sic & volumen in *Isaiæ* sermone signatum, omnis Scriptura Divina est. *Salvator* quoque omnium retro Sanctorum vocibus prophetatus ait, *In capite Libri scriptum est de me*. Quidquid ergo dixeris, si ad eum referatur qui in *principio erat apud Deum, & Deus erat*

Verbum: unum volumen eſt & innumerabiles libri, una Lex, unum Evangelium nominantur. Quod ſi diverſa diſcrepantia diſputaveris, & curioſitate nimia huc atque illuc animum deduxeris, etiam in uno libro multi libri ſunt. Unde dictum eſt, Prov. 10. v. 19. *In multiloquio non deerit peccatum.*

REGULA XCV.

Amari prius a nobis S. Scriptura debet quam diſci. Unde a multis, quia aut oderunt, aut non amant, non intelligitur. Auguſtinus de utilitate credendi cap. 6.

QUis enim ſibi umquam libros *Ariſtotelis* reconditos & obſcuros ab ejus inimico exponendos putavit? Ut de his loquar diſciplinis, in quibus lector fortaſſe ſine ſacrilegio labi poteſt. Quis enim Geometricas litteras *Archimedis* legere Magiſtro *Epicuro*, aut diſcere valuit? contra quas ille multum pertinaciter nihil earum, quantum arbitror, intelligens differebat. An iſtæ Scripturæ legis planiſſimæ ſunt, in quas iſti quaſi vulgo expoſitas impetum faciunt fruſtra & inaniter? Qui mihi ſimiles videntur illi mulierculæ, quam iidem ipſi ſolent deridere, quæ irata, quod ei ſol iſte laudaretur, & a Manichæa quadam femina colendus commendaretur, ut erat religioſe ſimplex, concita exilivit, & eum locum quem ſol per feneſtram illuſtraverat, crebro pede percutiens, ecce ſolem Deumque tuum calco, clamare cœpit. Tales videntur iſti, qui ea, quæ non intelligunt, aut curant omnino, qualia ſunt, quamvis jacentibus ſimilia, ſubtilia tamen intelligentibus atque Divina, magno impetu orationis maledictiſque lacerantes, aliquid ſe proficere exiſtimant.

REGULA XCVI.

Quando rectus ſenſus S. Scripturæ alium exitum non poteſt invenire niſi additione aliqua, addendum aliquid eſt, ut intelligatur. Auguſt. 14. de Civitate Dei cap. 8.

IN Evangelio Matth. 7. verſ. 12. ſcriptum eſt, *Quæcumque uultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Ubi nonnulli addiderunt, *bona*, & ita interpre-

tati ſunt. Cavendum enim putaverunt, ne quiſquam inhoneſta velit ſibi fieri ab hominibus; & illis ipſe faciat ſimilia, hoc præceptum exiſtimet impleturum, ſed in Græco Evangelio, unde Latinum translatum eſt, non legitur, *bona*, ſed, *quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis*. Credo propterea, quia in eo quod dixit, *vultis*, jam voluit intelligi *bona*. Non enim, ait, *cupitis*, ſed *vultis*. Non tamen ſemper his proprietatibus locutio noſtra frænanda eſt, ſed interdum his utendum eſt. (*Hieron. de optimo genere interpretandi*) Nec ſolum Interpretes alii, ſed etiam Septuaginta, & *Evangeliſtæ* & *Apoſtoli* idem in Sacris Voluminibus fecerunt. Legimus in Marco 5. verſ. 41. dicentem Dominum, *Tabita cumi*, ſtatim ſubjectum eſt, quod interpretatur, *Puella tibi dico ſurge*. Sed ut faceret, & ſenſum vocantis atque imperantis exprimeret, addidit, *tibi dico*. Et *in Actibus Apoſtolorum* 1. verſ. 4. *Sed expectarent promiſsionem Patris, quam audiſtis, inquit, per os meum*. *Inquit*, de ſuo addidit Interpres, ut amphibologiam vitaret.

REGULA XCVII.

Oportet nos ſpiritualem intelligentiam ſub Pſalmorum quadam rerum geſtarum commemoratione ſectari. Non tamen juxta textum hiſtoriæ Pſalmorum ordo requirendus eſt. Hilarius in Pſalm. 119. & Hieron. in 5. Commentariorum Jerem. cap. 25.

IN pleriſque Pſalmis multa ſecundum hiſtoriæ ordinem in ſuperſcriptionibus eorum eſſe edita legimus, ut cum fugit *David* a facie filii ſui *Abſalon*, cum mutavit vultum ſuum coram *Abimelech*, cum propter *Berſabee* a *Nathan* monetur: & in reliquis, ſicubi geſtorum veritas in ipſis Pſalmorum titulis continetur. Sed meminiſſe nos oportet, hos eoſdem Pſalmos non omnes corporaliter intelligendos: quia his corporalium negotiorum ſignificatio anteferetur.

REGULA XCVIII.

Secundum Hebræorum idioma infans vocatur omnis filius ad comparationem Parentum. Hieronym. in Quæstionibus in Gen.

ID *Ismael* exemplo probatur, Gen. 21. verf. 15. qui cum esset decem, & octo annis major, cum ejectus est de domo *Abrahæ* cum Matre *Agar*, *puer*, seu *infans* appellatur.

REGULA XCIX.

Omnes pro multis, & multi pro omnibus frequenter in Sacris Litteris ponuntur. Augustinus contra Julianum Pelagianum lib. 6. verf. 12.

DOminus ad *Abraham* loquitur Gen. 17. verf. 5. *Patrem multarum gentium constitui te*. Est autem sanus intellectus, ideo sic locutam *Scripturam* quia possunt esse aliqua omnia quæ non sunt multa. Sicut omnia dicimus *Evangelia*, & tamen brevi numero, id est, quaternario continentur. Et rursus possunt aliqua esse multa, non tamen omnia: sicut multos dicimus credere in *Christum*, non tamen omnes credunt, quia *non omnium est fides ait Apostolus*. Quod autem dictum est, *In semine tuo benedicentur omnes gentes*, &c. *Patrem multarum gentium constitui te*: easdem omnes multas & easdem multas omnes monstratum est. Ita etiam quod dictum est, *Per unum in omnes intrasse peccatum*, & postea *per unius inobedientiam peccatores constitutos multos*, ipsi sunt *multi*, qui & *omnes*. Similiter cum dictum est, *Per unius obedientiam justi constituuntur multi*, non aliquibus exceptis, sed eosdem *multos omnes* oportet intelligi: non quia *omnes* homines *justificantur in Christo*, sed quia *omnes* qui *justificantur*, non aliter possunt justificari, quam in *Christo*. Sicut possumus dicere, in aliquam domum intrare *omnes*, non quia *omnes* homines intrant in eamdem domum, sed quia nemo intrat nisi per illam. Hieron. in 5. commentar. in *Isaiam*, Idioma est *Sacræ Scripturæ ut omnem terram* illius significet *provinciæ*, de qua sermo est. Quod quidam non intelligentes, ad totum terrarum orbem trahunt. lege Reg. 185.

REGULA C.

Auditus, & auribus percipere, in Scripturis Sanctis non est iste, qui ad aures sonat, sed qui corde percipitur. Hironym. in 2. cap. Joel Prophetæ.

DOminus loquitur in Evang. Luc. 8. v. 8. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Quod autem dicitur Hebraice *hazenu*, Græce, ἐνωτίσασθε. Et latine sonat auribus percipite, proprie non *aure* sed *corde* percipitur. Qui senes sunt & cælestes, audiunt *Spiritualiter:* qui autem habitant in terra, appellanturque *terreni*, auribus percipiunt. Ubicumque autem hæc duo verba ponuntur, non ad simplicem tamen verborum sonum, sed ad *reconditam* quoque dictorum *intelligentiam* pertinere intelligendum est. In Genesi 4 vers. 23. *Lamech* loquitur ad uxores suas: *Audite vocem meam uxores Lamech, auscultate sermonem meum: Quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in livorem meum.* Et Isai. 1. vers. 2. *Audite cæli, & auribus percipe terra.*

REGULA CI.

Donec, *seu* usque, *dupliciter intelligitur in Sanctis Litteris. Sæpe enim ex Idiomate Sacræ Scripturæ certum tempus in ejus assumptione significat, & sæpe infinitum. Hieron. adversus Helvidium.*

DE primo ubique occurrunt exempla. De secundo intelligendum est quod dicitur Isai. 46. v. 4. *Usque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego portabo.* Et *Salvator* in *Evangelio*, Matth. 28. vers. 20. *Ecce ego,* inquit, *vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Ergo post *consummationem sæculi a discipulis suis Dominus abscedet?* Et tunc quando *duodecim soliis* judicaturi sunt *duodecim tribus Israel*, *Domini* consortio fraudabuntur? *Paulus* quoque *Apostolus* Corinthiis scribens 15. vers. 23. *Primitiæ*, ait, *Christus*, *deinde ii qui sunt Christi, qui in adventum ejus crediderunt: deinde finis, cum tradiderit regnum Deo, & Patri, cum evacuaverit omnem principatum, & omnem potestatem & virtutem, oportet illum regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Omnia enim sub pedibus ejus subjecit.* Esto de ho-

mi-

mine dictum sit, non negamus eum, qui *crucem* passus est, qui postea sedere jubetur a dextris. Quid sibi vult hoc quod ait, *donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus?* Numquid tam diu regnaturus est *Dominus* donec incipiant inimici esse sub pedibus ejus, & postquam illi sub pedibus fuerint, regnare desistet? Cum utique tunc magis regnare incipiat, cum inimici cœperint esse sub pedibus. *David* quoque Psalm. 122. vers. 2. *Sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.* Ergo tam diu Propheta oculos habebit ad Dominum, quam diu misericordiam impetret: & post impetratam misericordiam oculos torquebit ad terras? qui in alio loco dicit, *Oculi mei defecerunt in salutari tuo, & in verbo justitiæ tuæ.* Loquitur in Genesi 35. v. 4. Sermo Divinus, *Dederunt ergo omnes Deos alienos quos habebant, & inaures quæ erant in auribus eorum: At ille infodit eas subter terebinthum, quæ est post urbem Sichem usque in hodiernum diem.* Item in fine *Deut.* 34. v. 5. 6. *Mortuusque est ibi Moyses servus Domini, in terra Moab contra Phogor: & non cognovit homo sepulchrum ejus usque in præsentem diem.* Certe hodiernus dies illius temporis existimandus est, quo historia ipsa contexta est, sive *Moysen* dicere velis auctorem *Pentateuchi*, sive *Esdram* ejusdem Instauratorem operis non recuso. Nunc hoc quæritur, an id, quod dictum est, *usque in diem hodiernum*, ad illam referatur ætatem, qua editi, sive conscripti sunt. Doceat igitur post *illam diem* tot jam annorum usque ad nos voluminibus exactis, aut idola quæ sub Therebinto condita fuerant, reperta, aut *Moysi* tumulum investigatum: quia obnixe asserit, *post*, *donec*, & *usque*, esse incipere, quod tam diu non fuit, quam diu usque completur & *donec*. Quin potius animadvertat *Scripturæ Sanctæ* idioma, & nobiscum in quo hæsitabat, intelligat ea, de quibus posset ambigi, si non fuissent scripta, signari, cetera vero nostræ intelligentiæ derelinqui. Si enim adhuc recenti tempore viventibus his, qui viderant *Moysen*, sepulchrum ejus potuit ignorari, multo magis tot sæculis prætereuntibus.

REGULA CII.

Mos est Sacrarum Litterarum, ut Primogenitum non vocet eum, quem fratres sequuntur, sed eum, qui primo natus sit. Hieron. adversus Helvidium, & in cap. 1. Matthæi.

OMnis *unigenitus* est *primogenitus*, non omnis *primogenitus* est *unigenitus*. *Primogenitus* est non tantum post quem & alii, sed ante quem nulli. *Omne*, inquit, *Dominus* ad *Aaron* Numer. 8. vers. 19. *quod aperit vulvam ab omni carne, quæ offertur Domino ab homine usque ad pecus, tibi erunt, tantummodo pretiis redimant primogenita hominum, & primogenita equorum immundorum*. Definivit sermo Dei, quid sit *primogenitum*. *Omne*, inquit, *illud quod aperit vulvam*. Alioqui si non est *primogenitus*, nisi is tantum quem sequuntur fratres, tam diu Sacerdotibus *Primogenita* non debentur, quamdiu & alia fuerint procreata: ne forte partu postea non sequente, *unigenitus* sit, & non *primogenitus*. *Redemptio*, inquit, *ejus erit ab uno mense æstimatio quinque siclorum*. *Siclus* enim secundum *Siclum Sanctuarii*, viginti oboli sunt. *Tantummodo primogenita vitulorum, & primogenita ovium, & primogenita caprarum non redimes, quia Sancta sunt*. Cogit me sermo Dei, ut omne masculum, quod aperit vulvam, si de mundis animalibus sit, Deo voveam: si de immundis, redimam, dans pretium Sacerdoti. Possum respondere & dicere. Quid me in unius mensis astringis articulo, quid *primogenitum* vocas, quem an fratres sequantur, ignoro? Expecta, donec nascatur secundus: nihil debeo Sacerdoti, nisi & ille fuerit procreatus, per quem is, qui ante natus est, incipiat esse *primogenitus*. Nonne mihi apices loquentur, & me stultitiæ redarguent, eum esse dictum *primogenitum* qui aperiat vulvam, non qui habeat & fratres? Denique interrogo de *Joanne*, quem constat esse *unigenitum*, an & *primogenitus* fuerit utrumne, & ipse secundum Legem pro toto ei Legi erit obnoxius, ambigi non potest? Certe de Salvatore Scriptura Luc. 2. vers. 22. & 23. sic loquitur: *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus secundum Legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino. Sicut scriptum est in Lege Domini: quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur. Et ut darent hostiam secundum*

quod dictum est in Lege Domini, par turturum aut duos pullos columbarum. Si hæc Lex tantum ad *primogenitos* pertinet, *primogenitum* autem sequentes faciunt, non debuit *primogeniti* Lege teneri, qui de sequentibus ignorabat. Sed quia tenetur lege *primogeniti* etiam ille quem fratres cæteri non sequuntur, colligitur cum *primogenitum* vocari, qui vulvam aperiat, & ante quem nullus sit, non eum, quem frater post genitus subsequatur. *Moyses* scribit in Exod. 12. vers. 29. *Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti, a primogenito Pharaonis, qui in solio ejus sedebat, usque ad primogenitum captivæ quæ erat in carcere, & omne primogenitum jumentorum*. Responde mihi, qui tunc ab Exterminatore fuerant interempti, *primogeniti* fuerunt, an *unigeniti*? Si *primogeniti* illi vocantur, qui fratres habent, ergo ab interemptione *unigeniti* liberati sunt. Si autem & *unigeniti* cæsi sunt, contra sententiam factum est, ut inter *primogenitos* & *unigeniti* morerentur: aut *unigenitos* liberavit a pœna, ridiculus eris: aut si confiteberis interfectos ingratis obtinebimus, & *unigenitos* primogenitos appellari.

REGULA CIII.

Sponsi in Sacris Litteris dicuntur viri, & Sponsæ uxores, etiamsi non concubuerint. Hieron. in Matth. cap. 1.

NUllum movere debet quod apud Matthæum 1. vers. 1. legitur, *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam. Exurgens autem Joseph a somno, fecit sicut præcepit ei Angelus Domini, & accepit Conjugem suam*: quasi ex eo, quod *uxor* est appellata, Sponsa esse desierit, cum hanc esse *Scripturæ Divinæ* consuetudinem noverimus, ut *Sponsas* appellet *uxores*, sicut in sequentibus *Deuteronomii* testimoniis approbatur. *Si quis*, inquit, *invenerit virginem desponsatam viro in campo, & vim faciens dormierit cum ea, morte moriatur: quia humiliavit uxorem proximi sui*. Et in alio loco, *si autem fuerit adolescentula sponsata viro, & invenerit homo eam in civitate, & dormierit cum ea, educetis utrumque ad portas civitatis illius, & lapidabuntur lapidibus, & morientur. Adolescentula quidem, quia non proclamavit, cum esset in civitate. Vir autem quia humiliavit uxorem proximi sui, & eradicabitis malum ex vobismetipsis*.

REGULA CIV.

Pœnitentiam agere, & converti ad Dominum non sunt idem in Sacris Litteris. Rupert. Abb. in cap. 5. Osee.

ALioquin si idem esset *pœnitentiam* agere, & *converti ad Dominum*, *Achab* impium Regem fatebimur reversum fuisse ad *Dominum*, 3. Reg. cap. 21. quia *pœnitentiam* egit pro sanguine *Naboth*, quem occidit: quia dicente sibi *Helia* in Sermone Domini: *In hoc loco, in quo linxerunt Canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum. Scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, jejunavitque, & dormivit in sacco*. Num iste cogitationes suas dedit, ut reverteretur ad *Dominum*? Non utique. Quia & si pro sanguine *Naboth pœnitentiam egit*, tamen a peccatis *Hieroboam*, id est, *a vitulis aureis* non recessit, imo & *Baal*, quem *Jezabel* induxerat, colere non desiit. Egit namque *pœnitentiam*, non ut æternum *Dei* regnum consequeretur, sed ne temporali regno *Samariæ* privaretur. Recepit mercedem suam, mercedem *pœnitentiæ*, qualem quærebat, ut vivens regno non careret, dicente *Domino* ad *Heliam*: *Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus, sed in diebus filii sui inferam malum domui ejus* Sic nimirum *Sodomitæ*, sic *Tyrii*, & *Sidonii*, si facta fuissent in illis *virtutes*, *pœnitentiam* quidem egissent, verumtamen non in ea intentione & fide, ut ad invisibile regnum *Dei* pervenirent, sed ut in isto visibili sæculo sicut ceteræ civitates permanerent, & in sua pace florerent. Hieron. adversus Jovin. lib. 2. Achab Rex impiissimus ut sententiam *Dei* subterfugeret, & eversio ejus differreretur in posteros, jejunio impetravit & sacco.

REGULA CV.

Lex multipliciter accipitur in S. Litteris. Hieron. ad Algasiam quæst. 8.

DIcitur *Lex* quæ per *Moysen* data est. Secundum illud, quod scriptum est ad *Galatas*, *Quicumque enim ex operibus Legis sunt, sub maledicto sunt*. Galat. 3. v. 10. Scriptum est enim, *maledictus omnis, qui non per-*

man-

manserit in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis, ut faciat ea. Et rursus in eadem Epistola, *Lex propter prævaricationes posita est donec veniat semen cui promissum est, disposita per Angelos in manu mediatoris*. Et iterum: *Itaque Lex Pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificemur. At ubi venit Fides, jam non sumus sub Pædagogo: Omnes enim Filii Dei estis per Fidem, quæ est in Christo Jesu*. Historia quoque, quæ præcepta non continet, sed quid factum sit, refert, ab Apostolo Lex appellatur. *Dicite mihi*, inquit, Galat. 4. vers. 21. &c. *qui sub Lege vultis esse, Legem non legistis? Scriptum est enim, quia Abraham duos filios habuit, unum de Ancilla, & unum de Libera. Sed qui de Ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de Libera, per repromissionem*. Sed & Psalmi Lex appellantur, Joan. 15. vers. 25. *Ut compleretur sermo, qui in Lege eorum scriptus est*, Psalm. 68. vers. 5. *Quia odio habuerunt me gratis*. *Isaiæ* quoque Prophetiam Legem Apostolus vocat, 1. Cor. 14. vers. 21. In Lege scriptum est, *Quoniam in aliis linguis, & aliis labiis loquar populo huic, & nec sic me exaudient, dicit Dominus*. Quod juxta Hebraicum, & Aquilam in *Isaia* scriptum reperi. Appellatur etiam Lex Mystica Scripturarum intelligentia. Scimus quia spiritualis est. Et extra hæc omnia naturalem Legem scriptam in cordibus nostris idem Apostolus docet, Rom. 2. 14. *Cum enim Gentes, quæ Legem non habent, naturaliter ea quæ Legis sunt, faciunt: ejusmodi Legem non habentes, ipsi sibi sunt Lex, qui ostendunt opus Legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia*. Ista Lex, quæ in corde scribitur, omnes continet nationes, & nullus hominum est, qui hanc legem nesciat. Unde omnis Mundus, sub peccato, & universi homines prævaricatores Legis sunt, & idcirco justum judicium Dei est scribentis in corde humani generis, *Quod tibi fieri nolueris, alteri ne feceris*. Quis enim ignoret, homicidium, adulterium, furtum, & omnem concupiscentiam esse malam ex eo, quod sibi eam nolit fieri? Si enim mala esse nesciret, nequaquam doleret sibi esse illata.

REGULA CVI.

Spiritus *tam in Novo, quam in Veteri Testamento ubicumque sine additamento ponitur, in bonam partem intelligitur. E contrario malus Spiritus semper cum additamento legitur. Hieron. in 1. Commentar. Micheæ cap. 2.*

F*Ructus autem Spiritus, charitas, gaudium, pax*. Rom. 8. vers. 13. Et illud Galat. 5. vers. 22. *Si Spiritu vivimus, spiritu & ambulemus*. Et alibi. *Si autem Spiritu opera carnis mortificaveritis, vivetis*. Et in Veteri Testamento, *Isaiæ* 42. vers. 5. Dans flatum populo, qui est in ea, & Spiritum his, qui calcant eam. *Qui enim calcant terrena opera, & pedibus suis subjiciunt eam, utique non malum, sed bonum Spiritum merentur accipere*. E contrario malus spiritus semper cum additamento legitur, ut cum *immundus spiritus exierit ab homine*. Luc. 11. vers. 24. Et in alio loco *Increpavit spiritum immundum*. *Et spiritus malus invasit Saul*. 1. Reg. 18. ver. 10. Et cetera eis similia.

REGULA CVII.

Ubicumque in S. Scripturis femina legitur, & sexus fragilior, ad materiæ intelligentiam transferamus. Hieron. in Ecclesiasten cap. 2.

P*Harao* non vult masculos vivificari, sed tantum feminas, quæ materiæ sunt vicinæ. Et e contrario nullus Sanctorum, nisi perraro feminas genuisse narratur. Solusque *Salphaat*, qui in peccatis mortuus est, omnes filias genuit. *Jacob* inter duodecim Patriarchas unius filiæ Pater est, & ob ipsam periclitatur.

REGULA CVIII.

Hanc habet S. Scriptura consuetudinem, ut unumquemque Vaticinationis suæ & sermonis Prophetam nuncupet. Hieron. in 4. commen. in Ezech. cap. 13.

APpellantur enim Prophetæ *Baal*, & Prophetæ Idolorum, & Prophetæ confusionis. Unde & Apostolus *Paulus* Poetam Græcum Prophetam vocat, ad Tim. 1. vers. 12. *Dixit quidam proprius eorum Propheta, Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.* Et in Osee 9. legimus, *Propheta insaniens, homo portans spiritum.*

REGULA CIX.

Diversi generis Grammaticis sunt nomina virtutum Angelicorum & Spiritus Sancti secundum diversitatem idiomatum. Hieron. ad Damas. de Seraphim purgante labia Isaiæ calculo ignito.

IN genere *Seraphim* diversitas est apud Interpretes. Septuaginta, *Aquila*, & *Theodotion Seraphim* neutro genere transtulerunt; *Simmachus* masculino. Nec putandum sexum esse in virtutibus Dei, cum etiam ipse Spiritus Sanctus secundum proprietates linguæ Hebrææ feminino genere proferatur *Racha*, Græcæ neutro Pneuma Latinæ *masculino spiritus*. Ex quo intelligendum est, quando de superioribus disputatur, & masculinum aliquid seu femininum ponitur, non tam sexum significari quam idioma sonare linguæ. Siquidem ipse *Deus invisibilis* & *incorruptibilis* omnibus pene linguis profertur genere masculino, cum in Deum non cadat sexus; vide R. 164.

REGULA CX.

Semen sive in bonam, sive in malam partem accipiamus, numquam plurali numero, sed singulari scriptum reperi. Hieron. in epist. ad Galat. cap. 3.

HAnc *D. Hieronymi* observationem sic intelligas, quoties semen pro Hærede, sive generis posteritate accipitur. Nam pro semine, quod seritur, multitudinis numero etiam invenitur, ut illud Gen. 47. *Accipite semina, & serite agros.* Et illud Psal. 125. *Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua.*

REGULA CXI.

Nomina quædam Veteris Testamenti nos alia litteratura habemus quam apud Hebræos. Quod septuaginta Interpretum causa factum est. Hieron. in epist. ad Titum cap. 3.

SOlent nos irridere Hebræi in pronuntiatione quorumdam nominum, maxime in aspirationibus, & quibusdam cum rasura gutturis litteris proferendis. Hoc autem evenit, quod septuaginta Interpretes, per quos in Græcum Sermonem lex Divina translata est, specialiter in *Heth* litteram & *Ain* & ceteras istiusmodi, quia cum duplici aspiratione in Græcam linguam transferre non poterant, aliis litteris additis expresserunt. Verbi causa, ut *Rahes Rachel* dicerent, & *Hieriho Hiericho*, & *Hebron Chebron*, & *Seor Segor*. In aliis vero eos conatus iste deficit. Nam nos & Græci unam tantum litteram (*s*) habemus, illi vero tres, *Samech*, *Sade*, *Sin*, quæ diversos sonos possident. *Isaac & Sion*, per *Sade* scribuntur. *Israel* per *Sin*, & tamen non sonat hoc quod scribitur. *Seon* Rex *Amorræorum* per *Samech* litteram & pronuntiatur, & scribitur. Si igitur a nobis hæc nominum, & linguæ idiomata, ut videlicet Barbara, non ita fuerint expressa, ut exprimuntur ab Hebræis, solent cachinnum attollere, & jurare se penitus nescire quod dicimus. Unde & nobis curæ fuit omnes Veteris Legis libros, quos Vir doctus *Adamantus* in exempla digesserat, de Cæsariensi Bibliotheca descriptos ex ipsis authenticis emendare. In quibus & ipsa Hebræa propriis sunt

cara-

caracteribus verba descripta, & Græcis litteris tramite expressa vicino. *Aquila* etiam & *Symmachus*, Septuaginta quoque & *Theodotio* suum ordinem tenent.

REGULA CXII.

Divinæ Scripturæ consuetudo est eumdem hominem diversis nominibus nuncupare. Hieronym. adversus Helvidium.

RAguel socer *Moysi* & *Jetro* dicitur. *Gedeon* nullis caussis immutati nominis ante præmissis, subito *Hieroab* legitur. *Ozias* Rex Juda vicissim *Azarias* vocatur. Mons *Thabor* *Itabirium* dicitur. Rursus *Hermon* Phænices cognominant *Sanior* & *Amorræus* cognominat eum Sanir. Eadem cæli plaga tribus nominibus appellatur, *Nageb*, *Themen*, *Daron*. Lege *Ezechiel*; *Petrus*, & *Simon* dicitur, & *Cephas*, *Judas Zelotes* in alio Evangelio *Thaddæus* dicitur. Multaque alia, quæ ad exemplum horum pertinent, ipse sibi de omnibus Scripturis Lector poterit congregare.

REGULA CXIII.

Prophetæ & intelligebant, & sciebant quæ prophetabant. Hieron. in procemio commentariorum in Isaiam.

NEque enim, ut *Montanus* cum insanis feminis somniat, Prophetæ in extasi sunt locuti, ut nescirent quid loquerentur, & cum alios erudirent, ipsi ignorarent, quid dicerent, de quibus Apostolus ait, Timot. 1. vers. 7. *Nescientes quæ loquantur, neque de quibus affirmant*, *sed juxta Salomonem*, quibus loquitur in Proverbiis 10. vers. 13. *Sapiens intelligit, quæ profert de ore suo, & in labiis suis portabit scientiam*, etiam ipsi sciebant quid dicerent. Si enim sapientes erant Prophetæ, quod negare non possumus, & *Moyses omni eruditus sapientia*, loquebatur ad Dominum; Exod. 19. & Dominus respondebat ei, & de *Daniele* ad Principem Tyri dicitur, *Numquid sapientior es Daniele?* Et Ezech. 28. vers. 3. *David* sapiens erat, qui gloriabatur in Psalmo 50. vers. 8. *incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi:* quomodo sapientes Prophetæ instar brutorum animantium, quid dicerent, ignorabant? Legimus & in alio Apostoli loco, 1. Cor. 14. vers. 32. *Spiritus Propheta-*

rum Prophetis subjecti sunt, ut in sua habeant potestate, quando taceant, quando loquantur. Quod si cui videtur infirmum, illud ejusdem Apostoli 1. Cor. 14. v. 29. audiat, *Prophetæ duo aut tres loquantur, & alii dijudicent. Si alii revelatum fuerit sedenti, prior taceat*. Qua possunt ratione reticere, cum in datione sit Spiritus, qui loquitur per Prophetas, vel tacere, vel dicere? Si ergo intelligebant, quæ dicebant, cuncta sapientiæ rationisque sunt plena, nec aer voce pulsatus, ad aures eorum perveniebat; sed Deus loquebatur in animo Prophetarum, juxta illud quod alius Propheta dicit, Zachar. 1. vers. 8. *Angelus qui loquebatur in me*. Et Gal. 4. vers. 6. *Clamantem in cordibus nostris Abba Pater*. Et Psalm. 84. *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus*.

REGULA CXIV.

Prophetæ dum consuluntur, ex magno usu prophetandi quædam ex suo spiritu proferunt, & se hac ex prophetiæ spiritu dicere suspicantur. Gregor. super Ezech. Homil. 1.

NAthan Prophetam sanctum Virum fuisse, quis nesciat? Qui *David* Regem de culpa aperte reprehendit, & quæ ei pro culpa eadem essent ventura, nuntiavit. 2. Regum 12. Quem tamen dum idem *David*, quia templum Deo vellet construere, requisisset, illico respondit, 2. Reg. 7. vers. 3. &c. *Omne quod est in corde tuo, vade, & fac, quia Dominus tecum est*. De quo illic statim subditur, *Factus est sermo Domini ad Nathan dicens, Vade, & loquere ad servum meum David: Hæc dicit Dominus Deus, numquid tu ædificabis mihi domum ad habitandum? Neque enim habitavi in domo, ex die qua eduxi filios Israel de terra Ægypti usque in diem hanc*. Et paulo post: *Cum completi fuerint dies tui, & dormieris cum Patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum ejus. Ipse ædificabit domum nomini meo*. Ecce *Nathan* Propheta, qui prius Regi dixerat, *Vade & fac*: ipse postmodum prophetiæ spiritu edoctus, hoc fieri non posse denuntians, & Regis consiliis, & suis sermonibus contradixit; quia quod de suo spiritu dixerat, falsum fuisse reprehendit.

REGULA CXV.

Prophetæ locuti sunt obscure; non invidendo legentibus intelligentiam; sed præcavendo legentium malitiam. Rupertus Abb. 3. libro super Amos.

SIcut enim oportuit *Moysen* velare faciem suam; quando loquebatur ad populum, ne videntes *Aaron* & filii ejus claritatem vultus ejus, timerent prope accedere: sic Prophetas oportuit grossiore velamine sensus intimi claritatem tegere, quia videlicet illius temporis homines Judæi sive filii *Israel*; nullatenus sustinerent, si Sacramenta *Christi* & Ecclesiæ, quæ noverant, planis & apertis vocibus prædicarent. Hieron. in 5. Comment. in Isaiæ cap. 21. Prophetæ, inquit, ideo obscuri sunt, quia personæ in his plurimæ commutantur. Et in procemio 10. Commentariorum in *Isaiam*. Neque enim simplex a Prophetis historia, & gestorum ordo narratur, sed Ænigmatum plena sunt omnia, aliudque in verbis sonant, aliud tenetur in sensibus. Ut quæ æstimaveris plana, & inoffensa currere lectione, sequentium rursus obscuritatibus involvantur.

REGULA CXVI.

Prophetarum varii sunt gradus. Augustinus de Gen. ad Litteram 12. cap. 9. & deinceps.

MInus Propheta est, qui rerum quæ significantur, sola ipsa signa in spiritu per rerum corporalium imagines videt: & magis Propheta est, qui solo earum intellectum præditus est: sed & maxime Propheta est, qui utroque præcellit, ut & videat in spiritu corporalium rerum significativas similitudines, & eas vivacitate mentis intelligat, sicut *Danielis* excellentia tentata & probata, qui Regi & somnium quod viderat, dixit, & quid significaret, aperuit. Dan. 2. Et ipse quippe imagines corporales in spiritu ejus expressæ sunt, & earum intellectus revelatus in mente. Unde & Apostolus 1. Cor. 14. vers. 15. *Orabo spiritu, orabo & mente*, ut & signa rerum formarentur in spiritu, & eorum fulgeret intellectus in mente. Proinde quibus signa per aliquas rerum corporalium similitudines demonstrabantur in spi-

ritu, nisi accessisset mentis officium, ut etiam intelligerentur, nondum erat Propheta, magisque Propheta erat, qui interpretabatur, quod alius vidisset, quam ipse qui vidisset. Unde apparet magis ad mentem pertinere Prophetam, quam ad istum spiritum, qui modo quodam proprio vocatur spiritus, vis animæ quædam, mente inferior, ubi corporalium rerum similitudines exprimuntur. Itaque magis *Joseph* Propheta, qui intellexit quid significarent *septem spicæ*, *&* *septem Boves*, quam *Pharao*, qui eas vidit in somnis. Illius enim spiritus informatus est, ut videret: hujus mens illuminata, ut intelligeret.

Regula CXVII.

Prophetæ non solum fuerunt ante Christi adventum, sed etiam post Christi ascensionem. August. contra Faustum lib. 19.

DE *Prophetis* qui post *ascensionem* fuerunt, scribit *Paulus* 1. Cor. 12. v. 28. *Et quosdam constituit in Ecclesia, primum quidem Apostolos*, secundo *Prophetas*, de quibus non dictum est, *Lex & Prophetæ usque ad Joannem:* sed de iis, qui primum *Christi* adventum prophetaverunt. Quos qui vult nosse, *Actus Apostolorum* legat. Et illud ad Corinthios 1. 14. vers. 29. *Prophetæ duo vel tres dicant.*

Regula CXVIII.

Prophetarum Oracula partim ad terrenam, partim ad cælestem, partim ad utramque civitatem pertinent. August. 18. de Civit. Dei cap. 3.

EXemplis video probandum esse, quod dico 1. Reg. 12. Missus est *Nathan Propheta a Deo* qui Regem *David* argueret de *peccato gravi*, & ea quæ consecuta sunt mala, prædiceret. Hæc atque hujusmodi sive publice, id est, pro salute vel utilitate populi, sive privatim, cum pro suis quisque rebus Divina promeretur eloquia, quibus pro usu temporalis vitæ futuri aliquid agnosceretur, ad terrenam civitatem pertinuisse, quis ambigat? Ubi autem legitur Jerem. 31. vers. 31. *Ecce dies veniet dicit Dominus: & feriam domui Israel & Domui Juda fœdus novum: non secundum pactum, quod pepigi cum*

Patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti, pactum, quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ego ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. *Jerusalem* sine dubio superna prophetatur, cujus *Deus* ipse præmium est, eumque habere, atque ipsius esse, summum bonum est, atque totum bonum. Ad utramque vero pertinet hoc ipsum, quod *Jerusalem* dicitur *Dei* civitas, & in ea prophetatur futura *Domus Dei*, eaque Prophetia videtur impleri, cum *Salomon* Rex ædificat illud nobilissimum templum. Hæc enim & in terrena *Jerusalem* secundum historiam contigerunt, & *Cælestis Jerusalem* figuræ fuerunt. Quod genus Prophetiæ ex utroque compactum atque commixtum in *libris* veteribus *Canonicis*, quibus rerum gestarum narrationes continentur, valet plurimum, multumque exercuit, & exercet ingenia scrutantium Litteras sacras, ut quod historice prædictum, est completum legitur in semine *Abrahæ* secundum fidem quid implendum *allegorice* significet, inquiratur: non tantum ut quibusdam visum sit, nihil esse in eisdem libris vel prænuntiatum vel effectum, vel non effectum, quamvis prænuntiatum, quod non insinuet aliquid ad supernam Civitatem *Dei*, ejusque filios in hac vita peregrinos figurata significatione referendum.

REGULA CXIX.

Inter cetera Prophetiæ miracula, hoc quoque mirandum habent libri Prophetarum, quod sicut in eis verbis res, ita nonnumquam verba rebus exponuntur, ut eorum non solum dicta, sed etiam res gestæ Prophetiæ sint. Gregor. 22. *moral. cap.* 21. & *super Ezechiel. Homil.* 11.

E*Zechiel* enim ait: *Veni ad transmigrationem, ad acervum novarum frugum, ad eos qui habitabant juxta flumen Chobar.* Cum causa exigeret, ut indicare debuisset, quia ad *transmigrationem* veniret, quæ dicendi necessitas fuit, ut per fruges locum exprimeret, dicens, ad *acervum novarum frugum:* nisi quod sæpe & loca causæ signantur? Multi quippe *Ezechiele* prophetante, jam captivitatis anni defluxerant, atque ex his, qui in captivitatem ducti fuerant, plures jam in mortem carnis

obierant, ad quorum filios loqui Propheta veniebat. Unde & ei superius dicitur: *Fili hominis mitto ego te ad filios Israel, ad Gentes Apostatrices, quæ recesserunt a me. Patres eorum prævaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc, & filii dura cervice & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te.* Ex quibus quia multi fuerant credituri atque per obedientiam ad fertilitatem boni operis perventuri, *acervus frugum* vocantur. Quia bonæ animæ *fruges* appellantur. Dei Propheta alius testatur, Hieron. 2. vers. 3. dicens: *Sanctus Israel Domino primitiæ frugum ejus.* Fruges etenim Domini etiam conversæ ad fidem Gentes postmodum factæ sunt: sed quia *Israel* Domino credidit, recte hunc Propheta frugum ejus primitias appellavit. Quia ergo Propheta missus non priori populo, sed filiis ejusdem Populi verba intulit, ad *acervum frugum novarum venit.* Idem in Moral. ubi supra. Bene *Daniel* Propheta, loquente ad se Domino, dum positionem nobis sui corporis insinuare studuit, meritorum incrementa signavit. Ait enim, Dan. 10. vers. 9. *Audivi vocem verborum ejus, & audiens jacebam consternatus super faciem meam, vultusque meus hærebat terræ. Et ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearum, & dixit ad me: Daniel Vir desideriorum, intellige verba, quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc enim missus sum ad te. Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens, & ait ad me: Noli metuere.* Quam videlicet positionem sui corporis dum verba intrinsecus loquentis audiret, nequaquam nobis tanta cura exprimeret, si a mysteriis vacare cognovisset. Verba enim Dei in terra jacentes audivimus, cum in peccatis positi, cum terrenæ pollutioni conjuncti, sanctorum voce spiritualia præcepta cognoscimus. Ad quæ præcepta quasi super genua, & super manuum nostrarum articulos erigimur, quia a terrenis contagiis recedentes, quasi jam ab infimis ventrem nostrum levamus. Sicut enim totus terræ inhæret, qui consternatus jacet: ita qui in genibus, & manuum suarum articulis incurvatur, inchoante profectu, ex magna jam parte a terra suspenditur. Ad extremum vero voci Dominicæ erecti quidem, sed trementes assistimus, cum a terrenis desideriis perfecte sublevati, verba Dei quo plenius cognoscimus, plus timemus. Adhuc enim quasi in terra jacet, qui ad cælestia erigi terrenorum desideriis negligit, qua sublevatus, adhuc in manibus & genibus incumbit, qui quædam jam contagia deserit, sed quibusdam adhuc terrenis ope-

ribus non contradicit: jam vero ad verba Dei erectus assistit, qui perfecte mentem ad sublimia erigit, & per immunda desideria incurvari contemnit. Bene autem trementem se stetisse indicat, quia examen subtilitatis internæ quo plus ad illud proficitur, amplius formidatur.

REGULA CXX.

Prophetæ cum habeant in titulo, Visio quam vidit, *& cætera: non inferunt, quæ viderint, sed quæ dicta sunt, narrant. Hieron. in primum capitulum Isaiæ.*

Cum in *Isaia* 1. dicatur *Visio Isaiæ* subjungitur, non quid viderit, sed dicitur, *Audite Cæli, auribus percipe terra:* & reliqua quæ sequuntur. Idemque dicendum de aliis Prophetis.

REGULA CXXI.

Prophetiæ tempora tria sunt, scilicet, præsens præteritum, & futurum. Quorum præsens & præteritum Prophetiæ etymologiam perdunt. Ipsa vero tempora sibi invicem concinunt ad probationem. Gregorius super Ezechiel. Homil. 1.

Prophetia de futuro est, Isaiæ 7. v. 14. *Ecce virgo concipiet, & pariter filium. Prophetia* de præterito Gen. 1. vers. 1. *In principio creavit Deus cælum, & terram.* De illo enim tempore dixit homo, quando non erat homo. Prophetia de præsenti est, quando *Paulus* Apostolus dixit 1. Cor. 14. v. 24. *Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota, convincitur ab omnibus occulta cordis ejus manifesta fiunt. Et ita cadens in faciem adorabit Dominum, pronuncians, quod vere Deus in vobis sit.* Cum igitur dicitur, *Occulta cordis ejus manifesta fiunt*, profecto mostratur, quia per hunc modum Prophetiæ Spiritus non prædicit quod futurum est, sed ostendit quod est. Quo autem pacto prophetiæ dicatur spiritus, qui nihil futurum indicat, sed præsens narrat? Qua in re animadvertendum est, quod recte prophetia dicitur, non quia dicit ventura, sed quia prodit occulta. Rem quippe quamlibet sicut ab oculis nostris in futuro subtrahunt tempora, ita ab oculis nostris

in præsenti subtrahit causa. Ventura etenim res occultatur in futuro tempore, præsens autem cogitatio absconditur in latenti corde. Est enim prophetia præsens, cum res qualibet non per animum, sed per absentem locum tegitur, quæ tamen per spiritum denudatur. Et ibi per spiritum prophetantis animus, ubi per præsentiam non est corpus. Nam *Giezi* longe a Propheta recesserat, cum *Naaman* Syri munera percipiebat, 4. Reg. 4. vers. 23. & 26. Cui tamen idem Propheta dicit, *Nonne cor meum in præsenti erat, quando reversus est homo de curru suo in occursum tibi?* Sciendum quoque est, quod Prophetiæ tempora invicem sibi concinunt ad probationem, ut aliquando ex futuris præterita; aliquando vero ex præteritis probentur futura. Dixerat enim *Moyses* Gen. 1. vers. 1. *In principio creavit Deus cælum & terram.* Sed quis crederet, quia verum de præteritis diceret, si de futuro etiam aliquid non dixisset? In ipsius enim libri fine in cujus exordio illa de præterito dixerat, aliquid Prophetiæ per *Jacob* vocem de venturis permiscuit, dicens Gen. 49. vers. 10. *Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est.* Quin etiam per semetipsum eumdem, qui *mittendus erat*, ei quem dicebat populo prophetavit, dicens, Deut. 18. vers. 15. *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus; ipsum audies . . . . qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam.* Cur ergo præteritis ventura permiscuit, nisi ut dum implentur ea, quæ de futuro prædiceret, ostenderet etiam quia de præteritis vera dixisset? Quia itaque docuimus, qualiter ex futuro Prophetiæ probentur præterita, restat nunc, ut adhuc ex *Sacris Eloquiis* ostendamus, quomodo in ipso Prophetiæ spiritu ex præteritis probentur futura. Certe Rex Babylonius cum somnium vidisset, Dan. 2. misit ad Magos & Ariolos, omnesque sapientes Babyloniæ convocavit, nec ab eis solummodo interpretationem somnii, sed etiam somnium quæsivit, ut nimirum ex præterito colligeret, si quid in eorum responsionibus de futuro certum teneret. Qui cum dicere nulla potuissent, *Daniel* ad medium deductus est, qui de interpretatione somnii, & de narratione requisitus, non solum hoc respondit, quod interrogatus est, sed ipsam somnii originem explicavit, dicens, Tu Rex cœpisti cogitare in strato tuo, quid esset futurum post hæc. Et paulo post, *Tu Rex videbas, & ecce quasi statua una grandis: &c.* Cujus videlicet

ſomnii mox ut ordinem dixit, quidquid ex eo venturum ſequebatur, aperuit. Penſemus ergo ordinem Prophetiæ. à cogitationibus venit ad ſomnium, a ſomnio pervenit ad futura. Qui ergo ipſam, ut ita dicam, radicem ſomnii protulit, profectò ex præteritis probavit, quod vera eſſent, quæ de futuris diceret. Prophetia autem præſentis temporis neque præteriti atteſtatione indiget, neque futuri: quia cum res occulta per Prophetæ verba detegitur, veritati illius res ipſa quæ oſtenditur atteſtatur.

REGULA CXXII.

Prophetæ figura præteriti temporis, ea quæ ventura erant, ſæpe cecinerunt. Quod & Apoſtoli etiam faciunt. Auguſtin. de Sermone Domini in Monte lib. 1. & Epiſt. 80.

SIcut & illud Pſalm. 2. verſ. 1. *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania?* Cum ea non quaſi tranſacta meminiſſet, ſed ventura proſpiceret. Tale etiam illud eſt, Pſalm. 21. verſ. 19. *Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.* Et hic non dixit, divident ſibi *veſtimenta mea*, & ſuper veſtem meam mittent ſortem. Neque tamen de his verbis quiſquam calumniatur, niſi qui non ſentit varietatem iſtam figurarum in loquendo nihil veritati rerum minuere, & plurimum afferre affectibus animorum. Et Apoſtolus dixit, Rom. 10. verſ. 18. *Numquid non audierunt? In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Quamvis locutus ſit præteriti temporis verbis, tamen quod futurum erat, dixit, non quod jam factum atque completum, ſicut ipſe propheta quo uſus eſt teſte, non ait, *In omnem terram exiturus*, ſed *exiit*, inquit, *ſonus eorum*, quod utique nondum factum erat. Quale eſt etiam illud Pſal. 21. verſ. 17. *Foderunt manus meas, & pedes meos.* Quod tamen longe poſtea actum novimus. Sed ne iſtas tantum *Propheticas* locutiones, & non *Apoſtolicas* fuiſſe credamus, nonne Apoſt. ait 1. Tim. 3. v. 16. *Quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis: & manifeſte magnum eſt pietatis Sacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne, juſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit Angelis, prædicatum eſt gentibus, creditum eſt in mundo, aſſumptum eſt in gloria?* Nempe manifeſtum eſt, hoc, quod in extremo

posuit, etiam nunc nondum esse completum, quanto magis tunc, quando ista dicebantur? *Ecclesia* quippe tunc assumetur in *gloria*, quando dicetur, *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum*, & tamen tamquam factum fuisset, dictum est, quod certo sciebatur futurum.

REGULA CXXIII.

Spiritus Prophetiæ nec semper, nec eodem modo Prophethæ animum tangit. Gregor. Homil. 1. super Ezech.

EX præsenti Prophetiæ spiritu prophetantis animum aliquando tangit, atque ex futuro non tangit. Sicut *Joannes Baptista* venientem Dominum videns, ait: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata Mundi*. Joann. 1. vers. 29. sed cum jam moriturus esset, missis Discipulis, requirebat dicens, Matth. 11. vers. 3. *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* In quibus verbis ostenditur, quia in terris quidem venisse Redemptorem noverat, sed an per semetipsum ad aperienda inferni claustra descenderet, dubitabat. Ex præsenti enim Prophetiæ spiritu tactus fuerat, qui humanitatem Mediatoris videns, & Divinitatem ejus intelligens, confitebatur Agnum qui peccatum Mundi tolleret: sed tactus ex futuro non fuerat, qui adventum illius in infernum nesciebat; aliquando vero Prophetiæ spiritus animum prophetantis ex futuro tangit, atque ex præsenti non tangit. Sicut aperte libri Geneseos historia testatur Gen. 27. Cum *Isaac Esau* Filium suum ad venandum misit, cum minorem filium Rebecca ad benedicendum supposuit. Qui hœdinis pellibus indutus, Paterno palpatui corpus fraternum finxit. Cui ille minori filio tamquam majori Benedictionem dedit, quæque essent longe futura nuntiavit. Sed quis esset, qui coram se assisteret, scire non potuit. Aliquando prophetantis animum ex præsenti pariter & futuro tangit. Quod ex eodem libro Geneseos liquido docemur. In illo quippe scriptum est, Gen. 48. quia cum ad vitæ jam terminum appropinquaret *Jacob*, & duos filios suos *Joseph* fecisset assistere ante eum, ut ex *benedictione* illius possent longe post futura promereri, cui majorem ad dextram, minorem vero posuit ad sinistram, cumque ille oculis senectute caligantibus, nepotes suos, quis prior, quisve esset minor humano visu discernere nequaquam

pos-

pollet; ductis in obliquum brachiis, dextram manum minori, sinistram majori posuit. Quod dum corrigere filius vellet, ait: *Non ita convenit Pater, quia hic est primogenitus.* Audivit, *Scio fili mi, scio. Et iste quidem erit in populos, & multiplicabitur, sed frater ejus minor major illi erit. Abiæ* prophetæ animum prophetiæ spiritus, & ex præsenti atque futuro tetigerat, 3. Reg. 14. vers. 6. cum caligantibus oculis eam, quæ se esse aliam simulabat, & uxorem *Jeroboam* esse cognovit, & quidquid ei futurum esset, aperuit, dicens: *Ingredere uxor Jeroboam, quare aliam te esse simulat? Ego autem missus sum ad te durus nuntius. Vade, & dic Jeroboam: hæc dicit Dominus Deus Israel . . . . Quia operatus es male super omnes qui fuerunt ante te, & fecisti tibi Deos alienos & conflatiles, ut me ad iracundiam provocares, me autem projecisti post corpus: idcirco ego inducam mala super domum Jeroboam.* Aliquando ex præterito & ex præsenti atque ex futuro pariter animus tangitur prophetantis, sicut *Elisabeth* venire ad se *Mariam* conspiciens, quia *incarnatum verbum* gestaret in utero, agnovit, eamque *jam Domini sui Matrem* vocavit, dicens: *Unde hoc mihi ut veniat Mater Domini mei ad me?* De cujus conceptione per *Angelum* quoque ad *Joseph* dicitur, Matth. 1. vers. 20. *Quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est.* Quæ videlicet *Elisabeth* dicit, *Beata quæ credidisti: quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi a Domino.* Dicens enim, *Beata quæ credidisti*, aperte indicat quia verba *Angeli*, quæ dicta ad Mariam fuerant, per Spiritum agnovit, atque subjungens, *perficientur ea quæ dicta sunt tibi a Domino*, quæ eam in futuro sequerentur, prævidit. Simul ergo de præterito & præsenti atque futuro per prophetiæ spiritum tacta est, quæ & eam promissionibus *Angeli* credidisse cognovit, & *Matrem* nominans, quia Redemptorem humani generis in utero portaret, intellexit. Et cum omnia perficienda prædiceret, quid etiam de futuro sequeretur, aspexit. Aliquando vero prophetiæ spiritus ex præterito tangit animum, nec tangit ex futuro: sicut in *Paulo* Apostolo aperte ostenditur, qui discipulis suis dicit, Galat. 1. vers. 11. *Notum vobis facio, Fratres Evangelium, quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem, neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi.* Unde aliis quoque discipulis dicit, Ephes. 3. vers. 3. *Secundum revelationem notum factum est mihi Sacramentum.* Qui tamen hoc

ipsum

ipsum Evangelium, quod per revelationem cognoverat, cum Jerosolymam prædicaturus ascenderet, ait, Act. 20. vers. 22. *Ecce alligatus ego spiritu, vado in Jerusalem, quæ in ea ventura sunt mihi ignorans*. Hoc quippe *Evangelii Sacramentum est*, quia *Unigenitus Patris incarnatus*, atque perfectus homo factus est. Qui *crucifixus*, *mortuus*, *& sepultus est*, die tertia *surrexit*, die quoque quadragesima *ascendit in cælum*, atque *in dextera Patris sedet*. Qui ergo per revelationem Evangelii agnovit, prophetiæ spiritu de præterito tactus est. Sed quia quid pro eodem Evangelio passurus esset, ignorabat, de futuro procul dubio tactus non est. Nam sic dicit, Act. 20. vers. 23. *Nisi quod Spiritus Sanctus per omnes civitates protestatur mihi dicens: quoniam vincula, & tribulationes Jerosolymis me manent*. Aperte ostenditur, quia ea, quæ ipsi futura essent, aliis de ipso revelata erant, non autem ipsi de se. Sicut de illo per *Agabum* dicitur, *Virum, cujus hæc Zona est, ita alligari oportet in Jerusalem*. Aliquando prophetiæ spiritus tangit ex futuro, nec tangit ex præterito, sicut in *Elisei* facto scriptum est, 4. Reg. 6. vers. 5. quia cum unus ex filiis Prophetarum materiam succideret, huic ferrum securis in aquam cecidit, qui exclamavit: *Heu heu Domine mi, & hoc ipsum mutuo acceperam. Dixit autem homo Dei, ubi cecidit? At ille monstravit ei locum; præcidit ergo lignum, & misit illuc, natavitque ferrum*. In quo videlicet Prophetæ facto cognoscitur, quia qui requirit, ubi ceciderat, quid esset facturus, noverat: sed tamen cum requirit, ubi ferrum cecidisset, ignorabat. Prophetiæ ergo spiritus *Elisæi* mentem ex futuro tetigerat, sed ex præterito non tangebat, qui & ferrum ex profundis demersum, quia revocaturus esset ad superficiem, scire potuit, sed ubi ceciderat, omnino nescivit. Aliquando vero prophetiæ spiritus in præsenti ex parte tangit, & ex parte non tangit. Quod & *Petri* Apostoli historia testatur, Act. 10. vers. 19. Cum missi ad eum a *Cornelio* milites, ei sunt per spiritum nuntiati, scriptum quippe est, *Et dixit spiritus ei, ecce viri tres quærunt te*. Ad quos ille descendit, & requirens dicit: *Quæ causa est propter quam venistis?* In cujus verbis ostenditur, quia eamdem causam per *Spiritum* non audierat, quam a militibus requirebat. In præsenti ergo mentem *Petri Spiritus* ex parte tetigereat, & ex parte non tetigerat, qui adesse milites dixit, & pro qua causa venerant, tacuit. Aliquando *Spiritus Prophetiæ* in futuro ex parte tangit, & ex parte non tangit. Sicut

Prophetarum filii de auferendo Elia ad Eliseum, 4. Reg. 2. verſ. 3. *Nunquid noſti, quia hodie Dominus tollet Dominum tuum a te?* Quo tamen ablato, ſeſe per diverſa diſpergunt, eumque in rupibus, & vallibus quærunt. In futuro ergo eorum mentem *Prophetiæ Spiritus* ex parte tetigerat, & ex parte non tangebat, quando eum, quem tollendum noverant, non inveniendum quærebant. Ex parte itaque tacti ſunt, atque ex parte non tacti, quia ſciebant, quod tolli poſſet, & neſciebant, quod inveniri non poſſet. Idem quoque Eliſeus per *Prophetiæ Spiritum* de futuro ex parte tactus eſt, & ex parte non tactus, cum Regi *Iſrael* diceret, 4. Reg. 3. verſ. 23. *Percute jaculo terram, & cum percuſſiſſet tribus vicibus, & ſtetiſſet, iratus eſt contra eum vir Dei, & ait: Si percuſſiſſes quinquies aut ſexies, ſive ſepties, percuſſiſſes Syriam uſque ad conſumptionem, nunc autem tribus vicibus percuties eam.* Qui utique noverat, quod toties percuteret Syriam, quoties percuſſiſſet terram: ſed cum ei diceret, *Percute terram*, quoties eam percuſſurus eſſet, ignorabat quippe & indignabatur, terram tertio fuiſſe percuſſam. Profecto conſtat, quia de futuro ex parte tactus fuerat, & ex parte non tactus, qui Syriam percuti prædixit, ſed terram amplius percuti voluit. Sic *Samuel* cum ad ungendum *David a Domino* mitteretur, reſpondit, 1. Reg. v. 16. *Quomodo vadam? audiet enim Saul, & interficiet me.* Juſſu enim *Domini Saul* primum in Regem *Iſrael* unxerat, quo poſtea propter neglectum *Dei* mandatum rejecto, *David* unxit, nec tamen a *Saule* occiſus eſt. Ex parte ergo de futuro tactus *Prophetæ* animus fuerat, & ex parte non tactus, qui & ungendum *David* in regno noverat, & quia a *Saule* non eſſet occidendus, ignorabat. Sciendum quoque eſt, quod Prophetæ quidam e proximo tanguntur, atque e longinquo minime tanguntur. Alii vero e longinquo tanguntur, & non tanguntur e proximo. Alii autem & e longinquo, & e proximo *Prophetiæ Spiritu* tanguntur. 1. Reg. 10. Simul enim *Samuel* veniente ad ſe *Saul* atque aſinas Patris quærenti, periiſſe aſinas noverat, eaſque inventas eſſe nuntiabat, & *Samuel* Regem futurum prædicit. *David* quoque; quia in ejus regno ſuccederet, nuntiat: ſed quia Pater Regis æterni futurus ſit, non prædicit. Quidam tanguntur e longinquo, & non tanguntur e proximo, ſicut idem *David* incarnandum *Dei* unigenitum noverat de *Judæa*,

dicens: Pſalm. 86. verſ. 5. *Homo natus eſt in ea, & ipſe fundavit eam Altiſſimus.* Atque hunc ad Cælos aſcenſurum, & ad *Patris* dextram ſeſſurum intelligit, dicens: Pſalm. 109. verſ. 1. *Dixit Dominus Domino meo, ſede a dextris meis*: & tamen multa, quæ e vicino acta ſunt, minime prævidit. Ut enim pauca de multis loquar, ſervum *Miphiboſeth Sibam* contra Dominum ſuum mentientem non intellexit, quippe cui falſam referenti proditionem, bona *Miphiboſeth* Domini ſui protinus adjudicavit. 2. Reg. 86. verſ. 5. Et *Amaſæ* promittens, dicit, 2. Reg. 19. verſ. 13. *Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi non Magiſter militiæ fueris coram me omni tempore pro Joab*, ut videlicet quid ſequeretur ignorans, quia *Amaſa* idem non ſolum principatum militiæ pro *Joab* non ſusciperet, ſed etiam per *Joab* poſt paulum vitam finiret. Quidam vero e longinquo tanguntur & e proximo, ſicut *Iſaias* longe poſt futura pronuntiat, dicens: 7. verſ. 14. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Qui etiam de *Ezechia* Rege *Prophetiæ Spiritu* tactus e vicino, quia de infirmitate ſua ſurgeret, prædixit, & quot annis poſt infirmitatem viveret, nuntiavit. *Iſaiæ* 38. verſ. 1. Aliquando enim *Prophetiæ Spiritus Prophetis deeſt*, nec ſemper eorum mentibus præſto eſt, quatenus cum hunc non habent, ſe hunc agnoſcant ex dono habere, cum habent. Unde Eliſeus 4. Reg. 4. cum flentem *Sunamitidem* mulierem a ſuis pedibus per *Gieza* puerum avelli prohiberet, dixit: *Dimitte illam: anima enim ejus in amaritudine eſt, & Dominus celavit a me, & non indicavit mihi.* Sic quoque cum eum *Joſaphat* de futuris requireret, & *Prophetiæ Spiritus* deeſſet, Pſaltem fecit applicari, ut *Prophetiæ* ad hunc *Spiritus* per laudem pſalmodiæ deſcenderet, atque ejus animum de venturis repleret, 4. Reg. 3. verſ. 15.

REGULA CXXIV.

Prophetæ cum mitterentur ad pronuntiandum e longinquo adventum Christi, simul etiam de propinquo datum vel injunctum est illis prophetare illud, in quo citius veraces comprobari possent; ut cum illa Prophetiæ pars completa esset, illud quoque quod reliquum, vel maximum erat de adventu Messiæ, verum fore convinceretur. Rupertus Abbas in Osee cap. 1.

IMminentem ab Assyriis *Israeli* captivitatem, itemque instantem *Judæ* in Babylonis transmigrationem, & præterea nonnulla etiam minora, quæ Litteris eorum legimus inserta, prophetabant, ut illis verissime completis, quod maximum erat, crederetur.

REGULA CXXV.

Prophetæ aliquando irrationales creaturas alloquuntur, ostendentes, quod rationales irrationabiles facti sint. Chrysost. de Pœnitentia Homil. 3.

AUdite, inquit *Isaias* 1. vers. 2. *cæli, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est.* Alia præmisisti o *Isaia*, & alia dicis. Quæ alia præmisi? Incipiens dicis, *Visio super Judam & Jerosolymam:* Cælum alloqueris, atque in terram sermonem declinas? Dimittens rationales, irrationabilibus cum elementis disputas? Ita, inquit: quoniam irrationales rationabiliores facti sunt rationabilibus. Non ea modo ratione, sed quod *Moyses* volens eos ad promissionis terram inducere, providensque fore tradita despici ab his debere, *Audite*, inquit Deuter. 32. *cæli, quæ loquor, & audiat terra verba oris mei, & contestabor vobis cælum & terra, si ingressi promissionis terram, dum Deum tuum reliqueritis in omnes dispergendi estis gentes.* Venit *Isaias*, atque comminatio ipsa in opus proferri debuerat, non poterat vocare *Moysen* jam defunctum, atque eos, qui tunc audiverant, mortuique fuerant. Elementa igitur quibus *Moyses* contestatus est, vocat: Ecce ejecti estis a promissione o Judæi, ecce deseruistis *Deum*: quo modo te vocabo *Moyses?* Interiisti enim, mortuusque es. Quomodo & *Aaron* vocabo? & ille morti est deditus. Non adest, unde ho-

minem voces. Voca, inquit, elementa. Idcirco & ipse vivens non *Aaron* solum contestatus sum, atque illum & illum, sed quoniam illi morituri fuerant, & permanentia elementa vobis contestor, cælum scilicet & terram. Irrationales ergo alloquor, quoniam quidem rationales in vilitatem irrationalium acti sunt. Propterea & alius *Propheta* Regem vidit furentem, Idolum veneratum, *Deum* despectum, aliosque universos trepidos, & dicit, 3. Reg. 13. vers. 2. *Altare, Altare: Hæc dicit Dominus*. Atque illico Altare scissum est, lapisque audivit, fractusque est lapis, & effodit libamen, quomodo non audivit homo?

REGULA CXXVI.

Scriptura Sacra cum dubitative loquitur, non secundum visionem Prophetæ, cui certum est, loquitur; sed secundum eos ipsos, qui monentur. August. in Psalm. 2. & Gregor. super Ezech. Homil. 9.

IN *Ezechiele* 2. innuit *Gregorius*, ubi supra scriptum est, *Hæc dicit Dominus Deus. Si forte vel ipsi audiant, & si forte quiescant*. Dum constat, quod omnipotens *Deus* omnia sciat, mirandum valde est cur dicitur, *si forte audiant, si forte quiescant*. Quapropter sciendum nobis est, quia ista dubitatio locutionis *Dei* non ex ignorantia, sed ex aliqua significatione descendit. Nam quis nesciat, quod qui fecit, & videt omnia, omnia sciat? Et per semetipsum in *Evangelio*, de *Antichristi* prædicatoribus dicit, Matth. 24. vers. 24. *Dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi*. Cur hoc sub dubitatione dicitur, cum quid futurum sit, a *Domino* præsciatur. Unum vero e duobus est, quia si electi sunt, fieri non potest: si autem fieri potest, electi non sunt. Et tamen dicitur: *Ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi*. Ista ergo Dominici sermonis dubitatio ex electorum cordibus designatio tentationis fuit, quia qui *electi* sunt ad persistendum, per signa prædicatorum *Antichristi* tentabuntur ad cadendum. Per hoc ergo quod dicitur, *si fieri potest*, hoc exprimitur, quod *electi* in corde tentabuntur. Natant quidem, sed non cadunt. Dicit ergo, *si fieri potest*, quia trepidabunt: & tamen dicuntur *electi*, quia non cadunt. Dubitatio itaque sermonis a *Domino* in *electis* exprimit trepidationem mentis, quos & *electos* no-

minat,

minat, quia cernit, quod in fide & in bono opere persistunt. Unde cum dicitur, si *forte*, quia ex magna multitudine pauci sunt, demonstratur. Per dubitationem sermonum *Dei* quid significatur aliud, nisi paucitas auditorum? *Hieronymus* in hunc *Ezechielis* locum: loquitur, inquit, hæc Deus ambigentis affectu, ut liberum hominis monstret arbitrium, ne præsentia futurorum mali vel boni immutabile faciat, quod Deus futurum noverit. Non enim quia ille ventura cognoscit, necesse est nos facere, quod ille præscivit, sed quod nos propria voluntate sumus facturi, ille novit futurum quasi Deus.

REGULA CXXVII.

Revelatio pluris est quam visio. Visio vero & divinatio differunt, quod visio in bonam partem accipitur; divinatio tamen numquam. Theophylactus in Epist. 2. ad Cor. & Rupertus Abbas in Michea cap. 3.

Visio, ait *Theophylactus*, spectandam rem præbet, revelatio vero profundiora denudat, quam res ipsa sit visa. Numeror. 23. vers. 23. *Non est*, ait Dominus, *augurium in Jacob*, *neque Divinatio in Israel*; Visionis vero nomen passim in Prophetis & aliis S. Scripturæ libris legimus. Divinatio namque Prophetia mendax est.

REGULA CXXVIII.

Sicut in populo Judæorum multi olim prophetaverunt falso spiritu, quorum neque Prophetiæ nec scripta recepta sunt: ita & in Christianorum populo Evangelia plurimi scripserunt, quæ ab Ecclesia non sunt recepta. Luc. in Præfatione sui Evangelii, & Ambros. ibid.

Pleraque nostrorum quemadmodum Veterum Judæorum paribus, & generibus formantur & causis, atque exemplorum similium pari usu exituque conveniunt, principioque rerum & fine concordant. Nam sicut multi in illo populo divino infusi spiritu prophetarunt, alii autem prophetare se pollicebantur, & professionem destituebant mendacio, erant enim Pseudo-prophetæ potius quam Prophetæ, sicut Jerem. 28. *Ananias* filius *Azur*: erat autem populi gratia discernere spiritus, ut cognosceret, quos referre deberet in numerum Prophetarum:

quos autem quasi bonus nummularius improbaret, in quibus materia magis corrupta sorderet, quam veri splendor luminis resultaret: sic & nunc in Novo Testamento multi Evangelia scribere conati sunt, quæ boni nummularii non probaverunt. Unum autem tantummodo in quatuor libros digestum ex omnibus arbitrati sunt eligendum. Et aliud quidem fertur Evangelium, quod Duodecim scripsisse dicantur. Ausus est etiam *Basilides* Evangelium scribere, quod dicitur secundum *Basilidem*. Fertur etiam aliud Evangelium, quod scribitur secundum *Thomam*. Novi alibi scriptum secundum *Mathiam*. Legimus aliqua, ne legantur: legimus, ne ignoremus: legimus, non ut teneamus, sed ut repudiemus, & ut sciamus, qualia sint, in quibus Magnifici isti cor exaltant suum. Sed Ecclesia cum quatuor Evangelii libros habeat, per universum mundum Evangelistis redundat. Hæreses cum multa habeant, unum non habent. Multi enim conati, sed Dei gratia destituti sunt. Plerique etiam ex quatuor Evangelii libris in unum ea, quæ venenatis putaverunt assertionibus convenientia, retulerunt. Ita Ecclesia, quæ unum Evangelium habet, unum Deum docet: illi autem, qui alium Deum Veteris Testamenti, alium Novi asserunt, ex multis Evangeliis non unum Deum, sed plures fecerunt. *Quoniam multi*, inquit S. Lucas 1. vers. 1. *conati sunt*, conati utique illi sunt qui implere nequiverunt. Ergo multos cœpisse, nec implesse, etiam *S. Lucas* testimonio locupletiore testatur, dicens plurimos esse conatos. Qui enim conatus est ordinare, suo labore conatus est, nec implevit sine conatu: sunt enim donationes & gratia Dei. Quæ ubi se infuderit, rigare consuevit, ut non egeat, sed redundet scriptoris ingenium. Non conatus est *Matthæus*, non conatus est *Marcus*, non conatus est *Joannes*, non conatus est *Lucas*, sed divino Spiritu ubertatem dictorum rerumque omnium ministrante, sine ullo molimine cœpta compleverunt.

REGULA CXXIX.

In unius Evangelistæ expositione videndum est, quid alii Evangelistæ dicant, cum ille locus exponitur. August. lib. 1. de adulterinis conjugiis. cap. 11. & 12.

CUm legerimus in *Evangelio* secundum *Matthæum* c. 5. vers. 32. *Omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari*. Non debemus continuo putare illum non mœchari, qui propter causam fornicationis dimiserit, & aliam duxerit, sed adhuc ambigere, donec *Evangelium* secundum alios *Evangelistas*, a quibus hoc narratum est, consulamus. Quid si enim secundum *Matthæum* non quidem quod ad hanc rem pertinet, dictum est totum, sed ita pars dicta est, ut intelligeretur a parte totum, quod tamquam explanantes *Marcus* cap. 10. vers. 21. & *Lucas* 16. vers. 18. ut clareret plena sententia, totum dicere maluerunt? Cum itaque primum non dubitantes verum esse, quod apud *Matthæum* legitur, *omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari*, quæsierimus utrum tantum iste mœchetur ducendo alteram uxorem, qui præter causam fornicationis priorem dimiserit, an omnis qui dimissa uxore, alteram duxerit, ut ibi sit etiam ille, qui fornicantem dimiserit, nonne secundum *Marcum* respondebitur vobis, Quid quæritis, utrum ille sit mœchus, & ille non sit, quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit? Nonne etiam secundum *Lucam* dicitur nobis, quid ambigitis, utrum ille qui propter causam fornicationis uxorem dimiserit, & aliam duxerit, non mœchetur? Omnis qui dimiserit uxorem suam, & ducit alteram, mœchatur. Ac per hoc quoniam fas non est, ut *Evangelistas* quamvis diversis verbis de una re loquentes, ab uno sensu eademque sententia dissentire dicamus, restat ut *Matthæum* intelligamus a parte totum significare voluisse, eamdem tamen tenuisse sententiam, ut dimittens uxorem, & alteram ducens; non quidam mœchetur, quidam vero non mœchetur, id est, qui propter fornicationem dimiserit, sed omnis qui dimiserit uxorem suam, & ducit alteram, mœchari minime dubitetur.

REGULA CXXX.

Nulla alia causa est, cum Evangelistæ eadem non eodem modo dicant, nisi ut inde discamus, res verbis, non rebus præponere. Augustin.

DUo Evangelistæ *Marcus* & *Lucas* cum de blasphemia *in Spiritum Sanctum* loquerentur, non dixerunt *blasphemiam*, sed *verbum*, ut intelligeremus non omnem *blasphemiam*, sed quamdam; nec *verbum* omne, sed quoddam. Quid ergo dixerunt? Apud *Marcum* 12. vers. 28. *Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blasphemiæ, quibus blasphemaverint.*

REGULA CXXXI.

Evangelica narratio quamvis verissima sit, non tamen omnia quæ ibi dicuntur, vera esse creduntur. August. contra Priscillianistas, cap. 8.

MUlta a Judæis falsa & impia dicta esse, verax *Evangelii* Scriptura testatur. Ut in libro *Job*, ubi multæ personæ locutæ esse narrantur, non solum quid dicatur, sed a quo etiam dicatur, considerandum est: ne passim quæ in *Sancto Libro* quolibet scripta sunt, recipientes, cogantur fateri, quod absit, vera & justa fuisse, quæ Marito Sancto mulier insipiens suggerebat, ut aliquid adversus *Deum* loquens, ab illa intolerabili pœna moriendo liberaretur. Quod non ideo dixerim, quia illi amici a *Domino* reprobati, & ab ipso Sancto *Dei* servo merito culpati, nihil veri loqui potuerunt: sed quia non omnia, quæ locuti sunt, vera putanda sunt. Quamvis ergo adversus *Job* nihil verum dixerunt, potest tamen etiam ex eorum verbis aliquam sanam sententiam assumere, qui novit sapienter dicta discernere. Sed quando inquirentes, probari nobis aliquid volumus testimonio *Sacrorum Eloquiorum*, non nobis dicatur, credendum esse, etiam quod in *Evangelio* scriptum est, si forte *Evangelista Joann.* 8. vers. 48. cum hoc di-

xisse

xisse commemorat, cui fides habenda non est. Nam dictum est illic a Judæis Domino Christo: *Nonne bene dicimus, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* Quam vocem tanto amplius detestamur, quanto nobis *Christus* est charior. Emissam tamen a Judæis, dubitare non possumus, qui *Evangelicam narrationem* verissimam credimus. Ita nec *Evangelistæ* derogamus fidem scribenti: & Judæi vocem blasphemantis execramur. Nec solum impiis & nefandis hominibus, sed nec ipsis in fide parvulis, atque adhuc rudibus & indoctis, qui forte ibi loquentes commemorantur, tamquam *Canonicæ* auctoritati accommodamus fidem. Neque enim quia ille, cujus *cæcinati* oculos *Dominus* aperuerat, ait, Joan. 9. vers. 31. *Scimus quia peccatores Deus non audit*, ideo istam sententiam pro *Evangelica* auctoritate sic debemus accipere, ut ipsis in *Evangelio* verbis *Domini* resistamus, qui dixit Luc. 18. *Domine propitius esto mihi peccatori*, magis justificatum descendisse de templo, quam Pharisæorum justitias suas commemorantem atque jactantem Divina voce firmavit.

REGULA CXXXII.

Apostoli & Evangelistæ ubicumque de Veteri Testamento ponunt Testimonia, si inter Hebraicum & Septuaginta nulla diversitas sit, vel suis vel Septuaginta verbis uti solent. Si autem in Hebraico aliter in Veteri editione sensus est, Hebraicum magis quam septuaginta Interpretes sequuntur. Hieronymus in Proœmio decimi quinti Comment. in Isaiam.

HOc jam late ostendit Divus *Hieronymus* in Novum Testamentum & Prophetas, & de optimo genere interpretandi, ut nihil apud eum frequentius occurrat.

REGULA CXXXIII.

Hoc autem generaliter est observandum, quod ubicumque Sancti Apostoli, aut Apostolici Viri loquuntur ad populos, his plerumque testimoniis utuntur, quæ jam fuerunt in Gentibus divulgata. Hieronym. in quæst. in Genes.

C*Unctæ animæ quæ ingressæ sunt cum Jacob in Ægyptum, & egressæ sunt de femore illius absque uxoribus filiorum ejus, sexaginta sex. Filii autem Joseph qui nati sunt ei in Ægypto animæ duæ. Omnes animæ domus Jacob quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fuere septuaginta*, Gen. 46. 26. quod excepto *Joseph* & filiis ejus sexaginta sex animæ, quæ egressæ sunt de femoribus *Jacob*, introierunt *Ægyptum*, nulla dubitatio est. Ita enim, & paulatim per singulos supputatus numerus approbat, & in Hebræis voluminibus invenitur. Hoc autem quod in Septuaginta Interpretibus legimus, *Filii autem Joseph qui nati sunt ei in Ægypto animæ novem*, sciamus in Hebræo pro novem esse duas. *Ephraim* quippe, & *Manasse* antequam *Jacob* intraret in Ægyptum, & famis tempus ingrueret, nati sunt de *Aseneth* filia *Putipharis* in Ægypto. Sed & illud, quod supra legimus, *Facti sunt autem filii Manasse quos genuit ei concubina Syra Machir, & Machir genuit Galaad. Filii autem Ephraim fratris Manasse Suthalaam Ethaam. Filii vero Suthalaam Edom*, additum est. Siquidem id quod postea legimus, quasi per anticipationem factum esse describitur. Neque enim illo tempore, quo ingressus est *Jacob* Ægyptum, ejus ætatis erant *Ephraim* & *Manasse*, ut filios generare potuerint. Ex quo manifestum est, omnes animas, quæ ingressæ sunt Ægyptum de femoribus *Jacob*, fuisse septuaginta, dum sexaginta sex postea ingressæ sunt, & repererunt in Ægypto tres animas, *Joseph* scilicet cum duobus filiis ejus. Septuagesimus autem ipse fuerit *Jacob*. Hanc rem, ne videamur adversum *Scripturæ* auctoritatem loqui, etiam septuaginta Interpretes in *Deuteronomio* transtulerunt, quod in septuaginta animabus ingressus est *Jacob* in Ægyptum. Si quis igitur nostræ sententiæ refragatur, *Scripturam* inter se contrariam facit. Ipsi enim septuaginta Interpretes, qui hic septuaginta quinque animas per Prolepsim cum *Joseph* & posteris suis Ægyptum ingressas esse dixerunt, in *Deuteronomio* septuaginta tantum

intrasse memorant. Quod si contrario nobis id opponitur, quomodo in *Actibus Apostolorum* 7. vers. 14. in concione *Stephani* dicatur ad populum, septuaginta quinque animas ingressas esse Ægyptum, facilis excusatio est. Non enim debuit Sanctus *Lucas*, qui ipsius historiæ scriptor est, in Gentes *Actuum Apostolorum* volumen emittens, contrarium aliquid scribere adversus eam *Scripturam*, quæ jam fuerat gentibus divulgata. Et utique majoris opinionis illo dumtaxat tempore Septuaginta Interpretum habebatur auctoritas, quam *Lucæ*, qui ignotus & vilis, & non magnæ fidei in nationibus ducebatur.

REGULA CXXXIV.

Pauli Epistolæ Sanctæ quidem sunt omnes, sed doctrinam augustiorem continent, quæ ex vinculis missæ sunt. Chrysost. in Epist. ad Coloss. Homilia 1.

QUa gratia dixi Epistolas e vinculis missas nescio quid continere gratiæ amplioris? Nimirum hac causa. Nam in vinculis quasi si quis gloria rei bellicæ præcellens, inter medias hostium strages, & trophæa consistit, illinatque Epistolis, quæ vult mandata: Sic sane faciebat hic Beatus. Noverat plane quantum momenti ea res esset allatura. Quare *Philemoni* scribens ita loquitur, *Quem genui in vinculis meis*. Sunt autem *Epistolæ*, quas in vinculis scripsit, ad *Ephesios*, ad *Philemonem*, ad *Timotheum*, ad *Philippenses*, ad *Colossenses*.

REGULA CXXXV.

Epistolarum Pauli ordo, & librorum Prophetarum alius est in Sacra Scriptura, quam temporis, quo scriptæ sunt. Chrysostomus in Epistolam ad Roman. Homilia 1.

VIdetur porro mihi *Epistola* ad *Galatas* præcessisse *Epistolam* ad *Romanos*. Quod si in *Bibliis* alium obtinet ordinem, mirum esse non debet. Siquidem & duodecim Prophetæ cum se inter se deinceps non subsequantur, si tempora inspicias, sed multum inter se ipsi tempore cum distent, si ipsam librorum seriem in-

ſpexeris, inter ſe ordine ſunt collocati. Siquidem *Aggæus*, & *Zacharias*, & alii aliquot poſt *Ezechielem* & *Danielem* Prophetias ediderunt, & multi item poſt *Jonam* & *Sophoniam*, ceteroſque omnes: ſed tamen cum omnibus illis conjuncti ſunt, a quibus tanto temporis intervallo diſtant.

REGULA CXXXVI.

Epiſtolæ Pauli quo tempore ſcriptæ ſint, & quæ prius, quæ poſterius, noſſe, multum confert ad quæſtiones explicandas. Chryſ. in Epiſt. ad Rom. Hom. 1.

CUm enim video *Romanis* ac *Coloſſenſibus Paulum* iiſdem de rebus ſcribentem, non eodem tamen modo iiſdem de rebus, ſed illis quidem magna cum indulgentia, cum ait Rom. 14. verſ. 1. *Infirmum autem in fide aſſumite, non in diſceptationibus cogitationum. Alius enim credit ſe manducare omnia: qui autem infirmus eſt, olus manducet. Coloſſenſibus* autem non perinde iiſdem de rebus, ſed majore cum libertate ac fiducia, Col. 2. verſ. 20. *Si ergo mortui eſtis cum Chriſto, ab elementis hujus mundi: quid adhuc tamquam viventes in mundo decernitis? Ne tetigeritis, neque guſtaveritis, neque contrectaveritis, quæ ſunt omnia in interitum ipſo uſu, ſecundum præcepta & doctrinas hominum*; cujus differentiæ nullam aliam invenio cauſam, quam ipſum Epiſtolarum tempus. Initio indulgendum erat, poſtea autem non ita. Atque hoc identidem invenias ipſum multis aliis locis factitantem. Hunc morem videre eſt, & *Medicum* & *Magiſtrum* obſervare. Neque enim *Medicus* cum iis, qui in Morbi adhuc ſunt initio, & iis, qui ad valetudinis finem jam declinarint: neque *Magiſter* cum diſcentibus ab initio pueris, & cum iis, qui perfectiore doctrina indigeant, eadem ratione agit. Igitur aliis alia quadam cauſa & argumento adductus ſcribebat *Paulus*. Hoc ipſum declarat cum Corinthiis ſcribens, 1. Cor. 7. verſ. 1. *De quibus autem*, inquit, *ſcripſiſtis mihi*. Tum *Galatis* ſtatim ex proœmio, & epiſtola tota hoc manifeſtans. *Romanos* vero quo nomine, & quamobrem? Etenim teſtificari apud ipſos videtur, quod ſint pleni bonitatis, pleni omnis ſcientiæ, & poſſent invicem alius alium admonere. *Romanis* inquam, quamobrem *epiſtolam* miſit? *Accepimus*, inquit, *gratiam & Apoſtolatum ad obediendum fidei in omnibus gentibus pro nomine ejus*. Ob quod & in

epistolæ exordio dixit, Rom. 1. vers. 14. *Debitor sum: ita (quod in me) promptum est & vobis, qui Romæ estis, evangelizare.* *Epistola* ergo ad *Romanos* non ceteras omnes tempore præcessit, ut multorum fert opinio, eas quidem omnes; quæ *Romæ* scriptæ fuere, anteit. Ceteras alias quamvis non omnes subsecuta est. Nam quæ ad *Corinthios* scriptæ sunt, ambæ ante hanc scriptæ fuere. Argumento sunt verba ea, quæ ad hujus *epist.* finem adscripsit, ita loquens, Rom. 15. vers. 25. *Nunc igitur proficiscor in Jerusalem ministrare Sanctis. Probaverunt enim Macedonia, & Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctos, qui sunt in Jerusalem. Corinthiis* autem scribens, ait, 1. Cor. 16. vers. 4. *Quod si dignum fuerit ut & ego eam, mecum ibunt*, de iis loquens, qui eo pecunias deportandas colligebant. Unde liquet, dum *Corinthiis* scripsit, incertam fuisse talem ipsius peregrinationem: dum autem *Romanis*, constitutum jam illi fuisse de profectione. Quo confesso, & illud constat, *epistola* ad *Romanos* post illam scriptam fuisse. Quin & ad *Thessalonicenses epistola* videtur mihi præcessisse *epistolam* ad *Corinthios*. Nam illis prius cum scripsisset, deque eleemosyna apud illos sermonem monuisset his verbis, 1. Thes. 4. vers. 9. *De charitate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis: Ipsi enim vos a Deo didicistis, ut diligatis invicem. Etenim illud facitis in omnes fratres in universa Macedonia.* Tum demum ad 2. Cor. 9. vers. 2. scripsit, id quod illius verba hæc declarant: *Scio enim promptum animum vestrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones, quoniam & Achaia parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio provocavit plurimos.* Quibus ex verbis declaravit, se cum illis prius hac de re locutum. His igitur *epistolis*, quæ ad *Romanos* scripta est, posterior est, eadem prima inter eas, quæ *Roma* missæ sunt. Non enim *Romam* advenerat, quo tempore hanc scripsit *epistolam*, id quod his verbis indicat: *Desidero enim videre vos, ut aliquid vobis impertiar gratiæ spiritualis. Roma* autem ad Philip. 4. vers. 22. scripsit, ideo ait: *Salutant vos, qui mecum sunt, fratres. Salutant vos omnes Sancti, maxime autem qui de Cæsaris domo sunt.* Quo ex loco & ad *Hebræos*, quoque scripsit 13. vers. 24. ob quod ait eos omnes salutari ab illis, qui in *Italia* essent. Jam ad *Timotheum epistolam* ex ipsa e vinculis scriptam *Roma* misit. Quæ quidem judicio meo *epistolarum* omnium est postrema, id quod ejus finis arguit. *Ego enim*, ait, 2. Tim. 4. v. 6.

jam

jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat. Quod autem inibi e vivis decesserit, undequaque liquet. Sed ad *Philemonem epistola* inter postremas est & ipsa, eaque sub extremam illius senectam scripta. Itaque, ait, Phile. *Paulus vinctus Christi Jesu*. Eamdem tamen præcessit *Epistola* ad *Colossenses*, id quod ab *epistolæ* fine manifestum est. *Colossensibus* enim scribens ait, 4. vers. 7. *Quæ circa me sunt: omnia vobis nota faciet Tychicus, Charissimus frater, & fidelis Minister . . . . . quem misi ad vos cum Onesimo charissimo, & fideli fratre*. Hic autem *Onesimus*, is erat pro quo *Epistolam* ad *Philemonem* composuit. Ac quod non alius esset illi, cognominis, patet ex *Archippo*. Quem enim in *Epistola* ad *Philemonem* socium accepit exhortationis pro *Onesimo* susceptæ, hunc & ad *Colossenses* 4. vers. 17. scribens excitat his verbis, *Dicite Archippo: Vide ministerium, quod accepisti in domino, ut illud impleas*. Videtur porro mihi *Epistola ad Galat.* præcessisse *epistolam ad Romanos*.

REGULA CXXXVII.

Lingua apud Paulum in epistola ad Corinthios appellatur quælibet prolatio signorum priusquam intelligantur, quorum intellectus accesserit, qui mentis est proprius, sit revelatio, vel agnitio, vel Prophetia, vel doctrina. Augustin. 12. de Genes. ad litteram cap. 8. & 9.

SI *orem lingua*, inquit Apostolus 1. Cor. 14. ver. 14. *Spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est*. Cum ergo lingua intelligatur hoc loco dicere obscuras & mysticas significationes, a quibus si intellectum mentis removeas, nemo ædificatur audiendo, quod non intelligit. Unde etiam dicit, *Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit, spiritus autem loquitur mysteria*. Satis indicat, eam se linguam hoc loco appellare, ubi sunt significationes velut imagines rerum ac similitudines: quæ ut intelligantur, indigent mentis intuitu: cum autem non intelliguntur, in spiritu eas dicit esse, non in mente. Unde apertius ait: *Si benedixeris spiritu, qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet amen super suam benedictionem, quoniam quid dicas, nescit?* Quia ergo etiam lingua, id est, membro corporis quod movemus in ore, cum loquimur, signa utique, rerum dantur, non res ipsæ proferuntur: propterea translato verbo linguam

ap-

appellavit quamlibet signorum prolationem, priusquam intelligatur, proinde ait: *Si venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, nisi loquar vobis in revelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina, id est, cum signis, hoc est*, linguæ accesserit intellectus, ut non spiritu tantum, sed etiam mente agatur, quod agitur?

REGULA CXXXVIII.

Paulus Apostolus nonnumquam eos, ad quos scribit, proprietate suæ provinciæ pulsat. Hieron. in epist. ad Gal. cap. 3.

C*Retenses semper mendaces, malas bestias, ventres pigros*, vere ab *Epimenide* poeta dictos, Apostolus comprobat. Vanos Mauros, & feroces Dalmatas latinus pulsat Historicus. Timidos Phrygas omnes Poetæ lacerant. Athenis expeditiora nasci ingenia, Philosophi gloriantur. Græcos leves apud C. *Cæsarem* suggillat *Tullius*, dicens, levium Græcorum, aut immanium Barbarorum. Et pro *Flacco* ingenita, inquit, & erudita vanitas. Ipsum Israel *gravi corde, & dura cervice*, omnes Scripturæ arguunt. In hunc modum arbitror Apostolum Galatas Regionis suæ proprietate pulsasse, ut indociles & vecordes, & ad sapientiam tardiores, cum eos insensatos appellat. Galat. 3. Nam Galatæ ex Gallia originem traxerunt, & recipiunt suæ originis tarditatem. Gallus ipse *Hilarius* Gallos indociles appellat.

REGULA CXXXIX.

Paulus sermone trivii utitur nonnumquam in Epistolis. Hieronymus in epist. ad Gal. cap. 3.

QUod dicitur, *o insensati Galatæ, quis vos fascinavit?* Digne *Paulo*, qui etsi imperitus est sermone, non tamen scientia, debemus exponere; non quo scierit esse fascinum, qui vulgo putatur nocere: sed usus sermone sit trivii, & ut in ceteris, ita & in hoc quoque loco verbum quotidianæ sermocinationis assumpserit. Legimus in Proverbiis, *donum invidi cruciat oculos*. Qui apud nos in Græco significantius ponitur, *fascinator*, & in *sapientia*, quæ Salomonis scribitur, Sap. 4. vers. 12.

Fasci-

Fascinatio nugacitatis obscurat bona. Quibus docemur exemplis, quod vel invidus aliena felicitate crucietur, vel is, in quo bona sint, aliquo alio fascinante, id est, invidente, noceatur. Dicitur fascinus proprie infantibus nocere, & ætati parvulæ, & his qui necdum firmo vestigio figant gradum. Unde & quidam ex Gentilibus, *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos*. Hoc utrum verum nec ne sit, Deus viderit, quia potest fieri, ut & dæmones huic peccato serviant, & quoscumque in Dei opere vel cœpisse vel profecisse cognoverint, eos a bonis operibus avertant. Nunc illud in causa est, quod ex opinione vulgi sumptum putamus exemplum, ut quo modo tenera ætas noceri dicitur fascino; sic etiam Galatæ in Christi fide nuper nati, & nutriti lacte & non solido veluti quodam fascinante sint nociti, & stomacho fidei nauseante, Spiritus Sancti cibum evomuerint. Quod si aliquis contradicit, exponat, quomodo de communi opinione sit sumptum, *vallis Gigantum* in Regum libris, 2. Reg. 23. vers. 13. *Syrenæ* & *Onocentauri* in *Isaia* 34. vers. 14. *Arcturus* & *Orion*, & *Plejades* in *Job* cap. 9. v. 9. & cap. 38. v. 31. Et cetera his similia, quæ utique vocabula, Gentilium fabularum, & causas & origenes habent.

REGULA CXL.

Apostoli & Evangelistæ aliquando Veteris Testamenti adducunt testimonia, ut sensum, & non verba citent. Et tamen sermonum varietas Spiritus unitate concordat, quamvis nec cum Septuaginta, neque cum Hebræis verba conveniant. Hieronym. ad Pammachium de optimo genere interpretandi.

IN *Matthæo* 26. ver. 30. legimus Dominum prædicentem Apostoli fugam, & hoc ipsum *Zachariæ* testimonio confirmantem. *Scriptum est*, ait, *percutiam Pastorem, & dispergentur oves*. At in Septuaginta, & in Hebræo multo aliter est. Non enim ex persona Dei dicitur, ut Evangelista vult, sed ex Prophetæ Deum Patrem rogantis, *Percute Pastorem, & dispergentur oves*. Scribit supradictus Evangelista, Matth. 2. v. 21. ad Angeli monitum tulisse *Joseph* puerum, & Matrem ejus, & intrasse in Ægyptum, ibique mansisse usque ad obitum *Herodis*, ut impleretur quod dictum est a Domino per Prophetam, *ex Ægypto vocavi filium meum*. Hoc nostri Codi-

ces non habent: ſed in Oſee juxta Hebraicam veritatem ſcribitur, *Quia Puer Iſrael eſt, & dilexi eum, & ex Ægypto vocavi filium meum*. Scribit *Paulus* ad 1. Cor. 2. v. 8. *Si enim cognoviſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent, ſed ſicut ſcriptum eſt. Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit quæ præparavit Deus diligentibus ſe*. Solent in hoc loco apocryphorum quidam deliramenta ſectari, & dicere quod de Apocalypſi *Eliæ* teſtimonium ſumptum ſit, cum in *Iſaia* 6. v. 4. juxta Hebraicum ita legatur, *A ſæculo non audierunt, nec auribus perceperunt, oculus non vidit, Deus abſque te, quæ præparaſti expectantibus te*. Intelligimus unde ſumptum ſit teſtimonium, & tamen Apoſtolus non verbum expreſſit ex verbo, ſed ſententiam, ſcilicet eumdem ſenſum aliis ſermonibus indicavit, ex quibus omnibus perſpicuum eſt, Apoſtolos, & Evangeliſtas in interpretatione Veterum Scriptorum, ſenſum quæſiiſſe, non verba, nec magnopere de ordine ſermonibuſque curaſſe, dum intellectui res pateret. Idem in *Iſaiæ* cap. 29. Illa, inquit, obſervanda eſt regula, Evangeliſtas & Apoſtolos abſque damno ſenſuum interpretatos in Græcum ex Hebræo, ut ſibi viſum fuerit.

REGULA CXLI.

Si verbis diſſentiant, quæ ab Apoſtolis citantur ex Veteri Teſtamento, non confugiendum eſt ad Apocripha, ſed ſciamus, Veteris Teſtamenti eſſe, quæ citantur ab Apoſtolis. Hieron. in epiſt. ad Epheſ. cap. 5.

IN *Geneſi* 2. verſ. 24. ſcriptum eſt, *Quam ob rem relinquet homo Patrem ſuum & Matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*. Apoſtolus autem in epiſt. ad Epheſ. 5. verſ. 31. pro eo quod ibi habetur ἕνεκεν τούτου id eſt, propter hoc, poſuit ἀντὶ τούτου quod Latine aliis verbis dici non poteſt. Deinde pro *Patre ſuo* & *Matre ſua* pronomina abſtulit, & tantum *Patrem poſuit* & *Matrem*. Et quod in medio dicitur, *Et adhærebit uxori ſuæ*, hic penitus prætermiſit, & tantum quod ſequebatur hoc dictum ſuperioribus copulavit, & poſuit, *Et erunt duo in carne una*. Hoc autem totum nunc idcirco obſervavimus, ut etiam in ceteris locis ſicubi teſtimonia quaſi de *Prophetis* & *Veteri Teſtamento* ab *Apoſtolis* uſurpata ſunt, & in noſtris codicibus non habentur, nequaquam

ſtatim ad *apocryphorum* ineptias, & deliramenta curramus, ſed ſciamus, ſcripta quidem ea eſſe in Veteri *Teſtamento*, ſed non ita ab *Apoſtolis*, ut ſenſum magis uſurpatum, nec facile niſi a ſtudioſis poſſe, ubi ſcripta ſint, inveniri.

Regula CXLII.

Solertiſſimus indagator Canonicarum Scripturarum auctoritatem ſequatur Catholicarum Eccleſiarum quam plurium, inter quas ſane illæ ſunt, quæ Apoſtolicas ſedes habere, & epiſtolas accipere meruerunt. Auguſt. 2. de Doct. Chriſtian. cap. 8.

TEnebit igitur hunc modum in *Scripturis Canonicis*, ut eas quæ ab omnibus accipiuntur Eccleſiis, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis vero quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures gravioreſque accipiunt, eis quas pauciores mino rique auctoritatis Eccleſiæ tenent. Si autem alias invenerit a pluribus, alias a gravioribus haberi, quamquam hoc inveniri vix poſſit, æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.

Regula CXLIII.

Emendari ſi debeant Sacræ Scripturæ codices, vel emendandi ſunt ex ea lingua, unde translati ſunt, vel ex codicibus earum regionum, unde ipſa doctrina commeavit; vel ſi ibi quoque codices variarent, plures paucioribus, vetuſtiores recentioribus præferentur. Auguſtin. 11. contra Fauſtum cap. 2.

COdicibus emendandis debet invigilare ſolertia eorum, qui *Scripturas Divinas* noſſe deſiderant, ut emendatis non emendati cedant, ex uno dumtaxat interpretationis genere venientes.

REGULA CXLIV.

Divinæ Scripturæ mos est, ut optare videatur malum, quod futurum sit, cum non optet, sed vaticinetur. S. August. in Psalm. 78.

SÆpenumero in Sacris Litteris, in Psalmis præsertim legimus male de Deo meritis male imprecari. Unde Job, cap. 18. 12. *Attenuetur fame robur ejus, & inedia invadat costas illius.* Magnus Gregorius non malevolentiæ voto hoc dici asseverat. Ita etiam Psalm. 78. v. 6. legitur, *Effunde iram tuam in Gentes, quæ te non noverunt.* Hæc Prophetatio est, non optatio. Eodem ferme pacto intelligenda sunt verba Noe maledicentis Chanaan Genes. 9. v. 25. *Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis.* Cum igitur non Chanaan, sed Cham subsannando Noe nuditatem in parentem peccaverat; Maledictio iniqua videretur, nisi dicas cum Augustino, Noe non optando, sed dumtaxat prædicendo maledictionem, illa verba protulisse.

REGULA CXLV.

Scriptura Sacra de quibusdam rebus pronuntiat ex vulgi opinione, hoc est, loquitur non ut res se habebat, sed ut imperitum vulgus tunc existimabat.

ANanias apud Jerem. cap. 28. Propheta dicitur, non quia esset, sed quia crederetur. Et Joseph in Evangelio Pater Domini vocatur, juxta illud Lucæ: *Pater tuus & ego dolentes quærebamus te;* non quia pater erat, sed quia talis ab hominibus crederetur. Referri etiam huc debet, quod apud Psalmistam 24. dicitur: *Qui fundavit terram super maria, & super flumina præparavit eam.* Eodem sensu, & eodem argumento intelligi debent verba illa Deuter. 3. *Si ad cardines cæli fueris dissipatus, unde te retrahet Dominus Deus tuus.* Ita etiam, Montes cæli columnæ, & fundamenta dicuntur, & stellas de cælo cadere, haud raro Scriptura pronunciat. Hæc loquendi schemata non tam ad veritatem, quam ad imperiti vulgi opinionem accommodantur.

REGULA CXLVI.

Mos eſt Sacri Eloquii, ut cum de certa aliqua re, vel perſona dicatur hoc vel illo nomine vocatam iri, non ideo hoc fit, quod revera hoc nomen habitura ſit, ſed quod hoc nomine jure vocari potuerit, eo quod res nomine illo ſignificata ei competat.

JEroſolymam Iſaias 62. vocat juſtitiæ civitatem; item nuncupandam *Jehova* ait. Et Jeremias 23. Meſſiam appellat *Jehova juſtitia noſtra*. Evangeliſta denique Matthæus de Chriſto dicit: *Et vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Hæc nomina appoſite Scriptura tribuit rebus iſtis, quoniam revera ita in ſe ipſis erant. Hac regula novatorum retunditur calumnia in librum Tobiæ: ubi Angelus ſe eſſe Azariam, ſcilicet auxilium Dei fatur. Nam revera a Deo ad hoc miſſus erat, ut opem ferret Tobiæ.

REGULA CXLVII.

Adventus Chriſti in ſanĉto novi fœderis Eloquio non uno eodemque modo eſt accipiendus.

PEr Chriſti adventum interdum non Chriſti corporalis præſentia ſignificatur; ſed tantum præſentia virtutis, & efficaciæ. Hac ſane ratione ſeipſum exhibuit in mirifica illa, & uberrima effuſione Spiritus Sanĉti, quæ non tantum in Apoſtolos, ſed etiam in alios fideles faĉta eſt. Unde verba illa Matth. 10. 23. *Donec veniat Filius hominis non finieritis urbes Iſrael*: ad ſuæ virtutis præſentiam per Spiritum Sanĉtum ſunt applicanda. Atque hoc eſt, quod Chriſtus promittens Diſcipulis ſuis alium Paraclitum, dixit: *Non relinquam vos Orphanos, veniam ad vos*; ubi de adventu per Spiritum Sanĉtum haud dubie loquitur. Ita etiam intelligi debent verba illa Matth. 28. 20. *Vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.*

REGULA CXLVIII.

In Divinis Scripturis similitudinis particulæ quandoque reticentur; adeoque supplendæ sunt, ut sententiæ compleantur.

HUjus regulæ firmitas ex multis Sacræ Scripturæ locis comprobatur. Ut Psal: 13. vers. 7. *Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum*, idest *sicut argentum*. Paraphrastes Chaldæus huc refert verba illa 1. Regum 13. vers. 1. *Filius unius anni erat Saul*. Ita enim vertit, *quasi Filius unius anni*, &c. Quem sensum egregie comprobant verba ejusdem libri cap. 15. 17. Et ait Samuel: *Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es?* Nec alia quidem ratione Ecclesiastis verba cap. 17. 29. intelligi possunt, nisi dicas Ellipsim particulæ comparativæ ibi inesse. *Virum de mille unum reperi, Mulierem ex omnibus non inveni*. Hoc est Mulierem quasi nullam bonam inveni. Ita etiam explanantur verba illa Jerem. 22. 30. Hæc dicit Dominus (de Jechonia loquitur) *Scribe virum istum sterilem . . . . nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super Solium David*. Subaudienda nota similitudinis, & locum sic vertes: scribe Jechoniam quasi sterilem, & sic divinum Eloquium ab omni contradictione vindicabis; nam de Jechoniæ semine post ejus obitum aliquos regnasse ex Divinis Scripturis aperte constat. Hoc etiam modo intelligenda sunt Salvatoris verba Luc. 19. 44. de excidio Jerosolymæ, scilicet non relictum iri lapidem super lapidem, hoc est, Talis futura Jerosolymæ vastatio, ut non relinquetur quasi lapis super lapidem. Nam Test. Josepho post urbis eversionem superfuisse Phaselum, Hipicum, & Mariamnem.

REGULA CXLIX.

In Divinis Scripturis aliquando jubebat Deus Prophetas non solum verbis, sed factis etiam insignibus, ac notabilibus res futuras significare. Ita Joan. Mald.

DEus jussit Isaiam nudum incedere & discalceatum, Isai. cap. 20. vers. 2. & Jerem. Catenas ad collum ponere, cap. 27. vers. 2. ad significandam captivitatem.

Et Ezech. stercus comedere, cap. 4. vers. 12. ad declarandam futuram famem. Et Osee Mulierem meretricem uxorem ducere, cap. 1. vers. 12. ad significandum, omnem terram a Deo, quasi adulteram a viro suo dicessisse. Dicit Deus Jeremiæ, ut capillos tondat, cap. 7. vers. 29. Capillus res nobis conjuncta est, & Judæis valde cara; non enim tondebant nisi maximo luctu, præsertim Nazaræi, quibus nefas erat capillum tondere; e quorum numero Jeremias fuisse creditur. Hoc facto voluit Deus significari, fore, ut populum Judæorum quantumvis sibi conjunctum, ac peculiarem repudiaret. Hæc Maldon. ita etiam Christus apud Lucam cap. 22. vers. 36. ut moneret futurum periculi, & calamitatis statum, jubet, ut crumenam, & gladium emant. Sequens tamen regula melius præfata Sacræ Scripturæ testimonia declarabit.

REGULA CL.

Multa sunt opera, quæ Prophetæ se fecisse assueverant, quæ revera, & de facto externe non extiterunt, sed tantum in visione prophetica.

NOn semel, & tempora, & personas, & alia singularia Prophetæ notarunt, quæ tamen aliorsum quam ad visionem trahi nequeunt. Sic Ezechiel in campum inter Cælum, & Terram situm delatus dicitur: qui etiam murum templi Jerosolymitani, cum in Babylonia esset, legitur perforasse. Ita etiam Jeremiæ præcipit Dominus, ut cingulum intra Euphraten Babyloniæ fluvium abscondat, &c. Constat tamen ex Divinis Scripturis Jeremiam Babylonem numquam vidisse. Ita pariter cum Isaias, de quo mox jam diximus, discalceatus incessisse legitur.

REGULA CLI.

Ideo certe res veteris Testamenti de certis rebus novi Testamenti dicuntur, quia etsi unum alterius figuram non fuerit; tamen in certis circumstantiis similitudo quædam inter utrumque intercedit. Quod in scholis per allusionem dicitur.

HUjus rei exemplum habemus apud Matth. cap. 17. vers. 18. ubi verba Jerem. cap. 31. vers. 15. quæ

secun-

ſecundum litteram de miſeranda abductione Iſraelis in Babylonem accipiuntur de infanticidio Herodis allegantur; non quod abductio illa typus fuerit infanticidii; ſed quod hoc æque ac illud fuerit triſte admodum, & miſerandum ſpectaculum. Sic etiam Jeſus Chriſtus, loquitur ad Judæos ſui temporis: *Bene de vobis Iſaias loquitur Populus iſte labiis me honorat;* & tamen Iſaias de Judeis ſui temporis loquitur, qui non erant typus iſtorum. Et Joan. cap. 37. verſ. 38. ut impleretur ſermo Iſaiæ. *Domine quis credidit auditui noſtro. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias: excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut videntes non videant.* Ubi clare cernitur, id quod Joannes dixit ſecundum Iſaiæ Prophetiam impletum eſse, non ex Dei provenifse ordinatione, ſed ex hominum incredulitate, ac malitia. Unde ſit.

REGULA CLII.

Particula Ut *aliquando proprie quidem, & principaliter, non cauſam rei finalem, ſed ſequelam, & eventum tantum deſſignat.*

HAC regula quamplurima difficillima Sacræ Scripturæ loca explicantur. Exodi cap. 11. verſ. 9. *Dixit Dominus ad Moyſen: non audiet vos Pharao, ut multa ſigna fiant in terra Ægypti*; ideſt, quia precibus veſtris non flectetur Pharao, inde ſequitur, quod ego innumera adhuc portenta efficiam. Pſalm. 50. verſ. 6. *Tibi ſoli peccavi; & malum coram te feci, ut juſtificeris in ſermonibus tuis*; ideſt, graviſſime peccavi, hinc oſtenſa eſt juſtitia, & veritas tua, adeoque cum tu ſolus juſtus, & bonus ſis, perperam ab hominibus judiceris. Ad hunc Canonem exigenda eſt Chriſti ſententia, Joan. 9. de cæco nato, ubi ſciſcitantibus Apoſtolis: *Quis peccavit hic, an parentes ejus, ut cæcus naſceretur*; reſpondit Jeſus, *neque hic peccavit, nec parentes ejus, ſed ut manifeſtentur opera Dei in illo*; hoc eſt, quoniam cæcus natus eſt, oportet ut in ejus ſanatione manifeſta, atque clariora fiant opera Dei in eo.

REGULA CLIII.

In Divinis Scripturis obscuritas, & discrepantia sæpe oritur ex quarumdam particularum, & dictionum præpostera intelligentia.

HUjus regulæ veritas, atque præstantia luculenter patescit in particula *absque*, quæ sæpe extra, vel præter significat; neque enim semper negat, seu excludit, sed aliquando aliquid addit ei, quod prius affirmarat, ut Josue 17. *& ceciderunt funiculi Manasse absque terra Galhaad & Basan* trans Jordanem, idest præter terram Galhaad quam jam possidebant: & Cant. 4. *absque eo, quod intrinsecus latet*: & Cant. 6. *absque occultis tuis*; non significat abesse a sponsa illud, quod intrinsecus latet, sed ultra illud, quod in ipsa erat eximium, adesse etiam alia. Unde satis apposite Sanctius illud Zachariæ 2. 4. *Absque muro habitabitur Jerusalem*, interpretatur *extra* vel *præter* murorum ambitum præ multitudine populi, & jumentorum habitabitur Jerusalem. Hunc esse verum sensum Prophetæ manifesto comprobatur ex Isaia 45. de Jerusalem hæc eadem vaticinante.

REGULA CLIV.

Particula Et *in Divinis Scripturis multifaria significatione pollet.*

SÆpe particula *Et* non conjunctionem, sed disjunctionem significat, juxta illud Matth. 5. 19. *qui ergo solverit, & docuerit sic homines*, hoc est, *vel docuerit sic homines*. Aliquando est particula comparativa, ut Proverb. 25. 23. *Ventus, Aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem*, hoc est, sicut facies tristis &c. Marci 9. 49. Christus Apostolos monet de vitæ modo tenendo his verbis: *habete in vobis sal, & pacem habete inter vos*. Idest, ut pacem habeatis inter vos. Particula *Et* aliquando est etiam redditiva, ut *sicuti in Cælo, & in Terra*, scilicet, sicut in Cælo, sic & in Terra. Interdum particula *Et* est ætiologica seu rationalis, ut Psalmo 48. *Confessio ejus super cælum, & terram, & exaltavit cornu populi sui*, idest, *quia exaltavit*. Habet vim etiam particulæ exegeticæ, seu explicativæ, *idest*, ut Gen. 13. 15. *Dabo tibi, & semini tuo post te terram hanc*, scili-

cet, *dabo tibi, ideſt ſemini tuo poſt te*. Quamvis non deſunt viri doctiſſimi, qui docent *Et* hic cauſam reddere, ſcilicet vim habere particulæ cauſalis. Matth. 15. *Colligent de regno ejus omnia ſcandala, & eos, qui faciunt iniquitatem:* pro ideſt eos qui, &c. Ita etiam Paul. ad Rom. *Spectaculum facti ſumus mundo, & Angelis, & hominibus*, ſcilicet ideſt Angelis, & hominibus.

REGULA CLV.

Particula Non *aliquando pro comparativa particula ponitur.*

APud Joelem cap. 2. 13. verba aliqua extant, quæ nihil prorſus veri ſignificarent, niſi negatio pro comparatione ſumeretur: *ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra*; hoc eſt, potius corda veſtra, quam veſtes veſtras. Joan. c. 6. 27. Chriſtus Dominus his verbis hortatur ſuos: *non operamini cibum, qui perit; ſed cibum qui permanet*: ideſt non tam illum, quam iſtum; unde inique Maxilliani ex his verbis colligebant nullam ponendam eſse curam in quæritando victu. Paulus etiam Apoſtolus ad Cor. c. 1. 17. ait: *non miſit me Chriſtus ad baptizandum, ſed ad Evangelizandum*; hoc eſt, potius ad Evangelizandum, quam ad baptizandum. Nam Apoſtolus ipſe v. 14. hujus capitis baptizaſse legitur.

REGULA CLVI.

Solemne eſt apud Hebræos, ut cum aliquid de uno pluſquam de altero dicitur; de hoc ſimpliciter negatur, de illo ſimpliciter affirmatur.

DEus 1. Reg. c. 4. 7. Samueli ait: *Non te abjecerunt, ſed me*. Hoc eſt potiſſimum me. *Dabo legem meam* (pollicetur Deus novæ legis ſectatoribus) *in viſceribus eorum, & in corde ipſorum ſcribam eam, & non docebit ultra vir proximum ſuum;* ideſt non ſolum docebit vir &c. ſed potiſſimum ex lege gratiæ in cordibus ſcripta. Joan. c 5. 22. ſic Chriſtus loquitur de Judicio faciendo per filium: *Pater non judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio*, ideſt potiſſimum Filius orbem judicabit. Ad Epheſ. c. 4. 12. Apoſtolus Paulus ait: *Non eſt nobis colluctatio cum carne, & ſanguine, ſed cum ſpiritali nequitia, &c.* hoc eſt, non ſolum cum carne, & Sanguine. Eodem ſen-

ſu & argumento debent intelligi Pauli verba 1. ad Corinth. c. 15. v. 10. *Abundantius illis omnibus laboravi: non ego autem, ſed gratia Dei mecum*: comparate hoc dictum, non ut arbitrium humanæ voluntatis in agendo excludat; ſed ut priores atque potiſſimas vires gratiæ aſserat. Sic etiam explicanda eſt Matth. cap. 10. 20. Domini ſententia. *Non enim vos eſtis qui loquimini ſed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis*. Hoc eſt gratia una ſimul cum libero arbitrio ſimul cooperando agent, ſic tamen ut gratia principalius operetur.

Regula CLVII.

Adverbia Non amplius, ultra, deinceps, *& alia id genus in Divino Scripturarum Canone non ſemper perpetuitatem ſignificant.*

PRomittit Deus Iſraeli quietem, & pacem 2. Reg. 7. 10. his verbis: *Non turbabitur amplius*. Ideſt per longum tempus non turbabitur; quoniam poſtea turbatus eſt. Hoc etiam modo explicari debet Iſaiæ vaticinium c. 23. 10. De Sidone, & Tyro. *Non eſt cingulum ultra tibi*; & de Sidone 12. *Non adjicies ultra, ut glorieris virgo filia Sidonis*; cum tamen utraque urbs exactis annis multis reſtituta fuerit. *Non amplius* breve tempus ſignificat, ut Proverb. 31. 7. *Date Siceram merentibus . . . & doloris ſui non recordentur amplius*, hoc eſt uſque dum temulentia durat. Interdum Scriptura negat aliquid futurum eſse quod minus frequenter fit ut, 4. Reg. c. 6. 23. *& ultra non venerunt latrones Syriæ in terram Iſrael*, ideſt non tam frequenter, ac pari fortuna pugnaverunt. Ita etiam intelligenda ſunt verba 1. Reg. c. 7. 13. *& humiliati ſunt Philiſthiim, nec apparuerunt ultra, ut venirent in terminos Iſrael*. Iſaias c. 2. 4. inter cetera venturi Meſſiæ ſigna ponit etiam iſta, ſcilicet: *non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium*; hoc eſt ſub Chriſti & paulo poſt nativitatem Romanus orbis ſub Auguſti principatu pace fruetur: quæ quidem pax per aliquod tempus revera perduraverat. Sæpenumero Adverbium *Non amplius* vim habet particulæ negativæ *Non*, nulla habita ratione ad tempus antecedens, & hoc plerumque in novo Teſtamento, ut cum Joan. 15. 15. Chriſtus Apoſtolis dixerit, *non amplius vos dico ſervos*: neque tamen Chriſtus Diſcipulos ſuos umquam vocavit ſervos. Ita etiam Act. c. 13. 34. Paulus de Chriſto diſ-

ſerit : *Juſcitavit eum a mortuis, amplius jam non reverſurum in corruptionem.* Hæc Pauli oratio nullum habet reſpectum ad tempus antecedens; quandoquidem Chriſti corpus numquam expertum fuerat vel minimam corruptionem.

REGULA CLVIII.

Adverbium Nonne *in Divinis Scripturis uſitatur de rebus, quæ notiſſimæ ſunt.*

N*Onne hæc condita ſunt apud me, & ſignata in theſauris meis*, ait Deus Deuter. c. 32. Et Oſeas c. 1. 8. ſic objurgat duas Civitates: *Quod ſcelus Jacob, nonne Samaria, & quæ excelſa Judæ nonne Jeruſalem?* Scilicet notiſſima eſt Samariæ Idololatria, & ſcelera Jeruſalem ſatis ſunt manifeſta. Hinc toties in libris Regum dicitur quaſi de rebus longe notiſſimis: *Nonne hæc ſcripta ſunt in libro dierum Regum Juda?* Huc trahi poſſunt verba Marc. c. 11. 13. *Non enim erat tempus ficorum.* Hoc eſt, nonne enim tempus erat ficorum agitur de re notiſſima, atque omnium occulis expoſita. Loquitur quippe Evangeliſta de Arbore infecunda, & non proferente fructum tempore ſuo, adeoque digna ut ab ipſo Chriſto execraretur. Accedit etiam, quod in Archetypo Græco legitur *οὐ γὰρ Ugar*, quod non raro *nonne* ſignificat teſte Porphirio, Ariſtophane, atque Platone. Non inique igitur egit Chriſtus magiſter, ut contendunt impii, & profani, cum arborem maledixerit non proferentem fructum tempore ſuo.

REGULA CLIX.

Particulæ ſimilitudinis, Sicuti, Ut, Quaſi, & *alia ejuſdem generis, aliquando ſignificant ſimilitudinem imperfectam, quandoque vero identitatem, & interdum rei veritatem.*

IN Veteri, & Novo Teſtamento loca extant innumera, quæ niſi ad hujus regulæ inſtar explicarentur abſurdum, ac etiam impium gignerent ſenſum. Ut Deuter. 18. 15. *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies.* Moyſes de Chriſto Domino loquitur qui futurus erat Propheta, ſed longe ipſo Moyſe præſtantior. Et Malachias

3. 4. *& placebit Domino Sacrificium Juda, & Jerusalem, sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui.* Hic particula *sicut* non significat æqualitatem, sed aliquam tantum similitudinem, nam sacrificia novi Testamenti Deo sunt cariora, quam cetera cujuscumque temporis, & generis sacrificia. Sancti Cyrilli verba sunt observanda ne temere ac sine delectu utamur hac regula. *Quando*; inquit, *Adverbium sicut de rebus dicitur diversis, & natura differentibus, tunc non æqualitatem, sed similitudinem significat. Quando vero de his dicitur quæ ejusdem naturæ sunt, tunc ultimam similitudinem immo identitatem, & æqualitatem ostendit. Nam si quis candorem argenti miratur, sicut solem splendere argentum dixerit, quoniam diversa hæc natura sunt, non æqualiter soli splendere argentum intelligemus. Sin vero de Petro, & Paulo natura hominibus, & Discipulis Christi aliquis dixerit oportere honorari Paulum, sicuti & Petrum; nemo ambiget quinne æqualem velit utrique honorem contribui.* Aliquando similitudinis Particulæ rei veritatem notant ut Job c. 24. 14. *Mane primum consurgit homicida: interficit egenum, & pauperem: per noctem vero erit quasi fur*, hoc est revera fur erit. Psal. 121. 3. *Jerusalem quæ ædificatur ut civitas*, idest, quæ vera & elegantioris formæ civitas est. Et Osee c. 5. 10. *facti sunt Principes Juda quasi assumentes terminum*, hoc est, revera transtulerunt terminum. Matth. c. 14. 5. *quia sicut Prophetam eum habebant*; (de Joan. loquitur) idest pro vero Propheta illum recipiebant. Joan. c. 1. 14. *vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre*, hoc est, gloriam utpote unigeniti a Patre; unde scite juxta ac vere Crysostomus dicit Hom. 11. in Joan. *Particulam illam hoc loco esse confirmationis, & indubitatæ definitionis.*

REGULA CLX.

Mos est Divinarum Scripturarum, ut cum dicit omnis *non sit necesse universos intelligere nemine excepto, sed majorem partem. S. Greg. Moral. cap. 9.*

EXod. 32. 26. Sacra narrat Historia, quod congregati sunt ad eum (scilicet Mosen) omnes filii Levi, idest maxima Levitarum pars; nam ex ordine Levitico non pauci ad Idololatriam defecerant. Isaias c. 2. 2. de Christo Messia hæc prædicit: *Et fluent ad eum omnes gentes*, & mox vers. 3. & ibunt populi multi. Neque alio modo Act. 2. 5. *Erant autem in Jerusalem habitantes Judæi, vi-*

ri religiosi ex omni natione quæ sub Cœlo est: Et tamen neque Habyssenì, neque ultra Gangem incolæ eo convenerant; igitur nihil aliud hic Lucas intelligit, nisi multas nationes tunc fuisse Jerosolymis. *Omnis* etiam aliquando sumitur pro toto, & hoc fit per Synecdochen totius, ut 2. Timoth. 3. *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum &c.* non id vult Apostolus, quod unaquæque pars Scripturæ sit utilis ad omnia ista; sed quod in universa Scriptura hæ quatuor utilitates reperiantur. Idem Apostolus ad Hebr. c. 11. 13. Multos egregios pietate viros recenset, commendatque, atque inter illos ponitur ipse Enoch: aitque, *juxa fidem defuncti sunt omnes isti non acceptis repromissionibus*. Et tamen Enoch mortem non obiit, sed vivus in Cœlum translatus est. Eadem prorsus ratione explicanda est ejusdem Apostoli Sententia altera, ad Rom. 5. 14. *Regnavit mors ab Adam usque ad Mosen.* Idest maxima hominum pars mortis imperio fuit obnoxia; nam Enoch nondum huic legi fuisse subiectum satis constat. Hac etiam regula duce optime explicari possunt ejusdem sanctissimi Apostoli verba ad Romanos 10. v. 18. *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* certa res est, quod nec Apostoli, nec ceteri Divini Verbi præcones totam terræ molem lustraverint, neque nationes cunctæ per universum orbem dispersæ Christi Evangelium ab Apostolis, & Christi Discipulis acceperint. Igitur egregie Pauli Sententia constabit, si *Omnis terra* accipiatur pro terræ vel Romani orbis maxima parte. Hunc esse verum istius Sententiæ sensum aperte constat ex Actorum historia cap. 16. 6. ubi Spiritus Sanctus Apostolis interdicit Evangelii promulgationem in Asia.

REGULA CLXI.

Scripturæ mos est, ut rem fieri, aut impleri dicat, non solum, cum fit; sed maxime cum incrementum, & perfectionem accipit. S. Aug. Tract. 79. in Joan.

CHristus ait Discipulis apud Joan. c. 14. 29. *& nunc dixi vobis, antequam fiat, ut cum factum fuerit, credatis*, non fide nova, ait August. sed aucta: *Aut certe cum mortuus esset defecta, cum resurrexisset, refecta.* Et Joan. cap. 2. 11. *Hoc fecit initium signorum Jesus, & crediderunt in eum Discipuli ejus*, idest, perfecte crediderunt.

runt. Prius enim credebant: sed minus. Jacob c. 2. 23. dicit Scripturam illam Gen. c. 15. 6. *Credidit Abraam Deo, & reputatum est illi ad justitiam*, impletam fuisse tunc, cum Abraham filium suum sacrificavit, cum perspicuum sit Mosen loqui de re præterita, deque fide, qua antequam filium generasset crediderat; quemadmodum Beatus etiam Paulus exponit ad Rom. 4. 3. Joan. c. 11. 53. Unde de Judæis dicitur: *Ab illo ergo die consilium fecerunt, ut interficerent Jesum*; hoc est, ut ait Theophylactus antea quidem cædem ejus meditabantur, sed remissius, & quæstio magis erat, quam Sententia: nunc autem perfectum judicium, & firma sententia.

REGULA CLXII.

Solet Scriptura Sacra Nullum dicere, & omnes excludere, cum ita pauci sint in comparatione multorum, ut vix ulli dici possint. Ita pariter quandoque totum negare videtur, licet aliquid remanet non exclusum.

DAvid Psal. 11. Dei opem his verbis implorat: *Salvum me fac Deus, quoniam defecit Sanctus*, & Psal. 13. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Idest pauci sunt superstites boni, ita etiam Michæas c. 7. 3. *Periit Sanctus de terra, & rectus in hominibus non est*; hoc est, recti admodum rari existunt. Aliquando universale negativum contrahitur ad particulare, atque adeo non complectitur totum id, quod exprimit, ut 1. Reg. c. 20. 26. *non est locutus Saul quidquam ea die*; idest, de Davidis discessu. Isai. c. 53. 7. de Messia ait: *Et non aperiet os suum*, hoc est pauca, & raro loquetur: nam Christus nonnulla dixisse suæ passionis tempore Evangelium aperte testatur. Apostolorum acta c. 27. 73. narrant, Milites qui una cum Paulo in navi fuerunt quatuordecim dies jejunos permansisse, *nihil accipientes*, hoc est parum cibi gustantes. Nudos etiam Scriptura vocat eos, qui levi tegumento operiuntur: ut Isaias nudus dicitur jubente Deo ambulasse, etiam Petrus nudus in mare se conjecisse narratur; hoc est tenui tantum opertus amictu. Male vestitum nudum Scriptura appellat, & hoc patet apud Job. c. 22. 6. Matth. c. 35. 6. Ex hac regula Hebræi probe assequi possunt si velint, verum atque nativum Divini præcepti sensum, Exod. c. 20. 10. *Nullum opus facietis in Sabbato*: hoc est servile ac rudioris laboris, non charitatis, & justitiæ.

Nam

Nam prava Gens nimiæ superstitioni addicta nullum excipit opus. Ita etiam incredulum Scriptura vocat infirmum in fide illum, scilicet qui nondum roboratam expertus est fidem, ut Marc. 9. 6. *Credo Domine adjuva incredulitatem meam.*

REGULA CLXIII.

Multa sunt in Divinis Scripturis ita obscura, & implicata, ut nisi per Mimesim explicari non possunt.

Mimesis est imitatio verborum, quæ ab aliquo dicuntur tacito nomine dicentis, & hoc Sermonis Schema dialogismum Sanctus Hieronymus vocat, ut Psal. 2. *Dirupamus vincula eorum, & projiciamus a nobis jugum ipsorum.* Osee 6. *Dies regis nostri, cœperunt principes furere a vino*, Mimesis est, scilicet imitatio verborum populi. In libro Ecclesiaste Mimesis frequentissima est. Adeoque sententiæ illæ, quas aliqui & præsertim Hebræi Salomoni tribuunt, & quæ videntur ex Epicureorum grege emanata, non sunt Salomonis verba ex animi Sententia prolata, sed impiorum, & prophanorum hominum, ut Ecclesiast. 3. 22. *Quis novit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum? Et deprehendi nihil esse melius, quam lætari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius.* Hoc putatur dictum a Salomone in persona hominum Epicureorum, quibus hæc dumtaxat vita cordi est. Divinarum Scripturarum Studiosus oportet, ut sæpenumero animo recolat regulam istam, ut probe eloquia Dei assequatur, atque ea ab hostium tricis, & Technis strenue defendat.

REGULA CLXIV.

Divinarum Scripturarum Interpres servare solet in latinis nominibus genus nominis alterius linguæ unde translatæ sunt.

Propheta Habacuc c. 1. 7. *Ego suscitabo Chaldæos gentem amaram, & velocem*, & paucis interjectis, *leviores pardis equi ejus, volabunt quasi aquila. Omnes ad prædam venient. Et ipse de regibus triumphabit.* Hæc postrema verba singulari numero dicta sunt, & in genere Masculino, in Hebræo tamen numero plurali, unde verba

ista referenda sunt ad totam gentem Chaldæorum, & quoniam gens Masculini generis est apud Hebræos, latinus interpres servat idem genus. Quam vera sit hæc regula ostendunt Sapientiæ verba c. 1. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia scientiam habet vocis* pronomen hoc respicit nomen Spiritus, quod neutrius est generis in Græco exsemplari unde translatum est. Ita etiam apud Matth. cap. 20. 25. *Principes gentium dominantur eorum*, pro eis. Ita Theodoretus. Ex his optime quisque intelligere potest, quare apud Evangelistas *Pater familias* appellatur.

REGULA CLXV.

Schema apud Hebræos usitatissimum postponere id, a quo volunt inchoare sequentia.

ITa Gen. 1. *In principio creavit Deus Cælum, & terram: terra autem, &c.* Et Gen. 9. 19. Fili Noe hoc ordine recensentur, ***Noe** genuit Sem, Cam, & Japhet*. Japhet fuit natu maximus, Cam natu minimus, quemadmodum diserte appellatur Gen. 9. 24. Sem medius inter utrumque. Unde ex illo Gen. cap. 11. 26. *Vixitque Thare septuaginta annis, & genuit Abram, Nachor, & Aran* non bene probatur quod Abraham fuerit natu major, & Aran natu minor; nam mox Scriptura addit: *Porro Aran genuit Lot*. Unde non alia ex causa Aran postremo ponitur loco, nisi quia initium est sequentis sententiæ. Sæpe etiam Divinæ Scripturæ dum homines fama notos recensent, servant ordinem dignitatis, non nativitatis, ut 1. Paralip. 28. Genes. 25. 9. Jos. 24. 4. Ex hac regula facili negotio dissolvitur jam satis superque vexata discrepantia inter Moysis historiam cap. 11. & Stephani verba Act. 7. 4. quamquam nodus hic Josepho Scaligero semper visus fuerit insolubilis.

REGULA CLXVI.

Divinæ Scripturæ id fieri dicunt, quod aptum est ut fiat. Vel *verba activa in Sacra Scriptura sæpe debitum, vel potestatem significant.*

AD hujus regulæ instar exponenda sunt verba Job. 9. *Qui præcipit soli, & non oritur*, scilicet, qui præcipere potest. Malach. c. 2. 7. *Filius honorat Patrem, & Do-*

mi-

minum servus. Ideſt, Filii officium, & munus eſt, ut parentes honore proſequatur. Unde non prorſus inſcite aliqui interpretantur divini præcepti verba de honore parentibus præſtando, ubi pollicetur Deus hoc ſervantibus vitæ diuturnitatem his verbis: *Ut ſis longævus ſuper terram, & bene ſit tibi*, hoc eſt, dignum ac decens erit, ut longe vivas ſuper terram. *Labia Sacerdotis*, ait Deus per Malachiam, *cuſtodient ſcientiam*: hoc eſt, ſcite, & ſapienter judicare, atque docere debent; etiam in novo Teſtamento exempla non deſunt hanc regulam comprobantia, ut Matth. c. 12. *Viri Ninivitæ venient in judicio cum generatione hac, & condemnabunt eam*, ſcilicet condemnare poſſunt, ita pariter Matth. cap. 26. 52. *Omnes enim qui gladium acceperint, gladio peribunt*, hoc eſt, perire debent, merentur, & digni ſunt.

REGULA CLXVII.

Verba actionem ſignificantia haud raro accipiuntur pro conatu, vel ſtudio rei faciendæ, & non pro actione.
S. P. Aug. in Exod. lib. 2.

S. P. Aug. ſuper illa verba Exod. 8. 14. *& fecerunt ſimiliter*; ait, *ſi fecerunt ſimiliter procul dubio eduxerunt Ciniphes, ſed quia ſequitur, ut educerent, & non poterant, non ergo ſimiliter fecerunt, ſed ſimiliter facere conati ſunt*. Ezech. c. 24. 13. *Mundavi te, & non es mundata, non mundaberis amplius*, hoc eſt, mundare curavi. Apoſtolus 1. ad Corinth. c. 10. 33. *Sicut & ego per omnia omnibus placeo*. Placere conor, & ſtudeo.

REGULA CLXVIII.

Contigit non ſemel in Sacris Scripturis, ut aliquis ejus nomine appellatur, quod maxime imitatur, & hoc fit, vel ob naturæ ſimilitudinem, vel ratione Typi, quem gerit. Ita Origenes in Ezechielem.

VIros technis, & dolo celebres Daniel c. 13. appellat Semen Chanaan, non Juda; & Suſannam vocat filiam Juda. Ita etiam Sophonias populum Chanaan Judæos appellat. Judæi quippe improbitate Chananæis ſimiles erant. Iſaias 15. Chriſtum David vocat, quia Chriſti Typum David geſſit. Ita etiam Infernus ubi indeſinenti cruciatu torquentur impii, Gehenna appellatur, vel Ge-

hinnon ut placet Hebræis; locus iste spretus, & abominabilis erat, in illo quidem mittebantur Cadavera Nebulonum ad comburendum, & ignis ille perpetuo ardebat extra Urbem. Unde apposite, & eleganter Christus Dominus Gehenna nomen Hebræis notum ad Damnatorum inferos transtulit.

REGULA CLXIX.

Sacra Scriptura solet aliquid dicere factum ab eo, qui rem antea factam amplificavit, aut ornavit.

BAbylonia Urbs in toto Scripturarum Canone celeberrima ædificata fuit multo ante ætatem Nabuchodonosor; nam Moyses Gen. 10. de Nemrod sic ait: *Fuit autem principium regni ejus Babylon*. Tamen Nabuchodonosor Dan. 4. de seipso prædicat: *Nonne hæc est Babylon civitas magna, quam ego ædificavi*. 3. Reg. cap. 6. vers. 16. Achab Ædificasse dicitur Jericho, quia illam illustravit, postquam excisa fuerat a Josue. Idem etiam dici potest de Ramesse, quæ ædificata dicitur ab Ægyptiis Exodi 1. & tamen Gen. 47. ejus fit mentio.

REGULA CLXX.

Cum ea omnia, quæ in Divinis Scripturis narrantur, majora sint, quam ut possint illi rei convenire, de qua dicuntur, tunc alium sensum occultiorem, & sacratiorem esse quærendum, qui quamvis spiritualis videatur, Historicus tamen sit.

EA quæ narrantur in Psal. 6. si titulus attendatur de Salomone dicta videntur, verum quoniam tam grandia sunt, ut Salomonis dignitatem longe superent, constat de alio Salomone esse scripta, qui filius David est, & filius Dei. Etiam Isai. cap. 7. 8. 9. & 11. ea quæ narrantur tam grandia, & magnifica sunt, ut neque filio Achaz Regis, neque liberis ipsius Prophetæ, neque ullo hujus terræ Principi convenire possunt: oportet igitur ut alius sensus remotior, & occultior inquiratur. Unde nisi omnia illa quæ narrantur de Christo, Rege atque Spirituali illius Dominio intelligas, semper in eadem ambiguitate versaberis, nec verum prophetæ sensum ommissa hac regula assequaris. Ita etiam de Jerusalem multa vatici-

nan-

nantur Prophetæ, quæ terrestri, & celeberrimæ Jerosolymæ convenire nequeunt. Unde aut cælesti Jerosolymæ sunt applicanda, aut Ecclesiæ novi Testamenti multis spiritalibus bonis uberrime cummulata. Sic etiam apud Aggæum cap. 2. aliqua dicuntur, & pollicentur Zorobabel, quæ nulla ratione illi competunt, neque dum viveret obtigerunt; alius igitur præter Zorobabel quærendus est, scilicet Christus Messias.

REGULA CLXXI.

Sacra Scriptura sæpe narrat aliquid factum, quod lege tantum, ac voluntate definitum, ac decretum est.

DEus Gen. cap. 2. 17. mortem Adamo comminatur his verbis: *In quacumque die comederis ex eo, morte morieris.* Quæ sententia non alia ratione vera esse intelligitur, nisi quia statim a peccato morti certæ fuit obnoxius. Nec alio sensui subjecta sunt verba, Gen. cap. 24. 36. ubi servus Abrahæ ait Labano, quod Abraham Isaaco *dedit omnia quæ habuerat*, hoc est, destinavit, vel decrevit dare. Et apud Jonam 16. de viris qui erant in navi acta tempestate dicitur: *Et immolaverunt hostias Domino;* hoc est, firmiter corde & animo decreverunt, & statuerunt, ut cum primum possent, victimas Eucharisticas immolarent Domino. Sicut & Christus apud Marcum hora tertia dicitur cruci affixus, quia ut Clemens Romanus, & Ignatius Martyr Epist. 5. ad Trall. docent, illa ipsa hora neci fuit adjudicatus. Ita etiam Apostoli Pauli verba ad Hebræos cap. 2. explicari debent, *Decebat enim eum*, ait Apostolus, *propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat*; idest, prædestinatione decreverat adducere: nam Apostolus Paulus de iis loquitur, qui Christi adventum præcesserant, ut aperte colligitur ex ipso textu.

REGULA CLXXII.

Quædam in Divinis promittuntur Scripturis, quæ non in eo, cui promittuntur, sed in ejus posteris implenda sunt.

HAnc regulam Joann. Chrysostomus Homil. 8. in Matth. locupletissime non verbis modo tradit, sed

etiam

etiam exemplis probat. Nam Deus Gen. cap. 15. ait Abrahæ: *Ego Dominus, qui eduxi te de Ur Chaldæorum, ut darem tibi terram istam, & possideres eam*. Quod non est impletum in Abraham, sed in ejus posteris. Ita etiam cap. 27. Isaac Jacob benedicens, ait: *Esto Dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuæ*, nec hoc impletum est in Jacob, ipse potius incurvatus est ante filium Matris suæ, idest ante Esau: Impletum est tamen in Judæis, qui dominati sunt Idumæis. Item Genes. cap. 49. Multa extant istis similia exempla, & benedictiones Patriarcharum, nisi ad hanc exigantur regulam, absurda plane viderentur.

REGULA CLXXIII.

Sacra Scriptura quandoque verbo affirmante pro contrario negante utitur.

MOyses Gen. cap. 29. 31. de Lia quam Jacob Racheli postponebat ita loquitur: *Videns autem Dominus quod despiceret* (scilicet Jacob) Liam, hoc est, minus amaret Liam; hunc esse verum sensum indicant antecedentia verba v. 30. Sic etiam Christus Dominus Luc. cap. 14. 26. alloquitur Discipulis: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, non potest meus esse discipulus;* hoc est, qui parentes, & agnatos diligit, ut vel plusquam Christum, dignus est, ut a Christo deseratur, & horum verborum sensus exponitur apud Matth. cap. 10. 37. Ejusdem rationis est Domini sententia Joan. cap. 12. 25. *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam;* idest qui Christum, & Christi fidem propriæ vitæ anteponit in æternum cum Christo vivet. Perperam vero aliqui trahere sub hac regula conantur Apostoli verba cap. 9. 13. *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*, quasi *Jacob* magis, *Esau* minus diligeret; nam Apostoli verba quorsum tendant satis constat ex succedentibus verbis, nam v. 18. ita Apost. Paul. colligit, *Ergo cujus vult miseretur, & quem vult indurat*. Hoc etiam perpetua Ecclesiæ consensione firmatur, nam vetusti Patres, & recentiores Theologi verba illa de vero Odio respectu Esau semper intellexere.

REGULA CLXXIV.

In Sacra Scriptura quædam verba extant, quæ licet actionem videntur significare, tamen non nisi ejusdem actionis notitiam, vel manifestationem significant.

DEus Exod. cap. 13. 2. ait Moysi, *Sanctifica mihi omne primogenitum*: scilicet notum sit per te populo meo, ut imposterum sanctificet mihi &c. Ita etiam 2. Reg. c. 7. 22. *Idcirco magnificatus es Domine Deus*: idest, indicasti vere te esse magnum. Hoc modo sunt etiam intelligenda verba Isaiæ c. 6. 10. *Excæca cor populi hujus*; hoc est, annuntia fore ut eorum cor infidelitate, & vitiis excæcheiur. Ait Deus Jeremiæ cap. 1. 10. *Constitui te hodie super gentes, & super regna, ut evellas, & destruas, & dissipes, & ædifices, & plantes*; idest, ut nunties omni & adversa, & prospera. Si enim Judæi non se resipuerint, nuntiabis fore ut eos evellam, destruam, perdam. Idem Propheta cap. 4. 10. *Et dixi eu eu Domine Deus, ergo ne decepisti populum istum, & Jerusalem &c.* idest indicasti aut annuntiasti populum hunc Pseudoprophetarum dolo esse deceptum. Sic etiam Pauli verba ad Romanos cap. 4. 15. *Lex iram operatur*, sunt intelligenda, hoc est, iram ostendit, 2. ad Corinth. cap. 3. 6. *Littera occidit*, scilicet divina Lex sine gratia mortem spiritualem manifestat, ita pariter exponenda est ejusdem Apost. sententia ad Romanos cap. 11. 32. *Conclusit enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur*: hoc est, manifestavit omnia incredulitate teneri.

REGULA CLXXV.

Illa fieri dicuntur, quæ ut fiant rerum natura postulat.

PLurima eorum, quæ a Jeremia prædicta, & cap. 28. Deuter. proposita sunt, impleta jam fuisse in Historiis habeamus, alia tamen litteris prodita non sunt: quæ tamen etsi reipsa completa non fuissent, quod non reor, satis tamen videntur impleri, dum ad eum statum deducta res est, in quo hæc novissimilius fieri potuerunt. Ita Jeremias cap. 19. cum agit de obsidione Jeru-

ſalem ait : *ut comedant ſtercora ſua , & bibant urinam ſuam* : ideſt eo deventuram Sanctam Civitatem per obſidionis calamitatem , ut ſi cibum illius cives capere vellent, non niſi ſtercora comeſturi ; ita etiam Iſai. cap. 1. *Civitas fidelis plena judicii* appellatur Jeroſolyma , quia talis eſſe debuit : ita *Sancti* dicuntur Chriſtiani in Actis Apoſtolicis , & Principes *optimates* , quia tales ut ſint exigit ipſa muneris ratio. Promittitur etiam apud Iſai. cap. 2. 4. non amplius fore bella tempore Meſſiæ , ſcilicet, Evangelii naturam, & facultatem hoc poſtulare, ut bella & diſſenſiones ex hominum ſocietate depellantur. Sic Deus 1. 34. & Pſal. 39. promiſit ſe daturum Hebræis terram longe ampliorem poſſidendam , quam de facto Hebræorum gens , atque Principes poſſediſſent, niſi Idololatriæ turpiter addicti , ac terræ ubertate plus nimis abutentes ulterius progredi neglexiſſent.

Regula CLXXVI.

Aliquid tunc factum dicitur , aut completum , cum bona ex parte cœptum eſt fieri.

ANno primo Darii completi eſſe dicuntur ſeptuaginta anni deſolationis Jeruſalem ; cum tamen ſeptuageſimo illinc anno non deſolata fuerit , ſed deſolari cœpta. Daniel. c. 9. & Jerem. cap. 27. poſt ſeptuaginta annos, & ſimul atque deletum eſſet Chaldæorum imperium, dixit futurum eſſe reditum Judæorum; cum tamen plurimi in Babylonia relicti fuerint ; quia eo anno inchoata eſt remigratio . Patet igitur ſacro Divinarum Scripturarum Idiomati familiare eſse, verba completa ſumi pro inchoativis, ut Gen. cap. 11. 26. *Cum vixiſſet Thare ſeptuaginta annis genuit Abraham, Nachor , & Haran* , hoc eſt gignere cœpit.

Regula CLXXVII.

Familiare eſt Sacræ Scripturæ , ut id quod ab aliquo termino non longe recedat, nomen ipſius termini quandoque obtineat.

DIcimus enim aliquid factum quodam in loco , cum factum ſit in loco illi propinquo, ut Joan. cap. 1. de altero Joanne ſcribit : *Hæc in Bethania facta ſunt trans Jordanem ubi baptizabat* ; Neque tamen in urbe bapti-

ptizabat, sed prope illam. Et Christus natus in Bethlehem dicitur, & occisus in Jerusalem, cum tamen extra utramque civitatem natus est, & occisus. De tempore non minus certum aut usitatum. Nam quæ post illum temporis articulum facta sunt, eodem facta esse traduntur, ut siccatum mare, Jos. c. 2. Occurisse Moab Israelitis, Deuter. cap. 23. 4. 25. 18. Datur manna, Exod. 16. & acceptam legem in monte Sinai, Deuter. cap. 4. quæ omnia contigere non longe post illud tempus.

REGULA CLXXVIII.

Voces quæ sanctitatem, aut munditiam significant, interdum in contrariam significationem adhibentur.

Apud ipsos Latinos non semel *Sacer* pro execrando sumitur. *Horatius Sacer nepoti cruor.* Simile est apud Græcos *anathema*, quod donum est sacrum, & etiam significat, quod apud Deum, & homines execrabile est. Sic etiam non semel sanctitas pro scelere, & verbum sanctificare, & consecrare, Hesychio teste, pro polluere aliquando sumitur. Ita apud Isai. cap. 23. de Tyro: *Et erunt negotiatores ejus, & muri ejus sanctificati Domino*, scilicet impuri, & execrabiles coram Domino.

REGULA CLXXIX.

Numero plurali non semel additur nomen aut verbum singulare.

Hebræis hoc esse usitatissimum docent plerique, & Pagninus non pauca id genus observat, ut Gen. cap. 26. 35. ubi vulgatus: *Quæ verba offenderant animum Isaac*; Hebraice, *fuerunt exacerbans animum Isaac*, & Gen. cap. 43. 22. ubi vulgatus, *filiæ discurrerunt per murum*; Hebraice, *filiæ incedebat*. Gen. 27. ubi nos legimus, *Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus*; Hebraice, *Maledicentes tibi maledictus*.

REGULA CLXXX.

Ex usu Sanctarum Scripturarum illud affirmari de aliquo, & quasi de aliis negari, quod in illo illustrius, aut frequentius apparet; licet cum aliis aliquo modo commune sit.

AMasse dicitur Isaac, Jacob, & Rebecha Esau, sed quia ille Esau magis, hæc magis diligebat Jacob. Et cum Christus discipulos omnes diligeret, Joannes tamen dicitur is quem diligebat Jesus; quia in eo plura amoris spectabantur signa. Sed extat egregium hujus regulæ documentum apud Matth. c. 15. nam cum Christus tam ad Gentes, quam ad Judæos missus esset a Patre, quia tamen ad Judæos primo mittebatur loco, dixit: *Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel*; ita etiam Jerem. cap. 31. 34. futurum prædixit tempore Messiæ, quod *non docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me, &c.* scilicet multo illustrior in Ecclesia erit doctrina, & docendi modus. Nam vis illa ignea, quæ hominem erudiendo uberrima charitate inflammet, a Deo erit, quod negari videtur antiquæ Ecclesiæ, quia illi nec tam frequenter, neque tam copiose, & benigne collata sunt Divini Spiritus Charismata. De David 3. Reg. 15. vers. 5. dicitur, quod *fecisset rectum in oculis Domini, & non declinasset ab omnibus, quæ præceperat ei cunctis diebus vitæ suæ, excepto sermone Uriæ Hethæi.* Præter Uriæ necem in alias prolapsum fuisse scelera Davidem Scriptura aperte testatur; Uriæ tamen dumtaxat meminit Sacra Historia, propterea quia hoc peccatum longe detestabilius ceteris erat, & quoniam publico Domini supplicio, & Davidis pœnitudine celebrebatur inter Hebræos.

REGULA CLXXXI.

Nomen iteratum tranſcriptorem decipit ſæpe; ita Sanct. Hieronym.

SAnctus Hieronym. in illo Iſaiæ cap. 42. docet Scriptoris errore ſublata quædam, qui deceptus eſt ſimilitudine vocis; nam cum prius membrum voce *judicii* claudatur, & ſimilis exitus eſſet in poſteriori, omiſſa ſunt aliqua a parum attento, aut plus ſatis properante ſcriptore. Ita etiam omiſſum putat apud Matth. Epiphanius, & Auguſtinus *Joacim* ſive *Jechoniæ* nomen, qui filius fuit *Joſiæ*, & alterius *Jechoniæ* Pater, ex qua omiſſione tertia Teſſeradecade tredecim tantum continentur generationes, non quatuordecim, ut Matth. ipſe cap. 1. teſtatur. Addatur igitur *Jechonias*, & implebitur Teſſaradecas. Qui plura deſiderat, adeat Sanctium in cap. 1. Jerem.

REGULA CLXXXII.

Cum Sacræ Scripturæ naturam ipſam, vel ejuſdem naturæ ordinem mutatum iri prænuntiant, tunc in rebus humanis maximam fore turbationem ſignificatur.

SOlem obſcurari, Lunæ ſplendorem deficere, ſtellas ac cælorum virtutes commoveri: locutiones apud Prophetas ſunt uſitatiſſimæ, quibus alicui regno aut terræ horrendæ calamitates, ſupplicia, pœnæ, aut mutationes certo venturæ denuntiantur. Exempla non pauca occurrunt ejuſmodi figuratarum locutionum. Ut Iſaias cap. 13. verſ. 9. 10. 11. cum de everſione regni Babylonici vaticinatur, ait: *Stellæ cæli, & ſplendor earum, non expandent lumen ſuum: obtenebratus eſt Sol in ortu ſuo, & Luna non ſplendebit in lumine ſuo . . . . cælum turbabo: & movebitur terra de loco ſuo.* Et apud Ezechielem cap. 32. verſ. 7. 8. regi Ægyptiorum minæ intentantur his verbis: *Et operiam, cum extinctus fueris cælum, & nigreſcere faciam ſtellas ejus; Solem nube tegam, & Luna non dabit lumen ſuum.* Eidem prorſus interpretationi ſubjecta ſunt verba Chriſti Domini apud Matth. cap. 24 v. 29. *Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum. & ſtellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commove-*

buntur. Solis obſcuratione, Lunæ, & Stellarum, luctus ingens ſignificatur: cum homines præ dolore animum vexante vultu ad terram demiſſo incedunt, iiſque quaſi lumina cæleſtia obtenebrata ſunt, quoniam nihil oblectamenti, & gaudii ex eis percipient. Per lumen enim ſæpe Sacræ Litteræ hilaritatem, per tenebras mæſtitiam ſignificant. Virtutum cæleſtium commotione deſignatur magna mutatio futura per totum orbem, aut in quibuſdam regionibus, ac regnis; ut patet ex Agæi loco c. 2. v. 1. quem Apoſtolus in Epiſtola ad Hebræos cap. 12. v. 26. diſerte profert. Etiam Sanctus Auguſtinus Chriſti ſententiam figuratam eſſe arbitratur, nam ſic illam exponit: *multi*, inquit, *qui gratia fulgere videbantur, perſequentibus cedent, & cadent, & quidam fideles firmiſſimi tentabuntur*. Lege Reg. 145.

REGULA CLXXXIII.

In Divinis Scripturis, & præſertim apud Prophetas haud raro contingit, quod Adverbia præſens aut inſtans tempus demonſtrantia res longe poſt futuras deſignant.

ADverbia de quibus loquitur regula ſunt *ecce*, *ſtatim* & alia hujuſmodi, quæ ſæpenumero juxta morem Prophetarum de judiciis aliiſque rebus poſt multa ſæcula futuris ponuntur. Ita Iſaias cap. 7. verſ. 14. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Hic conceptus & Virginis partus non ſtatim, nec aliquantulum poſt, ſed aliquot poſt ſæcula obtigit. Deuteronomio cap. 32. verſ. 35. *Mea eſt ultio, & ego retribuam in tempore, ut labatur pes eorum: juxta eſt dies perditionis*. Dies tamen ille prope non erat, ut ex ipſa Sacra Hiſtoria aperte patet. Ita etiam Iſaias cap. 5. v. 26. *Et revelabit ſignum in nationibus . . . . . . & ecce feſtinus velociter veniet*: de ejus adventu prophetæ diſſerit, qui poſt multa tempora apparuit. Apud Evangeliſtam Matthæum cap. 24. v. 28. 29. 30. Poſtquam Chriſtus Dominus de futuro Jeroſolymæ excidio, deque ſignis ipſum præcedentibus Apoſtolis expoſuerat; ſermonem mox convertit ad poſtremam univerſi orbis cladem per univerſale judicium futuram, ubi copioſe de ſignis ipſum judicium antecedentibus diſſerit. Sic orationem orditur: *Statim autem poſt tribulationem dierum illorum Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum:* & ver.

30. *& videbunt filium hominis in nubibus cæli*. Adverbium illud *statim*, non significat instantem judicii diem, sed ponitur in mirandæ, & novæ etiam ac expetitæ rei significationem, velut alii volunt, in certitudinis rei asseverationem. Adnotare etiam juvat quod id genus particulæ non semel explendi tantum gratia ponuntur.

R e g u l a CLXXXIV.

Epitasi, seu verbo vehementiori utitur aliquando Divina Scriptura.

SAcra Scriptura sæpenumero utitur epitasi, scilicet verbo vehementiori pro nimis vehementi. Ad epitasim pertinere aliqui putant illud Malachiæ 1. & ad Rom. 9. *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*: ubi odio habere, ponitur pro negligere, postponere, minus amare. Quæ interpretatio tamquam minus recta refellitur, Reg. 173. Aliquando contra verbum usurpat Scriptura, quod minus significat, quam intendit significare, ut Levit. 10. vers. 1. Offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis *præceptum non erat*, pro, quod eis vetitum erat. Sic Prov. 18. vers. 5. & 24. vers. 23. Eccl. 7. vers. 14. *Non est bonum* idem est quod est valde malum.

R e g u l a CLXXXV.

Idioma Scripturæ est, ut omnem terram *illius significet Provinciæ Regionem, de qua sermo est. S. Hieron. in Isai. cap. 13.*

O*Mnem terram*, & similia locutionis schemata in Sacro Scripturarum Canone, ubi occurrunt, non absolute significare quicquid ubique gentium sub cælo exstat, sed accommodate ad id de quo est sermo. Ut Esdræ cap. 1. ait Cyrus: *omnia regna terræ dedit mihi Dominus*. Nempe Assyriorum, & Chaldæorum, ubi ipse regnabat. Tob. 13. 3. de Urbe Jerusalem dicitur: *Omnes fines terræ adorabunt te*. De terra Israel loquitur, quam decem tribus olim habitaverunt, quibus dicitur adorandam Jerusalem post reditum, quod ante captivitatem minime fiebat. Act. 2. *Erant autem in Jerusalem habitantes viri religiosi ab omni natione, quæ sub cælo est*: scilicet ab omni natione, in qua erant Judæi.

REGULA CLXXXVI.

In Divinis Scripturis interdum occurrunt duo propria nomina ejusdem rei, & hoc propter regionum varietatem.

LIb. 1. Machab. 6. 1. eadem Civitas, quæ *Elymais* dicitur Hebræi *Elam* appellant, & Sulpitio *Elymos*, quasi civitas fertilis, aut in Perside. Græci, qui provinciam illam Persidem vocant, civitatem *Persepolim* dixere, eodem omnino sensu, quo Hebræi. Perperam igitur ex hoc Hæretici conantur libri Canonici auctoritatem elevare. Nam hoc idem aliis civitatibus, atque personis contigisse videtur. Quæ a Græcis dicitur *Heliopolis*, ea dem ab Hebræis vocatur *Bethsames*, quæ in utroque idiomate sonat civitatem, aut Domum solis. Qui ab Hebræis *Thomas*, idem eadem significatione a Græcis *Didimus*. Qui ab Hebræis *Chananeus*, idem a Græcis appellatur *Zelotes*, quod Simoni Apostolo datum est, & ejus formæ occurrunt non quæsita exempla quam plurima.

REGULA CLXXXVII.

Dicta ab Auctore non canonico canonicam incipiunt habere fidem, cum ab auctore canonico probantur.

APostolus Paulus Act. 17. multa quidem sumpsit ex Poetarum fabulis; quæ a Paulo ex eo tempore auctoritatem acceperunt, quam ad illud usque tempus non habuerant. De Epimenide, ut fert communis interpretum sententia, sumpsit illud ad Titum cap. 1. vers. 12. *Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, &c.* Dixit Eliphaz Job. cap. 5. v. 3. *Qui apprehendit sapientes in astutia eorum:* quæ verba cum a principio non haberent canonicæ fidei legitimum pondus, quia ab Eliphaz auctore non canonico dicta, ut docet Bellarminus, tamen ex quo testimonium illud adductum est, & probatum a Paulo 1. ad Cor. c. 3. 19. canonicæ veritatis momentum habet. Exemplum etiam extat luculentissimum in libris Regum, Paralip. & Machabæorum. Libri Regum, & Paralip. contexti sunt ex verbis dierum, idest ex commentariis singulorum dierum, quæ in diarias tabulas retulerunt, qui Regibus fuerunt a commentariis. Machabæorum volumen ex quinque Jasonis libris in codicem unum magis con-

tra-

tracta narratione coactum est. Illa licet tamquam secreta, & quasi privata nullam haberent certam, & canonicam fidem, quæ tamen inde hausta sunt Divino afflante spiritu, firmissimam, & canonicam continent auctoritatem.

Regula CLXXXVIII.

Turpia honestis verbis Scriptura significat.

SOlet Scriptura, & Hebræi, quæ aliquam fœditatem habent adjunctam, & verecundius nominantur, verbis honestis exprimere. Sic uxorem cognoscere, ingredi ad uxorem, revelare alterius turpitudinem dicunt. Genes 31. v. 35. Menstruorum fluxum vocat Scriptura consuetudinem feminarum, quem & alibi muliebria vocat. Isaiæ cap. 7. v. 20. pilos pubis ac verendorum vocat pilos pedum; quidquid enim infra alvum est, in Scriptura tribuitur pedibus; sic & alibi urina pedum. Hinc pro eo quod habemus Gen. 49. v. 10. *dux de femore ejus*, in Hebræo est *Dux de inter pedes ejus*. Purgare ventrem Hebræi honeste dicunt, tegere pedes, vel ut alii explicant, purgare pedes; & sic in Hebræo est, 1. Reg. 24.4. pro eodem Deuter. 23. v. 12. Hebræus textus sedere dicit. Deut. 23. v. 10. pollutio nocturna in Hebræo textu vocatur accidens noctis.

Regula CLXXXIX.

Formula eadem loquendi diversam, & interdum contrariam habet significationem.

ALiquando una eadem locutionis forma, diversis locis usurpata, diversam, & fere contrariam habet significationem: ut portare iniquitatem, modo significat ignoscere, vel veniam impetrare, ut Exod. 28. ver. 38. Levit. 10. v. 17. & 1. Reg. 15. v. 28. modo significat puniri pro peccato, ut Levit. 17. v. ult. & cap. 24. ver. 15. alibique sæpius.

Regula CXC.

Evangelista non est Evangelistæ contrarius in his quæ narrat, licet non concordet. Sanctus Pater Augustinus super Joan. 107.

QUod Joannes Evangelista narrat ingressum Dominum Jesum cum discipulis suis in hortum, non continuo factum est, cum ejus finita esset oratio, de cujus verbis ait, hæc *cum dixisset Jesus;* sed alia quædam sunt interposita, quæ a Joanne prætermissa, apud alios Evangelistas leguntur. De hora crucifixionis Jesu Evangelistæ mirum? quantum discrepare videntur. Marc. cap. 15. v. 25. dicit *erat hora tertia quando crucifixerunt eum*, & Joan. cap. 19. v. 14. *erat autem parasceve Paschæ, hora quasi sexta, & dicit Judæis: ecce Rex vester.* Interpretes qui ista loca conciliare agressi sunt, tam varia, & ambigua excogitarunt, ut ex eorum interpretamentis magis obscurior Sacra Evangelistarum Historia reddita videatur. Simplicior igitur & vero similior aliquorum expositio apparet, qui dicunt quod Orientales diem distinguebant in horas æquales 12. quas vulgo dicimus planetarias, & in quatuor quadrantes, quas ab hora proxime præcedenti denominabant. Horas illas duodecim minores vocabant, quadrantes vero majores.

Schema

Horæ	(Majores	I.	III.	VI.	IX.
	(Minor. Orient.	1.2.3.	4. 5. 6.	7.8.9.	10.11.12.
	(Commu: a 6. ad	7.8.9.	10.11.12.	1.2.3.	4. 5. 6.

Marcus loquitur de hora majori, Joannes de minori.

FINIS.

INDEX

Locorum aliquot Sacræ Scripturæ insigniorum, quæ obiter in his Regulis exponuntur.

Ex Genesi.

Ex Libro Exodi.

Ex Libro Numeri.

Ex Deuteronomio.

Ex Libro Regum Primo.

Ex secundo.

Ex Tertio.

Ex Quarto.

Ex Libro Paralipomenon.

Ex Libro Iob.

Ex Libro Psalmorum.

FINIS.